PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL 248 U34E9 1895a

'Ubeydi, 'Abdurrahman
Evsaf ve mu'cizat-i Nebi

3888 a

18/433

۱ ارمغان دیرانی

۲ غایه الجمانه

۳ احسن الحدیث

۴ سکه‌ها یا نادر دوران

۵ سه مقاله

۶ تحفه ابن زهره

۷ کاملة الفقه

۸ [illegible]

۹ صحیفه عجیب

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۱

ʿUbeydī, ʿAbdurraḥmān

آثار اسلافدن

اوصاف و معجزات نبی

Evṣāf ve muʿcizāt-ı Nebī

ناظمی

عبیدی

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

۱۳۱۳

PL
248
U34 E9
1895a

LIBRARY
JUN 29 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمْ

حمد آكا كيم عالمى وار ايلدى كيزلى كنجن آنده اظهار ايلدى
كنت كنزاً پردەسندن آچدى راز ايستدى كيم بيلنه اول بى نياز
مظهر اولدى بو جهان آياتنه جمله ذرات اولدى شاهد ذاتنه
چون ديدى (احببت ان اعرف) خدا عارف اولان اولدى شكسز مجتبا
مصطفى در چونكه تاج العارفين اولدى پس محبوب رب العالمين
حق آنك دينن مؤبد ايلدى چاريار ايله مؤيد ايلدى
هر نفس يوز بيك صلاتيله سلام اول شه والايه تا يوم القيام
هم دخى اولادينه اصحابنه تابعين و امت و احبابنه
لحظه لحظه دمبدم تا يوم دين رحمة الله عليهم اجمعين

مناجات

اى خداى كار ساز و بى نياز آشكارادر سكا هر كيزلى راز
عالم اسرار و ستار العيوب فاعل مختار و غفار الذنوب
بخششكدر جمله بى علت سنك نعمتك ير بونجه بيك ملت سنك
خود ازلده كلمدن بزدن عمل ايتدك احسان اى قديم لم يزل
ينه سن اى رحمتى چوق لطفى عام فضل ايدوب انعامكى قلغل تمام
ايلدك انعام بى منت بزه هر نعمده قيلمدك ضنت بزه
قاصرز شكرنده اى ذات قديم چونكه سنسن رب ذوالفضل العظيم
نعمتكدن چرخ اخضر تره‌در رحمتكدن شمس انور ذره‌در
حق شكرك كيم قيله اجرا سنك شكرك اولدى نعمت اخرى سنك
نعمت شكرى بزه قيلسەك عطا ينه هم اول شكر شكر ايستر جزا

پس نه یوزدن ای کریم ذوالجلال
نعمت شکرینه بولاوز جمال

سن مکر لطفکدن احسان ایده‌سین
فضلك ایله جبر نقصان ایده‌سین

قیله‌سین تقصیرمز عذرین قبول
لطفله ای نعمت و احسانی بول

گرچه قیلدك بر نیجه احسان بزه
رایکان عقلیله جسم و جان بزه

اوّل ایتدك نور ایماندن نصیب
شکره قیلدك بونجه احساندن نصیب

ربنا اتمم لنا انوارنا
واعف عنا بالکرم اوزارنا

جرممز چوقدر حضورکده بلی
رحمتك دریاسی بحددر ولی

گون سنك لطفکدن آلمش بر اثر
پرتوندن پاك اولور بونجه قذر

نور آلور آندن صحاری و قلل
ایرمز آنك نورینه نقص و خلل

گوکلر آلمش فیض عامکدن نصیب
بونجه رفعت برله‌دیر انی قریب

گوندرر آکا زمین اهلی غبار
دائم آنك شانی احسان و نثار

یر بولوب بر ذره حلمکدن نشان
خار زار ایچره بتورر گلستان

رحمتکدن اوگرنوب بر شمه خو
پاك ایدر مرداری هرقنده‌یسه صو

ذکر ایدرکن لطف بی پایانکی
قوللره بحد وعد احسانکی

بی ادبلك گورینور ای پادشاه
حضرتکه عرض اوله جرم وگناه

نفسمز باشدن باشه چون جرمدر
آنی ذکر ایتمك قتکده غرمدر

جرممزدن عذرمز مذمومدر
بنلك آکمق حضرتکده شومدر

لطف ایت ای انعام ایدن هرنعمتی
نوره تبدیل ایله گل بو ظلمتی

مبتلا ایکن بو نفس شوم ایله
باز جان همخانه ایکن بوم ایله

بولمامشکن علمله راه هدا
طولمش ایکن سربسر حرص وهوا

قیلدی گوکلم بر عجب کاره هوس
سن عنایت ایله ای فریادرس

یازمق ایستر مصطفی اوصافنی
معجزات و مولد و الطافنی

ای عجب قیلجه لیاقت یوغیکن   او شهك مدحینه طاقت یوغیکن
بو نه سوزدرر خدایا قیل مدد   رحمتك بی حد و لطفك بی عدد
بن نیجه فهم ایلیم قدر ین آنك   قاب قوسین ایلدك صدر ین آنك
شو شهك کیم مدحتی لولاك اوله   عقل ودل فهمنده انك چاك اوله
آکا کیم مداح اوله رب جلیل   اولور ادراکنده عاجز جبرئیل
اولکه سن مدح ایده سین ای دادکر   هیچ اولورمی مدحی مقدور بشر
لیك لطفکدن عنایت اومرم   بو کنهکاره رعایت اومرم
دردمند بی دلم درمان سنك   مستمند وعاجزم احسان سنك
اول حبیبك حرمتنه ای کریم   بن لئیمه قیل عطا قلب سلیم
چون آنی عاصیلره قیلدك شفیع   انبیادن قدرینی قیلدك رفیع
امتی . ایلدك خیر الامم   تابعینه ایلدك بونجه کرم
ایسترم بو بندهٔ پر معصیت   بولوبن فضلك یوزندن تربیت
مصطفی اوصافنی شرح ایلیم   قدرتك فیض ایتدوکنجه سویلیم
چون انکچون یارادلدی جسم وروح   عقل وقلبه ایردی فیضندن فتوح
واجب اولدی مدح وشکر مصطفا   جسم وروح عقل و قلبه بی ریا
اول سببدن اوردم اشبو کاره ال   دوندم ای حق سن غنی جباره ال
طوت الم ای پادشاه کردکار   باکه احسان ایله برخوش یادکار
کیم آنی ورد ایدینوب اهل صفا   پرسرور ایده چو نور مصطفا
بن ضعیفی خیر ایله یاد ایدهلر   خوش دعادن روحمی شاد ایدهلر
انلرك سن قیل دعاسن مستجاب   جملهیه آچ رحمتکدن فتح باب
یا الهی فضل و لطفك تامدر   حضرتك ذوالفضل والانعامدر
نعمت خاصکدن ایت بزه نصیب   فضلك ایله یا قریب ویا مجیب

مقدمهٔ مولد مفخر الكونين وغياث الثقلين محمدمصطفى عليه
(افضل الصلوات واكمل التحيات)

آفتاب حق و سلطان مبين فخر عالم رحمةً للعالمين
كن فكان بازارينك سرمايه‌سى اون سكز بيك عالمك پيرايه‌سى
روح پاكى مبدأ كون و مكان جسم صافى خاتم دور زمان
ظاهراً جسمى جهانك جانيدر باطناً روحى حقك برهانيدر
بر منور كوندر اول نور خدا سربسر عالملره صالمش ضيا
فضل حقدن هركيم اولدى اهل ديد اول كونش نورندن اولدى مستفيد
هر كيمك وار ايسه عيننده رمد قالدى محروم اول ضيادن تا ابد
دفتر عالم آنك منشوريدر عالمك اسرارى هپ منظوريدر
دفترى ديباجه‌سى لولاكدر متنى هپ مفهومى اعطيناكدر
كون عالمدن وجوديدر غرض جوهر انك ذاتيدر عالم عرض
صبح آنك وجهى بياضندن خبر كيجه هم زلفى سوادندن اثر
لطف رويندن مشرفدر بهار زلفى عكسندن شتالر تارمار
چون آنكچون يارادلدى بو جهان مولديدر هر زمان ايله مكان
آفتاب روح طوغدى اولا لا مكانده نه الست و نه بلى
بونجه‌يوزبيك بيك عوالم قيلدى سير هپ شئونات وصفات ايدى نه‌غير
قالدى آنده نيجه‌بيك بيك ماه وسال اول شهوديله قيلوب كسب كمال
قيلدى آنده ذات بيچون اقتضا كاول كهردن خلق ايده ارض وسما
مظهر اوله تا آنك آياتنه مولد اوله هم مبارك ذاتنه
ايلدى پس آكا قدرتدن نظر صاف ونورانى صو اولدى اول كهر
رشحه‌سندن خاك و افلاك ايلدى لمعه‌سن ارواح و املاك ايلدى

جمله اولدی مولد و مظهر اکا   هپ صلاتیله سلام ایلر اکا
جمله‌سی ایلر ثنای مصطفا   اولمی فرع اصله قیلمایه ثنا

في خاتمة مظهر كمالات النبي ابي البشر آدم الصفي عليه السلام

قلدی پس بو حاله بیك بیك زمان   اقتضای حق ایرشدی جمله زمان
ایستدی بو کونی جامع ایلیه   احمد انوارینی لامع ایلیه
مولد اوله هر کمالینه انك   مظهر اوله حال و قالینه انك
اوله اول مخلوق هم اضداددن   آب و خاك و آتشیله باددن
تا کمال صنعن اظهار ایلیه   آب و بادی مونس نار ایلیه
پس بو اضدادی مرکب ایلدی   ممتزج قیلوب مهذب ایلدی
قرق ییل پس ایلیوب تخمیر انی   دست قدرت ایلدی تصهیر انی
دوردی پس بر هیکل عبرت نما   کا کا حیران اولدی هپ ارض و سما
حضرتینی احسن تقویم ایدوب   نفخ روح ایتدی اکا تکریم ایدوب
ایردی چون تشریف کرمنا اکا   خلعت اولدی علم الاسما اکا
مولد اولدی چونکه نور احمده   دولت دائم سرور سرمده
طوغدی و جبهنده جمال مصطفا   هم درونده کمال مصطفا
مسجود اولدی حسننه حور و ملك   ارض مبهوت اولدی چرخ اوردی فلك

في مولد اسم النبي عليه السلام

حمد ایله قیلدی کلامه ابتدا   هم بو حمد ایدی ظهور مصطفا
هم جسمی هم ظهور ایتدی انك   حمد حق جسمینی نور ایتدی انك
جسم پاکه حمد ایله چون طوله نور   ایلیه اسم محمد پس ظهور
چون اسم وزن قدنی قیلدی قیم   اسم احمد بوله حمد ایله نسیم
خود جهان کارینه اورمادین رقم   لوحه یازمشدی آنك آدین قلم

في تعظيم نور النبي الامين بسجود الملائكة اجمعين

ماحصل چون آدم اولدی پرکمال　پرجمال ایتدی آنی اول ذوالجلال
سجده بیوردی اکا رب ودود　پس ملکلر قیلدیلر جمله سجود
ایتدیلر تعظیم نور احمدی　بولدیلر حقدن سرور سرمدی
لیك سجده قیلمدی دیو لعین　کورمدی انوار دینی کوردی طین
مظهر اولدی قهره ابلیس خسیس　تا ابد قهر اهانته اولدی رئیس

في ولادة جلال النبي صلى الله عليه وسلم

مصطفی بولمشدی چون حقدن کمال　انده قونمشدی کمالیله جمال
مظهر اولمشدی جمالنه جهان　ایستدی مظهر جلال نبی امین
لاجرم باش چکدی ابلیس لعین　مظهر اولدی قهرینه تا یوم دین
حق تعالی ایندیروب ایکی علم　بری نورانی بریسی پر ظلم
ایردی اول نورانی سنجق آدمه　دوشدی ظلمانی بلیس پر غمه
کوردی آدم کیم یازلمش رایتی　ربنا انا ظلمنا آیتی
دولت اهلنك ذخیره‌در بوسوز　مولد الفقر فخریدر بوسوز
حجته آغاز ایدوب دیو دنی　بی ادب دیدی بما اغویتنی
بس ایدیلدیلر رئیس اول احمق　مظهر قهر اولوب اولدیلر شقی

في انتقال نور النبي عليه السلام الى الاصلاب والارحام

(وفي خلقة ام البشر حوى)

قال الله تعالى : هو الذي خلقكم من نفس واحدة وخلق
منها زوجها ليسكن اليها

بولدی چون اول کائنات مفخری　هم جلالیله جمالك مظهری
ایستدی حق کاول شه عالی گهر　ایلیه اصلاب وارحامه سفر

اول سفردن هم بوله بجد کمال   کندی بیلور حکمتن اول بی زوال
پس یراتدی برمه شیرین لقا   نفس آدمدن آدی حوا آنا
کیم اوله ذریت ونسله سبب   بویله قیلدی اقتضا تسبیب رب
اولدی اندن شیث ونوح محترم   داخی ابراهیم و اسماعیل هم
بولوبن ذریت آدم وفور   انبیا واولیا قیلدی ظهور
یوزلرنده برق اوروب نور حبیب   آلدیلر اول بخت ودولتدن نصیب
مولد اولدی انبیا انوارینه   مظهر اولدی اصفیا آثارینه
دور دور وقرن قرن ایتدی کذر   بونجه صلب ورحمدن اول خوش کهر
قیلدی سیران بونجه بیك عماری   هر برنده بولدی بونجه دملری
هردم ایرشدی ترقی و کمال   بی نهایتدر جناب ذوالجلال
بوتأنی لر قمو تعظیم ایدی   اول مکرم روح ایچون تکریم ایدی

فی ظهور آثار النبی قبل ولادته الجسمانیة فی الاباء کلها

انتظار ایچره جهان اولمشدی پیر   کایره ناکاه اول بشیر واول نذیر
طوغمشیدی کرچه نوری عالمه   نبت اولمشدی ظهوری عالمه
عشقی قیلمشدی کوکللرده اثر   اولمشیدی وصفی دللرده خبر
ذکرین ایدردی طیور صافیات   وردین اوقوردی ریاح عاصفات
ذکری صالمشدی جهانه دمدمه   وصفی ویرمشدی زمانه زمزمه
ذرەلر بولمشدی مدحنده زبان   مولدندن خوش قیلورلردی بیان
کللر آچاردی جمالندن خبر   روضەلر ویردی لطفندن اثر
کون ویرردی خوش نشاندن نشان   اولمشیدی عالمه کوهر فشان
شرح ایدردی نور و جهندن قمر   اکا هم کوکبلر اولمشدی حشر
اولمشیدی بویدی افلاك هم   رفعتندن هم صفاسندن علم

حامنه دوشمشدی مظهر نوربین کول نبی‌در رحمة للعالمین
کیجه‌لر وصاف زلف مصطفا کونلر اوصاف جمال والضحا
ایتمشیدی چون ظهور اول نور رب جبهۀ آبا و اجدادنده هپ
ایلر ایدی نسل برنسل انتقال ارتقا بولدقجه بولمشدی کمال
چونکه عبدالله‌ه کلدی اول ضیا . خوش سنابرق اوردی نور مصطفی
چون امینه اولدی اول دره صدف جبهه‌سندن اولدی انور هر طرف

فی وصف ولادته الجسمانیه وفی تناسب المولد الروحانی بالجسمانی

اول کوزی مازاغ وقلبی ماطغی وقت ایرشدی چون کونش کبی طوغا
اعتدالیله شرف بولدی جهان روح وراحت طولدی کون ایله مکان
اولی چون بوربیع عالمك مولد روحی‌در اول شیرین دملك
هم ربیع الاول ایدی مولدی جسم صافیسنه فضل ایزدی
مظهر اوّلکه عالمدر صمد اوردی بنیادین انك یوم الاحد
مظهر ثانئ روح مصطفا اولدی جسم پاك و مرآت صفا
مولدینه یوم اثنین اولدی آد فهم قیل والله اعلم بالسداد
اول کون ایچره بردم محبوبده ساعت ایمنده وقت خوبده
طوغدی چون جسم شریفی ناز ایله طولدی عالم غلغل و آواز ایله
نور برق اوردی جهانه سربسر قاچدی قیلوب لشکر شیطان حذر
چون جلاله مظهر اولمشلردی هپ پس جمال ایروب بولر قیلدی هرب
استراق سمعه قیلدقجه هجوم انلری دفع ایلدی کوکدن رجوم

قال الله تعالی : وانا کنا نقعد منها مقاعد للسمع فمن یستمع
الآن یجد له شهاباً رصداً . صدق الله العظیم

دوشدی بتلر یوزلری اوزره قو چونکه کوستردی حقیقی قبله رو

تخت کسری ایلدی هم اضطراب   چوق کلیسا قبه‌سی اولدی خراب
چونکه جمله انبیا و مرسلین   اولمشیدی نایب شاه امین
دولتیله باصدی چون تخته قدم   اولدیلر اول حضرته جمله خدم
لابد اولدی جمله‌نك ادیانی نسخ   سر بسر آیینی وارکانی فسخ
منهدم اولدی قمو معبدلری   جمله‌نك زیرا بودر مقصدلری
شمس ایروب نورکواکب اولدی محو   مست وحیران ایدی عالم بولدی صحو
خوش شرف بولدی وجودندن جهان   طولدی نورندن زمین و آسمان
بیلدی هپ اهل سماوات وزمین   کیم بودر اول ختم جمله مرسلین

فی توجه النبی علیه السلام الی حضرة العزة
(والربوبیة من حین الولادة الی آخر عمره)

چونکه طوغدی اول حبیب واول ودود   ربنه اول نفس قیلدی سجود
باصدی یعنی دم عالم ملکه قدم   اصلنه یوز طوتدی اول فرّخ قدم
ایستمزدی بردم اولمق محتجب   ذات حقدن اول حبیب واول محب
قیلدیلر حور و ملکلر احترام   یوکر شردی چون جواری وغلام
باطن اهلی ظاهر اهلی سر بسر   بغلنوب جانیله حرمتده کمر
خدمت امرنده قیلوب جمله قیام   قیلدیلر اول شاهه بیك بیك احترام
صاغ ایدی هم جدی عبد المطلب   حقی انی قیلدی هوادار ومحب
امر مالابدّه اقدام ایلدی   اهتمام ایدوب هپ اتمام ایلدی
هم حلیمه اولدی خوش دایه اکا   صالدی برپاره بلوط سایه اکا
خود اکا خدمت قیلوردی جبرئیل   حافظی و ناصری رب جلیل
اکا ظله یدی عنایت سایه‌سی   سود ویرردی فضل ورحمت دایه‌سی
روحنه یدی چون غدا نور خدا   جسمنه هم طیبات اولدی غدا

هرنه یرسه جسمنه اولماغه قوت — آزتیریردی ذکر حی لایموت
دوشمدی بر لحظه حقدن غفلته — قیل نظر بو خصلته بو دولته
عین عبرتدن نظر ایلردی اول — هجر و فرقتدن حذر ایلردی اول
جمله اشیاده کوروب آثار حق — طوغمشیدی قلبنه انوار حق
ایرمدی بر لحظه حضرتدن نظر — کلمدی مرآت طبعنه کدر
ایرسه اول مرآته برذره غبار — دفعه استغفار ایدردی بیشمار
ایستمزدی اول جمالی آفتاب — آفتابه اوله برذره حجاب
غیرتندن غیره قویمازدی مجال — جاننه طولمشدی نور ذوالجلال
کوکلی حقه چون اویانمشدی تمام — اول سببدن دیردی قلبی لاینام
اتصال لی مع الله دن خبر — حسبی الله قل کفی بالله یتر

فی بیان علم الانفع

قال النبی علیه السلام فی دعائه : اللهم انفعنی بما علمتنی و علمنی بما ینفعنی وزدنی علماً و الحمدلله علی کل حال . و فی دعائه الآخر : اللهم انی اعوذ بك من الاربع من علم لاینفع و من قلب لایخشع ومن نفس لاتشبع ومن دعاء لایسمع

انبیادن حق اکا اعلم دیدی — علمك مالم تکن تعلم دیدی
چون اکا تعلیم ایدن الله ایدی — جمله سردن لاجرم آگاه ایدی
پس نیچون امی اوله اول خوش خطاب — چونکه فیض اولدی اکا ام الکتاب
ماعرفناك ایله نیچون اوره دم — ماعبدناك ایده اول صاحب کرم
حاصل اولدی بزه پس بو معرفت — مقتضای علم ایمش بوخوش صفت
کیم خدانك کبریاسن فکر ایده — علم مالا انتهاسن ذکر ایده
قدرت بیچون وبی کیفیتن — بیلدوکن جمله قلوبك نیتن
حافظ ورافع معزوهم مذل — قبض وباسط بیلوب نی غش وغل

غفلتیله قیلمیه ترك ادب کیم ادب اهلنه‌در الطاف رب
عالم اولدر خوف حقدن قیله آه انما یخشی‌الله اول حاله کواه
کیم دیه عالم اکا ای لوذعی کیم اوله فیاض علمه مدعی
حجت اغاز ایلیوب شیطان کبی خالقیله بحث ایدن نادان کبی

فی بیان تمثیل فیض علم وسبب انقطاع ان

کر کونشدن دوشسه پرتو براوه اولسه مغرور اول اوتسی پرتوه
کندوبی صاحب ضیاعد ایلسه اول کونشدن روزن سد ایلسه
هیچ اثر قالورمی اول کوندن اکا سرعلمی خوش بیان ایتدم سکا
علم اولورمی شول زباندن لقلقه صاته خلقه ترهات وفنرقه
علم اکا دیرلرکه مسکین ایلیه آدمی بی کبر وبی کین ایلیه
وارلغندن دمبدم قیلوب کذر جان ودلدن ایلیه حقه سفر
چون یحبهم یحبونه درر طالب عشق اولور اولکا کدرر
علم انکچوندر یقین ای دین اری کیم اوله عشق ومحبت رهبری
عاشق اولمق بیلمکه موقوف اولور عالم اولان عشقله موصوف اولور
ایکی حال اولمشدرر بیل شرط عشق اول ایکیدن حاصل اولور فرط عشق
حسن معشوقك شعاعیدر بری عاشقك هم اطلاعیدر بری
هرنه‌دکلو کاولسه دلبر بی نظیر اولمین کمسه سمیع ویا بصیر
اوله‌می عاشق جمالینه انك عالم اولماز چون کمالینه انك
کلبه بوعلم ایردی عاشق ایلدی کهف اصحابنه لایق ایلدی
مکه ساداتندن ایکن بوالحکم چون ابوجهل اولدی سکدن اولدی کم
جهلدر بیل عشق حقك مانعی یوقسه صنع اولمازکه سومز صانعی
هرکه عشقندن حقك خالیدر اول علم صانور دیوك اضلالیدر اول

صورت استکمال نفس

قال النبي عليه‌السلام : لايكون احدكم مؤمنا حتى يكون الله ورسوله احب اليه مما سواهما

عشق اودندن هر که بولدی برقبس — نور اولور اندن بو ظلمانی قفس
پس دیر اول موسی صفت آنست نار — خود حقیقت نور ایمش اول خوش نزار
نفس کاولمشدر چو حمال الحطب — نار عشق اورمق کرك ذات لهب
عشق اودندن بر ذباله ایرسه کر — اولور انده مختلط دود شرر
که شراره غالب اولور که دخان — صورت لوامه‌در بوخوش بیان
چون یانوب کلی تمامت نور اوله — مطمئنه اولوبن مسرور اوله
قالمز اندن صکره ظلمتدن اثر — آدیدر اوّل حطب آخر شرر
وارانی صرف ایده‌جك مصرف بودر — نکتهٔ احببت ان اعرف بودر
علم شاهی و معارف معدنی — فضل و فیض اسی حقایق مخزنی
انبیا سر دفتری کان صفا — حضرت احمد محمد مصطفی
چون بوعلمی اکلدی حضرتدن اول — غیری‌یی ترك ایلدی غیرتدن اول
اعلم ایدی جمله دن اول پاك ذات — راه حقده علمله بولدی ثبات
جمله کاری حقه تسلیم ایلدی — امته بو علمی تعلیم ایلدی
هر ایشی تفویض قیلدی حضرته — هم بزی تحریض قیلدی حضرته
دیدی موتوا قبل موت اول رسول — هم عبادتده بودر اصل الاصول

فی استعداد الرسالة والبلوغ الی درجتها

قرق ییل چون بولدی علم ایچره رسوخ — عشق وشوق وصبر وحلم ایچره رسوخ
ایردی پس بوقدره کیم پایانی یوق — دیللر ایله وصفنك امکانی یوق
بر مقام ایتدی خدا احسان اکا — عقل سرکردان وجان حیران اکا

حق انك قدرینی غیره ویرمدی   کیمسه انك منزلینه ایرمدی
ایلدی حضرت اکا برفیض خاص   حقه اول فیض ایله بولدی اختصاص
فقر ایله فخر ایتدی بین الانبیا   اول سببدن طولدی نورکبریا
هرکه وارلق ظلمتندن دور اولور   آفتاب حقدن اول پرنور اولور
غیر حقی لا ایله نفی ایتدی اول   بولدی پس الّا ایله توحیده یول
کندو حولندن تبرا ایلدی   التجای حول مولا ایلدی
چون بوشالدی وارلغندن طولدی حق   لابد اولدی پرمغندن بدر شق
قدرت حقه وجودی اولدی بیت   اکا شاهد مارمیت اذرمیت
انده کاصحاب اکه بیعت ایلدی   حق یدالله فوق ایدیهم دیدی

فی بیان احکام النبوة وتبلیغ الرساله

بعدزان امر ایردی کاول صاحب قران   پرتو حق خاتم پیغمبران
خلقه تبلیغ رسالت ایلیه   قوللرین حقه دلالت ایلیه
جهله قالمشلره ظلمتده دون   اوله نور علم احمد رهنمون
اکلدی چون جمله وصلت یوللرین   حقه ارشاد ایتدی حقك قوللرین
ایلدی پس اول مه شیرین مقال   امر شاه لایزاله امتثال
باشلدی تبلیغ احکام ایلدی   نعمت خاصن حقك عام ایلدی
وحی حقدن هرنه کیم آلسه نصیب   قومنه ایلردی تعلیم اول حبیب
اول انا افصح روضه‌سینك بلبلی   اول انا املح کلستانینك کلی
سکرین لبدن اولوب کوهر فشان   کوستردی عالم حقدن نشان
قیلدیغنجه قلبنه انزال وحی   روح قدسی طائر ایدی بال وحی
آچوبن حکمت سوزندن نکته‌لر   خوش ویرردی راه وصلتدن خبر
حقك ایمان اهلنه انعامنی   فضل بی پایان ولطف عامنی

باش چكنلر قهره مظهر اولدوغن   اويمسه فرع اصله ابتر اولدوغن
بودنی دنیاده روحك غربتن   بوفراق وهجر ایچنده كربتن
غفلتیله اصلنی اونوتدوغن   كل شكر صانوب زهرلر یوتدوغن
سویلر ایدی بونلره اول مقتدا   رفقله تعلیم ایدوب راه هدا

صفت صحابهٔ كزین رضوان الله علیهم اجمعین

برنیجه جانلركه فرقت كار ایدوب   جان وجسمن نزار وزار ایدوب
اكلامشلردی دل وجان عالمن   ایستمزلردی بوهجران عالمن
دائم ایسترلردی برخوش پیشوا   كایلیوب اول رهنمایه اقتدا
قیلەلر اصل وطندن یانه سیر   نیجه برمحبوس ایده بركهنه دیر
چون ایشتدیلر بوحكمت سوزلرین   قیلدیلر تسلیم فی الحال اوزلرین
كوردیلر كاول آفتاب پرضیا   نور مطلق پرتو ذات خدا
پیشوای راه حق بی اشتباه   كندو نوری صدقنه اولمش كواه
سوزلری سرچشمهٔ آب حیات   كون یوزندن برق اورر تاب حیات
صدق وتمیز وحیا وعلمله   تابع اولدیلر سكون وحلمله
لاجرم صدیق وفاروق اولدیلر   حقه عاشق خلقه معشوق اولدیلر

فی سائر الصحابة رضی الله عنهم

بربلوك قوم ایستدیلر معجزات   كیم اوله صدقنه انك بینات
كوردیلر معجز بولر رام اولدیلر   كفری قویوب اهل اسلام اولدیلر
ایردی چون بونلاره دیندن فتح باب   اولدیلر میراث اورثنا الكتاب
كیمی ظالم نفسه كیمی مقتصد   كیمی سابق خیره دینده مجتهد
جمله بونلر آلدیلر حقدن مرام   بولدیلر راه سداد ایچره مقام

قال الله تعالى : ثم اورثنا الكتاب الذين اصطفينا فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق بالخيرات باذن الله . ذلك هو الفضل الكبير . (فى اوصاف الدين) ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة

برابلوك داخی كروه اشقيا　　تابع شيطان طولو حرص وهوا
كبر وكين وشهوت وعجب وحسد　　باغلمش قلبك چوجبل من مسد
جانلرنده مهر رحمتدن نه ذوق　　دللرنده نوز ايماندن نه شوق
هپ بولر دنيايه ويرمشلردی دل　　دامه چكمشدی هوای آب وكل
قاپلمش كوكللرين محنت دونی　　جانلرینه طوغمامش دولت كونی
سربسر خودبين ومغرور وكفور　　باطله مائل قمو حقدن نفور
مظهر قهر اولمشيدی چون بليس　　اويديلر ابليسه بوقوم خسيس
نه سوزندن اول شهك ذوق آلديلر　　يوزی نورندن نه خودشوق آلديلر
معجزه كوردكجه منكر اولديلر　　سحردر بوديبو كافر اولديلر
ينه تكرار ايليوبن امتحان　　ايستديلر معجز اول قوم مهين
ليك خير ايله دكل نيتلری　　لهو ايله لعب ايدی افتريی
معجزاتی كوروب انكار ايتديلر　　حقه تابع اولمغه عار ايتديلر

فى معجزات النبى صلى الله عليه وسلم

سويلدكجه معجزاتيله حجر　　طاش كوكلرينه قيلمادی اثر
براشارتدنكه ماه اولدی دونيم　　بولمدی برپرتو اول قوم لئيم
سويليوب حنانه خوش كشف ايتدی راز　　قيلمدی بونلر حنينيله نياز
سوسمار ايلردی اول شاهه سلام　　لوم ايدرلردی اكا قوم لئام
خوش شهادت ايلدی اكا جمل　　اولدی وصفی بونلرك بل هم اضل
جمله حيوان ونبات ومعدنی　　دينه دعوت ايتدی اول شاه سنی

دعوتی قیلدیلر جمله قبول قیلمدی اول قوم بدبخت وفضول
کلدی معجز کافره تبکیت ایچون اولدی مؤمن قلبنه تثبیت ایچون
واردرر معجزده بی حد فائده لیك اولور اول اهل حقه عائده
معجزه یدی فعل وقولی سربسر انلره کیم بولدیلر حقدن نظر
چونکه ذاتی خالقه محبوب ایدی لاجرم اوصافی هپ مرغوب ایدی
شفقت ورفقیله اول سلطان دین اوکردردی بونلره ارکان دین
دیردی جورایتدکجه قوم اول رهنمون اهد قومی انهم لایعلمون

فی قوله تعالی : النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم .
قال النبی علیه السلام : انما انا لکم مثل الوالد لولده .

مؤمنه نفسندن اولیدر نبی چون ابوامّ اولدی اول امت صبی
چون صبی سود وزیانن اکلامز نفع وضر جسم وجانن اکلامز
اود وصودن ایلمز پرهیز اول بولمدی چون عقلله تمییز اول
آنا آنا شفقتندن لاجرم حفظ ایدرلر شور وشردن دمبدم
رفقله اولمازسه ممنوع اول پسر عنف ایدرلر مهر وشفقتدن بولر
لطف اولورهپ رفق وعنف اموات لطف وقهر احمده بودر سبب
جمله عالم فی المثل بر بوستان جانب حقدندر احمد باغبان
پردر اول بستانده اعناب ونخیل وار بوداقلرنده جومرد وبخیل
شول بوداقلر کیم ویرر برك وثمر صاقلار انی باغبان باخبر
تربیتلر ایلیوب ویرر هم آب سبز وخرم اولوب ارتار فروتاب
شول بوداقلردن که کلمز برك وبار انلری قطع ایدوب ایلر تارومار
قهر ولطف باغبان حکمتدرر جمله کاری مورث نعمتدرر

فی معراج النبی صلی الله علیه وسلم

معجزاتندن بری معراجیدر خاکپایی فرق چرخك تاجیدر

اكا رام اولمشدی چون جمله جهان قیلدی پس طی مكان بسط زمان
چون مصوّر روح ایدی جسمی انك رفعت اولدی لاجرم قسمی انك
جسمنه كلمشدی چون اوصاف روح فتح ابواب سما اولدی فتوح
پس چیقوب سیر سماوات ایلدی معجزاتن خلقه اثبات ایلدی
رغمنه هر منكرك اول پادشاه سویلدی معراجنه بیك بیك كواه
شول نشانلر كیم دیدی بولدی ظهور طولدی غم كفار ومؤمنلر سرور
یرده كوكده مطلبی حقدر انك قدری عالی كوكلی آچقدر انك
هر كیمك كیم مقصدی الله اولور آلچق ویوكسك اكا هپ راه اولور

قال النبی علیه السلام : لاتفضلونی علی یونس بن متی

دیر عروجمده بنم قیل ایتمه‌لر یونس متی‌یه تفضیل ایله‌مه‌لر
كاول بالق قرننده معراج ایلدی فرق عرشه حق بنی تاج ایلدی
چون منزهدر مكاندن كردكار فوق وتحت اولدی همان براعتبار
كرچه تفضیل ایتمز معراجده موصل حضرت اوله منهاجده
لیك تفضیل ایلرز رؤیتده بز كاولور انده كیم اعز وكیم عزیز

تمثیل فی تفضیل النبی علیه السلام علی سائر الانبیاء (علیهم السلام)

فی معنی قوله تعالی : تلك الرسل فضلنا بعضهم علی بعض

دعوت ایتسه بكلرن بر پادشاه كایلسه تزیین تخت وباركاه
جمله دارالدعوته داخل اولور لیك صحبت مختلف حاصل اولور
كرسن ایسترسه‌ك بو تفضیله دلیل وار اوقو تلك الرسل بی قال وقیل
كر نبوتده قمو بر نوزدر لانفرق صحفنه مسطوردر
لن ترانی كلدی موسایه جواب من رآنی مصطفایه فتح باب

هر زمان اول شاهدك مشهودی حق　　جمله‌یر مسجد اكا مسجودی حق
داخی حقدن قلبی چون آگاه ایدی　　قبله كاهی ثمّ وجه الله ایدی
جانی بولمشدی لقاییله بقا　　هردم ایلردی عروج وارتقا
كوكلری سیر ایدیكندن مراد　　بو اوله والله اعلم بالسداد
چونكه ذاتی مفخر آفاق ایدی　　جمله آفاق اول شهه مشتاق ایدی
چون انكچون یارادلمشدی جهان　　بو جهان برجسم واول اولمشدی جان
یریوزن قیلدی قدومی مفتخر　　آسمان واهلی آكه منتظر
هپ قیلارلردی تمنا حالله　　كیم محمد دولت واقباله
یوزلری اوزره باصوب تا كه قدم　　خوش مشرف قیله اول نور قدم
بركون ایردی اقتضای ذات حق　　كایده سیر اول مظهر آیات حق
مكه‌دن قدسه واروب سیران ایده　　بعدازان عرش اوستنه جولان ایده
كه براق وكه پرجبریل ایله　　كونه كون تكریم ایله تجلیله
نردبان اولوب طباق آسمان　　كچدی اندن قیلدی سیر لامكان
كوردی یولده نیجه‌بیك نقش ونكار　　اولمدی اول پهلوان كوكلی شكار
دام دنیا خود ندر باغ جنان　　اول همایه اولمغیچون آشیان
زین اولوب اشجارله ازهار ایله　　حورله انهارله انوار ایله
كندوبی عرض ایلدی اول حضرته　　قیلمدی میل آكه باق بو عبرته
حق ایدی مقصود مطلق چون اكا　　پس مقید اولمدی اوكدن صوكا
ماسوادن قیلدی چون كوكلی كذر　　حق دیدی حقنده مازاغ البصر
پس مقام قاب قوسینه قدم　　باصدی ودیكدی اوادناده علم
خلوت خاص اولدی اول جانه نصیب　　اول ایدی زیرا محب وهم حبیب
شول یوزی كیم كورممشدی انبیا　　كوردی بی‌شك اول رسول كبریا
آچوبن جاندن كوز اول صاحب همم　　كوردی بیچون وجهنی بی‌كیف وكم

حق اكا وجهينه لايق ويردی كوز كوردی بی نقصان جمالن ايتمه‌سوز
رؤيت معبود چون بی كيفدر بونده كيفيت كلامی حيفدر
ايردی محبوبينه اول محبوب حق اوقودی حسنی كتابندن سبق
آنده علم اولين وآخرين حاصل اولدی قلبنه حق اليقين
سويلشلدی انده طقسان بيك كلام بهره بولدی تا كه اندن خاص وعام
ابتدای سيردن تا انتها سويلشلدی بردم ايچره ماجرا
اول هداياييله اول شاه امين دولتيله ايلدی عزم زمين
انده فرض اولدی بزه بش وقت نماز لاجرم معراج مؤمندر نياز
جمع ايدوب اهل سمانك خدمتن بزه فرض ايتدی حقك كور نعمتن
كوكدن ايندی بيزه بوحبل المتين انی اعلام ايتدی قرآن مبين
چوقدر انك لطف وانعامی بزه جمله‌دن يكدر بو اكرامی بزه
كايليوب طاعت بولاوز قرب حق آله‌وز اول سبق رحمتدن سبق
حقه يوز بيك شكر واول شاهه سلام كايتدی بز بی دللره انعام عام

درکمال قدرت باری عزاسمه

سن انك معراجنه شك ايلمه دفتر ديندن آدك حك ايلمه
آی كانك بر پرمغندن اولدی شق انی خوش سير ايتديلر [illegible]
شرقدن غربه وارر هر كيجه اول نوله برساعتده سير ايتسه رسول
حق تعالی قادر مطلقدرر قدرته انكار ايدن احمق درر
طوپطلو آثار قدرتدن جهان سرابسر عبرتدرر كون ومكان
نحله وحی ايدوب عسل تعليم ايدن عنكبوته نسج وصنعت اوكرتدن
اشرف مخلوقنه بونجه كرم ايلسه اولورمی قدرت بحری كم
دولت انك كيم خمير پاكی وار قدرتی فهم ايتمكه ادراكی وار

قدرتنده هیچ انك نقصانی یوق — اندن ادراك ایستهکیم احسانی چوق
پرقیلان باغ جهانی برك وبر — خوش تماشا قیلمغه ویرن نظر
میوهلر ضمننده لذتلو قویان — ذوقله هم اکا عزتلو قویان
ورد وریحان یارادوب مسکین ختام — انی ادراك ایتمکه ویرن مشام
خلق ایدن عالمده خوب آوازهلر — اکا قولاقدن آچان دروازهلر
عقل ویرن فهم معقولات ایچون — مدرکات جسمی محسوسات ایچون
جانه ویرن عشق وشوقدن اثر — قلبه ویرن علم وفهمندن خبر
سر انسانی‌یه وصل اعطا ایدن — اصله فرع وفرعه اصل اعطا ایدن
کر سکا قدرت یوزن تفهیم ایده — سرکرمنا ایله تکریم ایده
کورمیسر هیچ بر ایشی حقه محال — هر محال عالم اوله سا که خال
کوش ایدوب تسبیح اشیانی صریح — فهم ایدهسنك ذکرذراتی فصیح
نور ایدوب نصرت بولهجانك یوزی — هردم اوله تازه ایمانك یوزی
ایدهسن چون بوعلم اشرنه — رفع اولهسندن مزاج فلسفه
بولهسنك سنت جماعت مذهبن — اولیا واصفیانك مشربن
نور اولوب قلبك بوله شکدن فراغ — مهر حقدن یا نه جانکده چراغ
حق اوله حلال جمله مشکلك — مخزن علم لدن اوله دلك
کوستروب ظلمتده قالمشلاره راه — خوش تلاغوز اولهسك بی اشتباه
بعدازان طالبلره جان اولهسك — جمله دردا هلینه درمان اولهسك
بولمیانلر عقدهٔ شکدن خلاص — غیره ارشاد ایدهمی راه مناص

فی اوصاف قرآن العظیم کلام الله القدیم نفعنا الله بصراطه المستقیم

معجزاتی کرچه بی پایان درر — جملهسینك اعظمی قرآن درر
ظاهریدرر فصاحت معدنی — باطنی نور هدایت مخزنی

دیدی حق کرانس وجن اولسه ظهیر بر بیرینه دیمه‌مز بوکا نظیر
بودر اول ظلم وضلالت قامعی معجزات انبیانك جامعی
فلك نوح اولدیسه طوفاندن مناص فتنه موجندن قیلور قرآن خلاص
اولدی فتح ادریسه کر علم نجوم انجم قرآن شیاطینه رجوم
کر خلیله ورد وریحان اولدی نار دوزخ ایلر اهل قرآندن فرار
اولدی کر موسی عصاسی اژدها سحرنی ساحرلرك قیلدی هبا
سوزده سحرایدن عرب شاعرلری کوردی چون قرآنی دوزدی دفتری
بیلدیلر کلمز بشردن بو کلام وحی حقدر حکمت رب الانام
اهل هوده کرچه خوش بزم اولدی باد هم هلاك اولدی انکله قوم عاد
بولدی قرآنیله مؤمنلر نجات خوار ومقهور اولدی کنار وطغات
قیلدی عیسی کرچه احیای ممات ویرر اولمش دللره قرآن حیات
هیچ اولورمی بوندن اظهر معجزه حجت روشن بویتمزمی بزه
نیجه کیم قصد ایلدی هر بوالفضول بولمدی برحرفنی تحریفه یول
حفظ حقدر بودکل سحر وفسون نحن نزلنا اوقو تا حافظون

قال الله تعالی : انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون

برق وش پیدا اولوردی معجزات طولنوردی ینه بولمزدی ثبات
طوغدی قرآن آفتاب بی محاق نوری ثابتدر الی یوم التلاق
ایردی چونکم بو ضیای لایزال ظلم وظلمت محو اولوب بولدی زوال
ظاهر احکامی شرایع درلری باطنی مملو حقایق کوهری
نظم الفاظی شفا مومنلره نور معناسی صفا موقنلره
صفحهٔ بیضاده خطی زلف حور کحل وش باقدقچه ویرر کوزه نور
سطرلر هر صفحه‌ده معراج روح کیم اولور هر پایه‌ده یوزبیك فتوح

هر كيمك كيم قوندى جاننده وفا　اولدى قرآن اكا مرآت صفا
كاچوبن مهرو وفادن جان كوزين　انده عاشق سيرايدر جانان يوزين
چاه ظلمتدن بوقران مبين　خوش خلاص ايچوندر حبل المتين
ايلدى هركيم بوحبله اعتصام　قورتيلوب جهلدن بولور عالى مقام
هر كيمك كيم وار اننده بوكمند　اولدى جانى فضل حقدن بهره مند

قال الله تعالى : انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابين ان يحملنها
واشفقن منها وحملها الانسان انه كان ظلوماً جهولا

شول امانت حق كلدى ظهريكه　كيم سبيدر جمله لطف وقهركه
خوف ايدوب ارض وسماوات وجبال　اجتناب ايتدى سن ايتدك احتمال
انى محكم قيد قيل بو حبل ايله　كايلته سك خوش يوز سويله منزله
چيقمسون سر رشته الدن كه صقين　تا اولنجه اوقو يأتيك اليقين

قال الله جل جلاله : واعبد ربك حتى يأتيك اليقين

شكر ايدك اى رهروان راه حق　كيم شب دنياده طوغدى ماه حق
فكر ايدك بوفضل واحسانى بزه　رحمتندن ويردى قرآنى سزه
اولا كوندردى اول نعم المعين　مصطفايى رحمةً للعالمين
چون جوارنده اكا ويردى شرف　ويردى قرآنى بزه نعم الخلف

مقدمۀ انتقال حضرت حبيب رب العالمين سيد الانبياء والمرسلين ﷺ
(جامع كمالات الاولين والآخرين محمد المصطفى صلى الله)
(تعالى عليه وعلى آله وسلم)

نازل اولدى چون كلام الله تمام　بولدى پس عالم نظام وانتظام
هر جهتدن بولدى دين امرى كمال　اولدى اجرا امرونهى ذوالجلال
ثابت اولدى كونكبى شرع قويم　خوش عيان اولدى صراط مستقيم

کوسترلدی نه‌یسه طاعت یوللری ربنه یول بولغیچون قوللری
اولدی هم جمله ضلالت راهی کم کلدی پس الیوم اکملت لکم

قال تعالی : الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی
ورضیت لکم الاسلام دینا

کیم سزه انعامی عام ایتدم بوکون دینکز امرین تمام ایتدم بوکون
کیم بوقرآن ایچره درج اولدی یقین جمله عالم اولین وآخرین
جبرئیل ایندردی چون بوآیتی ایردی اسلامك سمایه رایتی
اکلادی اصحاب ایریجك بوکمال کاول حبیب حق قیلیسر انتقال
دولتیله یوز طوتیسر اصلنه جانی اویمشدر حبیبی وصلنه
کیم اکا اصل وطندن بوسفر بودنی منزلکهی قیلمق گذر
آنك ایچون اولمشیدی بی خلاف کیم جهان دردین سوزوب خوش قیله صاف
قوللرین ربینه ارشاد ایلیه دفع ایدوب هجران غمن شاد ایلیه
بیلمشیدك اول خدانك جودنی کون عمدن انك مقصودنی
کنت کنزاًدن آچوب معنی یوزین اکلادك احببت ان اعرف سوزین
لطف وقهری قیلمغه حقك ظهور ایلمشدی عالمی دارالغرور
صفحهٔ دنیایی قیلمش پرنکار هم قومش اهانده جزؤی اختیار
کوره کیمدر عاشق نقش چکل کیم کجر اندن ویرر نقشنه دل
بینه بوابتلادن خاص وعام ظاهر اوله فرقهٔ نور وظلام
فرق اوله اهل نعیم اهل جحیم کندو بیلور حکمتن رب حکیم
احمدی بوامره کوندرمشدی اول رحمتندن کوستره تازه یول
نازل اولدی چونکا ام الکتاب روشن اولدی هر خطا ایله صواب
دین عروسی ایلدی کشف جمال عین جاندن قیلدیلر رشف زلال

چون قومقصود حق اولدی عیان　ایستدی پس اول همای لامکان
بال آچوب جانیله جولان ایلدی　موطن اصلی‌یه سیران ایلدی
گرچه جانی حق ایلیدی هرنفس　لیك اولمشدی بوتن جانه قفس
فرجه‌دن اولان تفرج یاشهود　ایلمز عاشقلرك جاننه سود
عاشق ایستر چشم اوله سرتا قدم　هرطرفدن گوره تانور قدم
گرچه اولمشدر جهان مرآت دوست　مطلب عشاق اولوبدر ذات دوست
منتظر اولمشدی اول اهل وصال　کیم نه وقت اوله بویردن انتقال
وحیله بیلدی پس اول خیر البشر　مولد آییدر ینه وقت سفر
اون ایکنجیسنده هم اثنین گون　اکا کشف اولدی بوعلم من لدن
بردم اولدی بوجهانك عمری چون　انتقال ایده ینه طوغدیغی گون

قال النبي عليه السلام : من بشرني بخروج صفر بشرته بالجنة

ارزو ایلردی جانی اول دمی　کیم نه وقت ایره بووصلت عالمی
ایلدی اصحابنه برگون خطاب　لطفله اول حضرت عالیجناب
دیدی سزدن با که هرکیم موشتولر　کیم تمام اولدی بوگون ماه صفر
جنت ایله مژده ویرم جاننه　ایره حقك بی حساب احسانه
برصحابه وار ایدی عکاشه نام　دیدی برگون اکه کای خیرالانام
موشتولق چیقدی صفر گلدی ربیع　دیدی ای عکاشه سا که بن شفیع
چونکه اولدك بوندہ‌سن یارم بنم　اوله‌سن جنتده هم جارم بنم
بری داخی گلدی اصحابك مکر　دیدی ای سلطان بوگون چیقدی صفر
دیدی اول عکاشه‌یه اولدی نصیب　قسمت حقدن بوگون بولدی نصیب
بن ضعیفك آتاسی بیچاره قول　نقل ایدوب آبا واجدادندن اول
دیردی اسلام ایچره اعلاجدمز　حضرت عکاشه‌در سرجدمز
اندن ایردی بزه بومیراث دین　اولور اول سرچشمهٔ ماء معین

خطاب النبی صلی الله علیه وسلم لاصحابه رضوان الله علیهم
(اجمعین بالمائة والموعظة الحسنة والقرأن وانتقاله بالروح والرضوان)

چون بشارت ایلدی عکاشه‌یه   لطفله جان ویردی پیر لاشه‌یه
انتظار ایچره ایدی دایم اول حبیب   وقت ایروب اول وعده کاولدی قریب
بولدوغیچون بدر اولوب روحی کمال   جسم پاکی ضعفله اولدی هلال
حقدن اصحاب ایچره اول چون نور ایدی   جمله‌سی اول نورله مستور ایدی
اولمشیدی جمله شیطانه رجوم   اول سببدن دیردی اصحابی نجوم
بولمشیدی هربری راه هدا   اولمشیدی دین ایچنده مقتدا
خوش تخلق ایلمشلردی قمو   اول شهك اخلاقی ایله مو بمو
نور قرأنیله طولمشلردی هپ   رهبر راه حق اولمشلردی هپ
چونکه حقدن یاکه عزم ایتدی رسول   خوش وصیت قیلدی اول صاحب اصول
امتی امرلدی یارانه   آفرین اول حضرتك احسانه
دیدی بن کیتدم سزه قرأن یتر   حقك امرونهینه برهان یتر
امر دینی امته تعلیم ایدك   حکم شرعی جانله تعظیم ایدك
ایتمسونلر بوفنایه اعتماد   ایلسونلر دین یولنده اجتهاد
چون دکلدر بوجهان دارالقرار   بی ثباته اولور استظهار عار
صقلسونلر حق حضورنده ادب   کیم کلیسر سنجغم آلتنه هپ
انلره اولسه‌م کرك اول کون شفیع   حق بکا ویرمشدرر قدر رفیع
اول کونی یاد ایلسونلر جانله   ایتمسونلر معصیت نسیانله
ایلیوب بو وعظه اصحاب کبار   کوزلرندن در وکوهرلر نثار
دکدیلر لفظ کوهر باری   جانله حفظ ایتدیلر آثاری
بعد از آن اول حضرت عالی کهر   ایستدی محبوبنه قیلمق سفر

خوش توجه ایلدی حقدن یکا   فعل مختار و مطلقدن یکا
قیلدی شمسه اول ضیا وصل آرزو   فرع اونورمی کاتمیه اصل آرزو

ایردی اول محبوب حق مطلوبنه
واصل اولدی جانله محبوبنه

بزه دکمز داخی بو یرده کلام   خاص سرین نجه بیلسون خاص وعام
کر مراد اولسه بو وصف اطنا یله   خوش مرتب شرحی فصل وبابله
آنی یازمشدر سیر اهلی قمو   شرح وتفصیل ایلمشدر مو بمو
خود کیم ایلر اول شهك وصفن تمام   ماورای عقلدر چون اول مقام
ارض وافلاك اولسه دفتر سربسر   کاتب اولسه جن واملاك وبشر
اولسه آغاجلر قلم دریا مداد   وصفی یازمازلر الی یوم التناد
خود بو دفتردن بزم مقصودمز   بذل مجهود ایلمکدر سودمز
اشبو درکاول کائناتك مهتری   انبیا دیوانینك سر دفتری
جان عالمدر کانکچوندر جهان   انکیچون خلق اولوبدر انس وجان
انکیچوندر زمین افلاکله   ثابت اولمشدر بو سوز لولاکله
روحی خلق اولمشدر اوك افلاکدن   آب وباد وآتشیله خاکدن
هپ کمال مظهریدر بو جهان   اول آخر آشکارا ونهان
بدأ عالمدن الی یوم المعاد   جملهدن انك وجودیدر مراد
مولدیدر سربسر اکوان انك   هم نبات ومعدن وحیوان انك
اکه کونیله مکان محتاجدر   هر قدمده اول شهه محتاجدر
معجزاتیدر انك هم بردوام   فعل وقول ووصفی معجزدر تمام

فی آثار النبی وانواره وبعد انتقاله الی انقراض الدوران

حالیا تام ضوء آثاریدر   ذره ذره مظهر آثاریدر

دین اوی قرأن ایله معموردر | هم احادیث ایله هپ پرنوردر
پرمصابیحیله مشکات اولدی کون | هم مشارق ایله مرأت اولدی کون
هر طرفدن کوستر نور جمال | حشره دك هم قالیسردر لایزال
علمنك عالملر اولدی مظهری | اولیا اسرارینك سر دفتری
شرع اوین قیلدی عمارت بعضیسی | شهرنفس ودیوی غارت بعضیسی
حکیم کلام اللهی تفسیر ایلدی | قدرتی یتدکجه تقریر ایلدی
کمیسی یازدی احادیثه شروح | بولدیغنیجه جانب حقدن فتوح
مالك احمد بوحنیفه شافعی | مظهر الدین اصمعی ونافعی
ایلدیلر دین یولنده اجتهاد | بیت دینه هربری اولدی عماد
جمله اول شاهك کالیدر بولر | امروحکم ذوالجلالیدر بولر
خوش مظاهردر مشایخ حالنه | زمرهٔ اهل صلاح افعالنه

فی حکمة الشرایع والحقایق وحکمة حبس الارواح فی الابدان

اولمسه کر صورت شرع مبین | سرله بولمزدی حال اهلی یقین
اولمسه هم اهل ایقان وثقات | علمله بولمزدی شرع امری ثبات
روح پاکی بوبدنده قید ایدن | اول همایی برقیلیله صید ایدن
ایلمش سیمرغ عشقك بی جدال | حکمتیله پاینه عقلی عقال
بوقفسسز مرغ جان بولمز کمال | عشقی ستر ایتمزسه عقل اولوروبال
صورت شرع ایچره جاندر عشق حق | شرع ظاهردر، نهاندر عشق حق
مغز خوبك قشردندر عصمتی | قشر بی مغزك خود اولمز قیمتی
حکمتندن اول حکیم لایزال | عدله ویرمش بولاره اعتدال
عدل حقدن هرکیم ایلرسه عدول | ظالم اولورشبهه‌سز اول بوالفضول

در اوصاف اولیاء کمل که مظاهر باکمال پیغمبرانند علیهم السلام

واردر هم نیجه دین سرورلری　حضرت پیغمبرك مظهرلری
علم ظاهر علم عشق وعلم حال　جمع اولوب انلرده بولمشلر کمال
شیخ محیي الدین وصدر الدین کبی　حضرت منلا جلال الدین کبی
آچوبن خوش فقر احمددن خبر　مثنوی ایچره نه‌لر یازمش نه‌لر
مرشد راه هدادر اول کتاب　حق بودر هر بیتی در فصل الخطاب
هم بیورمش کندو اول صاحب هنر　مثنوی دکان فقرست ای پسر

در اوصاف فضائل فقر

فقرله فخر ایلدی چون مصطفا　فقر اولوبدر شبهه‌سز کان صفا
فقردر اصل اصول راه دین　فقردر هم مورث عین الیقین
علم واعمال اولدی مرآت صفات　فقر اولوبدر مظهر ومرآت ذات
قلبه ویرر تصفیه علم وعمل　فقردر محض صفای بی بدل
حاصل علم وعمل جنت درر　آخر فقر وفنا وصلت درر
اولیدر بوفنانك بذل مال　بذل جاندر عاقبت آنکه مآل
مسکنتدر فقر اوینه فتح باب　پاکدر بنلك کوتورمز بوحساب
فقر آرارسه‌ك نفسه ذلت پیشه قیل　راه فقری بعد ازان اندیشه قیل
کیم ایشتدك آنمك خوش خصلتی　ربنا　اناظلمنا　دولتی

در بیان آنکه حضرت مولانا جلال الدین قدسنا الله بسره العزیز
(در مثنوی فرموده است که حق سبحانه وتعالی کبر وطوع خلایق را)
(امتحان کرده است بوجود انبیا واولیا علیهم السلام . زیرا)
(بحضرتش هیچ کبر نتوان کرد)

برترازو قورمش اول سالاردین　کاوله فرقی اشرارله اخیار دین

کیم اطاعت ایلروکیم باش چکر مسکنت کیم ییترو کیم کبر اکر
مثنوی معنویده سویلمش اشبویوزدن آنی خوش شرح ایلمش
کیم خدا چون خالق عالم درر قادر مطلق شه اعظم درر
قدرتینه کیمسه انکار ایلمز پس اکا باش اکمکده عجز ایلمز
پس بیلنمدی‌که کیم انصاف ایدر حقه اویماغه کیم استنکاف ایدر
ایلدی بریوزدن اول شاه ابتلا کوندروب جنس بشردن انبیا
تا کوره حقه کیم ایلر انقیاد کیم اولور شیطان کبی اهل عناد
برزمان انکله اولدی امتحان اهل خیر واهل شر اولدی عیان
صکره قوت طوتدی انوار نبی قیلدیلر تعظیم اکا شیخ وصبی
طولنوب کندو جهاندن اول قمر طوتدی آفاقی کمالی سربسر
عالمه زین اولدی خلقه نورعین آکه اویمق کلز اولدی نفسه‌شین
پس بیلنمز اولدی حال خاص وعام کوستروب کندونی شیخ صاحب مقام
پس ینه کوندردی اول سلطان عدل اولیا واهل علم واهل فضل
هم مشایخ زمره‌سینی بی ریا کیم بولردر وارثان انبیا
بونلری کوندردی اول سلطان محك قالمیه تاطوع وکبر نفسه شك
امتحان حق تمام اولدی بوکون امتیاز خاص وعام اولدی بوکون
بونلره هرکا یتدی جاندن احترام حق قتنده بولدی اول عالی مقام
دوشدی ایاقدن شولر کیم چکدی باش دشمن اولان سرله خوار اولدی فاش

در فضائل اتباع مشایخ وعلما رحمهم الله تعالی

اهل حقه مسکنت دولتدرر عجب کبرك حاصلی ذلتدرر
دائم ایت تعظیم اخیار کرام حقه‌در انلره اولان احترام
مسکنت قیل خالقه شول امیدله کایرسك انلرده براهل دله

تابوله‌سك سایه‌سنده نورحق آنده‌سك عز لدنیدن سبق
آنی طوپراغی دولت تاجی‌در مسكنت انلره جان معراجی‌در
مسكنتدن ایلمز كیمسه زیان كراولورسه قدری مثل آسمان
مسكنتدن كورمدی هركز ضرر دوشورر نورین یره شمس وقمر
قتلرنده بردرر درویش وبای تك همان اولسون بولرروزن كشای
اولدیلر لابد ضیا اندر ضیا پرقیلوب انلری نور كبریا

قال النبی علیه السلام : مامن آدمی الّا وفی رأسه سلسلتان سلسلة الی السماء السابعة وسلسلة الی الارض السابعة فاذا تواضع رفعه الله الی السماء السابعة واذاتكبر وضعه الله الی الارض السابعة ـ نقل من شهاب الاخبار

بوحدیث ایچره بیورمشدر یقین نقرله فخر ایلین شاه كزین
كیم كوبدر حكمت قدوسله باشنه هرشخصك ایكی سلسله
مسكنتدن هركه قیلدی نفسی پست خوف حقدن كندوبی قیلدی شكست
مرتفع فوق العلایه بیریسی صارقوبن ایمش ثرایه بریسی
قالدرر پس آنی حق فوق الفلك اولدی چونكم خویله جنس ملك
عجبله باش قالدروب هركاوله كرم قیلمیه حقدن تكبر ایله شرم
ایندیرر آنی خدا تحت الثرا ایلدی چون دیووش عجب ومرا

موعظه درمعنای این حدیث

چون ایشتدك بوحدیث احمدی آلحق اول رفعتدیلرسه‌ك سرمدی
باز كونه بوجهانك كاری هپ رنجی راحت راحتی‌در رنج وتب
قدرت ایرسه نفسه استدراج بیل ضعف وعجز ایرسه اكا معراج بیل
كردنندن نفسك آله بندنی آرزودن كس انك پیوندنی
ول خر اومار دائم اوتلقدن خبر آنامشدر حسن مطلقدن خبر

هر نفس كاوك مرادی كاه اولور كلشكردن اول قچن آكاه اولور
كنج اومرسه‌ك حقدن ایت نفسی خراب كل بتورمك ایسته‌سه‌ك اولغل تراب
مصطفانك چون شعاری فقردر عالم اوزره افتخاری فقردر
حقك ایرمك ایسته‌سه‌ك رضوانه اتباع ایت انبیا سلطانه
قیل نظر اول كائناتك شاهنه هردم ایلردی دعا اللهنه
دیردی مسكین ایت حیاتمده بنی ایله مسكین هم مماتمده بنی
هم ینه عقباده مسكین نشر قیل زمرهٔ مسكینلر ایچره حشر قیل

قال علیه‌السلام : اللهم احینی مسكینا وامتنی مسكینا واحشرنی
فی زمرة المساكین

فی اختیاره الفقر والمسكنة

حق اكا ویرمشدی چونكیم بونجه قدر هم مقام قرب اوادناده صدر
بیلدیروبدی نكتهٔ لولاكه كانكیچوندر زمین افلاكه
ماتقدم ماتأخر ذنبنی مغفرت قیلمش ایدی اول شه غنی
پس نیچون اول سید سادات كون عرض ایدردی حقه عجز وضعف وهون
عرشدن اعلا ایكن جاهی آنك اولدی فقر ومسكنت راهی آنك
بو ایدی الله اعلم حكمتی حق آكا چون ویردی بونجه نعمتی
شكر ایدوب اول منعمك احسانه طاعتن منت بیلوردی جانه
هرنه‌درلو حقه خاص اولسه كشی طاعت وشكر ونیاز اولور ایشی
براولو سلطاندر اول خلاق كون هركیمه كیم ویرسه قربت قیلسه عون
اكلادقجه قدرتن ایلر خضوع هرندكلو كا آرته علم آرتار خشوع
بی نهایتدر خدانك دركهی آرتیرر خوفن بوبابك آكهی

في اوصاف العشق وحالاته

بر دخی بودر که اول شاه رسل   اولمشیدی عاشق ومعشوق کل
اولسه کامل خوبده حسن وجمال   عاشقك عشقی هم اولسه برکمال
لازم اولور آکه پس فقر و فنا   عشقه لابددر غم ورنج وعنا
عاشقه دائم نیاز ومسکنت   دشمنیدر عز وجاه مفخرت
عاشقك شولدم بولور جانی حضور   تن لباسندن اوله عریان وعور
عاشق ایستر وارلغی تاسر قدم   نار عشق اوروب قیله یکسر عدم
خوارلق عاشقلرك معراجیدر   خار وخاره سندس ودیباجیدر
دردو غمدن غمکساری عاشقك   عقله صغمز کار وباری عاشقك
راحت اولمز چکمینجه دردوتب   طوتمز آرام اولمسه رنج وتعب
وارلغك هردم هلاك ایتمك دیلر   خار وخسدن راهی پاك ایتمك دیلر
طور عشقی کیمسه بیلمز عقله   فهم اولنمز اول کتاب ونقله
رمز عشقی هم ینه عاشق بیلور   خلق بیلمز سرینی خالق بیلور

غزل دروصف عشق

عشقدر اولکم ریا بنیادینی ویران ایدر   عشقدر اولکم دل وجان ملکنی آباد ایدر
عشقدر اولکم زمینی پست ومال ایلیوب   مهر وماه وانجم وافلاکی سرکردان ایدر
آفتاب عشق چون برذره یه پرتو صالار   آدینی عیسی ابن مریم موسیٔ عمران ایدر
عشق چونکم شهپر آچار سیر اوادنی ایچون   جبرئیلی التی یوز بیك باله حیران ایدر
چاغرر سلطان عشق الفقر فخری دمبدم   یعنی سرتاپا سوای حق دست افشان ایدر
کل شیٔ ما خلا الله باطل طبان چالوب   کلشن توحید ایچنده رقص اورر جولان ایدر
بو عبید پر بلایی کور آنك برشمه سی   راه پرخونده نیجه بیلردرر غلطان ایدر

غزل ذکرهم دروصف عشق

هراهل هوا عشقده‌کی رازی نه بیلسون — هرپشه هما قیلدوغی پروازی نه بیلسون
شول کوش که تسویل شیاطینله پردرر — جان سمعنه حقدن ایرن آوازی نه بیلسون
هرسردکوکل کیم اوله پرلهو وملاهی — سوزاهلی سماع ایلدوکی سازی نه بیلسون
عشق اهلنی عشق اهلی بیلور ظاهروباطن — محمودصفت اولمین آیازی نه بیلسون
دنیای دنی جیفه‌سنه کرکس اولانلر — سلطان ایلنك لایقی شهبازی نه بیلسون
هرمزبله‌ده دانه‌طلب خانکی قوشلر — بحرایچره نه‌ذوق ایلدوکن قازی نه بیلسون
درد ایسته کل وقشر علومی قوعبیدا — بی‌دردکشی درده‌کی رازی نه بیلسون

خطاب بحضرت درکمال استغنای اووعجز وتقصیر مداح

ای نبیلر زمره‌سینك زبده‌سی — عالمك فخری جهانك عمده‌سی
حاصل کون ومراد امرکن — مخزن اسرار علم من لدن
تاج فرق عرش وکرسی وسما — نور وبرق ماه وخورشید وسها
عالمك جانی وجانك عالمی — محرمك شاهی وشاهك محرمی
مظهر قدرت مناط نصروعون — مرکز عالم مدار هردوکون
ایك دنیاده یوزك بدر الدجی — روزمحشر طلعتك شمس الضحی
حسنکك آشفته‌سیدر جان ودل — طولودر عشقك هواسی آب وکل
رایتك نصر من الله‌در سنك — وصف حالك لی مع الله‌در سنك
جانکه مشکات تنده نور زیت — ضوء حقدر مارمیت اذرمیت
مبداء عالم وجودکدر سنك — جمله وارلق فیض جودکدر سنك
انبیا دیواننك مختاریسك — اولیانك قافله سالاریسك
قول وفعلك جمله معجزدر سنك — انس وجن مدحکده عاجزدرسنك
چونکه لولاك اولدی مدحت شانکه — کیم بوله یول وصف بی پایانکه

آند ایچرکن عمرکه خالق سنك — مدحکی کیم ایلیه لایق سنك
اولکه مبدأ هم مآب ایتمش سنی — برمنور آفتاب ایتمش سنی
طولمش انك شعله‌سی شیب وفراز — مدح ووصفندن جهانك بی نیاز
کندو نوریدر ینه مداح اکا — نفسن ایلر قدح اولان قداح اکا
اولکه مدح ایتمك دیلر انوارکی — فضل وجود خالق دریا بارکی
مدحدن اقصای مقصودی آنك — ذکر نامکدر همان سودی آنك
یوخسه مستغنی‌سین ای محبوب حق — مدح ایدر چون نورکی رب الفلق
شرح اولنسه بیك بیك اوصافك سنك — حسن خالق وجود والطافك سنك
شمس انوردن همان برذره‌در — روض ازهردن همین برتره‌در
عاجز ایکن جمله مدحکدن جهان — سربسر هرذره اولمشکن زبان
نیجه قیلسون وصفك ای شاه بلند — بوعبید درمند ومستمند
آغزیمی بیك کز کلابیله یوسم — لایق اولمز مدحکه ای پرکرم
بوتکلفدن مرامی بنده‌نك — مبتلاو بی دل وافکنده‌نك
ذره وصف آفتاب ایتمك دیلر — آکه یعنی انتساب ایتمك دیلر

حکایت

یوسف صدیق کاولدر خوش نهاد — صاتمغه مصر ایچره قیلمشلر مزاد
کیمی ویرمش بدره بدره سیم وزر — کیمیسی بش آغری مسك وکهر
زهره طالع برزحل سیرت قاری — اولمش اول کون یوزلو ماهه مشتری
برکلاوه ایپلکیله اول عجوز — خوش طلب قیلمش انی پرشوق وسوز
خلق انی تعییب ایدیجك اول قاری — دیمش ای شمسه اولانلر مشتری
آکه قیمتمی اولور بوسیم وزر — کر طولرسه جمله عالم سربسر
قیمتینه چونکه لایق نسنه یوق — بردرپس آکه نسبت آز وچوق

مشتری اولمقده مقصودم بنم   هم بو سودا ایچره خوش سودم بنم

کرنم کمتر قاریلردن بری   عد اولم هم مشتریلردن بری

بنده‌نك هم یاشفیع المذنبین   مدح وصفکدن مرامی بو همین

شول سنی وصف ایلین آصفلرك   سرکه واقف اولان عارفلرك

پیرونده عد اولم بن مبتلا   لطف ایدوب معذور طوت ای پادشا

نملة جاءت برجل من جراد   سن قبول ایت ای شهنشاه جواد

غزل هم درخطاب حضرت رسالتپناه صلی الله علیه وسلم

عقل و جان آشفتهٔ و [illegible] سیمکدر سنك   [illegible] زلف خوش سیمکدر سنك

کعبهٔ سر خدادر قبله کاهك لاجرم   انبیا ارواحی زوار حریمکدر سنك

سیم و زوردن طوغزه میل ایتمسك اولمز عجب   فقر له کنج قناعت زر و سیمکدر سنك

جان و دل عالملری سرکله معمور اولدی هپ   هر دو کونك عمده‌سی شرع قویمکدر سنك

اتکده نوردین نار جحیمی محو ایدر   موصل جنت صراط مستقیمکدر سنك

ایتدك ایمان اهلنه انعام خاصکدن نصیب   خود وجودی عالمك جود عمیمکدر سنك

ثابت اولمشدر کمالك نکتهٔ لولاکله   حق دیلنده بو خبر مدح قدیمکدر سنك

ذاتك ای شاه اسم اعظم اولدیغنه دالدر   وجه قرآن زینتی چون حاومیمکدر سنك

نعت نورکله پر ای آفتاب معنوی   سربسر برسفرهٔ برخوش ادیمکدر سنك

جمله آفاقه اگرچه لطف و انعامك ایرر   دولت اول جانك که کویکده مقیمکدر سنك

خاص حقدر مهرله برکره نامك ذکر ایدن   بخت جاه و عزت آنك کیم ندیمکدر سنك

ایشکك افتاده‌سیدر عرش عالیدن بلند   خوش بولور [illegible] مستقیمکدر سنك

جرأت ایتمك مدحکه بو اضعف الناسه سبب   اعتماد وسعت خلق عظیمکدر سنك

مجرم و عاصیلروبی دللره امید جان   جود و لطف و شفقت ذات کریمکدر سنك

قیل شفاعت بو عبیده یاشفیع المذنبین   دردمند و خوار و افتاده یتیمکدر سنك

شكر وثنای حق تعالی بنعمت وجود محمد مصطفی علیه السلام

مژده ای یاران واخوان صفا   کیم جهاندن کیتمشدر مصطفا
جسمله کرچه طولندی اول قمر   قودی بزیدللره نور واثر
حقه یوزبیك منت وشکروسپاس   حمد بی پایان ثنای بی قیاس
کامت اولدق اول حبیب حضرته   نور اسلامیله ایردك نصرته
بزه تشریف ایلدی اتمانله   بیلدرر احکامنی قرأنله
ضعف ناسی قدرت حقی تمام   اکلدوب قیلدی بزه انعامی عام
خیرو شری جمله عرض ایتدی بزه   شری نهی وخیری فرض ایتدی بزه
ایلیه‌لم اول امامه اقتدا   اهتدا قیلن بولور چونکم هدا
اتباعیله اکا یول واره‌لم   عرض ایدوب اکسکلکی یالواره‌لم
کمسه‌مزده چونکه یوقدر اقتدار   شکر حقه پس کرکدر اعتذار
بزده یوقدر چون اکالایق عمل   ایشمز باشدن باشه نقص وخلل
نفسمز اکسکلکن بیلمك کرك   ژنك نفسی عذرله سیلمك کرك
چون یاراتدی بزی من ماء مهین   کندو لطفندن قودی انوار دین
ویرمسه بزقوللره راه هدا   بزنه یوزدن ایلرایدك اهتدا
حکممز یوق جسممزده قیل قدر   آنی کیمدر یاقره یاآق قیلر
حاکم مطلق بزه چون حقدرر   کندوبی حاکم صانان احمقدرر
بزنه یوزدن کبرله کرم اوله‌وز   پس کرك حالیله پرشرم اوله‌وز

ایده‌وز اول حضرته عرض نیاز
عفو ایده تاجرممز اول کارساز

مناجات

یاالهی لطف بی پایان سنك   مجرم وعاصیلره احسان سنك

رحمتك دریاسیدر مواج ویر. قطره‌سینه جان ودل محتاجدر
لطفه غرق ایتدك اگرچه بنده‌کی خسته واشکسته وافکنده‌کی
فضلك ایله قیلدك ای شاه بلند ظاهر وباطن نعمدن بهره مند
رحمتکده یوقدر ای‌سلطان قصور آه کیم نفسم بنم پرشرو شور
نه‌دلم وار ذکرکه لایق سنك نه کوکل وارفکرکه لایق سنك
نه یوزم وار عذر ایدم درگاهکه کیتمکه نه طاقتم وار راهکه
چون بیلورسین حالمی‌بی قیل‌وقال پس نیجه عذر ایتمکه بولم مجال
هرنفس کیم سندن احسان اولمیه برایشم یوقدرکه عصیان اولمیه
لطف ایدوب ای‌حافظ ارض وسما بنده‌کی حفظ ایله شردن دائما
هرکنه کم قیلدم ای حق کریم توبه ویر استغفرالله العظیم
چونکه قیلدك احمده امت بزی ایلکل یولنده پرعصمت بزی
اول حبیبك حرمتینه یاغفور آلده‌ماسون صاقله‌غل دارالغرور
خوش عمل ارزانی قیل قرآنله ختم ایدوب آخر دمی ایمانله
حشر قیل تحت اللواسنده بزی داخل ایت آنك دعاسنده بزی
چونکه اذنکله‌اولور اولکون‌شفیع اذنکیله هم‌بزه اولسون شفیع

ایلگل احسان بزه حسن المآب
لطف ایدوب‌قیل بودعامی مستجاب

انتها

اصحاب فضل وكمالدن اولوب ادبياتمزك عتيقنه‌ده جديدينه‌ده وقوف تامى اولان اديب لبيب ولد افندى حضرتلرينك بو رساله حقنده رأيى استفسار ايدلمش ايدى . مومى اليهك طابعه كوندرديكى بر التفاتنامه مطالعهٔ مصيبه ايله مشحون اولديغندن بروجه زير عيناً درجنه مسارعت ايدلدى :

قرداشم جودت بك افندى‌يه

(عبيدى) نك اوصاف ومعجزات نبى‌يى حاوى منظوم رساله‌سنك تصحيحيله ترجمهٔ حالنك نهايتنه علاوه‌سنى امر ورق پارهٔ دادرانه‌لرينى النجه انفاد و جبيه‌يه مسارعت ايتدم . تصحيح خدمتنى ادا ايلديم مأمورلرينه ويردم . شمدى‌ده عقلم ايرديكى ، وسعم يتديكى قدر ترجمهٔ حالنه متعلق خدمته شتاب ايديورم .

اكر محض تلطيف اولميوب ده جداً بنده‌كزى عثمانلى ادبياتنه واقفلردن عد بيوريورسه‌كز ملاحظات آتيهٔ فقيرانه‌مى دينكله‌ميه تنزل بيورمكزى نياز ايدرم .

فقيركز منظورم اولان تذاكر شعراده (عبد) ك مصيغرى اولمق اوزره ايكى شاعر اسمى كوردم‌كه بريسى ادرنه‌لى (عبيدى) ديكرى مثنوى نويس شهير (عبيد دده) در .

اولا (عبيدى) يى اله آله‌لم :

« حسن چلبى » نك روايتنه كوره (عبيدى) ادرنه‌لى ، اسمى عبدالرحمن ، پدرى (نبى خليفه) ديمكله مشتهر بر عابد صالح وواعظ ناصح ايمش .

تحصیل علوم و معارفدن صو کره قاضی زاده افندی یه ملازم اوله رق منصب قضایه نائل و نهایة الامر زغرده یوز اللی آقچه قاضی ایکن طقوز یوز سکسان سنه‌سی نعیم ابدی یه واصل اولمشلردر .

مسلك شاعرانه‌سی حقنده دیرکه :

« حقا که شعرای بلاغت عنوان میانـنده تفوق اقران ایله معین و ممتاز کمسنه‌در اکثر اشعاری آه عاشق دردناك کبی سوزناك والفاظ درربارى آب روان مثالی غایتـده لطیف و پاکدر فن معماده دخی شهرت تامه‌سی واردر بو فنی همشهریسی مشهور امیریدن تحصیل وتکمیل ایله‌مشدر » .

حسن چلبینك پدری قنالی زاده علی افندی ادرنه قاضیسی ایکن عبیدی ایله خیلی زمان مصاحبه و مشاعره ایتمشلر مرقومك فوق العاده حلیم وسلیم ونهایتله اوتانغج اولدیغنی سویلیور .

شو :

نه آچلدق فضـای کلشنه کل پیرهنلرله
نه صالندق مرام اوزره بویی سروسمنلرله

و :

صانمه بنی ناله یله جهاندن کذر ایتدم
کوردم سنی ای غافل اویورسك خبر ایتدم

بیتلری کندیسنه منسوبدر. انشاد ایلدیکی مربعلر خوشخو انان زمانی آره‌سنده خیلی شهرت ورواج حاصل ایله‌مشدر .

کتبخانه‌لرده بولنان اسکی مجموعه‌لرده زمانه کوره متوسط واستادانه خیلی غزلیاتی منظورم اولدی .

عبدالله دده

قوله قپو مولوی خانه‌سی مشایخندن کامل شهیر شیخ غالب دده‌نك آشجی‌باشیسی صاحب‌دیوان (درویش‌اسرار) شعرای مولویه‌یی حاوی اوله‌رق تدوین ایلدیکی تذکره‌ده دیرکه :

« عبدالله دده — عارف کزیده سخن جناب‌شیخ محمدفدائی‌قدس سره حضرتلرینك پروردهٔ نظر تربیه‌لری اولوب اشعارنده « عبید » تخلص بیوررلر سرعت کتابته موفق اولوب نیچه مثنویٔ شریف تحریر بیورمشاردر وخط دستلری اولان مثنویٔ شریفلر حضرت چلبی حسام الدین قدس سره المبین جنابلرینك خط شریفلریله اولان مثنویٔ شریفدن مقابله اولنمشدر »

استاد الشعراء حضرت شیخ ثاقب مولوی دخی، کملین عرفای مولویه‌نك مناقب شریفه‌سنی حاوی جمع ایلدیکی اوچ جلد « سفینهٔ نفیسه » ده دیرکه :

« حضرت عبیدك عاشقانه قصائد وعارفانه مدایح ونعوت سیدالمرسلین ونیاز نامهٔ سند العاشقین [١] ومقطعات ورباعیاتی سفاین المعارف عشاق واحبابده مانند حرز جان محفوظ ومضبوطدر واستنساخ بیوردقلری کتب جلیله‌نك مواضع مشکله‌سنه تعلیقات مفیده‌لرینك اکثری نسخ کلك لطائف نکارلریله مطالعه ومشاهده اولنمشدر .

شیخ کمالات پرورینك وفاتندن صوکره شور مذاق کندویی سر بصحرای سیر وسیاحت ایدوب قنده برمرد صاحب درده دوچار اولسه انکله جلیس حضر وانیس سفر ومقام خدمتده شد کمر ایله سیاح بحروبر اولوب اقامت وسیاحتلرنده کتابت آثار جلیلهٔ کبار حقیقتی وظیفهٔ لازمه

---

[١] جناب مولایه عائد اشعارینه اشارتدر .

ایدیبوب احیای آثار و تکثیر سواد اسرار ایتمه‌لریله مجمع کتب نفیسه و مجموعهٔ علوم شریفه وکتابتی وسیلهٔ مطالعه ایتمکله انفاس لطیفه‌لری لوامع المطالع ارواح قدسیه واطوار شریفه‌لری مطالع الشوارق اسرار انسیه اولمشدر »

ایشته عبید دده‌نك قدرت ادبیه‌سنه دائر « سفینه‌نك » عباره‌سی بوندن عبارتدر .

مناقب شریفه‌لرینه عائد دها برچوق تفصیلات واردر . بعضلرینك خلاصه‌سی شودرکه : قونیه‌ده حضور مولاناده حجره‌کزین انزوا اولدقلری هنگامده یاران باصفا هرنه زمان تفرج باغ مرام [*] ایلسه‌لر عبید دده حضرتلرینك اثر قلم حکمت رقملری اولان نوادر آثار اولیاء کرامدن برنجه تحفهٔ نفیسه‌ونسخهٔ لطیفه‌یی زین مجلس ایلمکی التزام ایتملریله بر روز فیروزده عادت معهود اوزره منطق الطیر حضرت فریدالدین عطار قدس سره العزیزی التماس ایدوب کندیلرنده نسخهٔ موجوده اولمه‌مغله وجواب یأسی دخی موافق شیمهٔ عارفان کورمدکلرندن همان (سز کیده طوریکز بن آرقه‌کزدن کایر وکتاب ملتمسی کتیریرم) بیوره‌رق قوهٔ قدسیه ایله برقاچ ساعت ظرفنده کتبخانهٔ مولویه‌دن درحال بر نسخه استنساخ ایدرك اوکون مجمع اخوان الصفایه یتشدیرمشلردر .

حضرت فدائی‌یه اوائل ارادتلرنده طرف مرشددن خدمت سقایه‌یه تعیین اولنمشلری . کندیلری مربیه‌لر الندە انواع ناز ونعمتله پرورده اولمش ایکن بو خدمت شاقه‌یی هزاران مسرت وشکرانله درعهده‌قیلوب خدمت مردان خداده خزانهٔ وجود موجودینی خرج راه صدق واخلاص ایله‌مکله کمال ذات وجمال صفات ایله مزین وجواهر معارف

---

[*] « مرام » قونیه‌نك غرب جهتنده و برساعت بعدنده انواع ریاض وانهاری واثمار واشجاری حاوی برقصبهٔ دلارا اولوب اشراف محلیه‌نك صیفیه‌لریله مزیندر .

عوارفله محلی برمرد صاحب تمکین وعاقبت دستار استوا دار مشیختله نائل مقام کملین اولمشلردر .

خدمت سقایتده بولندقلری اثناده ایکی اللرنده ایکی سبو ایله چوکتیرولرکن شکل عجیب وطور غریبندن جنونه قائل اولان اطفال منکرین سنکبار تمسخر اولملریله همانده حضرت عبید سنك جفادن سبوی آستانی محافظه ضمننده سماعه آغاز و بو بیتی انشاد بیورمشلردر :

کوی عشق مولوی دیوانه‌سی اولمش عبید
سنك اطفال رهی حصن حصینیدر آنك

آخر عمرلرنده اسپارته مضافاتندن اکیردیر قصبه‌سنده نورالله دده مرقد شریفی زاویه‌سنده حجره گزین مشیخت اولوب عاشقان درویشانك تربیه و تسلیکیله امرار زمان ایله‌مکده ایکن آستانهٔ حضرت مولانانك اشتیاقی غلبه ایدرك مشرف زیارت اولدقده هزاران غرام واحتراقله مجاورت ابدیه‌یی نیاز ایله‌مکله تیر طلب واصل هدف واجابت اولوب قبهٔ خضرا سایه‌سنده ته‌دیوار رحمت استوارده آسوده اولمشلردر .

وفاتی طقوزیوز طقسانبش حدودنده اولدیغنی درویش اسرار (تذکره) ده تصریح ایدر .

ایشته بو ایکی شاعرك ترجمهٔ حالی بوندن عبارتدر .

کتابك باش طرفنده ناظمی (عبیدی) اولمق اوزره کوسترمشسکز بنده‌کزده اثنای تصحیحده اکا تعرض ایتمدم فقط ازالهٔ شبهه ایچون (عبیدی) نك‌ده ترجمهٔ حالنی درج ایدرك عقلم ایردیکی قدر برایکی سوز سویله‌مکه مجبور اولدم .

اسکی مجموعه‌لرده (عبیدی) نك خیلی غزلیاتنی کوردم . جمله‌سی متین

و بی‌قصور و اکثری عاشقانه‌در فقط زینت الفاظ وقوت خیال جهتندن شعری متوسطدر .

ایضاح مرام ایچون او زمان شعراسنك بعض مشاهیرینی عرض ایدیم :

شهزاده جم — صاروجه کمال — احمدپاشا — نظامی — نجاتی —

٨٦٤—٩٠٠ ٩٠٢ ٩١٤

لامعی — کاشفی — ابن کمال — اصولی — ذاتی — شاهدی دده —

٩٣٨ ٨٣٠-٩٤٠ ٩٤٠ ٩٤٥ ٨٧٦-٩٥٤ ٨٧٥ - ٩٥٧

خیالی چلبی — فضولی — عبیدی — ابوالسعود — یحیی بك — آذری

٩٦٤ ٩٧١ ٩٨٠ ٨٩٦ - ٩٨٢ ٩٩٠ ٩٩٣

عبیدالله دده

٩٩٥

ایشته بوشاعرلر ایچنده (عبیدی) موازنهٔ عاجزانه‌مجه (لامعی) درجه‌سنده و (عبید دده) ایسه (اصولی) مرتبه‌سنده‌در .

عبیدی بتون اشعارنده (عبیدی) یازار. حال بوکه بو کتاب درونده بش آلتی یرده ناظمك اسمی عبید اوله‌رق کوردلور. انفاس مولویه‌یه آشنا اولان عرفای اسلامیه‌یه شمس تابان کبی درخشان اوله‌جغی وجهله بو کتاب نفیسك درونه‌زیور بخش اولان بتون نکات حکمیه و لطائف غیبیه‌اسرار مثنویه‌نك عینیدر . موجب تطویل عظیم اوله‌جغی ملاحظه‌سیله مقابلنی درخاطر ایتدکلرینی برر برر تشریح ایده‌رم . هله برقاچ محلنده نام مولانای وانفاس پیر دستکیری تصریح ایله‌مشدر کذا زجمله :

وار در هم نیجه دین سرورلری
حضرت پیغمبرك مظهرلری
علم ظاهر علم عشق و علم حال
جمع اولوب آنلرده بولمشلر کمال

شیخ محي الدين وصدر الدين كبی
حضرت منلا جلال الدين كبی
آچو بن خوش فقر احمددن خبر
مثنوی ایچره نه لر یازمش نه لر
مرشد راه هدا در اول کتاب
حق بودر هر بیتیدر فصل الخطاب
هم بیورمش کندو اول صاحب هنر
مثنوی دکان فقرست ای پسر

بیتلرنده اولا حضرت پیرك مصاحب ومعاصرلرندن وعلوم حقایقده معین و ناصرلرندن شیخ اکبر وربیبی صدر قونوی‌یی یاد ایدوب بعده حضرت شمس الدين تبریزینك احوال و مقاماتنی حاوی اولان مثنوی شریف صاحبی مولانانك اثناسنه کیرشمشدر .

بعده (در اوصاف فضائل فقر [*]) سرخندن اعتباراً احکام مثنویه‌یی نقله آغاز ایدر. درت صحیفه قدرینی اویولده املا ایتدکدن صوکر (فی اوصاف العشق وحالاته) سرخیله باشقه یوزدن بر صحیفه‌دن زیاده نقل حقایق ایدر واحکام فقر وعشقی حاوی اولان ایکی غزلنك مخلصی دخی (عبید) در . آندن صوکره جابجا ینه نقله دوام ایدوب بر صحیفه‌دن عبارت اولان :

مژده ای یاران واخوان صفا
کیم جهاندن کیتمه‌مشدر مصطفا

معارفی دخی بویولده قلمه آلنمشدر .

بوکتابك مندرجاتی بواسلوب اوزره‌در. شعر نقطه‌سندن مزیتی ایسه

[*] فقر تام لسان اهل اللهده الك عالی مقامدن عبارتدر .

(سلیمان دده) نك مولد نبویسی طرزنده اولوب نفاستده اکا ایکنجی اوله بیلیر .

مؤلف اولمق اوزره قرار ویره جکمز ایکی ذات اولوب بریسی یعنی — درون کتابده مخلصه موافق اولان عبید دده — هم شاعرلکجه (عبیدی) دن دها متین ، همده مولوی شیخی وانفاس مولویه نك یکانه آشنالرندندر . مدت حیاتنده — سائر کتب نفیسه دن ماعدا — برخیلی مثنوی شریف یازوب جابجا تعلیقات علاوه ایلمشدر . چلبی حسام الدین حضرتلرینك نسخه لرندن استنساخ اولنمش وعلی الخصوص برمثنوی خوان الندن چیقمش اولمغله عبید دده خطیله اولان مثنویلر مثنوی خوانلر نزدنده برنجی درجه ده معتبر واشتراسی هرکسه نا میسردر .

درت بش نسخه سی منظور فقیرانه م اولدی .

بو اثر معتبر (عبیدده) نك اولدیغی وقتیله رجال مولویه بیننده معلوم ومعین اولمیدرکه نسخه لری ایکنجی درجه ده معتبر اولان مثنوی نویس شهیر (جوزی) دده دخی مسلکداشنك (اوصاف ومعجزات نبی) سنه قارشی (حلیهٔ چاریار) ی نظم ایتمش وشیخ الشعرا مثنوی خوان شیخ نشاطئ مولوی دخی (حلیهٔ انبیا) یی یازمش و درویش نقشی ده (حلیهٔ مولانا) ایله بو وادئ مقدسك منتهاسنه ایرمشدر .

ایشته قرداشم بوکتاب مستطاب ایله مؤلفی حقنده عجالةً یازه بیلدیکم سوزه ختام ویرییورم . اکر مؤلفی (عبیدی) ایسه معنویاتده هر جهتله حضرت عبید اللهك نظیری برعارف مولوی نهاد اوله جغندن یالکز اشباحده آیری اعتبار اولنمش اولورلر .

بو اثر مقدسه عبیدالله اولان بتون شاعرلر اشتراك ایده جك اولسه لر

جملەسی فیوض مالانهایه سندن بالغاً مابلغ مستفیض اولولر ینه بو خوان بی زوالدن ذره اکسیلمز .

جملەسنك روحی شاداولسون .   الفقیر

چاکر آل محمد ابن مولانا ولد

جواب

محترم برادرم افندم

اقدامی تابدایتندن بری معاونت تحریریه ایله وایەدار مباهات ایلین فضل مدقق نجیب عاصم افندینك برادری ــ که خدمت معارفی سوبلردندر ــ بو اثرله برابر برقچ اثری دها شام صحافلرندن الدکورەرك بزه صورتیده بزه کوندرمش ایدی . آنك اوستنده «ناظمی : عبیدی» دیه محرر ایدی . فقط صاحب اثر کندینی «عبید» دیه اتیان ایلیور . بزده حالیله ابقایه مجبور اولدق . هرکیمه صوردق ایسه بو اثرله صاحبی حقنده بزه معلومات مقنعه ویرەمدی ایدی . بزه کوندریلن نسخەنك قابنده «هذه الرسالة فی اوصاف النبی صلی الله تعالی علیه وسلم و معجزاته وموالده الروحانیة والنورانیة والجسمانیة والآثاریه من المبدأ الی المعاد وبالله التوفیق والسداد وبه الاعتصام وعلیه الاعتماد» عبارەسی وار ایدی . اندن استدلالاً بزده رسالەیه «اوصاف و معجزات نبی» نامنی مناسب کوردك . شرقك اوچ لسان عظیمی حقنده تتبعات و تدقیقاتلری آثار ایله ثابت اولان ذات علیٔ فاضلانەلرینك لطفاً رجامزی تلقی بالقبول ایدرك اعطاسنه همت بیوردقلری ایضاحات و تفصیلات حقیقةً مغنی کورلدیکی ایچون بروجه بالا درجیله تزیین صحایف ایدلدی . قارئلرمزی مستفید . روح مؤلفی ده شاد ایتدکلری ایچون ذات عالیلرینك همتلرینه هرکسدن اول بو محب مخلصلری عرض تشکرات مخصوصه ایلمکی متحتم ذمت بیلور افندم   بنده : احمد جودت

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۲

آثار اسلافدن

جنان الجنان

ناظمی

واحدی

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

۱۳۱۳

بسم الله الرحمن الرحيم

دربیان توحید حق تعالی

اسم حق برله برایش کیم ابتدا　　اولسه بولور خیرایله اول انتها
باشلادم بن بنده ای عالی نسب　　بوایشه یاد ایلیوب اسم چلب
تا که اولوب خیر ایله بوایش تمام　　بوله رغبت درمیان خاص وعام
ثابت ایتدم حمدی راهنده قدم　　زنده اولدقجه اودم حمدنده دم
جمله اشیا حمدی برله زنده‌در　　کر اوکوکده‌در بویر یوزنده‌در
حمد آکا کیم واحد مطلقدر اول　　آکا هرشی شاهد برحقدر اول
خالق بی مثل وبی همتا اودر　　رازق سر جملهٔ اشیا اودر
دائم ودیان ودادار قدیم　　قادر وستار وغفار ورحیم
ذات مخفیسی صفاتندن عیان　　هم صفاتی پاك ذاتندن عیان
رأی انساندن مبرادر اوزی　　وصف واصفدن معرادر اوزی
زارو سرکردان وعاجزدز عقول　　وصفنك اداسنه بولمقده یول
سامع گفتار موجوداتدر　　عالم اسرار مخفیاتدر
شامخاتی ارضه اوتاد ایلدی　　یریوزین آنلرله آباد ایلدی
صانعیدر جمله مصنوعاتك اول　　جامعیدر جمله مجموعاتك اول
ضابطیدر اون سکز بیك عالمك　　حافظیدر سرّقلب آدمك
طاهر ایتدی آدمك قلبن‌که تا　　آنی ذات سرّینه محرم طوتا
ظاهرا کرچه قودی قلبی نهان　　لیك اسراردن ایدر آندن عیان
عین انسانده قودی چون آیینه　　تا که کوره عینی هرآیینه
غیره یعنی ایده اوزی تك نظر　　ایرمیه تا اوزینه اندن ضرر

فاتح اولدر جمله بسته درلری   تاجدار ایدن اودر سروورلری
قدرتی دریاسی ایتدکجه خروش   کورینور هردمده بیك درلو نقوش
کامل اولدر کیم هرایشی برکمال   هیچ ایرشمز هم کمالینه زوال
لم یزل بر پادشاه در بی نظیر   بی شریك وبی وزیر وبی مشیر
ملکیدر آنك دوعالم بی کمان   قوللریدر وحش وطیر وانس وجان
ناقل اولدر کندینك کفتارینی   کندیدر فاش ایلین اسرارینی
وارایدر یوغی ووارى یوق ایدر   برّی بحر ایلر دیلرسه بحری بر
هیچ احد یوق کورینور الا احد   کرچه فی الدارین بی حددر عدد
لادر اعداد احدسزدر عدد   اولدی اعداده سبب زیرا احد
یااحد عدایت عبادکدن بنی   کیم بسنکله بیلمشم بندن سنی

در بیان محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم

مصطفانك پاك روحنه مدام   بزدن اولسون هرنفس بیك بیك سلام
کیم اودر موجب جهان ایجادینه   اول سببدر بوسرای بنیادینه
اولمیدی بوجهان اولماز ایدی   آدمی زاده شرف بولماز ایدی
آنکیچون اشبو خلقی کردکار   ایلدی کتم عدمدن آشکار
آنی کندوسنه محبوب ایلدی   خلقی طالب آنی مطلوب ایلدی
آنکیچون رحمةً للعالمین   ایلدی حق آنی ایدوب برکزین
الحق اولدر انبیانك مهتری   اکملی وافضلی وبهتری
فخر ایدیسر آنکیله انبیا   روز محشر اولیا واتقیا
کرچه بونده انبیادن کلدی صوك   لیك آنده قوپیسر آنلردن اوك
اول نفس کیم اوره اسرافیل صور   دپرنه یردن قمو اهل قبور
طوره اوّل اول رسول کردکار   بعدزان جمله نبیلر بی شمار

طوره آندن صکره امت بی عدد　اومیلور اوجق حبیبندن مدد
وارەجق درکاه حقه انبیا　مصطفی اولور اولاره پیشوا
کرچه آنلردن مؤخردر رسول　لیک معنیده مقدمدر بیل اول
قیلدی یتمش بیك ییل اول نورین اوحق　عالمی خلق ایلمزدن آل سبق
انبیا ارواحن آندن ایتدی رب　اول سببدندر اولاره احداب
روحی ابدر انبیا ارواحنه　بیلدك اصلن انبیا ارواحی نه
اویله اولسه جملەدن مهتر اودر　حق قتنده افضل وبهتر اودر
جملەسینه اول اولیسردر شفیع　بولسەلر در مقامات رفیع
اول شفاعت ایتمینجه کیمسەیه　اوکلرنجه کیتمینجه کیمسەیه
رحمت ایدوب حق کیرەمز جنته　حوریلرله آنده ایرمز وصلته
قیل حبیبك ربنا بیزه شفیع　بولەوز جنتده تا جای رفیع
نور دیدارك میسر قیل بزه　کیم کرکدر آنده روشن دل بزه

در بیان چاریار رسول‌الله رضی‌الله عنهم اجمعین

هرنفس ازما درود باصفا　بر ره آن چاریار مصطفا
چاررکن خانهٔ دین رسول　آن نکهداران آیین رسول
اول شریعت ملکنك مالکلری　اول طریقت سلکنك سالکلری
اول ولایت بیشەسنده شیرلر　اول دیانت ملکتنده میرلر
آدی برله هربرین یاد ایدەلم　انلرك ارواحنی شاد ایدەلم
بیریسیدر حضرت بوبکر پیر　بیریسیدر حضرت عمر دلیر
حضرت عثمان ولیدر بیریسی　تکری ارسلانی علیدر بیریسی
رحمت حق جملەسینك جاننه　احمدك آیینه ویرانه
قیل بزی یارب اولارك پیروی　تاکه اوله هرایشیمز احروی

دربیان مناجات الی قاضی الحاجات

یاآله العالمین بی چاره‌یم　　تیه حیرتده قالوب آواره‌یم
نفس وشیطان ایکیسی ال برایدب　　اشبو بن مسکین ایچون تدبیر ایدوب
قیلدیلر رنك كنهله رو سیاه　　آب عفوکله یومزسه‌ك یوزم آه
نفس امّاره بنی ایدوب زبون　　ایلدی پامال اولدم سرنكون
نفس وشیطانك النده بن اسیر　　اولمشم یاربنا اول دستكیر
قوللرك ایچنده عاصی اولمشم　　غرق دریای معاصی اولمشم
دستكیر اولمز ایسه‌ك ای وا بكا　　دوزخ ایچره اولیسر مأوا بكا
آكاكیم اوله حواله نفس دیو　　ایلر اضلال آنی ایدوب درلو زیو
قیل حواله نفسه یارب سن بنی　　تا که هردم ذاکر اوله‌م بن سنی
انبیا واولیا ایچره بنی　　ایتمه رسوا روز محشر یاغنی
بیك برآدك بیری ستار العیوب　　داخی برآدكده غفار الذنوب
كرچه برآدك دخی قهاردر　　لیك قهرك لایق كفاردر
قهریکی قیل منكر وكافرلره　　نور وحدانیتك سائرلره
بن موحد مؤمنم بی شك وریب　　كلمشم دركاهكه پرجرم وعیب
پادشاها كرچه مجرم بنده‌كم　　لیك مؤمن اوغلی مسلم بنده‌كم
بن كورورم نور وحدانیتك　　جان كوزندن مهر فردانیتك
حق بیلورم هم جمیع مرسلی　　آسماندن درت كتاب منزلی
روزحشر اولدقده سن قاضی بزه　　ایسترزکیم اوله‌سین راضی بزه
وای اكر وزن ایده‌سین اعمالمز　　پس مكدر اولیسر احوالمز
بنم اعمال قبیحه‌م خود كران　　اولیسردر جمله‌سندن بی كمان
جمله مرسل حرمتیچون یاغفور　　بن كنهكاری قپوكدن ایتمه دور

مغفرت قیل مصطفانك عشقنه هم جمیع انبیانك عشقنه
ویر بکا سن انبیادن نور وفر تاایدەم جسر صراطکدن کذر
نامەلر یاغدقده کوکدن ربنا صاغ طرفدن نامەمی ویرسن بکا
کچ کناهمدن ندکلو چوق ایسه کرسکا لایق ایشمده یوق ایسه
چونکه سنسین ارحمی راحملرك خوش کوررسین عذرینی نادملرك
نادم اولوب جرمه عصیانمه عذرمی عرض ایلدم سلطانمه
بحر الطافکده خود بی ریب وشك جمله خلقك جرم جرمی قطرەتك
(واحدی) مسکینی یا ذی المنن لطف ایدوب درکاهدن رد ایتمەسن
قیل آنی سن زمرهٔ اصحابله تاکیره جنتلره احبابله
جنت فردوسده دیداریکی کوره دیدارکده هم انواریکی
غرقهٔ دریای انوارك اوله ناظر انوار دیدارك اوله
کرچه یوق آنده لیاقت ای چلب لیك جانی وصلکی ایلر طلب
برلکك حقی مناجاتن روا ایله یارب جمله حاجاتن روا
مصطفانك حرمتیچون قیل قبول کیم سکا اولدر حبیب وهم رسول

در بیان سبب تألیف کتاب

اول آله بی نظیر واول پادشاه بی وزیر بو بندەلرینی سبب آب صلب پدر آسمانی برله — کیم اول نطفهٔ آدمدر — شکم مادر زمینیدن — کیم اول ورطهٔ عدمدر — عالم شهودە کتوردی یعنی جهان وجودەکه نتیجهٔ باد و آتش و آب وکلدر ودرجهٔ عقل وجان ودلدر .

(بیت)

نطفه کیم دوشه ورطهٔ شکمه
غرق اولیسردر اول یم عدمه

واوزمزه سرویروب وکوزمزه نورویروب حجب غفلت جهلیه‌یی کوتوردی‌که کوروب انك‌ذات قدیمن وصفات کریمن . انعام بی غایتن واحسان بی‌نهایتن ، وحدانیتن فردانیتن . قدرتن ، حکمتن ، عظمتن ، نعمتن ، شفقتن ، وصلتن ، رؤیتن ، سمیعلکن ، بصیرلکن ، علیملکن ، حلیملکن ، کریملکن . جمالن . جلالن . کمالن ، نوالن بیلوب اکاکوزه شکر قیله‌وز .

(بیت)

شکر آکاکیم اول ازل برشاهدی
جمله اشیا برلکینك شاهدی

وعرش وفرشن . کرسی‌سن . لوحن . قلمن . املاکن . افلاکن ، نجمن . شیطانه رجمن ، جنتن ، جهنمن ، عذابن ، حسابن ، صراطن ، میزانن ، سؤالن ، جوابن اکلایه‌وز .

(بیت)

آدمکلدر اولدخی کیم جامداتدن
ذات خداسن اکلامیه بوصفاتدن

وانبیاسن ، واولیاسن . یرلرن ، طاغلرن ، ایرماقلرن ، دریالرن ، ایچنده‌کی جانورلرین ، وحوش وطیورن ، انس وجنن ، دیو وپریسن ادراك ایدوب عبرت آله‌وز .

(بیت)

مرد خداشناس آکا دیر مرد معتبر
که‌اول‌شیٔ کمترینددن آله عبرت وخبر

بوذکراولنان مخلوقات مختلفه‌که واردر بونلرك جمله‌سی اهل فنالردر . بقالری بردمدر وبنالری دخی بردمدر . مأوالری ینه‌عدمدر . غدالری

درد وغمدر . باقی همان اول سلطاندر . بونلری کتوروب کیدرمدن غرضی قوللرینه برلکن بیلدیروب قوللغی طریقنده پویاندر. آنک دخی قوللق ایدن قولنه احساندر . یعنی دیدار وحور وقصور وجناندر . بوسببدن اول حبیب رحمان وطبیب درد دل وجان کمال لطفندن « الدنیا مزرعة الاخره » بیورمشدر . اویله اولسه بوبندهٔ فقیر وافکندهٔ حقیر بومزرعه‌ده تخم کردار اکمکده قاصر . امازمین قلوبه تخم گفتارا کمکده فی الجمله قادر اولدیغی اجلدن دیلهدیکه احادیث قدسیه‌دن واحادیث مصطفویه‌دن ـ صلی الله علیه وسلم ـ وکلمات اصحاب بزرکواردن ـ رضی الله عنهم اجمعین ـ وگفتار مشایخ کباردن ـ رحمهم الله ـ جمع ایدوب اول کلمات طیبه‌لری واول نکات غریبه‌لری نظم ایلیوب ترکی دیلنه ترجمه ایدوب براثرقویه . یعنی عربی دیلن بیلمینلره خبر ویره . اندن صکره کلن مؤمن قرنداشلر بصر صدقله نظر ایدوب آخرت عالمندن خبر آلوب صاحب اثری دعای خیرله یاد ایلیوب روحنی شاد ایدهلر . دخی بومزرعه‌نك حاصلی خرمندن توشه‌دار اولوب جانب آخرته کیدهلر انا لله وانا الیه راجعون . چون بودرویشك . تیغ حوادث زمانه‌دن دلریشك دلنه فیض باری جاری اولوب بواثرك بزمن یعنی بودررك نظمن تمام ایدیجك یوزن خاکه قویوب واوزن یزدان پاکه طوتوب نام طلب ایتدی . هماندم آسمان جان طرفندن بوکتابه « جنان الجنان » دیو آد قونلدی . بودرویشك دخی روحی شاد وکوکلی شهری آبادا ولدی .

(بیت)

رحمت ایتسون حق تعالی آکه کیم
بوفقیری بردعادن آکه کیم

—⊰⊱—

حدیث قدسی

﴿ اولیائی تحت قبابی لایعرفهم غیری ﴾

حق تعالی حضرتی محبوبنه لطفلر ایدوب دیدی مطلوبنه
دوستلرم واردر بم کیم ای صفی بوقباب رشکم آلتنده خفی
کیمسه بیلمز بندن اوزکه آنلری بندن آیرو بردم اولمز جانلری
آنلرك هردمده افکاری بنم قنده اولورلرسه اذکاری بنم
هرنیه کیم قیلسه لر آنلر نظر جان ودلدن بندن آلورلر خبر
باقمز آنلر جنت وانهارمه واله وحیرانلر دیدارمه
چاك ایدرلر هرنفس تن جبه سن ایدینیرلر جبه رشکم قبه سن
بنده ایتدم مخزن سر دللرین حل ایدرم جمله مشکللرین

حدیث قدسی

﴿ اذا احببت عبداً کنت سمعاً بصراً ولساناً بی یسمع ﴾
﴿ وبی یبصر وبی ینطق ﴾

مستمع اولکیم اوشاه بی نظیر احمد مختارینه کورکیم نه دیر
هرقچن بربنده می سوسهم آنی ایلرم بوخلق عالمدن غنی
کنج وصلمله انی شاه ایلرم جان ودل ملکندن آکاه ایلرم
اولورم همچشمی وکوشی آنك کوکلی دریاسنده هم جوشی آنك
هم اولورم آنکیله هم زبان ایلرم هرسوزده تقریر وبیان
اولدخی سویلر بنمله ایشیدیر هم بنمله کورر اول هم ایشیدیر

نه سعادت اول قوله کیم خان آکا هرنفس وصلن ایده احسان آکا
ای زهی دولت که حق یاری آنك جمله احوالنده دلداری آنك

قال النبی علیه السلام

﴿ یا ابا بکر ایمانك امانك اخلاصك خلاصك ﴾

حضرت ابو بکر صدیقه رسول دیدیکم ایمانه اوك کلمشدر اول
بلکه ایمانك امانکدر سنك اوك کیرن هم خلده جانکدر سنك
هم خلاصك بلکه اخلاصکده‌در بو سوزم اولسون دلك بحرنده در
هر کیمك کیم اولسه ایمانی درست جنته آنك کیدر جانی درست
هر کیمك اخلاصی وارای مرد خاص آتش دوزخدن اول بولور خلاص
بیلمك ایسترسه‌ك اکر ایمان نه‌در یا کیرن خلد برینه جان نه‌در
بر دیه حقی کوکلدن صدقله آنی کورر کبی هر امرین قیله
حشره نشره ایلیه پاك اعتقاد امر شرعه جاندن ایده انقیاد

قال النبی علیه السلام

﴿ الایمان عریان ولباسه التقوی ﴾

چون رسول ایمانه عریاندر دیدی آکا تقوی خوب قفتاندر دیدی
بیلدیکز ایمان تن عریانمش کیم آکا زهد و ورع قفتانمش
اولدیکزسه سز اکر ایمان شناس زهد و تقوادن آکا ایلك لباس
اولدیکز ایمانی چون علامه‌لر کیه‌رك امدی ورعدن جامه‌لر
آدم اولسه عالمك علامه‌سی اولور احقر اولمزایسه جامه‌سی
هم دیمشدر حضرت احمدکه ناس اوله زیبا کیسه‌لر درلو لباس
اکلایك بوندن که ایمان ای عزیز اولمسه ایمان اولمزمش تمیز

چونکه ایمان زهدله اولدی شریف   اولیانك زهدی ایمانی ضعیف

قال النبی علیه السلام

﴿ ان لله عباداً قلوبهم انور من الشمس وفعالهم فعل
الانبیاء وهم عندالله بمنزلت الشهداء ﴾

حضرت احمد بیوردیکیم حقك   قوللری وار اول کریم مطلقك
کوندن انوردر اولارك دللری   اولمسون زائل زمیندن ظللری
آنلرك فعلی چو فعل انبیا   قودی آدین آنلرك حق اولیا
بولدیلر الله قتنده مرتبت   چون شهیدان حق اعلی منزلت
حق قتنده بولدیلر بورتبتی   آکا دائم ایتمك ایله خدمتی
قولمیز اول شاهه یعنی بزدخی   قوللغندن قاچوب اولدق دوزخی
قوللق ایدن شاهنه دولت بولور   یعنی اول مولاسنه وصلت بولور
اولدر اولاسی که بیوردی رسول   قوللغن بیلوب اوله قوللقده قول

قال النبی علیه السلام

﴿ آفة السماح المن ﴾

دیدی پیغمبرکه ای مردان حق   چون سزه هردم ایرر احسان حق
سزده احسان ایلکز مسکینلره   هم فرح ویرك دل غمکینلره
لیك اولردن هیچ منت ایستمك   ایلك ایتدك دیو منت ایستمك
یوقسه منتدن قوپار باد خزان   کلشن جوده ایرر افت همان
اوده یاقارسین سخا کلشنلرین   باده ویررسین وفا خرمنلرین
کوکلکزده بومیدر پندارکز   کیم اوله ضایع سزك بوکارکز
حق بیلور نیتلرین مؤمنلرك   ضایع ایتمز اجرینی محسنلرك

برلزینه اون ویرر آکا بدل هم ایدر آنده عوضلر لم یزل

قال النبی علیه السلام

(اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه)

لطف ایدوب بیوردی اول شاه رسل امتینه کوستروب روشن سبل
خیر اکر ایسترسه کز وار ایستکز خوب رولردن که اول دل بسته کز
تا سزك ایستدیککزدن زیاد ویره لر ایدوب سزی اول دمده شاد
بد لقالردن و لیکن زنهار استمك اولمز اولر حاجت کذار
اسخیا دیرلرکه ویرمك خوبدر طالبینه آنی کیم مطلوبدر
اول سببدندر بلا شبهه اخی کورمیسر آنده روی دوزخی
حق صفاتندندر زیرا عطا معطی کیرر دوزخه دیرسه‌ك خطا
کر بهشت ایسترسه‌ك اولمه‌ك اخس آلمغی قویوب ویرمکه ایلك هوس

قال علی کرم الله وجهه

(اکرم النسب حسن الادب)

دیدی اول شیر خدا یعنی علی اول ولایت عالمنده حق ولی
اول کشی زاده اولور اکرم نسب کیم اوله اول صاحب حسن ادب
یوقسه کیم اولسه ادبسز ای نسیب اصی ایتمز آکا تعلیم ادیب
خوی بد زیرا جبلیدر آکا کندی عاجز نیلسون نیتسون سکا
کیم که اولسه بدلقا و بد فعال قدرین اکر اولسه‌ده اهل کمال
کامل اولدرکه اوله خلقی پسند خلق خویله قلوبی ایده بند
آکا دیر صاحب نسب مرد خدا کیم اوله اول با وقار و با وفا
وای آکا کیم نسلی اوله متقی کندی اوله شوم وبد بخت وشقی

قال علی کرم الله وجهه

﴿ باکر تسعد ﴾

لطف ایدوب بیوردی اول شیر خدا اول شجاعت صاحبی میر خدا
عادت ایدین هر سحرده طورمغی ذکر ایدوب سجادەده اوطورمغی
تا که صبحك نسیمی یانکه بوی خوش ویره مشامی جانکه
طوغه هم مهر سعادت باشکه دم بدم ایره تطاول باشکه
کیم سحر خیز اولسه آکا لاجرم اول کریم اللهدن ایرر کرم
رزقنه وفرت ویرر رزاق آنك هم ایدر هر ایشده یوزین آق آنك
جبهەسنده نور سعد اشراق ایده کیم کوررسه آنی استغراق ایده
حق میسر ایلیه مؤمنلره کیم سحر خیز اولمغی هم آنلره

قال علی کرم الله وجهه

﴿ بع الدنیا بالآخرة تربح ﴾

اول شه مردان حق کورکیم سکا نه بیوردی کوش هوشك طوت آکا
چونکه کلدك بو فنا بازارنه ایمدی کور اوّل بونك بازاری نه
آکا کوره سن ده قیل افکاریکی باری پندم طوت آتوب بازاریکی
ویر بوفانی ملکی باقی ملکی آل بوبیعده فائدەك چوق ایته آل
بوندن اولی اولەمی بیع وشرا کیمسه بوبیعه دیمز چون وچرا
کیم که ویردی آخرت سرمایەسن آلدی برلحظه بو دنیا وایەسن
کوردی آخر خسری چوق بازارینك نفعی اولمز صکره آه وزارینك
مفلسك خود حبسکاهیدر جحیم اکل وشربی آنده زقوم وحمیم

قال علی رضی‌الله عنه

﴿ بشر نفسك بالظفر بعد الصبر ﴾

اول سخا کانی نه دیدی ایله کوش وارسه کر سنده جانا کوش هوش
نفسکه ایله بشارت ای پسر کیم بیلورسین صبردن صکره ظفر
روز کارك تلخنه ایله صبر هر شکستی چون صبر ایلر جبر
کرچه صبرك چاشنسی اولدی مر لیك هضمیدر لذیذ ای مرد حر
اول بلا کش صبر ایدوب ایوب وار اوله سین تا مقبل پرور دکار
قوله کیم مولادن ایرسه بر بلا صبر ایدوب جاندن آکا راضی اولا
صابر اولمق انبیانك کاریدر راضی اولمق اولیا کر داریدر
آنلری سندم سورسه‌ك ای خلف تیر صبره سینه‌کی ایله هدف

قال علی رضی‌الله عنه

﴿ تدارك فی آخر العمر مافاتك فی اوله ﴾

نه دیدی ایشیت اومرد کار زار ذو الفقارك صاحبی دلدل سوار
ایردی عمرك آخره ای پیر مرد ایتمدك بر کره نفسکله نبرد
آکا مغلوب ایلدك کندو اوزك آچمدك سن خواب غفلتدن کوزك
اولدی بونجه سال وماه وروز فوت کلدی بردم دیلیکه یاد موت
ساکه شمدن صکره کار ای درد مند دوکمه‌در سرد آهنی چون نعلبند
بومحقق کیم ینه عودت شباب ایتمز ای شیخ ایله کل حقدن حجاب
فوت اولان خود اولدی پس باری بودم قیل تدارك قوره حقده قدم
تا دم آخرده حق یارك اوله جنت ایچره مصطفا جارك اوله

قال علی رضی الله عنه

﴿ توکل علی الله یکفیك ﴾

لطف ایدوب اول مرد میدان صفا   شیر یزدان ابن عم مصطفی
دیدی صدقیله توکل قیل حقه   هر ایشکده اول کریم مطلقه
اول ایشك اتمامنه پس حق یتر   خیرلرله شبهه‌سز ایشك بیتر
کیم توکلت علی الله دیسه اول   هر عملده بوله حقه طوغری یول
کندیسینه حق توکل ایدنی   درلو احسانلر ایدوب ایلر غنی
کیمسه‌یه هیچ آنی محتاج ایلمز   فوت اولنجه برنفس آچ ایلمز
بلکه آکا غیری بی محتاج ایدر   خاکپاین عالمه سر تاج ایدر
سنده ای دهقان بوکشتك خرمنن   ایستریسه‌ك طوت توکل دامنن

قال علی کرم الله وجهه

﴿ تأخیر الاساءة من الاقبال ﴾

نه بیوردی کورینه کرچك ولی   یعنی اول تکرینك ارسلانی علی
ایشلنیر اولسه اکر برکار زشت   انی تأخیر ایلین بولور بهشت
شری تأخیر ایلین خیره ایرر   حورلرله روضه‌ده سیره ایرر
وار تأخیرنده بدکارك ثواب   حق قتنده بی قیاس و بی حساب
کیم که بر شر ایشه نیت ایلسه   ینه اول ایشدن فراغت ایلسه
بونده اول حق آنی خوش حال ایلیه   آنده ایلکلرله اقبال ایلیه
شویله ایلکلر ایده رحمان آکا   قاله حیران کوریجك هرجان آکا
خیره سرعت ایله شردن عودت ایت   سنده ایشده اویله بویله نیت ایت

قال علی کرم الله وجهه

(تکاسل المرء فی الصلوة من ضعف الایمان)

دیکله نه دیر اول ارنلر سرو ری اول حقیقت پیشه‌سی شیرنری
کیم نمازنده تکاسل ایلسه یا اداسنده تغافل ایلسه
اول تکاسل ضعف ایماندندر اول تغافل پس دل و جاندندر
یوقسه مؤمنلر تکاسل ایلمز حقك امرندن تغافل ایلمز
امر حقدر اول رسولك سنتی کوستررمی آنده مؤمن غفلتی
هم دیمشدر اول حبیب بی نیاز مؤمنك معراجیدر بش وقت نماز
مؤمن اولدی لاجرم محتاج حق کونده بش کره ایدر معراج حق
دولت انك کیم حقه محتاج اوله کونده بش کز صاحب معراج اوله

قال علی کرم الله وجهه

(تطرف بترك الذنوب)

کور نه‌دیر اول صادقینك اصدقی اول قمو یرده کورن حاضر حقی
کل بری ترك ذنوبه چاره قیل نفسه اویوب اوزك یتر آواره قیل
توبه ایدوب مغفرت حقدن دیله کیمدر توبه آچیق صادق دله
توبه‌کی قیل چون نصوح ای مرد دین تا کیدوب شکك اوله حاصل یقین
ایتمینجه سن ذنوبك بر طرف ساکه ایرمز جانب حقدن شرف
قومه دلدن هردم استغفاری تاکه محو ایده خدا اوزاری
حق سور اذناب ایچون تائبلری بابنه دونوب کلن صابرلری
توبه‌نك معناسی باطلدن حقه دونمك اولدی کریم مطلقه

قال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم

﴿ تهادوا تحابوا ﴾

کور نه بیوردی رسـول مجتبا   اول کرم کانی ودریای سخا
کر سویشمك ایتسه‌کز ای مؤمنان   کوندرك بر بیریکزه ارمغان
آره کزده بر کدورت وارسـة   اول ایدر اصلاح انی دشـوارسه
اول تصحیح ایلر سزك مابینکز   روشن ایلر آیینه‌تك عینکز
چون هدیه اولدی هادی خلته   ویریشك امدی ایریشـك وصلته
ایکی مؤمن کیم‌سویشه حق ایچون   اولمیه‌لیك‌اول سویشمك‌دق‌ایچون
حق ایدر احضـار جنتده قصور   انلر ایچون حورلر سر جمله نور
شـویله اعزاز ایده الله آنلره   اهل جنات‌ایده رشك اول جانلره

قالی النبي علیه السلام

﴿ تخلقوا باخلاق الله ﴾

نه دیدی شمس شـفاعت مصابی   کور اول اخلاق حمیده منبعی
حق تعالی خویلریله خویلانك   بر بریکزله چو کل قوقولانك
کارکز لطف وکرم اولسون سزك   وارکز باغ ارم اولسـون سزك
بر بریـکزله و فالر ایلشـك   صفده صـافی صفالر ایلشـك
خوب خلقیله بوکون اولك‌سرشت   تا که یارین اوله‌سز اهل بهشت
خلقی خوب اولان‌قولن مولی‌سور   هر دم احسان ایتمکه اکا اور
بر بریکزدن اولك خشـنود سز   چون عباد باب بر معبود سز
بنـده‌لر سز پس دکل آزاده‌لر   آشـنالر سز دکل سز یاده‌لر

قال علی رضی الله عنه

(ثلث مهلکات بخل و هوی و عجب)

دیکله نه دیدی ادب لطف و کرم　اول رسول حق قتنده محترم
آدمی اوچ نسنه ایلردر هلاك　پس اولردن دور اولان جانه نه باك
بیری عجب و ایکیسی بخل و هوا　آدم اولان بونلری کورمز روا
کیرمیسر جنته مرد بخیل　ایرمیسر وصلته اولوب ذلیل
معجب ابلیسیله هم صنعتدرر　دست مردی انلرك لعنت درر
هم هو ایسه اولرله هم هوا　آنك ایچوندر هوایی بی نوا
شیطتندر کندیسن کورمك کشی　لاجرم اول فعلدر شیطان ایشی
جنته کیرر هوایی ترك ایدن　ترك یولنده قوشاغنی برك ایدن

قال علی رضی الله عنه

(ثلث الایمان حیاء وثلثه صبر وثلثه جود)

نه دیدی دیکله ینه پس اول همام　دین و ایمان ایچره اول مردم تمام
بیلك ایمانك بواوچ سرمایه سن　بوله سز تا اهل ایمان پایه سن
بیریسی صبر و بیریسیدر سخا　بیریسی داخی آنك اولدی حیا
کیم حیاسزدر حیاتنده اوجان　بولور ایمانده متانده زین
مؤمنه لایق بودر صبار اوله　هر بلاده نفسنه جبار اوله
تا کیم ایره پایهٔ ایوبه اول　هم بوله باب شه ایمانه یول
هر وجوده جودینی اظهار ایده　هر نه مالك ایسه ایثار ایده
اتیمه در هم یوزین خندان اوله　پس بو وجهله ایشی احسان اوله

قال علی رضی الله عنه

(ثلمة الدين موت العلماء)

کوزنه دیر اول باب بیت علم دین   هر علمده ماهر و صاحب یقین
اولنسه عالملر دیریلور فتنه‌لر   دین حصارنده ایدرلر رخنه‌لر
پس کیره هر رخنه‌دن جند فتن   غارت اوله مال ایله ایمان جملةً
امدی سز عالملره تعظیم ایدك   چون پیمبر آنلره تکریم ایدك
هم بیورمشدر او شاه مرسلین   عالمه تعظیم باکادر همین
هم دیمشدر امتم عالملری   علماء عامل اولان سالملری
اوله‌لر سجاده اوزره نائم   ایده‌لر اجرای شرع صائم
کر اولردن قالمسه هیچ ای پسر   بیلکم اول ساعت قیامت قوپسر

قال علی کرم الله وجهه

(ثوب السلامة لایبلی)

کوزینه اول اوستای حق شناس   قد کفتاره نیجه بیجر لباس
روحه معنیده بدن چون جامه‌در   بویله بیلن آنی کیم علامه‌در
اسکیمز زیبا و نوردر خلعتی   جسمك اولورسه دمادم صحتی
قدری بیلنمز بو زیبا خلعتك   اولمینجه خسته لابد صحتك
اسکیر اولورسه کرفتار بلا   جامهٔ تن بر مرضله مبتلا
بیلدی ادریس نبی کیم بو لباس   یرده اسکیر کوکی ایتدی التماس
صحت اوزره‌در تنك آسایشی   کهنه اولور اولیجق آسایشی
حقه شکر ایت کهنه جامه‌ك اولمسون   جسمکه یعنی مرض یول بولمسون

قال علی رضی الله عنه

(ثن احسانك بالاعتذار)

نه بیوردی دیكله اول دریای جود شیر یزدان اول شناسان وجود
چونكه اولدك صاحب لطف وكرم ایله احسان اول عزیز ومحترم
كیمه احسان ایلسك اولدم همان استیوب عذرن قتندن اول روان
تا ثوابن حق فراوان ایلیه یعنی احسانك دو چندان ایلیه
بویله در محسنلرك عادتلری ییدروب مسكنلره نعمتلری
ینه ایلرلر اولاره اعتذار عرض تقصیرات ایدوب یوزلر نثار
كیمكه احسان ایتسه اومسه منت اول حق قتنده اولمز اول احسان قبول
محسن اولدر كیم مدام احسان ایده چشم مردمدن آنی پنهان ایده

قال علی رضی الله عنه

(ثوب الآخرة خیر من نعیم الدنیا)

دیكله كور نه دیر او مرد آخرت اولمق ایسترسه ك عمارت آخرت
روزوشب كسب ایت ثواب اخروی كیم اولور خیرك ثوابك پیروی
نعمت دنیا و دنیادن لذیذ آخرت خیریدر اكا طوت امید
خیر دنیادر رباط و آب وبل كوچه بونلردر ثوابات سبل
لیك اولادر عمارات قلوب بوندن اعلادر رعایات قلوب
دل عمارت ایلین دلدار اولور كل عمارت ایلین كلدار اولور
یعنی دلدن كورینور دیدار حق آب وكلدن كورینور كلزار حق
خیر كلدن حاصلك جنات اولور خیر دلدن نور وجه ذات اولور

قال علی رضی الله عنه

(ثبات النفس بالغذاء وثبات الروح بالغناء)

دیکله نه دیر اول علیٔ مرتضا کوسترن حقك قضاسینه رضا
قوتی نفسك غذا برله اولور قوتی روحك غنا برله اولور
دل غناسندن بولور روحك ثبات چون غذادن نفس مجروحك ثبات
پس ندر بونلر ثباتندن مراد روحه شکر ونفسه طاعت ایله یاد
جان آدم حقه شاکر اولمسه محنت ودرد ایچره صابر اولمسه
اولیسر اکا غنای دل غنا چون بهایم بیلمیه نفع غذا
اکل وشرب ایدوب نته حیوان کبی حقه شکر و طاعت ایتمز جان کبی
بو غذادن آدمه مقصود ینه شکر و طاعتدر همین معبودینه

قال علی رضی الله عنه

(جمال المرء فی الحلم)

نه بیوردی دیکله اول میر کلام کیم جمال وحلمدن ویرر پیام
آدمك حلمی جمالیدر دیدی اول جمال انك کمالیدر دیدی
کر حلیم اولورسه نفسی آدمك اوله محبوبی جمیع عالمك
اول حلیم اولسنده محبوب القلوب عالم ابدانده مطلوب القلوب
حلیه ایدن حلمی عقلك وارسه کر دل وجان بربرینه یارسه
کیم که اولسه حلمله آراسته هردل انکله اولور پیراسته
سیرتیدر احمدك زیرا حلم صورتیدر سیرتك زیرا علم
کیمده کیم حلم وعلم جمع اولسه بیل بولوب اول کیمسه جمال اولور جمیل

قال علی رضی الله عنه

(جد بما تجد)

نه دیدی دیکله اوشاه اسخیا — اول کرم سرچشمه‌سی کان حیا
هرنه مالك ایسه‌ك بوکون تمام — قیل انی بذل مساکن ای همام
قومه یارینه صاقن برحبه‌سن — کیمکه قور اوردن کیر اول جبه‌سن
کیم ذخیره قورسه فرداسنه — اعتقادی کم دررمولاسنه
قوبوکاری کیم سکا شرکت کلور — روز فردا هم سکا ذلت کلور
مؤمنه لایق دکلدر بوعمل — کافره لایقدر انجق بواملی
سن موحدسین قوفردا فکرینی — قومه دلدن حق تعالی ذکرینی
کیم سکا هردم ویررسه تازه جان — غم یمه ویرر سکا اول آب ونان

قال علی رضی الله عنه

(جد بالکثیر واقنع بالقلیل)

کورنه‌دیر کنج سخاوت خازنی — نیجه کشف ایلر قناعت رازینی
چون غنا ویردی سکاپس اول غنی — سنده بیلوب هردم اول شاکر آنی
چوق یدرچوق ویر درل سن آزله — همدم اوله بردم اهل آزله
تا که سن راه قناعت ره روی — اوله‌سن هر فعلك اوله اخروی
طالب اولورسه‌ك سخاوت کنجنه — مالك اولورسك قناعت کنجینه
چون قناعت کنز لایفنی درر — آکه مالك جمله‌دن اغنادرر
کثرتی ترك ایلیوب لیل ونهار — جان ودلدن ایله قلت اختیار
عالم قلتده بول کثرت دمن — روحدن اور دمبدم وحدت دمن

قال علی رضی‌الله عنه

(حیاء المرء ستره)

کور نه‌دیر دیکله اودریای حیا　اول سرسالار جند اصفیا
جان لباسیدر حیا ای آدمی　عیبی اورتر چون قبا ای آدمی
بی حیا اولان کشی عریان یورر　عورتی مکشوف سرکردان یورر
بی حیانك اولماز ایمانی صحیح　جنته کیرمز انك جانی صحیح
بی حیامشهور درر بی دین اولور　کاری دائم ذم وکبر وکین اولور
قنغی آدم کیم حیاسز اولسه اول　سومز آنی هم خدا وهم رسول
ایمدی کل‌سن اول حیاسزدن بعید　هرکیجه اول باقدر هرکون بعید
جانکه کیدیر حیا خلعتلرین　کوکلکه کیدیر صفا خلعتلرین

قال علی رضی‌الله عنه

(حدة المرء مهلکة)

ینه سوزین شیر یزدانك ایشیت　عاقل ایسه‌ك اکه کوره‌وارایش ایت
مهلکیدر آدمك حدت صاقین　ایتمه انی کندیکه خصلت صاقین
خوی ایدینورسه‌ك هلاك ایلرسنی　آتشه لایق ایدر جان وتنی
نارمحرق اولدی حدت فی المثل　استنه انك اولور دوزخ محل
حدت ایلر مرد چون کلب عقور　حدتی قو آدمیسین اول وقور
چونکه حدت کلبه اولمشدر صفات　آدم اول بدفعله ایتمه التفات
آدم اولمزسك یرنده معتکف　عمری نقدی انده اولمز منصرف
آدمه لایقمیدر کلبك یری　اولمش ایکن حق تعالی مظهری

قال علی رضی الله عنه

(حرام الوفاء علی من لا اصل له)

کورنه‌دیر اول خواجهٔ مردان حق کوش هوشکله ایشیدوب آل سبق
آ کا کیم اوله وفا ایتمك حرام دائم اول اولور جفا کار ای همام
حق قودی انك نهادنده جفا سن توقع ایلمه اندن وفا
ضایع ایتمه عمرکی آندن کسل بر وفاداری بولوب اول متصل
روحدر هردم وفادارك سنك نفسدر دائم جفا کارك سنك
روحکیله همدم اول ایر دولته یعنی اول مولا کله ایر وصلته
نفسله همدم اولان اولور شقی تا ابد بولمایسر وصل حقی
کیم بونفس شوم وبدبخت واخس هرنفس ابلیسه اولور هم نفس

قال علی رضی الله عنه

(حسبك من الدنیا مایسد خلقك ویستر عورتك)

کورنه‌دیر ملك قناعت مالکی دیکلیوب اول‌سن‌اوسلکك سالکی
نه‌که دنیادن مقدردر سکا حاصلی آنك میسردر سکا
جدوجهدایتسه‌ك‌اکرای‌خوش‌نهاد بوله‌مزسین اول مقدردن زیاد
طوته‌لم اولدك‌جهان کنجینه شاه قورکیدرسین آخرایدوب آه و آه
کیدیکلکه ییدیکك ای حق طلب اوسنکدر غیریسن ایتمه طلب
آنی کیم روزی قیلوبدر سا که‌حق راضی اول اکا ایدین سد رمق
شولقدر دنیاده اولسون‌غیرتك برعبا آل ایله ستر عورتك
باقی سعیك خدمت مولا اوله تا که فردا مرتبه‌ك اعلی اوله

قال ابو حنيفة رحمة الله عليه

(حفظ الادب فى حق الرب)

کورنه‌دیر اول حافظ آداب حق　جان ودلدن ساجد محراب حق
چارچیزی بریره ترتیب ایدوب　جان ویروب قرآنله تأدیب ایدوب
سنی بویوزدن مربی ایتدی رب　سنده حقکده انك صاقله ادب
چون حقوق سابقه وار آره‌ده　هر نه دیلرسه‌ك دیله اول یارده
هرنفس کیم ویروب آلورسین مدام　سن دکلسین اول ویروب آلور تمام
بردم اولمز سندن آیری اول خدا　ایده‌مزسین برایشی آنسز اذا
حافظکدر ناظرکدر هم سنك　همدمکدر هرنفس هردم سنك
زی ادبسزلك حیاسزلق که سن　جرم ایدرسین اول سکا ناظر ایکن

قال النبی علی السلام

﴿ حسن اسلام المرء ترك مالا یعنیه ﴾

کور نه‌دیر خَلقی وخُلقی حسن　کوش هوشکله کل امدی دیکله سن
چون سکا اسلامی روزی قیلدی حق　آل کتاب حسن اسلامدن سبق
حسن اسلام اولدر ای مرد خدا　اوله‌سین شیرین کلام وخوش ادا
هرسوزکدن نور اسلام اوله برق　دیکلین اوله ضیا بحرینه غرق
قنغی مؤمن کیم کلامك کوش ایده　کوش هوشه دُر کبی منکوش ایده
چونکه سندن اوله آیرو اول نفس　ایده معناسی اداسنه هوس
سویلر اولورسك چوهزلیات اکر　سندن اسلام اهلی اعراض ایده‌لر
کر کرکسه سا که اسلام ای جوان　ترك مالا یعنی ایله کل همان

قال علی رضی الله عنه

(حسن الخلق غنیمة)

کور نەدیر اول حسن خلق ایچره فزید — دیکلەکه اوله حسن خلقك برمزید
حسن خلقی اوزیکه خصلت ایدین — کندك آنی خلعت دولت ایدین
کیم‌که اولدی حسن خلقیله‌سرشت — اولیسر انك یری لابد بهشت
خلقی کوکجك‌اولان اولور بیکفال — حق آنی ایلر سزای احتفال
یعنی تخت دلده آنی شاه ایدر — تاج حرمت کیدیروب اکاه ایدر
هم حبیبنه ایدر جنتده جار — ایلیوب آکا هزاران اعتبار
حسن خلقك منبعی زیرا اودر — شمس حسنك مطلعی زیرا اودر
حسن خلقی بیل غنیمت‌ایمدی‌سن — وارکسب ایت‌روزوشب‌خلق‌حسن

قال علی رضی الله عنه

(حلم المرء عونه)

کور نەدیراول شهرحلمەشاه اولان — حلمی برله مقبل درکاه اولان
حلیهٔ حلمیله اول آراسته — کیتمك ایسترسك طریق راسته
هر بلادن رستەدر مرد حلیم — سنده دیلرسك سلامت اول سلیم
اولسه حلمك اولمسه علمك سنك — عیب جهلك اورتراول‌حلمك‌سنك
حق سور نفس حلیمی هم رسول — هم سور قلب سلیمی جاندن اول
سومسونمی حلم آنك شانندەدر — مهر حلم آنك دل وجانندەدر
امدی حلمی سنده سو آنك کبی — دلده صاقله مهرینی جانك کبی
کیم سکا حلمك اولیسردر معین — روز محشر نزد رب العالمین

قال النبي عليه السلام

﴿ خير الناس انفعهم للناس ﴾

نه بيوردی ديكله اول خير الانام　اول جميع انبيا ايچره بنام
في الحقيقه ناسك اولدر انفعی　ناس ايچون اول اوله نفعك منبعی
هر نه كيم آندن توقع ايدهلر　آلوبن اندن تمتع ايدهلر
بلكه آندن ايستمز سيزين اولر　ايليه خيراتی اوّل اول ار
آدمك معنيده اولدر بهتری　حق قتنده افضلی و بهتری
يوقسه انك كيمسه نفعن كورمسه　عمری ايچره هيچ جمعن كورمسه
تيسه ييدرمسه كيدرمسه　خيرينی مسكينلره اركرمسه
بيلكز كيم اول كشيدر شر ناس　ايلك آنك كبی آدمدن هراس

قال علی رضی الله عنه

(خير الاصحاب من دلك علی الخير)

كور نه دير اول ره رو راه جليل　اشبو بز كمرهلره اولوب دليل
يار اودر كيم بر ضلالتده سنی　قوميه كورسه او حالتده سنی
راه خيراته دلالت ايليه　يولكه جان و دل آلت ايليه
جان ودلدن اول آنك بابنده قول　كيم ايلتور حقه سنی باطلدن اول
يوقسه شول كيم بر ضلالتده سنی　كورسه وقورسه او حالتده سنی
راه خيراته دلالت ايتمسه　يولكه جان ودل آلت ايتمسه
همنشين اولمه آنكله ای جوان　يوقسه آندن سن كوررسين چوق زيان
كيم سنی يلترسه خيره وار آكا　پاينه يوزلر سوروب يلوار آكا

قال علی کرم الله وجه

(خالف نفسك تسترح)

کوز نه‌دیراول مرد راه حق ینه　طوت آنك کفتارینه قولاق ینه
اختلاف ایت نفسك امرنده مدام　ایستریسه‌ك استراحت بالتمام
نفسك امرن طوته‌سین بردم اکر　ایلیه هردم سنی زیر وزبر
ایلمه نفسك هواسینه هوس　یوقسه کوررسین فضاحت هرنفس
کیم که اولسه نفسنك امرنده چست　اولور اول شیطانك امرنده‌درست
بولمیسر تاابد اول حق یولی　اولیسر شیطانله نفسنك قولی
ای‌جوان نفسك خلافن کوزله‌سن　هرنه امر ایتسه خلافن اوزله‌سن
بویله‌در زیرا ولیلر خصلتی　سنده ایله بول اولرله وصلتی

قال علی کرم الله وجهه

(خف الله تأمن غیره)

کوز نه‌دیر اول خائف اللّه‌ایشیت　سنده کفتندن اولوب آکاه‌ایش ایت
ایله خوف اللهدن هریرده سن　کر اولورسه‌ك در درون پرده‌سن
اول کوزر زیرا آکا اولمز حجاب　جرم آب و آتش وباد وتراب
ایتمه اما خوف ابدن غیردن　اوله‌سن تامرد راه خوف سن
لیك خوفه اوچ نشان وار آشکار　روی زرد ودیده کریان تن نزار
کیم خدادن خائف‌اولسه ای‌جوان　خوف ایدر اندن جمیع انس وجان
امدی سنده خائف الله اول　هیبت اللّه‌دن آکاه اول
تاکه سندن انس وجن دیو وپری　ایلیوب خوف اوله‌لر سندن بری

قال علی کرم الله وجهه

(خوف الله یجلی القلوب)

کوز نه‌دیر دیکله ینه اول مرد حق باب خوف حقدن آچوب بر ورق
طوتسه دل مرآتنی ژنك هوا خوف حق ویرر آکا هردم جلا
فی الحقیقه خوف حق اولدی بلی جاون ودل آیینه‌سنك صیقلی
خوف حقدن هرکیم اول کریان اولور خدی آنك چون کل خندان اولور
یاغسه زیرا برکلستانه مطر لابد ایلر کللرینی تازه تر
خوف حقدن کیم اولورسه تن نزار رویی ورد زرد وجسمی شاخ وار
اولیسر اول مردمك کوزی یاشی جنت ایچره نیچه حور مهوشی
دولت آنك کیم خدادن خوف ایده خوف حق برله بودنیادن کیده

قال علی رضی الله عنه

(خابت صفقة من باع الدین بالدنیا)

کورنه‌دیر اول تاجر بازار دین عرض ایدوب صرافه درّ ثمین
کیم که دینن صاتدی دنیا آلدی اول بوبیعده اولدی مغبون اول فضول
جهل اوجندن غبن فاحش ایلدی . اللر ایتمز کندویه ایش ایلدی
چیقدی الدن عمرینك سرمایه‌سی الدی بر لحظه بو دنیا وایه‌سی
صاتمه سن دنیایه دینك ای جوان یوقسه آخر کوریسرسین چوق زیان
دینك آل دنیا کی‌ویراول حق‌شناس ایده‌سین تا سود بی حد و قیاس
اولمه دنیا دار اول دیندار سن بوله سین جنتده تا جای حسن
طالب دنیا بولور جای کلاب طالب دین بوله جنتده مآب

قال علی رضی الله عنه

(خلیل المرء دلیل عقله)

کورنه‌دیر دیکله شه مردان دین · اول خلیل و عاشقین و صادقین
بیلمیه‌ك کر بر کشینك عقلنی · فرعنی و اصلنی و نقلنی
همدمندن آنی استدلال قیل · آکا کوره آکا استقبال قیل
کر اولورسه همدمی صاحب کمال · حالنه و قالنه اولور او دال
وار اولورسه همنشینی بی هنر · آندن استدلال اولور اول بدکهر
روشن اولور مذهب و دینی آنك · همنشیننـدن هم آیینی آنك
امدی سعی ایت همنشینك ای غلام · سندن اولسون اعلم و افضل بنام
تا که جهلك اوله سندن نابدید · علم و دینك اوله هر دم بر مزید

قال علی کرم الله وجهه

(خلوص الود من حسن العهد)

کورنه‌دیر اول کشور جسمك شهی · اول مودت آسمانینك مهی
چونکه حسن عهده‌دندر ای پسر · دوستلق یوزنده اولان نور وفر
امدی ایله دائما عهده وفا · تا مودتله اوله صدق و صفا
اولمسه صدق و صفا حسن عمل · دوستلق دشمنلکه اولور بدل
اولیجق سن صادق الوعد الامین · یار اولور سکا قمو اهل زمین
سنکه صدقه یار اوله‌سین ای جوان · هیچ برشیدن سکا ایرمز زیان
کیم صداقت انبیانك کاریدر · هم مودت اولیا کر داریدر

قال النبی صلی الله علیه وسلم

(دم علی الطهارة یوسع علیك الرزق)

کورنه‌دیر اول سید سادات حق · اول سپهر سرده مهر ذات حق

اول طهارت اوزره دائم ای جوان ‌ ‌ تا کیم ایره رزقکه وفرت هر آن
کیم طهارتله آکار رزاقی ‌ ‌ آرترر رزاق آنك ارزاقی
کیم طهارت برله ارضه قور قدم ‌ ‌ بولیسر طاعت ثوابن دم بدم
پس طهارتده ایکی نوع اوزره در ‌ ‌ ایده‌یم روشن بیان بر بر چو در
بیری صو برله بدن پاك ایلمك ‌ ‌ بری باطندن حق آدن یاد ایلمك
یعنی ظاهرده شریعت برله اول ‌ ‌ حکم باطنده حقیقت برله اول
درد جسمه امر شرعیدر دوا ‌ ‌ درد روحه هم دوا ترك هوا

قال علی رضی الله عنه

(دواء القلب الرضاء بالقضاء)

کور نه‌دیر اول دل طبیبی دیکله‌بیل ‌ ‌ وارسه کر سنده جانا درد دل
قوس چرخی چکسه چون دست قدر ‌ ‌ مسکن تیر قضادر سینه‌لر
کلسه قوس چرخدن تیر قضا ‌ ‌ هیچ اکا اولمز سپر الا رضا
اول رضا اولدي دوا درد دله ‌ ‌ درد در عین دوا دردی دله
طوت قضا تیرینه کچسون سینه‌که ‌ ‌ داخی نه ایشه یارار سینه نکه
سینه‌کی تیر قضایه ایت سپر ‌ ‌ سینه‌کك موین قیل اول مویه سپر
حق قضاسنه که راضی اوله سن ‌ ‌ لاجرم سن دل دواسن بوله سن
چون قیامت کونی حق قاضی اوله ‌ ‌ بو رضا کی کوریجك راضی اوله

قال علی رضی الله عنه

(دواء الاوزار الذم والاستغفار)

اول طبیب درد جان ودل سکا ‌ ‌ کور نه‌در بینه قولاغك طوت اکا
صادر اولسه ناکهان سندن کناه ‌ ‌ نادم اولوب ایله استغفار و آه

چون ندامت مرهم اوزار در   کارك استغفار و آه و زار در
معصیتدن خالی اولورمی بشر   لابد ایلر معصیت اولان بشر
وزر کیچون سن که نادم اوله سین   روز محشر بالکه سالم اوله سین
که کبهی یاد ایلدکجه وزرکی   باب حقده اکسك ایتمه عذرکی
قول اودر کیم جرم وعصیانن بیله   روز و شب ایتدوکی طغیانن بیله
نادم اولوب عذر ایده مولی سنه   اوکده مولا ایدر اولاسی نه

قال علی رضی الله عنه

(داء النفس فی الحرص)

دیکله نه دیر اول طبیب جان بنه   دیلرایسه‌ك دردکه درمان بنه
حرصی قو معلولسك ای جان دله   جان طبیبندن یوری درمان دله
علت نفس اولدی بیلکم آزده   صحت تن شرب و اکل آزده
حرصدندر چونکه نفسك علتی   امدی چکمه انکیچون ذلتی
ترك حرص ایله یوری ای مرد خاص   علت نفسکدن اول بو دم خلاص
حرصی ترك ایتدکسه صحت جانکه   کلیه بر داخی علت یانکه
حرص زیرا آدمه حرمان ویرر   پس حریص ایرمز مرامه جان ویرر
صاحب حرص ای جوان مذموم اولور   هم مراداتندن اول محروم اولور

قال علی کرم الله وجهه

(دواء النفس ترکه)

کورنه‌دیر اول تارك افعال نفس   دیکله کیم تا بیلنه احوال نفس
طوت سوزم ای جان کل ایت نفسه دوا   یعنی یوری وار قیل ترك هوا

چون دوا نفسه هواسی ترکیدر   هم هواسینك دواسی ترکیدر
انبیانك کاریدر ترك هوا   اولیا کر داریدر ترك هوا
نفسنی ترك هوا ایدن بیاور   ترکی نفسینه دوا ایدن بیلور
نفسنی کیم بیلسه بیلور ربنی   بویله بیوردی رسول ذوالغنی
سنده ربك بیلمك استرسه‌ك اکر   ترکله ایت نفسکی زیر و زبر
قوی آنی ترك هوا زندانه   تیغ جوعله جزا ایت جانکه

قال علی رضی الله عنه

(دلیل عقل المرء قوله ، دلیل اصل المرء فعله)

کور نه‌سویلر دیکله‌اول اهل خرد   بیلمك استرسه‌ك اکر اصل خرد
آدمك نطقی دلیل عقلیدر   بیلدیرن ماهیتنی نقلیدر
اصلنه خود فعلیدر روشن دلیل   فعلی قوله اویمیه اولور ذلیل
قیلدی حق چون ناطق حیوان سنی   یعنی ایتدی صورت انسان سنی
سنده سویله سوزکی انسان کبی   هر وجود ایچره عزیز اول جان کبی
اولمسه انسان کبی سوزك سنك   کورینه حیوان کبی اوزك سنك
خوب سویلرسه‌ك کرامت بوله‌سین   زشت سویلرسه‌ك ملامت بوله‌سین
سوزدن ایرمشدر کرامت آدمه   سوز ایچون کلمشدر آدم عالمه

قال علی کرم الله وجهه

(دوام السرور برؤية الاخوان)

کور نه دیر دیکله‌ینه‌اول مرد حق   کلستان جان ودلده ورد حق
شادمان اولمق دیلرسه‌ك ای جوان   جانب یارانه که که اول روان
انلرك دیداری و یرر چشمه‌نور   هم ویرر جان و دله دایم سرور

غم غباری تیره مرآت دلی ایتسه روی دوست ویرر صیقلی
قیل زیارت که کهی اخوانکی دردہ انلردن دله درمانکی
چون حرا طاغنده که‌که مصطفا دیردی شوقاً هانی اخوان صفا
غرض ایده یعنی اولاره درد دل کیم ایدر تسکین بعضی دردی دل
سویلمك زیرا دلی تسکین ایدر سویلمزسه‌ك جانکی غمکین ایدر

قال علی کرم‌الله وجهه

(دم علی کظم الغیظ یحمد عواقبك)

کور نه‌دیر اول کاظم خشم وغضب دیکله‌کوش هوشله اوکرن ادب
هرقچن کلسه سکا خشم ای‌جوان عاقل ایسه‌ك آنی هضم ایله همان
تا که سنك آخرك محمود اوله هر ایشك شایستهٔ معبود اوله
هضم غیظ ایدن کوکل پرنوراولور سر سبحانیله هم مسرور اولور
کیم سوار اولسه غضب تازیسنه چیقسه جولانه چوره یازیسنه
اولمیه خیر آخری اول کشینك عاقبت شرینه اوغرار ایشینك
اوره اول اسب غضب آنی یره کیره اول ساعت انك جانی یره

قال علی کرم الله وجهه

(ذکر الاولیاء ینزل الرحمه)

کور نه‌دیراول ذاکر یزدان ینه دیکله قیل درد دله درمان ینه
قنده کیم اولورسه ذکر اولیا عن صمیم القلب اما نی ریا
رحمت رحمان ایدر آنده نزول هر دعا کیم اولنه اولور قبول
آنده‌اولان دردینه درمان بولور غرق بحر رحمت رحمان بولور
قنده کیم بر شمع جمع حق یتر آنده کوکدن رحمت رحمان ایتر

فی‌الحقیقه شمع رحماندر ولی اول جهتدن نور یزداندر ولی
قنده کیم اولسه ولی پرنور اولور منکر اولان آکا حقدن دور اولور
کیم ولیلر آدینی یاد ایلیه ناردن حق آنی آزاد ایلیه

قال علی رضی الله عنه

(ذکر الموت جلاء القلوب)

کور نه‌دیر دیکله او مرد دل ینه تاکه حل ایتسون او بر مشکل ینه
موتی ذکر ایتمك جلا ویرر دله هم فنا بوقالوب آب وکله
موتکی ذکر ایت اوزوکه قیل ولا تا بوله آینهٔ دل انجلا
روی مرآت دلی ژنك کناه هپ احاطه ایلیوب قیلسه سیاه
یاد مرك اولدی او ژنکك صیقلی روشن ایلر روی مرآت دلی
عاقلیسه‌ك ایله هردم یاد موت چون اولورسین بر نفس ناکه فوت
باری دل ژنك کناهله کیتمسون اول یره روی سیهله کیتمسون
موتکك یادیله هردم ای جوان ایله دل آینه‌سن روشن هر آن

قال علی رضی الله عنه

(ذرالانام تنجوا من الانام)

کور نه‌دیر اول صاحب عزلت ینه پس اول فتاح در دولت ینه
عزلت ایله ناسدن ای مرد خاص معصیتدن اولمق ایسترسه‌ك خلاص
واز کل سن اختلاط عامدن بوله‌سین تا سن نجات آثامدن
ایلیسه‌ك افطارده خلط طعام بر مرض اولور یا استفراغ تام
اختلاط عام اکا بکزر همان اول بو عالم خامدن سن بر کرانه

یار بر اولور جهانده ای نکار ایکی خربز بر بغلده ایتمز قرار
عارف اول سن وار بریار کزین اول آنکه روزوشب خلوت نشین

قال علی رضی الله عنه

(ذرالطاغی فی طغیانه)

کور نه‌دیر دیکله اوشاد عارفین آسمان دلده ماه عارفین
کوریجك بر طاغی‌یی طغیانده ارمه ییرکدن قو آنی آنده
پندکی زیرا سنك ایتمز قبول کندویه‌مغروراولوب‌اول بوالفضول
کندیمی‌بیلدم دیوب اول خودپسند حاصل ایتدم دیر مقامات بلند
بن فریدم دیر اوخر مردم کچر دم بریده نا بریده دم کچر
بیلمدی معنیده اول کوندوزینی نه کیجه‌سن بیلدی نه کندوزینی
آکلایان کیمسه کیجه‌سن کوندوزن کیمسه‌یه‌بیلدرمزاول‌پس کوندوزن
کوندزن بیلن کشی بیلدم دیمز ایشلر ایشن لیك ایش بیلدم دیمز

قال علی رضی الله عنه

(ذنب واحد کبیر والف طاعة قلیل)

دیکله کورینه نه‌دیر اول‌عشق‌اری اول معادین حقیقت سروری
صادر اولسه سندن اکسزهرکناه اول کناهیچون وارایله هرکون آه
ر کناهی آز کورمه ای جوان کیم‌انکچون‌چوق‌ینار دوزخده‌جان
مردحق برذره کورسه جرمنی طاغ کبی کورر اوجرم جرمنی
ر کناهن بیك کورر بیك طاعتن برده‌کورمزطوت آنك‌سن خصلتن
طاعتن زیرا قبولن کیم بیلور پس قبول جرمی هر مسلم بیلور

چون قبول طاعتك مجهول در   هیچه صایمق پس آنی معقولدر
جرم خود نفسك قبولی ای پسر   اول جهتدن بیرینی بیك کوردیلر

قال علی رضی الله عنه

(ذل المرء فی الطمع)

کور ینه اول مرد مردان جهان   نیچه ایلر دیکه ذلتدن بیان
ای جوان سعی ایله اول اهل ورع   سورکوکلدن وارایسه حرص وطمع
کیمده کیم اولسه طمع اولور ذلیل   کنج عزلتدن یکا بولمز سبیل
زار وسرکردان اولوب عاجز قاله   ذلت ایچنده اوله باقوب اله
طامع اولورمی دم عاقل اولن   نیلسون بو مال دنیایی اولن
لیك اکل وشرب ولبسنجه طمع   ایتسون اما غیریدن قیلسون ورع
انبیانك   اولیانك   عادتی   بویله‌در سن‌ده ایدین بوخصلتی
تا که دارین ایچره عزت بوله‌سین   هم محمددن شفاعت بوله‌سین

قال علی رضی الله عنه

(ذلیل الفقر عندالله عزیز)

کور نه‌دیر اول قیمت مردم شناس . نیچه اورر سوز بناسینه اساس
چون غناویردی سکا اول ذوالغنا   سنده یوری دایم اول شاکر آکا
شکر آکا اولدرکه طوروب هرصباح   نیتك خیر اوله کارك بر صلاح
برذلیل فقری کورسه‌ك حرمت ایت   باقمه آنك فقرینه سن همت ایت
تا سکاده ایلیه اعزاز حق   کوکلکه هم ایده کشف راز حق
حق قتنده هر فقیرك رتبتی   شاه دنیا دکلو اولور دولتی

کیم اوخلاق بر و بحر وبشر　قلبه ایتمز نظر قلبه ایدر
امدی سنده قالبی قو قلبه بق　اولمق ایسترسه‌ك جهانده مرد حق

قال علی رضی الله عنه

(ذلاقة اللسان رأس المال)

کور نه‌دیر اول جمله علمك ماهری　علمی عامل باطنی و ظاهری
بخشش حقدر زبان روشنلکی　لطف رحماندر جنان روشنلکی
بو کوکل کیم روشنادر دائما　بیل او در آیینهٔ معنی نما
معنی زیرا کورینور دلدن دله　بعدزان شایع اولور دیلدن دیله
چونکه اولدك خسرو شیرین کلام　قیل بو خلقی رأس مالکله غلام
هر کلامك لینتیله قیل ادا　دیکلین ایتسون سکا جانن فدا
لطفله سویله دل آزار ایلمه　آدکی ای جان دل آزار ایلمه
بر زبانکیم اولسه اول روشن بیان　اولور اول سرمایهٔ جان و جهان

قال علی کرم الله وجهه

(راقب الله فی السر فانه من افضل البر)

ینه اول فتاح باب کنج سر　کوش هوشکله ایشیت کور کیم نه‌دیر
اول سوزمدن ای جوان آگاه سن　سر ایشنده ایله خوف اللهدن
کیم اوخوفه جانله قیل اعتبار　افضل البردر او ایش ای هوشیار
یعنی هر ایشدن ایورکدر او ایش　عاقلیسك یوری اول ایشه طورش
مؤمن اولدر که حقی حاضر بیله　هر ایشنده آنی هم ناظر بیله
مؤمن اولمز حقی حاضر بیلمین　هر ایشنده آنی ناظر بیلمین

حق حاضر بیلان ایتمز معصیت   آنی غایب بیلنکدر اول صفت
امدی غایب بیلمه حاضر بیل حقی   مؤمن صادق ایسه اول متقی

قال علی رضی الله عنه

(راع اباك یرعاك ابنك)

ای جوان دیکله سن اول پیرك سوزن   باب حقده یعنی اول شیرك سوزن
جان ایله ایله رعایت آتا که   بی مجال اولورسه اول سن آت اکا
یعنی خوش کچسون سنك ارقه کده اول   قول کیدر آتایه زیرا اوغول
آتا که اول سن ظهیر ودستکیر   تا سکا دخی اوله اوغلك ظهیر
نیك وبد هرنه ایدرسه‌ك سن آکا   لاجرم اوغلك ایدر آنی سکا
چونکه بولور هر کشی ایتدوکنی   امدی ایتمه خلقه ایتدوکنی
آدمیسین آدمی اولسون ایشك   آدم اولسون اولمسون برایت ایشك
ایت کشینك نفسیدر ای آدمی   آدم اولان اولمز ایتك همدمی

*
* *

کورینه جانا اومرد حق شناس   نیجه اورر سوز بناسینه اساس
زنده اولدقجه جهانده ای خلف   والدینك ایتمه حقینی تلف
آتاکك طوت پندین اولمه اکا عاق   یوقسه چون فرزند نوح اولورفراق
آتاکه خود بیك کون ایتسه‌ك خدمتی   آکا دکمز بر کیجه‌نك زحمتی
حج ثوابی تحت اقدامنده‌در   سا که ایلك آنك اقدامنده‌در
حق قبول ایتمز جمیع طاعتك   اولمسه اذنی آنك برساعتك

هر نه ایلکلر کیم ایتسه‌ك آنلره　ضایع ایمز حق ایریشور جانلره
حرمت وعزت ایدر معبود آکا　والدینی اولیجق خشنود آکا

قال علی کرم الله وجهه

(رؤیة الحبیب جلاء العین)

دیکله نه سویلر اویوزی کل سکا　روشن اولسون ایکی کوزك طوت آکا
هر کیمکیم خیره دیده تیره دل　اولسه آساندر اوصانمه مشکل
غصه چکمه دوشمه کار مشکله　دوست یوزیدر جلا چشم دله
عینکه عین جلادر روی دوست　کوکلکه صافی صفادر روی دوست
چشمکه چون نوردر دیدار یار　قنده ایسه یارکی کور یوری وار
لاجرم عاشق کرکدر عارسز　اولمیه تا بر نفس اول یارسز
یاردن مقصود پس دیداردر　هم غرض دیداردن انواردر
امدی ای دل سنده اول بریارله　روشن ایله دیده‌کی انوارله

قال علی رضی الله عنه

(رتبة العلم اعلی الرتب)

دیکله نه سویلر اوباب علم دین　هر علمده ماهر و صاحب یقین
علم دیندر جان ودل سرمایه‌سی　آنده‌در یعنی دو عالم وایه‌سی
جمله عالمدن علم اولی دررر　پایه‌سی هر پایه‌دن اعلی درر
حق قتنده آندن اعلا مرتبت　اولمز ای جان علمله اول هم صفت
علم کیمی کیم مزین ایلدی　کون کبی آنی معین ایلدی
اندن ایردی هر وجوده روشنا　انکیله اولدی هر یاد آشنا

شاه علمك حكمی جاری عرشده صنائعه كيم جاريدر انجق فرشده
علم ديكدی آسمان اوزره علم جهل فی تحت الثرا قودی قدم

قال علی رضی الله عنه

(رزقك يطلبك فستريح)

ديكه‌سن اول طالب رزاقی كور نيچه شرح ايلر سكا ارزاقی كور
رزقكيچون سن جوانا چكمه غم كيم ويرر رزاق رزقك دم بدم
روزوشب رزقك سنی جوينده‌در در پيكجه كوی تك پوينده‌در
سن آنی بولمزسه‌ك اول بولورسنی نيته‌كيم هردم بولور جانك تنی
ايله اوله يوزی وار آسوده اول كيم سكا رزقك بولور البته يول
سن همان ياد ايله اول رزاقكی ايركورر لابد سكا ارزاقكی
هرنه‌كيم قادر مقدر ايلدی بی عسر ساكه ميسر ايلدی
دستك ايردی دامن مقصودكه ايمدی عابد اول يوزی معبودكه

قال علی رضی الله عنه

(رسول الموت الولادة)

كور نه‌دير ديكه اومرد معتبر عالم جاندن سكا ويرر خبر
كالدی ناكه عالم ابدانه جان برنفس طوروب ينه اولدی روان
كيتمه سينه كلمسی اولدی رسول يينه ايستر اصلنه بولمق وصول
بوكلوب كيتمك اشارتدر سكا آكلادكسه‌كه بشارتدر سكا
يعنی بيوردی سكا يوقدر طراغ اول واراجاغك يره ايله يراغ
هرنفس كيم ويروب آلورسين مدام اول سكا كل كيت ديمكدر ای همام

چونکه کلدانگ کیتمکی تقدیر قیل　　جانب جانانه جان تسلیم قیل
چونکه‌تن قصرینه بردمدر تمل　　پس نیچوندر یه بوطول امل

قال علی کرم الله وجهه

(روایة الحدیث نسبة رسول الله)

اول محدث کورنه‌دیردیکله سکا　　آکلایوب سوزینی نسبت‌ایت آکا
کیم که راویدر حدیث احمدی　　بولور احمدله وصال سرمدی
کیم حدیث احمدی نقال اولور　　احمدیله هم زبان حال اولور
هرفعلده اکا اولور نسبتی　　اول جهتدن بولور اعلا رتبتی
سنده ای جان احمدك کفتارینی　　سویله دائم ایشله آنك کارینی
تاسنك‌ده اوله اکا نسبتك　　اول سبیدن اوله اعلا رتبتك
جان ودلدن نسبت ایله احمده　　که ایره‌سین آنکله وصل سرمده
دولت آنك کیم اکا نسبت ایده　　بلکه دنیاده بولوب وصلت ایده

قال علی کرم الله وجهه

(راع الحق عندغلبات النفس)

کورنه‌دیر اول قاتل نفس پلید　　اول میادین جهان ایچره فرید
دغدغه ایتدکجه نفسك کاه کاه　　سنده درکاه حقی ایدین پناه
قصدی بونفسك‌که ملك دینکی　　بوزه باطل ایلیه آیینکی
ایتمسون دیرسه‌ك بونفسك دغدغه　　آنی باقدرمه صاقین صول وصغه
باشنه اور اول خرك افسارجوع　　هم اور آرقاسینه زین بی‌هجوع
بعدزان اول اوستنه آنك سوار　　یوری ایله عزم باب کردکار

اول سوار اولسه سکا اوخ سکا　بلکه آخر اوله جای دوزخ سکا
سن سوار اولسهك اکا دولت سنك　جنت ایچره حقله وصلت سنك

قال النبي صلی الله علیه وسلم

(زرنی غباً تزدد حباً)

کورنه بیوردی رسول کردکار　دبکلیوب قیل کوش هوشیه کوشوار
برمحبه اول حبیب ذوالغنی　حبك آرتار دیدی که که کور بنی
دوست کورماك دوسته خوشدر بلی　قاتی مطلوبدر آنك ولی
کثرت رؤیت اولورسه دوستی　دوستی قورده کوررسین پوستی
کورسه زیرا چوق کشی بریارینی　دم دم اکسر جبنی وزارینی
دیده بولماز اول قدر نوزیتی　که که اولدقده کبی دوست رؤیتی
ایله که رؤیت یاری جواد　لیك هردم جبن ایت دلده زیاد
که که ابرك مه وراسنده ظهور　ایتسه جان ودل بولور نوروسرور

قال علی رضی الله عنه

(زرالمرء علی قدرا کرامه)

کورنه دیر دیکله اومرد حق کذار　جان ودلده سوزنی قیل استوار
کیم سنی که که زیارت ایلسه　جسم ویرانك عمارت ایلسه
سن ده اعزاز ایت اکا قدری قدر　تابوله روی مودت زیب وفر
حرمت ایتسهك لیك قدرندن زیاد　ریشخند اولور او حرمت ای جواد
ریشخند کدن کر آکاه اولسه اول　سد اولور اول آکه بولمزسا که یول
یاد اولور سندن سنی یاد ایلمز　دوستلق قصرینه بنیاد ایلمز

زیش خندی قو حقیقت کوزله‌سن کوزله‌هر شخصی صداقت کوزله‌سن
تا که دللر تختنه شاه اوله‌سن جان ودل مالکندن آگاه اوله‌سن

قال علی کرم‌الله وجهه

(زیارة الحبیب المزاء المحبة)

کورنه‌دیر دیکه‌ینه اول عشق اری اول محبت کشورینك سروری
دوستتك که زیارت ایله وار جسم ویرانن عماری ایله وار
دوستلق بولسون تجدد دم بدم شوق وذوق اولسون تزدد دم‌بدم
تا طوله نور صفا ماببنکز اول وجهدن اوله روشن عینکز
دوجهان آسایشیدر دوستلق بوبدن آرایشیدر پوستلق
دوست جانکدر بدندر پوستاك پوستی قو ایسته یوری دوستك
پوسته آلدانمه ایسته دوستی دوستی بولمز سون بوپوستی
تارمار ایله دیریکن ترك پوست تاسنی حق حضرتی ایدینه دوست

قال علی رضی‌الله عنه

(زیارة الضعفاء من التواضع)

کورنه‌دیر اول مصطفانك همدمی دیکه کیم اورر تواضعدن دمی
قنده‌کیم وار برضعیف وناتوان کورمکه که کاه آنی اول روان
یوقلمق انی تواضعدندرر بلکه معنی‌ده تطوعدندرر
هرقدم‌کیم قویه‌سین اول یولده‌سن اون ثواب امر اولنه الدن
واروب اکا لطفله ایدوب کلام کوکلنی آلسه‌ك اله سن ای همام
ایلسه‌ك شئ قلیل احسان اکا ایره اولدم رحمت رحمان سنکا

ایده اول احسان بلاکی رد سنك عفوایله حق جرمکی بی حدسنك
اولەسین غرق بحار مغفرت بولەسین جنتده اعلا مرتبت

قال علی رضی الله عنه

(زوایا الدنیا مشحونة بالرزایا)

کور نەدیر شیخ زوایای جهان کر مریدیسەڭ ایشیت با کوش جان
عالمك هر کوشه سی ای مرد حر محنت و رنج و غم وردیله پر
واریکن بویله جهانك فسحتی بوعجب یوق هیچ جای راحتی
جست وجو ایتسەڭ سراسر بویری بولمز سین هیچ برراحت یری
اول جهتدن کشت ایدنلر عالمی بولمدیلر هیچ بی غم آدمی
اول وجهدن بوکه فخر کائنات دیدی سخن مؤمنین و مؤمنات
مؤمن اولان کیمسه بو زندانده نیجه راحت اولیسر اول آنده
امدی راحت ایستمه سن مؤمنا اهل زندانك غداسیدر عنا

قال علی رضی الله عنه

(زهد العامی مضله)

دیکلەسن کورکیم نەدیر اول رهنما آب دانشدن بولان نشوونما
اولکه عامیدر جهالتدر ایشی روزوشب آنك ضلالتدر ایشی
زهدی و تقواسی باطلدر آنك حق بیلمز جانی جاهلدر آنك
جاهلك زهدی وتقواسی نەدر تکیەسی نەیرکه تقواسی نەدر
طانیوب تقواسنی کبر و ریا کوستزر مؤمنلره اول کبریا
عرض ایدر شیطان کبی تقواسنی لیك تنهاده ایدر اغواسنی

اومضل اغوا ایدوب اضلال ایدر نیجه ساده دللری اضلال ایدر
زاهد جاهلدن اول دور ای عزیز کیم کفردن ایتمز اول ایمان تمیز

قال علی رضی الله عنه

(زینة الباطن خیر من زینة الظاهر)

کور اومرد ظاهر و باطن ینه دیکله کیم نه سویلر اول ظاهرینه
کیم که نفس شومله هم خانه در طیشی معمور وایچی ویرانه در
کیم که روح پاکله هم خانه‌در ایچی معمور وطیشی ویرانه‌در
باطنك قیل ایمدی سن آراسته علمله اعمال‌الله پیراسته
لیك ایله ظاهرك ویرانه سن اوله‌سین شایسته تا یزدانه سن
که اویزدان ظاهره ایتمز نظر باطنه ایلر نظر ای معتبر
چونکه اولدی زینت باطن شها زینت ظاهردن اولی و بها
خور باقمه ظاهری ویرانلره عزت ایله جانله اول جانلره

قال علی رضی الله عنه

(زحمة الصالحین رحمة)

کور نه سویلر اول امام صالحین پیشوای لشکر مردان دین
زحمتی رحمتدرر صالحلرك دائما مؤمنلره ناصحلرك
دنیاده صالحلرك زحمتلری اوله جنتده ایدر رحمتلری
بونده هرکیم یانسه زحمت اودینه یانمیوب آنده ایرر مقصودینه
بونده کیم یانماسه نار زحمته آنده یانار بلکه نار نقمته
زحمتی رحمت بیلور صالح اولان رحمتی زحمت بیلور طالح اولان

قویسر جنـاته حق صالحلری قویسردر دوزخه طـالحلری
صالح اونه‌ـالح اول سن ای جوان كر دیلرسه‌ك حور ورضوان وجنان

قال علی كرم‌الله وجهه

(سادة الامة الفقهاء)

كور نه‌دیر دیكله علی مرتضـا كوسترن حقك قضاسندن رضـا
اول محمد امتینك مهتری افضلی و اكملی و بهتری
اول كشیلر دركه علم دینده برقیلی قرق آیردلر آینده
قویمدیلر شرعـدن طشره قدم هرنه ایسه قیلدیلر امر قدم
كلدیكنجه جانب حقدن قضـا ویردیلر آكا دل وجاندن رضا
علم دینـدن ناسه تعلیم ایتدیلر احمدك شرعـنه تعظیم ایتـدیلر
نقـد عمری جمله صرف ایتـدیلر راه علم دین ایچنده كیتدیلر
رحمت حق آنلرك ارواحنـه نور اینسون دائمـا اشـباحنه

قال علی رضی‌الله عنه

(سلامة الانسان فی حبس اللسان)

كور نه‌سویلر دیكله‌اول عالم وجود جمله‌ٔ آفاتدن سـالم و جود
هر وجوده كیم ایرر اكثر زیان كیمسه ایركرمز آنی الا زبان
ساكن‌اولسه دیل دل آسایش بولور اولمز ایسه دیل دل آلایش بولور
راحتی زیرا دلك دیلدندرر هرنه محنت كورسه‌دل دیلدن كورر
كر دهانه اوره‌سین مهر سكوت دلده اولان كشف سر لایموت
ای جوان آنلركه سـالم اولدیلر حق بودر حبس لسـانده بولدیلر

سن ده قوی حبشه لسانك سالم اول   بولمیـنه تا کیم بلالر سنا که یول
کر زبانن ایتمسه‌ك حبس ای خلف   اوله‌سین تیر بلایه سن هدف

قال علی رضی الله عنه

(سیرة المرء تنبیء عن سریره)

کور نه‌دیر دیکله اومحبوبی ینه   صورتی و سیرتی خوبی ینه
چون سکا حق ویردی انسان تنن   ویرمدی شکرایتکه حیوان صورتن
اولمسه کر سنده انسان صورتی   اوله بوصورت چو حیوان صورتی
سیرت اوزره صورتی زیرا خدا   ایلمشدر خانهٔ جسمه بنا
کرچه رازی آدمك اولور نهان   لیك ایلر سیرتی آنی عیان
بیلن اول رازی فراستله بیلور   صانمه کیم آنی قرابتله بیلور
کیزلی بر ایش هیچ اولمز عارفه   حق یولنده نقد جانی صارفه
ایمدی سن کل کوکجك ایله سیرتك   چونکه ویرمش خبر بوصورتك

قال علی رضی الله عنه

(سرورك بالدنیا غرور)

کورینه اول تارك دنیا نه‌دیر   دیکله کیم اول طالب عقبانه‌دیر
ایتمه بو دنیای فانیده سرور   کداول سرورك اولدی معنی‌ده غرور
پس نه‌که مغرورسین بیلسه‌م سنی   یانیه مسرورسین بیلسه‌م سنی
یوقسه اعمالك قبول حقمیدر   جمله احوالك حقه الیق میدر
یوقسه یوقمیدر زبانی هیبتی   یاجهنم آتشینك حدتی
بونجه اعمال قبیحك وار ایکن   نفسله شیطان سنکله یار ایکن

بو سروریله غرورك پس نه‌دن یوقسه یانمزدی طموده بو بدن
کر سکا یاریسه عقلك ای جوان اوله بوماتم سراده شادمان

قال علی کرم‌الله وجهه

(سمو المرء فی‌التواضع)

کور نه‌دیر دیکله اومرد هوشمند حق قتنده قیمت و قدری بلند
اولسه بر شخصك تواضع خصلتی دم بدم اوله زیاده رفعتی
رفعتی زیرا کشینك ای جوان اولدی معنیده تواضعدن نشان
برکشی ده کیم تواضع اولمسه سن تعجب ایتمه رفعت بولمسه
رفعت ایسترسه‌ك تواضع ایله وار طفل رفعت چون تواضعدن طوغار
صانمه رفعت اوله دنیا رفعتی رفعت اولدرکه اوله عقبا رفعتی
کیمده کیم اولسه تواضع مسکنت بولیسر اول آخرتده سلطنت
حق سور زیرا تواضع ایدنی درلو احسانلر ایدر اول غنی

قال علی رضی‌الله عنه

(سوء الظن من‌الحزم)

کور نه‌دیر دیکله او مرد هوشیار صاحب کنج علوم کردکار
ای جوان هر نسنه‌دن ایله حذر اول دکلدر عیب اودر بلکه هنر
کاریدر زیرا حذر عاقللرك پیشه‌سی غفلتدرر جاهللرك
خواب غفلت اولدی حیوانلره کار لایق اولدر اوله انسان هوشیار
هوشیار اولان کشی بیدار اولور مردم بیدار مرد کار اولور
مردکار اول سن‌ده ایله احتیاط بیلکم اولدر عاقله‌طوغری صراط

احتیاط ایتمز کشی دیوانه در جنبشی زیرا آنك دیوانه در
پس نه بیلسون دیواولان پروا نه در نار جهله یانمغه پروانه در

قال علی کرم الله وجهه

(سکر الاحباء سوء الخلق)

کور نه دیر دیکله ینه اول یار حق اول دلیر قاتل اغیار حق
خلق بددر دوستلر سکری بایق احتراز ایت اول فعلدن اول آیق
قطع ایدر زیرا او حبك حبلنی دلده قومز فرعنی و اصلنی
مجلس احبابده بر خلق بد اولسه سعی ایدوب قیلارلر آنی رد
گر آنی رد ایده مزلرسه اولر تاخ ایدر مجلسلرن لابد اول ار
اولمسون بر دوستك خلقی قبیح یوخسه تصحیح اولمازاول بیل سن صحیح
خلقیدر خلق بد زیرا اکا عاقبت برکون ایرر شری اکا
اولمه آنك گیبی دوسته متصل غفلةً گر اولدیسه وار کسیل.

قال علی رضی الله عنه

(سوء الخلق وحشة لاخلاص منها)

کور نه دیر اول خلقی وخلقی حسن کوش هوشکله کل امدی دیکله سن.
خلق بد وحشتدر ای مرد خاص بلکه تحقیق اندن اول بولمز خلاص
طوته کلمشدر ازلدن اول انی هم سرشت اولمشدر آنکله تنی
کلدی آنلر بطن اُمدن تو أمان بر برندن ایرو اولمزلر هر آن
بر کشینك خلقتنده خلق بد اول آنی ایده مز سعییله رد.
نادیری اولدقجه اول بیله اولور هر نچکم اولسه اول بیله اولور

کلینجه تا که اول پیك ممات خلق بدن بوله‌مز کیمسه نجات
خاتی بدکیمسه کوررسه‌ك ای جوان ویر سلامك یل کبی کچ کیت همان

قال علی کرم الله وجهه

(شرف المرء فی الادب لا فی النسب)

کور ینه اول صاحب فضل وادب دیکله کیم نه‌سویلر اول عالی نسب
بی ادب اولمه صاقین سن ای خلف یوقسه بولمزسین اولنجه سن شرف
اولدی زیرا که شرف آدابده پس سنکچون اولمدی انسابده
کر سنك اولماسه نفسکده ادب فائده ایتمز سکا فضل نسب
اولسه بر یرده درخت میوه‌دار اولمسه اما که بر شاخنده بار
آنی قطع ایدوب همان صاحب شجر نارله هیزم کبی احراق ایدر
آکه بکزر فی المثل هر بی ادب فخر ایدر یاد ایلیه اصل ونسب
کرچه کوزه کورونور مردم کبی لیك مردم کورر اول هیزم کبی

قال علی کرم الله وجهه

(شر الامور اقربها من الشر)

کور نه‌دیر دیکله ینه اول شیر مرد نفس کافرله ایدن هردم نبرد
بیل اودر شر امور ای مرد دین کیم قیاساً اوله اول شره یقین
سن اول ایشدن کندوکی دور قیل چون قضا الشره اقرب اولدی بیل
قنده شر ایش اولسه شیطان آنده‌در صانمه‌سن شیطانی جسم و جانده‌در
بر ایشك کیم آخرنده اوله شر عاقل اولان ایلر اول ایشدن حذر
قنده خیر ایش اولسه رحمان آنده‌در ایشلریسه‌ك آنی رحمن جانده‌در

کیم که شر ایش ایتسه شیطانی اولور   کیم که خیر ایش ایتسه رحمانی اولور
امدی سن خیر ایشله شردن اول بعید   ایده تا رحمان سنی مرد سعید

قال علی رضی الله عنه

(شعر فی طلب الجنة)

کور نه دیر اول ساقیٔ کوثر ینه   کوش هوشه طاقدی بر کوهرینه
طالب جنت اول ای مرد قوی   جد و جهد ایت ایله کار اخروی
کوکلك آلمش فانی دنیا لذتی   الدامش بر دم هوانك شهوتی
لذت دنیای فانی ای پسر   زهر قاتلدر ایدر جانه ضرر
کیم که نوش ایتدی هلاك اولدی اودم   کیتدی طوتوب راه اقلیم عدم
کل عدم اقلیمی راهن طوتمه سن   طوت طریق ملك باقی اول حسن
طاعت و تسبیح و تهلیل و صیام   روز وشب ایله جوانا بردوام
اوله سین تا لایق جنات سن   کوره سین دیدار حق بالذات سن

قال علی رضی الله عنه

(شح الغنی عقوبة)

کورنه سویلر اول جوانمرد جهان   دیکله آنی ای جوان با کوش جان
چون سنی حق اهل نعمت ایلدی   وجه دنیا برله حرمت ایلدی
سن ده بذل ایت اهلنه یوقسه عذاب   کوریسرسین لاجرم روزحساب
بخل و امساك ایلیوب ایتمز ایسه‌ك   بذل واحسان یولنه کیتمز ایسه‌ك
روز محشر اولیجق وقت حساب   کوریسرسین چوق عذاب وچوق عقاب
بونده ده حفظنده مالك دم بدم   اولمیوب راحت چکرسین دردوغم

یه ، یدیرکی کیدیر اولسن مردخاص   بول عذابیله حسابندن خلاص
عقرب اوله کورده مالك سنك   نولیسر اول حفرده حالك سنك

قال علی رضی الله عنه
(شمة من المعرفة خیر من کثیر العمل)

ینه اول غواص بحر معرفت   دُرلر اخراج ایلر اول دریاصفت
معرفتدن سنده بر شمه اکر   اولسه یکدر چوق عملدن ای پسر
معرفتدن آدمی عزت بولور   چوق عملدن کشی چوق ذلت بولور
اول جهتدن کیم کوروب اعمالنی   یك بیلیر هر کسه‌دن احوالنی
صاحبن زیرا عمل خودبین ایدر   آز عملو شخصه کبر وکین ایدر
ایده‌می شیطان قدر کیمسه عمل   کورکه آخر نیجه اولدی مبتذل
معرفت ویرر کشی‌یه مسکنت   ویرر اعمال کثیره شیطنت
حق قتنده معرفت مقبولدر   معرفتسز کمسه‌لر چون غولدر

قال علی کرم الله وجهه
(شیبك ناعیك)

کور نه‌دیر ینه اومرد معتبر   کوش هوشکله ایدوب کوش آل خبر
چونکه لحیه‌کده اوله برموسپید   زند کانیدن همان قطع ایت امید
اول منادیدر سکا ایدوب ندا   دعوت ایلر دیر سنی یعنی خدا
سنده ای پیر ایله یوری ترك راه   بعد ازان قیل عزم درکاه آله
ساکه اما نوله بو یولده یراق   کیم اوله اول بابده مقبول حق
بیل سکا اولدر یراق ای پیرمرد   روزوشب ایت نفسکیله سن نبرد

حاصل ایله اوزکه فقر و فنا　روحه ویر حب خدا، قلبه غنا
چون عدمدن کلدك اشبو عالمه　اول دمکدن بر سفردر صوك دمه

قال علی رضی الله عنه

(شفاء الجنان قراءة القرأن)

کورنه سویلردیکله اول صاحب صفا　بولمق ایسترسه‌ك اکر قلبه شفا
ایله قرأن قدیمه اعتبار　اعتبار ایده سکاده کردکار
کیم آنی ایتسه قرائت روز وشب　اوله اول قول مقبل درکاه حق
قیل تلاوت دائما قرأنی سن　غصه وغمدن خلاص ایت جانی سن
کیدرر قرأن دوعالم غصه‌سن　آرتیرر جنتده جانك حصه‌سن
اوقیانه اولیسر قرأن شفیع　اول مشفع بولیسر قدر رفیع
سن ده قرأن اوقو هر کون ای جوان　اوله‌سین تا صاحب حور وجنان
بولور ایتدکجه تلاوت جان صفا　هم ایرر درد دله هردم شفا

قال علی کرم الله وجهه

(شحیح غنیّ افقر من فقیر سخی)

کورنه‌دیر دیکله اومرد کام کیر　هر کلامیدر چو خاص وعام کیر
صاحب نعمت کیم اول اوله بخیل　بخلی آنك فقرینه اولور دلیل
برفقیر اولسه سخی بیل ای بنی　آندن افقردر بخیل اولان غنی
اکله شربه مال کیم صرف اولمیه　صاحبی آنکله راحت بولمیه
خاك در اول مال یاتور یا حجر　پاسبان اسی اکا شام وسحر
روز محشر اولیجق حین حساب　کوریسر اول مال ایچون درلو عذاب

وار بیزك اور دهانن مشت ایله وارایسه یا وارثینه موشتاه
وارثی یوغیسه آنی روزکار آیده ذرات جهانتك تار مار

قال علی کرم الله وجهه

(صدق المرء نجاته)

کورنه‌دیر اول صادق الوعدالامین شیر یزدان اول امیر المؤمنین
ای جوان چون نا کهان بولدك حیات بولیسر سین نا کهان ینه ممات
ایمدی کل طوت حبل حب حقی برك حب حقدن غیریسن وار ایله ترك
حق تعالی حضرتینه عاشق اول یوری راه عشق ایچنده صادق اول
دامن صدقی قومه الدن صاقین صدقله اولدی اولان حقه یاقین
قنغی جان ودلده کیم صدق اولمیه اول دو عالمده مرامن بولمیه
اولمیه بردلده کر صدق آتشی پخته اولماز خام اولور اول دل ایشی
صادقه پس صدقدر ویرن نجات نیته کیم جسمه ویرر روحی حیات

قال علی رضی الله عنه

(صحة البدن الصوم)

کور نه‌دیر دیکله ینه سن اول همام نیجه کشف ایلر کرامات صیام
صحتن جسمك دیلرسه‌ك صایم اول راه صوم ایچره یوری وارصایم اول
یعنی اکل و شربکی ایله قلیل که اولدی بونلر صحت جسمه دلیل
قیل قلیل اکلك سبك روح اول یوری جسمکی صحتده هردم بول یوری
شول کشی کیم اکل وشربن آزایده مرغ روحی عرشده پرواز ایده
آز ایدن اکلن ملك سیرت اولور هم بمعنی مصطفی صورت اولور

اکنن از ایلردی زیرا مصطفا بوله تا مرآت دل صافی صفا
روشن ایلر روزه مرآت دلی هم بیورمشدر خدا الصوم لی

قال علی رضی‌الله عنه

(صلاة اللیل بهاء النهار)

کورنه‌دیر اول مردم اسرار دان قلبی سردان قالبی اسرار دان
قیل ادا ورد صلاتن هر دونك تا که کوندن روشن اوله هر دونك
دون نمازی قیلمغی عادت ایدین جانه هر شب طور آنی خلعت ایدین
عید روزه اوله تا روزك سنك هر مرامنه ایره جان وتنك
وارسه مشکل ایشك آسان اوله غم کیده دلدن یوزك خندان اوله
هم کیجه ایتمشدی معراجن رسول کیجه بولدی حضرت حقه وصول
کیجه کوردی نورحق موسی دخی کیجه ایردی حضرته عیسی دخی
اول وجهدندر رسول سر فراز مؤمنك معراجی اولمشدر نماز

قال علی رضی‌الله عنه

(صبرك یورث الظفر)

کورنه‌دیر دیکله اومرد صابری هر نفس نفس خسیسه جابری
هر بلایه صبر ایدن بولور ظفر سن ده صبرایت بول ظفراول معتبر
حق معینیدر قمو صابرلرك هر نفس نفس سکه جابرلرك
صابر کرم بلای روزکار بوله پایه عاقبت ایوب وار
کرچه صبرك چاشنیسی اولدی تلخ لیك اولور صوك هاضمی چون شاد باخ
یعنی چون شاه ایریشور مقصودینه عابد اولور دائما معبودینه

ایریشور مقصودینه صبّار اولان هر نفس نفس سکه جبار اولان
صبرله قطره ذر شهلا اولور صبرله اکشی قوروق حلوا اولور

قال علی رضی‌الله عنه

(صلاح البدن فی السکوت)

کورنه‌دیر دیکه‌ینه پس اول امیر نه بشارت ایدیسردر اول بشیر
کر صلاح تن دیلرسه‌ك ساکت اول کیم نه‌دیر ایسنه‌دیسون سن صامت اول
صنعت ایدین صمتی سن کل ای جوان فتنهٔ دور زماندن بول امان
عالم ایچره بوشر وشور وفتن دل اوجندن قوپار آنلر آکاه‌سن
صدهزاران سر دمادم هر زمان قطع ایدر تیغ زبان خون فشان
کرندیم شاه ایدرسه کشف سر سر ویرر زیرا که سرّن غیره‌دیر
سن ده همسرسین بوکون شاه دله ایمدی سر شاهی کشف ایتمه دیله
یوقسه باشك قطع ایدر اول تیغ دل کلمامش کیبی اولوسین دهره بیل

قال علی رضی‌الله عنه

(صمت الجاهل ستره)

کورنه‌دیر دیکه اول دانای دهر یعنی اول علامهٔ بر وبحر
صمت کشف ایلر کمالن کاملك لیك ستر ایلر عیوبن جاهلك
صامت اولمق جاهله خوش پرده‌در بیلمین صانیر بهشت پرورده‌در
مرد جاهل سویلسهٔ آچوب دهان ظاهر اولور جهلی اولدمده همان
کورینور یریر عیوبی سوزینك جهلی دوکر ارضه عرضن اوزینك
دوشر اولدم عزت واکرامدن کیم کورزلر هم آنی انعامدن

چون دیدی احمدکه هرشی‌شی‌درر لیـك عالم اولمیان لاشی درر
ای جوان جهد ایله جاهل اولمه‌سن علمه سعی ایت اولدوغنجه جان بتن

قال علی رضی‌الله عنه

(صاحب الاخیار یأمن الاشرار)

دیکله جاندن اول سر اخیاری کور نه بیوردی قاتل اشراری کور
همنشین اول دائما اخیـارله اولمه بردم هم نفس اشرارله
قرب اشرار اولدی چون نارسقر کیم یاقین اولسـه اکا جانن یاقار
کیم جدا اولماز ایسـه اخیـاردن ایمن اولور شرت اشراردن
شرت اشراردر جانه ضرر نیجه جانه، دین وایمـانه ضرر
دین وایمان جان کرکسه ای جوان اولمه‌سن اشرارله بردم بران
صحبت اشرار اولدی چون جحیم اکلی چون زقوم شربی چون حمیم
بوعذابی چکمه اشراری قو، وار همدم اول اخیارله لیل ونهـار

قال علی رضی‌الله عنه

(صلاح الدین فی الورع وفساده فی الطمع)

کورنه‌دیر اول مرد مردان ورع پیشـوای جنـد ارکان ورع
دین صـلاحی بالکه پرهیزکده‌در اصـل پرهیزکده تمیزکده‌در
کر ایدرسـه‌ك اصلِ پرهیزك تمیز اولیسر دینك صلاح اوزره عزیز
بیلمك ایسترسه‌ك فساد دین نه‌در راه دینـده مفسـد آیین نه‌در
مفسـد آیین دین اولدی طمع کچ طمعدن دین کرکسه قیل ورع
لاجرم طماع اولان بی‌دین اولور مؤمنینه کاری کبر وکین اولور

طامعك طامو اولور آخر یری   جنت ایسترسه‌ك طمعدن اول بری
هر فصاحت کیمه‌کیم واقع اولور   اکثر اول رسوالغه طامع اولور

قال علی رضی الله عنه

(ضل سعی من رجا غیرالله)

کورنه‌دیر دیکله بنه اول شیرحق   کوش هوشکله ایشیدوب ال سبق
کیم که حقدن غیری‌یه طوتسه امید   سعینی اول ایده لابد نابدید
جهدینی ضایع ایدوب اوله ذلیل   بولمیه مقصودینه اصلا دلیل
زار وسرکردان وآواره قاله   وادیٔ قلتده بی چاره قاله
اشبو حالتده ایکن اول مرد شوم   ایده بیك درلو شکست اکا هجوم
نار ذلتده یانوب اول دردناك   وادیٔ قلتده پس اوله هلاك
ایمدی حقدن غیری‌یه طوتمه رجا   ایدین آنك بارکاهن التجا
تاسنی حق غرق دریای نعم   ایلیه سنده اولاسین مغتنم

قال علی رضی الله عنه

(ضمن الله رزق کل احد)

کورنه‌دیر دیکله‌سن اول پاك اعتقاد   آکلایوب سوزینه کوستر انقیاد
خلقی یوقدن‌وار ایدوب چون اول جلیل   رزقنه هر برینك اولدی کفیل
بوقمو اشیایی چون خلاق اودر   بیل محقق هم ینه رزاق اودر
بلکه خلق ایتمزدن اول خاقی حق   رزقلرن خلق ایلمشدر یخشی باق
شول کشی کیم غم چکر ارزاق ایچون   اعتقادی کیم درر رزاق ایچون
رزقنه ضامن بیان رزاقنی   غصه چکمز بولور اول ارزاقنی

رزقکه ضامن درر چونکم خدا   رزقچون غم چکمه ایمدی ای گدا
قنده اولورسه‌ك سکا رزقك ایرر   کوشه کوشه اول سنی بولور ایرر

قال علی رضی‌الله عنه

(ضرب الحبیب اوجع)

کورنه‌دیر دیکله ینه اول مرد لُب   نحچه‌روشن شرح ایدرتقریر ایدوب
برکمسنه برجهتدن ناکهان   دست دشمندن یسه بیك بوزوغان
اول قدر ویرمزوجع کیم ای‌رجل   دوست دستندن اکا طوقونسه کل
نیته‌کیم منصوری بروقت بهار   جمع اولوب خلق ایلدیلر سنکبار
طاشلر دوکدکجه انك جسمنی   اوخ، دیردی یادایدوب حق اسمنی
اول زمان وار ایدی برشیخ کبیر   اولدی منصور سرندن خبیر
لیك حقه تابع اولوب ای اخی   اوردی منصوری کلیله اول‌دخی
ضرب‌کلدن‌آه ایدوب دیدی اول‌وحید   طاشلر ضربندن اولدی بو، شدید

قال علی رضی‌الله عنه

(ضیاء القلب من اکل الحلال)

کورنه‌دیر دیکله ینه اول مرد دل   تابوله هردم دواسن درد دل
برکشینك کیم اوله اکلی حلال   قابی اضوا قالبی بوله جمال
کر حلال اولورسه اکلك دایما   اوله دل آینهٔ کیتی نما
جانه دم دم برق اوره انوار حق   منکشف اوله سکا اسرار حق
حقی شرکدن تجلی ایده‌سین   جانی انکله تسلی ایده‌سین
برکشینك کیم اوله اکلی حرام   طوته آنك جان ودل ملکن ظلام

کوزلری کورمز ایله اعمـا کبی عالمی پرکوره تیره ماکبی
فرق ایدەمز اوله قارادن آقی بیلمدن فوت اوله باطلدن حقی

قال علی رضی الله عنه

(ضل من رکن الی الاشرار)

کورنەدیر دیکله بنه اول رهنما مرد راه اول سن ده خلقه رەنما
شول کشی کیم میل ایده اشراره اول بیل ضلالتده قاله بی چاره اول
قیلەلر اخراج آنی اخیاردن ایدەلر عد زمرۂ اشراردن
روز محشر حشر اوله اشرارله دوزخه کیروب ینالر نارله
ایمدی میال اولمه اشراره صاقین اولمق ایسترسه‌ك کر اخیاره قرین
بوندەکیم اولسه قرین اخیارله آنده اوله احمد مختارله
احمد مختارله آنده اولان شبهەسز اول کیمسەدر حق بولان
حق بولمق ایسترایسه‌ك ای جوان اول ره احمدده روزوشب روان

قال علی رضی الله عنه

(ضیق القلب اشد من ضیق الید)

کورنەدیر دیکله بنه اول دل اری اول دل وجان کشورینك سروری
هرقچانکیم ای جوان ضیق اولسه قلب طورسن انی سعی ایدوب وارایله سلب
یوقسه قیلمز تنده روحك راحتی غصه وغمله کچر هرساعتی
اولدی کوکل طارلغی زیرا اشد حق بودر ال طارلغندن ای ولد
کرچه ال طارلغی ده صعب ای پسر لیك دل طارلغی آندن صعب تر
ایکسینك داخی ضیق اولمسون جان دخی تك تنده تنکی بولمسون

بولیجق جان تنده‌تنکی ای جوان یوکلنوب تنکن اولور اول‌دم‌روان
ایمدی جهد ایله ایکیسنك دخی اولمیـه طارلقلری پس ای اخی

قال علی رضی‌الله عنه

(ضاق صدره من‌ضاق یده)

کورنه‌دیردیکله‌قولاق‌طوت سن‌اکا صدرکك ضیقن بیان‌ایتسون سـکا
کرچه ال طارلغی مشکل کاراولور ضیق‌صدر آندن‌دخی دشوار اولور
اولیجق برکیمسـه‌ده ال طارلغی بولیجق طارلق کیدر اول وارلغی
مشکل اولکیم بولسه سینه طارلق کیتمز اول‌طارلق بولورسه وارلق
یعنی آنك کیم اوله پرسـینه‌سی بغضـله‌هم خلقه اوله کینه‌سی
بغض وکینه اولدی سینه طارلغی زائل ایتمز آنی دنیـا وارلغی
هرکیمك کیم سینه‌سی بونلرله ضیق اولسه اول حقدن یکا بولمز طریق
ای جوان مقصود دلدز سینه‌دن ایمدی پاك ایت آنی کبر وکینه‌دن

قال علی رضی‌الله عنه

(ضرب‌اللسان أشد من طعن‌السنان)

کورنه‌دیر دیکله ینه اول شیر مرد نفس برله هرنفس ایدن نبرد
مسـلم اولدرکیم دل ازار اولمیه هم دیلنـدن بردل ازار اولمیـه
اولدی کیم اشـد ضرب لسـان لاجرم طعن سناندن ای جوان
اوکولور طعن سـنانك یاره‌سی اوکمز اول ضرب لسانك یاره‌سی
بولسـانك ضربی زیرا جانه‌در اول سـنانك طعنه‌سی ابدانه‌در
ایمدی ای‌جان وارسـه دلده بلك چون سـنان اوزاتمه‌هرجانه دیلك

روز محشر هم دلازارك دلی صیغمیه آغزینه صارقه چون قولی
کوروب آنی خلق اغماز ایدەلر وحشت ایدوب آندن اعراض ایدەلر

قال رسول الله علیه السلام

(طوبی لمن شغله عینه عن عیوب الناس)

کور نه بیوردی رسول کردکار ایشیدوب سوزینه کوره ایله کار
دولت و اقبال و بخت اول کیشنك آخرین فکر ایلیه هر ایشنك
کندی ایشینك باقه اکسیکنه غیری اکسیکی آنك اکسیکی نه
شغلی آنك اوله عیبن کوزلەمك ایتمیه ناسك عیوبن کوزلەمك
طوته عیبن عینه قارشو اوشاب که اوله ناسك عینه نه عیبی حجاب
کندینك عیبن کورن بی عیب اولور آکه دلدن کشف سر غیب اولور
غیریلر عیبن کورن پرعیب اولور کندی عیبینك اچنده غیب اولور
غیریلر عیبن قو، کور عیبك که تا اوله سین بی عیب سن ده سیرتا

قال علی رضی الله عنه

(طوبی لمن رزق بالعافیه)

کور نەدیر دیکله او مرد آخرت. کیم سکا ایلر بیان عافیت
کیم که هردم یاد ایدر حق برلکن حق ایدر آسان آنك ده دیرلکن
قوتلی اولکیم بوله رزقن یسرله سورمیه عالمده دیرلك عسرله
عافیت برله اوله مرزوق اول کورمیه هرکز در مخلوق اول
کیم ایدر مخلوقه عرض احتیاج اوله عریان قاله هردمده او آج
خالقه محتاج اولان اولور غنی باب مخلوقه واران اولور دنی

خالقه محتاج اولان دولت بولور باب مخلوقه واران ذلت بولور
باب مخلوقی قو ، باب خالقه وار جوانا بیل حقوق سابقه

قال علی رضی الله عنه

(طول العمر مع الطاعة من خلع الانبیاء)

کور نه دیر دیکله سن اول شاه جهان کیم ایدر عمر عزیزکدن بیان
بر عمر کیم عالم ایچره بردوام طاعت یزدانله اولسه تمام
انبیا خلعتلرندندر او بیل وار عمرك طاعت یزدان قیل
کی یوری وار انبیانك خلعتن بوله سین آنلرله تا حق وصلتن
یوقسه ای جان بر عمرکه اولسه دراز اولمسه آنده حقه ذکر ونماز
اول عمر معنیده بیل کوتاهدر هم خیرسزدر دخی جانکاهدر
بر عمر کیم اولسه اول اقصر قتی لیك اولسه آنده حقك طاعتی
فی الحقیقه اولدور عمر طویل اول بولور حقدن ثوابات جزیل

قال علی رضی الله عنه

(طال عمر من قصر تعبه

کور نه اول شیر یزدانی نه ایدر جانله دیکله که عمرك شرح ایدر
هر کیمك اولسه غم وتشویشی آز اولیسر اول کیمسه نك عمری دراز
بودکلدر کیم کوره اول خوش خصال هفته واوقات وروز وماه و سال
بر عمر کیم کچه بی رنج و تعب بر دمی بیك دمجه در ایتمه عجب
بر عمر کیم محنته اولسه قرین بیك دمی بر دمجه در آنك همین
دوستلرله وقت اولور بر دم کچر اول دم ایچره نیچه بیك عالم کچر

سودیکیله دم اولور کیم بر بشر   بر دمینك عالمنده بیك یشار
سن ده دلدن سور جوانا غصه‌کی   آل کور بردمده بیك دم حصه‌کی

قال علی رضی‌الله عنه

(طر مع الاشکال)

کور ینه اول لامکان شهبازینی   اوج دلدن کوستر پروازینی
چون درخت چارشاخه ناکهان   مرغ جان قونوب ایدیندی آشیان
ینه ناکه آشیانی قور کیدر   یعنی کلدیکی یره پرواز ایدر
یا بوجان سیمرغنه تن کوه قاف   آنده آنجق بردم ایلر اعتکاف
کسب جنس ایدوب ینه‌طیاراولور   لامکان صحراسنی سیار اولور
جنسی برله عالم ارواحه تا   واریسردر آخر الامر ای فتا
بلکه جان مرغینك ای زیبا صفت   پر وبالی اولدی علم و معرفت
سن ده ای‌جان‌بال وپرکسب ایله‌وار   جنسکیله طایر اول سیمرغ وار

قال علی رضی‌الله عنه

(طاعة العدو هلاك)

کور نه‌دیردیکله ینه اول مرد پاك   هردم ایدن دشمن نفسی هلاك
حاجت ایچون ایتمه طاعت دشمنه   ایلمه یعنی اطاعت دشمنه
آچ اولورسه‌کده توقع ایلمه   دشمنکدن سن تنفع ایلمه
یوقسه اول نفعی هلاك ایلرسنی   یادیکه کلدکجه خاك ایلر سنی
نفعن اکا ، کورمه سن تك‌یوزینی   سعی قیل قویمه قلاغه سوزینی
قرب دشمن نار محرقدر صاقین   فرقت آندن حقه اولمقدر یاقین

نفسیدر بیلکیم کشینك دشمنی یانه امرین طوتانك جان وتنی
نفسك امرین طوتمه زنهار ای جوان بولسین تا حور ودیدار وجنان

قال علی رضی الله عنه

(طاعة الله غنیمة)

کور نه‌دیر دیکله اومرد راست کو سوزینی طوتوب دخی اول نیك خو
خوش غنیمتدر کشی نفسن باصوب بوغازندن حبل جوعیله آصوب
واره جان ودلله کیره خلوته صد صفا کسب ایدوب ایره سلوته
روز وشب طاعت ایده معبودینه ایکی عالمده ایره مقصودینه
دولت اول قوله کیم ایده طاعتی طاعت حقده کچه هر ساعتی
طاعت ایدن دولت عظما بولور خدمت ایدن رحمت کبرا بولور
بنده کیم خدمت ایده مولاسنه لابد ایرر پایهٔ اعلاسنه
طاعت ایله ای جوان مولایه سن ایره‌سین تا پایهٔ اعلایه سن.

قال علی رضی الله عنه

(طلب الادب اولی من طلب الذهب)

کورنه‌دیر دیکله ینه سن اول ادیب تا سکا آدابدن اوله نصیب.
بریکا دنیا طولی اولسه ذهب بریکا اولسه یالکز پر ادب
کچ ذهبدن ، طوت ادب دامانی کی یوری میراث ادب قفتانی.
باشکه تاج ادب آل شاه وار سن ده حق درکاهنه چون شاه وار
اولدی زیرا حق قتنده معتبر برادب یوز بیك ذهبدن ای پسر
اسنی زیرا ذهب ناره چکر یعنی چون فرعون بدکاره چکر

صاحبن ایلر ادب موسی صفت　قدرینه رفعت و یرر عیسی صفت
طالب‌اول آدابی ، اولمه زرطلب　ترك ایدوب عیسایی اولمه خرطلب

قال علی رضی الله عنه

(ظن السوء بالناس من قبل الخناس)

دیکله اول شیر خدا میر ناس　نیجه ویرر مرد کفتاره لباس
سوء ظن ایدوب کسلمه ناسدن　که اوله اول ایش جانب خناسدن
حسن ظن ایت همنشین اول ناسله　لیکن اولمه بر نفس خناسله
ناس بد سیرت همان خناسدر　کرچه کیم صورت یوزندن ناسدر
اولمینجه نیجه ییللر همنفس　لاجرم معلوم اولمز کنه کس
چونکه نا معلومدر کس ای‌جوان　ایتمه نا معلومه ایمدی بد کمان
هر وجوده بد کمان ایتمك کشی　اولدی‌معناده اول ایش شیطان‌ایشی
بلمینجه کیمسه‌نك کیفیتن　اختیار ایدیمه آنك صحبتن

قال علی رضی‌الله عنه

(ظلم الظالم یعوده الی الهلاك)

کور نه‌سویلر دیکله اول عالی‌جناب　روی معنیدن ایدوب رفع نقاب
ظالمك ظلمی چکوب ای جان پاك　آنی درلو دردله ایلر هلاك
ظلمله جمع ایتدیکی مال ومنال　اولیسر کندی کبی هپ پایمال
وجه معنیدن کور اشبو کائنات　فی الحقیقه اولدی بر مرآت ذات
هر کشی باقسه اکا ذاتن کورر　هم صفاتن هم مقاماتن کورر
کر عدل ایت کر ظلم ای هوشیار　هرنه ایتسه‌ك آنده اولور آشکار

هرنه وضع ایتسه‌ك كورینور اول سكا　دیرسین اوخ نیلمیشم بن بكا
ایمدی ای جان ایلك ایله كور آنی　بد ایدوب بد كورمه آندن سن نی

قال علی رضی‌الله عنه

(ظلامة المظلوم لاتضیع)

كورنه‌دیر پس اول شه عالم ینه　عدل ایچون اول قاتل ظالم ینه
ایتسه بر مظلومه بر ظالم ظلم　ایتمیوب خوف حق اكمایوب ظلم
اول ستم دیده تظلم ایاسه　حقنه دلدن تكلم ایاسه
ضایع ایتمز حق آنك حقن آلور　ظالمك هریرده حقندن كلور
سنك خارایی اریدر هیچو موم　آه مظلوم ایرسه چون بادسموم
آه ایدوب مظلوم آقیتسه كوز یاشن　آجیوب دریا طاشه دوكه یاشن
بوله‌مزسین آه مظلومدن رها　ظلمی قو عدل ایت كه بوله‌سین بها
كیمسه‌یه بر كیمسه ظلم ایتمز مكر　ایلریسه ینه كندویه ایدر

قال علی رضی‌الله عنه

(ظلمة الظالم تظلم الایمان)

كورنه‌دیر اول آفتاب نور بخش　ماتم اهلینه سزادر سور بخش
شول كشیلر كیم ظلم كسب ایتدیلر　ظلمت ظلمیله بوندن كیتدیلر
كیتمدی انوارله ایمانلری　كیتدی پس تحت الثرایه جانلری
همنشین ظالم اولمه ای جوان　یوقسه دوشر ظلمه جان و جنان
انلری ظلمت احاطه ایتمسون　ظلمتیله بو جهاندن كیتمسون
ایرمسون هم روی ایمانه ظلم　چكمسون دوزخده جان در دوالم

فی الحقیقه صحبتی ظالملرك بیل کیم اولدی دوزخی عالملرك
کی صقین ظالم یوزینه باقمه‌سن اوزکی نار جحیمه یاقمه‌سن

قال علی رضی الله عنه

(ظل عمر الظالم قصیر)

کور نه دیر اول سایهٔ یزدان بنه ایدیسر دل دردینه درمان بنه
عمری ظلی ظالمك اولدی قصیر نوله ماه و سالی کوردیسه کثیر
یاشاسه بیك بونده بر ظالم کشی لیکن اولسه جور وظلم آنك ایشی
زائل اوله عمری ظلی آنده بولمیه جای جانی بونده آنده
هر کیمك کیم سایه‌سنده بر کدا راحت اولسه خدمتن ایدوب ادا
اول کشینك کر اولورسه عمری آز اوله معنیده آنك عمری دراز
اولمیه زائل زمینده سایه‌سی سایه‌سینك آرته قدر پایه‌سی
آنك ایچون ظل حقدر پادشاه کیم اولوبدر سایه‌سی خلقه پناه

قال علی رضی الله عنه

(ظل الکریم فسیح)

کور نه‌دیر اول طالب لطف وکرم حق قتنده اول عزیز و محترم
وار پناه ایدین کریمك سایه‌سین کور نیجه اوسعدر آنك پایه‌سین
اول کریمك سایه‌سنده راحت اول راحت ایچره هردم وهرساعت اول
اولمسون واقع دخی قلت سکا قلت ایچره اولمسون ذلت سکا
نار قلت یاقمسون هرکز سنی بار ذلت یاقمسون اسب تنی
کرچه غایت اسی در نار سقر لیك نار قلت آندن چوق یقر

بركدائی سن‌ده سایه‌کده شها راحت ایله بول مقام منتها
اولیجق یارین کونك کرمیتی بوله‌سین حق سایه‌سنده راحتی

قال علی رضی الله عنه

(ظل السلطان کظل الله)

کور نه سویلر اول همای سایه بخش سایهٔ شاه کلامی پایه بخش
سایهٔ سلطان عادل ای جوان فی الحقیقه سایهٔ حقدر همان
کیم آنك ظلنده خلق آسوده در روز وشب خدمتلری معبوده در
سایه‌سنده خوش کچرلر مردوزن بی‌غم وتشویشدر صاحب دوزن
فرضدر امرین ادا ایتمك آنك یولنه هم جان فدا ایتمك آنك
کیم که اول شاهك یولنده ای ولید اولسه‌اول کیمسه‌اولور بی‌شك شهید
شه که خلقی کندودن ارضا ایده امر شرع احمدی اجرا ایده
سایهٔ حقدر اوشه هم سایه‌سی حق قتنده یوجه آنك پایه‌سی

قال علی رضی الله عنه

(ظل الاعوج اعوج)

دیکله کور نه‌دیر اوشاه راستین آسمان دلده ماه راستین
راست اولمز مرد لنکك سایه‌سی سایه‌سینه کوره اولور پایه‌سی
باطنیده کژدرر چون ظاهری کژلکیله اوله مختوم آخری
شرتی آنك درونده نهان اولمیسر هیچ خبر آندن عیان
که سوزنده که یوزنده شرتی کورینور زیرا که یوقدر تحتی
تحت اوزره خالق آنك خلقتن قومامشدر ایسته‌مز تحتن

ابله اوله آنده صحت ایستمه   سن آنك ظلنده راحت ایستمه
احتراز ایت سایه‌سنده اعرجك   یوقسه کورینور سنكده اعوجك

قال علی کرم الله وجهه

(عش قنعاً تکن ملکاً)

دیکله اول ملك قناعت مالکن   کور نه‌دیر سالك سلامت سالکن
قیل قناعت مالك اول ملك دله   بول سلامت سالك اول سلك دله
ایتمینجه سن سلوك سلك دل   اوله‌مزسین پادشاه ملك دل
ملك دل بیل آخرت احوالیدر   سالك دل هم آخرت اعمالیدر
دنیوی اولان عملدن واز کل   طوت سوزم طول املدن واز کل
چون بویردن صوینوب کیتسه‌ك کرك   پس بومالی جمع ایدوب نیتسه‌ك کرك
ایمدی بر لقمه ایله بر خرقه سکا   بس کیدنجه حضرت حقدن یکا
قانع اول بونلره شاهانه دیرل   مرد ایسه‌ك بویولده مردانه دیرل

قاله علی رضی الله عنه

(عاقبة الظلم وخیمة)

کور نه‌دیر دیکله ینه اول هوشمند   کوشکه طاقق دیلر بر در پند
کیمه کیم یار اولسه شیطان رجیم   ظالم ایدوب آخرین ایلر وخیم
کارین آنك ظلم وشور وشر ایدر   شر تندن جانلری مضطر ایدر
ایتدیرر مظلومه دائم بد دعا   تا ایره رنج و بلا و درد آکا
ایرکور آخر وخامت جاننه   هم خسارت دیننه ایماننه
چونکه ظلمك آخری اولدی وخیم   امدی ظالم اولمه اول اوزك رحیم

اولمه شیطان رجیمه یارسن   صاقله ایمانی هم اول دیندار سن
ای جوان تا آخرك محمود اوله   هر ایشك شایستهٔ معبود اوله

قاله علی رضی الله عنه

(عدوك من دلك علی الاساءة)

کور نه‌دیر اول قائل اعدای حق   اول شناسای کج و دانای حق
برکشی ساکه اسائت ایلسه   طیکلمه آنی عداوت ایلسه
اول اساءت دال اولور دشمنلکه   یاخود استبدال اولور دشمنلکه
هم عداوت بیل اسائتدن قوپار   هم اسائت بیل عداوتدن قوپار
هم اسائت هم عداوت ای نکار   توأماندر بطن شیطاندن طوغار
چونکه شیطانه اویر اولاددر   آنلریله اولمین دل شاددر
نسل انسانین سن آکمه آنلری   همنشین ایدنمه اول شیطانلری
همنشینی آنلرك شیطان اولور   آنلر ایله اولمین انسان اولور

قال علی رضی الله عنه

(علوالهمة من الایمان)

کور نه سویلر دیکله اول عالی همم   پیشوای لشکر خیل امم
نور ایماندن کیملك کیم سینه‌سی   اولسه پر هیچ اولمز آنك کینه‌سی
ایلمز برکیمسه‌یه بخل و حسد   روحنه ایلر نظر کورمز حسد
روز وشب مشغولدر عقبا ایچون   کیمسه‌یه میل ایلمز دنیا ایچون
شویله عالیدر اوزینه همتی   هیچدر یاننده دنیا نعمتی
جیفهٔ دنیایه کرکس واریسر   اکمز اول شهباز بالاتر نظر

خلقی كوروب خالقی كوزلر كوزی　　رزقی بولوب رازقی اوزلر اوزی
صحت ایماندر ای نكار　　بو علو همت ایله سنده وار

قال علی رضی الله عنه

(عیب الكلام تطویله)

دیكله نه سویلر ینه میر كلام　　كور نیجه ویرر كلامینه نظام
كر دوشرسه سویلمك محفلده سوز　　چوق كركمز آز كركدر دیلده سوز
اولدی تطویلی سوزك عیب ای جوان　　طوت زبانك چوق سوزه آچمه دهان
هرچین سوز سویلسه اهل هنر　　اول سوزین ایلر بغایت مختصر
بر سوزك مفهومی اولسه مجملا　　پس نه حاجت كیم اوسوز تفصیل اولا
بلكه تفصیلی سوزك ویرر صداع　　آكه كیم ایلرسه آنی استماع
درد سردر چونكه تفصیل كلام　　امدی سنده ایتمه تطویل كلام
مختصر ایدن سوزین مرغوب اولور　　سوزی مطلوب واوزی محبوب اولور

قال علی رضی الله عنه

(عسر المرء مقدم الیسر)

كور نه دیر دیكله او مرد معتبر　　كیم ویرر اول یسر وعسركدن خبر
بر ایشك كیم اولنده عسر اولور　　لابد آنك آخرنده یسر اولور
لاجرم هر ظلمتك بر نوری وار　　حق بودر هر ماتمك برسوری وار
هرشبك برروز روشندر صوكی　　نیته كیم هرروزك اولور شب اوكی
ماوراسندن غمامك آفتاب　　كوستروب یوزین ایدر پرتاب تاب
كاه كریان كاه خنداندر فلك　　كاه تیره كاه تاباندر فلك

قونسه دل صحراسنه جند ترح انهزام ایلر آنی شاه فرح
غم یمه اولسه بوكون دشوار ایشك یارین آسان ایلر اول دادار ایشك

قال علی رضی الله عنه

(علت قدر المتوكلین)

كور نه‌دیر اول مردم عالی قدر آسمان دلده اول ماه بدر
بر كشی اولسه توكلده تمام اولیسر اول صاحب عالی مقام
باب حقه كیم توكل ایلسه خاكه یوز سوروب تبهل ایلسه
حق آنك بالاتر ایلر قدرینی آسماندن اوسع ایلر صدرینی
پاك وصافی ایدوب آنك سینه‌سین كیدریر اولنجه كبر وكینه‌سین
نور عرفانن یتوررر بیرینه كتوروب امثالی چوق آنی یبرینه
ای جوان سنده. توكل ایله وار باب یزدانه تبهل ایله وار
بونده آنده اوله تا قدرك بلند حق قتنده اوله هرفعلك پسند

قال علی رضی الله عنه

(عقیب كل لیل یوم)

دیكله سن اول عاقبت اندیشی كور نه بیان ایلر سكا اوكیشی كور
هركونك هركیجه‌سی وارای جوان بربری آردنجه اولورلر دوان
اكلار ایسك بو اشارتدر سكا جانب حقدن بشارتدر سكا
شب غمه اولدی اشارت شاده روز شاد اولدی دلكشاغم دیده دوز
كلسه غم ظلمت طوتار دل دیده‌سین كورمز اولور دلده قنده كیده‌سین
كلسه شادی روشن اولور چشم دل شویله كیم وصف ایده‌مز آنی بو دیل

چکمه غصه کر کلیرسه غم دله آنك اردنجه کلور شادی بیله
جونکه کلدك عالمه بیل ای جوان که غم وکه شاددر کار جهان

قال علی کرم الله وجهه

(غاية الجود بذل الموجود)

کور نه دیر اول صاحب جود وکرم اول رسول حق قتنده محترم
غایهٔ جود اولدی ویرمك وارینی ایدیجك حق برله کیم بازارینی
بذل موجود ایله‌کدر اهلنه غایت جود اکلدکسه اهلی نه
جان ودلدن یاد ایدوب معبودیکی اهلنه بذل ایله کل موجودیکی
اهلنه بذل ایلمزسه‌ك مالکی کوره‌سین یارین نه‌کدر حالکی
ایلمه زنهار نا اهله عطا حق قتنده اول عطا اولور خطا
بلکه نا اهله سخاوت ایلمك اولدی معنیده سفاهت ایلمك
ایمدی نا اهله سخاوت ایلمه اهلنه ویرسن سفاهت ایلمه

قال علی رضی الله عنه

(غنم من سلم)

کور نه سویلردیکه اول صاحب‌غنا بیزه ارشاد ایلیوب اول شیخ نا
اول کشی بولدی سلامت هرزمان وارینی بیلدی غنیمت هرزمان
حق نه ویردیسه قناعت ایلدی امرینه دائم اطاعت ایلدی
کوردی خوش برلقمه‌ و برخرقه‌سین کوزلدی پیوسته کندی فرقه‌سین
باقمدی غیریلرك احوالنه ناظر اولدی کندینك احوالنه
کوزلدین غیریلرك احوالنی کورمز اولور کندینك افعالنی

ای جوان سن کیمسه حالن کوزمه کندی حالن کوزله غیری اوزلمه
تا سلامت بوله‌سین دارینده کیجه‌سین سن خوشجه بومابینده

قال علی رضی‌الله عنه

(غمرة الموت اهون من مجالسة السفهاء)

کور نه سویلر اول امیر کامران ایشیدوب سوزینی سن ده کامران
همدم اولمه کوکل آلمز آدمه یوقسه غرق اولور کوکل بحر غمه
اول سنی سومز کشیلردن بعید اولمق ایسترسه‌ك اکر هر کون بعید
صحبت نا جنس چون نار سقر بو نفسده بیاك دیل و جانی یقر
کی صقین اولمه سفیهه یار سن یوقسه کوریرسین عذاب نار سن
قرب اسفه مهلك جان اولدی بیل غمرت موت آندن آسان اولدی بیل
کرچه موتك سکری مشکل کاردر صحبت نادان دخی دشواردر
ای جوان اولمه جلیس اسفهلره کندیکی بکزتمه اول کمرهلره

قال علی رضی‌الله عنه

(غلام عاقل خیر من شیخ جاهل)

کور نه سویلر ینه اول جان جهان دیکله نیجه معنی ایدیسر بیان
کورمه غافل برغلام عاقلی شاید اوله حق کلامك ناقلی
بر جوان ناقل کفتار حق پیر جاهلدن حقته اولدی احق
برجوان صاحب فضل اولسه‌که پیر بی معنیدن اول معنیده مه
پیر معنیدر بمعنی ای مرید پیر آنی صانمه‌که اوله موسپید
پیر نا بالغدر اولان پیرسال پیر بالغدر جوان باکمال

اولمسون بر کیمسه پیر بی‌خرد قنده واریرسه ایدرلر آنی رد
بی‌خرد پیر اولمه سعی‌ایت‌ای‌جوان اوله‌سین تا سن قبول انس وجان

قال علی رضی‌الله عنه

(غشك من سخطك بالباطل)

کور نه‌دیردیکله سن اول باریك‌بین روشن اولسون دیدهٔ تاریك‌بین
کیمه دیرسه‌ك ایله باطلدن حذر دیدهٔ دل برله قیل حقه نظر
ایجنوب آنك سکا جان ودلی حقی قور طوتار طریق باطلی
کین طوتوب ایلر خیانت اول سکا ایتمه‌یه هرکز امانت اول‌سکا
کرامانت ایستر ایسه‌ك ای جوان طوت زبانك کیمسه‌یه آچمه دهان
پندیکی ویر کندیکه دانا ایسه‌ك غیری باق کور عیبکی بینا ایسه‌ك
بند پندی طوته‌می دیوانه‌لر نار جهله یانه چون پروانه‌لر
هر کیشی بر نوعله دیوانه در اوز هواسی نارینه پروانه‌در

قال علی رضی الله عنه

(غضبك عن‌الحق مقبحه)

کور نه سویلراول کلامی حق ینه . خشم حقدن اول پیاپی حق ینه
حق‌سوزه‌ایجینمه‌سن ای حق‌طلب اولسه حقدن غایت اقبحدر غضب
کیمه کیم‌خشم ایلیوب حق‌ایتسه‌رد آتش هجرانده یانه تا ابد
هرکیمك اصلی خباثت اوزره‌در آنك اعمالی قباحت اوزره‌در
حق کلام ایتمز آکا اصلا اثر کوکلیدر زیرا که خارادن بتر
فی‌الحقیقه حق کلامی ای عزیز کرچه کیم برنده‌در چون تیغ تیز

ليك كار ايتمز دل منكرلره يعنى حقى ستر ايدن كافرلره
خشمى حقك بولور آخر آنلرى يانيسر نار جحيمه جانلرى

قال على رضى الله عنه

(غنيمة المؤمن وجدان الحكمة)

كور نه‌دير ديكله او مرد معتبر كيم سكا ويرر غنيمتدن خبر
اولدى كوكلنده غنيمت مؤمنك ذوقله وجدان حكمت مؤمنك
مؤمنك قلبنده اولسه معرفت خوش غنيمتدر جوانا اول صفت
هر كلامى خوب ادراك ايلسه شبهه چركندن دلن پاك ايلسه
چيقسه‌سوز ميدانه‌چون شهسوار ايلسه جولانتى طاوس وار
اورسه چوكان زبان كيتسه همان كوى معنى شرقدن غربه دوان
سوزى يازيسنده بازى ايله‌سه خلق حقه دلنوازى ايلسه
بر غنيمتدر بو كيم اى مرد حق دكمه بر شخصه اولورمى مستحق

قال على رضى الله عنه

(غاب حظ من غاب نفسه)

كور نه‌دير ديكله نيه اول هوشمند مؤمنينه هر سوزيدر نصح و پند
كيم كه غيبت ايتدى نفسنده تمام غائب اولور حظده آندن مدام
يعنى نفسندن شو كيم غافلدر اول بولميه دركاه حقه طوغرى يول
باركاه حقه ايسترسه‌ك سبيل سكا مركبدر او يولده نفس بيل
كيمسه مركبسز او بابه وارەمز آستانه يوز سوروب يالوارەمز
كر و يررسه‌ك نفسكه سن حظنى سركش اولوب‌قوز كيدر بونده‌سنى

ویرمه حظن نفسکه اولسون زبون　امریکه‌هم رام اولوب بولسون سکون
اول سوار اوستنه آنك شاهوار　بارگاه حضرته چون شاه وار

قال علی کرم الله وجهه

(فساد الدین من قلت الیقین)

کور نه‌دیر دیکله ینه اول مرد دین　اوله‌سن تا سین دخی صاحب یقین
کیمده‌کیم وارایسه کر صدق ویقین　بیل محقق اول کشیدر مرد دین
بر کشینك کیم یقینی اولمسه　سن تعجب ایتمه دینی اولمسه
بیل یقینك قلتنده ای جوان　ملکت دینه ایرر لابد زیان
شك اولان دلده یقین یوق مطلقا　اول کوکلده صدق ودین یوق مطلقا
شکی سور دلدن یقینی قوی دله　دوشمه بی دینلکه دیلدن دیله
شکدر دینی فساده ایرکورن　آدمی شکدر بدآده ایرکیرن
ایله سن کسب یقین دیندار اول　عمریکك باغنده برخوردار اول

قال علی رضی الله عنه

(فاز من ظفر بالدین)

کور نه‌دیر دیکله اول انفاس خجند　حق قتنده اول مقاماتی بلند
کیم سپاه دینله بولدی ظفر　نفسنی دشمن برله دائم جنك ایدر
ملك دیندن سن ده جمع لشکر ایت　دشمن نفسه غزای اکبر ایت
کر نه‌در دیرسه‌ك غزای اکبری　ایدیم سکا قولاغك طوت بری
هود غزاسندن دونیجك مصطفا　دیدی اصحابنه ای یاران صفا
ایلدك شمدی جهاد اصغری　ایدلم ایمدی جهاد اکبری

دیدیلر جمله صحابه یارسول اول جهاده دخی کوستر بزه یول
دیدی پیغمبر که بیلك اول جهاد نفسله جنك ایلمکدر بالسداد

قال علی رضی الله عنه

(فخر المرء بفضله اولی من فخره باصله)

کور نه‌دیر دیکله ینه اول فاضلی اول جمیع علم دینك عاملی
عاقلیسه‌ك فضلکیله قیل فخر جاهلیسه‌ك اصلکیله قیل فخر
اصلی برله فخر ایدن دیوانه‌در فضلی برله فخر ایدن فرزانه‌در
احمق اردر اصلنی یاد ایلین اصلی برله سوزه بنیاد ایلین
اصلی یاددن مرد دانا عار ایدر بلکه فضلن عذرله اظهار ایدر
هرکشینك اولسه کر جیبنده کل بنده کل واردر دیمك حاجت دکل
بوی آنك کندیسین افشا ایدر نه یره وارسه اوزن پیدا ایدر
فضلکیله ایله کل فخر ای جوان کیم اودر ایدن سنی جان جهان

قال علی رضی الله عنه

(فلجك علی خصمك بالاحتمال)

کور نه دیر اول مردم دانا ینه نفسی دائم قیلیجی افنا ینه
خصمك اوزره فلجکی ای خوش خصال حق قومشدر سن ده بیل بالاحتمال
کر ایدرسه‌ك صبر خصمك جورینه آخر ایررسین اوجورك غورینه
هرکون اوله حق سکا ویره ظفر اوله خصمك سرکشك زیر وزبر
خصمکی ایتمك دیلرسه‌ك پایمال قیل آنك جور وجفاسن احتمال
کیم ظفرایسترسه خصمی‌اوزره‌اول احتمالن جورینك ایتسون قبول

خصمکه ایرمزسه الصبر ایله وار انتقامن آلی ویرر روزکار
مرلر صبر ایدیجك احلال اولور هم نهال زیرلر بالا اولور

قال علی رضی الله عنه

(فعل المرء یدل علی اصله)

کور نه دیر اول مردم عاقل ینه اول علیم و کامل و فاضل ینه
شخصك اولور اصلنه فعلی دلیل فعلی کر اولسون صحیح وکر علیل
فضلتی اهلیتی هر کیشنك بیلنیر اصلیتندن ایشنك
هر کشینك کیم ایشی مرغوب اولور اصلی و فرعی آنك محبوب اولور
قیل ایو قولکله فعلك ای خلف بوله تاکیم اصلك و فرعك شرف
بو محقق هر اناده نه که وار اول ترشح ایلر آندن آشکار
مسك ظرفندن کلورهم بوی مسك یعنی بوی نافهٔ آهوی مسك
ظرف قطراندن ینه قطران چیقار بحر مرجاندن ینه مرجان چیقار

قال علی رضی الله عنه

(فکاك المرء فی الصدق)

کور نه دیر دیکله سن اول مرد وحید اول علوم دین و دنیاده فرید
چونکه مزیت صداقت ایچره در هم حضور دل فراغت ایچره در
ایمدی عزلت ایله آزاد اول یوری یعنی جمله ناسدن یاد اول یوری
آشنالردن کسیل دیوانه وار خلق آراسنده یوری بیکانه وار
کاریدر زیرا که عزلت صادقك راه صدق ایچره اولان عاشقك
عاشق صادق اولان ای معتبر ماسواء الهه هیچ ایتمز نظر

…چه خلق ایچره یورر اول عشق اری   لیك ایتمشدر اولردن دل بری
…نیجه ناسدن جان دل بری   بیل محقق بولمز جان دلبری

قال علی رضی الله عنه

(فسدت نعمة من کفرها)

…رنه‌دیر دیکله سن اول نعمت شناس   نعمت حقی بیلوب ایله سپاس
…ق آکا کیم نعمتن هردم ویرر   اول صانور کیم نعمتی آدم ویرر
…لمیوب حقدن آنی کفران اولور   حقن ادراك ایتمیوب طغیان اولور
…ستن و یریر فساده اول پلید   حقی قور خلقه صونار دست امید
…متی ویرن خدادر ای کشی   خلق الندن ایشلدیر اما ایشی
…لق الندن ویردیرر نعمت سکا   شویله ویرر سن‌ده قالورسین طکا
…اتمدیغك کیمسه‌لردن ناکهان   سکا احسانلر ایریشر ای جوان
…نلرك کوکلینه حق الهام ایدر   پس سکا آنلر دخی انعام ایدر

قال علی رضی الله عنه

(فی کل قلب شغل)

…ر نه‌دیر دیکله بنه اول مرد دل   باغ جان ایچره اوخوش بو ورد دل
…کوریرسه‌ك سن یبانده بر اری   صانمه آنی شویله یورر سرسری
…م بیلور کوکلنده ذکر وفکری نه   حق بیلور آنجق که فکر وذکری نه
…انمه خالی دل اوله هرشی شها   اوله بالاقد تهی چون نی شها
…ل محقق هرسرك سوداسی وار   هر دلك بر دلبر رعناسی وار
…ر کوکل برنسنه‌یه مشغولدر   سکا نا مقبول آکا مقبولدر

اكلنور اول آنك ايله روزوشب باشه الەتير عمرينى ايدوب طرب
سن چونى اولمه تهى ليك اى پسر شكر حق برله پر اول چون نى شكر

قال على كرم الله وجهه

(قولِ المرء يخبر عما فى قلبه)

كورنەدير اول مردعبرت كيرى سن پيشەزار عشق ايچندە شيرى سن
هركيمك بيلمك ديلرسەك فكرينى كوكلى قصرندە خيال بكرينى
سويلەت آنى كيم بيان ايتسون سوزى دلدەكى سرن عيان ايتسون سوزى
كرچه بريكا دل طرح ايدر ليك سويلەتسەك دل آنى شرح ايدر
رازينى فاش ايلر اعضاسى سكا واقف اول علم فراستله آكا
بويلەدر عارفلرك بيل پيشەسى بيلمكيچون آدمى انديشەسى
بلكه برايش كيزلى اولماز عارفه راه حقدە نقد جانى صارفه
كيزلمه عارفدن اول دل رازينى چونكه سويلرمش اكادل رازينى

قال على رضى الله عنه

(قوة القلب من صحة الايمان)

كورنەدير اول پيشۀ عشق ايچره شير اول ميادين دو عالمدە دلير
قوة قلب اولديغى مؤمندە بيل صحت ايماندرر رأى مقل
هركيمك كيم اولسه ايمانى صحيح قوت قلبى اولور آنك صريح
كيمسەدن وهم ايلمز بى باك اولور غل وغشندن هوانك پاك اولور
كيمه كيم سوز سويلسه سويلر صواب كيم سؤال ايتسەويرير شافى جواب
ايلمز بركيمسەيه فعل خشين ياحسد يابخل ويا كبر وياكين

کیم نه سویلرسه اینانیر جانله قلبی زیرا پاکدر ایمانله
صحت ایمانه بونلردر دلیل اولمسه بونلر اولور ایمان علیل

قال علی رضی الله عنه

(قاتل الحریص حرصه)

کورنه دیر اول قاتل نفس دغا تارك بخل وحسد حرص وهوا
حرصدر مرد حریصك قاتلی بویله دیدی اول جهانك عاقلی
حرص ایدر مرد حریصی خرس وار دربدر ایدوب ذلیل وخور وزار
هم حریص اولان کشی مذموم اولور هم مراداتندن اول محروم اولور
بلکه اولماز حرصدن اقبح صفات مرد عاقل حرصه ایتمزل التفات
جاهل اولور مال دنیایه حریص عاقل اولور مال عقبایه حریص
مال عقبا اولدی علم ومعرفت عاقل اولان ایلر آکا التفت
سن حریص معرفت اول ای جوان آکا صرف ایت حرصی، اول جان جهان

قال علی رضی الله عنه

(قدر فی العمل تنج من الزلل)

بیل نه دیر اول عاقبت اندیشی کور ایشلمزدن آخر هر ایشی کور
هرچن برایشه اقدام ایدهسین نفسکه اول ایشده ابرام ایدهسین
آخرن فکر ایت اول ایشك اولا تا اول ایشدن ایرمیه سا که بلا
آخرن فکر ایتمدن ایتسه‌ك عمل اولیسر خبط وخطا سهو وزلل
کیم برایشده ایتسه استعجال اول لابد اول ایشه بولور ابلیس یول
ایتمه استعجال ایشه اندازه قیل کیرمیه تاایشه ابلیس مضل

اول ایشـله برایشی افکارده جنبش ایله بعـدزان اول کارده
تاکه‌رونق بوله‌سین اول ایشده‌سن اوله‌سین حق برله اول جنبشده‌سن

قال علی رضی‌الله عنه

(قیمة المرء مایحسنه)

کورنه دیر اول مرد قیمت شناس دیکله‌سن ده یوری‌وار قیمت شناس
هرنه دکلو اولسـه انسـانیتك اول‌قدر در حق قتنـده قیمتك
آزوچوق هرنه‌ویریرسه‌ك ای‌جوان قیمتن اظهار ایدرسین سن همان
تاکه‌سن برارزنك ارزانیسـین حق بودر اول‌ارزنك ارزانیسـین
هرنه احسان ایتسه‌ك ای‌صاحب‌نها سـاکه بوبازارده اولدر بهـا
ایمدی ایله‌سن زیاد احسـانکی رایکان ویرمه بهـالو جانکی
چون الکده اولدی جانك قیمتی وصـل جاناندر بیل آنك قیمتی
جانکی ایله فدا جانانـکه تابهـاسین ویره جانان جانکه

قال علی رضی‌الله عنه

(قرب الاشرار مضرة)

کورنه سویلر اول‌شریعت رهبری اول میـادین طریقت سروری
قرب اشرار ای‌جوان اولدی‌مضر همدم اولوب آنلره اولمه مصر
کراولورسه‌ك همدم آنلرله اول آن دینکه ایمـانکه ایرر زیان
شـیطنتدر آنلرك زیرا ایشی معصیتدر هربرینـك جنبشی
اقرب اولان آنلره جاندن چیقار نیجه جان هم دین وایماندن چیقار
قالمیـه دنیـاده عقبـاده یری یورویه ابلیسـلرله سرسری

اوله شیطانلرله مردود ابد ایرمیه حقدن آکا هرکز مدد
اولمه ایمدی یوری اشراره یقین یاقمه جسم وجانکی ناره صاقین

قال علی رضی الله عنه

(قسوة القلب من الشبع)

کورنه‌دیر دیکله او محبوب القلوب نه بیان ایلر اومطلوب القلوب
اکل وشربك ایتمه افراط ای پسر قلبکه آندن قساوت ایریسر
اکل اکثر کورایدر دل دیده‌سین بیلمز اولور دلده قنده کیده‌سین
کیم افراط ایلدی افطارده قیلدی اول خروار زیرا بارده
ای جوان افراط بسیار ایلمه خر دکلسین اوستکه بار ایلمه
چونکه سن انسانسین اکلك قیل قلیل اولدی انسانیته پس اول دلیل
اکلکی آز ایله سن انسان کبی پرشکم اولمه صاقین حیوان کبی
عادتیدر آزیمك انسانلرك خصلتیدر چوق یمك حیوانلرك

قال علی رضی الله عنه

(قدر المرء مایهمه)

کورنه‌دیر اول صاحب همت سکا ایشیدوب ایله دعالر سن بکا
چون الکده اولدی سنك همتك عزتك هم حرمتك هم رفعتك
اولمه ایمدی پست همت ای خجند هروجوده همتك اولسون بلند
سنده موسی وارعالی همت اول یوری عیسی وارصاحب رفعت اول
هرنه مقدار ایاسه‌ك همت آکا اول قدر حاصل اولور رفعت سکا
هرکیمك کیم همتی کوتاه اولور آکا کوره آکا عزوجاه اولور

حق سـور غایتـده عالی همتی بونده آنده آکا ویرر رفعتی
همتی قاصرلری سـومز خدا آکا رفعتـدن یکا اولماز هدا

قال النبي عليه السلام
﴿ كفى بالمرء اثماً ان يحدث بكل ماسمع ﴾

کور نه بیوردی رسـول کائنات اول حبیب الله و فخر ممکنات
بو قدر عصـیان یتر بر آدمه ایتسه ایشتدوکـنی شـایع فمه
وای آکا کیم غیره افشـا ایلیـه لوح دللر اوزره انشـا ایلیـه
وار قیاس ایله سـن آنك جرمنی حق ایده طاغلرجه جرم جرمنی
کل سر جاوز الاثنـین شـاع خلق عالم ایلر آنی استماع
کشف راز ایتسه سکا بر بی ادب اوله سن آنك شـیوعینه سبب
کوش ایدوب آنی فراموش ایله سن خلق و خلاقه بودر قول حسـن
اوله سین هم جرم وعصیاندن بری بویله دیدی اول حقك پیغمبری

قال النبي عليه السلام
﴿ كفى بالموت واعظاً ﴾

کور نه بیوردی رسـول الله ینه اول جمیع علمدن آکـه ینه
واعظك وعظن ایشیدوب کاه کاه نیجه بر کریانسـین ایدوب آه واه
مرك همسـا یه‌ك سـکا واعظ یتر نوحه‌کر زاری سـکا ویرر خبر
اولدیسه لحیه‌کده یا بر موسـپید زندکانیدن یوری قطع ایت امید
پیرسه‌ك خود کندیکی کور کورده طور یرکدن وقت بانکی صـورده
کردخی اوغلانسه‌ك یاخود جوان بیل مقام موتدر اشـبو جهـان

بو مقامه کیم که کلدی کیتدی بیل   کل که بوکاشنده بتدی یتدی بیل
کیتمه‌مکه کمکدر چاره‌سی   یوقسه اوکماز بوهجرلڭ یاره‌سی

قال النبي صلى الله عليه وسلم

(کثرة الضحك يميت القلب)

کور نه بیوردی او شاه مرسلین   نور پاك ذات رب العالمین
مؤمنه لایق بو کیم چوق کولمیه   کوکلی اول چوق کولمدن هم اولمیه
کرچه مضحك آدمی چوق کولدورر   لیك قلبی کثرت ضحك اولدورر
کر محل خنده اولسه ناکهان   خنده‌کی چوق ایتمه آز ایت ای جوان
اولدی زیرا کثرت ضحك ای خلیل   جنته هم قلت عقله دلیل
عاقل اولان خندهٔ بسیاردن   احتراز ایلر اولور اخیاردن
ضحك اندك عادت اخیاردر   قهقهه خود خصلت اشراردر
قیل تبسم اولمه یار قهقهه   یوقسه اولورسین چو مار قهقهه

قال علی رضی الله عنه

(کلام الله دواء القلب)

کور نه سویلر اول طبیب دل سکا   کوش هوشك طوت بر آز آندن یکا
آبدست آلوب اله آل مصحفی   غل وغشدن کوکلکی ایدوب صفی
آچ کلام اللهی تعظیماتله   قیل قرائت آنی تکریماتله
یعنی بیرنجه چکوب مداتنی   قیل رعایت خوب تجویداتنی
آکلار ایسه‌ك کر معانیسین دخی   دولت و عزت سنکدر ای اخی
اوقو بو ترتیب اوزره بول صفا   ایره هم دردله هر دم شفا

قیل دوا سن دلده دردك وارسه اوقو قرأن سا که عقلك یارسه
کیم تلاوت ایتسه هم شام و سحر اوله ایکی دارده اول معتبر

قال علی رضی الله عنه

(کفران النعمة مزیلها)

کور نه سویلر اول شه عالی جناب بز فقیره لطفله ایدوب خطاب
آنی کیم حق صاحب صنعت ایده صنعتینه اول دخی رغبت ایده
دست مزدن اکل ایدوب آج اولمیه باب حقدن غیره محتاج اولمیه
اول کشی ترك ایلسه اول صنعتن خورباقوب آز کورسه اول حق نعمتن
وارسه غیریلر قپوسینه طوروب طورسه آیاغن آکا ال قوشوروب
نعمت یزدانه اول کفران اولور فی الحقیقه حقنه طغیان اولور
داد حقه کفردر میل ایتمەمك بودر الحق حق طریقه کیتمەمك
کندی بابی باب حقدر کیشنك داد حقدر حاصلی هم ایشنك

قال علی رضی الله عنه

(کفی بالشیب داء)

دیکله کور اول پیر مرد حق کلام پیرلکدن ویریسر ساکه پیام
بر یره جمع اولوب امراض جهان پیرلك قومشلر آدین ای جوان
پیرلك امراضنه هیچ اولماز دوا خاك اولدی کیتدی نار آب و هوا
بیل جوانلر اولور ای پیر زمان آتش و آب و هوا اوزره روان
آتش و آب وهوا اولماسه کر خاکدن بیتمزدی ریحان وشجر
خاکدن اشجاری ریح و نار و ما بیتروب آنلر ویریر نشو ونما

چونکه اولدك ای جوان بر پیر سن　نعمت دنیادن اولدك سیر سن
شمدیدن کیرو سکا دیرلك محال　وار همان کور و کفن ایله مأل

قال علی رضی الله عنه

(کفاك من عیوب الدنیا ان لاتبقی)

دیکله کور اول راست کفتاری اخی　ساکه دیسون عیب دنیادن دخی
جمله عیبندن بودنیانك بری　هر نفس اولور بری عالم اری
کورینور آماده بر تازه عروس　لیك بر کهنه عجوزه در عبوس
زینت ایلر درلو رنکیله یوزین　عرض ایدر کوریکی مرده کندیسین
ایصیرر اوپر کبی اولوب ارین　غیره وارمق ایچون کسر آخر سرین
بی وفادر اشبو چرخ پیره زن　بی بقادر وصلتی دیدی دوزن
هر کیمی کیم برنفس خندان ایدر　ینه آنی بر نفس کریان ایدر
ای جوان بو پیره زنك مکرینه　آلدانوب دوشمه شرابی سکرینه

قال علی رضی الله عنه

(کلم الکلام اشد من کلم السهام)

کور نه دیر دیکله ینه اول نامدار　یعنی صاحب دلدل وهم نامدار
تیغ زخمندن بیتر زخم کلام　اولدی عارفلر قتنده ای همام
زخم اوکیلور اولسه بر بدن　اوکماز قطعا ولی زخم سخن
زخم تیغ و تبر بیل ابدانه در　لیك زخمی بو کلامك جانه در
کیمسه یه تیغ زبان برله زخم　اورمه جانك تك آکا ایله رحم
چیقمسون قوفم غلافنده او تیغ　کر چیقارسه عاقبت دیرسین دریغ

دوقونور زیرا سکا آنك اوجی غیر چون آلمق دیلر سندن اوجی
اول دو رودر قو نیسامنده آنی چیقیجق نه غیری قور اول نه تی

قال النبي صلی‌الله‌علیه‌السلام

《 لعن عبد الدینار ولعن عبدالدرهم 》

کور نه بیوردی رسول مجتبا ایشیدوب سوزن صقین ایتمه ابا
حق کلامیدر آنك زیرا سوزی مظهر حقدر آنك کورکل یوزی
هر کلامن جان و دلدن قیل قبول کیم اولیسردر شفیعك یارین اول
آفتاب رحمت حقدن جهان پرضیادر کرچه لیکن ای جوان
کورمز آنی بندهٔ دینار اولان هم محب درهم بازار اولان
حب دیناری آکا اولور حجاب نوله اولورسه جهان پرآفتاب
نور رحمتدن دوشر اول فرقته نار ظلمتدن ایریشیر حرقته
دلده حب درهم ودیناری سن قومه کورمه‌اول عذاب ناری سن

قال النبي علیه السلام

《 لیس الشدید بالسرعة انما الشدید الذی یملك نفسه عندالغضب 》

کور نه بیوردی رسول کامیاب پهلوان عرصهٔ روز حساب
اول دکلدر پهلوان ای معتبر ایده برکندوکبی زیر وزبر
هرکچن کیم اژدر نفسه غضب کاسه هم چیقسه دهانندن لهب
باقسه دل ملکنی شراریله اودم یوتمغه قصد ایتسه جان چکسه دم
پهلوان اولدرکه آنی اولدم زبون ایده میدان جهانده سرنکون
قوت جوعیله قیله زیر دست ایلیه بر نیجه لعبت برله پست

او کشی معنیده کشتی کیردر نجه کشتی‌کیر بیلك میردر
نفسی باصمق اولدی کشتی کیرلك ای جوان باص نفسك ایله میرلك

قال النبی علیه السلام

﴿ لیس الغنی عن کثرة العرض انما الغنی عن النفس ﴾

کورنه بیوردی اول حبیب حق بنه درد جانه اول طبیب حق بنه
وفرت مال و منال ایتمز غنی آدمی کر اولسه اول دون و دنی
کر دنائت خلقتنده وارایسه آجدر نوله زری بسیار ایسه
مالی چوق اولدقجه داخی آج اولور مالنی قور غیری‌یه محتاج اولور
مالی برله حالت قارونی کور تحت ارض اول دولتك وارینی کور
ایله کسب حسن خلق و معرفت اوله‌سین تا ای جوان موسی صفت
حسن خلق اولدی ویرن نفسه غنا یوقسه مالك وفرتی ویرر عنا
حسن خلق و معرفتدر لاجرم ایلین نفسی غنی و محترم

قال علی رضی الله عنه

(لین الکلام قید القلوب)

دیکله اول شیر خدا کورکیم نه‌دیر کیم سکا لینتندن ایدیسر خبر
مرد دانا اولدی محبوب القلوب عزت و حرمتله مطلوب القلوب
مرد نادان اولدی مردود قلوب ذلت و نقمتله مطرود قلوب
اول سببدن کیم کلامیدر خشین سوزلرینك حاصلیدر کبر و کین
مرد دانانك کلامی لین اولور باغ دلده چون کل و نسرین اولور
لینتیله شو یله سویلرکیم سوزن بندداولورایشیدوب هرکیم سوزن

نرم وشیرین سویله سوزك خسروا   تا دل وجانلرده اوله خوش روا
کر اولورسه‌ك خسروا شیرین زبان   خلق عالم اوله پایکده غلام

قال علی رضی الله عنه

(لین قولك تحبب)

کور نه‌دیر دیکه‌سن اول شیرین‌زبان   بینه لینتدن ایدر شرح و بیان
لین ایله قوللکی سن ای پسر   اوله‌سین تا خلق ایچنده معتبر
سوزینه لینت ویرن بولور شرف   آدم معنیده اول اولور خلف
نرم ولینتدن مقصود اولدر شها   تا سوزك جوهرلری بوله بها
هرسوزك یعنی موجه اوله خوب   سخت سویلرسه‌کده قایلدر قلوب
بویله صانمه لینتی ای شاب سن   ناموجه دییه‌سین یاب یاب سن
سخت سویله‌سوزیکی سن شاه وار   تك‌سوزك اولسون چودر شاهوار
سوزی یرنده دمك لینتدرر   یرینی بیلمك سوزك فطنتدرر

قال علی رضی الله عنه

(لیس الشیب من العمر)

کور نه سویلر اول امیر راست دم   راه عمر شیبه قودکسه قدم
شول جوانکیم عمر بولوب پیر اولور   نعمت دنیادن اول هم سیر اولور
پیرلکده کیم کچورر روزکار   اول زمانی ایتمسون عمره شمار
عمر اودرکیم صحت وعیش وطرب   اوله هم هر عضوی بر ذوقه سبب
تا اوله شوق و صفا اوزره مدام   حظ آله عمر عزیزدن تمام
یوقسه جسمك ایتسه هر عضوی وجع   ایده‌مز حظ کرچه کیم ایلر طمع

پیراولان زیرا کدست اندام اولور　حظ نفس ایدەم دیسە بدنام اولور
هر کیمە کیم کرم اولورسە یوزیومز　اولدخی حالن کوروب بونك قومز

قال علی کرم‌الله وجهه

(لیس الشهره رعونة)

کور نه سویلر دیکنه اول مردکریم　صاحب جود وسخا لطفی عمیم
کیم رعونت برلە شهرت ایستدی　جانی ایچون کلب نفسە اس دیدی
شهرت آقدر سن آنی ایستمە　جانك ایچون کلب نفسە اس دیمە
کندیکی کوروب قو سن رعنالغی　کیمسەیە صاتمە اکن زیبالغی
اصلی بو زیبالغك بر دم درر　هم بقاسیدە همان بر دم درر
کرچە رعنالق سنی مشهور ایدر　لیك آخر ذاتکی مقهور ایدر
کائنات ایچرە ایدر رسوا سنی　سك کبی ایلر سر غوغا سنی
دوشورر آخر سنی بر وادی‌یە　کربە ایدوب مردمان ایواه دیە

قال علی رضی‌الله عنه

(لیس لسلطان العلم زوال)

کور نە دیر دیکلە او شاه عالمین　دل سپهرندە او ماه عالمین
چون علمدن حاصل ایتدك سلطنت　ساکە کرسیدر سریر مسکنت
کیچ سریر مسکنتدە ساکن اول　جملهٔ آفاتدن هم ایمن اول
مسکنت ملکندە ایلە سلطنت　شرق وغرب اولسون سکا هم قول قانات
ملککە ایرشمسون هرکز زوال　خلق عالم ساکە اولسون پایمال
هیچ احد بیلکیم سنی عزل ایتمسون　دوستك بر دم قتکدن کیتمسون

دوستکله شوق وذوق سرمد ایت   یعنی اوزك خاکپای احمد ایت
ایستەسن بو سلطنتدن ای جوان   اولەسین تا پادشاه انس وجان

حدیث القدسی

﴿ من طلبنی وجدنی ومن وجدنی عرفنی ومن عرفنی احبنی ومن ﴾
﴿ احبنی عشقنی ومن عشقنی عشقته ومن عشقته قتلته ﴾
﴿ ومن قتلته فانادیته ﴾

کورنەدیر دیکله خدای بی نیاز   احمد مختاره ایدوب کشف راز
کیم بنی ایتسه طاب لابد بولور   کیم بنی بولسه بنی آکلار اولور
کیم بنی آکلارسه اول بنی سور   هم بنمله اولمغه لابد اولور
کیم بنی سوسه بکا عاشق اولور   عشقمك یولندەکی صادق اولور
عاشق صادق اولورسه کیم بکا   عاشق صادق اولورم بن آکا
هرکیمه که عاشق اولسەم آنی بن   قتل ایدورن یامحمد آکلەسن
کیمی کیم قتل ایلسەم ازهر جهت   بن اولورون هرکروا کا دیت
یعنی وصلم خون بهاسیدر آنك   وصلتم برله بقاسیدر آنك

قال النبی علیه السلام

﴿ من لم یشکر الناس لم یشکر الله ﴾

کورنەدیر اول شاکر نعمای حق   هرنفس اول حامد الای حق
برکشیدن کرسکا نعمت ایره   جانب حقدن آکا رحمت ایره
هم حقیقتده اولور واجب سکا   ایلمك اول نعمتیچون شکر آکا
شکر ادای حق نعمت اولیسر   هم خدادن اولده رحمت بولیسر
حقدن ایکیسیده مغفور اولەلر   بونده آنده یوجه عزت بولەلر

محسنینه برکشی شکر ایتمسه شکر احسانك یولینه کیتمسه
حقه‌ده شکر ایلمز اول بوالفضول ایلمز آنی‌ده حق بابنده قول
حقکه شکرایله هردم ای جوان کیم‌سکا هردم ویرر او آب ونان

قال النبی علیه السلام

﴿ من لایرحم الناس لایرحمه الله ﴾

کورنه دیر اول رحمةً للعالمین روز محشر اول شفیع المذنبین
رحم ایدرسه برفقیره برغنی رحم ایده هردمده اول رحمان آنی
رحمت رحمان آنی غرقاب ایده اوزنی مسجد یوزن محراب ایده
جانی ساجد اوله اول رحمانه هرنفس وصلت بوله جانانه
برفقیری برغنی کورسه حقیر عیبنی یاد ایتسه قطمیر ونقیر
ایتمسه عزت آکا قدری قدر ایلسه چشم حقارتله نظر
بوایشی کوروب خدای ذوالجلال خشم ایدوب اول شخصی ایده پایمال
اول فقیری ایلیه آندن عزیز اولیجق یارین‌که روز رستخیز

قال النبی علیه السلام

﴿ من حسن اسلام المرء ترکه مالایعنیه

کورنه بیوردی حقك پیغمبری اول جمیع مرسلینك رهبری
ترك مالایعنی ایت ای خوش خصال شاهد دین بوله تازیب وجمال
حسن اسلام اولدی ترك ترهات ترهاتی ترك قیل اول پاك ذات
یادتنده ترهات ای کج مدار دوشورر مرآت دل اوزره غبار

کورمز اولوردیدهٔ دل جان یوزن | جان دخی کورمز اولورایمان یوزن
ایتمه بیهوده کلام ای خوشمند | تا که اوله قدر اسلامك بلند
حق کلامی سویلسه‌ك چوق‌دل‌اوله | قنده قالدی بوکا سوز باطل اوله
دین واسلامك کرکسه ای جوان | ترك مالایعنی ایله کل همان

قال‌النبی علیه‌السلام

﴿ مثل القلب مثل ریشةٍ بارض یقلبهاالریح ﴾

دیکله نه‌سویلر حبیب حق ینه | چشم جان برله سوزینه باق ینه
داستان دل آکا بکزر همان | بربیابانده چو پر طایران
هرنه جانبدن کایرسه باد آکا | دونديرير آنی ضروری هریکا
هرطرفدن بادآنی پران ایدر | اول بیابان ایچره سرکردان ایدر
باد النده اولدی پروازی پرك | باددندر جنبشی بحر و برك
باددر ذراتی سرکردان ایدن | باددر بحردلی جوشان ایدن
باد رحمانی کیم ایرسه بردله | صیغمز امواجی اودریانك دله
کیم بیلور دل مرغنك پروازینی | تا آنك آوازه‌سینك رازینی

قال‌النبی علیه‌السلام

﴿ من رآنی فقد رئی الحق ﴾

کورنه بیوردی رسول حق‌ایشیت | ایشیدوب‌سوزین آکاکوره‌ایش‌ایت
کیم بنی کورسه کورر کرچك حقی | هرنفسده اول کریم مطلق
چشم صدقیله بنی کورن کشی | حقی کوروب حق‌اولور هرجنبشی
دولت عظما بنی کورنلره | عزت کبرا بنی کورنلره

کیم بنی کوردی ایرشدی دولته　حضرت حق برله ایردی وصلته
ایلیوب بندن تجلیٔ صفات　ایدیسر لابد تجلیات ذات
کیم بنی کوررسه رؤیاسنده هم　اول بنی معنیده کورر لاجرم
شکلمه زیرا که شیطان کیره‌مز　اول بنی کورمیشه دستی ایره‌مز

فی حدیث قدسی

﴿ ماوسعنی ارضی ولاسمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن ﴾

کورنه بیوردی خدای بی نیاز　احمد مختارینه اول کار ساز
یره کوکه صیغمزم بن لاجرم　لیك قلب مؤمنینه صیغرم
قلب عبد مؤمن اوسع اولدی بیل　بوسماوات وزمیندن ای مقل
عالم کبری دل مؤمن درر　آنکیچون آنده حق ساکن درر
ساکن اولمقدن منزهدر اوشاه　لیك قلب مؤمنه ایلر نکاه
یعنی قلب مؤمنه ناظر اولور　آنده هردم هرنفس حاضر اولور
خبثه دنیادنکه بردل پاك اوله　طایر جان سایر افلاك اوله
اول دل وجانه خدا ایلر نظر　بویله بیوردی رسول معتبر

قال اویس رحمة الله علیه

(من عرف الله لایخفی علیه شیٔ)

کورنه سویلر اول اویس حق شناس　بارکاه حقده اول خیر اناس
خبث دنیادن دلی کیم پاك ایده　آنده هردم حقنی ادراك ایده
هیچ آکا برنسنه مخفی اولمیه　قالمیه برشی که آکا یول بولمیه
جمله اشیایی کماهی بیله اول　یرلی یبرنده رعایت قیله اول

حق تعالی کیم ویروبدر مرتبت　هر وجوده قدر دکلو منزلت
کیم آکا کوره رعایت ایلسه　هر تنی کوروب حمایت ایلسه
حق آکا ویرر ولایت پایه‌سین　اون سکز بیك عالمك سرمایه‌سین
یعنی قطب ایدر جهانك ملکنه　سالك ایلر انبیانك سلکنه

قال النبی علیه السلام

﴿ نوم العالم خیر من عبادة الجاهل ﴾

کور نه بیوردی رسول سرفراز　اول میادین جهانده پاك باز
نوم عالم طاعت جهالدن　خیردر بیل سن خبیر اول حالدن
لیك عالم اولدر ای جان جهان　اوله علمی برله عامل هر زمان
هر نه کیم امر ایتدی قرأنده خدا　یرلی یرنده ایده آنی ادا
طاعتندن جاهلك شول عالمك　خیر اولور نومی اومرد سالك
یوقسه شولکیم اوله دهرك فاضلی　بیلدیکینك اولمیه اول عاملی
جاهل اول فاضلدن اولی اولیسر　حق قتنده قدر اعلی بولیسر
کیم اوجاهل بیلمیوب ایتمز ایشن　پس اوفاضل بیلوب ایتمز جنبشن

قال علی رضی‌الله عنه

(نسیان الموت صداء القلب)

کور نه دیر دیکله اوشیر حق ینه　جان کوزن آچوب سوزینه باقینه
بادهٔ جرمی نیجه نوش ایلمك　سکرت موتی فراموش ایلمك
ژنك دلدن قوپیسر نسیان موت　یاد ایدوب اولورمیسین کریان موت
بحر حظ نفسنك غواصی سین　ذره‌لر کبی هوا رقاصی سین

نیجه بر سرکشته سن ذرات وش	قو هوای مهری کل خاکه اولاش
جسم خاکك منزلی بو خاکدر	جان پاکك پایه‌سی افلاکدر
عاقلیسه‌ك آب و خاکی یاد قیل	طوت سوزم سن ترك نار وبادقیل
بادهٔ جرمی صاقین نوش ایلمه	سکرهٔ موتی فراموش ایلمه

قال علی رضی‌الله عنه

(نور المؤمن بقیام اللیل)

کور نه دیر اول جد زین العابدین	مؤمنینه ایلین تعلیم دین
مؤمنك نوری قیام اللیل اولور	یاد ایدوب آثامن اشکی سیل اولور
یعنی هر شب صبحه‌دك قیلار نماز	یوز اوروب ارضه ایدر عرض نیاز
ذوق و شوقیله قیلار اول طاعتی	خالی ایتمز کریه‌دن بر ساعتی
اشکنك هرقطره‌سین حور ایدر	حورده سرتا قدم پر نور ایدر
دون نمازی هم ایدر قبری منیر	تا قیامت چون سرای شاه ومیر
کیم که کیجه قیلسه نماز باحضور	کوندوزین برق اوریسر یوزنده نور
کیجه‌نك فضلی اوکشدر ای جوان	قدره کیجه ایردیلر پیغمبران

قال علی کرم الله وجهه

(نار الفرقة اشد من نار جهنم)

کور نه دیر دیکله ینه اول شیر نر	کیم ویرر نیران فرقتدن خبر
کورمسه دل کاکل دلدارینی	یاوه واریر لاجرم دل دارینی
دوشیجك آرایه فرقت یاردن	دل دخی محروم اولور دلداردن
آتش هجرانه دل اولور حریق	بحر نار آنی تمام ایلر غریق

آتش هجران خود ای جان پدر　نار دوزخدن زیاده احراق ایدر
نار فرقت نار دوزخدن اشد　عالم معنیده اولدی ای ولد
آتش هجرانه کیمسه یانمسون　جان‌ودل اولدکلو پویان اولمسون
هیچ فرقتدن بتر دشوار کار　یوقدر ایکی دارده ای یارکار

قال علی رضی‌الله عنه

(نم آمناً تکن فی‌امهد الفراش)

کور نه دیر دیکله سکا ینه اویار　جانکی کل خواب غفلتدن اویار
چونکه ایمن اوله‌سین افکاردن　جامه خوابه کیر وخوابه وارسن
مؤمن اولان کیمسه‌چونکه‌ایرسه‌شام　ایلمز فکر حسد برله نیام
کیدروب دلدن بودنیا فکرینی　دلده ثابت ایلیوب حق ذکرینی
آخرت احوالنی یاد ایلیوب　نومه واریر جان ودل شاد ایلیوب
بویله‌در خواب ونیامی مؤمنك　بویله در هم صبح وشامی مؤمنك
یعنی بردر یومی نومی مؤمنك　ایپلك اوزره‌در ایشی اول ایمنك
ایمدی ای‌مؤمن‌دیلرسه‌ك‌وصل‌حق　سن‌ده بویله آمن هرشب اویومق

قال علی رضی الله عنه

(نیل المنی فی‌الغنا)

کور نه‌دیر دیکله سن اول‌مردغنی　تا خبردار ایلیه حقدن سنی
کیم که بولور آرزوسنه‌چون وصول　وجه قدرتدن بولور اول آکا یول
یوقسه قدرت اولمسه ای خوش‌کلام　ایتمیه عالمده حاصل برمرام
قاله بو فانی جهانده بی مرام　آه وحسرتله اوله عمری تمام

چونکه قدرت ویردی اول یزدان سکا   سن ده ایمدی ایله کل احسان آکا
یعنی نه ایلك ایدرسەك ای غنی   بولیسردر آخر اول ایلك سنی
مال اودر کیم اولنه خیراته صرف   اولمیه محبوس بنـد بند ظرف
صرف خیرات ایله مالك ای امین   ایلمه آرزوسـینه نفسك صـاقین

قال علی رضی الله عنه

(نور مشیبك لاتظلمه بالمعصية)

دیکله کور سن اول امیر معتبر   کیم سـکا شیخوختکدن دیر خبر
حق قتنـده پیرلك بر نوردر   کیم ایرر اول منزله مغفور در
پیرلر زیرا که حق احرار ایدر   یوزلرنده لحیەلر انوار ایدر
پیرلر یچون ایلرم دیمش خدا   آنلرك بن آق صـقالندن حیـا
حق سنی پیر و صـقالك آق ایده   وجهکی خورشیدوش براق ایده
ظلمت ابر معـاصیله آنی   ستر ایدرسەك وجهی یوق ای منحنی
حق حیـا ایده صقالکدن سـنك   هم کچه جمله وبالکدن سـنك
سن نیچون حقدن حیـا ایتمیەسین   اول بیـوردیغی یوله کیتمیەسین

قال مالك رضی الله عنه

(نجی المخفغون وهلك المثقلون)

کور نەسویلر اول سبکبار ای اخی   اول سر جمهور ابرار ای اخی
آنلرك که یوکلری اولدی خفیف   نوله کر مرکبلری اولسه ضعیف
واریسرلر لابد آنلر منزله   بولیشورلر شـاه صاحب کنزله
شونلرك کیم یوکلری اولدی ثقیل   قالیسرلر یولده آنلر شویله بیل

آنلری آنده حرامی اولدیرر   آنلره خلق جهـانی کولدیرر
چونکه اولدك ای جوان سن بارکیر   بارکه کوره آل ایمدی بارکیر
بارکیره ایلمه باری کران   بارکیری یولده قور بارکران
بارکی آز ایت سبك روح اول یوری   فلك بحرده چون نوح اول یوری

قال علی رضی الله عنه

(وضع الاحسان فی غیر موضعه ظلم)

کورنه احسان ایلر اول محسن سکا   بیلوب احسـان دعا ایله آکا
قادر ایتدی لطف ایدوب یزدان سنی   ایلدی چون صاحب اذعان سنی
سن ده لطف ایت ایله احسان اهلنه   ایتمه اما بیلمینجه اهلی نه
وضع احسـان غیر موضعده اکر   وضع اولنسه واضعین ظلمه اکر
نامحلی اولدی احسـان ایلمك   شوره یرده تخمی افشـان ایلمك
تخمی ضایع ایتمه جای شـورده ده   حاصلن یوقسه کوررسن کورده ده
یعنی یارین اولیجق وقت حسـاب   کوریسرسین آنکیچون چوق عتاب
ایلمه نااهله احسـان ای جوان   ظلمله ایتمه اوزك موصوف همان

قال علی کرم الله وجهه

(وزر صدقة المنان اکثر من اجره)

کورنه دیر دیکله ینه سن اول جواد   ایشـیدوب اماسـوزین ایله یاد
محسنه احسانی کرچه نوش اولور   لیك بی منت ایدرسه خوش اولور
اولسـه کر منتله نوشی نیش اوله   آلان احسانك دخی دلریش اوله
منتیله اولسـه احسـانك سـنك   وزری اکثر اوله اجرندن آنك

اولمه‌منان ایده‌جك احسانکی   آتش وزره براقه جانکی
ابیلك ایله اجرینی حقدن دله   ایلکلك جهد ایله دوشورمه دله
چونکه قورسین کنجی مخفی پرده قو   بلکه اوستنده هزاران پرده قو
یوقسه قورسه‌ك آشکاره کنجی سن   ایل آلیر آنی چکرسین رنجی سن

قال علی رضی الله عنه

(وفاء الاحبة من صفاء المحبة)

کورنه‌دیر دیکله اومرد باوفا   اول محبت کانی دریای صفا
بیل احبادن وفا ای مرد حر   اولدوغی حبی صفاسندندر
کر محبت اولمسه مابینده   هیچ اولمازدی صفا کوکلنده
کلمیدی کر وفا دلداردن   سورمزیدی دل صفا دیداردن
لذت اولماز دل صفاسندن لذیذ   داخی دلدارك وفاسندن لذیذ
اولمیدی کر وفا دلدارده   اولمازایدی پس بوایکی دارده
خلقت کونینه ای عالی نسب   حب ذات حضرت حقدر سبب
اك کوکلده حبهٔ حب حقی   حاصلی یارن اوله جانك حقی

قال علی رضی الله عنه

(ویل لمن ساء خلقه وقبح خلقه)

کورنه‌دیر اول خلقی وخلقی حسن   کوش هوشیله کلامن دیکله‌سن
وای آکا کیم اوله آنك خلقی بد   اوله هم خلقنه کوره خلقی بد
خلقی خلقی بد اولان کورمز بهشت   اولیسردر دوزخی اول بدسرشت
اولسه اماخلقی زشت وخلقی خوب   اولیسر اول کیمسه مطلوب القلوب

یاخود اولسه زشت خلق وخوب خلق زشت کورر خالق آنی همده بوخاق
خوب خلق وخوب خلق اولسه اکر اولور اول کیمسه بغایت معتبر
اوله محبوب القلوب اول جان جان کیم ویریر اول حق حبیبندن نشان
چونکه خالق خلقکی اخلاقکی خوب قیلدی سن ده اوك خلاقکی

قال علی کرم الله وجه

(ویل لمن وتر الاحرار)

کورنه دیر دیکله ینه اول مرد خوب سوزی جان بخش اوزی محبوب القلوب
وای آکا کیم دلده کیزلی دین طوته یعنی اول آزاده لر چون کین طوته
کیتمز آنك سینه سندن کینه سی سینه وارنجه پر آندن سینه سی
کندیلرله مردم آزاده لر هر بری دلدارینه دلداده لر
فارغ البال اولوب آنلر ناسدن درس آلورلر خضرله الیاسدن
عالمی آنلردرر سیاره لر دور ایدرلر دهری چون طیاره لر
ماسواء اللهه ایتمزلر نظر نور وجه اللهی کوزلرلر اولر
آنلره کینه ایدن بدبختی کور اول دلی طاش ودمردن سختی کور

قال علی کرم الله وجهه

(وحدة المرء خیر من جلیس السود)

کورنه سویلر پیر وحدت دیکله کل اول مریدی تاسکا اول ویرسن ال
عالم وحدت دیلرسه ك ای جوان عزلت ایله خلق عالمدن همان
ایتمینجه انقطاع اختلاط انصال وحدته اولماز صراط
عزلت ایله صحبت جهالدن لیك عزلت ایتمه اهل حالدن

اهل حالك صحبتی وحدتدرر جانه جاهل صحبتی محنتدرر
اولمینجه همنشینك اهل حال یوری تنها عمرکی‌سور ماه وسال
عزلت اولدی راه چونکیم وحدته دوشمه ایمدی اختلاط و کثرته
اولدر اولاسی‌که بدفعل آدمی ایدهسین رد اولمیه‌سین همدمی

قال علی رضی‌الله عنه

(واساك من تغافل عنك والاك من لم یعادك)

کورنه‌سویلر دیکه اول کفتاری حق اول جمیع کاری واطواری حق
براولو مجمعده اولسه‌ك ای همام آنده اولسه یاد وبیلش خاص وعام
برکشی یاد ایتمسه آنملکك غفلت ایدوب یاد قیلسه کملکك
یوزیکه قارشو دیسه عصیانکی قیلمسه عودت سنك احسانکی
ظاهرا کرچه عداوت ایتدی اول لیك معنیده لطافت ایتدی اول
کرچه اول جرمك سنك یاد ایلدی لیك جرمكدن سنی یاد ایلدی
کیم سنی قورتاردی اول عصیاندن بردخی ایتمسون آنی جاندن
اولدی ظلمتدن سکا نوره دلیل آنی ایدنمه عدو ایدین خلیل

قال علی رضی‌الله عنه

(ویل للحسود من حسده)

کورنه‌سویلر دیکه اول مرد لطیف اول ظریف واول نظیف واول شریف
کیمسه‌یه زنهار ایتمه ای ولد بخل وکبروکینه وحقد وحسد
حاسدی نار حسد احراق ایدر بحر ناره آنی استغراق ایدر
حاسدك نار حسد بیرجسمنی نه قور آنك رسمنی نه اسمنی

شویله کیم آتش نه‌ایلر هیمیه اوده ایده‌آنی آدم دیمیه
اوده یاقه ویل ایله خاکستر جان دیه تن ایله خاك ایستر
یعنی آب وخاکدن ایستر مدد یاقمیه دیر بردخی نار حسد
ای جوان طوت پندیمی اولمه حسود یاقسون نار حسد جسمك چو عود

قال علی رضی‌الله عنه

(هموم المرء بقدر همه)

کور نه‌دیر اول مردم صاحب همم پیشوای لشکر خیل امم
هر کیمك کیم اوله عالی همتی آکا کوره اوله قدر وقیمتی
همتکده اولدی چونکیم قیمتك اولسون ایمدی هر وجوده همتك
دم بدم تاقیمت وقدرك زیاد اوله ای صاحب همم عالی نژاد
آقتارر چونکیم رجالك همتی قنده اولورسه جبالك رفعتی
همت ایت سن ده رجال الغیب وار همتك ستر ایده هر عیبك که وار
یعنی همت عیبن اورتر کشینك وجهنه زینت ویرر هر ایشنك
چونکه همت ساتر عیب اولدی پس ای جوان کل همته ایله هوس

قال علی رضی‌الله عنه

(هم السعید آخرته وهم الشقی دنیاه)

کور نه سویلر ینه اول مرد سعید اول شبی قدر وبرات وروزی عید
همت مرد سعید اخرایه در همت مرد شقی دنیایه در
همتی مرد سعیدك جانه در پس شقینك همتی ابدانه در
یعنی کیم فرزند دنیا در بدن جانی‌ده فرزند عقبا آکه سن

تن دیلر کیم ییـه ایچه خوش کچه　عمری اولدقجه کچه کوندوز کیجه
جان دیلر کیم اکل وشربی ترك ایده　عمر اولنجه راه عقبـاده کیده
کیم ده کیم رسم شـقاوت واردر　اول کشی معنیده دنیـا داردر
کیم ده کیم رسم سـعادت واردر　آکا دنیـای دنی مرداردر

قال علی رضی الله عنه

(هلاك المرء فی العجب)

کوز نه سویلر دیکله اول مرد کبیر　اول شریعت پیشه زاری ایچره شیر
مهلکیدر آدمك عجب و کبر　کر جهود اوله وترسـا وکبر
سن مسلمانسین قو عجبی ای کشی　بلکه عجب وکبردر شـیطان ایشی
ایتـدی شیطانی دخی عجبی هلاك　ایلدی آنك یرین زیر خاك
منزلی هردم آنك افلاك ایکن　حرمتیله خواجهٔ املاك ایکن
عجبی ایتـدی آنی مردود ابد　کبری ایتدی آنی مردود ابد
معجب اولان کیمسه شیطانی اولور　کیمکه مسکین اولسه رحمانی اولور
چونکه عجب وکبر اولدی شیطنت　قو سن آنی ای جوان قیل مسکنت

قال علی رضی الله عنه

(هامة المرء همته)

کور نه دیر دیکله سن اول همت اری　مطبخ عالمـده اول نعمت اری
کور جهان ایچره بوجان ودللری　نیجه‌در همتلری منزللری
هر برینك همتی مقدارینـه　پایه ویردیلر کوروب مقدارینه
ایردی هر جان قدره مقداری قدر　بولدی هردل رغبتی کاری قـدر

همتك ايله يوجه بالاتر اول ‌ پای جانانه سرك قو سرور اول
بارکاهنده آنك چون بنده اول ‌ خدمتنده دائما جنبنده اول
كوشش ايله دائما بو همته ‌ ايرەسين تا قدر عزو وصلته
اولمسه خدمتده عالی همتك ‌ بولەمزسك عزی قدرن وصلتك

قال علی رضی‌الله عنه

(هلك الحريص وهو لايعلم)

كوز نەسويلر ديكله اول‌قتال‌حرص ‌ ايشيدوب اولمه صاقين ميال حرص
بلكه اولماز چارهٔ حرص حريص ‌ هيچ اوكماز يارهٔ حرص حريص
بحر بی پايانه دوشمشدر حريص ‌ درد بی درمانه دوشمشدر حريص
صاندی كيم بركنجه دوشمشدر حريص ‌ ليك بيلمز رنجه دوشمشدر حريص
كر حريص ادراك ايده حرمانني ‌ ورطهٔ حرصه براقماز جاننی
ليك ادراك ايدەمز حرمانن اول ‌ حرصی يولنده ويريسر جانن اول
كر بيلەيدی حرصنك احوالنی ‌ غارت ايديرر ايدی جمله وارينی
ليك ديكمش حرصی كوكلی كوزينی ‌ نيجه بيلمك كورەمز اول اوزينی

قال علی رضی‌الله عنه

(هات ماعندك تعرف به)

كورنەسويلراول‌حسيب‌واول‌نسيب ‌ ديكله جان ودل آله آندن نصيب
والدكله اولمه ای جان مفتخر ‌ دانشكله اولكور سن مشتهر
علم والددن سكا حاصل نولور ‌ آز وچوق آندن سكا واصل نولور
دياسەلك تعريف نفس ای بانسب ‌ هات ماعندك درر علمه سبب

فخر ایدرسهڭ علمله فخر ایلەسن کرچه معنیـده اودر قول حسن
لیك عاقل ایلمز تعریف نفس ایلمك زیرا اولور تخفیف نفس
پس نەحاجت نفسی تعریف ایلمك کیشی کندوسنی تخفیف ایلمك
کیم اولورسـه دانش و علم وهنر نفسك اصلینه دلائلدر اولر

قال علی رضی‌الله عنه

(هشم الثرید غیر أکله)

کور نەدیر اول خسروشیرین زبان یاغدیرر شهد وشکر آچوب دهان
پند پیری اولمدن طوت ای مرید کیمسه اکل ایلرمی سرد اولسەثرید
نی ثریدڭ وار ایکن کرمیتی کرم اولیجقدر آنك‌ده لذتی
هیچ بیلدکمی نەدر بونده مرام دلده قیل معنـاسنی اولوب بکام
آکا بکزر کیم کشی جمع ایتسەمال اولمسه اول مالله بر خوشجه حال
ایتمدن خرج آنی تاکه قور کیدر خاتمه آندن آنك ایچون قور کیدر
طوغرەیوب نانن ثرید ایتمس اولور ییوب کندی قومش کیتمش اولور
ای جوان خرج ایله کلسن مالکی خوشجه قیل اول مال برلەحالکی

قال سفیان ثوری رحمةالله علیه

(هذا زمان السکوت ولزوم البیوت)

کور نەسویلر دیکله اول عاقل کشی ایشیدوب سوزینه کوره قیل ایشی
نطقی قوکیم کلدی دوران سکوت اختیـار ایله یوری کنج بیـوت
لقمەکی بی باشـکی چاك خرقەیه یوری تنهـا کیرمه سن بوفرقەیه
کندی کندکله درل مردانه وار هرکیمه کیم وارەسن مردانه وار

هیچ بر شخصه دیمه سن سوزکی   یعنی جان ودلده اولان سوزکی
سوزك اول عالمره افشا ایدر   مسخره ایدوب سنی رسوا ایدر
سوزکیله اول اوزن سوزان اولور   دل مکانی طوتشوب ویران اولور
چونکه همسر یوق جواناساکت اول   وارکزین خلوت ایدوب صامت اول

قال النبي علیه السلام

﴿ لایؤمن احدکم حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه ﴾

کورنه سویلر اول رسول براصول   حق قتنده فعلی وقولی قبول
مؤمن اولماز بیل آنی کیم ای غنی   سومینجه چون قرنداشك سنی
مؤمن اولماز شول کشی حتی که اول   ایتمینجه هردلی جاندن قبول
یعنی کندی نفسنه پند اری نه   ایسه اول پند اری ایده یارینه
مؤمن اولدر هروجوده ای جوان   ایره سودی ایرمیه آندن زیان
چونکه مؤمن مؤمنه مرآت ایمش   قیل نظر کور کورینن نه ذات ایمش
کندی ذاتکدر کورینن هم کورن   کم کشیدر کندین آنده کیم کورن
سن آنی کور اول سنی کورسون کوزل   پس بودر مؤمنلره لایق عمل

قال النبي علیه السلام

﴿ لایلدغ المؤمن من حجر مرتین

کورنه سویلر اول رسول ذوالمنن   اول شریعت واصفی صاحب سنن
کیم که ایتسه جانکه جوروجفا   طوتمه سن آندن دخی چشم وفا
مؤمنی زیرا که بیل ای هوشیار   بردلیکدن صوقماز تکرار مار
پس نیجه مؤمندر اولکم هرزمان   ایرکوره برمؤمنه زخم زبان

اوكلور كبرو اومارك يارەسی ‏ ليك يوق زخم زبانك چارەسی
بونی ايتمز كبرو ترسا ويهود ‏ مؤمنم ديرآندن اول نسل جهود
مؤمنك خود كوكلی بيت اللّٰه‌در ‏ آنی ييقمق ايستين گمراه‌در
مؤمنك مؤمن ييقارمی قلبنی ‏ بلكه اوحشر گوينك هركلبنی

قال النبي عليه السلام

﴿ لايشبع المؤمن دون جاره ﴾

كورنه بيوردی اوشاه انبيا ‏ آسمان دلده ماه اوليا
هركيمك كيم دين ودنياسی قوی ‏ اولسه اولور كار آخر اسی قوی
خاندانده پيشوب درلو نعم ‏ ايلمز افطار اول صاحب كرم
آلمز اول درلونعمدن وايه‌سين ‏ ايتمينجه حاضر اول همسايه‌سين
بويله اولور عادتی مؤمنلرك ‏ بويله يينير نعمتی مؤمنلرك
مؤمن ار تنها تناول ايلمز ‏ هم جواردن تغافل ايلمز
نعمتی تنها يين ديدی رسول ‏ اونيسر ابليسله همسفره اول
ايتمه تنها ايمدی افطار طعام ‏ اولمسون همسفرەك ابليس ای همام

قال النبي عليه السلام

﴿ لاراحة للمؤمنين من دون لقاء اللّٰه ﴾

كورنه بيوردی حبيب حق ينه ‏ جان كوزك آچوب سوزينه باقينه
مؤمنينك بلكه اولماز راحتی ‏ اولمينجه آنلره حق رؤيتی
راحت اولماز آنلر ايكی دارده ‏ اولمينجه كوزلری ديدارده
عرش وفرشی وكرسی ولوح وقلم ‏ خلد ورضوان وقصور وحورهم

بونلری مردان حق بردم کورر   بلکه بردمدن دخی چوق کم کورر
برکشی کیم آشنادر حقله   کوکلی کوزی روشنادر حقله
اون سکز بیك عالمی کورمز کوزی   وصلت حق دیلر هردم اوزی
آیری اولماز برنفس اللهدن   اول دوکونه صیغمین برشاهدن

قال علی رضی الله عنه

(لادین لمن لامرؤة له)

کورنه سویلر اول مروت کانینی   اول ولایت شهرینك سلطانینی
کیمده کیم لطف ومروت اولمسه   یاجبلنده فتوت اولمسه
بلکه قلبنده قیود دینی یوق   دینه لایق رسم وآیینی یوق
همنشین اولمه سن اول بی دینله   بردم اول بی رسم وبی آیینله
اولدك ایسه غفلة کر همنشین   عزلت ایله واره سین آندن همین
هم جلیس اولمه آنکله بردخی   یوقسه اولورسین جوانا دوزخی
سن مروت ایله مقدارك قدر   ایله یعنی ایلکك وارك قدر
قدرتك یتدکجه سن اول شاه وار   شخصه قدرنجه مروت ایله وار

قال علی رضی الله عنه

(لا کرامة للکاذب)

کورنه سویلر اول کرامت صاحبی   دیکلیوب معنیسنك اول طالبی
حق کرامت ویرمه‌مشدر کاذبه   اول طرفدن اولمامشدر جاذبه
کاذب آنکیچون مکرم اولمدی   راست سوزی بیل هم مسلّم اولمدی
چهره سنده کاذبك اولماز فروغ   راست سویلرسه ده صانیرلر دروغ

یمه‌لر عالمده کذاب اولمسون کذبله خلق ایچره شهرت بولمسون
رونق کذبی دلیل خوار اولور هرکس آندن نفرت ایدوب دور اولور
هم بیورمشدر پیمبر حضرتی لطف ایدوب الکاذب لاامتی
اول محمد امتدن ای جوان سویلمه برکیمسه‌یه اصلا یالان

قال علی رضی‌الله عنه

(لاایمان لمن لاایمان له)

کورنه سویلر اول امیر راست کو دیکله‌سوزن سن دخی اول راست کو
هرکیمك کیم اولسه ایمانی صحیح اولیسر اول شخصك ایمانی صحیح
اولمسه کیمك‌که ایمانی درست اولمییسر آنك ایمانی درست
دین وایمان توأماندر ای پسر ایکیسی‌ده بطن اسلامدن طوغار
آنلر اولماز بیر بیرندن جدا آنلرك یبری دل مرد خدا
بردلی کیم ایدینه آنلر مقام اولور اول دل صاحبی مرد تمام
ای جوان سن‌ده یمینك راست‌قیل تااوله ایمانه مسکن جان ودل
حق قبول ایلر آنك هرطاعتن خیره یازار هردم وهرساعتن

قال علی رضی‌الله عنه

(لاغم للقانع)

کورنه دیر اول پادشاه قانعین آسمان دلده ماه قانعین
عالمی غرق ایلسه دریای غم قانعك کورنمیه کوزینه نم
مرد طامع ذلت وقلته‌در مرد قانع عزت وحرمته‌در
مرد طامع روزوشب محنته‌در مرد قانع دائما راحته‌در

مرد طامع غصه‌دن افتاده‌در　مرد قانع بی غم و آزاده‌در
مرد قانع تاج سردر عالمه　احتیاج ایتمدیکیچون آدمه
طامع ایلر آدمه عرض احتیاج　اول سببدندر اولور عریان و آج
ای جوان سن طامع اولمه قانع اول　غصه‌سز چون شاه صنع صانع اول

قال النبی صلی الله علیه وسلم

﴿ یشیب ابن آدم ویشیب فیه خصلتان الحرص وطول الامل ﴾

کور نه بیوردی رسول معتبر　کیم سکا شیحو ختکدن دیرخبر
آدمی پیر اولدیغیچون ای جوان　ایریشیر سرمایهٔ عمره زیان
آدمی پیر اولدیغنجه دم بدم　ایریشیر کوشینه اخبار عدم
آدمی پیر اولدیغنجه هر زمان　اولور ایکی خصلتی آنك جوان
بیری جمع مال ایچون حرص عمل　بیری دفع سال ایچون طول امل
دم بدم عمر طویل اولور قصیر　حرصله طول امل اولدی کبیر
کرچه پیر اولان قالور اعمالدن　لیك کچمز حرصله آمالدن
یوزده یوزی حرصنه آمالنه　کولدیرر خاقی همان احوالنه

قال النبی علیه السلام

﴿ یحشر الناس علی مافاتهم ﴾

کور نه بیوردی رسول سرفراز　ایلیوب دل پرده‌سندن کشف راز
کیمه کیم ناکاه ایرسه پیك موت　ویرسه اول شخصه اودم اخبار فوت
اول کشی هرنه صفتده ایسه او دم　اول صفتله حشر اولنور کیرو هم
دیرلکنده نه ایشی سوسه کیشی　اولدیکی دم اول اولور آنك ایشی

روز محشر اول ایشیله حشر اولیسر   هرنه کیم ایتدیسه آنی بولیسر
مؤمنه اولدر سزاوار ای جوان   ایلك اوزره اوله اول هردم هرآن
ایریجك ناگاه آکا پیك اجل   بوله آنی ایلك اوزره اول محل
ایلك اوزره حشر اوله یارین اوهم   کیره جناته اولوب بی هم وغم

قال النبی علیه السلام

﴿ یشهد علیك الکتاب یوم یقوم الحساب ﴾

کور نه سویلر دیکله اول شیر خدا   چون منادی ایلیوب سکا ندا
هر ایشك کیم بونده سنسین عاملی   اولیسر بیل آنده اول ایشك دیلی
هپ شهادت ایده لر آنلر او حال   قومایه لر سکا انکاره مجال
هر ایشیکی خود کراماً کاتبین   ایکی یانکدن یازار اولوب امین
روز محشر اولیجق وقت حساب   اوقویه لر دفتر آچوب باب باب
ایتدیککجه کوش سن هر شر ایشك   بیك خجالتله یره ایتر باشك
یر دلینسه یره کیردك اودم   جانلر ویریردك اولمغه عدم
لیك کوش ایتدکجه خیر ایشك همان   مرده جسمك بولور اولدم تازه جان

قال علی رضی الله عنه

(یأتیك ماقدرلك)

کور نه سویلر دیکله اول صاحب هنر   کیم سکا ویریر ینه برخوش خبر
چکمه بردم عمر ایچون رنج و الم   خوش کچر اول برنفس عمری بودم
ویرمه بو جان عزیزه سن عذاب   جستوجوی رزق ایچون ایتمه شتاب
ایریشیر شول کیم مقدردر سکا   چکمه زحمت طالب اولوب سن آکا

جمع مال ایتدیلر استعجالله اولهلم راحت دیو اول مال ایله
قودیلر کیتدیلر آخر مالّرین شمدی کور یرده اولرك حاللرین
عمره صرف اولماغدی مال ای پسر عمرك آنلر مال ایچون صرف ایتدیلر
سن جوانا عمره صرف ایت مالکی خوشجه کور بردم عمرده حالکی

قال علی رضی الله عنه

(یعمل النمام فی ساعة فتنة اشهر)

کور نه سویلر دیکله اول صادق ینه امرینه معشوقلك عاشق ینه
قوپاریر ساعتده بر نمام ار نیجه آیلق فتنه و آشوبلر
بر نفسده فتنهلر پیدا ایدر بر نیجه اقلیمه غوغاسی کیدر
فتنهسندن دوکیلور قان بیحساب نیجه نیجه خانهلر اولور خراب
ذم ایدر مسلملری اول بیحیا آنلره ینه کچینور بی ریا
فتنه اودن دم بدم طوتوشدیرر بر بریله خلقی هپ طوتوشدیرر
همنشین اولمه صقین نمامله ای جوان اول دینسز بدمامله
حق ایراغ ایسون بزی نمامدن اول خبیث و دینسز بد نامدن

قال علی رضی الله عنه

(یأمن الخائف اذا وصل الی ماخافه)

کور نه سویلر دیکله ینه اول ولی یعنی اول تکرینك آرسلانی علی
خائف اولان ایمن اولور بیگمان اولسه خوف ایتدیکنه واصل همان
خائفك خوفی اداقدندر همین قورقدیغنه اوغراسه اولور امین
کندیسین زیرا آکا تسلیم ایدر کندی اول اراده کندیدن کیدر

اویله اولسه آنده اولماز ترس ونیم ترس وبیم آنده اولورکیم اوله سیم
یعنی بنلك سیمی جیب جانده اولسه خائف اولور اول هر آنده
جیب جاندن کیتسه بنلك سیمی هپ قالماز ایدی دلده ترس وبیمی هپ
پس نه دکلو اولسه تسلیمك سنك اول قدر زائل اولور بیمك سنك

قال علی رضی الله عنه

(یبلغ المرء بالصدق منازل الکبار)

کورنه سویلر دیکله اول صدیق سن جان ودلدن قیل آکا تصدیق سن
وارسه دلده اکر صدقك تمام ایریشیرسین شاه عشقه ای همام
قطع ایدرسه‌ك اولولر منزللرین کشف ایدرسین جمله راز دللرین
بولیسرسین پایهٔ پای کبار اولیسرسین واقف اسرار کار
صدقك الهتیر عرش رحمانه سنی عشقك الهتیر وصل جانانه سنی
اولیسرسین رفرف عشقه سوار بولیسرسین وصل قرب کردکار
کیم که صدق وعشقله همدم اولور بی‌کمان معشوقه اول وصلت بولور
قیل زیاده دلده صدقك دم بدم قویه‌سین تا کیم ره عشقه قدم

قال علی رضی الله عنه

(یصیر امر الصبور الی مرامه)

لور نه دیر اول شهر صبره شهریار کندی‌یه اولمشدی خلق شهری یار
یعنی حکمنده ایدی شهر دلی صبرله اولمشدی شاه عادلی
اولی صبرك اکرچه تلخ اولور لیك صوك صابر چوشاه باخ اولور
حق مرامه ایر کوریر صابرلری نفس شومه هر نفس جابرلری

کیم بلاسینه حقك صبار اولور   حضرت ایوبله اول یار اولور
حضرت ایوبله مرد صبور   حشراولور اولسه قچن روزنشور
وارەلر آندن لواء احمده   کیرەلر آندن سرای سرمده
کورەلر انوار دیدار حقی   اصلی ایله بیله ارکان حقی

یا الٓهی احمد مختارله
قیل مشرف بیزدە دیدارله

(دربیان عذر تقصیر خویش وحکایت آوردن از روی تمثیل)

حمدلله کیم کتاب اولدی تمام   بولدی اسم حقله هم اختتام
اوّلیدر اسم حق هم آخری   باطنیدر اسم حق هم ظاهری
باطنی و ظاهری معموردر   یاد حق برله بیوتی نور در
بو کتابك بیتنه هر کیم کیره   وصلت نور خداسینه ایره
هر سوزی زیرا کلام الله در   طالب حقه پیام الله در
کیمی پیغمبر لساندن عیان   کیمیسی حیدر زباندن بیان
کیمی کفتار کبار دیندر   کیمی نطق صاحب آییندر
بن کمینه بونلری درج ایلدم   نقد عمرمدن براز خرج ایلدم
طبع موزون اولنه بزم ایلدم   یعنی برخوش وجهله نظم ایلدم
ایلدم هر بیتی آراسته   جوهر الفاظله پیراسته
قدرتم یتدکجه بو بن بی قدر   ویرەبیلدم نظمه صورت بوقدر
واقع اولدیسه اکر خبط وخطا   آنی تصحیح ایدەلر قیلوب عطا
اولقدر بن بندەده یوقدر کمال   کیم ویرم بوصورت نظمه جمال
اولەمزم خاکپای کاملین   ایدەمزم دست بوس فاضلین

بحر عمـاندر اولر بن قطره‌یم شمس تاباندر اولر بن ذره‌یم
لیك كوردم نظممه یوق اعتبـار ناس ایچنده بولمدی هیچ اشتهار
بو احادیث کبـاره سـوزیمی ربط ایدوب طوتدم خدایه یوزیمی
شـاید اوله دییو ای عالی نسب اشتهار نظممه آنلر سبب
پس ینـه بکزر بنم حالم سـکا ایده‌یم روشن قولاغك طوت بکا

(حکایت فروختن کربه باشتر)

بر کیشینك بر کدیسی وار ایدی کیجه و کوندوز آنکله یار ایدی
یوتمز ایدی لقمه‌سین هیچ آنسز قوماز ایدی بر زمان پریانسز
بو لبس ایچره پیسی ای معتبر سمیردی اما که اولدی بی هنر
یعنی موشی ایده‌مز اولدی شکار کیـدرك اولدی یکا اول نا بکار
بو کدینك صـاحبی اولان کشی دیدی بونك نولیسر آخر ایشی
قیمیوب اولدرمکه آنی مکر صـاتك دیدی آلورلرسـه اکر
واردی بازاره کتوروب کربه‌سن دیدی هر شخصه صتارم کربه سن
کیسه برپول ویرمیوب‌هم اول‌اره کلدیلر آنی ایدینـوب مسخره
اول کشی دونوب خجـالتله اوه کربه‌سن کوتوردی کتیرردی اوه
واردی بر اشـتری آنك مکر اوردی دفعه پشـتنه آنك سمر
کربه‌سن بندیردی اوستینه همین یندی بازاره کتوردی اشـترین
کوروب آنی اهل بازار اول اره دیدیلر نه ویردلم بو اشـتره
اول‌ده دیدی کیم اولورسه مشتری صـاتارم بو کربه برله اشـتری
دیدیلر کیم قیمتی نه بونلرك نه ویردلم قیمتینه بونلرك
دیدی اشـتر قیمتیدر بر درم لیك کربه قیمتیدر بیك درم

دیدیلر کیم اشتره بیك درهم آل کربه کی ساکه بزه تك ایتمه آل
دیدی صاتامز بولر آیری بیلك آکا کوره آقچه کز حاضر قیلك
وای نه‌اوجوزدی شتر دیدی بری اولمیدی کربه آنك سربری
سوز چوق اولدی آخر بازار اولوب ایکیسنده آلدیلر ناچار اولوب

*
* *

ایمدی بو بازاره بن بنده دخی مشتریچون کلمشمدر ای اخی
ایدوب اجمال احادیث قطار کربهٔ کفتارمی قیلدم سوار
آنلر ایله آنی صاتمق ایسترم صاتەلر ناچار اولرله سوزلرم
کیم که اوقور یادیکلر سوزیمی آکلار اولر هرسوزمدن اوزیمی
صاتەیم اول سوزلریله سوزلرم آکلانیر هم سوزلرندن سوزلرم
سوزم آنك جانی احراق ایدر بحر نار عشقه استغراق ایدر
ترك ایدر دنیانك احوالن همان کسب ایدر عقبانك احوالن همان
حق اولور کاری وکفتاری آنك حق اولور افکار واذکاری آنك
بارکاه حقده مقبل قول اولور مصطفی بابندده مقبول اولور
هم آنك اصحابنه اولور قرین آنلرایله بیله اولور همنشین
آنك ایچون سوزلرینه سوزیمی ملحق ایدوب حقه طوتدم یوزیمی
بونده آنلرله بیله یاد اولنەم آنده هم آنلرله بیله بولنەم

کیم بنی ایلرسه آنلر برله یاد
ایلسون دارینده حق آنی شاد

انتها

(واحدی)

شو اثر کزینك ناظم پسندیده کرداری واحدی افندینك اسمی (عبدالواحد) اولمغله شعرلرنده (واحدی) تخلص ایلمشدر .

(دلائل الخیرات) شرحنك مترجمی مشهور قره‌داود افندینك اوغلی سلیمان چلبی‌نك فرزند سعادتمندیدر .

صاحب اثرك یالکز حسن چلبی تذکره‌سنده برقاچ سطرلق ترجمهٔ حالیله بر بیتندن ماعدا سائر تذاکر و مجامع آثارده نه کندیسنه ، نه مسلك ادبیسنه ، نه ده متروکات قلمیه‌سنه دائر معلوماته دسترس اوله مدق .

حتی (کلبرك رخساری رشك کلزار ایکن روزکار زورکار اوراق وجودین باد هلاك الندە تارومار ایتمشدر) عباره‌سندن نمودار اولدیغنه کوره بیچاره واحدی هنوز یکرمی یاشلری اوالنده عازم دیار وحدت اولمشدر . دیمك که حسن چلبی تاریخ وفاتی دکل ، سال ولادتی بیله بیلمسی ممکندر . حال بوکه هر نه حکمته مبنی ایسه بزم تذکره نویسلرمز تاریخ جهتنه هیچ اهمیت ویرمزلر .

ینه حسن چلبی دیرکه :

« طریق علمده دانشمند ایکن مشایخ علیهٔ زینیه‌دن بر مبارك ذاته ارادت کتیردی و آنك الندە توبه وانابت ایلدی » .

ازجمله (سادة الامة الفقهاء) سانحهٔ علویه‌سنك شرحیله سائر محللرده‌کی بعض افاداتندن مسلك علمیه‌ده اولدیغی و ینه درون کتابده بعض تصریحاتندن زمرهٔ درویشاندن بولندیغی اکلاشیلیور .

عصرنده رئيس المؤرخين اولان بروسه‌لى هاشمى وفتنه

(واحدى رفت از جهان دردا) .

تاريخنى سويله‌مشدركه طقوزيوز سكسان‌بشى كوستريور . اودورك اعاظم ادباسنه نسبتله شعرى متوسط كورولور صـدر كتابده‌كى منثور مقدمه‌سندن طرز قديمده نثرى نظمنه فائق اولديغى استنباط ايديلير .

حسن‌چلبى ترجمهٔ‌حالى ذيلنده جملهٔ‌اشعارندن اولمق اوزره يالكز :

ايتديرر خنده‌لرك لؤلؤ لالا شيرين
كوسترر لعل لبك ساغر صهبا شيرين

بيت دلنشيننى يازاركه حقيقةً مصنع وسليس اولمغله اشعار قديمه‌نك منتخباتندن معدوددر .

اكر مقصد هنرسه مصرع بر جسته كافيدر

حكمنى دلائل مثبته‌دن عدايدنلره كوره كنج شاعرمزك مثنويدن زياده غزلسرالقده قدرتى وميل طبيعتى تظاهر ايدر .

قارئلرمزك معلوميدركه هرشاعر شعبات نظمك بر واديسـنده ماهردر :

كيمى قصيده‌سرالقده : نفعى كبى . كيمى مصنع ومتين غزلكولقده : فضولى كبى . كيمى سليس ومنسجم ومزين الفاظ اختراعنده : نابى كبى . كيمى افكار رقيقه وحسيات عاشـقانه ايرادنده : جورى ، نشـاطى ، فصيح . نديم كبى . كيمى خيـالات علويه ايجادنده : شيخ غالب كبى . كيمى مثنوى سويلمكده ينه حضرت شيخ كبى .

بعضلرى ده قطعه ، رباعى ، تركيب سويله‌مكده تفرد ايله‌مشدر : ابن‌كمال ، حالتى ، ضيابونلردندر اهميت‌موضوعلرينه بناءً تكرار ايدرزكه

جملهسی اقسام نظمدن اولدیغی حالده قصیده . غزل . مثنوی برادیلری جهات ایله یکدیکرندن تمایز ایلمشدر .

غزل ؛ شاعرك خوبانه قارشی برنغمهٔ عاشقانهسندن عبارتدر. بونده سلاست ووضوح ویك آوازلق مطلوبدر .

قصیده ؛ شاعرك اولانجه هزینی صرف ایدوب مصنع ومخیل ـ بلکه تعقیده قریب برصورتده ـ نکات استادانه ایله نسیب ، وصف ، بیت القصید ، تاج ، کریز ، تغزل ، شریطهٔ دعائیـه کبی ارکانه رعایت ومعایبدن مجانبت ایدرك برذاتی ویابرشیئی ثنا ایلهمسیدر .

مثنوی ایسـه باشلیجه برعالم اولمغله آنده صنایع لفظیه وثروت ناظمیتدن باشقه قوهٔ مخیلهده فرط علویت آرانیر . مثلا برخسرووشیرین حکایهسی ایچنده ارکات وار ، قادین وار ، بیوك وار . کوچك وار ، ای وار ، فنا وار ، کوزلوار ، چرکینوار ، جدال وار ، وفاقوار ، یاز وار ، قیش وار ، کلزار وار ، کهسار وار ، وار وار وار .

شاعر بونلرك هپسنی بحق تصویره مقتدر اوللی. دوشوننکز بونه قدر بیـوك قدرته توقف ایدییور . اویله درت دانه کل ومل ، شـمع وشاهد ، بلبل وپروانه ، ناز ونیاز ایله ایش بیتمیور. بش اون صنعت بدیعیه ، براز طمطراقلی الفاظ مرکبه ایله مقصود حاصل اولمیور .

اقسام شعرده بو اختلافدن طولایی فضولی قصیده سویلمك ایستدیکی حالده اونظم طویل ـ برقیهٔ سانمزك دیدیکی وجهله ـ برقچ پارچه غزلك یکدیکرینه التصاقندن عبارت قالییور .

نفعی نك غزلیاتندن کندیسی (غزل) لفظنك موضوعنی یاپیلمد ـ یکنه ، یاخود بیلمهمزلکدن کلدیکنه حکم ایتمك ایجاب ایدر .

شیخ غالب ایسه :

دیوان یولی صانعه بوزمینی

مصرعیله کندیسنك رجال مثنویه‌دن اولدیغنی اشارت ایدر .

مع مافیه بو افاده‌دن « فضولینك ، نفعینك ، حضرت شیخك غزلسرالقدن ، قصیده‌کولقدن ، مثنوی نکارلقدن باشـقه برشی اللرندن کلمزدی » معناسی اکلاشلمز صانیرز . « بوکبی اساتذه‌فنون نظمك جمله‌سنه قادر وفقط برشعبه‌سنه مُتخصص ایدیلر » دیمك ایسترز .

شو تفصیلدن غرضمز (واحدی) نك مثنویدن زیاده غزل سویله‌مك فطرتیله مجبول اولدیغنی عرض ایتمکدر .

بو کتاب اوائلنده‌کی حروف هجا اعتباریله علی الترتیب برچوق کلمات قدسـیه‌نك نظماً سکزر بیتیله ترجمه وشرحیدرکه او کلماتك قسم اعظمی ملهمات نبویه وسانحات علویه‌در . واحدی بومیانده برچوق معارف درج ایله‌مشدر . افاده‌سی متوسط ، فقط سویملیدر .

مقدمهٔ منثوره‌سـنده سویلدیکی وجهله اکثر محتویاتی زهدیاتدن عبارت اولمغله اسمی (جنان الجنان) قویمش (کوکل باغچه‌لری) کبی برتعبیر ایله ترجمه اولنور .

§

ایشته واحدی‌نك مسلك ادبیسی ایله شـو کتاب لطیف حقنـده سویلیه‌جکمز سوز بوندن عبارتدر . حال‌بوکه بوندن باشـقه برسوزمز دها وارکه اوده (جنان‌الجنان) بزم اوزون‌اوزادی ترجمهٔ حالنی یازدیغمز (واحدی) نك اولوب اولمدیغی مأخـذمز اولان (حسـن چلبی) تذکره‌سنده مذکور اولمامسندن عبارتدر .

کتبخانه‌مزك برنجی کتابنـده اولدیغی کبی بونك دخی صراحةً

برذاته اسناد اولندیغی تذکره‌لرده کوره‌مدك (واحدی) نامنده دخی برعصرده ظهور ایتمش ایکی شاعر معلوممزدر.

بریسی سابق الترجمه‌درکه (حسن چلبی) تذکره‌سندن نقل ایتدك دیکری (لطیفی) تذکره‌سنده شو یولده مسطوردر :

« واحدی — کلیبولیدن، کتاب زمره‌سندن، بودوزشعراسندندر. خوش آینده ورنکین وافر غزلیاتی ومخیل ومصنع منظوم برقاچ پاره تألیفاتی واردر. بومطلع آنك اشعارندندر :

زرد اولسه نوله قاشلرك اسررخلری کلکون
سرسوره‌لری اکثر اولور مصحفك التون »

بز درت سببله بوکتابی قره داود حفیدینه اسناد ایله‌مکده جهت رجحان بولدق :

برنجیسی — قره داود حفیدی طریق علمده دانشمند ایمش. بالاده افاده اولندیغی وجهله دانشمنداندن اولدیغنه درون کتابده بعض اشارات وار. ایکنجیسی — اهل طریق ایمش. بو بابده دخی درون کتابده بعض تصریحات وار. حال بوکه (لطیفی) نك ذکر ایتدیکی (واحدی) نك کتاب زمره‌سندن اولدیغی مصرح ودرویشاندن اولدیغی غیرمذکوردر. اوچنجیسی — حسن چلبی قره داود حفیدینك پك کنج ایکن وفاتی سویلیور. لطیفی تذکره‌سنی حسن چلبیدن برخیلی سنه‌اول یازدیغی حالده ذکرایتدیکی کلیبولیلی (واحدی) نك خوش آینده ورنکین وافر غزلیاتی ومخیل ومصنع منظوم برقاچ پاره تألیفاتی اولدیغنی سویلیور حسابجه لطیفی زماننده پك کوچك اولمسی لازم کلن قرداود حفیدینك لطیفی تعریفی وجهله مکمل وکثیر آثارمنظومه وجوده کتیرمسنی برازمستبعد کوردك. دردنجیسی ـ لطیفنك تعریف

ایلدیکی واحدینك مثنویاتی مخیل ومصنع ایمش . تذکره نویسان ایچنده لطیفینك انتقاد ادیبه‌سی بزجه علی‌الاکثر مصیب کورلمشدر . حال بوکه بوکتاب خیالات شاعرانه وصنایع بدیعه‌دن عاریدر .

ایشته شوتحقیقات اربعه‌دن طولایی بوکتاب قره‌داود حفیدینك اولمسنی ترجیح ایلدك .

بر آدمك محصول حیاتنی دیکر همسخاصنه عزو ایدی‌ویرمك بزجه بیوك غدارلق اولنله مأخذلری کتم ایدوب اطرافلیجه تحقیقاتدن صرف نظرله — کویا کندیسنه الهام اولمش کبی — برقول مجرد ایله کندی کندینه ذهنندن بر (واحدی) چیقارمق و « بوکتاب آنکدر » دیمك مسلکمزه منافیدر .

بزم مسلکمز مأخذلرمزك اقوالنی تمامها نقل وبوله‌بیلدیکمز معلومات اوزرینه تحقیقاتمزی وکندی رأیمزی سرد ایلدکدن صوکره حکمی عرفی قارئینه ترك ایلمکدر . علمای سالفه‌نك مسلکی دخی بوندن عبارت اولدیغی منتسبین معارفه نمایاندر .

بویله خودسرانه ، دلیل صریح اولمقسزین ایکی آدمی برایله‌مکدن ایسه هر ایکی کشینك نامنی ذکر ایدرك ایکیسنده‌ده دعای خیر قزاندیرمق دها مصیب دکلمی وبالاخره شو ملاحظه‌مزی اوقویانلر ایچنده بری بواثر ایکی (واحدی) دن برینك اولدیغنی قوی بردلیل ایله اثبات ایدرسه اووقت حقیقته دها منصفانه خدمت ایدلمش اولمزمی ؟

« وفوق کل ذی علم علیم »

کتابخانهٔ اقدام

عدد ٤

آثار اسلافدن

احسن الحدیث

مؤلفی

اوقجی زاده

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

١٣١٣

﴿ ترجمهٔ حال مؤلف ﴾

« احسن الحديث » نام تأليف جليلك مؤلفی ، رئيس كتاب ديوانی اولدقدن
صكره حلب ايالتی ايله نائل امانی اولان اوقجی زاده محمد پاشا مرحومك مخدوم كزينی
و بو مصرع مطبوع نقش نكينيدر : (ع) اوقجی زاده محمد شاهی . ٩٧٠ حدو-
دنده تولد وطريق علمه سلوك ايله عصر فضلاسندن بحق استفاده ونقيب افندی
خدمتنده اتمام دوره ايلمشدر . ٩٨٨ ربيع الاخرنده قاضی زاده افندی يرينه
نقيب زاده نك مسند مشيخه كچمسی حسبيله محمد شاهی بك كنديلرينه معيد اولمش
ونهايت مسلك علمييی ترك ايله كتاب ديوان سلطانی زمره سنه التحاق وزعامتله
متفرقه لق زمره سنه كسب استحقاق ايلمشدر . ١٠٠٤ ده ابراهيم پاشانك صدارته
كچمسنده تذكره جيلكه وصدارت سركتابتنه ارتقا و ١٠٠٥ ده موسی چلبی
يرينه رئيس الكتاب ، ١٠٠٦ صفرنده دفترخانهٔ همايون امانتنه تعيين اولنديسه-
ده ينه اوسنه نك ربيع الاخرنده عزل اولندی . ١٠٠٧ ده طغراكش ديوان
پادشاهی اولوب ١٠٠٨ شعبانده عزل ورمضانده ينه اورايه نقل ايدلدی .
١٠١٠ ده ينه معزول و ١٠١٣ ده مصر دفترداری اولوب اورادن عزلدن
صكره ده ساليانه ايله امرای مصريه دن اولمشدر . ١٠١٧ ده مأموريتنك لغوی
حسبيله استانبوله عودت واختيار تقاعد ايتمشدر . برچوق زمان متقاعداً امرار
يام ايتدكدن صكره دفتر امينی و ١٠٣٠ ده ينه نشانجی اولمش وله سفرينه
كيدركن عزل ايدلمشدر . سلطان مصطفی خان اول حضرتلرينك عهد سلطنتلرنده
ايكنجی دفعه اولدرق توقيع همايون اولمش و ١٠٣٣ ده تقاعدی ينه اعاده اولندرق
١٠٣٥ ده ارتحال ايتمشدر . علم حديثده سندی عالی ، لغات غريبهٔ عربيه ده
فائق الاهالی زمانجه انشاده تاج زاده جعفر چلبيدن صكره عديلی كلامشدر .
احسن الحديث ، النظم المبين فی آيات الاربعين ناميله بوندن دها جسيم براثری وانشاسی
وارسه هريرده معتبردر . شاهی مخلصی ايله اشتهاری واردر .

(ذيل شقايق)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الذی نزل احسن الحدیث ومن اصدق من الله حدیثا ۰
ودبر الجد یدین بحکمته یغشی اللیل النهار یطلبه حثیثا ۰ والصلاة علی
سیدنا محمدالذی اوضح سبل الهدی واثنی علی من کان فی الدنیا زاهداً
زهیدا ۰ ووعد لمن حفظ اربعین حدیثا ان یکون له فی القیامة شافعا
وشهیدا ۰ وعلی آله وصحبه ورثة علومه واحواله ونقلة احادیثه واقواله ۰
امابعد وقتاکه

(نظم لمؤلفه)

بوضعیف ومقصر وکمتر — اوقچی زاده محمد افتر

رفاقت توفیق ربانی ایله مفازهٔ عقل هیولانی دن دار الملك عقل
بالملکیه داخل ومساعدهٔ تأیید استعداد ایله کنزینی نقاد عقل مستفاد
نائل اولدم ۰

(لمؤلفه الفقیر)

هست علم دوازده کانه — بهر امراض جهل داروها
عربیت اساس علم آمد — یهتدی فی العلوم داروها

فحوای صدق احتوای پیش نهاد ضمیر ومذاکرهٔ علم مکتسب
شب یلداء طلبده ندیم وسمیر اولوب کتب معتبره‌یی تصفح وتقصید
تفحی حاصل ودل ناشاد منتهای مراتب استعدادینه واصل اولدقده
علوم نافعهٔ دینیه‌یه بخلوص النیه اشتغال ومثابرت وسبیل تحصیلده مقاسات
ظمأ وجوع وترك راحت وهجوعه تحمل ومصابرت ایدرم ۰

(لمؤلفه)

دل جاهلده اولماز نور عرفان   كه نادانك اولور قلبی‌ده نادان

مضمون خيال نمونی اوزره صحبت اهل دنيادن اعراض وشيفتهٔ بازيچهٔ كاه دولت وجاه اولان ممكوران عقيان ولجيته انطق لسانين ايله اعتراض ايدوب دل نا كامی كه وهدة صومعهٔ وحدتده‌كم نام در رقدت غفلتدن ايقاظ ايچون شمع شب افروز نصيحتی ايقاد وسهوة حرص وشهوتدن انقاذ ايچون هدف مقصود وبغيته سهم صائب همتی انفاذ ايلدم .

(لمؤلفه)

صقين بوجيفهٔ دنيايه قونمه كركس‌وار   بلند همت اولوب قانع اول مثال هما
بوآيتك سكا مضمونی رزقه ضامن‌در   اراد ربك ان يبلغا اشدهما

كاه پيغولهٔ عزل وعزلتده روی آرزويه اسبال قناع قناعت ايتمكله فضاء پر عبر قضا وقدری واله وحيران كشت وسيران ايدوب بومطلع بلاغت مطالعك فحوای دلنوازی ايله زمزمه سازونغمه پرداز اولوردم .

(لمؤلفه)

عشقم بكفت باعث قربست هروله   ان تأت ماشياً انا آتيك هروله

وكاه مطمورهٔ محودن مغمورهٔ صحوه كلدكده دهر پرفتور ومقعر فلك بی فطورده ظهور بولان شتركربهٔ اطوار باعثة الكربه حكمت مسكوت عنها قبيلندن معدود باكه حكمت مجهوله كبی رهگذر وجوه معقوله‌سی مسدود اولماغين تعينات دهری وراء ظهره القا وصحيفهٔ درونده بوقطعه‌نك مضمونی ابقا ايدردم .

(لمؤلفه)

مدح مخلوق ايله طبعك نجه‌بر سخن آرالق وخودرالق ايده
دمى در طوطئ كوياى قلم شكر خالق ده شكر خالق ايده

تصانيف كباره امرارنظر اعتبار ايدوب كوردم كه علماء هدايت اثرك اكثرى امر دينده جمع احاديث اربعين ايدوب زمرهٔ فقهاء پاكيزه قلوبده مكتوب اولمغه جد جزيل و ﴿ كنت له يوم القيمة شافعاً وشهيدا ﴾ باركاهندن تنجز وعد جميل ايتمشلر . بوفقير وقير دخى اول قومه تشبه وذيل محبت وميل لرينه تشبث ايدوب خاطر مجروحه‌سنوح ايلدى كه تخريج احاديث اربعينده برطور نو آيين اختراع وبرطرز براعت طرازاختيار واقتراع ايده‌م كه الى الآن مواطئ اقدام اقلام سخنوران اولمايوب اربعين صوفيان كبى عنوان مناقب ومفاخر بلكه ندرت وغرابتده مصداق (كم ترك الاول للاخر) اوله . قوت متخيله كه بومقوله امور معقوله‌يى ابدا انك شانى وبوكونه معانئ غرائب نمونه‌يى ابداع انك اثر ونشانى‌در بووجهله سجنجل روحه عرض لقا وسمع روعه‌القا ايلدى كه خلال احاديث صحيحه‌ده بعض كلمات منظومهٔ فصيحه كه من غير قصد ولارويه ميزان اوزان شعريه ايله موزون وخزانهٔ تركيب با انسجامنده كوهرحسن نظام مخزون اوله كتب احاديث وسيرومسانيد صحت اثردن جمع وترتيب وانتظام سلك كلام ايچون :

(مصرع)

در رشته كشند باجواهر شبه‌را

مغزاسى اوزره برر قطعهٔ خوش آيندهٔ دلكشا ايله آميزش وتركيب اولنسه مأمولدركه حسن قبوله قرين وشايستهٔ ستايش وآفرين اوله .

(نظم)

فكن حديثا حسناً ذكره　　فنما الدنيا احاديث

امابشرط آن كه بحر سلاست نشانی جزر ومد زیاده ونقصان ایله شورش پذیر وخس وخاشاك آفات علل وزحافات ایله آلودهٔ تغییر اولمایه پس دل پرهوس بوخطب ملمه ابتدا وشروع ملزمه ابتدار ایدوب هر حدیث معجزبیانه مناسب وچسپان اولان لطائف ونکات کتب محاضرا - تدن انتخاب وانتجاب وبعد توفیق الاتمام بو مجموعهٔ براعت اتسام :

احسن الحدیث

اسمی ایله وسم اولنماق استصواب اولندی . تا كه اسمی مسماسنه دال وعنوان مقاله مقصود رساله‌یه براعت استهلال اوله .

(لمؤلفه)

اربعین کرم نکاه کنند　　اربعین مرا افاضل روم
نشود همچو چلهٔ مردان　　طالبان ازفیوض اومحروم

عرض ضراعت ونیاز مندی بحضرت شیخ محمود افندی نساء الله تعالی فی مدته ووجه وجوه المستر شدین الی سدته

بودرر حکم كه صدف دل پرغمده افاضهٔ نیسان ازلی احسان ایله پرورده ودستیاریٔ غواص فکرت ایله ساحل عالم شهادته بر آورده‌در لآلی طول آمال بی مآلده تنظیم وتنسیق ودولتیان بی استحقاقك اعناقنه

تقليد وتعليق اولنمايوب بر اهل ولايت وهدا وسلطان عالم معنانى اختيار وايثار وهزار شرم وتقصير ايله مجلس خطيرلرينه نثار ايلدم .

(نظم)

شايد ارعنصرى شوم بسخن   هست اندر زمانه محمودى

اول ممدوح محمود الفعال بركريم عميم الفعال دركه كم كشتكان مفازهٔ استعدادى كعبهٔ مقصوده دلالت وارشاد ايلمك (ع) وابستهٔ عنايت يك اهتمام اوست

واول واحدمقتدى به برمرشد كامل فيض ده دركه مناشير شرورى ناشره اولان مأهٔ عاشره ده تجديد معالم طريقت واحياء دوارس معرفت ايتمكله عالم ارواحدن هرصباح ورواح عتبهٔ والاجنابنه بووجهله خطاب اولنوركه (ع) فهذا زمان انت لاشك واحده

ذات هدايت مدارلرينه محميهٔ اسكودار مثوى ومقروهريوم خميس افاضهٔ كلام نفيس ايله محروران كربت رياضتى تنفيس اول حضرته دأب مقرر اولوب متصديان زهد وتقوى خصوصا متصدران تكرمهٔ فتوى مجلس نصيحتلرنده زانوى استكانت اوزره جاثم ودامن عصمت طراز لرينى لب ادب ونياز ايله لاثم اولورلر .

(نظم)

زسر لفظ نبوت دراند رون دلش   بسا ذخائر حكمت كه مدخريابى
زدامن كرمش برمدار دست طلب   كه هرچه آرزوى تست سربسر يابى

اهل ارادت وشوق جوق جوق باب كرامت مآبلرنده خاك روب وتأثير وعظ وتذكيرلرى ايله دافع شواغل كروب اولوب كوشهٔ چشم همتلرين در يوزه وتأميل وشرف خدمتلرينه ملازمت ايله آداب طريقت تكميل ايدرلر .

(نظم)

واجب آید چونکه آمد نام او　　شرح کردن رمزی از انعام او
تا زمین وآسمان خندان شود　　عقل وروح وديده صدچندان شود

اول ذات ملك خصال اوائل حالده تحصيل علوم رسميه يه شارع ومدت قليلة الاعدادده امداد قوت استعداد ايله هرفنده بارع اولوب اورع موالئ روم اولان ناظرزاده مرحومك شرف اعاده سندن رتبهٔ ملازمت معتاده يي تشريف ونيجه مدارس عاليه البناده آيات درس وافاده يي تصريف ايلديلر . بعده مرجوم مرقومك قدرى عالى ودار السلام وام الدنيايه والى اولدقده ركاب شرف اتصاللرنده توفيق مثال رفيق مرافق وجوهر ذات ستوده صفاتلرينه لازم غيرمفارق اولوب اراضئ مقدسة الاثارده نيجه اعزهٔ كبار ايله لقيه واجتماع خصوصا محميهٔ قاهره دهكه مظهر نعم باطنه وظاهره در شد مرتاض مجلاى كرم فياض حضرت كريم الدين خلوتى نك شرف صحبتى ايله كسب انتفاع ايتدكدن صكره محروسهٔ بروسه ده اقامت وثوا واصل اصوله وصول ايله ترك مشاغل سوا ايدن

(نظم)

پیشوای طریق بیرامی　　جلوه پرداز بسط بسطامی

كمل اوليانك سربلندى حضرت افتاده افنديك قدس الله تعالى سره اللطيف ماطاف حول كعبة القرب مطيف خدمت پرموهبتلرنده تكميل طريقت بيوررديلر . اوتوز بيلدن زياده دركه سجادهٔ ارشاده وضع قدم وضيافت خانهٔ (لان يهدى الله بك رجلاً واحداً خير من ان يكون لك حمر النعم) ده بسط بساط نعم ايدوب مشاهير قصبات وبلاده

ارسال خلفاء صاحب ارشاد ایله یوماً فیوما ضیاء دعوتلری آفاق کیر وزمرهٔ اصحاب واحبا اقطار ساهرهٔ غبراده تزاید پذیر اولماقده‌در. بناء ثبات وتمکین لری برمرتبه راسخ ورکین درکه (اصحاب الکرامات کلهم محجوبون) مضمونی اوزره شاهبازدل پرصفالری بستهٔ دام اولیا اولمایوب مهرویان بستان غیبستان ایله تغزله تنزل محالدر وقاعدهٔ استغنا ووقارلری بروجهله استواردرکه مجلس خطیرلرنده فقیر ووزیر برابر بلکه کدای بی سروسامانه نوازش ومیلانلری اکثر اولوب گردنکشان روزکار حضور جلالت مدارلرنده دمبسته ولاندر .

(نظم)

اردت له مدحاً فما من فضیلة　　　تأملت الاجل عنها وقلت

سائر شرف وعلادن ماعدا سلسلة الذهب آل کرامه انسلاك وانتظام ایله قدر والامقاملری مرفع ومنشور علومنقبتلری آل تمغای شرف سیادت ایله موقع اولوب اشعار حقائق اظهارلری ایله که قلوب اهل کروبی تفریح وتفرح ایلمشلردر بومعانی نیجه محلده تبیین وتصریح ایلمشلردر. اول عالم عامل وعارف کاملك قلم حکم رقملری نیجه رسائل بدیعة الاسالیب جمع وترتیب ایلمشدرکه هربری اصول طریقتده برکتاب وکشف مشکلات معرفتده لب لباب اولوب قوت القلوب زمرهٔ احبا وخلاصهٔ تحقیق فتوحات واحیادر. بوفقیر پرهوس دست رس بولدوغم رسائل غامضة المسائل بونلردر : (جامع الفضائل وقامع الرذائل) (حیوة الارواح ونجات الاشباح) (کشف القناع عن وجه السماع) (فتح الباب ورفع الحجاب) (مفتاح الصلوة ومرقاة النجاة) (حبة المحبه) (خلاصة الاخبار فی احوال النبی المختار) وبونلردن ماعدا

عربی وترکی ایکی طریقت نامهٔ بی همتالری و (نجات الغریق فی الجمع والتفریق) ایله مسمی نظم دلکشالری واردرکه جملهسی نقاوهٔ آداب زهد وتقا وسا لکان راه هدا اولان مردان خدایه حبل متین وعروهٔ وثقی در . سرّ سر بستهٔ الطرق الی الله واقف وا کاه اولان عرفه دور بینه واضح ومستبین اوله که اول مجتهد طریقت ومرشد جادهٔ حقیقتك

(نظم)

طریق راستی کیم جلوتی در　　میان نقشبند وخلوتی در

شرح حکم ده نکاشتهٔ کلك مواهب رقم درکه (رجال الجلوة اقوی من رجال الخلوة) زیرا کبار اصحاب وتابعینك روش وآیینلری اهل خلوتك مراسم انقطاع وعزلتلرندن دورتر وشاهدکار وبارلری مجلای مخالطه وچهارده جلوه کر اولماغله جیمك خا اوزرینه تقدم واعتلاسی والفك احدیته قرب وولاسی ظاهر وعیان وبو مقدمهٔ مسلمه سبب فحام مدعیان اولمشدر .

(نظم مثنوی)

چون نبی سیف بودست آن رسول　　امت او صفدرانند وفحول
مصلحت در دین ماجنك وشکوه　　مصلحت در دین عیسی غار وکوه

عالم راسخ صاحب الکعب الشامخ (ع) ولی الاولیا شیخ المشایخ پیشوای توحید افعال وصفات خصه الله تعالی بمزید الزلفات کتاب فتوحاتك یتمش طقوزنجی بابی (فی ترك الخلوة وهو المعبر عنه بالجلوة) لفظی ایله تبویب ومابینلرنده اولان فرق دقیقی تحقیقدن صکره جانب جلوتی ترجیح وتصویب ایلمشلردر . بو بضاعت مزجاة الاعتبار که

هزار عجز وانكسار ايله اول عتبهٔ عاليشانه دست آويزدر ويشانه قلنمشدر كمال كرم وافضاللرندن لحظهٔ توجه واقبال ايله ملتفت ومرموق وظهور اجزايه تقريظ قبول وارتضا محرز ومنموق اولورسه .

(نظم)

ازان طرف نپذيرد كمال اونقصان　　وزين طرف شرف روزكار ماباشد

جناب كريم وهابه التجا واول واسطهٔ اثيله وسيله‌سيله ابتغا اولنوركه شوخ چشمان زمانه وحرف گيران بى بهانه‌نك كه اهل احسانه اسائت وباطلى صورت حقده ارائت انلرك عادت بى سعادتلريدر (ع) فالله يجعل كيدهم فى نحرهم ، ظرافت بارده واعتراضات غير وارده‌لرندن مصون ومكفى وقات بضاعتدن نشأت ايدن عيب وعوارى نظر دقت اعتبارلرنده پوشيده ومخفى اوله .

(نظم)

شنيده ام كه برين طارم زراندودست　　خطى كه عاقبت كار جمله محمودست
زتاب قهر منديش ونا اميد مباش　　كه زير سايهٔ جود ست هرچه موجودست

الحديث الاول

خير امت اولدركه همت ايدوب　　حفظ قرأنه سعى ايده هرآن
كه رسولك كلامى در بو حديث　　خيركم من تعلم القرآن وعلمه

(تمام الحديث)

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

گلزار صدق اخبارك كل بى خارى اولان صحيح بخاريده جامع ـ

القرآن حضرت عثماندن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت اولنمشدر . صدر حدیث مزاحفات بحر خفیفدن (فعلاتن مفاعلن فعلان) وزننه موافقدر . «خیر» بو حالده افعل تفضیل واصلی «اخیر» اولدوغی بی قال وقیلدر . اکرچه کلمات نحاتدن فهم اولنان خیر وشرك اصللری مهجور ومن غیر ضرورة استعمالدن دور اولماقدر لکن (رضی) نك « فخففا بالحذف لكثرة الاستعمال وقد يستعملان على القياس » قولی انتباسنده ضرورت ایله عدم تقییدی جوازینی تأیید وبعض احادیثده قیاس اوزره ورودی بناء استعمالنی تشیید ایدر . اصحاب قلب صافیه پوشیده وخافی دکلدرکه قرآن عظیمك تعلم وتعلیمی افضل اعمال واشرف طلبات وآمالدر . ونسیان باعث العصیانی سبب سخط جبار بلکه کبیرۀ کثیرة الاخطار اولدوغنی امام نووی کتاب (روضه) ده تصریح وبو حدیث صحیح الورود ایله‌که سنن ابی داودده موجوددر ﴿ عرضت على ذنوب امتى فلم ارذنباً اعظم من سورة او آية اوتيها رجل ثم نسيها ﴾ مدعاسن تصحیح ایلمشدر .

(نظم)

چنانکه زندکیٔ تن بصحبت جانست　　　بدانکه زندکیٔ جان بنور قرآنست

(تفسیر اتقان) ده تحقیق وبیان اولنمشدرکه تلاوت قرآن ایله رطب اللسان اولماق بر کرامت کبری ونعمت عظمی درکه جانب فیاض بی علتدن رهنشینان عالم بشریته اعطا ورایت قدر ومنزلتلری میدان خصوصیتده اعلا اولنمشدر . عاکفان خطیرۀ (وما منا الا له مقام معلوم) بو انعام عامدن محروم وسمت حرمان وحسرت ایله موسوملردر . اول جهتدن سبق خوان مکتب (علمه البيان) اولان زمرۀ انساندن استماع ایچون اجتماع ایدرلر وهر مکانده‌که قرائت قرآن اولسه اول جانبه کیدرلر . امام اعظم

ومجتهد اقدمدن بوخبر مقبول مروی ومنقولدرکه بذات هدایت رفیقکه سعادت توفیقی حائز وهرسنه ایکی ختم قرأنه فائز اوله صراط مستقیم سنته اقتدا وحق قرأنی ادا ایتمش اولور . زیرا سلطان خیل انبیا علیه وعلیهم افاضل الصلوات والتحایا فریق رفیق اعلا ایله قصد مجاورت ومدینهٔ آخرته هجرت ایتدکاری سال انتقال ورحلتده قرأن مبینی حضرت روح الامینه ایکی دفعه عرض وتلقی ومراسم حفظ واستظهاری اظهارده احتیاط وتوقی بیورمشلر ایدی . جدول محیط حقائق امام جعفر صادقدن رضی الله تعالی عنه بوکلام صدق انجام مروی واول رشحهٔ ساقیٔ کوثر بومقال سلسبیل اثر ایله تشنکان هاجرهٔ بعد وهجرانی مُروی درکه (والله لقد تجلی الله لخلقه فی کلامه ولکنهم لایبصرون)

(نظم)

عاقلان را حلاوتی درجان غافلان را تلاوتی بزبان
پرنا محرمان به پیش جمال بسته ازمشك پردهای جلال

صاحب قاموس (بتّ) مادهسنده برنادرهٔ غرابت نشان ذکر وبیان ایلمشدر . عندالاهالی نفع وجدویدن خالی اولمامغین علی سبیل الاستطراد بومحلده ایراد اولندی (ابوالحسن علی بن عبدالله بن شاذان البتی کعرنی مقریٔ ختم فی نهار اربع ختمات الا ثمناً مع افهام التلاوة [*])

(نظم)

منکرچه شوی بحالتزنده دلان . یاهرچه ترانیست کسیرا نبود

اکرچه بوامر غریب لستحالته قریبدر اما محدثینك صاحب طرز نوی امام نووی کتاب (الاذکار) ده تذکار ایتدوکی بوندن ابدع

---

[*] ابوالحسن علی بن عبدالله بن شاذان البتی کعرنی نامندهکی مقریٔ بر کونده برثمن اکسیك اولق اوزره درت ختم ایندیرمشدر . بونکله برابر تلاوتیده افهام ایلمشدر .

واغرب وايجاب امر اعجابه سبب در (ع) فان عجبتم فكم فى الخلق من عجب خارج طور عقل اولماغين برمته نقل اولنـدى : « ختم جماعة فى كل يوم وليلة ثلاث ختمات وختم بعضهم فى اليوم والليلة ثمانى ختمات اربعاً فى الليل واربعاً فى النهار وممن ختم اربعا فى الليل واربعاً فى النهار السيد الجليل ابن الكاتب الصوفى رحمه الله تعالى وهذا اكثر ما بلغنا فى اليوم والليلة . وروى احمد الدورقى باسناده عن منصور بن زازان من عباد التابعين رضى الله تعالى عنهم انه كان يختم القرآن فيما بين الظهر والعصر ويختمه ايضا فيما بين المغرب والعشاء ويختمه فى رمضان فيما بين المغرب والعشاء ختمتين وشيئا وكانوا يؤخرون العشاء فى رمضان الى ان يمضى ربع الليل وروى ابن ابى داود باسناده الصحيح ان مجاهدا رحمه الله تعالى كان يختم القرآن فى رمضان فيما بين المغرب والعشاء فمما الذين ختموا القرآن فى ركعة فلا يحصون لكثرتهم فمنهم عثمان بن عفان وتميم الدارى وسعيد بن جبير رضى الله تعالى عنهم [*] »

[*] بعض آدملر هركون وكيجه‌ده اوچ ختم ايندير ديلر . بعضلر هركون وكيجه‌ده دردى كوندوز دردى كيجه اولمق اوزره سكز ختم ايندير ديلر . كونده درت وكيجه‌ده درت ختم ايندير نلردن برى السيد الجليل ابن الكاتب الصوفى (رحمه الله تعالى) در . بو ايسه ايشيده بيلديكمز ختملرك اك زياده‌سيدر . عباد تابعيندن منصور بن زازانه مسند اوله‌رق احمد الدورقى طرفندن روايت اولنوركه : مشار اليه منصور بن زازان قرآن كريمى اوكله ايله عصر آره‌سنده ختم ايدردى . مغرب ايله عشا آره‌سنده دخى بر دفعه دها ختم ايلردى . مشار اليه رمضانده ايسه مغرب ايله عشا آره‌سنده قرآن كريمى ايكى دفعه وفضله اوله‌رق ختم ايلردى . اوزمانلرده رمضانده عشايى كيجه‌نك درتده برى مرور ايدنجه‌يه‌قدر تأخير ايدرلردى . ابن ابى داود اسناد صحيح ايله روايت ايديوركه برمجاهد دخى رمضانده مغرب ايله عشا آره‌سنده برختم شريف ايندير يردى . بر ركعتده قرآنى ختم ايدنلرك عددى كثرتى حسبيله قابل احصا دكلدر . عثمن بن عفان . تميم الدارى . سعيد بن جبير رضى الله تعالى عنهم بو جمله‌دندر .

(نظم)

ولیك این روش رهروان چالاكست   تونازنین جهانی كجا توانی كرد

ابن حجرك (الدرر الكامنه فی اعیان المأة الثامنه) نامنه اولان تاریخ مشهورنده مسطوردركه حمزة الضریر الحنبلی قراء شیرین زباندن برحافظ جاری اللسان ایدی كه آیات قرآنیه‌یی باز گونه قرائت وصور حروف سوری آینهٔ معاینه‌ده منكوسة ارائت ایدردی . اگرچه بوامر امر كمال غرابتنه بناء حكایت اولنمشدر لكن عدم جوازی متعین و آیات بیناتك تعكیس وتنكیسنده عظیم وزر ووبال بلكه بیم كفر وضلال اولدوغی ظاهر وبین اولوب (رب تال للقرآن والقرآن یلعنه) وعیدندن بعیداولمق هرمؤمن حازمه لازمدر .

(نظم)

در ادایش زبان مكن كج مج   حرفهایش اداكن از مخرج
دور باش ازتهتك وتعجیل   كام گیر ازتدبر وترتیل

آشنای عالم روشنایی اولان حكیم سنائی‌نك بومعنای رعناسی زرین قلم شعشعهٔ مهرایله طاق زراندود سپهره نقش وتحریر اولنمغه شایسته وجدیردر .

(نظم)

چنك در گفتهٔ یزدان وپیمبرزن وره   كانچه قرآن وخبرنیست فسانه‌ست وهوس
اول وآخر قرآن زچه با آمد وسین   یعنی اندر ره‌دین رهبرتو قرآن بس

(فائدهٔ زائده)

جملهٔ فوائد غریبهٔ عربیه دندركه لفظ (بس) زبان فارسیده حسب معناسنه متداولدر . لسان عربیده (بس) تشدید سین ایله

بعينه بومعنايه مستعملدر . ترتيب فن تعريب ايدن علماء عربيت تعرض واشارت ايتمدكلرى عدم تعريبنه دال وتوافق لغتين قبيلندن اولمق اغلب احتمالدر . واتفاقات حسنه ونكات مستحسنه‌دندركه لغت فارسيه‌ده بس لفظنك اولنه مجرد تحسين لفظ ايچون واو زياده ايدرلر . كذلك لسان عربيده دخى حسب وقط اولنه فا كتوروب آنجق تحسين لفظ اراده ايدرلر .

الحديث الثانى

رسم شيخينه اتباع ايلر هركيمك كه اوله طالع سعدى
امتينه بيوردى فخر انام اقتدوا باللذين من بعدى

تمام الحديث

اِقْتَدُوا بِاللَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِي اَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ

سنن ترمذى وابن ماجه‌ده حضرت حذيفه‌دن رضى الله تعالى عنه بو عبارت ايله روايت اولنمشدر . بوحديثده لفظ (اللذين) صيغهٔ تثنيه اوزره مروى ومأثورولفظ (ابى بكر) (اللذين)دن بدليت اوزره مجروردر . ولفظ (الذى) حالت تثنيه ده لام واحده ايله يازلمق غلط وفرقا بينهما وبين الجمع لامين ايله كتابت رسم خطدر . شيخينك رضى الله تعالى عنهما فضائل جميلهٔ جميمه ومناقب عظيمهٔ عميمه‌لرى اول مرتبه‌دن افزون واول دائره‌دن بيروندركه تنكناى احصا واستقصاده مستكن واستيفاء حق بيانى عقود خناصر محاسبان ايله ممكن اوله . كتاب (فصل الخطاب) ده

جمال عروس مقالدن بووجهله کشف نقاب اولنمشدرکه حضرت صدیق پیشوای ارباب مشاهده‌در قلت نقل وروایتلری بوکا دلالت ایدر . وحضرت فاروق رهنمای اصحاب مجاهده‌در کثرت جهد وصلابتلری بومعنایی اشارت ایدر . کتاب (شفا) ده افاده اولنمشدرکه مهاجرین و انصار و آل کرام وصحب کبار ایله مملو وغاص اولان مجالس خاص حضرت‌رسول اکرم صلی‌الله تعالی‌علیه وسلمك شعشهٔ طاعت همایونلری ایله پر نور و شرف مقدم میمنت مقرونلری ایله رشك بیت معمور اولدقده حضار نادیٔ عظیم الخیر ساکن و ساکت ﴿ وکان علی رؤسهم الطیر ﴾ خاموش و خافت اولورلر ایدی .

(نظم)

کانما الطیر منهم فوق رؤسهم   لاخوف ظلم ولکن خوف اجلال

اول فرقهٔ ناجیه وزمرهٔ متناجیه‌دن همان شیخان اکبران رضی‌الله عنهما ابدا ابداء بشرهٔ بشارت ایله رفع بصر ایدوب صبح‌جمال نبی همالری متبسم و حضرت رسول انام علیه الصلوة والسلام دخی آنلره عین عنایت ایله نظر ایدوب غنچهٔ فم یاقوت فاملری متبسم اولور ایدی . اگرچه آل و اصحاب گزین رضوان‌الله تعالی علیهم اجمعینك هر بری اقتدا و اقتفایه صالح، خصوصا خلفاء اربعه‌نك هرحل وقاللری متضمن حکم و مصالحدر لکن حضرت عمر بن رضی‌الله تعالی عنهما جمله‌دن عالی وزمان باامانلری وصمت اعتلال واختلالدن خالی اولوب حرکات وسکناتلری دستورالعمل وهرحکم حکم نمالری بدرقهٔ مقصود وامل اولمغین بوحدیث صحیح الاسناده ذکر ایله افراد وعلی وجه‌التخصیص ایراد اولنمشلردر. بعد کتاب الله المجید اصح کتب مسانید اولان صحیح

بخاریده قبس روایت ایقـاد وفضیلت شیخینده رضی الله تعـالی عنهما
بووجهله ایراد اولنمشدرکه :

(نظم)

نقطهٔ خط اولین پرکار　　خاتم آفرینش اول کار
روشنـایی‌ده چراغ یقین　　نور پیشین و شمع باز پسین

حضرتلری مشاهدات غیبیه و عینیه‌یی کشف و انبا اثناسنده بیوردیلر که بر مرد صحرا نورد بر بقر ذی خواره سوار اولوب کشت قفار وبراری وتك وتنها بر بریهٔ تیهاده مشـاهدهٔ صنع باری ایدرکن ناکاه اول ثور بدیع الطور جانب راکبـه چشم خشم ایله نکاه (وما اخلق لهذا بل خلقت للحراثة) کلامی ایله منام غفلت وملامدن ایقاظ وانبـاه ایلدی (ع) وقد تنطق الاشیـاء وهی صوامت . بعده بو امر خارق العـاده‌یی تصدیق و فضیلت شیخینی اثبـات و تحقیق ایچـون ﴿ آمنت به انا وابو بکر وعمر ﴾ کلام محمدت اثرینی آویزهٔ گوش اصحاب یقین و سر مکتوم افضلیتی افشـا و تبیین بیوردیلر . بعده مستنشقان نسیم معرفته طیب خوش بوی حکمتی اشمام وحدیث سابقی اکمال واتمام ایدوب بیوردیلر که بر کرك سترك دخی قصد قطیع اغنام وبر گوسفند بی تابی اختلاس واستلاب ایله تحصیل اغتنام ایتمش ایدی . کسـوت غفلتدن عاری اولان راعی تکاپوی بی انتهـا واول شـاة نیم کشتی زیر چنکال کرك درشـتدن رها ایتدکده قدرت بی پایان اول عجمـاء بستـه زبانی عقال عقدهٔ لسـاندن اطلاق و صورت ذنبده اولان ذئبی انطاق ایدوب « من لها یوم السبع یوم لاراعی لها غیری » ایله قرب اشراط ساعته تعریض وساحهٔ اتعاظ وانتصاحه تحریض ایلدی . بعده

قلوب مستمعانی محجهٔ بیضاء ایقانه اماله ومحاذاة ابصاردن غشاوهٔ جحد
و انکاری ازاله ایچون تصدیق خرق عاده و ﴿ آمنت به انا و ابو بکر
و عمر ﴾ قول معتبرینی تکریر واعاده بیوردیلر . بو کلمات عبرت مطا
وینك راویسی که ابوسلمه وصحت روایتی مسلمه‌در دیمشدرکه بوحدیث
پرمنفعت وسودك زمان ورودنده حضرت شیخین مجلس قدسی مناظرد
حاضر اولمیوب بلکه بو شرف و فضیلتده همزانوی جناب رسالت
اولدقلری غائبانه ابانه واول رفیقان بی‌شین وعیبه ظهر الغیبده اظهار
یاری واعانه اولنمش ایدی . بومقامده تحقیق کلام وقول حذام بودرکه
موطن غیب هویتدن عازم ملك شهادت اولان هر امر الٓهی متضمن
حکم بی‌تناهیدر. اکرچه آل شرف قرین وانصار ومهاجریندن رضی‌الله
تعالی عنهم هر بری بر منقبت مخصوصه‌یه سزاوار ولائق وطرق اتصال
معنوی بعدد انفاس الخلائقدر اما جناب ختمیت مناب ایله ضجیع
وهمخواب اولمق بردولت سر مد سرامد درکه آنك جنب آفتاب اثرند
کواکب ومناقب اخر بی تاب وفردر وبر نوید جاوید درکه سائر قربات
ومفاخردن باسرها اوفی واوفردر . اکر مقتدای کل ساطان سلاطین
رسل سبك روح علوی خرام مسافه کزار من المسجد الحرام ناقهٔ
بصیر سرعما علیه صلوة الله مادامت السما حضرتلرینك حضور هدایت
ظهورلرنده حضرت شیخیندن اشرف واحب وآنلردن افضل واقرب
کیمسه اولسه مرقد فرقد منزلتلرنده شرف وصلت مضاجعته اول
وصول بولوردی وشحنهٔ تقدیر بی‌تغییراول رفیق‌خطیری بومشهد رائقه
سائق اولوردی (وهذا امر یقبله المنصفون من الکمل والاکابر
ولاینکره الا من هو مشاحن ومکابر) نته‌کیم :

(نظم لمؤلفه)

خلف صدق امیر الشهدا   در یکدانهٔ در یای هدا

زینت مسجد دین حضرت زین العابدینه :

(نظم)

رضی‌الله عن جمیع الآل   وعن الصحب ماتلعلع آل

برشخص سؤل وحدیث انداز بوالفضول ایراد شبهه واشکال‌وحضرت شیخینك حضور جناب رسالتده منزلتلرندن سؤال ایتدکده اول واقف اسرار خافیه ومفزع قلوب خائفه جواب (کمنز لتهما الیوم) ایله اول شایستهٔ عتاب ولومی اسکات و افحام وحقیقت حالی ضمن پاسخ ناسخ الاشکالده افهام ایتدکاری تحقیق سابقه مطابقدر .

(نظم)

چو پیغمبر ابو بکر وعمر را   بصرخواند اینك وسمع آن‌دکررا
کسی‌که این دوندارد کور وکرماند   زنقش وصوت حکمت بی خبر ماند

الحدیث الثالث

عاقل اولدرکه خیره طالب اوله   دوشمیه تا که شر ایله ذله
امر سلطان انبیا در بو   اطلبوا الخیر دهرکم کله

(تمام الحدیث)

اُطْلُبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ كُلَّهُ وَ تَعَرَّضُوا لِنَفَحَاتِ رَحْمَةِ اللّٰهِ فَاِنَّ لِلّٰهِ نَفَحَاتٍ مِنْ رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَسَلُوا اللّٰهَ تَعَالٰى اَنْ يَسْتُرَ عَوْرَاتِكُمْ وَيُؤْمِنَ رَوْعَاتِكُمْ

ابو نعیم کتاب حلیه‌ده وابن ابی الدنیا حضرت انسدن رضی الله تعالی عنه ، وبیهقی شعب ایمانده حضرت ابو هریره‌دن رضی الله عنه بوعبارتله روایت ایتدکلری (جامع الصغیر) ده اشارت اولنمشدر. مضیق عالم طریقدن فسحت سرای فضای معرفته وضع قدم ایدن واقفان اسرار حکمته پوشیده ومبهم دکلدرکه وجود من حیث انه وجود خیر مطلق ومحض موهبهٔ حق اولوب هر شرده نیجه سر منطوی وصورت ضررده اولان هر امر امر نفع بجد ومری ومحتویدر .

(نظم)

هرچه هست از بلا وعافیتی — خیر محضست و شر عاریتی
هرچه‌درخلق‌سوزی‌وسازیست — اندران مرخدایرا رازیست

اکرچه دقایق خیر وضیری ذهن پاك ایله ادراك ایلمك خیلی هنر وتمیز خفایای نفع وضر دخی امر معتبردر .

(نظم)

فلا عبث واخلق لم یخلقوا سدی — و ان لم یکن افعالهم بالسدیدة
یصرفهم فی القبضتین ولاولا — فقبیضة تنعیم و قبضة شقوة

اما اختلاف جهات شبهاتده بذل وسع مجهود وضمن باطل لجاجدن بریق حق ابلجی شهود ایلمك هر اهل هنره میسر اولمیوب ضالهٔ حکمتی واجد بلکه مصداق عدالف بواحد اولانلره مخصوص و فضلاء فهم ودرایتده جناح حس ظاهری مقصوصدر .

(نظم)

اکر اشیا چنین بودی که پیداست — سؤال مصطفی کی آمدی راست
که با حق فخر عالم کفت الٓهی — بمن بنمای اشیارا کماهی

زهی طالع فیروز وبخت عالم فروزکه بر مرد نیکوکار قسمت خانهٔ

﴿وربك يخلق مايشاء ويختار﴾دن افضه‌مبرت وجود ایچون مخلوق وموجود اولوب دست سخابار ایله سلسلهٔ خیرات ومباری تحریك ونشر مناشیر انعام ایله علی الدوام تحصیل نام نیك ایده .

(نظم)

ولاخیر فی طول الحیاة اذا امرؤ مضی ثم لم یذکر بخیر عواقبه

ارباب زکاونباهته بالبداهه ظاهر وبی حجت وبرهان باهردرکه خبر خیری مجرد نقل وحکایت کفایت ایلمز بلکه منهج خیره عازم اولمق لازمدرکه عداد اهل سداده معدود ومیان اخیار نیك نهادده مودود اوله . نته‌کیم معارف آلهیه‌ده ذوفنون اولان حضرت ذوالنون بوسر مکنونی کشف وافاده وبو کلام بدیع‌الاشاره‌یی اظهار واشاده ایلمشدرکه « کن بالخیر موصوفاً ولاتکن للخیر وصافاً فان الکافر قدینطق الحکمة » . امام ثعالبی کتاب (اعجازالایجاز) ده اکرچه نظم آتی البیان ایچون حضرت حسانك امیر اشعاری اولدیغنی اشعار ایلمشدر لکن کتاب (مسامره) ده اسباب اشتات عنعنه جمع وحوایت وبو وجهله تصحیح سند روایت اولنمشدرکه برکون خلیفهٔ پاك مشرب وشرفیافتهٔ اول من یسلم علیه الرب داور عدالت پرور یعنی حضرت عمرك (رضی‌الله عنه) نادیٔ جزیل الایادیلرنده سر جریدهٔ اخبار اولان کعب الاحبار حاضر ودریچهٔ درجهٔ انتظاردن کلزار رخصت کفتاره ناظر ایدی ناکاه شعراء نادرة الهیئه‌دن (حطیئه)که ساحت جودت‌قریحهٔ صریحه‌سی عریض وبین الشعرا نقاد شعروقریضدر ذروهٔ روایته اسناد وبوبیت پرعبرتده اولان ضالهٔ حکمتی انشاد ایلدی :

(نظم)

من یفعل الخیر لایعدم جوازیه لایذهب العرف بین‌الله والناس

كعب الاحبـاركه هر حديثده نيجه سر قديم مدرج واكثر كلام معتبری شارح متن (حدثوا عن بنی اسرائيل ولاحرج) در ديدی كه ياامير المؤمنين بو شعر متين تورات شرف آياتده مصرح و موجود واحبار يهوده منهل ورودی موروددر . خليفهٔ دومين مقصود كلمهٔ ﴿ وصالح المؤمنين ﴾

(نظم)

شريعت را كمال افزود اول زچل مردان يكی اوبود اول

صاحب مناقب بی مر ، حضرت عمر رضی الله تعالی عنه خاصرهٔ سؤاله شد نطاق و كيفيت وتوعندن استنطاق ايلدكده كعبهٔ اخبار اولان كعب احبار اظهار مضمر وسر مكتوم مكنونی مظهر ايدوب ديدی كه توراتده بالصراحه لابالتورية بواسلوب اوزره مكتوبدركه (من يصنع الخير لايضيع عندی لايذهب العرف بينی وبين عبدی) بوكلام حكمت مجاری حضرت ابی ايوب انصاری عليه رحمة الباری لفظ كلامدرز باريدركه ﴿ من لم يصلحه الخير اصلحه الشر ﴾ بوكلمات حسان دخی نسل حساندن برزن پارسای ساريه سانك نظم نصيحت رسانيدر :

(نظم)

سل الخير اهل الخير قدماً ولاتسل فتیً ذاق طعم العيش منـذ قريب

رواة ثقاتدن منقول ومنظار حكايت مصقلهٔ تصحيح روايت ايله مصقولدركه خلفاء عباسيه‌دن هارون الرشيدكه قصر بلند خلافتی دعائم انصاف و نصفت ايله مشـيد و بين الانام پيـام مكرمت وانعامی مشيد ايدی بر روز نزهت بروزده كه :

(نظم)

قصر را ازاندرون در بسته بود كز زيارتهای مردم خسته بود

سوا کن بیوت فلك قبابه توجیه خطاب ایدوب دیدی که خیلی ایام وشهور بلکه نیچه اعوام ودهور درکه :

(نظم)

الخیر ابقی وان طال الزمان به　　　والشر اخبث ما اوعیت من زاد

نظمی لوح قوت حافظه‌ده محفوظ وچاشنیٔ لذائذ معانیسندن کام دل ناکام محظوظدر هرچند مطیفان عتبهٔ فلك مانند اولان حملهٔ سفار ونقلهٔ اشعاردن تفحص ومنظرهٔ انتظارده تربث وتربص ایلدم راویان جهانکرددن هیچ فرد (ع) قائلك آدینی یاد ایتمدی . ساکنان حرم ارم همالدن بر اهل کمال که دست نشین پیشکاه دست بربالای دست وشمول احاطتنه نسبت پایهٔ ابن خلدون دون ورتبهٔ ابو زید وابن درید پست ایدی قائل نظم مرقوم معلومی اولدیغن اعلام وساحهٔ کلامده لواء اعلامی اعلا ایدوب بعد الاستیذان براعرابیٔ غرائب بیانی احضار وشاعر طلب کرده اولدیغن اظهار ایلدی . هارون که اولیاء دولتنه ادنی بخشش وعطیتی کنج قارون واعدای بدکردارینك طالع ناهموارلری واژون ایدی باران سحاب وسخاسی سیلان وبسط مقاله رغبت ومیلان ایتدکده اول راویهٔ سخن پرواز زاویهٔ رازدن سرطومار اخباری باز ایدوب دیدی که : یاامیر المؤمنین اول نظم گزینك برقصهٔ لازمة الاعتنایه ابتناسی واردر . اول داستان اعجوبه نشان بودرکه بوفقیر شکسته بال اوائل حالده مؤتمران فرمان ﴿واتموا الحج والعمرة لله﴾ ایله همراه اولوب نیچه روز وشب شب نیران مقاساة وتعب ایله بادیه پیما ومسافه گذار بیابان وتیما اولدق (ع) هر روز بمنزلی وهر شب جایی ، بوحال اوزره نزول وترحال ایدرکن ناکاه بدرقهٔ آگاه ترك تقدم واقدام ومسیر هدایت مصیردن احجام

واجحام ایدوب ناقه سواران مقدمه وساقه بریره تحزب وخرام حزم و آرام ایله تحزم ایلدیلر. بوکمینهٔ بی تاب سرعت وشتاب ایله اول طرفه عنان تاب اولوب کوردم که براژدر عفریت پیکر سرکریوه پیچاپیچده راه حجیج هدایت پسیجی بسته ومع کثرتهم پای قدرت رفتارلرین شکسته ایدوب مقابلهٔ شاهینده بغاث الطیور ومحاذات شیر عرینده قطیع بیقور کبی دنك ولال ودشت دهشتده جریح شمشیر ملال اولمشلر :

(نظم)

تیشه را زانبوهیٔ شاخ درخت — کی هراس آید ببرد لخت لخت
کوسفندان کربروند ازحساب — زانبهیشان کی بترسد آن قصاب

خاطر مخاطره سنوح ودل پرعنا بومعنایه میل وجنوح ایلدیکه مقاساة حرحجار حجاز وراه دور ودرازدن غایت بغیت ومراد تحصیل مرضاة رب العباددر اکر بواژدر دمان بی درمانه تیغ آتش زبانه ایله روانه اولوب تأیید خدا ایله صدمهٔ اولی ده زخمناك ونفس نافر جامی بوخدمت مغفرت انجامده القاء حفرهٔ هلاك ایدرسهم اول هیکل ضخمه آسیب زخم ایرشمکله مقاومت قافله‌دن هراسان وبعنایةالله سرکذرکاهدن دفع ورفعی آسان اولور. بوامرك تتمیمی تصمیم اولندقدنصکره دل هوس پیشه بواندیشه‌یه دوشدیکه احتمالدرکه اول ثعبان دیو تمثال ریك تفسیدهٔ تیماء بیمادن بی طاقت وتاب ولسان حال ایله قافلهٔ مغفرت مآلدن جویای آب اوله. لاجرم (اعط اخاك تمرةوان ابی مجمرة) مثلنه امتثال وبرمشك ابر فیضان وشمشیر برق لمعان ایله جانب تنین سهمنا که بی باك توجه واقبال ایلدم (ع) والجود بالنفس اقصی غایة الجود. اول اژدهاء بادها قافله سالاران راه هدادن جدا اولدیغنی کوردکده لسان استعداد ایله آتش عطشدن فریاد و (اغیثوا علینا بما) مفهوم عبرت نماسنی یاد

ایدوب کردن کردون کمندینی دراز ودهانهٔ سجین ماننـدینی بازایلدی. بن دخی اول آب روح آسانی دهلیز کلوی کاریز آساسنه هزاربیم ونصب ایله افراغ وصب ایتدیکمده لهب سوزدرونمه انطفا وسکون کلوب اول دهناء پهنا وتیه تبه نماده غلطان وناپیدا وصورت ابتهاج مجاج منظارروزکارده نمایان وهویدا اولدی (ع) اندوه کهن بشادیٔ تازه برفت. بعده شوق وغرام ایله بلد حرامه نزول والمام ومناسك تعبدیه‌یی علی ماشرعت رعایت واتمام ایدوب رفقهٔ هدایت فرقه ایله رجوع وقفول واول جای ژدها نماده القاء عصا ونزول ایلدك. اقتضاء قضـاء عجیب الآثار ایله وسط شب تارده بلا تحری وتحرز قصد تخلی وتبرز ایدوب بواثنـاده رهزن غفلت ونعاس کاربان جواس حواسه ترکتاز ودل میال یوسف رخان عالم مثال ایله عشقبازلغه آغاز ایلدی. شکر خواب بامداد امتداد بولوب کرمیٔ مهر رخشان ایله خواب کراندن بیدار و(عوداً علی بدء) عالم محسوسات بدیدار اولدقده اول بزیهٔ عمرکاهه نکاه ایدوب کوردمکه قافلهٔ بی درنك ادراك وهم تیز آهنکندن بعید وبختیان جهـانکردك اثر کردی نابدیداولمش. خیلی زمان اطراف بیابانده بیهوده تك وپوده اولوب بالآخره شش جهات جهاندن صوت (کالذی یغشی علیه من الموت) داخل صماخ جان بلکه هرخار مغیلان نمودار ثخوای (یأتیه الموت من کل مکان) اولدی.

(قطعه)

کیف الوصول الی سعاد ودونه   قلل الجبـال ودونهن حتـوف
الرجل حافیـة ومالی مرکب   والکف صفر والطریق مخوف

بوطریق ایله اول مفازهٔ بی رفیقده دشمن کام ووادیٔ نامرادیده عرضهٔ حسـام سام ایکن خصم عنایت ازلیه سازکاروکارسـاز و آفتاب

لطف بی حساب (واضیق الامر ادناه من الفرج) روزنه‌سندن ضیا انداز اولوب طرف بیدادن ایکی شتر شیر پیکر ظاهر و پیدا اولدی .

(نظم)

برخ پرفروغ وبتن پرشکوه   بکردن چوکردون بکوهان چوکوه

بریسی کندی عبا واعبامی تحمیل ایتدیکم جمل جمیل ، بری دخی بر آخر شتر عدیم العدیل اول اشتران نوك پیشروی مرصاد انقیاده سلوك وغایت ذل ورأفت ایله بروك ایلدی . بعده قدرت خالق ایله ناطق اولوب دیدی که : ای غریب روزکار بنم غارب استوارمه سوار اولوب کندی راحلهٔ رهواریکی جنیبت وار مقود ضبط ایله تقیید وربط ایله که (قبل ان یرتد الیك طرفك) ادنی تحرك ایله سنی قافلهٔ مغفرت انصاله ایصال ایدەیم . بن دخی اشارت جمل ایله عمل ایتدیکمده اول راه بی راهه روان ومتوجه جانب کاروان اولدی طی مکان ایله آزمانده سواد لشکر معاین ومبصر اولدقده اول اشتر مبارك بارك وتك وتاب سرعت وشتابی تارك اولوب لسان فصیح وبیان صریح ایله دیدی که من بعد کندی جمل جبل سانکه راکب وبنم محجهٔ مقارنت ومصاحبتمدن بعید وناکب اول که (ع) آن ده که شود دیده چه حاجت بدلیل . بن دخی حسب الاشاره عامل وظهر شتر غیبیدن نازل اولوب هنکام تودیع وزمان تشییعده اول ناقهٔ تهارو واشتر صحرادوه دیدمکه ای مخلوق بدیع خلقت ومعجب به (افلا ینظرون الی الابل کیف خلقت) اول قادر بیچون و کاشف سر مکنون کاف ونون حقیچونکه منتظران منظرهٔ امکانی خلعت خلقت بی امتنان ایله تشریف وتزیین وهر برینك کمیت حرکات وسکناتنی لوح تقدیر ممتنع التغییرده ترتیب وتبیین ایلمشدر سن نه‌مقوله مخلوق بدیع الاطوار

اولدیغنی کشف واظهار ایله‌که سنك کار وکردارك بنی سراسیمه وزهرهٔ صبر وقرارمی دونیمه ایلدی. اولشتر خلیع العذاری تکرار قدرت مهیمن خلاق انطاق ایدوب دیدی‌که بن تشکلات کوناکونه مرخص ومأذون اولان جنیان نیرنك سازدن برجنیٔ غرائب پردازم. سنهٔ اولی‌ده شکل اژدهاده صورت نما اولوب کرمیٔ ریك آتش رنکده تشنه ودمبسته وداء راحت زدای عجز وجزع ایله بی تاب وخسته ایکن آب تاب ایله بنی اروا وهنکام ضرورتده حاجتمی قضا ایتمکین بن‌دخی بودیر مکافاة ودور پر آفاتده ﴿ان‌خیرا فخیر﴾ مجلاسنده جلوه‌کر ودم احتیاج وفاقه‌ده صورت ناقه‌ده سکادلیل ورهبر اولدم. بعده جادهٔ موعظهٔ حسنه‌یه ارشاد وخاتمهٔ کلام عبرت انجامده:

(نظم)

الخیر ابقی وان طال الزمان به والشر اخبث ماواعیت من زاد

بیتنی انشاد ایدوب ابتدا بونظم حکمت انتما اول جنیٔ غرائب نمادن استماع وبنم وساطت روایتم ایله مائدهٔ فائده‌سندن استمتاع اولنمشدر.

(نظم)

علی انها الایام قدصرن کلها عجایب حتی لیس فیها عجائب

تتمهٔ حدیث مسفورده مذکور اولان نفحات بهیهٔ الهیه‌یه تعرض وسترعیوب ورفع کروب ایچون نیاز وتضرع دخی جملهٔ اعمال خیر مأنددر وحدیثك اولی ﴿اطلبوا﴾ و آخرنده صیغهٔ (سلوا) اولمق اهل بصارته ایما واشارت ایدرکه هرطالب کنج مطالبه متحتم وواجبدرکه سپیده دم شباب پرشتابدن انجام نشیب مشیبه وارنجه بالغدو والآصال علی الاتصال دعا وتضرع ومصاف نفس بی انصافدن آمن اولمق ایچون مؤمن ایله تترس وتدرع ایده.

(نظم)

لولم ترد نيل مارجو واطلبه   من فضل جودك ماعلمتنى الطلبا

اكرچه صفحات نفحات حی قدیر رقمکش دبیر تدبیر دکلدر اما :

(نظم)

تجلیٔ خدا ناكاه آید   ولیکن بردل آكاه آید

مغزای خبرت فزاسی اوزره دوام تنبه واكاهی ایله منتظر فیض نامتناهیٔ الهی اولمق لازمهٔ صدق نیت وكتاب استبصار وتیقظی تحفظ مقتضای ادب عبودیتدر .

(نظم)

توانی كه روشن كنی سینه‌را   دزو آری آیین آیینارا
زتودوركردن زروزن نقاب   بروزن درافتادن ازآفتاب

الحديث الرابع

مؤمن اولدركه زهده اولوب راغب   ساكن مسجد اولمغه ایده جد
فخر عالم كلامیدر بوحدیث   افضل الناس مؤمن مزهد

(متن الحديث)

اَفْضَلُ النّاسِ مُؤْمِنٌ مُزْهِد

بوحدیث صحت عنوان بی‌زیاده ونقصان بحر خفیفه مطابقدر (دیلمی) مسند فردوسده حضرت ابوهریره‌دن روایت ایتدیكی جامع الصغیرده

اشارت اولنمشدر. علامهٔ زمخشری لغت فائقده که راموز رموز حقائقدر بوحدیثی ذکر وایراد واعشی نك :

(نظم)

فلن یطلبوا سرها للغنی　　　ولن یترکوها لازهادها

قولی ایله استشهاد ایدوب « مزهد » ی قلیل المال ایله تفسیر ووجه اشتقاقنی ﴿ لان ماعنده یزهد فیه لقلته ﴾ ایله تحقیق وتقریر ایلمشدر . قناعت که ملزوم قلتدر برکنز لایفنی وکنج بی منتهادرکه اکا مالك اولان سالك فضول عیشك سره وناسره سندن باسره امتناع وهر خصوصده (من قنع قنع) فحواسی اوزره قدرحاجت ایله اکتفا واقتناع ایدر .

(نظم)

ملك القناعة لایخشی علیه ولا　　　یحتاج فیه الی الانصار والخول

استاذ مشایخ کرام اظهار حق کلام ایدوب بیورمشلرکه اکرچه فقر وغنانك ترجیح وتفضیلنده چوق قال وقیل اولنمشدر اما بنم قتمده اشرف واکمل وجملهدن اجمل اولان مقدار کفایت وکفاف ومالا بدمنه ایله تحصیل قناعت وعفافدر .

(قطعه)

اری الدنیا لمن هی فی یدیه　　　عذاباً کلما کثرت لدیه
اذا استغنیت عن شیٔ فدعه　　　وخذ ماانت محتاج الیه

فی الحقیقه بودقیقه قاعدهٔ حکمت عملیهیه اوفق وصاحبی هرحالده مکارم خلال بی اختلاله موفقدر. زیرا خصال بشرده معتبر اولان طرفی نقیض بغیضدن مکلؤ ومصون وکمال سداد واعتداله ملابس ومقرون اولوب مجاریٔ اطوار واوطارنده سر ﴿ بینهما برزخ لایبغیان ﴾ متکشف وعیان اولمقدر .

(نظم)

که اختیار وسط راست درجمیع امور　　بدین دلیل که خیر الامور اوسطها

هر نبیل نبیه هوشیارکه رضای حکیم پروردکاره آرزومند وبی اضطراب ولجاجت قدر حاجت ایله قانع وخرسند اوله دنیاده (ماعال من اقتصد) مقصدینه واصل اولور وعقباده (فلات ولات حین مناص)دن انفلات وخلاص بولور .

(رباعی)

حرصست که جمله را بدام اندازد　　واندر طلب مال حرام اندازد
حرصست که جمله خلق را زاسایش　　بازآرد ودر رنج مدام اندازد

ارباب توفیق بووجهله تحقیق ایتمشلردرکه فقراء پریشان اوقات قلت ازواد واقوات ایله مثابهٔ امواتده در الاشول فقیرلك درونکه جناب قادر بیچون آنی عز قناعت ایله احیا وروع کثیرالورو عنه سر استغنایی نفث وایحا ایتمش اوله .

(نظم)

اکرکنی طلب نانهاده رنجه شوی　　وکربداده قناعت کنی بیاسایی
بوغم مخور زپی رزق کانکه بی تو ترا　　بیا فرید ضمان میکند بدارایی

اکرچه نفس بد آموز حرص جهان سوز ایله کویای (هل من مزید) وظلم ظلمات انجام ایله هتك پردهٔ اسلامده رهنمای حجاج ویزیددر اما :

(نظم)

النفس راغبة اذا رغبتها　　واذا ترد الى قليل تقنع

فحواسی اوزره حسب الامکان اطماع پریشانی ازاله وتدریج ایله اول دل ریاضت پسیجی جانب تقلیل آماله اماله نشانهٔ توفیق خدا داد ونشأة

مدام هدایت واستعداد سداددر. رسالهٔ قشیریه‌ده بعض اهل اشارتدن نقل وروایت اولنمشدرکه ﴿ ان الابرار ﴾ نظم کثیرالاسرارنده نعیمدن مقصد قناعت وجحیمدن مقصود حرص وشهوتدر .

(لمؤلفه)

دنیدر اوکیم عفتی ترك ایدوب تفاخر ایده کثرت باه ایله
ولاینفع الاصل من هاشم اذا کانت النفس من باهله

رواة صحیحة الاسانیده رسانیده اولان احادیث صحاح وکلمات فصاحدندرکه ﴿ طوبی لمن هدی للاسلام وکان عیشه کفافاً وقنع به ﴾ بعض اکابرك نفاثات سحر مأثرندندرکه ﴿ الکریم من یستضیٔ بزیته و یلتقط کسرة بیته ﴾ حضرت ذو النونك کلمات حکمت نموننددرکه (من قنع استراح من اهل زمانه واستطال علی اقرانه) نقاوهٔ مقال بودرکه هرحالده خفیف الحاذ وتارك مطامع وملاذ اولمق اسلم واصوب ومعرت فقر واحتیاجدن مضرت مکر واستدراج اشد واصعبدر .

(نظم)

ومن کلفته النفس فوق کفافها فما ینقضی حتی الممات عناؤه

زهرهٔ زهر آلود حیوة دنیایه فریفته ومبتلا اولمیان خردمند خبیره لائق وجدیر بودرکه رقبهٔ دانی اسرذلدن فك وصحیفهٔ جناندن غلطات افکار پریشانی حك ایدوب متاع قلیل دنیانك جمع وتوفیرینه عدم اجترا وهرامرده قدر یسیر ایله قناعت واجتزا ایده .

(نظم)

گر نباشد مرکب زرین لگام من توان زدهم بپای خویش کام
ورنباشد دور باش ازپیش وپس دور باش نفرت خلق ازتوبس

تاریخ خلفاده برداستان غریب رقمزدهٔ کلك جادو فریب اولمشدر کوشهٔ سباقنده دفائن اسرار حکمت نهفته وکلشن سیاقنده شکوفهٔ اعجوبه وغرابت شکفته اولمغین احادیث آخرك شرحی تأخیر وارجا وعنان شبدیز خامهٔ سرتیز تیه مانحن فیهده اطلاق وارخا اولندی .

(نظم)

کزارندهٔ حرف برحسب حال . زپرده چنین می نماید خیال

که برکون خلیفهٔ آکاه معتصم بالله منظرهٔ دار الخلافه‌ده نشسته ودر دولت سرا روی بیکانه و آشنایه بسته ایدی اطراف بارکاهه طرف انتباه ایله نکاه ایدرکن کوردی‌که برپیر روشن ضمیر دوشنده مشك پرآب ودستنده کوزهٔ تراب ساحهٔ سرای دلکشاده شرط سقایه‌یی وقایه ایدوب خدمتده دامن درمیان و سیماسندن (افضل الصدقة سقی الماء) سری عیان اولمش. حضرت مسبب الاسباب قلب خلیفهٔ والاجنابه محبت سقای خوش لقایی القا ایتمکین فی الحال اظهار نوازش ورأفت وشعرا وادبا ایله حافل اولان خلوتسرای ارم مماثلنه دعوت ایدوب مزید انبساط واسترسال ایله سن وسالندن سؤال ایلدی . پیر حکمت پیرا که مصداق ﴿واسأل به خبیرا ﴾ایدی دیدی‌که یتمش بش سالدرکه کمال ضر وکلال ایله تنکاتنك معیشت ضنکده روزکار کچیروب سبب تحصیل سبیده شب وروزکار و﴿ المؤمن لایخلو عن علة وذلة وقلة ﴾ رسمنی آشکار ایدرم . خلیفهٔ عباس شعار بوکلام حکمت مداردن راح انشراح ایله نشئه‌دار اولوب دیدی‌که ای پیر مؤدب حکمت وسبب نه‌درکه پیشه‌ور وره‌نشین اولان سوقه ومساکینك عمرلری دراز واسباب وجوه معیشتلری آز اولوب اغنیا واهل جاهك عمرلری کوتاه و(طوبی لمن طال عمره وحسن عمله) نصیبندن بی نصاب

اولمغله طول امل بحسابلری تباه اولور . پیر صائب تدبیر (نعم الناصر الجواب الحاضر) رکازندن کوهر رازی اخراج وابراز ایدوب دیدی که اکرچه کشف استار اسرار ربوبیتده خوف وبیم وحکمت مسکوت عنهایی انهاده خطرعظیم واردر اما ذهن پاك وعقل تابناك بودکلو ادراك ایدرکه دارالضیافهٔ (نحن قسمنا) دن مسافران رباط دنیایه روزیٔ مقدر مقرر قیلنمشدر . اهالیٔ مجد ومعالی دفعهً واحدهً استیعاب نصیب وخلاق واستیفای حظ ارزاق ایتمکین کیسهٔ وجودلری کوهر جهان مایهٔ عمردن تهی و آفتاب حیاتلری مغرب زمین اجل ومماته منتهی اولور . اما خوکردهٔ قلت مال اولان فقرای شکسته بال رزق مقسوم و روزیٔ مرسوملرینی شیئاً فشیئاً استیفا ایدنجه استبقا وتعمیر وملك وجود مستعارده تأمیر اولنوب قسمت خانهٔ (ومانتزله الا بقدر) دن هرشام وسحر افاضهٔ رزق جدید وزمان زندکانیلری مدید اولور .

(نظم)

اسکندر وتنعم ملك ودو روزه عمر　　　خضر وشعار مفلسی وعمر جاودان

خلیفهٔ حاتم سیرت بوکلام پرحلاوت وطلاوتی که ضمننده چاشنیٔ حکمت ولذت شهد معرفت واردر پسند واستحسان وایکیوز دینار کامل العیار عطیه واحسان ایدوب پیر باتوقیر (شاکراً لانعمه) عودت ورجوع ورفاه بال ایله عبادت منعم بی زواله مبادرت وشروع ایلدی . برهفته دن صکره خلیفهٔ جواد دأب معتاد اوزره فضای سرای فلك مدارده اجالهٔ نظر اعتبار ایدرکن کوردی که :

(نظم)

کودکی خرد نورسیده هنوز　　　سبزه بروی نادمیده هنوز

اول پیر پرسقامك مقامنده النده برسبو سوبسو تك وپو وسبیل سقایتده

رشحهٔ زلال عاطفتی جست وجو ایدر خلیفهٔ سلیمان مان پیر هدهد سانی تفقد و یاد وکاشانهٔ پرسش ونوازشی بنیاد ایدوب آشریف جائزهٔ تلطیف ایله پایهٔ زیر دستانی قمهٔ قبهٔ آسمانه موازی و احیاء سنت ذره پروری وبنده نوازی ایلدی .

(نظم)

رسمیست قدیم وعادتی معهودست　　پرسیدن کهتران محنت فرسود

حضار مجالس بی مثال اول پیر کهن سال تجوز دنیاء پر خداعه وداع ایتدیکنی اظهار وبو طفل رشید وسری آنك پسری اولدیغنی اعلان واجهار ایلدیلر. خلیفهٔ عبرت بین انتقال پیر کزیندن مغتم وحزین ونديم ندم وحنین اولوب دیدی که نه عجب نکتهٔ دلپذیر ونادرهٔ بی نظیر ایدی که اول پیر پرنوردن ظهور بولدی. حقا که اول سقا بقیهٔ رزق صوری اولان ایکیوز فلوری یی ایفا وروزیٔ معینی جملةً افنا ایتدیکی کبی انفاس عمر بی ثباتی قرین نفاد ومنشور مدت حیاتی بی نفاذ اولوب شحنهٔ اجل مسمی دروازهٔ عالم برزخی باز ومرغ روحی آشیان اصلی طرفنه بی پروا پرواز ایلدی .

(رباعی)

خوش باش دلابدادهٔ دهر بساز　　وازرده مشو در طلب نعمت وآز
سیم وزر کل مبین وده روزه بقا　　خوش سروتهی دست وخوشا عمر دراز

سحبان معجز رقم یعنی حسان العجم بوشعر پرحکمت ایله شرف قناعته تلویح ومسبوق بالبیان اولان دستانه تلمیح ایلمشدر :

(نظم)

کر نفس من فزونیٔ عیش آرزو کند　　من قصهٔ خلیفه و سقابیا ورم

الحديث الخامس

سعی ایدر خلقنی اتمکه تهذیب   سالك راه دین اولان دانا
حسن الخلق ایچون بیوردی رسول   اکمل المؤمنین ایمانا

(تمام الحدیث)

أَكْمَلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِيمَاناً أَحْسَنُهُمْ خُلُقاً

سنن ابی داودده حضرت ابو هریره دن رضی الله عنه بو عبارتله روایت اولنمشدر. خلق نفس خلقده بر هیئات راسخه دن عبارتدر که آنك واسطه سی ایله افعال یسر وسهولت ایله صادر وصاحبی بلافکر ورویت آتیان وتمشیتنه قدراولور. اگر شرعاً وعقلاً پسندیده اولان اخلاق حمیده ایله تخلق ونقائضی اولان رذائل ونقائصدن تخلی ایدرسه اول هیئاته خلق حسن اطلاق اولنور . والاخلق سیئ ایله مسمی اولمق اوزره اجماع واطباق اولنور . (ع) الخلق اسم للمحاسن کلها . تعریف مذکورده هیئات راسخه لفظی قید احترازی و بومعنی معلوم نکته شناسان لسان تازیدر . زیرا هر کس که بعض حالات عارضیه ومقتضیات غیر رضیه ایله علی الندور بذل میسور ایلسه عند الحکما سخا ومعروف ایله منعوت وموصوف اولماز مادام که نفسنده اول خلق ثابت وکازار نهاد وطینتنده نهال برومند دربت نامی ونابت اولمیه .

(نظم)

وللنفس اخلاق تدل علی الفتی   اکان سخاءً ماأتی ام تساخیا

کذلك عند هیجان الغضب تکلف و نصب ایله اختیار سکوت وسکون وجانب کظم غیظه میل ورکون ایلسه حلم وارفق اطلاق اولنمز

تا كه صفت حلم و رأفت اندەراسى وراسخ و آيات محكمۀ صبر وانات على مر الآنات حكم طيش وخفتى بالكليه ناسخ اوليه. بالجمله خلق وسجيت مجرد فعله اشارت دكل بلكه تمرن وعادتدن عبارتدر .

(نظم)

اذا المرء لم يمدحه حسن فعاله　　　فمادحه يهذى وان كان مفصحا

زيرا نيجه سخى رخى البال اولوركه فقد نقد مال ياخود آخر عوائق و اشغال سببى ايله احسان و اجمالده تسويف واهمال ايدر ونيجه بخيل دخيل اولوركه سمعه وريا وبعض طرق حيل نما جهتندن بذل وسخاده تمحل وكثرت عطا وسماحت ايله طروء عوز وقلته تحمل ايدر. اخلاق محسنيده مذكور وبعض مجاميع معتبرەده مسطوردركه (يوم تبلى-السرائر وتكشف الجرائر) كفۀميزان صحيح العيارده وزن واعتبار اولان اعمال وافعالك اثقلى وبر روايتده اسبق واوّلى خلق حسن بعده فعل مستحسندر. ومنبسط وكشادەرو اولان مرد نيكخو مجرد رجاحت ميزان سجاحت ايله سكنۀ قصر مينا مينو ايله همزانو اولور و قائم الليل وصائم النهار اولان ابرار واخيار رتبەسنه وصول ايله مقصودى حصول بولور.

(نظم)

از دشمن اكر رسد بجانت دردى　　　زنهار مكن رنجه ور اكر مردى
القصه چنان زى كه اكر خاك شوى　　　بر خاطر كس ازتو نباشد كردى

فضل قادر خلاق ايله تهذيب املا و اخلاقك جواز و امكاننده نه وجهله ريب وكمان اولنوركه صورت مختارده اولان انسان پريشان اطوار دكل بلكه بهائم ووحوش بيقرار دخى كرفتار شبكۀ شركۀ تسخير وشر شراست وشكاستلرى قابل اصلاح وتغييردر. باز تيز تاز جو هواى وحشت ونفرتده پرواز ايدركن نشيمن انسده آشيان ساز ولقمۀقناعت

ایله تارك شره و آز اولوب آب وروغن صیادایله پرورده ولطائف الحیل حسن تدبیرایله ساعدشاهان جهانکیر خوکرده اولور وسك ناپاك تناول جیف وقاذوراتده بی باك وعقره ومکالبه‌یه حریص وشغبناك ایکن مقرعهٔ ذعروبیم ایله‌پذیرای دم تعلیم اولمغین نامی‌کلب‌معلم واخس حیوانات ایکن طوق حنو ومراعاة ایله معلم اولوب سك اصحاب کهفه مماثل و ﴿ کلوا مما امسکن علیکم ﴾ شرفنه نائل اولور . واسب سرکش بی افسار میدان جماح وحرانده خلیع العذار ایکن حسن تربیت ایله مروض وسهل القیاد ومربط ریاضت واستسلامده اسراج والجامه‌معتاد اولوب مضمار اطاعتده رهوار وسبك‌سیر وشایستهٔ تشریف (معقود بنواصیها الخیر) اولور. نفس بشرکه کرفتار کشایش خیروشردر(ع)خوپذیرست نفس انسانی ، وفتی اوزره قابل تأثیر وپذیرای تبدیل وتغییر اولماسه نصائح ووصایا باطل وسدی ونوامیس الهیه ده ورود بولان مؤاخذات وحدودحکمتدن جدا اولوب(حسّنوا اخلاقکم)امری بیهوده‌وهرکس تبع هوا وهوسده مقاساة شدائد ریاضتدن آسوده اولوردی . تهذیب اخلاقدن مقصود ومراد خصال مادر زادی بالکلیه قلع واماطه وعن اصلها قمع واماته دکلدر. بلکه (بعثت لاتمم‌مکارم‌الاخلاق) مصداقی‌اوزره قیصهٔ اعتدالدن حد اعتداله ردواختیارخیر الامور ایله دروازهٔ افراط وتفریطی سدم‌وسد ایلمکدر .

(نظم)

آدمی زاصل فکرت آمد صاف | از صفا قابل همه اوصاف
هرصفت راکه میشود طالب | میشود برنهاد او غالب

مثلا صفت غضب وحدت‌که حاق وسطی حمیتدر جانب افراطی تهور وطرف تفریطی جبن ورخوتدر . وصفت شهوت‌که حد اوسطی

جانب افراطی شره وطرف تفریطی جمود طبیعتدر اسب سرکش غضب، حکمۀ حکمت وادب ایله مضبوط وشیر شرزۀ شهوت سلسلۀ حکم شریعت ایله مربوط اولوب هرحالده مرکز دائرۀ اعتدالده قرار وهنگام غیظ وکینه ده کظم وسکینه اختیار ایده .

(قطعه)

بين التعزز والتذلل دربة مقبولة في عين كل موفق
فاسلكه في كل المواطن واجتنب كبر الابيّ وذلة المتملق

نعم نکات قرآنیه ایله سیر اولان واقفان خبایاء تفسیره خفی وستیر دکلدر که ﴿اشداء على الكفار رحماء بينهم﴾ آیت باهدایتنده بو معنایه رمز واشارت واردر. زیرا شدت که خمیرمایۀ غضب وحدتدر طبع بشرده مقرر اولمسه کفار بدنهاد ایله طرق غزا وجهاد بسته ورابطۀ جدال وجلاد بالکلیه گسسته اولورایدی واگر لهب جهانسوز غضبك انطفا وجمودی مقصود اولسه اشرف طوائف انام اولان انبیاء عظامده على نبینا وعليهم السلام انفعال وکدردن نشانه واثر قالمز ایدی . مع هذا هربری زمان رؤیت فساد ومعصیتده متکدر وغضبان واقامت حدوده سعی نا محدود ایله کوش، پیچ اهل عصیان اولوب کیمی طوفان عام غیرت وانتقام ایله قوم بدتبار مستحق التباریني ﴿لاتذر على الارض من الكافرين ديارا﴾ تیارنده اغراق وکیمی شعلۀ جهان افروز حمیت دشمن سوز ایله عدوی تندخوی کینه جویني ﴿النار يعرضون عليها غدواً وعشياً﴾ سعیر قعیرنده احراق ایلدی. حضرت رسول کریم مظهر تشریف ﴿بالمؤمنين رؤف رحيم﴾ شایستۀ خلعت ﴿انك لعلى خلق عظيم﴾ ایکن حرم مجلس محترملرندکی مصداق (لاتؤبن فيه الحرم) در بعض کلمات ناهنجار زبان زدۀ جلسه

وحضار اولدقده اسرهٔ پیشانی مسرت نشانلرنده آثار غضب وتکدر منظور اعدا واحبا وامارات اضطراب وتغیر مشهود قرابین واحبا اولوب حتی وجنات جنات نمالری کلبرك آسا سرخ وآل وذات ستوده فعالری رشحه دار عرق انفعال اولور ایدی . لکن اول سلطان ملازلك حشر وتواضع نمای (انما انا بشر)ك همان ظاهر بشرهٔ رخشانلری غبار مدلول (اغضب کما یغضب البشر) ایله مغبر ومغیر اولوب باطن وحی مواطنلری هر حالده وقایت قادر متعال ایله مجاوزهٔ حق وسط حقدن مجانب و(لااقول الاحقاً) حماسنده مصون ومحمی الجوانب ایدی. بو معنایه (والکاظمین الغیظ) نظم حکمت انتماسنده اشارت وایما واردر شول جهتدن که کظم غیظ وجود تأثر وملالته دلالت ایدر . اکر بالکلیه مادهٔ حادهٔ غضبك زوال وامحاقی شرط تهذیب اخلاق اولسه اسلوب نظم تغییر (والفاقدین الغیظ) ایله تعبیر اولنور ایدی . بعض کبارك رشحات اقلام درربارلرندرکه :

(قطعه)

کل الامور تزول عنك وتنقضی   الا الثناء فانه لك باقی
والله لو خیرت بین فضائل   مااخترت غیر مکارم الاخلاق

بو بابده مغز سخن وقول حسن بودرکه مزودهٔ احتما ودواء مر ریاضت وتقی ایله تعدیل اخلاق بی سامانك جواز وامکانه تجربه شاهد عادل وحکماء آفاقك اتفاقی دلیل بی معادلدر .

(نظم)

دادیم نشان زکنج مقصود ترا   کرما نرسیدیم تو شاید برسی

الحديث السادس

حضرت عزته اولور عاصی ایلیه هرشقی که شق عصا
فخر عالم بیوردی صبر ایتسون من رأی من امیره شیئا

(تمام الحدیث)

مَنْ رَأى مِنْ أميره شَيئاً يَكْرَهُهُ فليصبر عليه فأنَّهُ مَنْ فارَقَ الجماعةَ فماتَ فميتةٌ جاهليةٌ

صحیحینده حضرت ابن عباسدن رضی الله تعالی عنهما بو عبارت ایله روایت اولندیغی مشارقده اشارت اولنمشدر. آخر حدیثده (فمیتة) لفظی مبتدأ محذوفك خبریدر. تقدیر کلام (فمیتته میتة) اولدیغی شوب شبهه‌دن بریدر. تشریف یافتکان خطاب ﴿ جعلکم خلائف فی الارض ﴾ واورنك نشینان (ورفعنا بعضکم فوق بعض) اولان داوران حکومت رانه بی ریب ومین فرض عیندرکه شجرهٔ طیبهٔ عدالتدن ثمرهٔ نیکنامی ومحمدت اجتنا وحسب الامکان موبقات ستم وطغیاندن اجتناب ایدوب حق مستحقنه ایصال وبناء ترجیح بلامرجحی معون عدل معول علیه ایله استیصال ایده‌لر .

(قطعه)

اذا شئت انْ تعطی الامور حقوقها وتوقع حکم العدل احسنَ موقعه
فلاتصنع المعروف فی غیر اهله فظلمك وضع الشیٔ فی غیر موضعه

تا که کوش کشان سمع وطاعت اولان اهل سنت وجماعت کردن خدمتی چنبر اطاعته تسلیم ونصب لواء مخالفت ایدن اهل بغی وغواتی زبان شمشیر سرزنش ونصیحت ایله تکلیم ایدوب رعایا وزیر دستان

پستر راحت وامانده غنوده ولسان انسـاندن (عدل السلطان خير من خصب الزمان) شنوده اوله .

لکن (انما عمالكم اعمالكم تردالیکم) خبرینك مقتضاسی و (كما تكونون يولى عليكم) حدیث صحت اثرینك مؤداسی بودرکه رعیا حکم تن وملوك وامرا مشابهٔ روح رواندە اولوب پادشاهسز سپاه تن بی سر وسـپاهسز پادشاه درخت بی ثمردر .

تن بی فتوح پیشکار روحه دست افزار وهرخصوصده آلت کار اولمغله احدهما آخره وابسـته ومحتاج وهر برینك بناء تفرد واستغناسی مستأصل ومجتاحدر .

(نظم)

روح بی قالب نداند کار کرد　　قالب بی‌جان فسرده بود وسرد
قالب پیدا وآن جهان نهـان　　راست‌شد زین‌هردو اسباب جهان

صحیح‌بخاریده‌که ازهارصحاح‌اخباره روض زخاریدر مروی‌ومسند اولان قصهٔ اعمی‌ومقعد بومعنای انبا واهل فطنتی خواب گران غفلتدن ایقاظ وانباه ایدر . خلاصهٔ تمثیل ونقاوهٔ تحقیق وتأویل بودرکه نشأهٔ حیاة دنیاده‌که تجارتگاه بضائع امتحان وابتلادر سـوداگران جسم وجان سـود وزیان طـاعت وعصیانده سهیم وشریك ونرد جهـان بردرده طاس گردان کعبتین بد ونیك اولمغین حکمت قادر بی‌همتا اقتضا ایلدی‌که‌نشأهٔ اخری ودار الجزاده دخی‌مشارك وهمراز ومشاهدهٔ ثواب وعقابده دخی مساهم وهمباز اوله‌لر .

اما بعض حدیثـده فرمان اولنـان مجرد تجرع وتحمل وثبات ایله تدثر وتزملدر والامنکرات امورك هنگام ظهورنده (فلیغیره بیده) ذروه‌سنه تصاعددن تقاعد ایدرسه بری (وان لم یستطع فبقلبه)

پایه‌سنده دورمانده ودون و﴿ ذلك من اضعف الايمان ﴾ دارالامانندن بیرون اولمیه . ﴿ ولاتركنوا الی الذين ظلموا ﴾ آیت نصیحت نمونده ركونكه‌میل یسیر ایله تفسیراولنمشدر باعث مس نار ومستجلب نكوهش وشنار اولیجق ارباب غشم وبیداد ایله‌اتخاذ وسیلهٔ اتحاد ومنافقانه اظهار وداد ایدنلر لاشك فیه درجهٔ اعتباردن ساقط واسوء عمل ایله درك اسفله نازل وهابط اولورلر .

الحديث السابع

پدرك امرینه اطاعت قیل — تاكه جنتده اوله‌سن خالد
بوحدیثی بیوردی فخر جهان — طاعة الله طاعة الوالد

(تمام الحديث)

طَاعَةُ اللّٰهِ طَاعَةُ الْوَالِدِ وَمَعْصِيَةُ اللّٰهِ مَعْصِيَةُ الْوَالِدِ

طبرانی مسند اوسطده حضرت ابو هریره‌دن رضی‌الله تعالی‌عنه بوعبارته روایت ایتدیكی جامع الصغیرده اشارت‌اولنمشدر . مظاهر فضلی نهایه اولان اهل نهی‌یه نهان اولمیه‌كه رضای‌والدین هرمسلم مستسلمك ذمت‌همتنده‌دین بلكه‌هرعاقل مكلفه فرض‌عیندر . زهی سعادت واقبال‌اول فرزند‌ستوده‌فعاله‌كه استرضای‌ابوین ایله‌تحصیل‌شرف ونجابت‌و(ان‌اشكرلی ولوالديك) دعوتنه اجابت ایده . فصیح اللغا اولان بعض بلغانك الفاظهٔ كلامدرر بارولقاطهٔ قلام‌كوهر نثارندركه﴿ایاك‌وتأبيك‌عن‌مطاوعة‌ابيك ﴾. اكرچه‌رعایت پدر نیكخواه غرفهٔ مرضاة الٰهه‌سلم اولدیغی مسلمدر لكن

مادر مهربانه بزوحنان اهم واحرا وبومدعانك اثباتنه (الجنة تحت اقدام الامهات) دليل اقوم واقوادر .

(نظم)

جنت که رضای مادرانست　　اندر ته پای مادرانست

روايتدركه اب مشفق امت اولان حضرت رسالته عليه الصلاة والتسليم ماجرى السلسبيل والتسنيم برسائل كه حقه قائل واستكشاف مسائله مائل ايدى ديدى كه اى مفخر رسل وانبيا اولو الارحام وذوى القربى دن كيمك امرينه اتمام وصلهٔ متواصلهسنه زياده اهتمام ايدهيم .

(نظم)

افضل انبيا خلاصهٔ كون　　پرده پوش امم بدامن عون
كار پردازكار نامهٔ غيب　　خازن كنج خانهٔ لاريب

حضرتلرى كان دهان معجزه آثارلرندن كوهر نثار اولوب بيورديلركه ﴿ امك ثم امك ثم اباك ثم الاقرب فالاقرب ﴾

(نظم)

هرچه اوكفت امر مطلق دان　　وانچه اوكرد كردهٔ حق دان

تابعينك كزيدهٔ عصرى يعنى حسن بصرينك مقال حكمت مآليدركه ﴿حق الوالد اعظم وبرّ الوالدة الزم ﴾ وبرفاضل يكانهنك سخن محققانهسيدركه ﴿ الاب اعرف واشرف والام ارأم وأرأف ﴾ . كتاب البركه فى مدح السعى والحركه ده بعض مالكان كان حكمتدن نقل وحكايت اولنوركه هر فرزند فيروزكه هرشبانه روز پدر ومادرينى بش دفعه دعا ايله ياد وبنيان درك حقوق وترك عقوقى بنياد ايده حق ابوتى اداوطريق شرط بنوتدن اماطهٔ اذا ايتمش اولور. زيرا ﴿ ان اشكرلى ولوالديك ﴾

آیت موعظت نماسنده بعض علما بیورمشلرکه صلوات پنجگانه یی اقامت فیاض بی علتك شکر نعمتنه بادیدر کذلك هر روز وشب دعای ام وابایله یش کره تحریك لب طلب حق بنوتی رعایته سبب عادیدر. بالانشین خیر القرون اولان برفاضل حکمت مقرون دن مرویدرکه والدینه ترك دعا سبب ضیق معاش وباعث تنکدستی وقلت انتعاشدر. بوتقدیر اوزره انلره دعا موجب یسار وغنا ومزیل اعسار وعنا اولدیغی بطریق الدلالة والمفهوم ظاهر ومعلوم اولور. حق والدینده مرویه اولان کلمات نبویه دندرکه ﴿ ان الرجل لیموت والداه وهو عاق لهما فیدعوالله لهما من بعد موتهما فیکتبه الله من البارین ﴾. جالسان سریر حسن سریرتدن برناقد بصیر صاحب بصیرته دیمشلرکه بزم اولاد واحفاده میل وودادمز ناکزیر وعلاقهٔ حنووحنانلری صمیم جانده جایکیر ایکن نه حکمتدرکه انلرك انجذاب واطاعتلری فرط ندرتدن (کالابلق العقوق) واکثری مبتلای رذیلهٔ عقوقدر. اول فیلسوف صاحب وقوف کلامنی بووجهله تعلیل واثبات مدعاده بوکونه اقامت دلیل ایلمشکه ﴿ لانهم مناولسنا منهم ﴾ وحکیم اخر سرپوش طبق هنری باز وسر حکمت خفیه یی ابراز ایدوب دیمشکه زیرا حضرت ابوالبشر محبت پدردن عاری ومدی الاحقاب سلسلهٔ اولاد واعقابنه بومعنی ساری اولوب نهاد اولادده محبت آبادن ابامقرر وصحیفهٔ سخیفهٔ باللرینه رقم استغنا ودلال محرر اولور. پدران برد باره بار اولمیان پسران ستم پرداز حقنده برشاعر ساحر نیرنك ساز بومعنایی ابداع وبووجهله حسن اختراع ایلمشدر :

(قطعه)

دانی سبب زچیستکه فرزند باپدر ‌‌ ‌ منت ندارد ارچه فراوان دهد عطا
یعنی بدین جهانکه محل حوادثست ‌ ‌ ‌ درمحنت وجود تو آوردهٔ مرا

واقفان سریره کالشمس فی الظهائر ظاهر اولهکه ولاة ورعایه برامر لازم الرعایه دخی بودرکه دوستان پدر تعظیم واکرام ومرغ دست آموزدل رأفت اندوزلرینی دانهٔ کرم بی نهایه ولطف بی بهانه ایله رام ایده‌لر. زیرا ﴿من ابر البر ان یصل الرجل اهل ود ابیه﴾ حدیث لازم التنبیهی اوزره انلری زیارت ورعایت جملهٔ اسباب بروسیرت حسنهٔ اشراف واکابردندر. حقوق والدده وارد اولان احادیث جلیلة العوائددندرکه ﴿ان الله لیرفع الدرجة للعبد فی الجنة فیقول یارب انی لی هذه فیقول باستغفار ولدك لك﴾ سعید بن مسیبدن که عطر حسن البیانی ایله مشام جان اهل عرفان معطر ومطیبدر مرویدرکه بار اولان فرزند نیکوتبار میتهٔ سوءدن آمن وحفظ وکلاء تنه فضل بی علت ضامن اولور. میان پیش دادیانده فرید اولان فریدونك کلمات حکمت نمونندندرکه ﴿من بر والدیه بره ولده﴾ حکیم آخر بوقول معتبر ایله تعریض سفلهٔ لئام وکلام سالفك مفهوم مخالفندن بووجهله حسر لئام ایلمشدرکه ﴿من عق اباه عقه ولده﴾ کتب کلامیه‌ده تحریر وتکتیب اولندیغی نسق وترتیب اوزره عقوق والدین بعدقتل النفس اکبر کبائر واعظم موبقات وجرائردر. کبار اتصاردن جامع علم وعمل حضرت معاذ بن جبل رضی الله تعالی عنه بووجهله ورق کردان قال وقیل وقصه کذار (حدثوا عن بنی اسرائیل) اولمشدرکه حضرت کلیم کریم علی نبینا وعلیه الصلوة والتسلیم طوربشریتدن خروج ومعراج طوره عروج ایدوب شرف مکالمه ومناجاة ایله سر افراز واوج بیك بشیوز کلمات تاماته محرم راز اولدقده خاتمهٔ خطاب وهنکام رجوع وایابده بارکاه عزتدن طلب وصیت ایلدی. جانب خدادن بی حرف وصدا نداکلوب اول شرفیافتهٔ (کلم ربه) وبیدار دل پیشکاه تنبهه یدی دفعه ﴿اوصیك بامك﴾ پیامی الهام بعده ﴿الا ان رضاها من رضائی

وسخطها سخطی﴾ ایله ختم کلام اولندی. تاریخ انبیاده نکاشتهٔ قلم نکته زای عبرت فزادرکه یکسوارهٔ مضمار ﴿انی احببت حب الخیر﴾ وصاحب قرأن ﴿ حشر لسلیمان جنوده من الجن والانس والطیر ﴾ حق ابوت ونصیحتی توفیه وفرزند عزیزینه بوکلمات نصح آمیز ایله توصیه بیوررلر ایدیکه ﴿ احفظ یابنی سنة ابیك ولاتنس وصیة والدتك یطل عمرك ﴾ والدینك وجوب رعایتنه بومعنی کفایت ایدرکه کلام قدیم ربانیسده که دفینه کشای راز نهانیدر .

(نظم)

از در تن بتنظرجان آی — بتماشای باغ قرأن آی
تا بجان توجمله بنماید — آنچه بد وآنچه هست وانچه آید

والدینه مبرت واحسانك پایهٔ ذکر وبیانی عالی و﴿ قضی ربك ان لاتعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانا﴾ معناسی مواضع شتی ده مقدمهٔ عبادته تالی اولنمشدر. خلیفهٔ بلنداقتدارمظهر دعاء ﴿ اللهم ادرالحق معه حیث دار﴾ اقضی الامة وکاشف الغمه امام علی الهمه کرم الله وجهه ورضی الله عنه ﴿ ولاتقل لهما اف ولاتنهرهما﴾ آیت نصیحت نماسنده بووجه دقیق اوزره تحقیق بیورمشلرکه ﴿ لو علم الله شیئاً من العقوق ادنی من اف لحرمه﴾ بعده لجهٔ غیب هویتدن برقطره حکمتی ساحل شهادته کتوروب بووجهله کشف اسرارورازلازم الا برازی تحفهٔ مجالس ابرارایلمشلرکه ﴿ فلیعمل العاق ماشاء ان یعمل فلن یدخل الجنة ولیعمل البار ماشاء ان یعمل فلن یدخل النار ﴾ باب عقوقده مسوق اولان اخبار صحت آثاردندرکه ﴿ ایاکم وعقوق الوالدین فان ریح الجنه توجد من مسیرة خمسمائة عام ولایجد ریحها عاق ﴾ اب صورینك که مراح عالم ارواحدن باعث دوریٔ ضروری اولمشدر اطاعتی ضربهٔ لازب وبو امره مخالفت

ابدن فرزند بدسیرت مأمن رحمتدن بعید وعازب اولیجاق اب معنوینك كه رهنمای صراط سوادر هرحالده ترحیب واجلالی اوجب وافرض بالكه بونك مراعاتی مقصود بالذات وسائرك رعایتی بوكا نسبت مقصود بالغرض اولور .

(نظم)

آباء اجسادنا هم سبب　　لان جعلنا عرائض التلف
من علم الناس كان خیراب　　ذاك ابوالروح لاابوالنطف

هرعاقل رشیده خفی وپوشیده دكلدركه اگرچه ﴿ لقد وصّینا الانسان بوالدیه حسناً ﴾ اقتضاسی اوزره حیاتلرنده خفض جناح ذل ومماتلرنده ثیاب دعا ایله تبذل متحتم وواجبدر لكن آبا وامهات ایله فخر ومباهات نفس ابیّه وسجیّهٔ سخیّه صاحبنه نامناسبدر .

(نظم)

بجز نیستی هركو فرو شد　　فلا انساب نقد وقت اوشد
بمردی وارهان خودرا چومردان　　ولیكن حق كس ضایع مگردان

هر بزرك زادهٔ نادان كه مكتب فضل وعرفانده ترك تحصیل واكتساب ووجههٔ مفاخرتده نصب انصاب انساب ایده دیار غربت هنر ومعرفتده مانند شهر واو لسان غیب هاتفدن بو كلمات پرلطائفی شنوا اولور :

(نظم)

ان افتخرت بآباءٍ مضوا سلفاً　　قلنا صدقت ولكن بئس ماولدوا

صاحب حیثیت اولان اهل همت پذیرای كلام :

(نظم)

ان الفتی من یقول ها انا ذا　　لیس الفتی من یقول كان ابی

وعظم نخر ایله مفتخر اولمقدن مستنکف وانی اولوب احیاء سنت باهلیهٔ جاهلیه‌دن عاروهر آن (الشرف بالهمم العالیه لابالرمم البالیه) معناسنی اشعار ایدر .

(نظم)

ازهنر خویش کشا سینه را مایه مکن نسبت دیرینه را
آب کهن های کهن را مجوی درجو کهن کشت شود زرد روی

صاحب نفس عصامی (ع) استاد سخنوران نظامی * بوابیات بی‌بهانه ایله فرزند فرزانه‌سنه پند وچشم زخم فلك بی رحمدن وقایت ایچون سذاب تلخ نصیحتی سپند ایلمشدر :

(نظم)

جانی که بزرك بایدت بود فرزندیٔ من نداردت سود
چون شیر بخود سپه شکن باش فرزند خصال خویشتن باش

برشاعر حکیم مشرب دخی کلزار فضل وادبه قریحهٔ صریحه‌سندن اجراء جویبار تدقیق وکلام مرغوبنی بواسلوب اوزره تحبیر وترقیق ایلمشدر

(نظم)

بکذر ازرنك طبیعت چنك درتحقیق زن تنك باشد باپدر نسبت بما در داشتن

الحدیث الثامن

فقریکی دفع ایچون زراعت قیل حالکی ماسوایه ایلمه عرض
افضل انبیا بیورمشدر اطلبوا الرزق فی خبایا الارض

(متن الحدیث)

بو حدیث شریف موافق بحر خفیفدر. ابویعلی مسندنده وطبرا

سند کبیرده وبیهقی شعب ایمانده حضرت عائشه‌دن رضی الله تعالی
نها بوعبارتله روایت ایتدکلری جامع الصغیرده اشارت اولنمشدر. فائق
لغه‌ده‌که قدری بین البلغا بلندوسمی واختصاص یافتهٔ (خذوا الغنکم
ن رجل اعجمی) در ﴿اطلبوا﴾ محلنده ﴿ابتغوا﴾ لفظی ایراد وایکی وجهله
ین مراد اولنمشدر. وجه اول زراعت وحراثته حث وتحریض ووجه
ی معادنده متکون اولان فلزاتك استخراجنه ترغیب وتحضیض اوله.
صاد العباده بورسمله بسط مقدمهٔ ارشاد اولنمشدرکه فلاحت
هقنت جناب عزت ایله معامله وسوداکری وبهترین مکاسب واشغال
لدیغی وصمت ریب واشکالدن بری اولوب فی الحقیقه صفت رزاقیده
بت حضرت حی باقیدر لکن کارکشت وکاره مواظب اولان کاسب
کاذبه لازم ولازبدرکه مال بی مآل ایله مغتر ومزاج حالی آفات مالك
یع الارتحال ایله مغبر اولمیوب اسباب یسار ومکنت یدتصرف وقدرتنده
بعت اولدیغنه تیقن ومرشد خرد رهنمونندن ﴿الدنیا مزرعة الآخره﴾
مونی تلقن ایده (ع) هرکسی آن درود عاقبت کارکه کشت وفکر
واستکثار واندیشهٔ باطل احتکارده اولمیوب هم رزق ایله
شان اولان محاویج ودرویشانه عین بصر ایله نظر ایتمیه وهنکام
عتده تقدیم نیاز وضراعت وزمان حراثتده سررشتهٔ حزمی حفظ
راست ایدوب بونیت ایله دانه فشان وبوامنیت ایله درخت نشان اوله‌که
اکاه زندکانیده سروح ایدن هرذی روح محتاج زاد وقوت وعطلت
ال هرحالده مذموم وممقوت اولوب جنس حیوان واغلب نوع انسان
ت دهقنتدن عاجز واسباب معیشتلری عروض تأخر ایله غیرناجزدر
ضای حکمت قضا ایله هرکسك برحرفته ممارستی امرنا کزیر وضمن
عده مصلحت نظام اکمل تمشیت پذیر اولمشدر لاجرم خدمت

زراعتی محض فوز وغنیمت بیلوب محصول زرع وبستانه کانئا من
تطاول وتناوش وتناول ایدنلره طیب خاطر وصفای بال ایله حا
وساحهٔ ضمیر وسعت پذیرندن ازالهٔ خاك روبهٔ ملال ایده باجمله فلا
فلاح نما خدمت خالق کل وکشت صورت کسبده عین توکلدر .

(نظم)

رمز الکاسب حبیب الله شنو　　از توکل در سبب کاهل مشو
کر توکل میکنی درکارکن　　کشت کن پس تکیه برجبار کن

زیرا فلق جبوب والقاء حبوب ﴿انتم تزرعونه ام نحن الزارعو
مضمونی اوزره محضا مشیت صانع بی علته وابسته وصید قوت
شبکهٔ قدرت بشریه دن متنفر وجسته اولوب بعد القاء البذور طاعات و
ایله جناب مسبب الاسبابه قصد دنو وتقرب وروزنهٔ توکل واستلا
شروق آفتاب فضل وانعامه انتظار وترقب ایدرلر .

(نظم)

کیرم اکنون تخم را کر کاشتی　　بر زمینی که سبب پندا
کر دوسه سال آن نرویدچون کنی　　جز که درلابه ودعا کف در

اکر بعض سنینده ریع زمین کمتر واشجار مثمرهٔ مقاصد
خشك سال قحط وابسال ایله بی برك وبر اولورسه زبان سر تیز
وسوسه آمیز ایله افاعیل حکیم کردکاره اعتراض وانکاردن پرهیز
﴿فی السماء رزقکم وماتوعدون﴾ده مخزون اولان حکم کونا کون
وتمییز ایدوب قلت نان بی امتناندن متضجر وتنکدل وضیق
وضنك وقلت ایله پریشان ومنفعل اولمیه .

(نظم)

جنون منك ان تسعی برزق　　ویرزق فی غشاوته الجنین

وسنابل وحبّاتك نما ونباتنی باران بهار واعتدال گردش لیل
هاردن بیلمیوب ساحهٔ دل صفیسنی چرك شرك خفیدن پاك وبومقوله
کم مجهولهده متابعت اعتقاد مجائز جائز اولدیغنی ادراك ایده .

(نظم)

زالکی گرد سر برون زنهفت — کشتك خویش خشك دید وبکفت
که همم آن نوی همم آن کهن — رزق برتست هرچه خواهی کن

دهقان صاحب ایقان که دهقنته بونیت ایله شروع ونقاء ضویت ایله
ظ کروم وزروع ایدوب اوامر ونواهی‌یی کماهی رعایت‌واقامت راتبهٔ
ممتده مکابدهٔ بی‌غایت‌ایده هربرك وبار ولقاطهٔ حبوب‌وثمارکه مسافران
ناسوته آندن قوّت وقوت حاصل یاخود وحوش وطیورك حواصلنه
صل‌اوله آنك صحائف اعمالنه نوشته ومزرع حسناتنده کشته اولوب
دانهٔ که بها سلوك راه خداده برقدم راسخ وقطع مراتب اخرویه ایدن
ان میاننده سبب شرف باذخ اولور. نته کیم بوحدیث آکا اشارت
لاع و بوبابده اولان پداش وثوابی مکرمن زمانه اسماع ایدرکه ﴿ من
رع زرعاً ویغرس غرساً فما اکل من الطیور والدواب یکتب فی دیوان
سناته ﴾ بلکه اخلاص عمل ایله تکمیل انسانیت وعباد الهه ایصال نفعه
صحیح نیت ایدرسه کدیمینی ایله براوردهٔ سفرهٔ زمین اولان محصول
قصود وریع مقصود ایله هر کیم که تغذی وبلا تعدی تعشی وتغدی
وب اول قوّت ایله مراسم طاعتی اقامت ایده باسرها آکا محسوب
﴿من غیر ان ینقص من اجورهم شیئاً ﴾دیوان حسناتنه مکتوب اولور .

(نظم)

فضل حق که بها نمی جوید — مغفرترا بها نه می‌جوید

ارکان معمورهٔ یقین اولان بزرکان ملت‌ودین دیمشلردرکه برلقمه

نان شایستهٔ سرخوان اولنجه حرّاث واکّار وحدّاد ونجّار وآنك نظر
وامثالی محترفه وعمالدن اوچیوز آلتمش کیمسه ترتیب تربیت وتربیند
علی طریق المداوله مزاوله ایدرلر چونکه اول لقمهٔ کم بها مستوراز
قباب اصطفادن برمرد خدایه غدا اوله کریم منان جمله عمله وکار کنان
اول ولی جلی المواهبه هبه ایدوب یوم عسیرده نار سعیردن آزاد ود
ویرانی اواهل رحمت ومغفرت ورضوان ایله آباد ایدر .

(رباعی)

هان تانشوی موجب آزار دلی — زیراکه نیر زد این جهان بار دلی
دلها توبدست آرومده دل از دست — باشدکه تراکنند درکار دلی

ودار کرم مداریی ابناء سبیل ایچون تسبیل ودخول ضیافتخانهٔ بی بهانه
سنی آشنا و بیکانه یه تسهیل ایدوب (البخل بالطعام من اخلاق الطغام
قول حکمت مداریی استحضار ایله اکرام صنوف ضیوفده جد بی ح
وبوبابده توفیق بذل وصرفی سعادت بزرك وعز شکرف عد ایده .

(نظم)

بخش مال ومترس از کمی که هرچه دهی — جزای آن بیکی ده زداد کریابی
توهمچو منبع مایی بعینه چندان — که بیشتر بدهی فیض بیشتر یابی

محصل کلام مفصل بودرکه زراعت کبی برکرامتمی اولور ک
﴿ فی کل سنبلة مائة حبة ﴾ فحواسی اوزره شیٔ قلیل ویسیری تکثیر باك
﴿ والله یضاعف لمن یشاء ﴾ مقتضاسی اوزره الی مالانهایه تضعیف وتوق
ایلیوب مقابلهٔ کهنهٔ پوسیدده عطایاء جدیرهٔ جدیده ایجاد واجاد
ومنکران معاده احیای موات اقوات وازواد ایله دلائل حشر اجساد
تکریر واعاده ایدر .

(نظم)

کیمیا خواهی زراعت کن که خوش گفت آنکه گفت
زرع ثلثانش زرست و ثلث باقی هم زرست

اهل بصیرت وديد وصاحب بصر حديده ظاهر وبديد اوله كه حديث مذكورده مسطور اولان وجوه معانی شراحك ابانه واصراح ايتدكلری وجوه ظاهرة المبانيدر .

(نظم)

راویان این را بظاهر برده اند هم بر آن صورت قناعت کرده اند

لكن هر ظاهرده باطن مركوز ومرموز وهر شیٔ بارزده سر كامن مكنون ومكنوز اولمغين راسخ قدم اولان ارباب همم ظاهر قشر تمون ايله خرسند ومفتون اولميوب طلب مغز ولباب ومعان استنباط معانيده اقامت والباب ايدرلر .

(نظم)

هیچ نندیشی که هر جا ظاهریست آن ز حکمتهای پنهان مخبریست
فائدۂ هر ظاهری خود باطنست همچو نفع اندر دواها کامنست

شيخ كبير عارف خبير صاحب فكوك شفا ساز امراض شكوك صدر الدين قونوی قدس الله سره السوی حضرتلری (دم علی الطهارة يوسع عليك الرزق) حديثنده نوالهٔ حكمتی كرسنه كان معرفته تنويل وطهارت باطنه ورزق معنوی ايله تأويل بيوردقلری كبی بو حديثده دخی باب تحقيق كشاده ورزق مذكوردن رزق معنوی اراده اولنورسه خبايای ارضدن مراد اقطار بلادده اولان كوشه نشينلر و (الاشراف فی الاطراف وكم فی الزوايا من خبايا) فحواسی اوزره سكنهٔ پيغولهٔ انزوا اولان عزلت كزينلر اولور يعنی كوشه كيران پاك اعتقاددن دريوزهٔ همت واستمداد

اولنه که آنلرك انفاس حاجت روالری طالبان بی برك و نوایه غدای روحانی وسرکشتکان اودیهٔ بعد ونوایه راحت جاودانیدر .

(نظم)

فهم‌نان کردی نه حکمت ای رهی زانچه حق کفتت کلوا من رزقه
رزق حق‌حکمت بود در مرتبت کان کلو کیرد نباشد عاقبت

الحدیث التاسع

مؤمن اولدرکه عفت اوزره اولوب اوله ذاتنده رفق و استسلام
دیدی بی رحم ایچون رسول امین نزعت منه ربقة الاسلام

(تمام الحدیث)

(ان الله تعالی اذا اراد ان یهلك عبداً نزع منه الحیاء فاذا نزع منه الحیاء لم تلقه الا مقیتا ممقتا فاذا لم تلقه الامقیتاً ممقتا نزعت منه الامانة فاذا نزعت منه الامانة لم تلقه الا خائناً مخوناً نزعت منه الرحمة فاذا نزعت منه الرحمة لم تلقه الا رجیماً ملعناً نزعت منه ربقه الاسلام)

سنن ابن ماجه‌ده حضرت ابن عمردن رضی‌الله عنه بوعبارت ایله روایت اولنمشدر. حیا سرحیاته تاج وکعبهٔ رشد واناته رتاجدر برسر-چشمهٔ زندکانی و آبشخور امان وامانیدرکه نهال مکارم خصال آنك فیض بی‌غایتندن حسن تربیت آلوب ارض‌رضاده نشوونما بولور و آفتاب شرم وحجابك فروتابی اولمسه میوهٔ اخلاق پسندیده خام و نارسیده قالوب صاحبی چاشنیٔ عوائد بی عدیدندن بی بهره ونومید اولور .

(نظم)

وفات به زحیات اگروفات نباشد　　حیات هیچ نیرزدا گرحیات نباشد

هر کیمک که مزاج حالی عارضهٔ عدم حیا ایله سقیم وقاحهٔ وقاحتده دائما مقیم اوله حلیهٔ آداب جلیه ایله غیر محلی و (لا اکراه فی الدین) بارگاهندن (فاصنع ماشئت) وعیدی ایله مخاطب ومخلی اولوب دورماندهٔ حرم محترم (الحیاء شعبة من الایمان) ومجون وصفاقت رفاقتی ایله داخل عداد لئیمان اولور .

(نظم)

اذا لم تصن عرضاً ولم تخش خالقاً　　وتستحی مخلوقاً بما شئت فاصنع

بی ادب لطف ربدن محروم وشقاسی مقضی ومحتوم اولمغین دائما وسادهٔ فساده توسد وطبع خلاعت نماسندن شیئاً فشیئا خصال ذمیمه تولد ایدر (ع) هرکرا نیست ادب لائق دولت نبود . اولا دار الامان امنتدن آواره ودامن پاك عفاف وعصمتی سرپنجهٔ جنایت خبائت خیانت ایله صدپاره اولوب ثانیا بوخلال نافرجامك استتباع واستلزامی سررشتهٔ رأفت ورحمته سبب انقطاع ومخبر صادق الکلامك اعلامی اوزره ربقهٔ اسلامه باعث انتزاع اولور. حیاکه جنب فیاض مواهبدن محض حبا درخاصهٔ لازمهٔ اتقیا وشیمهٔ وسیمهٔ رسل وانبیا اولوب خصوصا اول اکمل نشأت انسانیه وبیناترین مشاهدات احسانیه (ع) سلطان حرمسرای لولاك حجة تفضیل البشر علی الاملاك علیه من الصلوات اجمعها واجملها ومن التحیات اکملها واشملها حضرتلرینك شمائل بی مانندو حلیهٔ یوسف پسندلرنده (کان اشد حیاء من العذراء فی خدرها) کلام صحت انتماسی که کتب سیرده مرقوم ده نقاهٔ اجله‌در اثبات مدعاده اقوای براهین وادله‌در . کتاب ادب الدنیا

والدینده بسط وتبیین اولندیغی اوزره حیا اوچ قسمه منقسم وهر بری بر وسم ایله متسمدر. اولا جناب باریدن استحیا وشرمساریدر . بو حیا اوامره امتثال ونواهیدن اجتناب واراضئ مراضئ آلهیه‌یی قطع واجتیاب ایله اولور . بومقامدندرکه :

(نظم)

اقصی خرام بادیه پیمای لودنوت
گیتی فروز مملکت آرای والضحی
چون هردوکون روشن ازانوار روی اوست
صلوا علیه ماطلع البدر فی الدجی

﴿ استحیوا من الله حق الحیا ﴾ فرمانی احضار واصحاب اقتدا حقیقت حیادن تنشد واستخبار ایتدکلرنده حدیث مجملی تبیین وتعمیم وفائدهٔ نصحی تکمیل وتتمیم ایدوب بیوردیلرکه ﴿ من حفظ الرأس وماحوی والبطن وماوعی وترك زینة الحیوة الدنیا وذکر الموت والبلی فقد استحیي من الله حق الحیا ﴾ ثانیا اجناس ناسدن خجلت واستحیا وشورهٔ زاردل زارینی رشحات سحاب شرم ووقار ایله احیادر . بونوع حیا دارالحرب هجروخنادن مهاجرت وبالطبع بنی نوعندن کف اذی وترك مجاهرت ایله اولور .

(نظم)

طرازندهٔ این خجسته رقم چنین راند درنقل قصه رقم

که برکون صحابئ مقبول صاحب سررسول حذیفة بن الیمان درت علیه شأبیب الرضوان امتثال فرمودهٔ ﴿فاسعوا الی ذکر الله﴾ وبلا ریاوسمعه اقامت فریضهٔ جمعه ایچون عزم راه ایدوب کوردیکه اصحاب وفاووفاق بحرژرف استغراقدن ساکن فرضهٔ اداء فرض وفضل خدایی ابتغا ایچون

فرمان پذیر ﴿ فانتشروا فی الارض ﴾ اولمشلر اول حضرت طروء تقصیر وندامتدن کسب ضجر واضطراب ومرجماعتدن عدول وانتکاب ایدوب (لاخیر فیمن لایستحیي من الناس) کلام حکمت اساسی ایله تمهید عذر وپوزش وتخلف ثواب مسابقتدن اظهار اندوه وسوزش ایلدی .

(نظم)

ورب قبیحة ماحال بینی	وبین رکوبها الاالحیاء
اذا رزق الفتی وجهاً وقاحاً	تقلب فی الامور کما یشاء

بوکونه حیا فرط مروٌت وحب ثنادن ناشی وصاحبی صمت ذمائم ومعائبدن متباعد ومتحاشی اولور . بوسببدندرکه جلباب حیایی القاایدن بی عارك هتك عرض ووقاری مغتفر و ﴿ من القی جلباب الحیاء فلا غیبة له ﴾ وعید اکیدینه مظهر اولور . ثالثا کندو نفسندن شرم وحجاب ومخدرهٔ حال خجلت مألی (احسن الحیاء استحیاؤك من نفسك) پردهسنده تستر واحتجابدر . بونوع حیا ترك خائنهٔ اعین وامر تقوی وتثبت وتبین ایله اولور . برحکیم موشکافك زادهٔ طبع صافیدرکه (لیکن استحیاؤك من نفسك اکثر من استحیائك من غیرك) و برادیب فصیح زبان کلید اندیشهٔ بیانی کشاده وجوهر حکمتی طبق عرضه نهاده ایدوب دیمشکه (من عمل فی السر عملاً یستحیي منه فی العلانیة فلیس لنفسه عنده قدر) حیانك بوقسمی ریاضت نفس حرون وتساوی بیرون ودروندن اولوب شرف فطریدن بادی وبادر لکن وقوعی عزیز ونادر اولور . صحابئ حسن الطبیعه یعنی لبید بن ربیعه رضی الله تعالی عنه بعد شرف الایمان همان بوشعری قرض ونقادان فضل وهنر اولان باغاء مدیح کستر محضرلرینه عرض ایلمش ایدی :

(نظم)

ماعاتب المرء الكريم كنفسه والمرء يصلحه القرين الصالح

هرشخص بی ریانك كه ننك وحیاسی كامل ووجوه ثلاثه‌نی شامل اوله میرهٔ حسن سیرتی امتیاز واشراف واعیان میاننده تحصیل رجحان وامتیاز ایدوب دور بی‌امان آخر زمانده پس ماندهٔ عقد الف ودور افتادهٔ (فخلف من بعدهم خلف) ایكن داخل حزب (واشوقاه الی اخوانی) وهاتف مژده رسان لساننده مستمع تهانئ نهانی اولور .

(نظم)

شرمی بدار اكر كنمت نام آدمی کز آدمی شریفترین خاصیت حیاست
شرم آیدت زمعصیت ارمن بیان کنم کاندرحق تولطف ازل راچه اعتناست

الحدیث العاشر

عاقل اولدركه دار دنیاده آخرت فكرین ایلیه بالذات
كه رسول خدا بیورمشدر اكثروا ذكر هاذم اللذات

(متن الحدیث)

بوحدیث موعظت بیان بی زیاده ونقصان بحر خفیفه موافق اولوب سنن نسأیده حضرت ابوهریره‌دن رضی الله تعالی عنه بوعبارتله روایت اولنمشدر. لكن سنن ترمذی وابن ماجه‌ده ﴿ اكثروا ذكرهاذم اللذات الموت ﴾ عبارتی ایله مذكور و(الموت) لفظی (هاذم)دن بدلیت اوزره مجروردر . سیوطی شرح ترمذیده (هاذم) ذال معجمه ایله قاطع معناسنه اولدیغنی تصریح وحضرت شیخ اكبر (ع) قدس الله سره

الانور » دخی کتاب مسامرده بورواتی اختیار وترجیح ایلمشدر .
ذکر موت وفنا بر تریاق اکبردرکه اژدرچرخ پرهمومك سمومی انکله اندفع وارتداع بولور واندیشهٔ زوال دنیا برداروی هشبردرکه نفس شریهٔ بشریه‌نك کسر وفرت فورتی آنکله حاصل اولور .

(نظم)

اگر صد سال مانی وریکی روز | بباید رفت ازین قصر دلفروز
ازین سرد آمد این کاخ دلاویز | که‌چون‌جا گرم‌کردی‌کویدت خیز

مسکهٔ عقل پیش اندیشه‌دن حصه‌دار اولان لبیب زیرك ساره سزاوار بودرکه بودار پرا کندارك دولت ناپایدارینه ممکور وزیر فلك فیروزه‌ده عمر پنج روزه‌یه مغرور اولمیوب راه طلب افسرده چراغ عمری افسرده اولمدن دامان علائق بی سامانندن دست همتی قاصر وعین عبرت ایله فراز اقبالدن نشیب ادباره ناظر اوله .

(نظم)

ای زخوبیٔ بهاران لب گزان | بنگران سردی‌وزردیٔ خزان
روزدیدی‌طلعت‌خورشیدخوب | مرك اورا یادکن وقت غروب

دنیای بدنهاد برعروس هزار داماددرکه هرروز بربدمست عالم سوزه ال ویرر وهرشب هزار ناز وطرب ایله برناقبول نودولتك‌جامه خواب عشرت ووصلتنه کیرر .

(لمؤلفه)

جهانی برزن بی‌مهره‌بکزدر حکما | که هرکسه اوله‌وعد دروغی آماده
تجردایله مسیحا کبی سبك‌روح اول | محبت ایتمه عروس هزار داماده

هزار آفرین اول مرد عفت قرینه‌که اول مکارهٔ پرمکارهك یك بازیچهٔ مردم فریبنه قریب اولمیوب دست عصمتی کوشهٔ

ذیل رغبتندن کشیده وکلزار دهرسست بنیادده سرو آزاد کبی دامن چیده اوله .

(نظم)

ناورد محنتست درین تنکنای خاك　　محنت برای مردم ومردم برای خاك
لاخیر دان نهاد جهان ورسوم دهر　　لاشی شناس یرك سپهر ونوای خاك

بورهکذر پرکدر برساباط کهنهٔ دودردرکه آنده القاء عصا ایدن اهل عافیت عاقبت آزردهٔ نیش رحیل وبورباط پرخباطده حسب المرام مکث وآرام ایلمك امر مستحیلدر .

(رباعی)

دنیا چورباط ومادر ومهمانیم　　تاظن نبری که مادرو می مانیم
در هردوجهان خدای می ماندوبس　　باقی همه کل من علیها فانیم

کلمات علیهٔ علویه علیه الرضوان والتحیه دندرکه ﴿ نسیان الموت صدؤ القلب ﴾ ابن معتزکه تشبیهات مخترعه سی ایله ناقدان صنائع بدیعیه مرتاح ومهتزدر خفتکان راه هدایتی رقدهٔ پندار وغفلتدن ایقاظ وتنبیه ومسافران خان ثلاث خوانك تعاقب وتناوبنی بوکونه تشبیه ایلمشدرکه ﴿ اهل الدنیا کصور مختلفةٍ اذا طوی بعضها نشر بعضها ﴾

(رباعی)

ای دیده اکر کورنهٔ کوربین　　وین عالم پرفتنه وپرشور ببین
شاهان جهان وسروران عالم　　در زیرزمین دردهن موربین

پس خردمند سری یه شایسته وحری بودرکه خلوتخانهٔ دروندن طول امل کونا کونی اخراج وطیش وسبکساریدن طاری اولان غایهٔ قابهٔ قابیه یه دواء تلخ ﴿ کفی بالموت واعظا ﴾ ایله علاج ایدوب هرآن ملاحظهٔ حدیث ﴿ کن فی الدنیا کانك غریب اوعابر سبیل وعد نفسك

من اصحاب القبور ﴾ وجسر خسرنمای دنیادن دیدهٔ خونبار اعتبار ایله عبور ایده .

(نظم)

پلی دان جهان را برین رهکذار   ندارد کسی بر سر پل قرار

موت که بر امر ناکزیر و دردِ درمان ناپذیردر (ع) ان المنایا لا تطیش سهامها ، آنک وقوع ونزولندن ارباب تحجی وعقول بیهوده اندوهناك وقبل حین الحین آماج ناوك غم وهلاك اولمازلر بلکه ﴿ لیس للماضین حسرة الموت انما لهم حسرة الفوت ﴾ مقتضاسی اوزره حسب الوسع والامکان رعایت شعب ایمان ایله تکمیل حسن استعداد و ﴿ الموت کفارة لکل مسلم ﴾ حدیث تسلیت رسانی تدبر وامعان ایله تحصیل رشد واستسعاد ایدرلر .

(نظم)

کاشف سرپوش سر معنوی   اینچنین فرمود اندر مثنوی
جمله عالم زین غلط کردند راه   کز عدم ترسند وان آمد پناه

اکرچه عالم مشوش اطوارك کار وباری مجموعهٔ بی رابطه کبی پریشان و رسم بی ضابطه کبی ناچسباندر لکن مزرعهٔ آخرت اولدیغی جهتدن هر مرد موفق که طالب جلیهٔ حق اوله :

(نظم)

درهمه چیزی هنر و عیب هست   عیب رها کن هنر آور بدست

مقتضاسی اوزره بو مار پر نقش ونکارك زهر محن و اکدارینه بقیوب کمال حذاقت ایله آندن تریاق عبادت تحصیل و مضرتنی منفعته تحویل ایدر .

(نظم)

الدهر فيه مساءة ومسرة　　فجزاء دهرك ان يذم ويحمدا

جمع اهل فضيلتك برشمع روشناسی وعالم علم ومعرفتك برمرد روشناسی بودار بی ثباتك دواهی ودارهاتندن بیزار ورقدغفلت غامرهدن بیدار اولوب متاع فانیٔ زندکانیدن بووجهله اظهار فراغ وشكایت دهر پرتعبی بوقالبه سبك وافراغ ایلمش که :

(قطعه)

جزی الله عنا الموت خیراً فانه　　ابر بنا من كل بر وارأف
یخلص اشراف النفوس من الردی　　ویدنی الی الدار التی هی اشرف

الحدیث الحادی عشر

طالب علم اولان سعادتمند　　لائق اولور نوازش ورحمه
بو حدیثی بیوردی پیغمبر　　طالب العلم طالب الرحمه

(تمام الحدیث)

طَالِبُ الْعِلْمِ طَالِبُ الرَّحْمَةِ طَالِبُ الْعِلْمِ رُكْنُ الْاِسْلَامِ وَيُعْطَى اَجْرَهُ مَعَ النَّبِيِّينَ

دیلمی مسند فردوسده حضرت انسدن رضی الله تعالی عنه بوعبارت ایله روایت ایتدیکی جامع الصغیرده اشارت اولنمشدر. علم اشیاء معتنی بهانك اشرف وابهاسی وكان مكان امكانك جوهر بی بهاسی اولوب منزلهٔ بهائم ودوابده اولان جهلهٔ ناسی دوابدن مابه الامتیاز واسباب سعادت دارینه وسیلهٔ جمع واحتیازدر .

(رباعی)

اقبال مدام وعز دائم علمست — وآن چیز کزوست شرع قائم علمست
وان خاصیت نغز ومکرم که بدان — ممتاز شد انسان زبهائم علمست

مظاهر رحمت اولان ارباب علم وحکمت وعدهٔ رفع درجات ایله نجوهٔ نجاتده جایگیر وایتاء خیر کثیر ایله مظهر فضل کبیر اولوب (وما یعقلها الاالعالمون) مضمونی اوزره جهلهٔ بدتبار حیز اعتباردن دور وادراك حقائق اشیا زمرهٔ علمایه مقصور ومحصوردر. علم که محض رحمتدن منبعث ومجرای سبق عنایتدن منشعب اولمغین رحمت ایله متلازمدن ورونق فزای زمین وزماندر برهمای همایون فردر که هرگدای بی سروپایه که سایه صاله همسال وامثالی بیننده فی الحال رتبهٔ شرف وکمال بولور وبرکیمیای سعادت اثردرکه هرمس بدطینتی که حجر تربیته آله میزان قدر واعتبارده کامل العیار اولور .

(نظم)

خاتم ملك سلیمانست علم — جمله عالم صورت وجانست علم

اما مجرد علم ودرایت کفایت ایتمز بلکه علم عمله مقرون ومشفوع وعَلِمَ عَمِلَ (والعمل الصالح یرفعه) ساعد سعادت مساعدی ایله منصوب ومرفوع کرکدر تاکه مقدمتیندن نتیجه حاصل وصاحبی بارگران امتی دوش استطاعت ایله حامل اوله .

(نظم)

حجت ایزدیست درکردن — خواندن علم وکار ناکردن

فرمان شرعه تابع وپذیرای نهی (ولاتکن الرابع) اولان طالب

خوشه چینه حدیث ﴿ اطلبوا العلم ولوبالصین ﴾ عجب ناصح ناصع و آیت ﴿ اوَمن کان میتاً فاحییناه ﴾ ده علماء آکاه میتی جاهل ایله تعبیر وحیاتی علم ایله تفسیر ایتدکاری شرف علمه برهان ساطع قاطعدر. وجه علم حسن وصبیح وروی جهل سمج وقبیح اولدیغی مجمع علیه وجمله ملل وادیانده اهل علم وعرفان بنان توقیر وحنان ایله مشار الیه اولوب آسوده مظلهٔ جهالت اولان اهل غفلت هرساعت لسان حکمت ایله معاتب وملوم وعلم وفضیلتك شرف ونباهتی نضلاً عن النقل بداهت عقل ایله متیقن ومعلومدر. زیرا هرشخص نادانه کائناً من کان برامر سهلده اسناد جهل اولنسه قبولدن عار ونسبت دانش ومعرفت اولنسه فرح وبشاشت اظهار ایدر. صاحب قدر والای ﴿ اللهم وال من والاه ﴾ وشایستهٔ جاه ﴿ ما انجیته ولکنّ الله انجاه ﴾ امام اعلم اقضی حضرت علی مرتضانك رضی الله تعالی عنه تحقیقات سنیهٔ سمیه وکلمات علیهٔ حکمیه لرندندرکه ﴿ کفی بالعلم شرفا انه یدعیه من لایحسنه و یفرح به اذا نسب الیه ﴾ بوقطعه که عالم علمك کاشف رازی اولان امام فخر رازی یه منسوبدر لواء حسن بیانی باروی استحسانده منسوبدر :

(قطعه)

طلب کردن علم ازانست فرض ... که بی‌علم کس را بحق راه نیست
کسی ننك دارد زآموختن ... که ازننك نادانی آکاه نیست

اکرچه علم دواء نفس مریضه وطلبی هرکسه فریضه اولدیغی مسلمدر امااول علم مفترض الطلب میان اربابِ ازبده مکتوب ومبهمدر. بوبابده علماء اولوا الالباب تفریق شمل وهربری صدد تحصیلده اولدیغی علم جلیله حمل ایلیوب اختلاف رحمت نمونلری سبب انشعب ظنون ونمودار (الحدیث ذوشجون) اولمشدر . امام حجة الاسلامك تحقیق

واعلامی اوزره مرض نفس وهوایه دوا اولان شول علم عظیم الجدوی درکه بزم جهان فانیده شمع روح حیوانی‌نك انطفاسی ایله انتفا بولمیوب صاحبنی عذابات عذابدن تفلیص وعقبات عقابدن تخلیص ایله پیرامن دل پر امنندن حشرات حسرات دور واول علم بی ریانك ضیاسی ایله وحشت آباد کوری پرنور اوله .

(قطعه)

یامن تقاعد عن مکارم خلقه　　لیس التفاخر بالعلوم الفاخره
من لم یهذب علمه اخلاقه　　لم ینتفع بعلومه فی الآخره

بعض ادعیهٔ مأثورهٔ نبویه علی قائلها افضل الصلوة والتحیه‌ده (اعوذ بالله من علم لاینفع ودعاء لایرفع) بیورلدیغی طریق صراحت ایله دلالت ایدرکه هرعلم نافع وظلمت غوایتی دافع اولمیه .

(قطعه)

نه بدان لعنتست بر ابلیس　　که نداند همی یمین زیسار
زان برو لعنتست کاندردین　　علم دارد بعلم نکند کار

اگرچه افنان فنون قصر حصردن بیرون اولوب ثمار اوراق بی شمار مصداق کریمهٔ (متشابهاً وغیر متشابه) در لکن مجالس خلانه‌که شایستهٔ نتف بی حسباندر چسپان اولان اتحاف باکورهٔ (خیر العلم ماحوضر به) در .

(نظم)

انی لاکره علماً لایکون معی　　اذا خلوت به فی جوف حمام

شناوران محیط تحقیقه سزاوار وحقیق بودرکه علوم آلیه وعلیه‌ده تبحر وتفنن بالکه :

(نظم)

درهمه فن صاحب يك فن تويى   جان دوعالم يكى تن تويى

معناسنده قصد رسوخ وتمكن ايدوب ثبت دفتر وجرائد اولان فوائد فرائدك الطف واظرفنى لوح محفوظ حافظه‌يه تسطير وهنكام ادارهٔ كلامده ياد داشتنك ناشنيده وپسنديده‌سنى تقرير ايليه .

(قطعه)

ماحوى العلم جميعاً احد   لاولو مارسه الف سنه
انما العلم بعيد غوره   فخذوا من كل علم احسنه

علمك مدح ودرودنده ورود بولان آيات واخبار وكلمات كبار خارج حيطهٔ خريطهٔ شمار شمار اولوب (ع) زحد نطق وزوسع عبارت افزونست . لكن باركاه جناب كبريادن حضرت ابو الانبيايه على نبينا وعليهم شرائف الصلوات والتحايا ﴿ يا ابراهيم انى عليم احب كل عليم ﴾ ايله خطاب وتكريم اولنديغى شرف علمه اين شواهد وبراهين وآيت بشارت نمون ﴿ هل يستوى الذين يعلمون والذين لايعلمون ﴾ اشرف طوائف انسانك علوشان وسموسانلرينه اظهر دلائل صحت رهيندر .

(قطعه)

زهى رتبت عالئ اهل علم   نكه كن كه ايزد كجا شان نشاند
چو خوان شهادت بوحدت كشيد   بجنب ملائك برخويش خواند

الحديث الثانى عشر

شب قدرك علائمن صورنه   بو حديث شريف ايدر انها
ليلة القدر ليلة بلجه   تطلع الشمس لاشعاع لها

(تمام الحديث)

لَيلَةُ القَدرِ لَيلَةٌ بلجة لا حارة ولا باردة لا سحاب فيها ولا مطر ولا ريح ولا يرمى فيها بنجم ومن علامة يومها تطلع الشمس لا شعاع لها

طبرانى مسند كبيرنده حضرت واثله دن رضى الله تعالى عنه بو عبارت ايله روايت ايتديكى جامع الصغيرده اشارت اولنمشدر . لطائف اتفاقياتدندركه بو حديث شريفك اولى بر مصراع و آخرى بر مصراع اولوب مجموعى موافق بحر خفيف بر بيت لطيفدر . بحر محيط حقائق اشيا ايله آشنا اولان جوهريان مرواريد عرفانه خفى ونهان اوليه كه لدى المحققين وعند اهل الكشف واليقين ايلهٔ قدرك مصادفه ووجدانى شهر رمضانه غير مقصور بلكه سائر ليالىٔ سنه ده دخى مشهود اولديغى مشهوردر. جنود مجاذيب محابيه عارض بى معارض اولان حضرت ابن فارضك بو كلام كرامت انجامندنكه عندالبلغا مستحسن ومستجاددر اول شب سعيدك اطلاق وعدم تقييدى مستفاددر :

(نظم)

فكل الليالى ليلة القدر ان دنت ‏ ‏ كما ان ايام اللقا يوم جمعة

هماى بلاغتى حامى اولان ملا جامينك بو مطلع بالانسجامى كه طرزنده بى بدلدر اثبات مدعاده ادخل وادلدر :

(نظم)

اى خواجه چه جويى زشب قدر نشانى ‏ ‏ هر شب شب قدرست اكر قدر بدانى

لكن افضل شهوره اشرف ليالىٔ مشهوره اونق وانسب اولديغى سببدن اكثر زمانده اول شب چراغ نور نشان كن شهر رمضانده انتقد بلكه نقود منى اوندر نك اخير خير تمده انتقاد اولنور . خلعت دانش

ومعرفتلری طراز اعزاز ﴿ من عمل بما علم ورثه الله علم مالم يعلم ﴾ ايله معلم اولان علماء تحقيق وتأويل كشف رموز تنزيلده تأنق واحتياط وسورهٔ قدردن اول نور سوادنشين وشب تجلی آيينك تعيينی ايكی وجهله استخراج واستنباط ايلمشلردر . اولا ليلة القدر لفظی كه طقوز حرف معتبردر سورهٔ مذكورهده اوچ دفعه معاد ومكرردر طقوزی اوچه ضربدن يكرمی يدی عدد ظهور بولور وقول مشهور جمهور اوزره اول شب مغفرت قرين ليلهٔ سابع وعشرين اولمغه اشارت بابشارت اولور. ثانيا سورهٔ قدركه هرحرف سعادتظرفی راحت فزای باصره وسامعهدر بالتمام والكمال اوتوز كلمهٔ جامعهدر واواخر سورهده لفظ هیكه ليلهٔ قدره عائد وراجعدر يكرمی يدنجی كلمه مقامنده واقعدر بونكته دخی اول شب پر انوار سابع اوتارده اولمسنی دائما رمز وايما ايدر . سورهٔ قدرك سبب نزولنده ايكی وجه مقبول زبان زدهٔ مهرهٔ مفسرين ونكاشتهٔ كلك براعت قرينلردر وجه اول بودركه بنی اسرائيلدن براهل صلاح وشاكر شاكی السلاح وار ايدی كه بيك آی كفرهٔ بدرای ايله نبرد ومناهده وبند زره پركرهنی هيچ برمحلده حل ايتميوب كمال حزم واتباه ايله فی سبيل الله مجاهده ايدردی. اول شخص اسرائيلينك جد بی حد وجزيلی :

(نظم)

سيد انبيا پناه رسل ٭ مقصد كن فكان امام سبل

حضرتلرينك منظار دل بی نظيرنده انعكاس پذير اولوب امت شكسته بال پريشان حالك قصر اعمار وقلت اعمالندن پاكاری اندوهناك اولدقده اول حضرتی تسليه وكاشانهٔ دل پرنورلرينی غبار نتوردن تخليه ايچون سورهٔ قدر انزال وامت بلند همته اول شب عالی قدر اعطا واجزال

اولندی تاکه پس ماندکان ﴿ خیرالقرون ﴾ باکه پیش خواندکان ﴿ نحن الآخرون السابقون ﴾ کنج ویران آخرزمانده کنج نهان ﴿ رب واحد یعدل الفا ﴾ بی الفا ایدوب قلوب امت ضعیفه‌ده بوموهبهٔ لطیفه تمکن ورسوخ بوله و مجاهد اسرائیلینك پرستش مدید وطویلی صحیفهٔ روزکار بوقلمون آثاردن منسی ومنسوخ اوله . وجه ثانی بودرکه یکسورهٔ آفتاب کردش دهر وشهرت یافتهٔ ﴿ غدوها شهر ورواحها شهر ﴾ یعنی حضرت سلیمان امین که رسالهٔ رسالت وسلطنتی جمع وتألیف ایله صیت قدر وعلاسی کوش ملاء اعلایه کیرمش ایدی وصاحب قران ساهرهٔ طول وعرض ومخاطب ﴿ انامکنّا له فی الارض ﴾ اولان حضرت ذوالقرنین ممتنع القرین که اصح روایت اوزره سلطنته ولایتی ضم وتلفیف ایله لشکر عدل وانصافی قندن قافه ایرمش ایدی ایکیسنك دخی طبیب سداد خدادادلری نوش داروی نصفت وداد ایله دافع زهر قهر ومدت حکومت بانتظاملری بالتمام بیك شهر اولوب طول زمان سلطنتده جمع وحیازت ایتدکلری مثوبات عدالت وعبادته فقراء امتك خدشهٔ خواطر مکسورەلری سورهٔ مسفورەیه سبب نزول اجلال واول شب پرطرب که :

(نظم)

شبی بصبح سعادات ونجح آبستن | که روزنامهٔ دولتبدان مورخ بود

آنك محاسن بی حسابندن بربابدر تفاصیل عنایت ازلیه‌یه فهرست اجمال اولدی تاکه کرسنه چشمان ضعفهٔ امت خوان یغمای نعمای بی نهایتدن نائل قسط بی پایان وقامت بالاستقامتلرینه خلعت جنت بهای ﴿ والله یضاعف لمن یشاء ﴾ برازنده وشایان اوله . حیوة الحیوانده بسط زبانی بیان اولنمشدرکه خلفاء بنی امیه‌نك اولی معاویه بن ابی سفیان وآخری القب حمار ایله اشتهار بولان مرواندرکه مدت خلافتلری سکسان ییلدن زیاده

وافزون وسنين مذكوره بحسب الحساب بيك شهر اولديغى معلوم محاسبان ذوفنوندر امويه نك اسباب شوكت قويه لرى هبا و آلات جمعيتلرى دست خوش تفرق ايدى سبا اولوب خورنق زيب رونقلرى لكدكوب نائبهٔ ثابتهٔ ﴿ ماعز شئ الاهان ﴾ ونام وناموس مأنوسلرى :

(نظم)

ثم انقضت تلك السنون واهلها فكانها وكانهم احلام

حفره سنده نابود ونهان اولدقده امام ابن الامام سبط خير الانام سرچشمهٔ شجرهٔ آل مصلح حسن الفعال رضى الله تعالى عنه وعن امه وابيه واخيه النبيه وبناته وبنيه هنگام ترك خلاف وكينده كه مصداق فرمودهٔ ﴿ سيصلح الله به بين فئتين عظيمتين من المسلمين ﴾ ايدى معترضان لئيمه اسلوب حكيم اوزره تلوين خطاب و ﴿ ليلة القدر خير من الف شهر ﴾ ايله تمهيد جواب بيوردقلرينك سرى منكشف ومنجلى ومحجوبهٔ كرامت وراء سرادق جفر وخافيه دن نمايان ومتجلى اولدى . (ع) فما مثله عن مثله ببعيد ٭

الحديث الثالث عشر

خيره هركيم دلالت ايلر ايسه آخرتده بولور جزاى بهى
ساعئ خيرايچون بيوردى رسول فله مثل اجر فاعله

(تمام الحديث)

مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ

صحيح مسلم وسنن ابى داود وترمذيده حضرت ابومسعود بدريدن

رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت اولنمشدر. بوکا مشابه ومدانی اولان احادیث صحیحة البانیدندرکه ﴿ الدال علی الخیر کفاعله والله یحب اغاثة اللهفان ﴾ سنن ترمذیده بوقول صحت قرین تبیین وتوصیل وسبب ورودی بوکونه تفصیل اولنمشدرکه خص الخاص جناب رب صاحب وقت ﴿ لا یسعنی فیه ملك مقرب ﴾ رسول نیکخو (ع) علیه صلوات الله ثم سلامه . حضرتلرینك ندی ندی قرینلرینه براعرابئ حزین وملوج ونفس پرتابی نعمت باردهٔ دنو واقتراب ایله کسب تلوج ایدوب نوائب روزکار ناهموار ایله مرکوب رهواری کرفتار عطب وبوار اولدیغندن اظهار عجز و بی چارکی وکمال ضراعت وابتهال ایله استدعاء حموله وبارکی ایلدی .

(رباعی)

صدری کازهرچه بود برترا وبود　　مقصود زاعراض وزجوهر اوبود
انجا که میان آب وکل بود آدم　　در عالم جان ودل پیمبر اوبود

فقدان مرکوب ایله اول سائل منکوبه بسط ید اعتذار (ع) ولاتجود ید الا بما تجد . ایله پاسخ کزار اولدقده حضار مجلس پرانواردن برصحابئ کرم شعارکه میان صحب کبارده روشناس ووجههٔ مدلول (ان لله عباداً خلقهم لحوائج الناس) ایدی دیدی که ای شفیع سرکشتکان یوم العرض و کنجور خزائن سموات وارض اکر امر قضا توانك جریان ایدرسه بوسائل نامرادی برجواد زاد کرم زاده دلالت وارشاد ایدهیمکه اعطاء مرکوب ایله خاطر مکروبنی انشاط وشاد وزحمت جلیهٔ راجلیه‌دن انجا ایله اعانت وانجاد ایلیه . حضرت رسالت پناه علیه من التسلیم اکمله واذکاه اول حینده حضار نادئ سعادت قرینه ﴿ من دل علی خیر ﴾ حدیثنی الی آخره افاده وتقریر وامر تضاعف اجری تسهیل

وتيسير بيورديلر. قرطبی قرطهٔ بيانی آويزهٔ كوش اهل اذعان ايلامشدركه دال ايله فاعل مصادفهٔ اجر كامله‌ده برابر وسيان و بينهما مماثلت اجر وجزا داخل حيطهٔ امكاندر. زيرا بومقوله اعمال خير وصوابك كميت پاداش وثوابی وابستهٔ فضل وهّابدر. بسيار بخش اندك پذير اولان غنیٔ قديرك فضل وسيعندن بدیٔ وبديع دكلدركه پای مكنت وتوانی سنكلاخ عجز وهوانده شكست اولان فقير تهی دستك روی عمل يسيرينه ابواب فضل كثيری كشاده ورتبهٔ حسن جزاسنی كيف مايشاء زياده ايليه .

(نظم)

ان المقادير اذا ساعدت　　　الحقت العاجز بالقادر

خصوصا كه خيمهٔ عملی ستون اخلاص ايله مرفوع وخرم سرای كردارندن نامحرمان اغراض ريا كدار مدفوع اوله لامحاله اسرهٔ افعال سنيه‌سندن تابش نحوای (رب عمل صغير تعظمه النيه) مشهود اولی الابصار وسنابلهٔ سعی اندك نمادن حبوب اسرار (والله يضاعف لمن يشاء) مكشوف وآشكار اولور (ع) جزای كردهٔ هركس بقدر نيت اوست . بوحديث صحت مأثرك اخوات ونظائرندن (من فطر صائماً فله مثل اجره) حديثنده دخی بومعنی محقق ومقرر وبينهما امر مماثله ومعادله مرعی ومعتبردر . بومقامه كلنجه قرطبينك كلام بالانتظاميدركه نقاوه‌سی تلخيص وسياح خامهٔ سبكسار (ع) عباراتنا شتی وحسنك واحد ديارنده كشت وكذاره ترخيص اولنمشدر. (من سن سنة حسنة) حديثی كه راويسی ابن ماجه وكتاب محاسن آدابه ديباجه‌در (كان له اجره ومثل اجورهم من غير ان ينقص من اجورهم شيئا) كلامی ايله ايغال وايراد اولنديغی مماثلت حقيقيه مسالكنی ترويج ومحروران كرب ريبتی مروحهٔ يقين وطمانينت ايله ترويح ايدر . اكرچه بوموعظهٔ پراعتباردن هركس

حصه‌دار اولمق شایسته وسزاواردر لکن محرمان بزم منادمته مناسبتی
اکثر وملوك وسلاطینه قرین اولان ندما وقرابینه خصوصیتی زیاده
تردر. کویا بر آیت کریمه‌درکه‌اول‌طائفهٔ نیکوشمائل شاننده‌نازل اولمشدر.
یابرخصیصهٔ عظیمه‌درکه اهل قرب واستخلاص اولانلر آنکله اجتبا
واختصاص بولمشدر. زهی حسن حالکه برمرد پاکیزه خصال محاضر
اصحاب سعاداتده سوق خیراته تعود ونفس نافرمانی حصائد لساندن
انذار وتوعدایدوب عناس‌دل‌پرعناسنده (ع)حیف باشدکه‌جزنکوکوید
معناسی صورت نما و﴿ قل‌الخیر والا فاسکت ﴾ جاده‌سنده پابرجا اوله.
القاء شر وخیالده دخی وزر ووبال بومنوال اوزره‌در. (رب کلمة‌تقول
لصاحبه دعنی) معنا سندن غفلت وذهول ایدن ندیمان ناقبول اصحاب
دولت واحتشام نامنه اولان لئامه صورت حقده نیچه باطلی سوق
وقلادهٔ وبالی کردن حالارینه طوق ایدرلر. آنلر دخی مرغ زیرك‌حس
مشترکلرینی بستهٔ دام تحمیق وهرمزاح کو ومزاج کیرك خوش آمد
وصدق الامیرینی تصدیق ایدوب کحاطب اللیل جمع ونیل ایتدکلری
مال غیر حلال ایله نیچه‌جوامع‌وصوامع بنا وتجصیص‌وطاق‌ورواقنی آمر
وعامرینك ذکر مدائح ومآثری ایله تخصیص ایدرلر. زمانده‌ده اولان
اغنیاء اغبیا اعتنا ایتدکلری وقف وتسبیل اکثر بوقبیلدندر. منطوق
﴿ الحلال لایحتمل السرف ﴾ قرار دادهٔ سلف ایکن عجب حالت وغریب
جهالتدرکه خلافنه ذاهب وعلی العمیا عشوهٔ خبط عشوایه راغب
اولورلر زعم باطل ورای سخیف سانالری بودرکه بناء شدادی بحسب
الامر العادی ممتد ومتمادی اولمغله مزد خداداد مزداد بلکه
مبانیٔ اوقاف ذات نهادلری ابدالآباد معمور وآباداوله دل کدورت
اثرلری بومعنادن غافل وبی خبردرکه حرام مدنس شایستهٔ بارکاه

مقدس اولمیوب فحوای ﴿ ان الله طیب لایقبل الاطیباً ﴾ عروق اطماع آلوده واغراض بیهوده یی قطع وحسم وکتابهٔ زرنکار روزکاره ﴿ ان الله لغنی عن العالمین ﴾ نص مبینی نقش ورسم ایلمشدر . اول مقوله آثار غیر مقبوله بارکاه استغناء خداده هباء منبث وبانیٔ پرزورینك سعی نامشکوری بیهوده وعبث اولوب بالکه سحت غرامت نزادن توقع خیر وجزا ایتدکلری ایچون اوضاز ذنوب واوزار ایله آلوده وملطخ وشایستهٔ عذاب دوزخ اولورلر . اکرچه القاء خیر وشرده اولان پاداش نفع وضرر برامر غیر مغیر وسنجیدهٔ ترازوی قضا وقدردر :

(نظم)

این جهان کوهست وفعل ماندا   سوی ما آید نداها راصدا

اما دقائق خیرات وشروره اطلاع وعثور برهوشمند عاقبت بینك پیشه وآیینی درکه هرکس زمان اختلاف واختلالده متحیر وعظم نظم احوال نامنجبر ایکن اول نئهٔ اهل سنته متحیز وغلبهٔ ظلمت بدعتده کیس ممیز اولوب مجالس اصحاب دولده تزیین سوء عملدن اجتناب وامتناع وهنکام سوق کلامده ﴿ کونوا قوامین بالقسط شهداء لله ولو علی انفسکم اوالوالدین والاقربین ﴾ نص مبیننه امتثال واتباع ایده تاکه قلوب آهنین بی آه وانینی تأثیر فحوای ﴿ الکلام اذا صدر من القلب وقع الی القلب ﴾ ایله جلب ایدوب هر آن محجهٔ رشد وایقانه هادی وحسن سوق ودلالتی ایله نتیجه خیر ومبرته بادی اوله .

(قطعه)

تکلم وسدد مااستطعت فانما   کلامك حی والسکوت جماد
وان لم تجد قولاً سدیداً تقوله   فصمتك عن غیر السداد سداد

الحديث الرابع عشر

كرچه انواع لطف حق چوقدر　　طول عمرك ولى كه يوق بدلى
فخر عالم ديدى كه وير بكا عمر　　ما علمت الحيوة خيراً لى

(تمام الحديث)

﴿ اللهم بعلمك الغيب وقدرتك على الخلق احيني ما علمت الحيوة خيراً لي وتوفني اذا علمت الوفاة خيراً لي اللهم وأسألك خشيتك في الغيب والشهادة وأسألك كلمة الاخلاص في الرضى والغضب وأسألك القصد في الفقر والغنى وأسألك نعيماً لا ينفد وأسألك قرة عين لا تنقطع وأسألك الرضى بالقضاء وأسألك برد العيش بعد الموت وأسألك لذة النظر الى وجهك والشوق الى لقائك في غير ضراء مضرة ولا فتنة مضلة اللهم زينا بزينة الايمان واجعلنا هداة مهتدين ﴾

سنن نسائيده حضرت عمار ابن ياسردن رضي الله تعالى عنه بو عبارت ايله روايت اولنمشدر. حيوة وزندكانى كه نامهٔ بهجهٔ شادمانى وديباجهٔ صحائف امانيدر بر كوهر كران قيمتدركه كان فضل وجودده پرورش ووجود بولان جواهر اعطيه ومآثردن بجذافيرها اعلى واغلادر وبر عظيم نعمتدركه مهمانخانهٔ امكنه وازمانده اولان الوان نعيم اكواندن بجذاميرها الذ واحلادر بر پارساى چشم سير دركه پلهٔ ترازوى استغنا سنده ساطان فرمان روا ايله كداى دربدر همسنك وبرابر اولوب شاهباز

همت عرش پروازینی صید زخارف دنیا ومافیهایه صالماز وبرشاهد فروك ناپذیر درکه مساس وصحبتندن نشوز و نفرت ایتدیکی حریف ممکور ومفتون بذل کنج قارون ایلسه بر آن مهل امان ویرمیوب محصول خانقینی عینه آلماز اما مجرد معمورهٔ طول عمره دخول پسندیده ومقبول اولمد. یعنی کتب حکمیه‌ده مشروح ومقبولیتی برقاچ شرط ایله مشروطدر. شرط اول اوقات حیاتی غفلت وغرور ایله مضی ومرور ایتمیوب :

(نظم)

فهو کالصل من بنات الافاعی　　کلما طال عمره زاد شرا

وعیدندن حذر وهر ساعت تجدید مراسم طاعت ایله ﴿ خیارکم اطولکم اعماراً واحسنکم اعمالاً ﴾ فحواسنی رفیق سفر وحضر ایتمکدر .

(نظم)

عمر بی توبه همه جان کندنست　　مرك حاضر غائب ازحق بودنست
عمر ومرك این هردو باحق خوش بود　　بی خدا آب حیات آتش بود

شرط دوم تأثیر پاییز شیب وناتوانی ایله ریحان سرسبز شباب وجوانینك ذبولنی تفکر وبیضاء پرضیاء صحتك مغرب زمین آفت خزانده افولنی تذکر ایدوب ﴿ کفی بالشیب ناعیا ﴾ نذیر عریانی پیش نهاد دیدهٔ کریان ایتمکی تعود وسنت نبویه اوزره ارذل عمردن تعوذ ایلیه (ع) درعیش خوش آویزنه درعمر دراز * زیرا مانندمار ونسرطومار طول اعمار نشر اولنمق عند اهل السداد داخل حیز اعتداد اولمیوب بلکه هرپیر کبیر ﴿ من تمنی طول العمر فلیوطن نفسه علی المصائب ﴾ سهم صائبنه سپر ومجن وفقد اقارب و اولاد وغلبهٔ اضداد و انداد ایله عرضهٔ عوارض ومحن اولور .

(رباعی)

دردا که درین زمانهٔ غم پرورد — حیفا که درین دائرهٔ عمر نورد
هر روز فراق دوستی باید دید — هر لحظه وداع همدمی باید کرد

نابغه‌نك که مجرای لساندن میاه فنون حسن بیان نابعه‌در بو کلام رقت انجامی لازم الحفظ والتکرار وسبب اتعاظ واعتباردر :

(نظم)

حسب الحليلين ان الارض بينهما — هذا عليها و هذا تحته بالی

خصوصا که عمار طول اعمارده دست وپا اوران اهل دنیا زیر دستنده اولان هردون و پستك تقدم وتفوقندن اندوهناك وحزین وکندینك تأخر وتعوقندن جبین رضاسی پرچین اولوب نتیجه ناصح الجیبك عرض نی عیبنی اقتراض و ضمناً افاعیل صانع حکیمه دخل و اعتراض ایامات لامحاله اعمال چند ساله‌یی احباط وقسمت ازلیه‌یه ناراضی اولان حریص متقاضی‌یی مهبط خذلان وخسرانه اهباط ایدر .

(رباعی)

هر چیز که درازل بآن فرمان نیست — کردن طلبش کار خردمندان نیست
وآن چیز که بهر تومقدر کشتست — کر میطلبی ورنه ازان حرمان نیست

محفل جامع قرآن (ع) رهبر شعب شعبهٔ ایمان ، خلیفهٔ بی‌ریب ورین حضرت ذو النورینك رضی الله تعالی عنه کفتار نصیحت مداریدرکه ﴿من طال به الزمان یر فی نفسه الهوان﴾

(قطعه)

من تمنی العمر فليدرع — صبراً على فقد احبائه
ومن يعمر ير فی نفسه — ماتمناه — لاعدائه

لبید بن ربیعه که صاحب قریحهٔ بریعه ایدی ورم ضعف هرم ایله

ندیم ندم وناله وتکریر دهور دهاریر ایله نودساله اولدقده جای شکوایه نزول وافراع وپیکر براعتی قلب حکمته انزاغ ایدوب دیمش که :

(نظم)

ولقد سئمت من الحیوة وطولها وسؤال هذا الناس کیف لبید

معبرعبرتی عبوزایدن مردان غیوردن براهل خبرت وعثور آفات طول حیاتدن بوکونه نفثة المصدور وبث شکوای روزکارده بی اختیار بذل مقدار مقدور ایلمش که :

(نظم)

ما کنت اوثر ان یمتد بی زمنی حتی اری دولة الاوغاد والسفل

بعده طنبور کلام مستجاده نغمهٔ اخری زیاده ایدوب مستحق حرمان اولان نفس بد فرمانه بووجهله تقریع واصل سابقه بومعنایی تفریع ایلمش که :

(نظم)

هذا جزاء امریٔ اقرانه درجوا من قبله فتمنی فسحة الاجل

شرط سوم ایام عیش وزندکانی هرج ومرج وپریشانیدن سالم وسلطان سبق رحمت آثار غضب ونقمتی سالب اولمقدر. زیرا هر اوان باهوان که فتنه وآشوب ایله آمیخته ومشوب اوله خمیر مایهٔ نریاد وزاری ولباس خیریتدن برهنه وعاری اولوب ﴿ واذا اردت بقوم فتنةً فقبضنی الیک غیر مفتون ﴾ مضمونی اوزره تمنیٔ موت ومنون مباح ونارو او دا برداء عدیم المذاقه شربت مرک مر المذاق علاج ودوا اولور (ع) کفی بك داءً ان تری الموت شافیاه احادیث فتن وملاحمده که آشوب رسان اهل مراحمدر بووجهله تصریح وباب تفصیل واسهاب تصریع اولنمشدر که شول زمان قیامت نشانده که

مهیب کلام ﴿ ویدع الحلیم حیران ﴾ آنك سكرات دهشت رسانندن برآثر ولهیب مهیب ﴿ ویصبح المرء مؤمنا ویمسی كافرا ﴾ آنك شعلهٔ جهانسوز ضررندن برشرردر. سیاط شرط اشراط جمعیت خواطری تفریق وراه آخرتی منتظران بغیت بغتة تطریق ایتدكده كرفتار حبالهٔ وسواس اولان خثالهٔ ناس فریاد كنان وخروشان محلهٔ خاموشاندن عبور ومرور ایدرلر اوزره حثو تراب ویل وثبور ایدوب خاك كورستان اوزره مرغ جنان تمرّغ و هر بری طیرهٔ ﴿ یالیتنی كنت مكان هذا القبر ﴾ ایله مهواة جزع وعدم صبره شتاب وتمرغ ایده. باخصوص كه كریه وزاریلری اضطراری وهمّ دین اهمدن عاری اولوب آیینهٔ زنك خوردهٔ دل افسرده‌لری بی صیقل وجلا وغابهٔ ران شقوت اقتران ایله هر بری مصداق ﴿ ولیس به الدین وما به الا البلاء ﴾ اوله .

(رباعی)

نی کاربه آب دیده برمی آید نی کام دل رمیده برمی آید
نی زنده کینهٔ بخوش دلی می کذرد نی جان بلب رسیده برمی آید

اكرچه ارباب دانش (ع) سرمایهٔ عمرست دراز اولی تر « مصداقنك اطلاقنه مائل اولمشلردر اما انجاب بینش (ع) عمری كه بتلخی كذرد كوته به فحوای سدیدی اوزره طرف تقییده قائل اولمشلردر. حدیثمنه كوره كه نهانخانهٔ خاتمه‌سنده ﴿ سر ختامه مسك ﴾ مكتوم وسطر آخرینی طابع عبارت ﴿ واجعلنا هداة مهتدین ﴾ ایله مختومدر ارباب بصیرت وبصارته تلمیح واشارت ایدركه نساء وتعبیرلك ستایش پذیر اولمسی نهایتی قرین هدایت اولدیغی صورتده‌در .

(نظم)

عمر خوش در قرب جان پروردنست　　عمر زاغ ازبهر سرکین خوردنست

اما شول طول حیات که غوائل وتبعاتدن مهذّب وصاحبی انصباب سـوط عذاب ایله غیر معذّب اوله بر سرمایهٔ کران وایه در که هردمی سلطنت ذی القرنین وجمدن اعز واحب و هر نفسی تحصیل قربات عالم اقدسه وسیله وسببدر .

(رباعی)

غافل منشین که این زمانیست عزیز　　هردم که برآید ازتو جانیست عزیز
عمری که بیاید ونخواهد رفتن　　ضائع مکنش که میهمانیست عزیز

لاجرم شایستهٔ اهل همم بودرکه زیرنلك بی قرارده حیوةزود گذار ایله تکاور وشلوب وعنان ماسکهٔ غیرتی غایهٔ غارتگر غفلت ایله ربوده ومسلوب اولمیوب روزنهٔ بطالتی مسمار حد بیشمار ایله تسمیر وکسب بضاعت طاعتده ساق سعی وعزیمتی تشمیر ایلیه .

(رباعی)

تاچند می وساغر وساق طلبی　　بااهل فضول هم وثاقی طلبی
نامدکه آنکه چشم دل بازکنی　　وز باقی عمر عمر باقی طلبی

بوحدیث فوائد اشتمالك خلالنده تموده اولان خصال ستوده نك اکثری مسبوق بالبیان وآخری دخی ضمن اوراق آتیه‌ده موعود الاتیان اولمغین منهل مقال نصیحت نصاب که (اعذب من ماء الاصاب) در تکثیر سوادوتکریر ایله تکدیر اولنمیوب (من عادات السادات معاداة المعادات) مدلولی ایله تمهید عذر واضح القبول وحدیث معاد قیل القالدن انصراف وعدول اولندی .

(نظم)

صد کتاب ار هست جز یك باب نیست ... صد جهت را قصد جز محراب نیست
کونه کونه خور دینها صد هزار ... جمله یك چیزست اندر اعتبار
از یکی چون سیر کشتی تو تمام ... سر دشد اندر دلت پنجه طعام

الحدیث الخامس عشر

حلم و صبری همیشه پیشه ایدن ... ازلی عهدی اولمز ناسی
حمه ترغیب ایدوب بیوردی رسول ... کان ایوب احلم الناس

(تم الحدیث)

(كَانَ أَيُّوبُ أَحْلَمَ النَّاسِ وَاَصْبَرَ النَّاسِ وَاَكْظَمَهُمْ لِلْغَيْظِ)

حکیم ترمذی حضرت ابن ابزیدن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت ایتدیکی جامع الصغیرده تصریح و تسطیر اولنمشدر . حضرت ایوبك احوال پر آشوبی تاریخ انبیا وسائر دساتیر قدمده کثیر-ضیه الطباع بسط واشباع اولنمغین اولبابده تفصیل واسهاب اولنمق بوزبان وقت حال املا واملال ایتدیکی کلمات بی املال ایله روم اختصار ومسرع خدمهٔ سکسار سهولت حجهٔ اقتصار اوزره اقتصار اولندی . انبیا انسابه انتساب ایدن مفسرینك تحقیق وتبیینلری اوزره حضرت ایوب عیص بن اسحاقك اولاد امجادندن برنجی صابر ومکابدهٔ رنج بی قیاس ایله الفت واستیناسی احدوثهٔ ماضی وغابردر .

(نظم)

ولیس الفتی من حیر الخطب صبره ... ولکنه من حار فی صبره خطب

قبل الابتلا يدی ییل رسالهٔ نبوتی تبلیغ وامر دعوت امتدهسی تخیج وجد بایغ ایدوب آنجق اوچ کیسه رکن کعبهٔ اسلامی استلاد وماعدا سی نیروی بازوی طغیان ایله اساس خانهٔ دین وایمانی قلع واستطلاد ایلدی. اوندن زیاده اولاد ذکور واناثی وبحد ولایعد مال واثاثی اولوب وظیفهٔ شکر وسپاسی پاس ایله قید عتید وهر آن جناب وهاب بی امتناندن جلب مزید ایدر ایدی. اول عشائر وقبائلدن برغنی وعائل قالمامش ایدی که سرخوان اضانه واحسانده جالس ومهمان خانهٔ بی بهانسنده کاسه لیس اولمیه :

(نظم)

يبيتون فى المشتى خماصاً وعندهم	من الزاد فضلات تعد لمن يقرى
اذا ضل عنهم ضيفهم رفعوا له	من النار فى الظلماء الوية حمرا

تا که تیر سر تیز قضا سپر عدتی خرق وخلال سحاب قدردن درخش چشم ربای امتحان بارق اولوب اولا بیدر معاش وبندر کار وبار وریاشـه رخاء وخایر ینه نکباء نکوب دبوب ایتمکله مجموع عرض وعینی طرفة العینده (کرماد اشتدت به اریح) وجمله اسباب تجملی مطمورهٔ فنایه طرح اولدی .

(نظم)

ياسلوة العيش لو دام النعيم لنا	ومن يعش يلق روعات واحزانا

ثانیا ثمرات فؤادی اولان اولادینک نهادی که هر بری کلزار رشاد مادرزادك برسرو آزادی ایدی ﴿ خر عليهم السقف من فوقهم ﴾ نص پر عبرینه مظهر اولمغله دفعةً ساکن تنکنای کور وخرّم آباد حرم حیاتدن دست برد متغابهٔ ممات ایله دور اولدیلر :

(نظم)

آنرا که داد بازستاند بعاقبت　　وآنرا که پروريد بخاك كش كند دفين

بعده ضرائب محن وكرائب ايله ممتحن و مبتلى ومضيق نقد سلامتده منقطع السلا اولوب جسم انورى اورام بيحد ومر ايله پر آماس وصفحهٔ بدن مصفاسنده هر نقطهٔ نقطهٔ خارش نزاكوى برپاره آماس اولمشدى (ع) نارفته يكى فتنه بلاى دكر آمد * بودكلو اوصاب واوجاعك اجتماعندن بركره تأوّه وصدمهٔ اولاده بركلام ناسزا تفوه ايتميوب بلكه:

(نظم)

هى المقادير تجرى فى اعنتها　　فاصبر فليس لها صبر على حال

منطوقنه وثوقى محكم وسحب متكاثفهٔ اندوه وملالك خلالندن شائم بوارق حكم ايدى . بعض روايتده اولاد ستوده صفاتى بغتةً هلاك وشمشير اجل ناكهان كير ايله صفحات سينهٔ سنيه‌لرى چاك اولدقده (ع) فما لعينيك ان قلت اكففا همتا * سخن بى همتاسى اوزره ابر بهار كبى كريهٔ بى اختيار ايتمش ايكن كيرو فى الحال رجوع وابتهال ايله تلافى وقبل ارتداد الطرف رتق شفيق توبه وصرف ايله تلاقى ايلدى .

(نظم)

بلرزيد چون بركهاى درخت　　كه ناكه برآن برزند باد سخت
پشيمان شد از كردهٔ خويشتن　　زوانش بشوليد از ننك تن

بدمست خرابات لعن ونفرين وناسزا كوى ﴿ ولاتجد اكثرهم شاكرين ﴾ معارض معارضه‌ده لأم اولمغه منتصب وقائم اولمش ايكن كوردى كه پيام ضجرت انجامدن مقدم پيك نيك پى توبه وندم سدرة المنتهايه صعود ومقعد صدق قبولده قعود ايلمش :

(نظم)

مرکب توبه عجائب مرکبست   برفلك تازدبيك لحظه زيست

لاجرم خاسر وخائب آئل و آئب اولوب غريق سپاهابهٔ حسد وشين وفرط جزع وحنين ايله مضرب مثل (رجع بخفی حنين) اولدی .

(نظم)

کسی راکه ایزد کند یاوری   که یارد که باوکند داوری

بالجمله حضرت ايوبك سراپا اشلا واعضاسی تورم وهرکس الفت وزلفتندن تبری وتبرء ایدوب بالآخره خارج شهره برشورده بر مزبلهٔ مزبلة الخبوره طرح وطرد ودعوتنه اجابتدن اقارب واجانی منع وکرد ایلدیلر .

(نظم)

هر جام غمی کزکف ایام کشیدی   کفتا سبك آشام که جام دکر آمد

اقربا واحباسی ترك تمریض بلکه نحجه دشنام ناسزا جمله ايله تصريح وتعريض ایدوب همان حالهٔ خالهسی اول کناسهٔ بی انابه آمدشد وشو هر شکسته بالنك حالنی تعرف وتنشد ایدردی . بودکو ایما آلامده :

(نظم)

چون زبالانهد بلابتوروی   روتو الله کوی آه مکوی
کی کند باقضای اوآهی   جز فرومایهٔ و کمراهی

فحواسی مرآت دل قابلنه مقابل اولوب نه لسان شاکرینه برقول رد جاری ونه قلب ذاکرینه برخاطرهٔ بدهاجس وطاری اولدی .

(قطعه)

صبراً جميلا على ماناب من حدث   و الصبر ينفع اقواماً اذا صبروا
الصبر انفع شئ يستعان به   على الزمان اذا مامسك الضرر

جسم پاکنی آزرده وزخمناك ایدن کرملرصورت کرمده کورنمکله :

(نظم)

عاشقم برلطف وبر قهرش بجد ای عجب من عاشق آن هردو ضد

فحواسی اوزره دائما استعذاب عذاب واستلذاذ سلوای بلوی ایتمکله قلق واضطرابدن اضراب بلکه اوتار غمك زیر وبمی نفسنی اطراب ایدوب بو حال غرایب مآلدن مخصوصان تشریف (لایفترون) ومدنهٔ صومعهٔ گردون استغراب و تعجب بلکه ضجهٔ بیهوده (اجعل بینه دن وراء سجاف استحیاده تستر وتحجب ایدرلر ایدی. اول حضرتك مدت ابتلا وشدتنده نقلهٔ وقایع پیشین اولان مهرهٔ رواة و مورخین ترك لاف ائتلاف وگلستان حسن بیانده غرس خلاف اختلاف ایتمشلردر (ع) وما آفة الاخبار الارواتها . اما محمد بن جریر تحریری اوزره آزمایش وامتحان هفت سال علی الاتصال تزاید وامتداد و آناً فآناً شجون اشجان گونا گون تضاعف واشتداد بولدی . فدن بدنی بروجهله نشانهٔ منجنیق نصب وطوفان انواع اوجاعه مصب اولمش ایدی که واقعهٔ فقعدسی سرنامهٔ محنهٔ (ثم الامثل فالامثل) وذات کوه وقاری مزید ثبات واصطبارده ضرب مثل اولوب زناد صبر ضیر زداسی بین الوری وری وخلعت خانهٔ غیب هویتدن (انا وجدناه صابرا) تشریفنه جدیر وحری اولدی . شعرانك فرید عصری ابن لنکك بصری اول مثل بی مثلی بووجهله ضرب وسلوان تأسی ایله تسکین مادهٔ کرب ایلمشدر :

(قطعه)

نحن من الدهر فی اعاجیب فنسأل الله صبر ایوب
اقفرت الارض من محاسنها فابك علیها بکاء ایوب

بوندن زیاده تحمل وتصبر نجه تصور اولنورکه بر رسول مقبولك خرمن یساری عصف اعصار نائبه واعسار ایله دست خوش روزکار

(والغنوق بعد النوق) مثل منطوقی اوزره تقلب دور پرجور ایله بعد الکور حوزه گرفتار اولوب اول قوم کثیر الفریه قریه بقریه اجلا وتنکنای ضر وعنایه الجا ایتمشلر ایکن قلب صاف پاکیزه اوصافنه ذره قدر کدر کلیوب صاعقهٔ جهانسوز بد دعا ایله کروه عدانك بیادر کار وبارلرینی تار ومار ایتمدی ودشنام واذالری ازاسنده اول قوم مستحق اللومی قولاً وفعلاً اینجیتمدی بلکه لسان حالی هنگام تفاقم اندوه وملالده :

(نظم)

صبراً جمیلا اذا تأبیت نائبة   وان عتدت فلاعتب علی الزمن

نشیدینی انشاد وزمان اشتداد ازمتده تیقن انفراج وراحت ایله نفسنی انشاط ایدر ایدی .

(قطعه)

اذا ضاق ذرع المرء واشتد حاله   وحفت به الآلام وانقطع الرجا
تدارکه رب البرایا بلطفه   واعطاه من کل الشدائد مخرجا

بو اسلوب نامسلوب اوزره ضر ممتد تجاوز حد ایتدکدن صکره خندی انعکاس پذیر وسنك گران بلا قطع مسافهٔ بالادن ایکره مائل طرف زیر اولوب عنایت بیعلت اول حضرتك تاب وقوتی اولکیدن زیاده وقدرت تمه‌قبل وقوع الطامه اشیاء معدومه‌یی باعیانها المعلومه بعث واعاده ایلدی .

(قطعه)

درد یوقدر کیمسه‌ده یوقسه طبیب فیض حق
کیمده کوردی درد کیم اول دردہ درمان ایتمدی
صبر یوقدر مردم عالمده یوقسه روزکار
قنغی مشکلدرکه تدریجیله آسان ایتمدی

اصح صحیحینده بو حدیث معنعن و عنوان تحت ایله معنوندر که حضرت ایوبك بعد انقضاء الکروب ضباب اندوه و نداسی شعشعهٔ آفتاب ﴿ ذا مغتسل بارد وشراب ﴾ ایله انقشاع پذیر و دیدهٔ منور عاقبت نکری کحل الجواهر مژدهٔ ﴿ و آتیناه اهله ومثلهم معهم ﴾ ایله روشن و قریر اولدقده برکون سستی شست وشویه اشتغال ومتن حدیث صحیحده ایراد وتصریح اولندیغی اوزره عریاناً اغتسال ایلمش ایدی. ناگاه ارادهٔ قادر جواد ایله صورت جرادده زرتاب آتش تاب متطائر واول مغتسل صافك انحا واکنافنده متناثر اولدی . حضرت ایوب اول قراضات بیشماری کف گوهرنثاری ایله جمع و فراز وتطرق انتشار و تفرقدن احتراز ایتدکده عالم بالادن گوش بشائر شنونه پیام نوازش نو واصل و سوراخ صماخنه ﴿ یا ایوب الم اغنیتك عماتری ﴾ نداسی داخل اولدقده ﴿ بلی یارب ولکن لاغنی لی عن برکتك ﴾ کلام دلپذیری ایله القاء معاذیر وکمال نیاز وابتهال ایله (ع) آنا نکه غنی ترند محتاج ترند ، معناسنی نقش کتابهٔ تقریر ایلدی. مورخینك راویٔ صحیح الخبری اولان طبری دیمشدرکه : اول حضرتك محل بعثتی اولان قریهٔ نزهت سمات خطط شاماتده برجای خوب و نامی میان خاص و عامده قریهٔ ایوبدر و بن اقطار دشت وگلزاری کشت و گذار ایدرکن اول مشار الیه ﴿ هذا مغتسل بارد وشراب ﴾ اولان چشمهٔ فیض یابك منبع منیعی گورده واول توتیای بصرهٔ ادراك اولان خاك تابناکه یوزمه سوردم. هرچند نه طاقت وتوش که آندن برقطره نوش ایده ساحهٔ برء استعدده فی الحال عنا واندمالنه مائل وقلب و قالبنده اولان رنج و تعب که مقدمهٔ هلاك وتغیدر بالکلیه زائل اولور. لکن تهذیب الاسماده اشارت وایما اولندیغی اوزره اول حضرتك ماجراسی که اعجوبهٔ دوراندر مبعث و مقامی مضافات شامدن قصبهٔ

حوزاندر ومرقد حاجت رواسی قرب نوی ده برقریهٔ بابرك ونواده اولوب اوزرنده برمسجد معمور وجامع لامع النور واردر وبرصفحهٔ مرمرده (ان السعادة لتلحظ الحجر) قول معتبری اوزره برنشانه واثر مرئی وآشکار وحضرت ایوبك نقش قدم مکرملری اولمق اوزره معتقد صغار وکباردر .

(نظم)

و اذا تأملت البقاع وجدتها   تثری کماتثری الرجال وتعدم

واول جای جنت نشانده برچشمهٔ روان سائغ و سائغ و قرأنده وارد اولان مغتسل بارد اولمق اوزره مستفیض وشائع اولوب اهل بدو وحضر وسائر اصحاب سیر وسفر اول منهل نابدن اغتسال وتشراب ایله تداوی واستشفا وصاحب قبر اولان نبی جلیل القدرك قوت روحانیتندن صدق نیت ایله استغاثه واستشفاع ایدرلر .

(نظم)

ای بسا در گور خفته خاك وار   به زصد احیا بنفع و انتشار
خاك اوهم سیرت جان میشود   سرمهٔ چشم عزیزان میشود

حضرت ایوبك دامن امنیتی گوهر استجابت ایله پر ونائل شرف (نکشفنا به من ضر) اولمده وجوه شتی ابانه وانبا اولنمشدر . لکن ابن جریر طبرینك قول معتبری اوزره مأمن ایمانده استسلام واستکانه ایدن اشخاص سه‌کانه یدی ییلدن صکره اول حضرتی تعهد وحسن اعتقاد ایله عیادت وانتقاده تعمد ایدوب کوردیلرکه وجود کریمی صدیدوریم ایچنده غلطان وصورت ثبورده اولان بثور ایله بی‌تاب‌وتوان اولمش. سرمکتوم قضادن غافل وپایهٔ ادراك و ذکالری ساقل اولمغین امتحانی امتهاندن فرق و تمیز و بو دکلو ابتلایی شان انبیایه تجویز ایتمیوب دیدیلرکه

اکر حضرت ایوب سلطنت نبوتدن مخلوع و درخت اقبال پربارى دبور ادبار ایله مقلوع اولمسه سهام دواهى واسقامه نشان وسر سروات عقرى مرغان نوائب پریشانه معشش و آشیان اولماز ایدى. بوکلام شماتت اسلوب مسموع حضرت ایوب اولدقده بى اختیار سیف صارم دعانى تقلد و اصابت ضر شماتت ایله ترک تجلد ایدوب روى مأمولنه ترعهٔ قبول باز و طبیب عنایت ازلیه سقام عقامنه چاره ساز اولدى .

(قطعه)

لقد وعد الله الکریم بفضله — اذا اشتدت البلوى کفایة عبده
وایقن بان الله کاف عباده — ولاتحسبن الله مخلف وعده

استاذ لقبى ایله مشهور آفاق اولان ابوعلى دقاق بووجهله باب تدقیق دق وتحقیق کلام حق ایتمشدرکه صبرک حدى تقدیر حکیم صمدده عدم اعتراض وهنکام ضرنا کامده ترک عبس وانقباضدر . امالاعلى وجه الشکوى دفع مضرت بلوى رفع اکف دعا منافئ صبر وتحمل اولمدیغى جاى تأمل دکلدر. حضرت ایوبک مذاق حال محنت مساق صاب اوصاب ومشاق ایله مرو بارکاه الٓهه رافع رقعهٔ (رب انى مسنى الضر) اولمش ایکن صفت صبر ایله تعریف وجانب مهیمن توّابدن خلعت فاخرهٔ نعم العبد انه اوّاب) ایله تشریف اولندیغى بومدعایه سند وصدق مقاله کواه بى فنددر. وینه سالف الذکر استاددن نقل صحیح الاسناددرکه حضرت ایوبک لسان حکمت نثارندن بى قصد واختیار بوکلمهٔ شکایت بیان جریان ایلدى تاکه :

(نظم)

تبین یوم البین ان اعتزامه — على الصبر من احدى الظنون الکواذب

فحواسنه مصادیق اولان ضعفاء بی توفیقه متنفس وضعف بشریت ایل
ترك جلادت ایدن فقیران بی کسه فریاد رس اوله .

(نظم)

ازدل قدری صبر طلب کردم کفت　　معذور همی دار همین بود وبرفت

وعند بعض المحققین نظم مبنده صیغهٔ نعولدن عدول اولنوب اختیا
لفظ صابرده نکته وسر بودرکه حضرت ایوبك جمله کاری ودائم
کرداری موطن تجلد واصطباری ایقان واستقرار دکل ایدی . بلک
هرمقامده که ازمت وآرام ایده مضرب مثل (کبر عمرو عن طوق
وآناً فآناً طالب علاوفوق اولمغله استزادهٔ جام ثنا انجام ایچون جان
ساقیٔ باقی یه توجه وتلدد وکمال شوق وولاسندن رحیق ومرد فکن با
ایله تلذذ ایدر ایدی وصبر وشکیبده احساس الم وآسیب معتبر واستحا
بلادن بلادت زدای بلاده بوحالت مفقود الاثر اولمغین رعایت مقتضا
مقام وصینهٔ مبالغه دن صرف کلام اولندی . چشم وچراغ روشنی یعنی
شیخ ابراهیم کلشنی قدس سرهما السنی ثانی اثنین مثنوی اولان کتاب
معنویده که تری بیکدن زیاده ابیاتی محتوی ونوادر حکم وحکایات
منطوی اولوب اول کلزار فیض اقدسك بابل دراز نفسی بودکلو اشعا
بی بدیل وبدایل بریباده تکمیل ایله اظهار قدرت کرامت وتاریخ اتمام
بونظم براعت نظام ایله لمح واشارت ایلمشدر :

(نظم)

روده الاول هوالآخر شمر　　هست تاریخش زداد داد کر
اول آخر کین معانی رونمود　　سال اندر نهصد وبیست ودو بود

اکرچه :

(مؤلفه)

ليس نسج الفدس كمسجد القدس

...سی اوزره مابینلرنده اولان تفاوت ورجحان معلوم اهل اساندر.
...کن بودخی اول شخص کرامتك سایه‌سی وسلم معرفتك پایه‌سی واول
...زکانك پرتوی وسابق رهان برهانك پیروی اولغین بوفرع اثیل
... اصل اصیلك پایین شرف آیننده مذکور اولسه دأب ادبدن دور
...ندر قوت علم لدن ایله بحار سبعهٔ ابطنده تعمق واستخراج درر نظائفده
...ق ایدوب مس ضردن اولان تأثر وتضجری بوکونه تأویل وبو محمل
...یح المحتمل اوزره تعویل ایتمشدرکه :

(نظم)

دیدصبرش چون منی شد دروجود	مسنی الضرزان نظرکفت آن ودود
چونکه جزصبرش نماند اورا حجاب	زین سبب شدمس ضردر اضطراب

یعنی سرمستان مشاهدهٔ جمال ایچون اولان کمل اصفیاء پاك
...رون سوی ماسوادن عفف عفف ودوانی نانی وقصرات افعال
...فالری تحیت اعظم ذاتده مستهلك وفنی اولمنجه بقا بالله درکهنه یول
...مازلر وراین حقیقتی حامل اولان انسان کامل رتبه‌سنه واصل اولمازلر.
...ضرت ایوب دخی اسم مذل اطلاق اولنور علائق واعلاقدن جدا
...نابهٔ اقسام اسقام ایله طرح حفرهٔ ردی اولوب سفن احوالی قلزم
... واضمحلاله صالمش ایدی. آنجق مرتبهٔ صفاتده رؤیت صبر وثباتی
...ش ایدی. بوتقدیر اوزره اول حضرتك شکایتی ضرالم ونکایتدن
...ملاز بلکه ضر تجلد وتصبردن اولمغله عارضهٔ اعتراض واشتباه ورود واتجاه
...ساز. اکرچه صبر ایله تخلق بلاتخالف سبب حسن حال واوساط
...قتصدینه نسبت درجهٔ کمالدر اماسابق بالخیرات اولان اهل تمکین وثبات

بوپایهٔ دلپسنده قانع وخرسند اولمیوب صبر مرد آزمانی دخی جملهٔ ماسوادن عد ایدرلر وزاد عجز واستمداد ایله راه فنا فی اللهه کیدرلر. زیرا که صبر علی البلا وترك نالش ودعا قهر الٰهی یه تجلد ومقاومت ومضیق نزاع خفاده تمکن ومداومتدر. عندالمحققین درکاه مقتدر معینه بث شکوی وحنین اولی واحق وادب ضعف بشریتی رعایته انسب واوفقدر.

(نظم)

گفت حق ایوب را در مکرمت	من بهر مو یت صبری دادمت
هین بصبر خود مکن چندین نظر	صبر دیدی صبر دادن رانکر

الحدیث السادس عشر

انبیا مسلکینه سالك اولور	فرق ایدن کیمسه خیر ایله شری
دیدی مدح ایلیوب رسول بشر	کان داود اعبد البشر

(متن الحدیث)

بو حدیثك کلزار عبارتنه نسیم موزونیت وزان وبالتمام بحر خفیف ایله هم وزاندر. سنن ترمذیده حضرت ابوالدرداءدن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت اولنمشدر. حضرت داوودك سلسلهٔ نسبی خاندان خلیله منتهی و(عرائس ثعلبی)ده روایت اولندیغی اوزره اون برنجی رتبه‌ده حضرت یعقوبه منتهی اولور. احوال عبرت فزاسی قصص انبیاده بسط واطناب، خصوصا (تاریخ طبری) ده‌که وصمت ضعف روایتدن بریدر خلاصهٔ اخبار صحیحه انتخال وانتخاب اولنمشدر. اول بابده اکثار وتفصیل حاصلی تحصیل قبیلندن اولمغین عنان ادهم قلم صرف جانب

صدد وفياض ذوارف وعوارف جنابندن دریوزهٔ توفیق ومدد قیلندی.
اول حضرتك اعبد عباد الله اولدیغنه دلیل وکواهدرکه صیامی اعدل
صیام وقیامی افضل قیامدر وبو معانی دهاة رواتدن نیجه ثبت ثقه عبارات
مختلفه ومعانیٔ متفقه ایله نقل وروایت ایتمشدر. خصوصا صحیح بخاری
علی جامعه رحمة الملك الباریده عبارت ﴿ لاصوم فوق صوم داود ﴾
ورودبولمغله صحتی رتبهٔ یقین وطمانینته یتمشدر. عرائس ثعلبیده حضرت
قتادهدن نقل واثر وکوهر کرانمایهٔ صدق خبر میدان حس بیانده تفریق
ونثر اولنمشدرکه اول مخاطب خاص ﴿ انا جعلناك خلیفة فی الارض ﴾
وداور داد رسان ﴿ خصمان بغی بعضنا علی بعض ﴾ ك مشرع حال ومشرب
شان صفوت مآلی خاشاك خطیئهٔ خطیره ایله کدر وتیره اولمدن صیام
ایامده رعایت شرط اغباب وقیام لیال طویلة الاذیالده ﴿ یقوم نصفه
وینام سدسه ﴾ طریقهٔ انیقهسنی اختیار واحباب ایتمش ایدی. ملاك امر
توبهیه مالك وشرف یافتهٔ ﴿ فغفرنا له ذلك ﴾ اولدقده احیاء تمام لیل
وصوم دهره رغبت ومیل ایلدی. (ع) وعلی صحة هذا المنقول الحدیث
صحیحهٔ لازمة القبولده مدح واثنا اولنان صوم واحیا قبل الاقتراف
اعتیاد واتصاف بولدقلری حال بالاعتدال وضعفاء امته نسبت درجهٔ
کمال اولمش اولور.

(نظم)

سازندهٔ ارغنون این ساز   ازپرده چنین برآرد آواز

که اول حضرتك حسن صوت وآوازی برمرتبه مؤثر ودلنواز ایدیکه
نغمات طرب سازه شروع وآغاز ایلدکده زنده دلان سحری وناآسوده
کان سبات سهری بیهوش وراقد وصفاء ترجیع الحانندن آب سریع

الجریان ایستاده وراکه اولوب جبال گران آهنك ایله مرغان سبت سیر برحسب ﴿ یاجبال اوّبی معه والطیر ﴾ اداء غم زداسنه‌هم ترانه ورسیل وعابدان صدساله بالکه زاهدان خشك بی ناله‌نك اخدود خدودپرتابلری تسکاب سرشك خونابه مجری ومسیل اولور ایدی. ذات رسالت مثابی وفود فنون امتحاناته مقر ومناب ومصداق فرمودهٔ ﴿ خر راکعاً واناب ﴾ اولدقده شول دکلو ناله وحنین وصب دمع خونین ایلدی‌که کنار محراب پرانواری قطرات دیدهٔ خونبار ایله جویبار ومنهل چشم منهلندن اطراف سجده‌گاهی نشو عشب وگیاه ایله چمنزار اولدی .

(نظم)

زآب دیدهٔ داود سبزها بررست زبهر آنکه بنقشی بکرد نظاره

قرق کون علی الاتصال صوم وصال ایله ترك اکل وشرب وسجدات متوالیه ایله تحصیل دنو وقرب ایدوب آنجق اوقت صلواتده سرپاکنی ساهرهٔ خاکدن رفع ایدردی. بعده کیرو استغراق سجده ایله عالم وجده کیدردی .

(نظم)

دلش زیر بار بلابسته شد سررشتهٔ صبر بکسسته شد
بدان گونه بگریست ازدرددل که ازاشك چشمش زمین گشت گل

دوام سجوددن وجودبی جودی سوده وجبین مبینی خاك مسکنت وحنینده فرسوده اولوب موقف اعتذارده همع دمع توبه واستغفار ایله دائما اظهار خشیت ونهیب واوتوزییل علی الاتصال بوحال اوزره فریاد ونحیب ایلدی .

(نظم)

رحم آر بران کسی که هر شب تاروز   جز آب دو دیده دستگیرش نبود

اول خلیفهٔ فرمان روا و مخاطب ﴿ فاحکم بین الناس بالحق ولاتتبع الهوی ﴾ خطیئه‌ٔنی اقتراف وخطایه اعترافدن صکره اوقاتنی درت قسم وهر برینی کنج عبادت مخصوصه‌یه طاسیم ایتمش ایدی. بر کون نور زبور ایله ازالهٔ ظلمات غی وضلالات واسباط بنی اسرائیلی سواء سبیله ارشاد ودلالت ایدر ایدی و بر کون ﴿ ان لاهلك علیك حقا ﴾ رخصتنی خفاسی اوزره تدبیر منزله تنزل ومؤنت اهل وعیال احماله تحمل ایدر ایدی و بر کون تك وتنها منشور فرمان ﴿ فامشوا فی مناکبها ﴾ بی تقلد وصحرای فسیح ﴿ فسیحوا فی الارض ﴾ ده بالطول والعرض تردد وتقلب ایدر ایدی و بر کون صومعهٔ فلك قبابنده که درت بیك محراب ایله آراسته وپرضیا وقسوس بی فسوس پاکیزه نفوس ایله رشك ایلیا ایدی تسبیح دلدوز وتعویل طویل جگرسوز ایدوب رهابین ده بین یدیه وابنه اسعاد واول حضرته موافقت ومرافقت ایله اغتنام واستسعاد ایدرلر ایدی. یوم سیاحتده که هنگام شورش ونیاحت ایدی (صعود الآکام وهبوط الغیطان خیر من القعود بین الحیطان) فحواسی اوزره وطن وسکندن نفار ودائما علی وجهه کشت براری وقفار ایدوب مزامیر دلپذیر ایله رفع عقیره ونجه شوق ونفیر ایله شق بقیره ایتدکده طیور ووحوش وسائر سکنهٔ عبقر وحوش اولان بهائم بی هوش ودواب پرشغب وجوش مجتمع وحاضر ومدلول آیت ﴿ واذا الوحوش حشرت ﴾ متضح وظاهر اولوب بودکلو جموعك دموعی مجتازان

٧

وابناء سبیله مانع راه رها و نمودار منطوق ﴿ وسالت اودية بقدرها ﴾ اولور ایدی .

(نظم)

میریخت سرشك آتش افروز   مانندهٔ شمع خویشتن سوز
چندان زمژه سرشك خون ریخت   کاندام زمین بخون درآمیخت

بوهیئات هیبتنما ایله وقت عشاده طرف ساحله راحل اولوب آواز سوزناك وحزین ایله آغاز گریه وحنین ایتدکده حیتان عجیبة الماهیه وسائر حشرات مائیه حجاب بحر نیلگوندن سرزده و بیرون اولوب بو واقعهٔ رستخیز انگیزدن سراسمه ودنك وفریاد مغزکوب جهان آشوبده اول حضرته هم ترانه و آهنك اولورلر ایدی .

(نظم)

آسمان میگفت آندم بازمین   گر قیامت را ندیدستی ببین
چرخ برخواندی قیامت نامه‌را   تامجره بر دریدی جامه‌را

ویوم نیاحتده هرمحله وناحیتده منادیان خوب ادا رفع صوت ومدصدا ایدوب حضرت داودك روز نفیر وسرودی وهنگام نفرت وشرودی درجزای سوك وعزایه هوسناك اولان سربازان بی باك گریه وفریاده حضر و آماده اولسون دیو رحیق توفیق ایله سرمست اولان ساغر کشان بزم الستی بلاتعویق تهییج وتشویق ایدرلر ایدی . حضرت داود وفود شرف وسعود ایله معبد عجیب کثیرالخرابه ولوج ودخول وعباد بنی اسرائیل علی قدر قدرهم الجلیل مقام مهنت بی محنتده مثول وثمول ایتدکدن صکره اصناف اوبار واصواف ایله محشو و آکنده اوچ قات پلاس وژنده زیر پای علیین پیماسنه بسط والقا اولنوردی. بعده مساعدهٔ رهابنه واحبار ایله ادرار دموع سائله ومساعفهٔ اساقفهٔ نیکو حبار ایله

رفع اصوات هائله ایدوب (ع) نزدیکان رایش بود حیرانی وفقی اوزره آسیا آساسنك ندم وسدمایله لوح سینهٔ باسکینه‌سنی دوکردی وبورباعیٔ رقت نمونك مضمونی اوزره میزاب چشم هطالندن تیزاب حسرت وملال دوکردی :

(رباعی)

ازدل بشکایتم که تاجان دارد هرلحظه مرا بدست غم بسپارد
ازدیده هزار شکر دارم زیرا هردم آبی بروی من بازآرد

سیلاب سرشك شور انکیز شول‌دکلو تند وتیز اولوردی که فرش درشت آکین کثرت اشك طوفان آییندن غرقهٔ آب وحضرت داودك جسم بهبودی انصباب کریهٔ کثیراجریه‌دن شناورلجهٔ اضطرار واضطراب اولوردی . امین سر رحمان اولان حضرت سلیمان بوحالت دهشت پذیردن آکاه وخبیر اولدقده رحمت بهیهٔ الهیه‌کبی سباق وشتاب وپدر بزرکوارینی سعی بسیار ایله غمار دمع بی شماردن اجتذاب ایدردی . اول حضرت فوارهٔ دیدهٔ کریاندن فیضان ایدن یاشی کف کهر پاشی ایله آلوب محیاء مستبین الحیاسنه سورمکله طالب آب رو وذات کثیر المعجزاتنه ساری اولان خجلت وشرمساریدن دائما سرفرو ایدی .

(نظم)

سرخجالت عارفان بود درپیش که کرکناه بخشند شرمساری هست

لباس تقواسی صابون انابت ایله شسته وکلزار دل پرصفاسنده سبزهٔ سیرت رضا رسته اولدقدن صوکره هرکاه که دعا ونیازه آغاز ایتسه متخطیان خطهٔ خطای نفس صلاح فرماسی اوزرینه تقدیم وایثار ونهایت ابتهال واستکانتدن ﴿ اللهم اغفر للخاطئین فعسی ان تغفر لداود معهم ﴾ دعاسنی تکرار ایدردی وقعود وقیامی وارادهٔ ادارهٔ کلامی مجرمن

خاطر پریشان وتأثیان ندامت نشـان ایله اولوب تعاطیٔ کلام ﴿ تعالوا الی داود الخاطی ﴾ ایله خاطر نواز اهل تقصیر و﴿ انین المذنبین احب عندالله من صولة المطیعین ﴾ معناسی تحقیق پذیر اولوردی (ع) که مسـتحق کرامت گناهکارانند ٭ وهنگام ابتلانك ابتداسـنده غریق گرداب وله . بعده شرف منادمت توبه وندامت ایله ﴿ کمن لاذنب له ﴾ اولدقده اثناء نالش ودعاده عالم حس خس نمادن اغتراب وسجدهٔ نیاز ایله بارگاه ایزد کارسازه اقتراب ایدوب دیدی که ای قدر بی زوال رجا وسؤال ایدرمکه سرنوشت قلم تقدیر اولان لمم ونقصیرم بر آن انداختهٔ چاه نسیان اولیوب نفس نافرمان وسـائر عصاة بی درمن ایچون بالعشی والابکار استعفا واستغفار ایدهجك برنشانه و آیت عصا وعنایت ایدەسن ٭ پس حکیم ودود خطیئهٔ حضرت داودی ید یمناسنده وسم وابرهٔ عبرت ایله صفحهٔ کف باکفایتنه وشم ایدوب مطاعم ومشاربه رفع ید وتعاطیٔ اشـیا ایچون دست پرضـیاسنی مد ایتدکده اول نشـانهٔ غیبی زاجر ولائم وتذکر خطیئه مهیج بکاء دائم اولوب حضـار مجلس تذکیزی نصائح سـودمنـد دلپـذیر ایله اراحت واول خط خطیئه نمـایی بیگانه وآشنایه ارائت ایدردی (ع) این حالت از بدائع قدرت بعید نیست ٭ کثرت دمع پردم وغزارت گریهٔ دمادمدن رخسار پرانوارنده مجاری واخادید منظور اهل دید واسرهٔ پیشانیٔ عجز وپریشانیدن :

(نظم)

دارم طمع ز گریهٔ شبگیر وآه صبح ‌ ‌ ‌ ‌ یابم دوای درد دل بی قرار خویش

معنـاسی روشن وبدید اولوب احیـانا سجده دن رفع رأس ومادهٔ حیوة ونما اولان مادن جرع ما ایچون اخذ کأس ایلسه عین هطالندن سرشـك آل ریخته وآب ناب ایله ممزوج وآمیخته اولوردی و هنگام

تناول طعامده بركاسهٔ شكسته‌يه نان جوين زنك بسته قويوب شونكده كريهٔ بی اختيار واخلاف ماقیٔ بی خلافی ادرار ايدردی كه اول قصعهٔ چوبين غرق سرشك خونين اولوردی . بعده اول نان تر اوزرينه نمك وخاكستر صاچوب بومقوله طعام بطیٔ الانهضامی مضغ وانتقام ايله نفسنه اجبار و ﴿ هذا طعام الخاطئين ﴾ معناسنی خلصان و قراينه اخبار ايدردی . اصحاب فضائل استصحاب بيننده خوكردهٔ حجيج وعمر اولان حضرت ابن عمردن نقل صحيح الاثر دركه حضرت داودك صميم قلب سايمنده خوف وبيم بروجهله جايكير ومقيم ايدی كه غلبهٔ احزاب احزان ايله نيجه ايام وازمن رنجور و صاحب فراش و رقم آسايش وراحتی كزلك رنج دلخراش ايله تراش اولوب مرمت دل ويرانی ايچون اهل وجيرانی صورت عبادتده عيادت ودعای مستجابنی استجلاب ايله كسب شرف سيادت ايدرلر ايدی باآنكه ذات بلند مقامی آسيب خارسقام ايله زخم خورده وطبع ناز پروردی تند باد صدمهٔ درد ايله آزرده اولميوب خشيت و مخافتدن غيری رنج وآفت وجود ظاهرنده نمايان وظاهر دكل ايدی .

(نظم)

كأن ربك لم يخلق لخشيته　　　سواهم من جميع الخلق انسانا

انديشهٔ عقاب ووجوم بر وجهله هجوم ايدردی كه غايت ذعر ودهشتدن مفاصل واوصالی تخلع وانفصال بولوب سلاسل وحبال ايله شد وبندو نيجه تدابير واعمال ايله وصل وپيوند ايدرلر ايدی . بعده ملاحظهٔ سعت رحمت ايله غشيتدن خشيتدن تحصيل افاقت وضبط امور خارجيه‌يه فی الجمله كسب قدرت واطاقت ايتدكده اعضا و آراب با آدابی تراجع و عودت ورسم معتاد اوزره اهل رشد واستعداده تبليغ مراسم دعوت ايدردی .

عرائس تعابیرده بو وجهله کشف سرّخی اولنمشدرکه حضرت داودک که دود آه ممدودی واصل چرخ کبود اولمش ایدی وفریاد وفغان صاعقه نشانی ایله بسیار نقش ساده نما اولان کنبد بلند سما طولمش ایدی تنور چشم پرنورندن فوران ایدن طوفان اشك روان بر مرتبه وافر وفراوان ایدی که بکاء مجموع اناس ایله وزن قیاس اولنسه جمله‌دن افزونتر اولمغله سزاوار احدوثه وسمر وسوکواران عالمك کریهٔ دمادملری سرشك دریا افشانه اضافت ایله (کقطرة الماء بالنسبة الی الداماً) داخل شمار شمر ایدی. راویهٔ روایتدن سلسال حسن بیان بو وجهله جریان ایتمشدرکه جالوت که خصم نتهٔ طالوت وسالار عبدهٔ طاغوت ایدی سنك فلاخن معجزه ایله هلاك وحضرت داود جمع رسالت و سلطنت ایله جیل باتجیل بنی اسرائیله مالك اولدقده شیمهٔ کریمه‌سی بو وجهله قرار وبودستور مستور اوزره استمرار بولمش ایدی که گاه وبیگاه ماه ستاره سپاه کبی شبکردلك ومثال پیك خیال عالم نوردلك ایدوب متنکراً کندی روش وکردارندن تجسس واستخبار ایدردی. ارباب حل وقالدن هرکیمه سؤال ایتسه زر ساو سامانی بوتهٔ آزمایش وامتحانده خالص العیار وسنجیدهٔ کفهٔ کف خیار اولور ایدی (ع) زری که پاك بود زامتحان چه غم دارد * بوحال اوزره نیجه ماه وسال مرور وغداة وعشی کرور ایدوب ناکاه اقتضای حکمت اله ایله سکان رقیع رنیع المنظردن برملك نورانی پیکر لباس صورت بشریه‌یی تلبس ومکان آزمون وامتحانده قرار وتلبث ایلدی. حضرت داود داب معهود اوزره کندی سیرت وسانندن پرسان اولدقده اول سروش حکمت فروش جعد پرتاب جوابی شانه زدهٔ دست حکمت وشکاف ابر تعریض وکنایتدن ارائت بارقهٔ نصیحت ایدوب غازهٔ پند سودمند ایله آرایش جمال اجمال (ونعم الرجل داود

ولاخصامة فيه ﴾ سپيد ناپسندى ايله دفع عين الكمال ايدى . حضرت داود بوتعريض زهرآلوددن :

(نظم)

وما ابرئ نفسى وما ازكيها ۔۔۔ كه هرچه نقل كنند ازبشر درامكانست

معناسنه اعتراف وعيب نهفتهٔ ناكفته‌دن استنبا واستكشاف ايتدكده اول فرشتهٔ بشرپيكر تبيين غرض وطبيب روحانى اثرتشخيص مرض ايدوب ديدى‌كه حضرت داود مقرب ملك معبود ايكن عترت وآلى ايله فضالهٔ بيت المالدن سد جوعت اگرچه رخصته قريندر اما عند اهل العزيمه باعث لوم وعذيمه بلكه مستلزم نقيصهٔ عظيمه اولمغله سر جريدهٔ سيئات مقربيندر. حضرت داود بوگفت وشنوددن حق‌تنبهى استيفا واستيفار وحسنات ابراردن استغفار ايدوب جناب مسبب الاسبابدن بر پيشه وحرفت رنج ومسألت ايلدى‌كه آنكله تسبب وتكسب دافع فقه واعواز وتداول كسب حلال ايله تطاول بيت المالدن مستغنى و بى نياز اوله . پس قادر فريادرس كمال قدرت وجلالنى اظهار وابانه وتأثير فرمان ﴿ قدر فى السرد ﴾ آهن سردى الانه ايدوب حضرت داوده صنعت لبوسى تعليم وكف نبى وكفنه مقاليد معجزات باهرهنى تسليم ايلدى . حديد شديد تيره فام بروجهله نرم ورام اولدى‌كه من غير ادخال النار يد سخاء سخا شعارنده خمير واريهن ودراز و(هيهات تضرب فى حديد بارد) مثل واردى غلط انداز اولدى . تأييد لطف جديد ايله معجزهٔ ﴿ والنّا له الحديد ﴾ ظاهر وبديد اولمغله حضرت داود هم رزق موعوددن ترك قلق وارتياع ودست بافى اولان هردرع ضافى وزرد صافى‌يى درت بيك اقچه‌يه ابتياع ايدوب برمقدارينى مهمات عترت وداورينه صرف وارفاق وماعداسنى ارامل وضعفايه بذل وانفاق ايدر ايدى . زبورده

مزبور اولان كلمات قدسی سماتدندركه ﴿ يا داود اذا رأيت عالماً فكن له خادماً ﴾ بو دخی رونق شكن كلم قسيه اولان بدائع كلمات قدسيه دندركه ﴿ يا داود ان بد اللازم فالزم بدك ﴾ سماسرهٔ سامع اسماع اولان نقلهٔ اخبارك اجماع و ازماعلری اوزره حضرت داودك سنوات مدت حياتی يوز ساله اتصال بولدقده :

(رباعی)

آن مرد نيم كز عدمم بيم آيد كان نيمه مرا خوشتر ازين نيم آيد
جانی دارم بعاريت داده خدا تسليم كنم چو وقت تسليم آيد

معناسنه نفسنی توطين وامر رحلتی توطيد ايدوب روح علوی آشيانی بزم روحانيانه مير مجالس وغرف جنانده دلفريبان حور وغلمان ايله همصحبت ومستأنس اولدی .

(نظم)

وما الموت الا رحلة غير انها من المنزل الفانی الی المنزل الباقی

كيفيت انتقال ورحلتی بو وجهله نگاشتهٔ مزبر نقل وحكايتدركه اول حضرتك بركنيز پاكيزه طينتی وار ايدی كه هنكام شام ومبادئ استيلاء ظلامده اسباب حزمی افراز ومداخل بيوتی فراز ايدوب مفاتيح ابواب مؤصده يی حضرت داوده تسليم بعده متوسد منامده نيت آسايش و آرامی تصميم ايدر ايدی . عادت معهوده وحسب فرموده اوزره روزنهٔ احتياطی ابلاق ودروازهٔ اختلاطی اغلاق ايدوب جانب جامه خوابه عزم وشتاب ايتدكده كوردی كه برشخص بيكانه بطنان خانه‌ده قائم ومائل وبی پروا سير وتماشايه راغب ومائل اولمش ، بو حالتدن وهمناك وزهرهٔ صبری چاك اولوب ديدی كه ای مرد شبكرد سنی حرم ارم مثاله كيم ادخال ايلدی كه ﴿ فاذا دخلتم بيوتاً فأذنوا ﴾ سررشته‌سينی و بو وجهله اظهار كستاخی

وتحكم ايلدى . حضرت ملك الموت رفع صوت ايله ديدى كه بن اول خارق بى حذر وسرهنك قضا وقدرمكه منشور بهشت وسطوتم هرج وارجايه واصل وجن ومضائق ودخولنه اقتحامودخولم دفعى ومجاَّيدر . بوپيام راحت انتزاعك استماعى حضرت داودك كشتىٔ وجودينى غرقهٔ در دور درد وتحير وحقيقت زيارتدن (اجئت داعياً اوناعيا) ايله تفحص وتخبر ايلدى . قبض ارواح كه تفرقه انداز ازواجدر كالبدرجانى تيغ زهرآب دادهٔ روى ايله تجربه وبغتةً نعيه كلديكنى تصريح ايتمكله حضرت داود سواء ماسوادن اعراض وصدود ايدوب ديدى كه يا ابايحيى چونكه اجل مسمى بنى جانب عقبايه داعى وحائط حياتم زلزلهٔ مرك وممات ايله متزلزل ومتداعى ايدى بو حالت غمفزا وعمركاهدن مقدم نيچون آكاه ايتمدك كه لباس تقوانى استجداد وموته تهيوء واستعداد ايدەم :

(نظم)

چو وصل دوست ميسر نميشود بى مرك — زهر نوش چنان عاشق چنين نيشم
اكر جمال نمايد بوقت جان دادن — چه جاى جان كه زهر دو جهان نينديشم

حضرت عزرائيل رداء تعريض وايمانى تحويل وامر غفلت وتهوينى تهويل ايدوب ديدى كه ياداود آبا وجدودك نقل وارتحالى واحباب واترابك زير ترابده تغير حالى بلكه هرابن انثانك آلت حدبا اوزره خلاف مأمول محمول اولمەسى پيش آهنك لشكر ممات ونذير عريان وفات دكليدر؟ انتقال لدات وعداة بالعشى والغداة سر « كفى بالموت واعظا » دن كشف غطا ايدركن حيف كه فيفاء عدمه وضع قدم ايدن بنى آدمه پنبهٔ غفلات بينه سد صماخ تنبه ايدوب بودكلو قوارع آيات

نذارت آيندن عبرت بين اولمزلر وطلسم هست نمای زخرف جهاندن دمبسته وولهان اولوب كنج حقيقت حاله اتصال بولمزلر .

(نظم)

النـاس فى غفلة عما يراد بهم　　كانهم غنم فى دار جزار

خليفهٔ بى خيلا وزهو كاشف سر (ليتنى ذات السهو) سالار اهل يقين سيد جماهٔ صديقين :

(نظم)

آنچه حق ازباركاه كبريا　　ريخت درصدر شريف مصطفى
اوهمه درسينهٔ صديق ريخت　　لاجرم تابود ازو تحقيق ريخت

رضى الله تعالى عنهك بوكلامى معناى مذكوره مدانى وقريب وتسليت بخش خطر كريمدر : (لاتزال تنعى اخاً حتى تكونه وقد ترجو رجاءً فيحول الموت دونه) بعض شعرا بومعنايه ديباء نظم زيبا ايله حسن نمايش وانداه دلارامنه تمايل وزن نازك خرام ايله لطف آرايش ويرمشدر :

(قطعه)

واذا حملت الى القبور جنازة　　فاعلم بانك بعدها محمول
واذا وليت امور قوم مرة　　فاعلم بانك عنهم مسئول

الحديث السابع عشر

طالب خلد اولان ره حقده　　جان وباشن فدا ايدر هركاه
صدد مدحده بيوردى رسول　　خالد بن الوليد سيف الله

(تمام الحديث)

خالد بن الوليد سيف الله وسيف رسوله وحمزة اسد الله واسد رسوله
وابو عبيدة بن الجرّاح امين الله وامين رسوله وحذيفة بن اليمان
من اصفياء الرحمن وعبد الرحمن بن عوف من تجّار الرحمن

دیلمی مسند فردوسده حضرت ابن عباسدن رضی الله تعالی عنهما بوعبارت ایله روایت ایتدیکی جامع الصغیر وجمع الجوامعده اشارت اولنمشدر. بومقام متسع المقال وطویل الاذیالده حضرت خالدك تبیین افعال وصفاتی اوّلاً وبالذات مقصود ومراد واصحاب اربعهٔ باقیه تبعیت طریقی ایله ذکر وایراد اولمغله اول حضرتك بیان احوالنده رشتهٔ مقال حسب الاقتضا مد واطاله وسائرك احوال واطواری مفصلات کتب سیرواخباره احاله اولندی (ع) وقد آن لی تفصیل ماقلت مجملا * تهذیب الاسماء واللغاتده انبا واثبات اولندیغی اوزره حضرت خالدك مادری لبابهٔ صغرادرکه امهات المؤمنیندن حضرت میمونه‌نك رضی الله تعالی عنها خواهری و براخت سعد اختری دخی لبابهٔ کبرا درکه حضرت عباسك رضی الله تعالی عنه حلیله وهمسریدر. حضرت خالد هدنهٔ حدیبیه ده بیت السلام اسلامه داخل ودار الامان ایمانه واصل اولدی. کیفیت اسلامنی علماء اعلام بووجهله روایت واعلام ایتمشلردرکه ولید ابن ولیدکه خالدك شفیق شقیقی بلکه ﴿ تحتاج الاخوة الی الصداقة ﴾ مصداقی اوزره ضراوسراده جهراً وسراً یاور رفیقی ایدی خالددن مقدم مأمن هدایته وضع قدم ایدوب احراز قصب السبق دین ایچون سباق کبار مهاجرین ایله مسابقت وحماة بیضهٔ حنیفیهٔ بیضا ایله حسن معاشرت ومطابقت ایتمش ایدی. برکون نادیٔ رسالت آینده‌که

مضاف ملائکهٔ مقربیندر حاضر ومژدهٔ تلقت نبوی ایله وجه رجاسی
ناضر ایکن خمیلهٔ جمینه حانه رشحات نوازش وافضال روان وسوی
سماء رسالتدن این الخالد نداسی آویزهٔ گوش جان اولدی .

(نظم)

محالست چون دوست دارد ترا   که در دست دشمن گذارد ترا

حضرت ولید مضمار شکر وتحمیدده ترکتاز وسرانبان بیانی باز
ایدوب دیدی که ای مفخر آدم وحوا ونافذ الکلام (وماینطق عن
الهوی) چونکه اول ناکامك نامی زبان زدهٔ جناب نبوی وکالبد حال
بدی نفخ روح هدایت وفتوح ایله سوی اولدی امیددرکه زمان لمعان
نور توحید قریب ودانی وید تأییـد ازلی عطف خالدی طرف خلده
ثانی اولمش اوله (ع) وما انا من روح الاله بآئس . بعده برنامهٔ
دلکشا تحبیر وانشا ایدوب مطاوئ الفاظ باعثهٔ الاتعاظنده بونصائح قرار
داده یی درج وافاده ایلدی که ای دادر داور صواب دیدکا وخردکدن
مستبعددرکه بودکلو زمان سرکشتهٔ تیه غوایه واستضاءهٔ نور ایماندن
محروم وبی وایه اوله‌سن . خصوصا که حضرت رسالت سنی خیر ایله یاد
وعلی رؤس الاشهاد افتقاد بیوره‌لر . ایمدی تبوء دار هجرت مدار
ایچون مسارعت وبدار ایله که نادیات بعثت وتباشیر صبح دعوتده نتیجه
مشاهد وغزوات عرضهٔ تخلف وفوات اولمشدرکه سابقون اوّلونه سبب
رجحان وتقدم وسکا الی یوم الحسر دباعث پشیمانی وتندمدر .

(قطعه)

کم من مؤخر فرصة قد امکنت   لغد ولیس له غد بمواتی
حتی اذا فاتت وفات طلابها   ذهبت علیه نفسه حسرات

اگرچه فائت غیر مستدرك‌ایدی اما منتهزان فرصت ﴿ تدارك فی آخر العمر مافاتك من اوله ﴾ دن غفلت ایتمامك كركدر (ع) كه فرصت عزیز است والوقت سیف ، مضمون نامه قلب خالیٔ خالده تأثیر وقصد تلافیٔ تقصیر ایدوب عثمان بن طلحه ایله عقدهٔ میثاق توثیق ونقود اتفاق اتفاق ایله عزم منهج توفیق ایلدیلر . ناگاه اثناء راهده عمرو بن عاص یخواست راست كلدیلر كه اكا دخی درد طلب دامن كیر وخاطرهٔ استهدا نقش هوش خانهٔ ضمیر اولمش ایدی بو اوچ یار صافی مانند آباء آمیزش وموافقت وكمال رفق ایله مرافقت ایدوب قلب پركینلری اقتضاء دور هدایت آیین ایله نیك ومنزل وصل صوری نزدیك اولدقده لیلهٔ سواد بشریتده دبیب وحركت ایدن تمام خطره ونیتلری نور نبوت ایله مكشوف وسر نوشت خوب وزشتلری آیینهٔ معاینه‌ده مجلو ومشوف اولمغین قبل القدوم مقام معلوملرینی ترفیع واعلا ﴿ ان مكة رمتكم بافلاذ كبدها ﴾ حدیثی مستمعین مجلس نبوی‌یه املا بیوردیلر . حضرت خالد كه مدای بصردن مطرح اشعهٔ نظر اولدی موقف بیعتده مائل وپای رفرف پیمالرینی لاثم اولنجه تبشبش وشكر خنده ودل مردهٔ افسرده‌سی نفخ روح نفحهٔ روح ایله زنده ایدوب بیوردیلر كه ای خالد سنك معدن نهادكده كوهر نایاب استعداد نزاهتنه بی توقف رجا وتوكف ایدردم كه عقل سلیم سنی صراط مستقیمه هدایت وارشاد وخوانسالار عنایت بی‌غایت سنك ایچون رغائب حصهٔ غائب تهیئه وارصاد ایده (ع) المنة لله تبارك وتعالی ، كه هادیهٔ هدایه اتكامیسر وخبر اسلامك لسان وحی والهام ایله مبشر اولدی بعده حضرت خالد سریهٔ مؤتده موجود وحاضر واول مضائق شدیدده مساعیٔ سدیده‌سی نمایان وظاهر اولدقده دیوانخانهٔ رسالتدن اول شیر غابهٔ شهامته خلعت خاص منقبت اعطا وافراز وسیف الله لقبی ایله بین الاكفا مخصص

وسرافراز اولدی. اول واقعهٔ نادرة المثالك خلاصه واجمالی بودركه غزاة مؤتده ده امراء سه كانه شهد شـهادتی نوش وقدور جماجم لشكر آتش غیرت وغیر ایله جوش ایتدكده حضرت خالد رایت ظفر آیتی میان خاك وخلابدن اخذ و استلاب ایدوب بلا امرة نامر وزور بازوی دلاوری ایله بین الوری امر غزایه تشمر ایلدی. مردهٔ كفرهٔ بد معاش ایله شول دكاو نبرد و پرخش ایلدی كه تیغ خاراشكافی ایله صفوف اهل خلاف شق وشدت ضربات متعاقبه سندن دست تابدارنده طقوز شمشیر آبدار مندق اولدی. آخرالامر صباء فوز ونصرت مهب سبق رحمتدن نسیم وصفیحهٔ حمیت خالدیه مواد مفاسد اهل عنادی حسم ایلیوب بحد وشمار كفرهٔ بدتبار طعمهٔ شیر هلاك ودبار وبقیة السـیوف اولان صفوف دخی پریشان وتارمار اولدی .

(نظم)

گریزندگان را دران رستخیز　　نه روی رهایی نه پای گریز
بجان برد خود هر كسی كشته شاد　　كس از كشتهٔ خود نیاورد یاد

صورت حال ظفر مآللری جنـاب مبشر و نذیرك مرآت خاطر حقائق پذیرلرینه پرتو انداز وباب مكاشفه مفتـاح غیب ایله باز اولمغین قبل مجیء الخبر بو واقعهٔ پرعبری كشف وانبا و حضرت خالدی ﴿ ثم اخذه سیف من سیوف الله ففتح الله علیه ﴾ ایله مدح و اثنا بیوردیلر. فتح مكه وحنینده دخی موجود واول معارك دهشت اژدرده طوق قدرت بشردن بیرون مساعیٔ گوناگونی مرئی و مشهود اولوب فرط اقتحام واقدام ایله بین الانام متعارف ومتعالم خصوصا اهل ردته اولان شدت حدتی معلوم خلق عالمدر. فتح مكهٔ مكرمه ده كه اهل اسلامه اعظم فتو-حات ومغازی وكفار بد فرجامه اكبر منديات ومخازیدر حضرت زبیر

رضی الله تعالی عنه کبار مهاجرین وانصار ایله ثنیهٔ علیادن نزل وحضرت خالد رضی الله تعالی عنه سائر قبائل و عشائر ایله ثنیهٔ سفلیدن داخل اولدیغی اول حضرتك مزید جلادت وجلالتنه دلالت ایدر . کجهٔ کتائب کتابتدن نقل وروایت اولنورکه کل بستان (ویتم نعمته علیك) وهزار دستان (بلغ ما انزل الیك) یوح سهء (ان هو الا وحی یوحی) آیینهٔ تمه نمای (لقد رأی من آیاتنا الکبری) :

(رباعی)

ان شه که مه سپهر لولاك آمد — جانیست کز آلایش تن پاك آمد
یك حرف ز مجموعهٔ قدر وشرفش — لولاك لما خلقت الافلاك آمد

(اذن فی الناس بالحج) امرینه اتباع وزمرهٔ مهاجرین وسائر انصار دین ایله حجهٔ وداع ایدوب بی جدال ورفث اتمام مناسك وتقندن صوکره سر رسالت افسرلرینی بین الخلق تراش وحلق ایتدیروب ناصیهٔ همایون برکت نمونلرینی حضرت خالده ارزانی وبونوازش والتفات ایله بین الاکفاء والکفاة مظهر عز جاودانی بیوردیلر (ع) هزار نکته باریکتر زمو اینجاست . اول شعرات معجزه نمایی که خاصیت بخش پرهما ایدی حضرت خالد جوف عمامه سنده تعبیه وخیاطت وشرط فرط تعظیم وتکریمی توفیه وحیاطت ایتمکله دائما مهالك نبردمن رستخیز نشانده غالب وچیره وشعشعهٔ شمس مهابتندن چشم دشمنان خفاش طبیعت خیره اولوردی .

(نظم)

چنان شد که بازور بازوی او — نجر بید کس درترازوی او
چو در زور پیچیدی اندام را — کره برزدی کوش ضرغام را

یوم حُنینده که اصحاب سبق وتقدم چشم زخم (اذا اعجبتکم کثرتکم)

ایله افتادهٔ مزلقهٔ پریشانی وتیر باران اهل بغی وطغیان ایله پادرکل عجز وناتوانی اولدیلر حضرت خالد تکاور غیرته سوار وهجوم سیلاب قتالده کوه البرز مثال پابرجا واستوار اولوب نظرگاه رسول علیه السلامده شولدکلو سربازلق وظیفهٔ لشکر اسلامده بروجهله سرانداز لق ایتدی که صدر تابناکی مشروح وجسم پاکی نیجه یرده مجروح اولدی. اول قبیلهٔ غیر نبیله که وفدهوازن وهر بری کفهٔ میزان هنرده تهمتن زور آور ایله موازی وموازن ایدی صدمهٔ ﴿ وانزل جنوداً لم تروها ﴾ دن فرار وهرب وحماة حوزهٔ دین مخیم فتح مبینده اظهار شادمانی وطرب ایتدکده حضرت ختمیت قرین کمال عزو تمکین ایله رحل خالده قدم رنجه وکابهٔ احزانی مقدم مسرت رسانلری ایله رشك سمرقند وگنجه ایدوب پرسش خاطر نوازایله اول دومندهٔ بستر اعوازه تروح نفس وجروح جانکدازینه لعاب شفاسازلرینی وضع ونفث ایتمکله اول ریق ریق دافع اوجاع ثقال وحضرت خالد ﴿ کانما انشط من عقال ﴾ اولدی. (کتاب خمیس) ده نکاشتهٔ کلك بدائع نویسدرکه مالك بن نویره که اوان رسالت عنوانده قبیلهٔ بنی حنظله نك تملی ولواء نقابت وعرافتلرینك حاملی ایدی آفتاب آفاق کیر رسالتك زمان غروبنده واهل ردتك مبادیٔ حروبنده حفظ صدقاتده ترك صداقت بلکه اربابنه رد ایله اظهار شعائر ردت ایتمکله سوء صنیعی محفل شریف ووضیعده منتشر ومستفیض وبو وضع ناصوابی ارتکاب ایله بین الاصحاب منفور وبغیض اولدی .

(نظم)

لاتطلبن هیهات منه صلاحه اذکاذربك تدقضی بفساده

حتی حضرت خالد بوحالدن تنمر وکمال حمیت وانفعالدن تغیظ

وتدمّر ایدوب ابن نویره‌نك وجود عدیم الغیره‌سنی هدف تیر تدمیر ایتمکه سوکند وحبل متین عهد وپیمانی عروهٔ وثقای ایمانه پیوند ایلمش ایدی. (ع) حضرت صدیق خلافت مقر علیه الرضوان الاکبرك که شرف ذات بزرکوارلری شیخ عطارك بوابیاتی ضمننده مسصر ونجور حسن بیانی ایله دماغ مجلس روحانیان مطیب ومعطردر :

(نظم)

درشب معراج پیش ذوالجلال مصطفی کرد ازخداوند این سؤال
کفت چونی باعلی امه یاعزیز کفت بابوبکر من چونی تونیز

وجود بی همتاسی ایله مسند خلافت کبری زیب وفر وهرکس مقسم عدالتندن نصیب اوفی واوفر بولدقده تهیئهٔ آلات سفر وترتیب مقدمت ظفر ایدوب حسم مواد بغی وارتداد ایچون حضرت خالدی سردار وفرسان ورجّالهٔ رجاله سپهسالار ایلدی .

(نظم)

همه مبارز ورزم‌آزمای وخون آشام همه دلاور ودشمن شکار وکینه کزار

حضرت خالد صفاء خیله ایله مهامه تهامه روان واول جوانبه تقدیم نذر جوائب ایله دوان اولدقده بیکانهٔ حرم دین اولان حزب مرتدین ایله اقامت حرب زبون ومالك ابن نویره‌یی زیر شمشیر تسخیر وتخسیرده زار وزبون ایلدی (ع) ان الشقی بکل حبل یخنق . اکرچه عند البعض تُرس تَرس ایله تترس ووراء شجرهٔ طیبه‌ده تستر ایلدی لکن خلال قیل وقالده (ان صاحبکم قد مات) کلماتی اداره وبوقول نافرجام ایله جناب ختمیت مقام علیه نوامی الصلاة والسلامی اراده ایدوب

بوكلام خمدن كه بی‌چون وچرا موهم غمط وازرا ایدی حضرت خالد مسلوب الاختیار وچشم پایان‌بیننه روز روشن تار اولوب اول مرغ بی هنگامك سر بی ثبات و آرامنی تیغ برّان ایله بر آنده پرّان وهمسر بی همتاسی ایله که ماه فلك حسن وبها بلکه اشبه شیء بالمها ایدی بناء تأهلی بی توقف وتمهل بنیان ایلدی . بو خبر مشتبه اثر مدینهٔ منوره‌یه منعکس و میان صحابه‌ده نقل مجالس اولدقده ابن نویره‌نك مسلماً قتل ونکالی احتمالی دغدغه انداز مرد وزن. خصوصا همسر نازنینی دواج ازدواج ایله تزیین ایتدیکی علاوهٔ سوء ظن اولدی. بوسببدن عرق غیرت عمریه نابض واقامت حده کمال جد ایله ناهض اولوب خطاء خالدی بارگاه خلافته عرض واقتصاص واقتضاء ادالت عدالت ایله ارادهٔ عزل وقصاص ایلدی. صاحب نام نیك مخصوص منقبت ﴿ کلّه فیك ﴾ رفیق‌غار توفیق یعنی حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه زند توجیهی ایرا وذمت خالدی مذمت قتل مسلمدن ابرا ایدوب دیدی که سر مغفرت مغفرینه نثار نصرت وظفر منثور ودیوان ختمیت پناهدن سیف الله ایله ملقب ومنبوز اولان سیف اسلامی انثلامی کسر وابطال باعث انکسار کماة وابطالدر (ع) لعل به عذراً وانت تلوم . خصوصا که گاه و بیگاه سریهٔ ظفر سرایتی شاهراه تیقظ وانتباهه هادی ومتأوّلاً ارتکاب ایتدیکی وضع ناصواب بر امر اجتهادی اوله (ع) ماذا اقول وذنبه مغفور . حضرت خالد عرانین اهل ردتی خاك کسر و هزیمتده ارغام و تمریغ و قلب مستنیرنی مشغلهٔ دار وگیردن تخلیه وتفریغ ایتدکدن صکره قفول وایاب ودار مقامه‌ده حط رحال وعیاب ایتدکده ابن نویره‌نك قتل وهلاکنه مسارعت وانهماك ایتدیکیچون حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه عقدهٔ پرتاب عتابی احکام وتأریب وحضرت خالدی مؤاخذه وتثریب ایتدکده

اون يكسوارهٔ ميدان كين وذار عروهٔ ونقاء اعتذار ايله تمسك ﴿ ورب ملوم لاذنب له ﴾ زاويه سنده انزوا وتنسك ايلدى . مالك هالك اثناء قيل وقالده تقاتى احلال ودم مستحق الذمنى اهدار و اطلال ايده جك كفتار ناهنجاردن عدم احتراز وجناب رسالته بىمين وامترا ايهام نقص وامتراز ايتديكى جهتدن مفتئ غيرت ردتنه افتا ايلديكنى حسن تعبير وادا ايله اعلام و حاشيهٔ بساط معذرتده مثول وقيام ايتمكين حضرت صديق رضى الله تعالى عنه قولنى تصديق وترك معارضه وتحديق ايلدى .

(نظم)

همه اصحاب مجتهد بودند　　سالكان طريق جد بودند
كرخطا ميكنند مجتهدان　　ايمنند از غرامت وتاوان

بالجمله مسيلمهٔ كذاب ايله سائر مردهٔ اعراب قصد تدمير وبوخذ مثلك تمشيتى ايچون حضرت خالد جنود ظفر بنود اوزرينه تأمير اولندقده تكاور غيرتى اسراج و آستين حميتدن ساعد خلوص نيتى اخراج ايدوب ضلست ردت ايله وجه باوقاحتارى مربد اولان مرتدلرك سربى سامانلرينى قهر قهر بى درمان ايله شكست و رايت تحزب و جمعيتلرينى دست برد فوز ونصرت ايله پست ايلدى .

(نظم)

اذا جاء نصر الله والفتح هين　　على المرء معسور الامور وصعبها

بومنوال اوزره هرنه جانبه توجه واقبال ايلسه مؤيد ومنصور ويد تأييد سرمد ايله سر باسعادتنه جواهر پيروزى و بشارت منثور اولوردى .

(نظم)

آثاره تنبيك عن اخباره　　حتى كأنك بالعيان تراه

آخر الامر جمله امراء شام اوزرينه امير نافذ الكلام ايدوب اول اقطار واقطارك زمام تمام اموريني يد كرامت ظهورينه تفويض وسائر خيمهٔ سعی واهتمامنی مخيم نقض وابرامدن تقويض ايلدی . نقود دنانير اساطيرك ناقدی اولان امام واقدی فتوح شامده اعلام ايتديكی اوزره اول حضرتك علائی قدر وجلالی خارج مراتب چون وچند وفتح شاماتده ايتديكی فرزانكی وثبات حسد كردهٔ طهمورث ديوبنددر .

(نظم)

عالمی از ظلمت واز صبح صادق خندهٔ
لشكری از ظالمان واز سپاهش يك نفر

خصوصا قصبهٔ يرموكده تحزب ورموك ايدن شجعان روم بد اروم ايله نبرد وكار زار و خارج طوق بشری فنون شجاعت ودلاوری اظهار ايدوب حفرهٔ كفره ولوج ايدن علوجدن اون بر بطريق بطريق العيان مشت كوپال نشانی ايله هلاك وكوی كلهٔ سبكسارلری ميان ميدان خسارده آغشتهٔ خون وخاك اولوب بوغزاء عبرت فزا وجه فتوحات شاميده مثال شامه وناسخ داستان باستان شهنامه اولمشدر .

(قطعه)

تبلجت الايام عن مطلع الهدی وحل باهل البغی قاصمة الظهر
فلله من فتح غدا زينة العلا وواسطة الدنيا وقائدة الدهر .

حضرت خالدكه بذل صدقه ايله مقعد صدقه رغبت پذير . بلكه شعرا وستايش كرانه افراط جوائز بی كرانی واصل رتبهٔ تبذير اولديغی زبان زدهٔ آشنا وبيكانه وانديه ومحافلده داستان وافسانه ايدی :

(نظم)

لاتعجبن لاموال يفرقها بقاؤها للعطايا غاية العجب

جنشین یوغز کویی کلام ﴿ اعیبك اغار ﴾ دزدزن منکر ومحدث خلیفهٔ مونق ومحدث رضی الله تعالی عنه مضمار خلافتده مضایق الغشان ومنجوق عدالتی ملاصق قمهٔ قنهٔ عنان اولدقده خالدی عزل ایله تأدیب وامین الامه ابی عبیدهٔ تقلید حکومتی تأریب ایلدی . اول هزبر غیضهٔ جلال بعدالانفصال دخی زیاده قحمهٔ جهاده تقحم وبالذات اشعال تنور مماته مباشرت وتقدم ایدوب :

(نظم)

ولست ابالی حین اقتل مسلماً　　　على ای شق کان لله مصرعی

فحواسنی حسب حال و﴿ حارس کل شیٔ اجله ﴾ مقالنی نقش کتابهٔ بال ایتمش ایدی . بعده فرمان اولوالامر ایله طابهٔ مستعدینه قفول وموقف اعتذارده مثول ایتدکده پیشکاه دیوان معدلتده حاجت حسن معذرتی محصّل وکلشن حالی نیسان افضال ایله مخضّر ومخضّل اولدی .

(قطعه)

اقبل معاذیر من یأتیك معتذراً　　　واغفرله ذنبه ان بر او فجرا
فقد اطاعك من یرضیك ظاهره　　　وقد اجلك من یعصیك مستترا

خلیفهٔ عدالت مناب مظهر حدیث ﴿ لوکان بعدی نبیّ لکان عمر ابن الخطاب ﴾ رضی الله تعالی عنه قلمرو نصفت مسیرینه نشر احکام ومناشیر ایلدی که رفع خالده سبب وعلت تقصیر وزلت دکلدر بلکه فرط شجاعتی فتنه انداز نزدیك ودور وغیرت شهامتندن تحذرات وارامل عض انامل ایتمکله کندو دخی مفتون وممکور اولوب حکم حکمت نما ایجاب واقتضا ایلدی که اول یکسوارهٔ خیل خیالا خواب پندارندن بیدار وسلطان دین ملائك سپاه که رایت افراز آیت ﴿ وما النصر الا من عند الله ﴾ در غلبه وتأییده محتاج شجعان صید اولمدیغی واضح وپدیدار اوله .

(قطعه)

صاحب سخن فسانه پرداز   زین قصه چنین خبر دهد باز

که خالدك حضرت عمره رضی الله تعالی عنهما مزید مشابهتی وصورةً وخلقةً اول حضرتە مشاكلت و مشاكهتی وار ایدی : كأن ید القادر الفتّاح شقهما من شق تفاح ؛ اتفاقا برسحر حضرت عمر رضی الله تعالی عنه (انبا كرة مباركة) ملاحظەسی ایله ابتكار وغلس بامداددەكه محل فیض وامداددر جانب مسجده نهوض وابتدار ایدوب ناگاه میان راهده علقمة ابن علاثه ایله ملاقات و مصادفت واظهار آشنائی ومصادقت ایلدی. مزید شبه تاریكیٔ شبه معین وعلقمه خطاكار وغلط بین اولوب پیكر حضرت عمر نظر حسده ملتبس و مرآت قوت واهمەده صورت خالد منعكس اولمغله استفتاح باب جواب وكنیتی ایله خطاب ایدوب دیدی كه : « یا ابا سلیمان میان ابناء زمانده سماحت وحماست مستلزم رعایت بی غایت ایكن حضرت عمر سنی فلات عدم التفاتده آواره وپیام عزل واتهامك ایله قبهٔ نیلگون فلك سرنگونی پر آوازەمی ایتدی ؟ » حضرت عمر رضی الله تعالی عنه علقمەیی قصد آزمون واستكشاف سر مكنون ایدوب دیدی كه : «بو گفت وشنوددن مرام ومقصودك نەدر ؟» علقمه ذیل جوابی اسبال وابانهٔ لبانهٔ مافی البال ایدوب دیدی كه : « بنم نیت وطیتم ومقتضای طینتم الی قیام الساعه سمع وطاعه وخلافنی اقتراف خارج دائرهٔ استطاعەدر . غایة مافی الباب باعث مكالمه و اصطحاب اولمق ایچون حقیقت حالدن فحص وسؤال وادارهٔ قداح قیل وقال ایلدم . » بو حال ایله بر برندن مفارق وطلعت صبح راستین افق چرخ برینەدن شارق اولوب راز روز آشكار ومهر عالم فروز پرده درشب تار اولدی .

(نظم)

هر رازکه در پردهٔ شب پنهانست　　چون روز شود برهمه روشن کردد

حضرت عمر رضی الله تعالی عنه خالدی دعوت وحضور علقمه‌ده بسط بساط مباسطت ایدوب دیدی‌که : «یا خالد علقمه‌ایله نه مقوله مقاله ونه کونه محاورده‌یه قصد ومحاوله ایلدك؟» حضرت خالد رقیم تغایس وابکاری رقمکش قلم انکار ایدنجك حضرت عمر رضی الله تعالی عنه تکرار امر استخبارده تعمیق و (انی لامزح ولااقول الاحقا) رخصتی صحیفهٔ حسن معاشرته تمیق ایلدی . حضرت خالد رشتهٔ سخنی دراز واقسام حلف واقسامه آغاز ایدوب دیدی‌که :

(قطعه)

بدان خدای‌که ذرات اسمان وزمین　　همی کنند بپاکیٔ ذات او اقرار
بمهر درج نبوت‌که آن ودائع را　　نبود هیچ امینی چو احمد مختار

که نه علقمه ایله تلافیٔ اتفاقی واقع اولدی ونه مابینمزده بوکونه کفت وشنود وجود بولدی .

(نظم)

فلست ابالی من زمانی بریبة　　اذا کنت عندالله غیر مریب

بواثناده علقمه خالده نکاه واستعفاء زلت وکناه ایدوب دیدی‌که: «یا خالد بومناقشه وسؤالی حلال ایله که بوبابده خطاء ناصواب بندن صادر وبو دکلو کدر بنم قصور نظرمدن ناشی وبادر اولمشدر . » بولطیفه ومزاحدن‌که حسن عبارتی ایله رعونت وحشت مزاحدر حضرت عمر رضی الله تعالی عنه تنشط وتبسم وحضرت خالد غلط علقمه‌یی تفرس وتوسم ایلدی .

(قطعه)

افد طبعك المكدود بالهم راحة　　تجم وعلله بشئ من المزح
ولكن اذا اعطيته المزح فليكن　　بمقدار مايعطى الطعام من الملح

حضرت خالد رضى الله تعالى عنه‌كه مظهر فضل نامحدود اولمغله مبخوت ومجدود در مصداق (ع) انه فى الزمان خير جليس * اولان كتاب خميسده كتبهٔ وحيدن معدود در .

(نظم)

صفدى كيم سوزنده دقت ايدر　　شرح لاميه‌ده روايت ايدر

كه فاتحهٔ كتاب خلقت خاتمهٔ طومار نبوت رايت افراز نصرت بالصبا رونق افروز آل عبا داعى الخلق الى الذات (ع) لازال عليه زاكيات الصلوات حضرتلرى خالد بن وليد ايله عكرمة بن ابى جهله نكاه نوازش اثر و صحائف احوال واقوالرينه امرار نظر بيوردقلرندنده صوان حقيقتدن رفع سرپوش التباس و﴿ يخرج الحى من الميت ﴾ آيتنى اقتباس بيوررلر ايدى . زيرا بونلر خيار صحابهٔ كباردن ايكى ذات بزركوار دركه پدرى حذرلرى اهل اسلام ايله مناواة وخصام ايدن اعدانك الد واعداسى وشرذمهٔ باغيهٔ باعثة الفسادك كريوهٔ لجاج وعنادده ادعىسى ايكن كندولر بيضهٔ اسلامى حامى واعلاء كلمة الله‌ده سعى بى اشتباه ايتمكله بين الامثال والاشباه مشتهر ونامى اولمشلردر .

(قطعه)

بنسب نيست نسبت مردم　　هريكى را بنفس خود شرفست
شرف دربجوهر خويشست　　نه زپاكئ جوهر صدفست

حضرت خالد اواخر عمرنده قصبهٔ حمصده مقيم وبالد وسد ثغور امورنده تفرقه ساز طارف وتالد اولوب اعوام وسنينى واصل سرحد

ستين اولدقده صاحب فراش ورنجور وهجوم درد بی درمان ایله نزهت سرای صحت واماندن بعید ومهجور اولدی .

(قطعه)

یا مغرماً بوصال عیش ناعم ستصد عنه طائعاً اوكارها
ان الحوادث تزعج الآساد عن غاباتها والطير عن اوكارها

حضرت ابوالدردا كه قصبهٔ مزبوره ده حاضر واول دخی مرابطهٔ حدود وثغورده مواظب ومثابر ایدی بو حالتدن تفجع وزاری ورعایت شرط غمخواری ایدوب سنت عیادت ایله استنان وهنگام عجز وسقامده خدمت بی امتنان ایلدی .

(نظم)

چو رنج بر نتوانی گرفتن از رنجور قدم زرفتن وپرسیدنش دریغ مدار

حضرت خالد خیل وجوشنی ومدینهٔ منوره ده اولان ملك معینی وقف وایثار وحضرت عمری رضی الله تعالی عنه وصی مختار ایلدی . بعده مكنون درونی نث واظهار حزن وبث ایدوب دیدی كه نیجه حروب شديدة الالتحامه اقتحام ایدوب تن رنج پرورده بر یر قالمامشدركه ضرب تیغ بران یاخود طعن سهام ومران ایله سوراخ سوراخ وهر سرمویم تار مویه وصراخ اولمیه .

(نظم)

برتنم يك جایكه بی زخم نیست این تنم از تیر چون پرویز نیست

بودكلو قروح وجروح باعث خروج روح اولمامش ایكن دریغا كه مانند حمیر وبعیر فراش اجل ناگزیرده فرومانده وآتش وروز بازار سعادت شهادتده تهی دست ومأیوس اولدم . بو كیفت وكودن صكره حبل رجا وآر-

زوني لى وداغ وداع ايله عوّاد واشياعنى كى ايدوب كمال قلق وانفعالندن ﴿ فلا نامت اعين الجبنا ﴾ نفرين و بد دعاسى ايله ترك كلام دنيا و سنه احدى واربعينده قصد ملاء اعلى ايلدى .

(نظم)

ومن لم يمت بالسيف مات بغيره   تنوعت الاسباب والموت واحد

حضرت ابوالدردا (ع) دردا وهزار بار دردا دردا ديوب تنفيذ وصاياني تعهد والتزام وبوخدمتى اقامت ايچون دار تجربته توجه واعتزام ايلدى . بعد حصول الوصول مسعاى عدالت تمريه‌ده سعى وحضرت خالدى نعى ايتدكده حضرت فاروق رضى الله تعالى عنه استرجاع وتأسف ونچه شب وروز بوعزاء غم اندوزدن تحزن وتلهف ايدوب ديدى كه موت خالد حائط دين قويمده بر رخنهٔ عظيمدركه الى يوم التناد انسدادى مستحيل وزمان بى امان مثلن وندیدینی تولیدن بخیلدر. حضرت خالد حمصه قريب بر قريه‌ده مدفون ومقبور ومزار پرانوارى كه ملثم شفاه اشراف وكباردر بين الزوّار متعارف ومشهوردر.

(قطعه)

سقى الله قبراً صار مثوى لخالد   بواكى امطار بها البرق ضاحك
فتى غاب عنا شخصه دون ذكره   فاصبح فينا حاضراً وهو هالك

الحديث الثامن عشر

امر منكرده اطاعت اولنمز   بويله‌در قول امام كوفى
بوحديثى ديدى سلطان رسل   انما الطاعة فى المعروف

(متن الحديث)

بوحديث كثيرالافاده بى نقصان وزياده مزاحفات رملِ مسدسدن (فعلاتن فعلاتن فعلن) وزننده واقعدر. صحيح بخاريده حضرت عليدن رضى الله تعالى عنه بوعبارت ايله روايت اولنمشدر. سيوطى سنن ابى داود شرحنده بومنوال اوزره تحقيق حق ايتمشدركه امرا امرِ شرعه تابع واتباع وامتناعى نفس الامرده راجعدر. اكر اولامر واجب ايسه اطاعتى واصل رتبهٔ وجوب اولور. اكر مندوب ايسه اطاعتى واجب اولمازمندوب اولور. اكر مباح ايسه نه واجب ، نه مندوب، بلكه رايت متابعتى ميدان استحسانده منصوب اولور. اكر مكروه ايسه اطاعتى دخى مكروه ومحذور اولور . اكرحرام ايسه اطاعتى دخى حرام ومحظور اولور . خطّابى كه شرح متينى زمرهٔ محدثينك فصل الخطابى در ديمشدر كه بوحديث صحت مآلدن استدلال اولنوركه اطاعت ولاة امر معروفده واجب ومنكراتده اطاعته مقتضاء شريعت مانع وحاجب اوله اداة قصر ايله كه افادهٔ حصر ايدر حديث سابق التحرير عنوان پذير اولديغى كواه صادق وفحواء « لاطاعة للمخلوق فى معصية الخالق » بومدعايه دليل ناطقدر. حضرت صديق اكبرله بعدالانبيا افضل بشردر :

(نظم)

آخر انبيايه اول يار ثانى اثنين اذهما فى الغار

رضى الله تعالى عنه ابتداء خلافت بى خلافلرنده منبر مستقر السعوده عروج وصعود ايدوب برخطبهٔ بليغه انشا وضمننده سرّ سربستهٔ حكومتى انشا بيورديلر . اثناء حمد وثناده آل واصحابه توجيه خطاب ايدوب بيورديلركه « اطيعونى مااطعت الله ورسوله » اول خلفاء اسلام مفتتح

نشر احکامده بوکلام تام ایله تحقیق اصل وفرع ومسامع اهل شرعی قرع ایلدکری امر بدیهیدر. علامهٔ زمخشری ﴿واولی الامر منکم﴾ آیت بهدایتنده بوطریق ایله تحقیق ایتمشدرکه اولو الامردن مراد امراء عدالت نهاددرکه ایثار نصفت وداد واختیار رشد وسداده جناب آله وحضرت رسالت پناهه اتباع واقتدا وامر معروف ونهی عن المنکرده حفظهٔ ربع دین اولان خلفاء راشدینك اثرینهاقتفار واقتفا ایده. زیرا شول امراء جور بدطوردنکه شارع اعظم عدلدن عدول ایدهلر خدا ورسول بیزار واول مقولهناقبوللر حضرت عزت وجناب رسالتهشرف معطوفیته ناسزاوارلردر .

(نظم)

جواهر سنج دریای معانی　　چنین کرد ازسخن کوهرفشانی

که برکون مسلمة بن عبدالملك اظهار نخوت وستیز وخنجر زهر آلود زبانی سرتیز ایدوب اشراف تابعین ومشاهیر اصحاب یقیندن ابوحازمهکه عرق شبهاتی حسام صدق وثبات ایله حاسم ایدی دیدیکه تحت تخت حکومت وفرمانمزده آسودهٔ عریش امان اولان رعایا وزیر دستان مانندمور واولوالامر آیتنده هربری انقیاد واطاعتمز ایله مأمور ایکن سن نیچون کریوهٔ مخالفت وریوه سالك وهاویهٔ هواده هالك اولورسین؛ اوفاضل فاصل که میان علمایاندهمتا وهمپای نادر ونصوص قرأنیهدن استنباط احکامهقادر ایدی دیدی کهای داور دلاورتتمهٔ آیت مذکورهدن نیچون اختیار غفول ونص جلی ﴿فان تنازعتم فی شیٔ فردوه الی الله ورسوله﴾ دن نه عجب اعراض وذهول ایدرسن؛ امر منازع فیهده اولوالامر غیر مذکور وحیز اعتبار واعتداددن دور در .

(نظم)

که کرددرهمه عالم کمان ظلم بزه که تیرلعنت جاویدرا نشانه نشد

سلاطین وحکامدن غایت مقصود ومراد میزان عدل وداد ایله تعدیل حل عباد ونظم امور بلادده جد واجتهاددر .

(نظم)

شاه‌رابه بودازطاعت صدساله‌وزهد قدریکساعة عمری که درو داد کند

وبو مقصودك وجوده کلمه‌سی احوال فقرایه شعور ومجاریٔ اموره اطلاع وعثور ایچون (ع) بهر جمعیت دلهاست پریشانیٔ ما نحواسی اوزره ترك آسایش وخواب وادارهٔ سؤال وجواب ایله اولور .

(نظم)

نیاساید اندر دیار توکس که آسایش خویش جویی وبس
برو پاس درویش محتاج دار که شاه از رعیت بود تاجدار

والاشویله که سیرت جبابرهٔ ستمکار ایله استنان واستیار و ﴿ من حق الملك ان یختار لرعیته مایختار لنفسه ﴾ کلام حکمت اتصافنك خلافنی ترجیح واختیار ایده لامحاله عرضهٔ دشناد وسخیمه وانجام کار ناتمامی مصادف غائلهٔ ﴿ عاقبة الظلم وخیمه ﴾ اولوب ایراد واصدار ایتدیکی احکام ناهنجاری تعقب وزوال دولتنه انتظار وترقب ایدرلر .

(نظم)

همه کار شاهان شوریده خواب از اندازه نشناختن شد خراب
کراتما یکانرا درار وشکست فرو مایکانرا کند چیره دست

قطعهٔ مشروحة المعانینك مصراع ثانیسنده برداستان صحیحه اشارت وتلمیح اولنمشدر . اول قصهٔ عبرت فزا تاریخ خلفاده بومنوال اوزره اجمال اولنمشدرکه فحوای آیت ﴿ تعز من تشاء وتذل من تشاء ﴾

اقتضاسی ایله تقلب دهر عبرت نما جمعیت امویه‌یه تفرقه ساز وهمای خلافت عظمی مفارق عباسیه‌یه سایه انداز اولدقده منصورك طواری اضواری مباین طرز اصحاب واکثر وضع وکرداری مخالف سنت وکتاب اولمغین حضرت امام اعظم (ع) قدس الله سره الاکرم « منصوره اعتراض ایدرایدی. حضرت ابوحنیفه‌نك فرط ورع وخیفه ایله اشتهاری (کنار علی طرف منار) وقضایه عدم رضاسی معلوم صغار وکبار ایکن محض انتقام واذا ایچون اولا تکلیف تقلد قضا ایله عرضهٔ تحقیر وذلت ، بعده عدم قبولنی بهانه وعلت ایدوب ضرب شدید وحبس وتهدید ایله حرمت امامتی انتهاك وبر روایتده تجریع سم هلاهل ایله اول سر جریدهٔ کبرا وحلاحلی هلاك ایتمکین (ع) بو حنیفه قضا نکرد وبمرد « قولی زبان زدهٔ سالف وخلف وبونقیصه وعار منصورك صورت خلافتنده جدری وکالف اولدی .

(نظم)

بسا نام نیکوی پنجاه سال که یك کار زشتش کند پایمال

خلاصهٔ کلام حضرت امام راه خداده نفسنی فدا ایلدی (ع) سخن دانم ولی ناگفتن اولیست . علامهٔ زمخشری (لاینال عهدی الظالمین) نظم مبیننده تحقیق وتبیین وبوکونه تدقیق وتبیین ایلمشدرکه نیراعظم فلك ذکا داخل منقبت (لوکان الایمان معلقا بالثریا) (ع) سراج مجلس امت ابوحنیفهٔ کوفی « نبردگاه افضل جهادده سل سیف اجتهاد ایدوب بیوررلر ایدی که اگر منصور برمسجد بنی قصور طرح وبنیاد ودر ودیوارینی آرایش وآباد ایدوب صورت اجرده اولان اجرینی تعداد ایچون بنی استخدام وبوخدمتی اعتیاد واعداد ایچون سعی واقدام ایلسه اطاعت وامتثال امر محال وبوقدر شیٔ یسیرده

دخی فرمان پذیر اولمق عدیم الاحتمالدر (ع) وثم امور لیس بمکن کشفها .

(نظم)

عقل جزداد وجز کرم نکند　　که اولوالامر خود ستم نکند
زاجر زمره وناهیٔ خمر اوست　　آنکه بشنیده اولوالامر اوست

الحدیث التاسع عشر

حائب اولدقده مصائب سهمی　　اولور انصاف وعدالت جنه
رحمسزوالی ایچون دیدی رسول　　حرم الله علیه الجنه

(تمام الحدیث)

أیّما راعٍ لم یرحم رعیته حرّم اللهُ علیه الجنّة

خیثمهٔ طرابلسی حضرت ابوسعیددن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت ایتدیکی جامع الصغیرده صراحةً ذکر اولنمشدر. نصب امامت ورفع لواء حکومتده سروحکمت محبوسان مضیق بشریته آداب عبودیتی تکلیف ومابینلرنده کتاب محبت والفتی تألیفدر .

(قطعه)

تهدی الامور باهل الرأی ماصلحت　　فان تولت فبالاشرار تنقاد
لایصلح الناس فوضی لاسراة لهم　　ولاسراة اذا جهالهم سادوا

هر حاکم ندان وخودپسند شادانکه لواء تهور وخشمی ساعد نیرداد وغشم ایله افراخته وجوهر اقتصاد واعتدالی وراء ظهر اهماله انداخته اوله مخالق لهدن انحراف وسوق فسوقده اضاعهٔ رأس المال

انصاف ایله ﴿ من لایَرحم لایُرحم ﴾ تهدید شدیدینه سزاوار وشایسته ومخدع دل پرخدیعتی قفل آهنین قسوت ایله بسته اولور .

(قطعه)

ایحسب الظالم فی ظلمه   اهمله القادر ام امهلا
ما اهملوا بل لهم موعد   لن یجدوا من دونه موئلا

خصوصا که عدم رفق ورأفتی دربت وعادت ایدن والیٔ والامنزلت زیر دستان رعیته تجبر وتجلد وبوخصلت ذمیمهٔ عمیمة الفساددن ظلم وبیداد تولد ایدر . ظلم ظلمت شعار ایسه هربارسنك انداز مجامع قبائل واحیا وعندالله سبحانه ابغض اشیا اولوب فئهٔ باغیهٔ فتنهٔیه سرعسکر و﴿ ایما راع غشّ رعیته فهو فی النار ﴾ حدیث صحت آثاری اوزره که راویسی معقل بن یساردر هرحاکم بی انصاف ستمکر مظهر سخط اکبر اولمق امر مقرردر .

(قطعه)

علیك بالعدل ان ولیت منزلة   واحذر من الجور فیها غایة الحذر
فالملك یبقی علی الکفر البهیم ولا   یبقی مع الجور فی بدو ولاحضر

کتاب مثیر الغرامده ذکر واعلام اولنمشدرکه صحف حضرت ابراهیم علی نبینا وعلیه الصلوة والتسلیمده اولان امثال عدیمة المثالدندرکه ﴿ ایها الملك المبتلی المغرور انی لم ابعثك لتجمع الدنیا بعضها علی بعض ولکن بعثتك لترد دعوة المظلوم فانی لاارذها وان کانت من کافر ﴾

(نظم)

ظلم اکرچه دراز دست بود   آخر الامر خوار وپست بود
شود از آفتاب عدل آله   سایهٔ عمر ظالمان کوتاه

اسباب عدم رحمتك بری دخی متظلمین وارباب حاجتدن احتجاب

ومتاع ترفه وانتفاعی استیثار واتخابدر . هرداور بدسیرت که میت تنعم واستراحتده آرامکیر وورای پردهٔ غفلت نارواده فریفتهٔ خوش آمد وزیر اوله هامان بی عون انساد قابلیت فرعون ایتدیکی کبی نظم اشتت مهماتده تقصیر ومخدوم معدوم الاستعدادینی اغفال وتغریر ایله کاروبار رعایا ورتاع مختل ومزاج حال ضعفه واتباع معتل اولوب لکدکوب وعید ﴿ اشد الناس عذاباً یوم القیمة امام جائر ﴾ وعدوهٔ شرکت ظلم وعدوانده سرکشته وحائر اولور .

(نظم)

خبیثرا چوتعهد کنی وبنوازی بدولت توکنه می کند بانبازی

هنکام بار وزمان تفحّص اخبارده حق وباطلی تخلیط وبرغشوم شومی عجزهٔ مسلمین اوزرینه تسلیط دخی جملهٔ قلت مرحمت واشفاق، بلکه (ظلم الاتباع مضاف الی المتبوع) قول مسموعی اوزره محضا عدم رأفت وارفاقدندر .

(نظم)

ان الولیّ اذا استعان بظالم کان الولیّ شریکه فی المأثم

عندلیب کلستان شیراز بوستان افروز حدیقهٔ رازجور ولاتدن غافل وبی‌خبر اولان داور بدنهادی علی رؤس الاشهاد تخجیل وتشویر ایلمشدر :

(نظم)

نه ظالم زظالم که در دورتست که هرجور کو میکند جورتست
نه سک دامن کاروانی درد که سکبان نادان که سک پرورد

آفتاب فلك هدایه حضرت شیخ نجم‌الدین دایه کتاب مرصاد

العبادده ذکر وایراد ایلمشدرکه ﴿ فاحکم بین الناس بالحق ﴾ آیتی منح ودلالت ایدرکه سلاطین وولاة بالذات اجراء امور عباد ایله مأمور وتفقد فقراء برکشته حالده تهاون واهمال ایدنلر عندالله نامعذور اولوب مراسم غفلتی ابانه و آخری توکیل وانابه ایله عهدهٔ امانت کیرادن بیرون وقبول معذرته مقرون اولمازلر .

(نظم)

بنداشت ستمکرکه ستم برما کرد   بر کردن او بماند وبرما بکذشت

ظلم ناخوش ارلك جملهٔ شأمت وضررندندرکه غیبت ومذمت هرمذهب وملتده حرام ووبال ودار بوارده باعث طینت خبالدر .

حدیث نصیحت ایجابده ادب حکومت محوی وصحتی مسلم اولان صحیح مسلمده حضرت صدیقه‌دن رضی الله تعالی عنها وعن ابیها مرویدرکه ﴿ اللهم من ولی من امر امتی شیئاً فشق علیهم فاشقق علیه ومن ولی من امر امتی شیئاً فرفق بهم فارفق به ﴾

(نظم)

اکر توقع بخشایش خدا داری   زروی لطف وکرم برشکستکان بخشای

اکرچه رفق وتأنی وترك عنف وتعنی ﴿ الرفق یمن والخرق شوم ﴾ مفهومی اوزره آحاد ناسدن هرمرد معنی شناسه لازم ولازبدر اما اولو الامر اولان فرمان روایان زید وعمروه رعایتی مفترض وواجبدر . زیرا آنلرك خرق سخط وخرقلری التئام پذیر اولمق عسیر ووخامت درشتی ورعونتدن ظهور ایدن مواد خلل وقصور تلافی‌یه تلاقی ایلمك غیریسیردر .

(قطعه)

مصلحت ملك برفق وعطاست | درهمه جا حكم سياست خطاست
موی كه پیچیده زنی شانكیست | كر بزنی استره دیوانكیست

الحديث العشرون

باقیان زینت دنیایه بولور | آخرتده درجات علیا
برحدیثنده دیدی پیغمبر | خیركم از هدكم فی الدنیا

(تمام الحديث)

خَيْرُكُمْ أَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَأَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ

بیهقی شعب ایمانده حسن بصریدن رضی الله تعالی عنه مرسلاً روایت ایتدیکی جامع الصغیرده اشارت اولنمشدر. زهد لغتده ضد رغبت وشیٔ یسیردن شیٔ خطیره انصراف همتدن عبارتدر. هركس كه برشیٔ عتید وحضری كوشهٔ كوچهٔ خاطردن ازاله وسلب وآنك فوقنه توجیه قبله نمای قلب ایده مرغوب عنه نسبت ایله اسم زهده حائز ومرغوب فیه اضافت ایله اطلاق رغبت جائز اولور. زهدك رتبهٔ والا ودرجهٔ علیاسی خساست ماسوای كاینبغی فهم ودرك وآرزوی مشاهدهٔ جمال ایله دنیا وعقبی آمالنی ترك ایلمكدر .

(نظم)

زهد چه بود ازهمه پرداختن | جمله را در داو اول باختن

شویله كه بوسعادت عظمایه نائل ونعیم دنیا وآخرته اثرمیل ورغبت قالبندن زائل اوله زاهد مطلق وكمال زهده موفق اولوب مضرب مثل

(ليس قرية من وراء عبادان) وخلوت سراى درونى اواهل معارف كونا كون ايله معمور وآبادان اولور . اكر ملاحظهٔ حور وقصور رهزن ومانع وهمان ترك حظوظ فانيهٔ فئته ايله قانع اولورسه اكرچه بومرتبه مافوقنه نظر پست ونازلدر اما مادونى اعتبارى ايله اشرف مقامات ومنازلدر. حكماء دوربين تحقيق وتبيين ايتمشلردركه عقلك ادنى مرتبه‌سى باقى اولان عقبايى فنى اولان دنيا اوزرينه ترجيح وتفضيل ونعيم مقيمه وسيلهٔ اشياء اولان اعمال صالحه‌يى كسب وتحصيل ايلمكدر والا زخارف زينت دنيايه فريفته ولذت زائلهٔ دهر بى وفايه شيفته اولانه اطلاق عقل ناروا وصاحبى مهاوىٔ هواده مبتلاى درد بى‌دوادر. اكر بومرتبه‌دن دخى عاجز وقصور استعداد ترجيح جانب اقلال وازهاددن حاجب وحاجز اولوب آنجق بعض مستلذاته ميل وانجذاب قلب پر انقلابندن مطروح ومطرود و بعض آخرينه هنوز علاقة ماباقى وموجود ايسه مرتبهٔ شريعتده بعض معصيتدن توبه وفراغ داخل حد جواز ومساغ اولديغى كبى اكرچه معدول عنهه نسبت اكا اطلاق زهد صحيحدر اما فى الحقيقه عنداهل الطريقه اكا زاهد دينلمك غايت قبيحدر .

(نظم)

چوبوبى ازخودى برجاى باشد ترابند كران برپاى باشد
جنب رابرتن ارخشكشت يك‌موى هنوزش نانمازى دان بصد روى

احياء علومده مرقومدركه فقر ايله زهد وادىٔ واحددن منشعب وزلال مقال ايكيسنك حدائق حقائقنه معاً منشعب اولور . فرقلرى بودركه اكر دنيا سالكدن منزوى وطومار ثروت ويسارى منطوى اولور ايسه فقر ايله موسوم اولور . اكر سالك دنيادن منزوى وزاويهٔ

ترك ماسواده منزوی اولورسه حقنده نام زهد مرسوم اولور . بالجمله فقر اضطرار ایله اولان فقد بار و برك وزهد اختیار ایله اولان تخلیه وترکدر. اما زهدك شرطی شیٔ مفروغ عنه حاضر و آماده وباب قدرت تصرف بی‌مشقت وتکلف منفتح وکشاده اولمقدر والانفس خودنمانجه اشیاء نابوده واعلاق غیر موجوده‌یی ترك وایثاره ابتدار واثر زهاد واتقیایه تأسی واقتدایه بذل اقتدار ایدر . اما اوشیٔ مفقود حاضر وموجود اولدقده اظهار بخل وشح وزهاب دینی دلیلندن رشاش بهانه وتأویل ترشش وترشح ایدر .

(نظم)

ماقبح التزهید من ناصح　　　یزهد الناس ولایزهد

بوسبیدندرکه زمرهٔ مشایخه تاج تارك اولان عبدالله بن مبارکه برشخص بی‌ادب خلال سؤال وجوابده (یازاهد) دیو خطاب ایتدکده اول واقف حقائق اشیا دارالحکمهٔ معرفتی انشا وسر حقیقت زهادتی کشف وانبا ایدوب دیدی که زاهد صاحب پرهیز عمر بن عبدالعزیزدرکه زهرهٔ حیوۀ دنیا بخدافیرها باب عدالت پدیرینه یدیره واستقبال ومتکای خلافت عظماده تحصیل تفرد واستقلال ایتمش ایکن باسرها پشت وپای استغنا اوروب حطام دهر پرقهری وراء ظهره القا وترك زخارف فانیه ایله مطلوب حقیقی‌یی وجدان والفا ایلدی والابکا نه متوله اسباب مکنت وجلال توجه واقبال ایلدی که انی ترك واطراح ایله دعوای زهد وصلاحه شایسته وحری ومعرّت میل ورغبتدن سالم وبری اولام ؛ بومقامدندرکه قتله سالار ﴿ قدافلح المؤمنون ﴾ پیشوای ﴿ ان جندنا لهم الغالبون ﴾ یارغار عتیق یعنی حضرت صدیق رضی‌الله تعالی عنه‌که

على الاطلاق زمام افضليت واستحقاقه مالك وصاحب مقال ﴿والله لاصدقه باكثر من ذلك﴾ در :

(رباعى)

صديق چو عين صدق بوده كارش　　بگزيد حق از مهاجر وانصارش
آن روز كه كوس ثانى اثنين زدند　　دادند مثال اذهما فى الغارش

خلال مناجاة واثناء عرض حاجاتده بوكلمات حسان ايله رطب اللسان اولورلر ايدى كه ﴿ اللهم ابسط الى الدنيا وزهدنى فيها ﴾ بو كلام حكمت التئامده بسط دنيادن صكره طلب زهادت شهادت ايدر كه زهد عدم متاع دنيا ونقد اسباب غنا اولمايوب مجرد مشاغل قبول ورددن سلوّ قلب وخلوّ بال وباوجود كثرت عالم اطلاق ووحدته توجه واقبال اوله .

(نظم)

اذا المرء لم يزهد وقد صبغت له　　بزخرفها الدنيا فليس بزاهد

خاتمهٔ خلفا فاتحهٔ منشور اوليا حصه‌دار مقام هارونى كاشف غطاء سلونى ولى جلى حضرت امام على يه كرم الله تعالى وجهه برطالب سر عرض عراضهٔ حال وحقيقت زهددن سؤال ايتدكده جناب خلافت پناه خوانسالار ﴿ انما نطعمكم لوجه الله ﴾ اول سائل ناتوانى خواب ارتياب وكاندن انباه ونه ﴿ ترك ما يشغلك عن الله ﴾ ايله چاشنى تمهد زهددن آگاه ايلدى . بعض كبارك اخبارى اوزره حقيقت زهد ﴿ لكيلا تأسوا على مافاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم ﴾ نص مفترض القبولنك منطوق ومدلولى‌در . يعنى تحصيل زهده بذل جهد ايدن تارك مسو وحطام منتج الندملك وجود وعدمى يانده على السوا اولوب :

(نظم)

ولست بمفراح اذا الدهر سرنی ولا بجزوع حین ینکبنی الدهر

فحواسی اوزره نه عند الوجدان نشیط وشاد ونه لدی الفقدان مغتم وجریح الفؤاد اوله . بلکه بومعنانك خلافی ایله اتصافی اولوب زینت حیوة دنیانك مساعده‌سندن غریق کرداب ملال واسباب یسر وغنانك مباعده‌سندن آزاده وخوش حال اوله .

(نظم)

دروقت خوشی جمله جهان خوش باشد بایدکه بوقت ناخوشی خوش باشی

الحدیث الحادی والعشرون

خلقله ایله مدارا هردم تا که لائق کوره‌لر مدحه‌سنی
خالقك دیدی رسول زیرا خالق الناس بخلق حسن

(تمام الحدیث)

اتّقِ اللّٰهَ حَیْثُ مَا کُنْتَ وَاتْبِعِ السَّیِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

سنن ترمذیده حضرت ابوذر ومعاذدن رضی الله تعالی عنهما بوعبارت ایله روایت اولنمشدر . مخالقت حسن معاشرت معناسنه‌در . مفهومنده حسن خلق معتبر وجوهر حروفنده بومعنانك اعتباری مقرر اولدیغی قاموسك (خالقهم عاشرهم بخلق حسن) عبارتندن ظاهردر . بوتقدیرجه (خالق) لفظنك که مفاعله بابندن صیغهٔ امر حاضردر

مفهومنی «تخلق حسن» كلامی مبین ومفسردر. خلق ایله مداراة ومخالقت وترك مباراة ومخالفت سرمایهٔ راحت وحبور، بلكه رأس‌المال (تجارةً لن‌تبور) در .

(نظم)

چنان زی کزان زیستن سالیان ترا سود کس را نباشد زیان ..

مثیرالغرام نام كتاب مشهورده مذكوردركه صحف خلیل جلیل‌انشانده اولان كلمات حكمت بیاندندركه «یاخلیلی احسن خلقك ولو مع‌الكفار تدخل مداخل الابرار» حكمت عملیه‌ده مبین وكتب اخلاقك قسم تدبیر منزلنده مبرهندركه نوع انسان كه خلاصهٔ اكواندر اكرشریف واكردنی امرمالی وبدنیده بالطبع مدنیدر شول معنایه‌كه وجه معاش ورياشنك انتظامی آخرك اعانت وانضمامنه وابسته ومفتقر وهرمرد فرد مضائق مضایقه‌ده متمكن ومستقردر .

(قطعه)

علیك بشورة المعضلات	فمقلان خیر من الواحد
ولولا التعاون لم یستقم	امور المعیشه للفارد

وبوامرك حصولی وتحقق فروع واصولی سوقهٔ پریشان اطوارك اوضاع ناهنجارلرینه تحمل ومداراة ودوستان نامهربانك زخم زبانلرندن عدم تضجر ومماراة ایله اولور .

(قطعه)

اذا كنت فی كل الامور معاتباً	صدیقك لم تلق الذی لاتعاتبه .
اذا انت لم تشرب مراراً علی القذی	ظمئت وای الناس تصفو مشاربه

هركیم كه هنگام الفت واستیناسده حدیث «امرت بمداراة الناس» ی پیش نهاد عقل دراك و (دارهم مادمت فی دارهم) معناسی نصب‌العین

دن اندیشاك ایده‌حاشیهٔ بساط نشاطنه علی تباین الحالات کرد کدر اوهام وخیالات نشسته اولماز وقلعهٔ کوهر نکین درون مصوننه شبر واندیشهٔ کونا کون یول بولماز .

(نظم)

چون بدنکردهٔ زکسی بد مدار چشم　　پیوسته درحمایت کردار خویش باش

اکر بومرتبه‌دن ترقی‌یه همت واشیاء بدنمایه :

(نظم)

لاتنکر الباطل فی طوره　　فانه بعض ظهوراته

روزنه‌سندن تدقیق نظر بصیرت ایدوب خاطاء بدسیرتك بار آزار واذیتلرینی حامل . بالکه عیسی آسا (احسن الی من اساء) ایله عامل اولورسه (باطنه فیه الرحمة وظاهره من قبله العذاب) نص حکمت نصابی اوزره سائره نار بلیه کورینن اکا کلزار نعم جلیه اولوب فردوس عاجله داخل ونعیم واسع الفضاء رضایه واصل اولمش اولور .

(نظم)

ای خواجه پندمن شنو وزان کذرمکن　　برهیچ آفریده بخواری نظر مکن

خصوصا آلودهٔ دنس خطا ونسیان اولان بنی نوع انسانك اغلبی برحسب (ای الرجال المهذب) محاسن املاء واخلاقدن بی نصیب وخلاق ایکن انلرك اطوار ناسنجیده‌لرندن رنجیده اولمق خصلهٔ حکمتدن دور وعندالحکما نامعذوردر .

(قطعه)

هم الناس والدنیا ولابد من قذی　　یلم بعین او یکدر مشربا
ومن قلة الانصاف انك تبتغی　　م　　المهذب فی الدنیا ولست مهذبا

واعداء بدسير ايله اجتماع مقدر اولدقده طرز خوب وحكيمانه روش واسلوب بودركه :

(نظم)

انی احيي عدوی عند رؤيته　　لادفع الشر عنی بالتحيات

اشارتی ايله اظهار بشاشت وسرور وشب تار انكارده ﴿ اذا مروا باللغو مروا كراماً ﴾ آيتنك شمع هدايتی ايله مرور ايليه .

(قطعه)

جامل عدوك مااستطعت فانه　　بالرفق يطمع فی صلاح الفاسد
ولربما رضی العدو اذا رأی　　منك الجميل فصار غير معاند

بومحلده لازم التقرير برامر مهم ناكزير واردر . اول فائدهٔ جليلهٔ العائده بودركه (ع) كلا طرفی قصد الامور ذميم . مقتضاسی اوزره مداراة وانبساطك طرف علو وافراطی مداهنه ونفاق ورأس المال صداقتی بازار پراوزار تملق ومماذقتده بذل وانفاقدر .

(نظم)

عليك باوساط الامور فانها　　نجاة ولاتركب ذلولاً ولاصعدا

مثلا بعض مجامع ومعابرده صدور واكابردن برينه بی اختيار كذار ايتدكده مرتبهٔ شريعتده رخصت ويرلمشدركه طلاقت وجه ملاطفت ايله كذر . خصوصا احتمال خصام وجدال اولورسه ترجيح مذهب ابی الدردا ايله ترك مسلك ابی ذر ايده .

(قطعه)

واذا عجزت عن العدو فداره　　وامزج له ان المزاج وفاق
فالنار بالماء الذی هو ضده　　تعطی النضاج وطبعها الاحراق

نه آنكه ضعيفه ولاغ وپيام مداراتی ابلاغه جواز ومساغ واردر ديو

ظلمه واعوان شيطانه ركون وميلان ايله باب بدعت مأبلرينه آمدشد وحكم موناده اولان اهل دنيايه مزيد تودد ايله ملازمت وتردد ايدوب حضور بى نورلرينده واردقده تبصبص وركوع وغيبتارنده ذم وغيبته مباشرت وشروع ايدرلر (نعوذ بالله من سوء الاذهان والمذاق ومن مثل هذا الادهان والمذاق)

(نظم)

من آنچه شرط بلاغست باتوميكفتم　　توخواه ازسخنم پندكيروخواه ملال

الحديث الثانى والعشرون

بريره فتنه مقدر اولسه　　دافع اولمز انى رأى انسان
كوستروب شرقى ديدى پيغمبر　　وبها يطلع قرن الشيطان

(تمام الحديث)

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِى شَامِنَا وَفِى يَمَنِنَا قَالُوا وَفِى نَجْدِنَا قَالَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِى شَامِنَا وَفِى يَمَنِنَا قَالُوا وَفِى نَجْدِنَا قَالَ هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ وَبِهَا يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ

صحيح بخاريده حضرت ابن عمردن رضى الله تعالى عنهما بو عبارت ايله روايت اولنمشدر. قرن شيطان لفظنك ورودى على وجه تمثيل ومراد اول ديار وبلادده اولان فتن وتهاويلدر. لغت قاموسده كه مؤلفى ميان ائمهٔ عربيتدن صاحب نام وناموسدر (قرن الشيطان امته والمتبعون لرأيه اوقوته وانتشاره وتسلطه) عبارتى ايله معانىٔ مجازيه ايفا ووجوه

استعمالنه ایما اولنمشدر . نجد مدینهٔ منورهنك طرف شرقیسنده واقع و آفتاب جهانتاب اول جانبدن شارق ولامع اولمغین حدیث مذکورده نجددن جانب شرق اراده ومعجم طبرانیده ﴿ وفی نجدنا ﴾ محلنده ﴿ وفی عراقنا ﴾ روایت اولنمغله صراحةً بومعنی افاده اولنمشدر . حتی امام بخاری علیه رحمة الباری که جامع صحیحی اقدم صحیحین واصح کتب اسلامیه اولدیغی بی ریب ومیندر :

(نظم)

قل للمخالف لاتعاند انه　　ماشك فی فضل البخاری مسلم

﴿ الفتنة من قبل المشرق ﴾ عبارتی ایله عقد باب و بوحدیثی اول محلده ایراد واکتتاب ایلمشدر . خواجه محمد پارسا که نقشبند کارگاه اولیادر :

(نظم)

هرچند پارسائیم اما نوشته ام　　برلوح جان محبت مردان پارسا

کتاب فصل الخطابده حرم سرای هدادن بیگانه اولان فرق ضاله هفتاد ودوکانه یی بسط و تفصیل و کتب کلامده رغبزدهٔ فضلاء کرام اولدیغی اوزره تفریع و تأصیل ایتدکدن صکره ذکر اولان اهل شقا وشقاق باهم هم خطهٔ عراقدن انتشار وافتراق بولدقلرینی تصریح ومرغوب پرتاب اختلافی شانهٔ کلك موشکاف ایله تسریح ایلمشدر . خاك تجملك اعظم شرفی ونقمندرکه تبشیر ظهور رحمة العالمینده سلاطین اورنك نشینه نشر مناشیر هدایت و هر بری دعایت رعایت اسلامه دعوت اولندقده :

(نظم)

آنکه ایمان یافت رفت اندر امان　　کفرهای باقیان شد دوکمان
کفر صرف اولین باری نماند　　یا مسلمانی ویایمی نشاند

نجواسی اوزره وصول سدهٔ سداده استعدادی اولانلر تلقی بالقبول وماعدا خصوم وعدا مسكن تمسكنده مثوب ايتمشر ايكن ايران زمينده كسری اولان پرويز ناكس نا كس را استكبار وتمرد ومهلكهٔ خونخوار اصرارده استبداد وتفرد ايدوب اول منشور دولت واقبالی كه سرنامهٔ صحائف آمال ايدی سر پنجهٔ عتو وضلال ايله چاك ومعناده كندو الی ايله وجود بی‌سجودينی هلاك ايلدی .

(نظم)

در يد آن نامهٔ گردن شكن را   نه نامه بلكه نام خويشتن را

شيرويهٔ شيرزاد كه خسرو خسر نهادك پسر بد سيری ايدی كمين قضا وقدردن قصد خون پدر و(مزق الله ملكه) دعاء زود گيرينك قوت تأثيری اول كافر نبايی زير وزبر ايلدی .

(نظم)

عجب ز آن دعا كسری بر افتاد   كله از تارك كسری در افتاد
ز معجزهای شرع مصطفايی   برو شوريده گشت آن پادشايی

مشكوی مشكبوی عشرتنه نكباء نكبات متعاقبه وزان وبرف وبارگار وبارى نكدكوب صدمهٔ خزان اولوب خلوتخانهٔ مجالس انسی آرامگاه يعافير ونيران وطاق ايوان بلندی رجفهٔ نائبه وكزند ايله خراب وويران اولدی .

(نظم)

برامد تا كه از گردون طراقی   زايوانش فرو افتاد طاقی
پلی بر دجله زآهن بود بسته   در آمد سيل وازهم شد شكسته
بديد آمد سموی آتش انگيز   نه كاكون ماند بر آخر نه شبديز

پرويز ناپرهيزك شآمت وقاحت وستيزندندر كه اول خاكده تولد

ایدن قوم لد شبستان دعت و بدعتده اختیار آرامش وخفض وسواد اعظم سنت وجماعتی رفض ایلیوب مراسم شنعهٔ شیعه‌یی افتعال واختلاق ور هم ماانا علیه و اصحابی » دن تغافل و تغابی ایله طرح بناء شذوذ واختلاف ایلمشلردر . جهل وغوایتلری برغایته یتمشدرکه عصمت خانهٔ نبوته اطاله وبوسبب ایله بیع بیعت اسلامی اقاله ایدوب مقدمات بی انتاجلرینه رواج ویرمك ایچون نیجه نصوص ساطعهٔ صادعه‌یی انکار وجحد و آفتاب فضل اصحابی کل بهتان نابوده ایله اندوده ایتمکه بیهوده اهتمام وجهد ایدرلر .

(نظم)

رافضی را محل آن نبود　　وانکه اوظن برد چنان نبود
همه را نیك دان مباش فضول　　جز نکوکی بود رفیق رسول

معتبران وقائع روزکاره مکشوف ومعالن ومطالعان تواریخ واخباره مشاهد ومعایندرکه مقیمان خطهٔ ایران زمینه ابتلاء آشوب وکینه کار امروزینه اولمیوب بلکه اول خاك شغبناکك نهادی مایهٔ شورش وفساد ایله آغشته وسکان وقطانك مزاجلری تقلب‌وهیاج اوزره سرکشته‌در. کیومرث که محافظهٔ نسل وحرنده کار فرمای نخستین واقوال وافعالی سنجیدهٔ میزان تحسین ایدی بزم کثرت علائقدن دامن چیده وپاس انفاس ایچون پیغولهٔ ترك استیناسده آرمیده اولوب ولد پاکیزه خلدی اولان سیامکك قدر سامکنی اعلا والباس خلعت سلطنت ایله علی رؤس الاشهاد حدیث نجابت ورشادینی املا ایتمش ایکن فی‌الحال چشم زخم فلك محتال درکار (ع) وسهم الرزایا بالنفائس مولع » سری آشکار اولوب ایام قلائلده وجود ظلیسی زائل ورؤیت جمال امنیتنه ضباب سرعت تباب حائل اولوب بردیو دیوانه نهادك‌ید بیدادندن شربت شهادت نوش

وبو سبب ایله اقطار ربع مسکونده جیحون خون جوش ایلدی . کیومرث بوحالت پر دهشتدن کریهٔ بی‌حد ونبیرهٔ سربلندی اولان هوشنك هوشمندی خصم نابکاردن اخذ ثار ایچون نامزد ایدوب احتشاد کتائب واجناده فرمان قضا سریان شرف نفاذ و جریان بولدی . اتفاق مهرهٔ راویان اوزره اول زمانده دیو وپری اختفادن بری وحشر بشره انواع شور وشر ایله معترض ومنبری اولمغین اول جانبدن دخی صنوف صفوف کتائب عدد بی عد ایله جای هیجاده حاضر و آماده اولدیلر .

(نظم)

دولشکر نکویم دودریای خون … به بسیاری ازیك دریا فزون
بتدبیر خون ریختن تاختند … بهم تیغ ورایت بر افراختند

عاقبت لواء فوز ونصرت نسیم سبق عنایت ایله خافق واقتضاء حکمت ایله (ع) رحمت غضب اوزره سابق اولدی . عبدهٔ طواغیت اولان عندهٔ عفاریت منهزم وجدار ثبات وقرارلری زلازل اوهاق وسلاسل ایله متداعی ومنهدم اولوب اغوال پریشان احوال ﴿کجراد منتشر﴾ متفرق ومنتشر اولدیلر .

(نظم)

قوی دست را فتح شد رهنمون … بزنهار خواهی درآمد زبون
هزیمت در افتاد بدخواه را … خدا داد شاهی جهان شاه را

قتلهٔ سیامکدن اخذثار وخونابهٔ تیغ تیز ایله تسکین کین مثار ایدوب بوکارحیرت مدار خمیر مایهٔ فساد وسفك دما ومقدمهٔ شورش حراز واما اولدی . بواسلوب اوزره تجدد اعصار وحقوب مضی ومرور وتجدد ایام پرعبر عبور ایتدکدن صکره فریدون رُبع رُبع مسکونی پسران سه کانه‌سنه توزیع وهر برینك ساحهٔ قدر وبسطتی توسیع ایدوب

ایرجی که انجب اولاد اجلادی ایدی ولیّ عهد وسرهٔ اسرهٔ عز وتمکین اولان ایران زمینده کندویه جانشین ایتمکه صرف مبلغ جهد ایلدی . تورکه اول دخی فریدونك پور بی نوری ایدی بوحالت حسد انکیزدن ستیز وشقیق شقیسی اولان سلم بی سلمه کشف سر ستیز ایدوب قصر وجود ایرجی تخریب ورج ایچون ذروه وغزب مکر ددنتل وبالآخره صارم غدر وصرم ایله اول مظلوم بی جرمی تدمیر وقتل ایلدیلر .

(رباعی)

جان نیست که نیست درمقام خطری ‏ ‏ تن نیست که نیست هردمش درد سری
باری تو زحال دیکران پندی کیر ‏ ‏ زان پیش که از تو پند کیرد دکری

فریدون فریدك حفیدی منوچهر که معارك ومغازیده ایتدیکی شمشیر بازی رشك مهرسپهر ایدی قصد اعمام وهامهٔ همتنی عمامهٔ جد واهتمام ایله اعتماد ایلدی .

(نظم)

برجست وبعزم راه کوشید ‏ ‏ شمشیر کشید ودرع پوشید
دریای مصاف کشت جوشان ‏ ‏ کشتند مبارزان خروشان

نیجه زمان روی آزرم وسامانی پرخراش ومرةً بعد اخری تجدید مراسم پرخاش ایدوب آخرکار اول غداران بدفرجامدن اخذ انتقام واسباب سلطنت وجلالاری منوچهره انتقال ایلدی .

(قطعه)

یاطالب الدنیا الدنیة انها ‏ ‏ شرك الردی وقرارة الاکدار
دار متی ماضحکت فی یومها ‏ ‏ ابکت غدا تبالها من دار

اول هنکام فتنه انجامدن برو تخم مایهٔ عدوان خاك ایران وتورانده پاشیده وصحیفهٔ روزکاردن رقم آسایش وقرار تراشیده اولوب مشارق

ارض موی زنگی کبی درهم وجیوب اهل بادیه وحاضره کثرت نوائب ضائره ایله بی‌دینار ودرهم اولدی، گاه اعقاب تور بی‌فتوردن افراسیاب آسیاب حربی اداره وسیاوش بی‌گناهی عرضهٔ تیغ عمرکاه ایله گردبد آشوب وفسادی آثاره ایلدی وگاه تخمهٔ ایرجدن کیخسرو وتشعب وآنك حملات رستخیز آثاردن اول دیار سریعةالدبارك سكانی ایله هموم واحزان تلعب ایدوب یاریٔ زبردستان، خصوصا یاوریٔ رستم دستان ایله شاه تورانی اسب سرکش زندکانیدن پیاده واول قوم ضالك قمع واستیصالنی جمله‌دن زیاده ایلدی .

(نظم)

چنین است رسم این گذرگاه را — که دارد به آمد شد این راه را
یکی را درارد بهنکامه تیز — یکی راز هنگامه گوید که خیز

بعده اورنك فلك بنیان یونانه اسكندر فیلقوس جلوس وارشاد فیلسوف حکمت نهاد ایله تعیین مقادیر رئیس ومروس ایلدکده دارای بی‌مدارانك سر برگشته دولتنه بودار انقلاب مداری طار وكاشن جهانی چشم خونابه‌چکاننه تنك وتار ایلدی . آفتاب گردش عالم بی‌قراره سلطان یکسواره اولوب خطهٔ ایرانی اضافهٔ حکمت آباد یونان اتمام‌بنده حکیم استاددن استرشاد ایلدکده نخل حسن تعبیری بوگونه تأثیر وحکمانه تدبیر ایلدی‌که :

(نظم)

طرفها بشاهان گرفتار کن — بهر سو یکی‌را طرفدار کن
چو هریك جدا کانه شاهی کند — زیکدیگران کینه خواهی کند
زمشغولیٔ ملك خود هرکسی — ندارد سوی مافراغت بسی

نته‌کیم منبع فیض قدّوس (ع) سخن کوی پیشینه استاد طوس ، بوابیات استادانه ایله تدبیر دلپذیر حکیم فرزانه‌یی تصویب وپسند وپایهٔ سخن متانت پیرایه‌یی واصل چرخ بلند ایلمشدر :

(نظم)

بکیتی بهر کوشهٔ بریکی . کرفته زهر کشوری اندکی
چو بر تختشان شاد بنشاندند ملوك طوائف همی خواندند
ازین کونه بکذشت سال دویست ـ توکفتی که اندر زمین شاه نیست

اجمال محاسبهٔ مقال بودرکه شرقك ثلثانی شر ومشرقك درونده شر مضمردر (ع) بلاد بلا دال وشرق بلا قاف - کتب تواریخ واخبارى عين اعتبار ايله مطالعه واستقرا . خصوصا شهنامه‌یی بصارت تامه ايله تتبع واستقصا ايدن اصحاب راى سديده واضح وبديددر كه مشرق زمينده آشكار ومستبين اولان فترات كونا كون خارج دائرهٔ چند وچون ومجموع ربع مسكونده اولان خونريز وشبيخوندن زياده وافزوندر . (ع) تابود چنان بود وچنين خواهد بود - كرمانی که تيغ عالمكير زبانى فتح كشور معانيدر مضيق تحقيقه بوطريق ايله اقتحام وتسخير ملك بيانه انتحا واتجاه ايلمشدر كه نجددن مراد كونه وعراق وفنون زلزله وفنوندن مقصود آنده وجود بولان مكر وشقاق اوله . زيرا باب اختلاف وكين دق وابتدا عصاء عصابهٔ مؤمنين شق اولنمق حرب جمل وصفّين وميان خوارج ومارقينده اولوب بين الورى اختلاف آرا كه مورث عدم انتظام وباعث اخذ انتقامدر امت بردبار كوه وقاره سبب سبكسارى وطيش و ﴿ اذا وضع السيف فى امتى لم يرفع عنها الى يوم القيامه ﴾ فحواسى اوزره اول وقائع عتيه حوادث آتيه‌يه مقدمة الجيش اولمشدر .

(نظم)

اکر خواهی که روشن تر بکویم   غبار شبهه از طبعت بشویم

آخر زمانده ظاهر و نمایان اوله‌جق مسیح دجال که نعل بازکون ابتلا وفتون ایله جلّاد مثال مادهٔ تعذیب ونکالدر :

(نظم)

وللقیامة اشراط وقد ظهرت   بعض العلامات والباقی علی الاثر

عنوان خلق آدمدن خاتمهٔ عمر عامه کلنجه وقوع وظهور بولان فتن وشرورك افظع واکبری وتحقق مجیٔ واتیانی عروض ریب و کماندن بری اولوب اغوار وانجاد جهانی معدا الحرمین المکرمین دوران ایتمه‌سی مصداق ﴿ ذلك وعد غیر مکذوب ﴾ در . ظهوری خطهٔ خراساندن وعند بعض الرواة اصل بی ثباتی یهود اصفهاندن اولدیغی کتب معتد بهاده مسطور ومکتوبدر ویأجوج ومأجوجك دخی محل خروجی میان مشرق وشمالده اولان دیار غرائب اشتمالدن اولمغله اول قطر پر اختلال منبت ضال ضلال اولدیغی متحقق اولور . ﴿ والفتنة من هها ﴾ اشارت وایماسی کماینبغی کافی بولور . نجدلك دائرهٔ سوء مدار وشرور شرقیه‌دن حصه‌دار اولدیغندندر که ابلیس لعین علیه مایستحق ابد الآبدین مشرکین پرکینی قصد اضلال ومزلقهٔ سوء عقیده‌ده ازلاق وازلال ایتدکده شیخ نجدی صورتنه تمثل واول هیأت باغرابته توصل ایدر ایدی . اول سببدندر که ادباء هنر پرور مدعیان بی‌خبرك وجه تسویل وتمویه‌لرینی تشویه واظهار وارائت ایتدکاری دعوای بی معنی جهتندن شیخ نجدی‌یه تشبیه ایدرلر . سقف ایوان حسن بیانه شمسه وپنجه پیچ ارباب خمسه اولان استاد سامی شیخ نظامی که هزار و یك نامه مظهر تام اولدیغی :

(نظم)

درخط نظامی ار نهی کام　　بینی عدد هزار ویك نام

بیتی ایله عرضه داشت اذهان پاك ایلمشدر لیلی و مجنوننده اول معناده استعمالنی بو ابیات بی همال ایله استدراك ایلمشدر :

(نظم)

مجنون رمیده دل دران دشت　　سرکشته چوبخت خویش می کشت
برنجد شدی زتیز وجدی　　شیخانه ولی نه شیخ نجدی

الحديث الثالث والعشرون

اولمايوب راه خداده اکراه　　نقد پاداش عمل اولمازکه
بیلدیروب نیك وبدی دیدی رسول　　فاسلکوا ای طریق شئتم

(تمام الحديث)

كَمَا لَا يُجْتَنَى مِنَ الشَّوْكِ الْعِنَبُ كَذَلِكَ لَا يَنْزِلُ الْفُجَّارُ مَنَازِلَ الْأَبْرَارِ فَاسْلُكُوا أَيَّ طَرِيقٍ شِئْتُمْ فَأَيَّ طَرِيقٍ سَلَكْتُمْ وَرَدْتُمْ عَلَى أَهْلِهِ

ابو نعیم کتاب حلیه‌ده یزید بن مرثددن مرسلاً روایت ایتدیکی جامع الصغیرده اشارت اولنمشدر . اکرچه افاعیل جناب فیاض عوارض اغراض و اغواض ایله غیر معلل وبو مدعانك شواهد و براهینی عندالحکماء الالهیین مزکاة ومعدله‌دز :

(نظم)

کرچه در طاعتی از هیبت اولا تأمن　　ورچه با معصیتی ازدر اولا تیأس

لكن اسم حكيمك مقتضاسی وصانع قديمك حكمت بی انقضاسی بودرکه جوهر بلند پایه ایله سفال سفله مایه همسنك وسرخ رویان بزم الست ایله سیه دلان بدمست خود پرست یکرنك اولمیوب ﴿ لا اكراه فی الدين ﴾ نص مبینی اوزره نشأة اولاد اهل رشد وغی متبین ومتميز ودار عقباده دخی اصحاب يمين وشمالك عرض عمل وقالری صور متناسبه اوزره متجسد ومتحیز اوله. بين الشقی والسعید فرق فاحش وبون بعید اولدیغنه ﴿ افنجعل المسلمين كالمجرمين ﴾ نص مبینی دلیل اقناعی و﴿ يا ايها الناس اعبدوا ربكم ﴾ نداسی عامهٔ ناسی مدعاة عبادته داعی اولوب ﴿ لنبلوهم ايهم احسن عملا ﴾ منطوقی بو معنانی افاده و﴿ الباقيات الصالحات خير عند ربك ثوابا وخير املا ﴾ كلام مصدوقی بو مدعای اثبات واشاده ایدر. هرمؤمن سلیم الخلیقه‌یه خليق بودرکه اوامر آلهیه ایله مؤتمر ونواهیدن منتهی واصلاح نفس ایله تكميل طريقته منتهی اولوب شرائط عبوديت وعبادتی كماينبغی اقامت وبو رباعئ معذرت نمونی پیش نهاد درون ایتمکله خدمت معبود مقتدرده کما امر استقامت ایده :

(رباعی)

ای قبلهٔ هرکه مقبل آمد کویت — روی دل جمله بختیاران سویت
امروز کسی کز توبکرداند روی — فردا بکدام دیده بیند رویت

عبادت بی نهایت صورت عبادده اولمق اشارت وارشاد ایدرکه خالق انامدن مقصود و مرام عبادت بی انتها ووراء پردهٔ کوندن ﴿ ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون ﴾ سر مکنوز مکنونی ابراز وانها اوله .

(نظم)

کوکدر کیم تفکر ایده هر جنس — نه سردر ماخلقت الجن والانس

هرکیمك که منهج عملده تهاون وکسل پیشه وعادتی وداخل عداد

﴿الذين يستكبرون عن عبادتى﴾ اولەدار بوارده سخط ملك قهّاره قرين وسر جريدۂ وعيد ﴿سيدخلون جهنّم داخرين﴾ اولور .

(نظم)

چون عبادت بود مقصود از بشر   شد عبادتگاه گردنكش سقر
مسجد طاعاتشان پس دوزخست   پای بند مرغ بيگانه فخست

نشوۂ شراب فجورايله سرگران وفخوراولان اهل كفران آسودۂ سايۂ غفران اولديغى تقديرجه ميان سباق قربت پذيرده خجلت زده وسر زير اولوب آبگينۂ سراى زهد و عصمتى آسيب صخرۂ جرم ومعصيت ايله شكست وصاعدان شواهق قربته نسبت پايۂ قدر ومنزلتى پست اولور .

(نظم)

عفو باشد ليك كوفر اميد   كه بود بنده زتقوى روسپيد
دزدرا گر عفو باشد جان‌برد   كى وزير وخازن مخزن شود

اگرچه مضمون صحائف امور مبادى وصدورندن نا معلوم و﴿انّما الاعمال بخواتيمها﴾ مهرى ايله مختوم اولمق امر مقضى ومحتومدر :

(نظم)

هيچ كافررا بخوارى منگريد   كه مسلمان مردنش باشد اميد
چه خبر دارى زختم عمر او   كه بگردانى ازو يكباره رو

نيجه زاهد بيدار شب زنده‌دارك تودۂ كردار ستوده‌سى صرصر استغناء بى چون وچرا ايله برباد اولور .

(نظم)

بهوش باش كه هنگام باد استغنا   هزار خرمن طاعت به نيم جو نخرند

ونيجه رند خرابه نشينك دل پريشان وغمگينى تعاطىء فسوق وعصيان

ایله محاط یأس و خذلان ایکن تلافیٔ فضل بی امتنان ایله مبتهج و شاد اولور .

(نظم)

بر آستانهٔ میخانه کر سری بینی　　مزن بپای که معلوم نیست نیت او

لکن ظاهر عنوان باطن اولمغله اغلب حالده حسن اعمال آیت متوسمین ﴿ واذا رأیتم الرجل یتعاهد المسجد فاشهدوا له بالایمان ﴾ حدیث معجز بیانی بشارت رسان اهل یمیندر .

(نظم)

درکذار از فضل واز جلدی وفن　　کار خدمت دارد وخلق حسن
ماخلقت الجن والانس این بخوان　　جز عبادت نیست مقصود ازجهان

کذلك وظائف اعمالده توانی و اهمال سوء حاله علامت وسلسلهٔ اصحاب شماله اتصال نکوهش وملامت اولوب ﴿ یعرف المجرمون بسیماهم ﴾ مرآتنده هیئات معاصی وهنات ظاهر وبدیدار و﴿ من تهاون بالآداب حرم السنن ومن تهاون بالسنن حرم الفرائض ومن تهاون بالفرائض حرم الآخرة ﴾ فحواسی اوزره نوافل و آدابدن اجتناب باعث تدنی وادباردر . اصحاب رویتدن روایتدرکه بردرویش آخرت اندیش خاتمهٔ اعمالندن ترسان و براهل حاله معاد ومآلندن پرسان اولدی . اول عارف بالله که محقق آکاه ایدی دیدی‌که : منشور آسمانیده که لحظهٔ ادراك معاینسنده سررشتهٔ عقل هیولانیدر ومصداق جامعیت ﴿ فیه نبأ ماقبلکم وخبر مابعدکم وحکم ماببنکم ﴾ در هر سرّ سرّ بتهره اشارة ما . خصوصا مستعدان فن بیانه رمز وایما واردر . استطلاع یوم موعود مقصود ایسه ﴿ وازنوا قبل ان توازنوا ﴾ میزان عدالت ایذانی ایله سر وعان حل وقالکی

وزن وعيار (ع) والناس مابين اخيار واشرار . كفتيننده محاسبهٔ اعمال لكى ديدهٔ اختبار ايله اعتبار ايله . اكر زمرهٔ ابراردن ايسهك درجات نعيمه نائل اولوب جريدهٔ جديدهٔ نيكانده محشور اولورسن . اكر شرذمهٔ فجاردن ايسه‌ك دركات جحيمه نازل اولوب مظهر نكال نا محصور اولورسن . فذلكهٔ كلام وخلاصهٔ مرام بودركه صلاح وعبادت لازمهٔ عبوديت اولديغى محل جدل ومرا وجاى چون وچرا دكلدر . غاية مافى الباب اولو الالباب اولانلر رؤيت عملدن احتراز واحتذار وخوف ريا وخللدن تمهيد مقدمهٔ اعتذار ايدرلر .

(رباعى)

بى لطف تو تقوى وقناعت هيچست — سرمايه واسباب بضاعت هيچست
هرچندكه كردنيست طاعت ليكن — بى فضل توصد هزار طاعت هيچست

عامهٔ مشايخ آفاقك اجماع واتفاقى بونك اوزرينه‌دركه حقيقت ترك عمل دكل . بلكه ترك رؤيت عملدر . زيرا اخلاص طاعتده نه‌دكلو اهتمام ودقت اولنسه جناب عزته نسبت آلودهٔ عللدر .

(نظم)

اين قبول ذكرتو از رحمتست — چون نماز مستحاضة رخصتست
در نماز اوبيالو دست خون — ذكرتو الودهٔ تشبيه وچون

الحديث الرابع والعشرون

نازل اولدقده قضاء مبرم — ديمه بيهوده عسى ايله لعل
ديدى اثناء حديثنده رسول — قدر الله وماشاء فعل

(تمام الحديث)

اَلْمُؤْمِنُ الْقَوِىُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِى كُلٍّ خَيْرٌ اِحْرِصْ عَلَى مَايَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَلَاتَعْجِزَنَّ وَاِنْ اَصَابَكَ شَىْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ اَنِّى فَعَلْتُ كَذَا كَانَ كَذَا وَلٰكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللّٰهُ وَمَاشَاءَ فَعَلَ فَاِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

امام محيي السنة مصابيحده حضرت ابوهريره‌دن رضى‌الله تعالى عنه بوعبارت ايله روايت ايلمشدر . اما نسائى روايتنده ﴿ ولا تضجر فان غلبك امر فقل قدر الله وماشاء صنع واياك واللو فان اللو تفتح عمل الشيطان ﴾ ورود بولديغنى ابن همام (سلاح المؤمن) نام كتاب مقبول الانامنده نقل وحكايت ايلمشدر . بوروايت اوزره رامشگر براعهٔ ذات البراعه بوكونه نغمه ساز وبيت اولده بوطرز ايله قافيه پرداز اولوركه :

(لمؤلفه)

طلب روزئ نهاده ايچون	سعى ايدوب ايلمه بيهوده طمع
ديدى اثناء حديثنده رسول	قدر الله وما شاء صنع

روايت ثابتهٔ ثانيه‌ده لفظ (لو) معرف ومشدد وخواص اسمك دخولى ايله بناء اسميتى مشيددر . لغت صحاحده ابانه وافصاح اولنديغى اوزره حرف (لو) كاهى اسميت اوزره استعمال واولنه آلت تعريف وآخرينه كندى جنسندن برحرف مشدد ادخال اولنور وسائر حروف معانى واسماء ناقصة المبانيده دخى حال بومنوال اوزره اولوب رواة راست رو نوادر شنودن تركيب ﴿ قد اكثرت من اللو ﴾ شنيده واوابد نكت شواردى صيد ايدن ابوزيددن بوبيت مستشهد درجهٔ صحت سنده رسيده‌در .

(نظم)

ليت شعرى واين منى ليت　　ان ليتاً وان لواً عناء

زين العرب ديمكله زبان زدهٔ ارباب علم وارب اولان شرح مصابيح‌ده تبيين وتوضيح اولنمشدركه مؤمن قويدن مراد توكل واعتقادده قوى وتفاقم امور مشتبكة الظهورده سالك صراط سوى اولمقدر .

(نظم)

بناى كاربنه برثبات وايمن باش　　كه‌هربنا كه براصلست پايدار بود

برحيثيت ايله كه كوه قاف شكوه عقيدتى صدمهٔ تشكيك مشككك ايله متحرك اولميوب سائر اهل سرائر پاى لغز ﴿ منها جائز ﴾ ده حائز اولدقده اول شيچراغ قوّت يقين ايله عازم صراط مستقيم وكعبهٔ ثبات وتمكينده مجاور ومقيم اوله وعند بعض العلماء مؤمن توانا اولدركه اجناس ناس ناسداده تعليم خير وارشادده تعمّق وتعمّل واشخاص متباينة الآرانك باركران جفالرينه تصبّر وتحمّل ايده .

(لمؤلفه)

بربلا كلسه ايتمه غم اظهار　　واردر انده ظاهر ايكى شر
دوستلر بحضوراولور غايت　　دشمن ايلر غلو برر ايكيشر

آنك كبى مرد نبيل ونبيه لاريب فيه منفرد كوشه نشين وخود پرست راحت كزيندن ارجح واكمل ونفع متعدى الاثر نفع لازم مختصردن اشمل واجلدر .

(نظم)

زيرا كه آن كليم برون ميكشد زآب　　وين جهد ميكندكه بكيرد غريق را

وعجز كوتاه زبان اول جهتدن توأم خسارت وزياندركه آكا كرفتار

اولان عاطل بیکار معالیٔ اموردن دور اولمغله قصور استعداد انی سر منزل فلاح ورشاددن منع وعجز وخجلت زدهٔ ﴿ ان الله یلوم علی العجز ﴾ ایدوب ﴿ افضل العمل مادووم علیه ﴾ رتبهٔ علیه‌سندن تقاعس وتقاعد واشتیار عسل کسل ایله دواء مر المذاق متاعب ومشاقدن تنحی وتباعد ایدرم.

(نظم)

بار عنا کش بشب قیرکون هرچه عنایش عنایت فزون
رنج زفریاد بری ساحتست درعقب رنج بسی راحتست

(لو) کلمه‌سندن نهی وتحذیره سر ستیر بودرکه امر فائتهٔ بی فائده‌یه ندم وپشیمانی تسویل شیطانی یه اعترا و جناب منیع لازم الرضایه نوع اعتراضدر .

(نظم)

سبقت تقادیر الآله وحکمها فارح فوادك من لعل ومن لو

مدلول (لو) بر آتش پرعلودرکه اکثر سفهاء بی هنرك دود کاه بی آهلرندن فروزان وشرارهٔ شرارتی ایله خرمن عمالهٔ چند ساله‌لری تباه وسوزان اولور . لواء لو افراختهٔ میدان بیان اولمق بومعنای ایهام وایما ایدرکه عقل پرعقال درك حقیقت حالده اعلم وادری وزمام مراد کف استبدادنده اولسه مخترعات فکر ووسواسی مقدرات حکیم عواقب شناسدن ارجح واحری اوله. بومعنی خود عوذاً بالله مروج مذهب اعتزال وفرقهٔ ناجیه‌دن اختزالدر .

(نظم)

بداندآنکه زتسویل نفس آزادست که هرچه صانع عالم کندهمه دادست

اما سلطان ملائك سپاه فرمان گزار ﴿ واتموا الحج والعمرة لله ﴾ حجة الوداعده احتفال واجتماع ایدن قبائل واوزاعه تعیین مشاعر

وتعليم مناسك وشعائر بيوردقلرنده ﴿ لو انی استقبلت من امری ما استدبرت لم اسق الهدی ﴾ کلام مستطابی ایله عطف خطام خطاب بیوردقلری حد محذور ایله محدود وبوقبیلدن معدود دکلدر. بلکه برکلام هدایت انجامدرکه هدیهٔ هدیی اهدا ایتمیان اهل هدانك قلوب پرکروبی آنکله قصد تألیف وتطییب وعمل عمره‌ده عدم اخلال ایله امر احلاله حث وترغیب اولنمشدر. علی وجه الندور کبار وصدورك استعماللرندن استدلال اولنورکه نهی مذکور محتاج توجیه ودائر حریم تحریم اولمیوب داخل نزهت سرای تنزیه اوله. بوبابده حق تحقیق ومنع ایله جواز بیننده توفیق بودرکه کلمهٔ امتناعیه‌نك ممنوع الاستعمال ونشانهٔ نبال وبال اولمسی ذکری نفع وجدوادن عاری ومنازعت اقداره سبب عادی اولدیغندندر .

(نظم)

وکن صارماً فی الوقت فالمقت فی عسی　　　وایاك علّا فهو اخطر علة

اما شول عارف که سداد نُهیه ایله علت نَهیه واقف اوله معتذراً من التقصیر لامعترضاً علی التقدیر اثناء قیل وقالده نادراً استعمال ایلسه آکا نسبت لابأس به وتدبیر حکمت پذیر ایله سم ناقع تریاق نافع اولدیغی کبی بونك دخی جوازی غیر مشتبه‌در .

(نظم)

جملهٔ اجزاء عالم یك بیك　　　برغی بندست وبر استاد فك

فضل طیبی شرح مشکلاتده بووجهله تحقیق محل وتحریر خامهٔ حکمت مصیری بوکونه حل مااِنْحل ایتمشدرکه بوحدیثك جملهٔ سواد حروفنده نوعروس حکم خفیفه مستکندر صناعات بدیعه‌دن لف ونشر رعایتی ممکندر . شول طریق ایله که (احرص علیماینفعك)

قولی‌که لازمهٔ جهد وبسالتدر قوی‌یه مناسب وموافقدر. (ولاتعجز) کلامی که مقتضاء عی و فسالتدر ضعیفه چسبان وملاصقدر وصدر حدیثده مؤمن قوینك مزیتی تحقیق و مؤمن ضعیفدن بینلری تفریق اولنمش ایکن تکرار سلسلهٔ جمعیتلری تحریك وشرف خیریتده تشریك اولنمق هر برینك اعتقاد پاکی واصل ایماننده اشتراکی اولدیغی ایچوندر. خصوصا هر ضعیف دخسته‌که شکسته بسته مزاولهٔ عبادت شدادده صیف وشتا جد ومکابده وحماء عصمت عدم قدرتده ترك مکر و مکایده ایده نوع خیریتی متحقق وشایستهٔ متکاء تقدم وفضیلت اولماز ایسه بری صف نعال تبعیته سزاوار ومستحق اولور .

(نظم)

زعرش وکرسی ولوح وقلم فزون باشد　　دلی خراب که اورا بهیچ نشماری

طیبی قولنده مؤمن بی توانی وتوانا اول متصلّب دانادرکه هنگام خصامده ساحهٔ خصالندن ازالهٔ کناسهٔ مرا وسباب وهر امرده قلب منقلبی توجیه جانب مسبّب ایتمکله بالکلیه ترك رؤیت اسباب ایلیه . هر مؤمن سینه صاف سفساف‌که بونك خلافنده اوله مراتب ایمان کران- وایه‌نك ادنی پایه‌سنده اولوب رتبهٔ کمال ایتمیدن محظوظ ونعیم حقیقت مسلمانیدن نامحظوظ اولور .

(نظم)

جمله قرآن هست در رفض سبب　　عز درویش و هلاك بو لهب
چشم بند خلق جز اسباب نیست　　هرکه لرزد برسبب زاصحاب نیست

یاخود بو محلده قوتدن مقصود یوم موعود ایچون اعداد زاد وسلعهٔ وجود معتبر ینی تجارتگاه جهاد اکبرده مزاد ایلمکدر . زیرا هر

اهل عزيمتكه بو صفت ايله موصوف و بناء علو همتی دستيارئ سبق عنايت ايله مرصون و مرصوف اوله مضائق غزواته تبادر و اسراع ونيزهٔ رای اصابت وتيرهسنی سينهٔ اعداء پركينهيه تسديد واشراع ايدوب هنكام هيجان هيجاده عض نواجذ وخدعهٔ حربيهده اعمال فكر نافذ ايدر وامر معروفده اهل معروفه مواساة ونهی عن المنكرده اذيت جحود منكره مقاساةايدوب هرجبان ضعيف الجنان‌پادر كل اولديغی امر مشكلده بونك سهم فهمی صائب و «الاجر بقدر المشقة» ركازينی احراز واحتيازه دائم مجد ودائب اولور .

(نظم)

واذا كانت النفوس كباراً تعبت فی مرادها الاجسام

دريّهٔ لغت فارسيهٔ دريهدن اقتناص صيد حكمت ايدن بر صاحب كرامت كه سخن پاكی قوت طبع درّاكنی مثنی وطرز كلامی تصريح نامندن مغنيدر (ع) كالشمس لاتخفی بكل مكان . سايهٔ حسباندە سايه خسبان اولان ارباب غفلتی جانب رشد وهدايته تشويق وتحذير وحرف امتناعه اتباعدنكه بالاتفاق علامت نفاقدر منع وتحذير ايلمشدر :

(نظم)

تا نكردی تو كرفتار اكر كه اكر اين كردمی يا آن دكر
كز اكر كفتن رسول باوفاق منع كرد وكفت هست آن از نفاق
كان منافق در اكر كفتن بمرد وز اكر كفتن بجز حسرت نبرد

كشتكير شعرا قوّت طبع زور آزما ايله «انما الصرعة من ملك نفسه» سرّينی تفسير واول معنای بو ادا ايله تعبير ايلمشدر :

(نظم)

مباش غره كه دارم عصاى عقل بدست
كه دست فتنه درازست وچوپرا دو سرست
مكو اكر نكنم كار رزق نيست مكر
كه خار خار جهالت ازين اكر مكرست

الحديث الخامس والعشرون

اولان مطلب كنج دنيايه طالب — بيابان رنج وعناده اولور كم
بيوردى حديثنده سلطان كونين — فوالله لا الفقر اخشى عليكم

(تمام الحديث)

فَوَاللهِ لَا الْفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ وَلَكِنْ أَخْشَى عَلَيْكُمْ أَنْ تُبْسَطَ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا وَتُلْهِيَكُمْ كَمَا أَلْهَتْهُمْ

صحيح بخاريده حضرت عمرو بن عوفدن رضى الله تعالى عنه بوعبارت ايله روايت اولنمشدر. صدر حديث بحر متقارب مثمن سالمدن (فعولن فعولن فعولن فعولن) وزننه موازيدر. معتبران صحائف روزكاره واضح وآشكار دركه ميان بزركانده فقر وغنانك تفضيل ورجحاننده اختلاف وشجرهٔ تضاد راويلردن ثمرهٔ تباين بيان اجتنا واختراف اولنمشدر. بر طائفه والذين يلتقطون لطائفه اولى ترجيح وفقر وقلتك مزيتنى تصريح ايليوب وفئهٔ يسيره غنا ويسارى تفضيل وهر برى اثبات مدعاده بسط وتفصيل ايلمشدر . اما بوبابده قول فصل وعرق نزاع خصمى

حسم ایده‌جك كلام صحیح الاصل بودركه اكمل ملكات نفسانیه سیر جمیلهٔ محمدیه‌یی تتبع و اشرف كمالات انسانیه اخلاق حمیدهٔ احمدیه ایله تخلق وتطبعدر . امت والانهمتدن هركیمك كه سنن سنیه متابعتی اوفی واوفردر سائردن زیاده مظهر عزوسیاده اولوب اول سرچشمهٔ رحمت ورشاددن استفاضه واستمدادی ازید واكثردر . بوتقدیر لازم التقریر اوزره طیب اعراق ایله منعوت وتمیم مكارم اخلاق ایچون مبعوث اولان جناب ختمیت مقام علیه الصلوة والسلامك مابه الافتخاری اولان فقر عفت مداراتك مفضول ومرجوح اولمسی قول مزیف ومجروح اولوب سالك كریوهٔ خلاف اولان بی انصاف معرض انتصار وانتصافده (اعیی من باقل) و بوبابده بسط و اسهاب ایتدیكی مقدمات ناصواب مصداق (ویأبی الطباع علی الناقل) در .

(قطعه)

دلیلك ان الفقر خیر من الغنی　　وان قلیل المال خیر من المثری
لقاؤك مخلوقاً عصی الله بالغنی　　ولم تر مخلوقاً عصی الله بالفقر

اكر غناء مطلق صفت جناب حق اولمغله تعلیل و اثبات مدعاده بووجهله اقامت برهان ودلیل اولنورسه بوتوجیه سفسطه‌یه شبیه بروجه غیر وجیه‌در. زیرا كبریا وجلال و آنك اشباه و امثالی نیجه صفات وكمال واردر .

(نظم)

كل مایفعله المو　　لی علی العبد حرام

فحواسی اوزره مخصوص جناب معبود و عباد خاك نهادك بونلر ایله اتصافی ظلم واعتسافدن معدوددر. كاشف اسرار احدیه ختم ولایت

محمدیه حضرت شیخ اکبر (ع) قدس الله سره الاطهر فتوحات مکیه‌ده برتعجب تحقیق وشرف فقره متعلق برنادرهٔ غریبه تحریر وتمیق بیورمشلردر. خلاصهٔ کلام بدیع النظاملری بودرکه مثلا ایکی شخص اوتوز درهمه مالك وهربری نصوح نیت ایله منهج جود وسماحته سالك اولوب احدهم بردرهم بذل واعطا وآخری طقوز درهم انفاق وایتا ایلسه بوبابده اهل شریعت وطریقت اتفاق وبوقول اوزره اجماع واطباق ایتمشلردرکه طقوز درهم عطا وکرم ایدن افضل وعندالله تعالی مثوبت وجزاسی اکثر واجزل اولور. اکرچه بوقوللری واقعه مطابق ونفس الامره موافقدر اما روح کلامدن غافل وتحقیق مرامدن ذاهل اولمشلردر. دراهم تسعه‌نك بذل واحساننده اولان مزیت ورجحان وفرت عدد وغزارت مدد جهتندن دکلدر. زیرا کثرت وقلت برامر اضافی ومحیط رحمت بی علت وسبب خس وخاشاك اضافات ونسبدن پاك وصافی اولوب جناب کبریانك جوهر نایاب رضاسی مکامن اعمال شتاده مستور ونامعلوم وبین لیالی السنه شب قدر کبی مخفی ومکتومدر. کاه اولورکه برپشیز بسیر وچیز وجیز رضاء غنی بیچونه ملابس ومقرون اولور. کاه اولورکه تلال احقاف وجبال قاف کبی ثقیل وکران اولان صدقات بی کران تنهد بد استغنا ایله هب هبا ومصداق (حتی اذا جاءه لم یجده شیئاً) اولور. تا که وجوه خیراتدن برعمل برّ لکدکوب ازدرا وحقارت ویازدهٔ استصغار وخفارت اولمیوب اعمال حسنه‌نك تعدد وتکثرنده اولان سر وحکمت وسبق برید رحمت ارباب نهی وحلومه منکشف ومعلوم اوله. بناءً علیه دراهم تسعه‌یی بذل وتلفده اولان رجحان وشرف صاحبنی حسب الامکان

سر منزل فقر وفقدانه قريب وعالم نيستى وعدمدن بابهره ونصيب ايته‌يكى ايچوندر .

(نظم)

اين شنيدى مژدهٔ عيسى گوش باد　　آب حيوانست خوردى نوش باد

زهى شرف فقر واعسارکه آنك قرب جوارى افضل مبار واقرب مقامات ومتبار اولوب عالم احديته ادنا وكلزار وحدتدن با كورهٔ آشنائى وقربت اندا ايليه (ع) كورلك نه فائده ايلر كشى‌يه حسن جوار . ﴿اليد العليا خير من اليد السفلى﴾ حديث صحت انتماسنده دخى بو توجيه وجهى اعماله مساغ ومجال واردر . زيرا يد عليـاكه قول مشهور جمهور اوزره يد معطئ حاجت روادر اول جهتـدن محرز قصب السبق افضليتدركه صاحبى اسـباب ثروت ويسـاريني ملك يميندن اخراج وطومار غنـا واقتداريني فى الحـال طى وادراج ايدر ويد سفلى كه يد سـائل بى نوادر اول سببدن دانددار سمت مرجوحيتدركه صاحبى فقر ايله تحقق وسير انبيا واصفيا ايله تخلق بولمش ايكن علق متاع متاع دنيـايى حوزهٔ ملك يقيسنه ادخال وفراز قراركاه طاق اطلاقدن نشيب تقييد ماله توجيه بال ايدر .

(نظم)

اهل دنيا اهل دين نبوند زيرا راست نيست
هم سكندر بودن وهم آب حيوان داشتن

ثواقب المناقب ايله مسمى كتاب صحت بروزده مرقوم ومبروز دركه بردرويش صلاح انديشك خاطر فتحنه لائح اولديكه (ع) منبع فيض وفضل قيومى حضرت جلال الدين رومى‌يه قدس الله تعالى سره وبانواع

التجليات الذاتية سره توجيه وجه‌مقال وحقيقت‌فقردن سؤال ايده‌اتفاق اول وقتده‌كه نمونهٔ ﴿لو دنوت انملةً لاحترقت﴾ ايدى :

(نظم)

حضرت قطب عصر مولانا — من جميع الوجوه اولانا

سماعه مشتغل وكانون درونلرنده (ع) مشغول نام دوست زكونين فارغست . آتشى فروزان ومشتعل اولوب هركس مستقر ومقامنده آرام وتداول سغراق استغراق درويشان محبت نشانى مست مدام ايتمش ايدى نور صفوت بال ايله فى‌الحال بوخاطره‌يه مشرف واول طالب پاكيزه درونى بورباعئ حقيقت نمون ايله مشرف اولديلر :

(رباعى)

الجوهر فقر وسوى الفقر عرض — الفقر شفاء وسوى الفقر مرض
العالم كله خداع وغرور — الفقر من العالم سر وغرض

درويش سينه چاك برصيحهٔ سوزناك وامطار گريهٔ بى اختيار ايله يونى پاك ايدوب حضرت مولانانك پاى عرش پيمالرينه رويمال وسلسلهٔ اصحاب قبوله دخول ايله خوش حال اولدى .

(نظم)

چه عجب گر كشف شد انديشه اش — شيخ چون شيرست ودلها بيشه اش
بود پيشش سر هر انديشهٔ — چون چراغى در درون شيشهٔ

فقر صورت نقمتده برنعمتدركه ﴿فاز المخفون وهلك المثقلون﴾ مضمونى اوزره تنكناى سؤال وجوابده سبب خفت وسبكباريدر وغنا شكل منحتده برعنا ومحنتدركه ﴿المكثرون هم المقلون﴾ نعل باژگونى اوزره عقبات عقابده باعث سخط باريدر :

(نظم)

چه آزادند درویشان ز آسیب گرانباری　　چه محتاجند سلطانان باسباب جهانبانی
بداسطانیا کورا بود رنج دل آشوبی　　خوشا درویشیا کورا بود گنج تن آسانی

قرآن مبین واحادیث صحت قرینـده فقراء صبرك مدح و تعریفی غالب وکثیر واغنیاء ستوده سیرك ستایش وتوصیفی کالملح الیسیر اولدیغی دخی قول جمهوری تأیید وبناء ترجیح مذکوری تأکید ایدر. سلاست وانسجام بزم صفا انجامنك زنده جرعه آشـامی مولانا جامی بو رباعیٔ نشاه رسان ایله کنبد نیلکون آسمانی پر صدا وبین الصوفیه زبان زده وشهیر اولان کلام تأویل پذیری بو وجهله ادا ایلمشدر :

(رباعی)

آنرا که فنا شیوه وفقر آیینست　　نی کشف ویقین نه معرفت نه دینست
رفت او زمیان همین خدا ماند خدا　　الفقر اذا تم هو الله اینست

تتمهٔ حدیث صحت بنیانده ذکر وتبیان اولندیغی اوزره زخارف دنیا ذریعهٔ رشك ومنافسه وفضول عیش بی بقایه باعث ملابسه اولوب تکاثر اسباب غنا سمت الها ایله موسوم ومال حلالی دخی تبعهٔ حساب وسؤال ایله معیب ومذمومدر. بعض نفوس قویه یی تغییر ومشارب صافیه یی تکدیر ایتمدیکی تقدیرجه اهل غنا وثروتك دخول جنتده تأخرلری منصوص وبو جهتدن پایهٔ مباهات وتفاخرلری محطوط ومنقوصدر. فقیران ناصبورده ﴿ ذهب اهل الدثور بالاجور ﴾ غبطه سی تخالج وخطور ایتـدکده لجهٔ حکمت ومعرفتك شناوری اولان حکیم انورینك بو قطعهٔ نادرة الاسلوبی تسلیهٔ قلوبه کافی ومداواة اهل کروبه سلوان شافیدر :

(قطعه)

من وآن نفس که باشد همه رعنای جهان　　چون خسان عشق نه زم نه بسهو ونه بعمد
منت دادن اکر نیست مرا باکی نیست　　همت ناستدن هست ولله الحمد

كمال اصفهانی كه برقع انداز راز نهانی و بین الشعرا نامزد لقب خلاق معانیدر فقر باعث الافتخار ایله فقر سیه روی كفر شعار بیننی بوكونه تطبیق وبوشعر براعت ضمین ضمننده توفیق ایلمشدر :

(نظم)

دست ازطلب بدارا كرت برك این رهست كانراكه راه توشه نه فقر ست بی نواست
نه فقر صورتی كه بود همعنان كفر بل فقر معنوی كه بدو فخر انبیاست

الحدیث السادس والعشرون

یقین اولمه‌دن اغنیایه صقن كاولور انلرك اكثری اغبیا
بیورمشدر بوحدیثی رسول اقلوا الدخول علی الاغنیا

(تمام الحدیث)

أَقِلُّوا الدُّخُولَ عَلَى الْأَغْنِيَاءِ فَإِنَّهُ أَحْرَى أَنْ لَا تَزْدَرُوا نِعَمَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ

حاكم (مستدرك) ده و بیهقی (شعب ایمان) ده حضرت عبدالله بن شخیردن رضی الله تعالی عنه بوعبارت ایله روایت ایلدكلری جمع الجوامع و جمع الصغیرده اشارت اولنمشدر. كلمات عیسویه علی نبینا وعلیه الصلوة والتحیه دندر: ﴿لاتنظروا الی اموال اهل الدنیا فان بریق اموالهم یذهب بنور ایمانكم﴾

(لمؤلفه)

اغنیایی كوروب حسد قیلمه قسمت حق همیشه عادله در
یونده شدادی قصراید‌ن بنیاد آخرتده ثمود وعاد ایله‌در

اساطین حكمت وعلماء امت مخالطهٔ موتادن كه اغنیادن عبارت اهل

یسار وثروتدن کنایتدر منع وتهدید ، خصوصا اهداب مداهنه وتملقه تعلقدن زجر وتشدید بیورمشلردر . زیرا امر دنیای خودنماده اهل رشد ودین مادوننه نظر ایله مأمور و رغبت وشوق ایله مافوقنه حسد وحسردن ممنوع ومحجوردر .

(نظم)

حب الریاسة داء لادوآء له   وقلما تجد الراضین بالقسم

ملازم اصحاب جاه وجلال اولانلر ایسه اغلب حالده بو غائلهٔ هائلهٔیه مبتلا وکرفتار ودیدهٔ ظاهر بینلری غشاوهٔ عشاوهٔ رشك وکین ایله تاریك وتاردر .

(قطعه)

من شاء عیشاً هنیئاً یستفید به   فی دینه ثم فی دنیاه اقبالا
فلینظرنّ الی مافوقه ادباً   ولینظرنّ الی مادونه مالا

(رباعی)

باداده قناعت کن وباداد بزی   دربند تکلف مشو آزاد بزی
دربه زخودی نکه مکن غصه مخور   درکم زخودی نکه کن وشاد بزی

ارباب فهم ودرایت نقل وروایت ایتمشلردرکه :

(نظم)

قائد الخلق بالهدی والعون   شاه لولاك ماخلقت الکون
وصف اوعیسی از کتاب احد   کفته من بعدی اسمه احمد

علیه الصلوة والسلام وعلی اخوته البررة الکرام حضرت عائشه یه رضی الله تعالی عنها وعن ابیها پند ونصیحت واول خانف صدق خاندان صدیقیته خاصةً وصیت ایدوب بیوررلر ایدی که « ان اردت اللحوق بی فیاك ومجالسة الاغنیاء ولاتنزعی ثوباً حتی ترقعیه » بالجمله ارباب عز وجاهك

لر وبنكاهنه تلفت ونكاه عظيم كناه و﴿ انّ عباد الله ليسوا بالتنعمين ﴾
حديث مبينى اوزره ترك چرب وشيرين سبب مرضاة الهدر .

(لمؤلفه)

جمع حطام اتمكه اولمه مجد   ان من العصمة ان لاتجد

روضهٔ غناء غناده غنوده وسايبان دولت جنت آساده آسوده اولان
(ع) نه بيلور حال پريشانى درويشانك . لاجرم آنلرك حرم بى كرملرينه
التجا ايدن اهل رجا منع حجّاب ايله آزرده وريحان راحت بالى
خزان اندوه وملال ايله پژمرده اولوب مأمن عزلتدن بعيد وحريف
ندامت ايله مجالس وقعيد اولور. خمول وعدم شهرت كه سالك جادهٔ هدايته :

(نظم)

سرمايهٔ سعادت دنيا وآخرت   پيرايهٔ جمال كمال مفاخرت

در ، تلف وضائع و منصهٔ خلوتده همخوابهٔ شاهد قناعت ايكن كرفتار
كثرت اثقال ووضائع اولوب انس بالله باركاهندن مهجور وچراغ فراغى
بى نور اولور .

(قطعه)

ليس الخمول بعار   على امرئ ذى جلال
فليلة القدر تخفى   و تلك خير الليالى

اغنيا ايله مخالطه وموافقت اعظم غوائل وآفتندر كه داخل
حرم صحبت اولانلر زانوى تعظيم ورعايت اوزره جاثم ومنكرات بدع
نازوايه سكوت واغضا ايله آثم اولوب مخبر صادق الخبرك قول معتبرى اوزره
بنيان ايماننك ثلثانى برباد . بلكه ثلث باقيسى دخى سست بنياد اولور .
لوث هوا وهوس ايله آلوده ومدنس اولان ناكسلر بعض كبار ذوى -

الاعتبارك علی طریق الندره مجالس اشراف ذوی القدره حاضر ومبتلای بار گران اولان اغنیا وتوانگرانی زائر اولدیغی ایله ایراد نقض وشرف عزلته اسناد نقص ایدرلر ایسه اولا (ع) کار پاکانرا قیاس ازخود مگیر ، فحوای دلپذیری اوزره هر پس ماندهٔ مائدهٔ کمال کندو حالنی بزرگان روشناسه قیاس ایلمك ترك ادب وخلوت سرای عرفاندن بعد وحرمانه سببدر. ثانیا مجتهدان طریقتدن قلت وندرت اوزره ظهور بولان امور محامل صحیحه‌یه حمله متحمل وهر بری ثیاب تصحیح نیّات ایله متجمل ایکن کایت امر معلوم عارضهٔ (النادر کالمعدوم) ایله خلل پذیر اولماز و خوکردهٔ عزت عزیمت اولان (ع) یا صاحب العزیمة ایاك والرخص ، قول اخصی اوزره رخص رخصت ایله راحت بولماز. علماء اعلام تحقیق و اعلام ایتمشلردر که حزن عزیمتدن سهل رخصته میلان ورغبت ایدن اهل صلاح سلوك فلات فلاحدن محروم وجوهر قلب سلیمی وحل کسل وتوصیمده گم گشته ومعدوم اولور. غالبا عنوان حدیث لازم القبولده اقلال دخول ایله تعبیر ودخول مطلقدن عدم نهی وتحذیر اولندیغی قلت زیارتك اغتفارینی اشعار ایدر . سرخیل سریهٔ سروری اولان هوشمند سری‌یه شایسته وحری بودر که مظهر عنایه اولان اهل غنایه اقتضاء ضرورت ایله مراجعت ایدرسه ﴿ اذا طلبتم الحاجة فاجملوها فان الامور تجری بالمقادیر ﴾ حدیث دلپذیری اوزره عرض عراضهٔ حالده اجمال وقاعدهٔ حزمی اعمال ایدوب بعد اتمام الکلام قصد سرعت خروج وپای علو همت ایله قلهٔ قاف انزوا وعزلته صعود وعروج ایده .

(رباعی)

می فرماید خدا که ای هرجایی	ازعام ببرکه خاص ازان مایی
باما خوکن که عاقبت آخرکار	پیشت آید شبانگه تنهایی

الحديث السابع والعشرون

شروری بیان ایلیوب امته حدیثنده دیدی رسول کریم
وشر المکاسب کسب الربا وشر المآکل مال الیتیم

(تمام الحدیث)

اما بعد فانّ اصدق الحدیث کتابُ الله تعالی واوثق العری کلمة التقوی وخیر الملل ملة ابراهیم وخیر السنن سنة محمد واشرف الحدیث ذکر الله واحسن القصص هذا القرآن وخیر الامور عوازمها وشر الامور محدثاتها واحسن الهدی هدی الانبیاء واشرف الموت قتل الشهداء واعمی العمی الضلالة بعد الهدی وخیر العلم مانفع وخیر الهدی مااتبع وشر العمی عمی القلب والید العلیا خیر من الید السفلی وماقل وکفی خیر مما کثر والهی وشر المعذرة حین یحضر الموت وشر الندامة یوم القیامة ومن الناس من لایأتی الصلاة الادبراً ومن لایذکر الله الا هجراً واعظم الخطایا اللسان الکذوب وخیر الغنی غنی النفس وخیر الزاد التقوی ورأس الحکمة مخافة الله تعالی وخیر ماوقر فی القلوب الیقین والارتیاب من الکفر والنیاحة من عمل الجاهلیة والغلول من جثا جهنم والکنز کیّ من النار والشعر من مزامیر ابلیس والخمر جماع الاثم

والنساء حبالة الشيطان والشباب شعبة من الجنون وشر المكاسب كسب الربا وشر المآكل مال اليتيم والسعيد من وعظ بغيره والشقى من شقى فى بطن امه وانما يصير احدكم الى موضع اربع اذرع والامر بآخره وملاك العمل خواتمه وشر الرؤيا رؤيا الكذب وكل ماهو آت قريب وسباب المؤمن فسوق وقتال المؤمن كفر واكل لحمه من معصية الله وحرمة ماله كحرمة دمه ومن يتال على الله يكذبه ومن يغفر يغفر الله له ومن يعف يعف الله عنه ومن يكظم الغيظ يأجره الله ومن يصبر على الرزية اعوضه الله ومن يتبع السمعة يسمع الله به ومن يصبر يضعف الله له ومن يعص الله يعذبه الله تعالى اللهم اغفرلى ولامتى اللهم اغفرلى ولامتى

اللهم اغفرلى ولامتى استغفر الله لى ولكم

بيهقى دلائل النبوه‌ده حضرت عقبة بن عامر جهنيدن رضى الله تعالى عنه وابونصر سنجرى كتاب ابانه‌ده حضرت ابوالدرداءدن رضى الله تعالى عنه بوعبارت ايله روايت ايتدكلرى جامع الصغيرده صراحةً تحرير اولنمشدر. بوحديث طويل وموعظهٔ بى‌مثل وعديل كه خيام كلمات مسكية‌الختامى اوتاد زواجر و آداب ايله مشدود واطناب بسط و اطناب ايله مطنب وممدوددر (ع) ومن يمل من الانفاس ترديدا . مفردات تركيبى على الترتيب شرح و تفصيل واذيال فصول قصارى بذل قصاراى همت ايله مد وتطويل اولنسه مستقل بركتاب وغدائر مرسلهٔ عبارات مسلسله

پر پیچ وتاب اولوردی . لاجرم شاهد قلم بوقلمون رقم ارژنك غرائب نمون خیالده تبختر واختیال وفضاء فسیح الارجاء قیل وقالده جر اذیال ایتمیوب اثناء حدیث مرقومده اولان بیت منظوم اوزرده که خلعت وقوعی طراز ندرت ایله مطرز واحادیث نبویه میانندە وجدانی کبریت احمردن اعزدر حصر واقتصار ومحدث کلك جوّال علی مایقتضیه الوقت والحال املا ایندیکی نکت ومزایا ایله قصد اقتصاد اولندی .

(قطعه)

از جنبش قلم که کلید معانیست کنجینهای حسن بیان بازمی کنم
هرچنداین حدیث خوشانیده قصه ایست اطناب را گذاشته ایجازمی کنم

کتب کلامده سرد واعلام اولندیغی اوزره اکل ربا و مال ایتام سحت وحرام اولوب جملهٔ کبائر واشنع معائب ومعائردندر . ربا لغتده زیاده و تامعناسنه اولوب اصطلاح فقهاده (فضل خال عن عوض شرط لاحد العاقدین) ایله تعریف و آیات وجوه تعریفاتی کتب فقهیه‌ده تبیین وتصریف اولنمشدر . سنن ترمذیده اثر روایت وترجمان قرآندن علیه الرحمة والرضوان نقل ورثایت اولنورکه اول شب قدر آسا ولیلهٔ مبارکهٔ تجلی نماده که :

(نظم)

شفاعت خواه ارباب کبائر برون آرندهٔ شرك از ضمائر
نضارت بخش وادغیر ذی زرع سریر آرای عرش وصاحب شرع

مظهر اسم ذات متمم مکارم صفات مقصود رمز ﴿ یس وطه ﴾ علیه من الصلاة ازکاها و اذکاها حضرتلرینك خیمهٔ قدر والالری اقصاء فضاء (دنافتدلی) ده افراشته وسایبان عز وتمکینلری بالای عرش برینه برداشته اولدی .

(نظم)

روز سپیده آن نه‌شب داج بود | بود شب اما شب معراج بود
روزکه شب دشمنیش مذهبست | هم بتمنای چنان یك شبست

منظار لوح بوقلمون نمونده صورت ماکان ومایکون مشاهد
ومبصر و اصحاب یمین و شمالك تجسد اعماللری معاین و مظهر اولود
فضاء قدر و قضانی سیر و تماشا اثناسنده بر جمع پریشان ظاهر ونمایا
اولدیکه جوف پرخوفلری مار بیشمار ایله مالی وهر بری محبوس سجن
﴿ هؤلاء فی النار ولاأبالی ﴾ اولمش ، حضرت ختمیت‌مقام (ع) علیه‌الصلا
علیه السلام ، پیك نورانی پیکردن استکشاف خبر ایدوب دیدی که
بونلر نه مقوله حشر حسر نمادر که حقهٔ درون پرهوالری مسکن ما
وباطن باطل اندیشلری تأثیر نیش تهویش ایله ورم بستهٔ علت دمارد
شاهباز سدره نشین سالار ملائکهٔ مقربین جوهواء جوابده پروا
و﴿ هؤلاء اکلة الربا ﴾ کلامی ایله باب پیامی باز ایلدی . یعنی بونلر حر
مت ربادن ابا ایتمین کج بازلردرکه ارباب حاجت ونیازه زبان انداز وحیو
بی ثبات دنیاده متابعت نفس و هوا ایله مبتلای ناسور حرص و آ
اولمشلردر .

(نظم)

در حسن صفت کوشه‌که‌در روز جزا | حشرتو بصورت صفت خواهد بود

حسین واعظ که نظم سلك اشعارده حافظ ونثر فقرات براعت
نثارده جاحظدر جواهرالتفسیرده بوقصهٔ عبرت‌پذیری نقل وتسطیردن
صکره صورت مخدرهٔ حقیقتدن کشف قناع ومستطاعان غرائب روزجزا
بونکتهٔ حکمت فزا ایله اقناع ایدوب دیمش که (ع) دار محنت مدا
دنیاده ، هرمکان خالی که مال‌ندامت مآل ایله مالی اوله نکهبانی مار زهر

. وازدر مردم اوبار اولديغى غالبا مناسبت پاداش وجزاى غافلان بى عار
نعار ونار تخويف واذعرى كانون درون پر ضلاللرنده ايقاد و اشعال
ايچوندر .

(نظم)

كر از دوزخ هر آسانى بمال كس مشو مائل
كه اينجا صورتش مالست و انجا شكل اژدرها

...نـه جواهر التفسيرده بسط بساط تحرير اولنمشدركه نته كيم ربانك
...رمتى شرعاً كتاب وسنت ايله مثبتدر. عقلاً دخى عدم جواز رخصتى
...جوه شتى ايله موافق حكمتدر. اولا مال دنيا (جعل الله لكم قياماً)
...حواسى اوزره سبب زندكانى وانتعاش وذريعهٔ انتظام امر معاش اولمغله
...رز حمايت (حرمة مال المؤمن كحرمة دمه) ده محرز ومكنوف. بلكه
(من قتل دون ماله فهو شهيد) خبر اكيدى ايله سرپنجهٔ اوباش وعبا
...يد مقصور و مكفوف ايكن بلا بدل وعوض عرضهٔ تلف و عرض
...ولق اصحاب حوائج وجوائحه زور ومنهج انصاف ونصفتدن دور اولمغين
...كم حكمت سويه جرمت اشياء ربويه‌يى اقتضا وداور قضا وقدر
(فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله) شمشير سريع التأثيرى
...نتضا ايلدى . ثانيا اغلب حالده مقرض مالدار ومستقرض مبتلاى فقر
افتقار اولمقدر وتجويز ربا سوداكران و اغنيانك بناء قدرت استيلا
...يى ترصيص وعجزهٔ بركشته حالدن اخذ امواله اذن وترخيصدر
...بو معنى تمام نامهربانى ومخالف لطف ربانى اولمغين صانع حكيم آنى
...حظر وتحريم ومنزجر ومرتدع اولميان مبتدعلرى جائحهٔ خسارت ومحق
...ركت ايله تغريم ايلدى . ثالثا اكر ربا حلال وروا اولسه كرده وبيش
...ستان اولان دوستانك بيخ درخت وفالرى ساحهٔ قلوب غرمادن منقلع

ورشتهٔ مکنت و توانلری مقراض غرامت وتاوان ایله کسسته ومنقطع اولوب مابینلرنده ذرائع الفت وزلفت برطرف، بلکه رأس المال محبت عرضهٔ ضیاع وسرٔف اولور ایدی . آکا بناءً خباء رباء عرصهٔ مجاملهٔ معامله‌دن تقویض وقرض قناعت خوی رباء افزون جویدن تعویض اولندی. تاکه اقراض وایتا اولنان اشیا مثلاً بمثل اخذ وقبول ومطالبهٔ ارباح ربانمادن نکوب ونکول اولنوب امر تناصر وتیاسر میان مردمانده باقی وموعد عقباده ﴿ فیضاعفه‌له وله اجر کریم ﴾ نعیمنه مصادف وملاقی اوله. رابعا جناب خدا محاویج وفقرایه رحیم وودود وهر موجود پروردهٔ حاضنهٔ برّ وجوددر. بوسببدندر که ابناء سبیل وفقرای اضافه وقرا ذمت اهل قراده قرض لازم الادا و آیت ﴿ و آت ذا القربی حقه والمسکین ﴾ عهدهٔ کرماء سماحت آیینده قرض واجب القضادر وشح مطاعه اتباع ایدنلر صعید وعیدده تعفیر وتتریب وفقراء ناکامه ترك بذل وانعام ایله نکوهش وتثریب اولنوب بلکه جیاع وتنکدستانه بسط مائدهٔ احسان اولنماق دلالت نص مبین ﴿ ولم نك نطعم المسکین ﴾ ایله وسیلهٔ دخول نار وسبب عقوبت وبوار اولیجق واسطهٔ خسارت ربا ایله آنلری کرفتار غل ذل واعتدا ایلمك نه مرتبه وزر ووبال اولدیغی معلوم اهل استدلالدر. لاجرم حکم حکیم نافذ القضا تحریم ربایه متعلق و آفتاب رحمت نبی علت مفارق ضعفاء امتـه متألق اولدی . تاکه هر مؤمن بی ریا مزاولهٔ رذیلهٔ ربادن اعراض و محتاج ندا اولان فقیر کدایه اعانت و اقراض ایدوب ﴿ انما ترزقون وتنصرون بفقرائکم ﴾ فحواسی اوزره دوستان خدا اولان عجزه وفقرایه محبت برکتی ایله اول دخی داخل عداد احباب وجناب عزتك شرف محبوبیتندن بهره یاب اوله. فتاوای وجیزه‌ده رباخوار اولان بد کردارك کاری تقبیح و ﴿ لایصلی خلف من اشتهر باکل الربا ﴾ ایله

امته عدم اهليتی تصریح اولنمشدر. علامهٔ زمخشری فائق اللغه‌ده جذوهٔ تحقیق ایقاد وتسفیر و« اربی الربا عطو الرجل المسلم عرض اخیه بغیر حق » حدیثنده عطوی تناول باللسان ایله شرح وتفسیر ایدوب وهامش کتابده بر نقاد نقاب ومحقق نقاب وجه مناسبتدن کشف نقاب ایدوب دیمش که غیبت ونمیمه مقتضاء آیت کریمه اوزره لحوم ناسی اکل وتناول وربا مال ومنال‌لرینه تعرض وتطول اولوب (ماوقی المرء به عرضه فهو صدقه) عبارت مصدقه‌سی اوزره مال بی‌ثبات علی تباین الاوقات نفس بر طمع وطبع باطبع ایچون وقایه وتبع اوله کلمشدر. تابعده معنای رب تحقق تماولیجق لامحاله متبوعده ازیدوارنی ومستدعی انواع نقمت‌وارنی اولور. اکرچه رباخوارك وعید وانذارنده قوارع آیات واخبار بحد وشماردر (ع) تکاد تعجز عنها السن القلم . « لکن الربا اثنان وسبعون باباً ادناها مثل اتیان الرجل امه » حدیث صحیح المبانیسی که سنن طبرانیده بناء عنعنه‌سی مشید وبراء بن عازبدن رضی الله تعالی عنه مروی ومسنددر جمله‌دن اغلظ واشنع وسائر کبارك تبعات متتابعاتندن افحش وافظع اولوب وعید رعد آثاری سبب رعدة واقشعرار وفحوای صاعقه بازی زهره شکاف اهل اعتباردر. کاشف سر فرقانی اولان تأویلات قاشانیده بووجهله تدقیق وتنکیت وخصم جاحد معاند اقحام وتبکیت اولنمشدر که آکل ربا جمله اهل هوادن اسوء وبدتر وصورت تماده صورت نما اولان رخ رخ فزاسی اقتضاء « یمحق الله الربا » ایله فرسوده حوادث وغیر برعبردر. زیرا اهل حرفت وهنر وکاسب وپیشه‌ور ترتیب اسباب اکتسابده متسبب و« قل اوکثر » نوع تعمل وتأثردن بابهره ونصیب اولوب فیل الکسب والبیع وجه منفعت وریعلری پوشیده ونامعلوم وطریق رزق مقسوملری مشکوك وموهومدر .

(نظم)

داعیٔ هر پیشه اومیدست وبوك　　گرچه گردنشان زکوشش شد چو دوك
بامدادان چون سوی دكان روند　　بر امید وبوك روزی می دوند

اما رابیهٔ راتبهٔ ربایه توقل وارتبا ایدن توكل مادن محروم وبیت دل ویرانی زحاف اجحاف طغیان ایله مخزوم اولوب جمع حطام حرامه سعی بی حسبان وامر رزق ازلی یه كندونك تصرف و عملی ظن و حسبان ایتمكله رازق حقیقیدن محجوب وحرم سرای تكلاندن ممنوع ومحجور اولوب مزید حرص ووله ایله رزق مضمون لهدن غافل و﴿ ابی الله ان یرزق عبده المؤمن الا من حیث لا یعلم ﴾ وعد مسلمندن ذاهل اولور .

(نظم)

حرص ربا خواره ز محرومیست　　تاج رضا بر سر محكومیست

لاجرم روزی رسان تابخانهٔ عالم آنی نفسنه توكیل وضمان كلاءت وامانندن اخراج وتنكیل ایتمكله بیكانهٔ ﴿ ابی واستكبر ﴾ وفرد منتشر فساد وشر آنی اختطاف وتخبیل وتزیین امور هوا پسند ایله دل ناخر سندینه القاء وسوسه وتخییل ایدوب مصرع هوا وهوسده ﴿ كما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس ﴾ مصروع ومخبول و بارگاه عدل الهیده عذر واهیسی نامقبول اولور. بالجمله ربا مرقاة عتو وشقایه اولین پایه بلكه مجموع موبقات ومقتحماته خمیرمایه‌در. زیرا هر لقمه ونان كه داخل حوصلهٔ انسان وسبب غدای ابدان اوله كندی جنسندن اخلاط وقوی تواید وجید وجوده قلادهٔ اعمال متناسبه تقلید ایدر. آكل ربانك دل سختی تناول سحت ایله خوكرده ولحوم وعظامی لقمهٔ حرام ایله پرورده اولمغین علی الدوام تعاطیٔ كؤس بدع و آثامه منهمك وسجاف ورع وعفافی

سرپنجهٔ غشم واعتساف ایله منهتك اولوب ایلدیکی طاعت وعبادت قلب بی روح و شاهد عملی دار القضاء اخلاصده مجروح اولور . پیش آهنك رستخیز اولان اشراط فتنه انکیز نزدیك وکلزار روزکار رهج هرج ومرج ایله تاریك اولدقجه اکثر ناس نسناس صفت سررشتهٔ حزم وبصیرتی کم ومال حرام وحلالی فرقده تعامی وتصامم ایدوب امر ورع وتقوایی توهین وحول حماء لوائمده حائم اولمغی تسهیل و تهوین ایدرلر . سنن نسائیده ﴿ یأتی علی الناس زمان یأکلون الربا فمن لم یأکله اصابه من غباره ﴾ حدیثی حضرت ابو هریره‌دن روایت وتخریج و تناول حرام ناپاکه اظهار حرص وانهماك ایدن رباخوار بدکار شمشیر وعید انذار ایله تجریح اولنمشدر .

(نظم)

این سخن را کشید رشته دراز　　　بسر رشتهٔ خود آیم باز

ارباب حنکت واذعانه نهفته ونهان اولمیه‌که اکل مال یتیم دخی داخل عداد کبائر وآکا اجترا ایدن لئیم مهلکهٔ عذاب الیمده هالك وبائر اولوب ﴿ لاتقربوا مال الیتیم ﴾ نص کریمی سرپنجهٔ اهل ایمانی دامن مال یتیماندن کف وابعاد وابلغ وجوه بیانیه اوزره نهی وایعاد ایلمشدر . اکل مال ایتام اخبث معاصی وآثام اولدیغی معلوم جملهٔ انام اولمغله جهلهٔ سوقه و رعایا دخی آندن تباعد و تقزز و ﴿ لاتکن المفتون وان افتاك المفتون ﴾ مضمونی اوزره ارشاد عقل رهنمون ایله تعزز ایدر ایکن غریب حالت وعجب مصیبتدرکه ایکی طائفهٔ حائفهٔ غیرخائفه بوبابده ترك تثبت وتأنی وبوردیلهدن عدم پرهیز وتأبی ایتمشلردر . بری ملوك بدسلوکدرکه

اقتضاء ﴿ يبسط الرزق لمن يشاء ﴾ آنلری بسطت جاه ایله اغنا وکثرت اسباب عزودستکاه ایله نائل رتبهٔ اقناع واقنا ایلمش ایکن فضالهٔ اموال ایامی ویتامایه دست طمع وآزی درازایدرلر .

(نظم)

مال ضعیفان بکف آورده گیر | مال یتیمان بستم خورده گیر
روز قیامت که بود داوری | شرم نداری که چه عذر آوری

هرداور فلک یاور که دندان طمع خامی تیز واخذ مال حرام ایتامده اصرار وستیز ایده بنیاد اعتزازی کندو دست ستم پردازی ایله برکنده وبرکت جمعیت وثباتی شومئ تفرقه وشتات ایله پراکنده اولوب بیت المال پر وبالی زیر پی حشر فتنه وشرده پی سپر وخواص وعوامک سهام نفرین وملامته سپر اولور .

(نظم)

ای بسا بارگاه وطارم وتیم | زیر بالا ز آب چشم یتیم
ای بسا رفته ملک پرهنران | زار زار از دعای بی پدران

بری دخی علمای تأویل جوی وقضاۀ ستیزه خویدرکه مال ایتامه تسرع واقتحام خلاف وضع اسلاف اولدیغی ظاهر وبادی ونص ﴿ انما یأکلون فی بطونهم ناراً ﴾ صوت اعلا ایله سؤ الجزائی ناطق ونادی ایکن قسمت نامنه مال ایتامی بی احتراز جمع واحتیاز ایدوب بوبابده رأی ناصوابلری متشتت واذیال اقوال ضعیفه یه متشبث اولمغله علی الدوام اضحوکهٔ خواص وعوام ونشانهٔ نشابهٔ ملام اولورلر .

(قطعه)

قد بلینا فی عصرنا بقضاة | یظلمون الانام ظلماً عما
یأکلون التراث اکلاً لما | ویحبون المال حباً جما

کشـاده چشمان دوربین وبیدار دلان صـاحب تمکیندن براهل درایت نقل وروایت ایدرکه برلیل بسعادت میلده‌که :

(نظم)

زجنبش مرغ وماهی آرمیده   حوادث پای در دامن کشیده
درین بستان سرای پر نظاره   نمانده باز جز چشم ستاره

نیرنك ساز خیال‌که لعبت باز پردهٔ مثالدر وراء حجاب ارادتدن بوصورتی ارائت ایلدی‌که بازار رستخیز گرم وتیز وهرکس معرض معذرتده خونابه ریز اولوب اوّلین و آخرین ﴿ لاتری فیها عوجاً ولا امتا ﴾ عرصهٔ بی همتاسنده مجتمع ولسان هاتفدن ﴿ لایؤذن لهم فیعتذرون ﴾ مضمونی مستمع اولمشلر . بواثناسنده شناوران محیط علوم اولان اسلاف موالیٔ رومدن برفاضل پاکیزه گوهرکه قضاة عسکر بیننده نهایت ورع ودیانت ایله معتقد خواص بلکه مظنّهٔ کرامت اولمه‌ده همحال ابراهیم خواص اولوب بومحلده اسمنی تصریح واظهار سوء ظن کباره سبب ونام ونشانی ستر وکتمان ﴿ لایهام صونه عن اللسان ﴾ مقتضاء ادب درمیان محشرده نمایان ومبصر ومشاهده ولقیانی ایله گلزار آشنائی وعرفان منضر اولدی امابرطریق ایله بحر حیرت ودهشته غریق‌که هرنه‌طرفه گذارایتسه برچوق اطفال خرد سـال آردینه دوشوب ونه جانبه کیتسه زنبور شر وشور باشنه اوشوب دامن لبـاس تقوای سرپنجهٔ یتیمان بی نوا ایله چاك وعلی رؤس الاشهاد تبعهٔ تعدی و بیـداد ایله خجالت زده و شرمناك اولمش صاحب رؤیاکه چمنزار قوت متخیله‌سنده نبات ﴿ وبقی المبشرات ﴾ رؤیا ایدی رکن سؤالی استلام وهجوم اطفالدن استعلام ایتدکده اول مطالب بسته لب ومسئول مخاطب دیدی‌که بونلر شول اطفال برگشته‌حال وایتام شکسته بالدرکه زمن قضـا و حکومتمده بهانهٔ قسمت ایله مالاری اخذ

وغصب وساحهٔ بی راحه‌لرنده لواء ستم نار والضب اولمش ایدی حالا مطالبهٔ حق ناگزیر ایچون هربری دامن گیر ودست معذرت ادراك دامن قبولده کوتاه وقصیردر .

(نظم)

کر ز علمی برون علم داری | زیر پوشی زجهل هم داری
آنچه امروز زیر پوش نمود | آن زبرپوش حشر خواهد بود

الحدیث الثامن والعشرون

سعادت اوذات خرد منده کیم | قبول ایلیه منهج سنتی
دیدی مدح ایدوب سنت اهل رسول | ولم یعد عنها الی البدعة

(تمام الحدیث)

طُوبیٰ لِمَنْ شَغَلَهُ عَیْبُهُ عَنْ عُیُوبِ النَّاسِ وَاَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَاَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ وَسِعَتْهُ السُّنَّةُ وَلَمْ یَعْدُ عَنْهَا اِلَی الْبِدْعَةِ

دیلمی مسند فردوسده حضرت انسدن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله روایت ایتدیکی جامع الصغیرده اشارت اولنمشدر . (یعد) کلمه‌سی لم ایله مجزوم وناقصلك علامت جزمی آخرینك سقوطی اولدیغی عند اهل العربیه معلوم اولوب لم یعد عنها لم یتجاوز عنها ایله مفسر وعداعن ایله تعدیه ایتدکده تجاوز معناسنه اولدیغی مقرردر . طریقهٔ سنت برشارع اعظمدرکه آکا موفق اولان طالب حق شاء ام ابی واصل معمورهٔ هدا اولوب نعمت خانهٔ فیض عامدن کام آلور وتنکنای بدعت برعقبهٔ پر ظلمدرکه آکا کرفتار اولان شقی کمرفتار بیابان شکوك بی پایانده افتان و خیزان

ومتابعت سنت وفرضده ﴿كالذی استهوته الشياطين فی الارض﴾ حيران اولوب غلبهٔ مرا وجدل ايله عملدن قالور .

(نظم)

چند ازدم فلسفه شنودن ‌ ‌ ‌ نه فلسفه بل سفه نمودن
خواهی طيران بطور سينا ‌ ‌ ‌ پرسست مكن بپور سينا

اگرچه حسن متابعتی محرض وسلسلهٔ مطاوعتی محرك اولان آيات واخبار وكلمات كبار (ع) زهرچه عقل تصور كند فزون باشد ، اما فرمان روای ﴿بعثت الی الاسود والاحمر﴾ (ع) روشنائی فزای دور قمر ، مظهر تام اسم اعظم صلی الله تعالی عليه وسلم حضرتلری مقتداء كل وسلطان سلاطين رسل ايكن فرمان ﴿واتّبع ملّة ابراهيم حنيفا﴾ ايله شرط فرط متابعتی ايفايه مأمور وكلبهٔ احزان متابعت اول سلطان دنيا وآخرتك شرف مقدم عرش منزلتلری ايله آهل ومعمور اولديغی جمله ادله‌نك ادلی وسائر حجج قاطعه‌نك اجلی واجليدر . اساطين جامع دين اولان ثقاة مورخيندن نقل وآثارت وعبير حسن عبارت انارت اولنمشدركه اول زمان بی نشاندهكه ﴿كان الله ولم يكن معه شیٔ﴾ قولنه مصداق . بلكه اول حين تجرد عنوانه تعبير لفظ زمان امر ضروری الاطلاق اولوب هنوز (ع) گلزار وجود عالم افروز . بی نشوونما ونظاره كيان هفتو رنك آسمان عصابهٔ بستهٔ عما ايدی .

(نظم)

دران خلوت كه هستی بی نشان بود ‌ ‌ ‌ بكنج نيستی عالم نهان بود
وجودی بود ازنقش دويی دور ‌ ‌ ‌ زگفت وگوی مايی وتويی دور

ناگاه اقتضاء حكمت حكيم جواد ابواب برء وايجادی باز واجنهٔ اعيان مشيمهٔ امكانده تحرك واهتزازه آغاز ايلدی . نوبت خلق وتكوين (ع)

بريد ازل محرم مرسلين . اولان روح الامينه كاوب كمال حسن شارت ومزيد لطف بشارت ايله ابداع ونهانخانهٔ ذات كزينده جواهر امانت وحى مبين ايداع اولندقده بونعمتك اداء شكر بى غايتى ايچون اشرف عبادات بدنيه اولان صلوة خالصة النيه ايله وظيفهٔ عبوديتى ادا وادامت ويكرمى ييلده كه هرروز سعادت افزونى ﴿ كالف سنة مماتعدون ﴾ در نهايت خضوع ونياز ايله ايكى ركعت نماز اقامت ايلدى . صوب لامكاندن برصوت راحت رسان كلدى كه : اى كنجور دفائن وحى و الهام وبالا . نشين باد سبز فام اكرچه بوعمل مبرورك عين رضا ايله مرموق وبو طمانينت وتعديلك مثل وعديلى غيرمسبوقدر اما ممتحن فتن آخرالزمان اولان امت ناتوانك ايكى ركعت نمازلرى بوصلوة دور ودرازدن اصوب وبنم جناب استغنا منابمده افضل واحبدر . زيرا سن مقتضاء نهادك اوزره تفرد واستبداد ايتديكك كار دشوار ابتداء طرز ابتداع وآنلردن ظاهر وهويدا اولان عمل اندك تما سنن سنته اقتفا و اتباعدر (ع) ببين تفاوت ره از كجاست تابكجا . عنوان حديث مسفورده مسطور اولديغى اوزره هركس كندو عيبنى ادراك وتعقل وعيوب خلقدن تعامى وتغافل اشرف محاسن خصال ، بلكه خلاصهٔ مجاهدات واعمالدر .

(نظم)

اى خنك جانى كه عيب خويش ديد هركه عيبى كفت آن بر خود خريد

زيرا معشر نوع بشرك كه كتاب طينت و نهادلرى فصول چهار كانه اضداد اوزره مؤلفدر هربرى موقف ﴿ عظ نفسك ثم عظ الناس ﴾ ده اصلاح نفس ناسپاس ايله مأمور ومكلفدر . كندو نفس ناپرواسى سراپا آلودهٔ نقيصه وعار ايكن ترك اعتبار و آخرك اسباب عيب و عوارينى

تداول واعتوار ایلمك خارج شرط انصاف وکندو نقصاننه اعترافدر .
(ع) که هرکه بی هنر افتد نظر بعیب کند . بلکه جواسیس قلوب ومعا
لجان ادواء عیوب اولان کمل بلند مراتب مشاربنده آخرك منظار
وجودنده مترائی ومشهود اولان غمیزه ونقصان عیب بین نداناك صورت
دل پر وسواسنك انعکاسیدر . مادامکه مزقهٔ وجود خود کامنده موسمهٔ
شین وشنار درکنار اولیه صفحهٔ مجلاء (المؤمن مرآة المؤمن) ده
مشهود وصحیفهٔ وجود خارجیده مثبت وموجود اولماز .

(نظم)

ای بسا ظلمی که بینی درکسان | خوی توباشد درایشان ای فلان
اندر ایشان تافته هستیٔ تو | از نفاق وظلم وبد مستیٔ تو
چون بقعر خوی خود اندر رسی | پس بدانی کز تو بود آن ناکسی

شویله که : بومعنانك سر منزل تسلیم وقبولندن قلب قاسی بعید
وقاصی وذیل نیلندن دست خرد قاصر کوتاه وقصر اولورسه بزی
بوکلام معقولی کوش کذار قبول ایلیه که تعییب وتعییرك ادنی ضرر
ناکزیری مالا یعنی یه اشتغال . بلکه اکثر استادعیب رجماً بالغیب اومغین
عیب جوی بد کردارك کار وباری لباس شك والتباس ایله اشتمالدر .
(ع) ولیس کلام النفس غیر ضلال . شویله که زاحهٔ کلامه درای
ازدرا وملام آویخته وقدح قدح ومذمت سم زعاف تهمت ایله آمیخته
اوله آنك تأثیر مضرت بی پایانی جبر ومقابلهٔ محاسبان غیر حاصر و(لا
تشمت باخیك فیعافیه الله ویبتلیك) وعید غیر بعیدی خود درکار
وحاضردر .

(نظم)

بد مکو که همی کشد غیبه | هر بدی را بخویش چون کیبه

﴿ عصمنا الله سبحانه و تعالى عن حصائد السنتنا وايقظنا عن رقدتنا بل عن سنتنا ﴾

(نظم)

اعمل بقولى ولا تنظر الى عملى ينفعك قولى ولايضررك تقصيرى

خصوصا كه ﴿ ستر سوءة اخيك لما تعلمه فيك ﴾ نصيحتنه مخالفت ايدن عيب بين بى هنر حقيقتده كندويه ضرر وعرض نامصوننى اسهم مطاعن كونا كونه سپر ايدوب :

(نظم)

اين جهان كوهست وكفت وكوى تو باز آيد چون صدا هم سوى تو

فحواسى اوزره انديه و محافلده آنك مثـالب ورذائلندن بحث و تنقير وقلوب اهل قبولى آندن تنفير ايدرلر .

(نظم)

كر خدا خواهد كه پوشد عيب كس كم زند برعيب معيوبان نفس
ستر كن تابر تو ستارى كنند تانه بينى ايمنى بركس محنند

اما مضائق افعالدن خلاص وحرم سراى توحيد صفـاتده محرم خاص اولان كمل اخباره كه بارگاه ﴿ وكل شئ عنده بمقدار ﴾ دن خلعت وجود حقانى اعطا وارزانى قيلنمشدر آنلرك حال كرامت مآللرى سـائر ناس ناشناسه قياس اولنماز .

(نظم)

ليك در شيخ آن كله زامر خداست نى پى خشم وممـاراة وهواست
آن شكايت نيست هست اصلاح جان چون شـكايت كردن پيغامبران

آنلرك عموم حنو و مرحمتلرنده بر مرتبه وسـعت و فسحت واردر كه سوختكان شرر كناهه نظر شزر استكراه ايله نكاه ايتمك دكل، بلكه كر-

فتاران شرك شرك وضلالتی دخی هنکام لقی وروٴیتده استعبار دیدهٔ اعتبار ولسان تمکین وانات ایله بوابیاتی تکرار ایدرلر :

(نظم)

برهمه کفار مارا رحمتست | کرچه جان جمله کافر نعمتست
بر سکانم رحات وبخشایش است | که چرا ازسنکها شان مالش است
آن سکی که می کزد کویم دعا | که ازین خووارهانش ای خدا

اهل تمکین وارشاد کثرهم الله تعالی الی یوم المیعاد علاج عارضهٔ اعوجاج ایله مأمور واول بابده سکوت ناصواب ایله موزوراولوب ﴿ مامن عام الا وقد خص ﴾ آنلره سبب ترخص اولنغله عموم نهیدن تخصیص ومضیق حجردن تخلیص اولنمشلردر . آنلرك مثالی شول جراح صاحب کمالدر که روٴیت سوءة انسان هرزمان منهی عنها. بلکه محرمن حرام محرمیته دخی کشف عورت ناروا ایکن رك زن صاحب هنر جوف سراویلده اولان قروح ودمامیله نظر و وضع مرهم مرحمت اثر ایدوب سائره روٴیتی حرام، بلکه محض اذنب واجرام اولان آکا جائز وعلیل شکسته بالك برء واندمالی ایله مثوبت بی غایته فائز اولور. خلال حدیثده تثبیت وتبثیث اولندیغی اوزره افضل مالی انفاق واحسان وفضول قیل وقالدن کف لسان دخی صحیفهٔ قبوله املا اولنان مکارم خصال وامالا دندر . اوّلا سخاوت وانفاق که بالاتفاق انفع اخلاق وانفس اعلاقدر :

(نظم)

تجربه کردم زهر اندیشهٔ | نیست نکوتر ز سخا پیشهٔ
خاصه زبهر کرم آمد درم | برکذر قافیه اینك کرم

اشجار جنساندن برشاخ برومند کثیر الاغصاندرکه آکا تعلق وآنك واسطه سی ایله تسور وتسلق ایدن حظائر بی نظائر قدسه داخل ونعیم

مقيمده خالد اولور. امابودخی سائر خلال بی اختلال كبی بی تكلف واعتمال حد اعتدالده كزكدركه ثوابه قرين وصوابه قريب اوله. طرف افراطی اسراف وتبذير وجانب تفريطی شح وتقتير دركه (ع) عنداهل الكمال قاطبةً معيب ومعلول و﴿ لا تجعل يدك مغلولةً الى عنقك ولا تبسطها كل البسط ﴾ آيتنه مخالفت ايله علماء حكما قتنده ناروا ومدخولدر .

(نظم)

ای بسا امساك كز انفاق به　　مال حق راجزباصرحق مده

اكرچه وارثان مقام صديقيته نسبت بذل موجود وايثار سرمايه وسود افضل اعمال بر و﴿ اما ابقيت لعيالك ﴾ سؤالنه ﴿ ابقيت الله ورسوله ﴾ جواب حاضردر :

(قطعه)

انفق ولاتخش اقلالاً وقد قسمت　　بين العباد مع الآجال ارزاق
لاينفع البخل مع دنياً مولية　　ولا يضر مع الاقتار انفاق

لكن منقبت ايثار هرسبكسارك كاری وهر حريص كرد آرك كرداری اولمديغی جهتدن اوساط ومقتصدين واعيان عين اليقينه كوره ﴿ افضل الصدقة ماكان عن ظهرغنی ﴾ فحواسنه اقتدا واتسا نمط اوسط وفق مودۀ ﴿ وكان بين ذلك قواما ﴾ عندالله تعالی اقوم واقسط اولوب ﴿ فتقعد ملوماًمدحورا ﴾ غائله سندن سلامته سبب وهرحالده تعديل اركان اعتداله اقربدر .

(نظم)

خوشا روزكاراكه دارد كسی　　كه بازار حرصش نباشد بسی
جهان ميكذارد بخوش خواركی　　به اندازه دارد تك باركی
نه بذلی كه طوفان برارد زمال　　نه صرفی كه سختی درارد بمال

ثانیا قلت کلام وترك اسهاب واسهام كه صواب دید عامهٔ حكمادر برکزیده خصلتدرکه آنك ربیع حسن تربیتی شجرهٔ طیبهٔ معرفته سبب نشوونمادر .

(نظم)

کفتن بسیار نه از نغزیست ولولهٔ طبل زبی مغزیست

هر اهل حال وارجمند حمیدالفعال که طریق حکمتده بدرقهٔ هدایت آکایار و فضائل علمیه وحکمت عملیه‌دن بهره دار اوله اکثر ایامده یغولهٔ (اذا تم العقل نقص الکلام) ده ساکت ومیزاب دیدهٔ خونبار رنده سرشك ندامت واستغفاری ساکب اولوب (من کثر لغطه کثر غلطه) مزلقه‌سنده مبتلای افت وخیز اولان اهل مرا وستیز ایله ترك استصحاب وسالکان منهج مزاح ومباسطته لسان حکمت ایله جوابی استصواب ایدر .

(رباعی)

کر میخواهی که وقت خود داری کوش
دم درکشی وبخویش باز آری هوش
کر هر دو جهان چو بحر آید در جوش
تو حاضر وقت خویش می‌باش وخموش

کثرت کفتاره کرفتار اولان مکثار مهذاره (هل یکب الناس علی مناخرهم الاحصائد السنتهم) عجب وعید شدید ومرشد مرتاض مظهر فضل فیاض حضرت ابن عیاضك (من عدّ کلامه من عمله قلّ کلامه الا فیما یعنیه) قول نصیحت نصابی بوبابده نصح سدیددر .

(نظم)

در دوزخ تن زبان زبانیست مفتاح بهشت بی زبانیست
ماهی بفلك مقیم ازان کشت کاول كه بزاد بی زبان کشت
ماراز در خلد رانده زانست کانك دوز بانش در دهانست

اکرچه اولیاء کرام ، خصوصا صحابهٔ ذوی الاحترام باسرهم مالا یعنی وهذردن تحفظ وحذر ایدوب فلتات لساندن اتقا وفضیلت سکوت واصماتی صحائف کائناتده ابقا ایتمشلردر اما سرجریدهٔ اصحاب یقین وجا نشین حضرت خاتم النبیین :

(نظم)

کرده منشورا وبخط بدیع حق لیستخلفنهم توقیع
از زبان صادق وزجان صدیق چون نبی مشفق وچو کعبه عتیق

رضی الله تعالی عنه اختیار حسن سمت وجملهدن زیاده ترجیح طرف صمت ایدوب باعث سکوت وکف لسان اولمغیچون زبان حکمت جریانلری اوزره وضع حجر وخطا وخلل احتمالی محال ایکن محضا کثرت قیل وقالدن تحامی وحذر ایدرلر ایدی .

(نظم)

هر کس هوس سخن فروشی دارد من بندهٔ آنم که خموشی دارد

وسؤال مقدره جواب مقرر اولمق ایچون لسان معجز بیانلرینه اشاره و﴿هذا الذی اوردنی الموارد﴾ کلام کثیر الفوائدینی اداره ایدوب وکثیراً م یوبیت نصیحت نما ایله تمثل وسرمایهٔ حکمتی تأثل بیوررلر ایدی :

(نظم)

اخزن لسانك لاتقول فتبتلی ان البلاء موکل بالمنطق

الحدیث التاسع والعشرون

زره سنته اتباع ایدنه قریشك اولور احترامی مهم
دیدی برحدیثنده فخرجهان ولا یصلح الناس الا بهم

(تمام الحديث)

قريش صلاح الناس ولا يصلح الناس الا بهم ولا يعطى

الا عليهم كما ان الطعام لا يصلح الا بالملح

ابن عدى كتاب كامله حضرت عائشه‌دن رضى الله تعالى عنها بو عبارت ايله روايت ايتديكى جامع الصغيرده اشارت اولنمشدر . قريش بر طائفهٔ بر دبار بى طيشدركه شرف قدر ومنزلتلرى كتاب وسنت ايله مثبت وبوبابده حبل شبهه و ارتياب مقراض نص قاطع الاعتراض ايله منبت اولوب (قدموا قريشاً ولاتقدموها) شبچراغ خصائص ظاهره‌رندن برلمعهٔ نيم تاب و (من يرد هوان قريش اهانه الله) كتاب مناقب زاهره‌لرندن بر مختصر بابدر . بعض احاديثده بومعنى درجهٔ صحته‌رسيده ولا لئ كلماتى سمط اسناد صحيحه كشيده‌دركه قريش التى خصلت وشرف ايله صناديد صيد سلف وخلفدن ممتاز وراجح وهر فرد كاملى اتصاف جوامع فضائل ايله‌حسد كردهٔ عظماو جحاجحدر . اولا اسرار شريعت وحقيقته ابن بجده وسورهٔ كريمهٔ رسالته آيت سجده اولان :

(نظم)

سبب آفرينش عالم — باعث بدؤ فطرت آدم
اول ماخلق نتيجهٔ كل — آخر انبيا وفخر رسل

حضرتلرى اول جناح دولت ونجاحك قادمه‌سى واول قصيدهٔ عز وفلاحك حسن خاتمه‌سى اولديغيدر . بو بر شرف باهردركه سائر مكتسبات مناقب ومأثردن متمائز و متزائل و مفاخر اخر بونك جنب جنابنده بى رونق ومتضائلدر (ع) عزت و سلطنت آنست كه الله دهد . ثانيا شان الفت نشانلرى سورهٔ كامله ايله تشريف واجلال وبينكاه سورهٔ مسفورزده

تمكين واجلال اولنوب بومنقبت وكمال بی همال ایله قدم تقدم واستقلا
للری رقبهٔ اولین و آخرین اوزره نهاده ومحاسن روش واسلوبلری سائر
قبائل وشعوبدن زیاده‌در .

(نظم)

اذا انت اعطيت السعادة لم تبل وان نظرت شزراً اليك القبائل

ثالثا غیاهب کفر وغوایت انحاء عالم ملك وشهادتی احاطه‌وحمیت
جلیهٔ جاهلیه نامحرمان حرم استعدادی خلوت سرای هدایت وسداددن
ابعاد و اماطه ایتمش ایکن مجموع خلق عالمدن اون ییل مقدم بیضهٔ دین
مبینی حمایت ونور توحید وایمان ایله عتبهٔ شرك و خذلاندن ازالهٔ
تاریکیٔ نمایت ایتدکلریدر . رابعا یوم فیلده جند غیبی ایله تأیید ومغانم
کثیرهٔ جیش حبش ایله تغنیم وتنفیل اولدقلریدر. خامسا شرط سقایه‌یی
وقایه ایله تشنکان بوادیٔ نامرادی‌یی اروا وحجاج ذوی الاحتیاجی
اماکن حرم آمنده اسکان وایوا ایتدکلریدر . سادسا مداوم شغل‌سدانه
وبیت شریفه ولیجه وبطانه اولملغله الی‌یوم‌المیعاد بوشرف مادرزاد آنلره
نامزد و سائر کبراء امت بوامنیتدن ردع ورد اولدیغیدر . کتاب ثمار
القلوبده مسطور ومکتوبدرکه قریشك مکارم باطنه وظاهرسنه منصفان
قرون غابره آکاه وزمان جاهلیتده لقبلری اهل الله اولوب بین سائر
العرب تواتر فضل رب ایله منقطع العدیل وفرط زکا وارب ایله ممتنع
البدیل اولملغین مزیت رجحان وتمیزه قرین ولقب مذکوره شایسته‌وقمین
اولمشلر ایدی . اول فرقهٔ صحرا نوردك هرفردی مجامع کمالات نفسانیه‌یه
فائز وکلزار کار وبارلرینه زلال ملکات انسانیه فائض اولوب حرم
حرمت آبادده بغی والحاددن تجنب وتحجیج و معتمرینه اظهار شعائر

رفق ولین ایله تحنن وتحبب ایدرلر ایدی. شتاده وصیفده قرای ضعیف
ایله سنت خلیلیه‌یی احیا وقاعدهٔ اسماعیلیه‌یی اجرا ایدوب طعاملری فقرا
ومساکینه مباح ومبوّء ومقاملری واردین وصادرینه مناخ ایدی (ع)
احسنت زهی شیوهٔ مهمانداری . حرم محترم مکه‌ده که مصداق ﴿ ان
اوّل بیت وضع للناس للذی ببکه ﴾ در ثوا ومجاورت ایله ضمنك معیشتی
اختیار واول محل مُحْلی سائر عمائر اوزرینه ایثار ایتمکین :

(نظم)

آب از بالا به پستی در رود　　　آنکه از پستی ببالا بر رود

مضمونی اوزره کلزار درونلرنده نسرین ﴿ لن یغلب عسر یسرین ﴾
دمیده واول فئهٔ سریعة الفیٔ مظلّهٔ ﴿ یجبی الیه ثمرات کل شیٔ ﴾ ده
آرمیده اولدی. تألیف کلامده برمرتبه رسوخ تاملری واردرکه هر بری
اسلوب سخنوریده افضل خلیقه ورشحات لسان معجز بیانلری دلیل
حسن سلیقه اولوب موشکافان آخر زمان درك واذعاننه قدر اولندقلری
غویصات ونوادر آنلرك نسوان وصبیاننه روزمرّه وبلغاء سحر آفرین
ترتیب وتدوین ایتدکلری دلائل اعجاز واسرار بلاغت آنلرك بوستان
حسن براعتلرندن برك تره ایدی (ع) لیس التکحل فی العینین کالکحل.
خصوصا مظهر اظهر ﴿ یأتون الیه من کل فج عمیق ﴾ اولان بیت عتیق
قبلهٔ جملهٔ قبائل ومضاف اواخر واوائل اولمغله اقطار بلدان ورباعدن
کلان اشخاص مختلفة الطباع ایله آمیزش واختلاط وشرائط صحبتی ایفا
ورعایتده کمال تحامی واحتیاط ایدیلر . وفی حد انفسهم سلامت فطرت
ومزید ذکا وفطنت ایله معالیٔ اموزده مستأهل ومرشح وهر بریلك
هادیٔ نهادی وشاخ حسن استعداد ایله موشی وموشح اولمغین اوزاع

متباینة الاوضاعك افعال سیئه‌لرندن اتقا واعمال حسنهٔ سنیه‌لرینی اختیار وانتقا ایدوب سائر ارباب مجاهده مشاهده ایتمدکلری نوادر اطوار وشئونك دربت وآزمونی ایله اعقل برایا وانعکاس صور معقوله‌یه اجلای مرایا اولدیلر .

الحدیث الثلاثون

قول رسول اوزره نمودارشیٔ　　اولیه اسمیله مصاحب کبی
اعتبروا الارض باسمائها　　واعتبروا الصاحب بالصاحب

(متن الحدیث)

نوادر اتفاقیاتدندرکه بوحدیث براعت ظروفلك اجواف اصداف حروفنده درر حکم مخزون ومزاحفات بحر سریعدن (مفتعلن مفتعلن فاعلن) وزنی اوزره بالتمام بر بیت موزوندر . ابن عدی کتاب کاملده حضرت ابن مسعوددن رضی الله تعالی عنه بوعبارت ایله روایت ایتدیکی جمع الجوامع وجامع الصغیرده اشارت اولنمشدر . طالبان حق الیقینه ظاهر ومستبیندرکه ﴿ تنزل الاسماء من صوب السماء ﴾ فحواسی اوزره اسمانك مسمیاتده تأثیر ناکزیری واضح وروشن وسخرهٔ سحرهٔ نفس وهوا اولان اهل دنیا قرنا وخلطادن استراق احوال واخلاق ایتدکلری عندالحکما مبرهندر . بوسببدندرکه سلطان انبیا ومرسلین علیه وعلیهم افضل صلوات المصلین نیجه اسماء قبیحه‌یی اسماء حسنه‌یه ابدال ونیجه اسمادن مسمیاته استدلال بیوروب تحسین اسامیٔ اولاد پدران نیکونهاده امر مندوب ومشروع وبومعنی رقمزدهٔ کبار اولان کتب سیر واخبارده مفصل ومشروحدر .

(قطعه)

الارّب شیٔ فیه من احرف اسمه نواهٍ لنا عنه وزجرٍ وانذار
فتنا بدینار وهمنـا بدرهم و آخر ذا همّ وآخر ذا نار

روایتدرکه قطب رحای رسالت محور رجای اهل بسالت :

(نظم)

سالار مقربان درگاه سلطان سریرلی مع الله

صلی الله تعالی علیه و علی المنتسبین الیه جانب طَیْبَهٔ طیبه یه توجیه خطر عزت قرین وشرف مقدم مکرملری ایله اول خاك پاك تابناکی رشك فردوس برین بیوردقلرنده قبیلهٔ انصاردن بر نیکوکارك دار نزهت مدارینه تشریف نزول وخانهٔ کثیر النفاعنه‌که نمودار (لکل شیٔ دولة حتی البقاع) ایدی ولوج ودخول بیوردیلر . اول میزبان شیرین زبان بونعمت بی کرانك شکرانه‌سی ایچون بسط نوازش وندا وخلال قیل وقالده سالم ویسار ایله مسمی ونامدار ایکی خدمتکارینه خطاب وندا ایتدکده اول شفاعت خواه دور ونزدیك وگویای (اخذنا الفال من فیك) بوکلام مسرت مساقدن علی وجه الاشتقاق سلامت حال ویسر آماله استدلال و (سلمت لنا الدار فی یسر) مقالی ایله القاء قرعهٔ فال بیوردیلر .

(نظم)

زما قرعه برکاری انداختن زکار آفرین کارها ساختن

شرح لامیة العجمده نکاشتهٔ مزبر بدائع رقمدرکه سکّان بادیه وبیدادن بر اعرابیٔ بی سروپا مهاجرت اوطان ودیار صاحب سطوت

﴿ ان الشيطان يفر من ظل عمر ﴾ اولان خليفهٔ داد كسترى قصد ازديار ايدوب مجلس قبوله دخول وحاشيهٔ بساط بى مثالده مثول ايلدكده حضرت امير اول زائر روشن ضميرك اسم ورسمندن استخبار واول ساكن دارالفرقه نامى شهاب بن حرقه اولديغنى اشعار ايلدى . تكرار قبيله وتبارندن سؤال واول غريب ديار اهالئ حرهٔ ناردن اولديغنى اجمال ايلدى . بعده مسكن وموطننن استعلام واول مسافر باديه پيما ذات لظى اولديغنى عرض وافهام ايله ختم كلام ايلدى . اول دادرسان ذكور واناث وكوياى ﴿ وافقت ربى فى ثلاث ﴾ متمم عدد اربعين مقصود ﴿ يا ايها النبى حسبك الله ومن اتّبعك من المؤمنين ﴾ طبق حكمت خفيه‌دن رفع غطا وسرپوش وقلزم بيكران كرامتى جوش ايدوب ديديكه : اى سر قدردن بى خبر كلبهٔ احزانكه اقتان وخيزان قفول وعودت وبوباده شتاب ومسارعت ايله‌كه بودكلو اجتماع نيران سنك خانهٔ ويرانكى تودهٔ تراب وخانمانكى نارفنا وبوار خراب ايلمشدر . اول زائر حائرپيچ وتاب ايله تعجيل وشتاب ايدوب كوردى كه كازهٔ تنك وتارى ﴿ كرماد اشتدت به الريح ﴾ وقوم وتبارى زاويهٔ بيوت خاويه‌ده نيم كشته وجريح اولوب مساكنى ويران ويباب وسواكنى عرضهٔ عارضهٔ فنا وتباب اولمش :

(قطعه)

هذى منازل قوم قد عهدتهم	فى كل عيش وامن مالهم خطر
هاجت بهم حادثات الدهر فانقلوا	الى القبور فلا عين ولا اثر

ابن جوزى جوزى بالخير الاوفى (كتاب الوفا فى فضائل المصطفى)ده حبل حكايتى احكا وتشنكان ظهيرهٔ معرفتى زلال روايت ايله ارو ايتمشدركه حضرت رسول امين نبى الانبياء والمرسلين :

(نظم)

ابلغ من ابلغ ام الكتاب　　افضل من اوتی فصل الخطاب
صل علیه وعلی آله　　ما ظهر الحب علی الواله

یار غار صدیق اولان حضرت صدیق ایله رضی الله تعالی عنه اختیار مسافرت ومدینهٔ دینه توجه ومهاجرت بیوردقلرنده بریدهٔ اسلمی کندو قبیلهٔ نبیلهسی اولان بنی سهمدن یتمش راکب بی وهم ایله عزم راه وپس وپیشه دیدهٔ دقت بیشه ایله نگاه ایدوب :

(نظم)

شبست وبادیه وبادومن چنین کمره　　مکر سعادتی ازغیب رهنمون آید

مضمونی بدرقهٔ درون ایتمش ایکن ناگاه میان شب سیاهده اول شبچراغ رسالت وبلاغ ایله التقا ومسکن خضوع ومسکنتده نقد لازمهٔ عبودیتی انتقاد وانتقا ایلدی .

(نظم)

شاه پیغمبران بتیغ وبتاج　　تیغ او شرع وتاج اومعراج
امر ونهیش براستی موصوف　　نهی اومنکر امر او معروف

حضرتلری دربت قربت انجاملری اوزره بدء کلام واول شبکرد صحرا خرامك نامندن استنبا واستفهام بیوردقلرنده جوهر سخنی طبق عرضه نهاده ومیان بنده وآزادده نام مادر زادی بریده اولدیغنی افاده ایلدی . اول محرم سبحات جمال وجوهرکان (کان یحب الفال) علیه الصلاة والسلام من الملك القدوس السلام حضرتلری مخصوص شرف (ماصب الله فی صدری شیئاً الا صببت فی صدر ابی بکر) اولان صدیق بیمکره اسماع نوید لاضیر و (یا ابا بکر برد امرنا وصلح) قول اصحی ایله فال خیر بیوردیلر . بعده اول غریب نسیب ورهنورد

بالا ونشیبه حسن توجه وانعطاف ودودهٔ ستوده سندن استکشاف بیوردقلرنده مقام استسلامده قدیکی لام وبی اسلمدن اولدیغنی اعلام ایلدی. اول یکسوارهٔ معرکهٔ ﴿ انا نبی السیف ﴾ ونشاه دار مشاهدهٔ بی کیف مکحل چشم ﴿ قرة عینی فی الصلاة ﴾ علیه صلات الصلوات مصداق ﴿ ان الله بعثنی الی الناس عامةً والیك خاصه ﴾ اولان صدیق صادق الاخلاصه سلمنا ایله عرض بشرهٔ بشارت و ﴿ الفأل علی ماجری ﴾ معناسنه اشارت بیوردیلر. تکرار اول مسافر مسافه کزاره اظهار نوازش واشفاق وشعب اصلیسندن استنطاق بیوردقلرنده بنی سهمدن اولدیغی عیان وبو محلده حبل کلام بریده بریده اولوب سمت مقصوده صرف عنان ایلدی. اول صاحب اسرار ﴿ سبحان الذی اسری ﴾ وروشن دیدهٔ ﴿ ولقد رآه نزلة اخری ﴾ :

(نظم)

باد هردم صد درود وصد سلام ‌‌ ‌ ‌ بررسول وآل واصحابش تمام

پیشوای اهل السنّه و ﴿ اوّل من یدخل الجنه ﴾ اولان صدیق بی همتا صاحب خصوصیت ﴿ ماظنك باثنین الله ثالثهما ﴾ بی رضی الله تعالی عنه ﴿ خرج سهمك ﴾ ایله تبشیر و مخف آمان مطویه بی تنشیر بیوردیلر. (کتاب موطا) ده صوان بیاندن کشف غطا اولنمشدرکه بریوم سعید عید مثال وروز پیروز مبارك فالده مفخر ملك وبشر روشن چشم مازاغ البصر:

(نظم)

مشعل نه پیشگاه اقرار ‌ ‌ ‌ آتش زن دودمان انکار
قطب فلك سکینه وحزم ‌ ‌ ‌ فرمانده موکب اولوالعزم

بر شتر دوشـابی ارادهٔ حلب وبرحالب مناسب طلب بیوردقلرنده نجوم سماء هدایتدن براعرابی پاك طینت کمین انتهاز فرصتدن قیام وانتصاب

وبو تقريب ايله بارگاه رسالته قصد انتساب ايلدكده صاحب مهر نبوت تنها
خرام اقصاى ختميت (ع) روان بادبر روح اوصد تحيت مسارعتدن
منع وارجا وسؤال عن الاسم رسمنى اجرا بيورديلر. اول شخص متقدام
ترعهٔ سرعت كلامى كشاده ونامى مره اولديغنى طبق عرضه نهاده ايتدكده
اسم مرهٔ مرارته مادهٔ اشتقاق ومشعر مشقت وعدم اشفاق اولمغين پيشگاه
مبادرتدن ابعاد وصف نعال مدافعتده اقعاد اولندى. تكرار اول شتر شير
بزرك استدرارى جناب رسالت پناهه دلخواه اولوب حضار مجلس ملائك
مقردن شخص آخر بو خدمت شرف مداره مسارعت وبدار ايتدكده
آنى دخى توقيف ونامنى استعلام ايله نواخت وتشريف بيورديلر. اول
ناكامك دخى نامى حرب اولديغى معلوم وتأثير نام نامناسب ايله اول
دولتدن محروب ومحروم اولدى. بعده احتلاب لقحهٔ قويه متعلق ارادت
نبويه اولدقده شخص سيومين كه بى ريب ومين مظهر ﴿ فعززناه
بثالث ﴾ ومكين فرصتده ماكث ايدى كمال احتياط وورع ايله اول
خدمته شروع ايلدكده آنك دخى نام ونشانندن پرسان اولديلر. اول
سعيد صواب انديش نامى يعيش اولديغنى كمال ادب وتشوير ايله ابانه وتقرير
ايتدكده اسمى تعيش واقباله دال اولمغين بين الاكفا ضائع روز افزون
بتنفيذ امر سابق ايله مأذون اولدى. تأثير اسامئ موضوعه ده مسموعه
اولان روايات تحت آيتدندر كه يثرب كه ثربدن مشتق ولسان عربيده
ثربه عابه معناسنه اولديغى محققدر قبل الهجره مدينهٔ منوره يه اسم علم
بو نام ايله مشهور علم ايكن اطلاق لفظ يثربدن منع وتحذير واكا بدل
طيبه وطابه ايله عنوان پذير اولنمشدر. منشور الهيده كه مستنبط اوامر
نواهيدر ﴿ يا اهل يثرب لامقام لكم ﴾ بيورلديغى زبان منافقيندن سوق
تعيين اولنمش كلام محكى ومنقولدر. بو تقديرجه حديث نهى انتما ايله آيت

رخصت نما بیننده تدافع وتمانع اولمدیغی معلوم ارباب عقولدر . حدیث سابق التحریرك نصف اخیرنده تصریح وبیان اولنان اتخاذ اصحاب واخدان فی حد ذاته برامر مطلوب وسبب راحت نفوس وقوت قلوبدر .

(قطعه)

الالیت شعری هل اری الدهر واحداً	قریناً له حسن الثناء قرین
فاشکو ویشکو ما بقلبی وقلبه	کلانا علی شکوی اخیه امین

ابوداود علیه رحمة الودود راوی وناقل اولدیغی ﴿ یحشر الرجل علی دین خلیله فلینظر احدکم من یخالل ﴾ حدیث صحیح الاسنادندن مستنبط ومستفاددرکه :

(قطعه)

کفی واعظاً للمرء ایام دهره	تروح له بالواعظات وتغتدی
عن المرء لاتسأل وسل عن قرینه	فکل قرین بالمقارن یقتدی

فحواسی اوزره هرکسك حالی ونقصان وکمالی رفقا وقرناسندن معلوم اولور وهرشخصك حمق وفطانتی همراز وبطانه‌سندن ظهور بولور .

(نظم)

جاذبه جنسیت است اکنون ببین	که توجنس کیستی از کفرودین
کر بهامان مائلی هامانی	ورېموسی مائلی سبحانی

حضرت ابن مسعوددن ورود بولان خبر حکمت اثرکه ﴿ ماالدخان علی النار بادل من الصاحب علی الصاحب ﴾ در ایرادی بومحله ملائم ومناسبدر .

(قطعه)

من عاشر الاشراف عاش مشرفا	ومعاشر السفهاء غیر مشرف
او ماتری جلد الحقیر مقبلا	بالصغر لما صار جلد المصحف

مخدرات حکم خفیه ایله همنشین اولان حکماء پیشین اسافل ورعاع الناس ایله آمیزش واستیناسی نقصان استعداددن عد و بوبابده دروازهٔ مسامحه یی بالکلیه سد ایدوب خلطاء سوءدن تجنب واحتراز وادانی یه مدانی اولمقدن حسب الوسع توقی واحتراس ایمشلردر .

(نظم)

زیانکاریٔ ما از همنشین است   عذاب دوزخ ازبئس القرین است

مقارنت اشرارك جملهٔ غوائل ومضارندندرکه موشکافان دقائق حکمت تأثیر صحبته مائللر وسرایت فضائل ورذائله باسرهم قائللردر .

(نظم)

مده مدبران را برخویش راه   که انکور از انکور کردد سیاه

بعض نفوس زکیه وطبائع وقاده وذکیه یه تأثیر ایتمدیکی تقدیرجه ارذال واسقاط ایله مجالسه واختلاط برحسب « الجنسیة علة الضم » سبب نکوهش وذم اولور . بومعنی خود محض سرایت . بلکه « صحبة الاشرارتورث سوء الظن بالاخیار» مقتضاسی اوزره اضر اشیا اولدیغی معلوم اهل ذکا ودرایتدر .

(قطعه)

اصحب اخا کرم تحظی بصحبته   فالطبع مکتسب عن کل مصحوب
کالریح آخذة مما تمر به   نتنا من النتن اوطیبا من الطیب

ورشتهٔ وداد استحکام وانعقاد بولدقدن صکره کشاکش مرا وخصام ایله انفصال وانفصامدن احتراز واسباب حزم واحتیاط احتیاز اولنه که لاف محبت و الافدن صکره جدال وخلافلك غائله وضرری اکثر واصحاب جاه وثروته تبعه وندامتی ازید واوفردر .

(نظم)

ومن كرم الاخلاق ان يصبر الفتى　　　على جفوة الاخوان من غير زلة

اگرچه بادیهٔ هواده ترك سلم وهواده ایدن اهل غفلت امر صحبتی تهوین وبو بیتك منطوقی ایله اظهار تلوین ایلمشلردر :

(نظم)

بهیچ یارمده خاطر وبهیچ دیار　　　كه بر وبحر فراخست وآدمی بسیار

اما حقیقت بین اولان اهل تمكین بوقولی طائله قائل اولیوب احباب وآلاجنابدن نه دكلو جفا وصدود صدور ایلسه :

(نظم)

خویشان كهن عهد چو بیگانه شوند　　　بیگانهٔ نورسیده خویشی نكنند

مصداقی اوزره سر رشتهٔ خلت ووفاقی كه ایتمزلر و ((الصدیق الالوف لایباع بالالوف)) قول معروفی اوزره سبیل سئامت وعزوفه گیتمزلر. (ح) ناجوانمردی بود دی دوست امروز آشنا ، شعراء نادره كاردن برمجرب روزكار ابناء زمانه‌نك گزند ونكایتندن بث شكایت ایدوب بو قطعهٔ قاطعة الوداد ایله كوش جهان جفا نهادی پر وآشنایی قدح وبیگانه‌یی مدح ایله اختیار صنعت تغایر ایلمشدر :

(قطعه)

ومازلت مذلاح المشیب بمفرقی　　　افتش عن هذا الورى واكشف
فما ان عرفت الناس الا ذممتهم　　　جزى الله خیراً كل من لست اعرف

الحدیث الحادی والثلاثون

علمه چالش كیم علما اولدیلر　　　ظلمت بدعتده هداة سبل
قیلدی روایت بو حدیثی علی　　　الفقهاء امناء الرسل

(تمام الحديث)

الفقهاء امناء الرسل ما لم يدخلوا فى الدنيا ويتبعوا الشيطان

فاذا فعلوا ذلك فاحذروهم

عسكرى حضرت عليدن رضى الله تعالى عنه بو عبارت ايله روايت ايتديكى جمع الصغيرده مسطوردر . روايت اخرادهٔ الفقهاء مخالطهٔ العلماء وروود بولديغى بو مدعايه سند قويم وقويدر . مظهر فضل لايزالى امام محمد غزالى كتاب احياده تحقيق وانبا ايلديكى اوزره تباشير صبح صادق بعثت واوائل انتشار نور نبوتده كه شرف يافتهٔ عنوان ﴿ خير القرون ﴾ وقرب عهد رسالت ايله آفتاب عالمگير هدايت روز افزون ايدى لفظ فقه علم آخرته ومعرفت آفت نفس بد سيرته وجناب خلاقدن خشيت واشفاقه اطلاق اولنور ايدى . ﴿ ليتفقهوا فى الدين ولينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم ﴾ آيت حكمت انتماسنك دخى مقتضاسى بودركه تفقهدن مقصود اصلى انذار قوم و مدام اصحاب بدع و مذامى تنذير ولوم اوله والا تفاريع لعان وطلاق وتفاصيل اجاره وعتاق ايله امر وعيد ونذير تمشيت پذير اولميوب بلكه مسائل غير واقعه‌ده تعمق وخوض سبب قسوت قلوب اولديغى مستغنى عن البيان در . ﴿ لا يفقه العبد كل الفقه حتى يبغض الناس فى ذات الله ثم يرجع الى نفسه فتكون امقت عنده من الناس اجمعين ﴾ حديث صحت قرينى اثبات مدعايه دليل وبرهاندر .

(نظم)

خشية الله را نشان علم دان   انما يخشى تو در قرآن بخوان
سينه رازان علم وخوف آباد كن   رو حديث لو علمتم ياد كن

﴿ من يرد الله به خيراً يفقهه فى الدين ويلهمه رشده ﴾ حديثنده

فقه معنای لغوی ایله مشروح ومفسر وسائر احادیثده دخی فقه ایله
معنای مصطلحی قصد اولنمدیغی عند الشراح امر مقرردر. صحیح بخاریده
تعدیل ارکان نقل وبیان رعایت ومعمورهٔ عدل وجهانبانی‌یی بانی اولان
خلیفهٔ ثانینك رضی الله تعالی عنه (تفقهوا قبل ان تسودوا) قولی روایت
اولندقدن صکره (وبعد ان تسودوا وقد تعلم اصحاب النبی صلی الله تعالی
علیه وسلم فی کبر سنهم) مقالی ایله فائدهٔ قاعدهٔ ایغال تکمیل وخلعت
پند ونصیحت تذییل اولنمشدر.

(قطعه)

تعلم وریعان الشباب بمائه — ففی الغصن شیء لیس یوجد فی الشجر
وما حفظ الانسان فی مدة الصبی — یدوم دوام النقش فی صفحة الحجر

طبع مستقیمی آفت فهم سقیمدن سالم اولان محقق بلند پایهٔ
نکته‌یابه مستور ومستراب اولمیه‌که بو تفصیل طویل الاذیالدن مقصود
ومآل فضیلت فقه مصطلحیده جدال ومرا وعلم فروعه شروعی حاشا
ثم حاشا نقص وازدرا دکلدر. بلکه صاعدان معارج علو همت اولان
علماء پاکیزه طینت مجرد فقه بی‌اصولك حصولی ایله خرسند ودل‌معالی
پسندلری بو مرتبه ایله قنع وپسند اولمدیغی تحقیق وافاده ورخصت
آیت (رب زدنی علما) ایله جناب واهب العطادن استزاده‌در.

(نظم)

هرچه ازان نام ونشانت دهند — کر نه پسندی به ازانت دهند
هردم ازین باغ بری می رسد — تازه ترازتازه تری می رسد

جنت علم ومعرفت‌که مکاره بی نهایت ایله محفوف وهر مدعیٔ ابو-
الفضول حرم‌سرای حصولنه وصولدن مکفوفدر برامانت کبری وموهبت
عظما درکه نوع الانواع عالم امکان اولان زمرهٔ انسانك خلص اشرافنه

اعطا والطاف اولنمشدر . اول نعمته مظهر اولان اهل فضل وهنرده حکم مختوم واول امانته شایسته وقن اولان مؤمن مؤتمنه امرضروری اللزومدرکه اوّلا قبل الشروع صحیفهٔ روعنه ثبت تصحیح نیت وعلوم نافعه تحصیلنی که اصل اصیل ورکن اثیلدر پیش نهاد همت ایدوب «من ازداد علما ولم یزدد هدی لم یزدد من الله الا بعدا» حدیثنی ملاحظه وتصور و «من طلب العلم لیجاری به العلماء اولیماری به السفهاء او یصرف به وجوه الناس الیه ادخله النار» وعید شدید الاندارندن تحرز وتصون ایده .

(نظم)

ای بسا علم وذکاوات و فطن — گشته ره رورا چوغول وراه زن
بیشتر اصحاب جنت ابلهند — تازشر فیلسوفی وارهند

ثانیا مجهولاتی سؤال واستکشافدن ابا واستنکاف ایتمیوب افواه رجالدن علم وکمال و «رب حامل فقه الی من هو افقه منه» حدیث معجز بیانی اوزره ضالهٔ مؤمنی حیثما کان وجدانه سعی بی‌همالده ترک توانی واهمال ایده .

(نظم)

ای بسا عام ز دانش بی نصیب — حافظ علمست آنکس نی حبیب
مستمع ازوی همی یابد مشام — گرچه باشد مستمع از جنس عام

ثالثا سراج وهاج «الدین النصیحه» یی سر آستین مداهنهٔ قبیحه ایله اطفا ومقتضیات نواهی واوامری برای خاطر اکابر کتم واخفا ایتمیوب «لتبیننه للناس ولاتکتمونه» آیت حکمت نمونه‌سنی پیش نهادکار و «من علم علماً ثم کتمه الجمه الله یوم القیمة بلجام من نار» وعید آتش بارینی اذکار ایده .

(نظم)

علم سوی در آله برد　　نه سوی مال ونفس وجاه برد
علم بی کار پای نند بود　　علم با کار سود مند بود

بو تفصیلك اجمال جمیلی بودرکه وراثت انبیا بر دولت عظما در . فضیلت علم ومعرفتده روایت اولنان احادیثدن ونعم لازمة التحدیثدندرکه ﴿ فضل العالم علی العابد کفضل القمر لیلة البدر علی سائر الکواکب ﴾ . بوکلام فصیح حضرت مسیحك گفتار وحی آساسی وعبارت براعت اساسیدرکه ﴿ من علم وعمل فذلك یدعی عظیما فی ملکوت السماء ﴾

(نظم)

علم که راهش بسلامت بود　　بدرقهٔ راه قیامت بود
عالم یزدان بود از حیله دور　　هیچ کسی سایه نه بیند زنور

مرکز دائرهٔ کشف ویقین مخصوص لقب قطب العارفین :

(نظم)

حضرت بایزید بسطامی　　روح الله روحه السامی

بر نفس ظلمانیده سلوك وسیرانی وبحر روح نورانیده پرواز وطیرانی لوح تصویره ثبت وتحریر ایدوب دیمش که: اوتوز سالدرکه علی الاتصال اهوال احوال حاقه کبی مجاهدات شدیدهٔ شاقه یه مثابرت واشتغال وترك راحت وهجود ایله ازالهٔ ذنب وجود ایچون ﴿ موتوا قبل ان تموتوا ﴾ امرینه اطاعت وامتثال ایدرم. بودکلو مدد مدیدة العدد ده متابعت علمدن دشوارتر برزحمت بی مر وامر اصعب وامر کورمدم .

(نظم)

هرچه نه قال الله قال الرسول　　هست براهل فضیلت فضول
علم چو دادت زعمل سرمپیچ　　دانش بی کار نیرزد بهیچ

علماء امتی عدیل انبیاء بنی اسرائیله تشبیه وقدر و منزله‌لری کتب منزله‌ده تنویه اولنوب بو بابده ورود بولان اخبار نامعدود خارج عقود خناصر و محاسن بی حسابنی احاطه و استیعاب عجز افکن مهندسان علم عناصردر (ع) ایحیط مایلقی بمالا ینفد ؛ شعراء جد ونریبدن برشاعر ماهر اریب بازار پر اعتبار (البلاغة بلوغ المرام) ده دراهم الفاظ فصاحت انتظامی نقد و بو حدیث مشهوری که زبان زدهٔ نزدیك و دوردر بو وجهله عقد ایلمشدرکه :

(نظم)

فان فقيهاً واحداً متورعاً اشد على الشيطان من الف عابد

الحديث الثانى والثلاثون

وقت ضرورتده میسر اولور حقه شکایت ایله راه رها
مخبر صادق سوزیدر بو حدیث اشتكت النار الى ربها

(تمام الحديث)

إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ يَا رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضاً فَأَذِنَ لَهُ بِنَفَسَيْنِ نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ أَشَدَّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدَّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ

صحیحنده حضرت ابو هریره‌دن رضی الله تعالی عنه بو عبارت ایله

روایت اولنمشدر. نقش پرداز ارژنك فصوص عقده کشای متشابهات
نصوص ابو الابناء الروحانیین اکمل العرفاء الربانیین واقف سر نبی
ونبی حضرت شیخ محی الدین عربی :

(نظم)

قدس الله سره الاصفی   وحبانا بفیضه الاوفی

فتوحات مکیه‌ده مناط بلاغتی تنقیح وبو کلام مسجع ایله که رشکین ساز
روان ابن مقفع در حدیث مذکوره تلمیح ایلمشدر: « ما اظهر الشتاء
والقیظ الا تنفس جهنم من الغیظ » بو حدیث صحیح الاسنادده صلوة
ظهر مراد اولدیغنی علماء پیشین تصریح و تبیین و بناء مدعای دعائم
احادیث اخر ایله ترصیص وترصین ایلمشلردر . بو سببدندر که زمان
شدة حرده صلوة ظهرك تأخیری مستحب وعامهٔ کتب فقهیه‌ده بو مسأله
مسطور ومکتبدر. صاحب منقبت « ما اظلت الخضراء ولا اقلت الغبراء
من ذی لهجة اصدق من ابی ذر » علیه الرضوان الاکبردن نقل صحیح
الاثردر که برفصل تابستانده حرهوای هاویه سان ایله هنکامهٔ کرما کرم
ونمونهٔ « حر یشبه قلب الصب ویذیب دماغ الضب » اولان سموم
آتش تاب ایله صخور صم صلاب نرم اولمش ایدی .

(نظم)

زمینی زکو کرد بی آب تر   هوایی زهجران جکر تاب تر
نه آبی درو سرد جز زهرناب   نه مهری برو کرم جز آفتاب

سلطان ملائك حشم صلی الله تعالی علیه وسلم برغزاوی ظفر
اعتزایه نهوض واعتزام وکوشمال اصحاب شمال ایچون تشمر واحتزام
بیورمشلر ایدی . پاسبان وقت اذان اولان مؤذن خوش الحان ضوء

وضوء ایله استزادهٔ پاکی وطهر وظهیرهٔ حرارت ظهورده قصد اقامت ظهر ایتدکده بارکاه رسالت پناهدن اول مؤذن راد انتظار وابراد ایله مأمور ودل هدایت پیروی تلفت ونوازش نبـوی ایله آهل ومعمور اولدی. تأخیر یسیردن صکره ازالهٔ شواغل هستی وبانك نماز پیشینه پیش دستی ایتدکده اعادهٔ امر ابراد وتکرارکلمهٔ ﴿ ابردوا ﴾ ایراد اولندی. موقف انتظارده اول مقدار قرار ایدیلرکه افیاوظلال مفارق تلالهدامن کشان واول وادیٔ شرر آلودده سایبان ظل ممدود آرامکاه نی کسان اولوب روی هواء کرم فی الجمله بارد وخنـك وضبـاع پراندوه وکرم منشرح وسبك اولدی. بعده پیام اذن اذان ایله اعلام وایذان اولنوب متعلمـان مکتب عباداته کتـاب ادب صلاتی تعلیم ومشروعیت تأخیر مهمی ﴿ فان شدة الحر من فیح جهنم ﴾ ایله تعلیل بیوردیلر. علم ربانی ابن حجر عسـقلانی که هر تحقیق عمیق قلوب ذوی الحجرده کالنقش فی الحجر وکنجینهٔ شرح بخاریده پنهان ومتواری اولان هر نکتهٔ آبداری رقیمتی کهردر حدیث مسفورده مذکور اولان ﴿ نفس ﴾ عبارتنده اعراب ثلثه یی تجویز وتعیین وحالت جرده بدل یاخود عطف بیـان اولمسنی تصریح وتبیین ایلمشدر و ﴿ اشد ﴾ لفظنك اکرچه علی وجه البدل جواز مجروریتی غیر مدفوعدر لکن بعض روایات صحیحه ده مرفوع اولدیغی مسموعدر. قاضیٔ بیضاوی که اشتات علوم معقوله ومنقوله یی حاویدر شرح مصابیحده خبر محذوف المبتدا اولمسنی ترجیح وتقدیر کلام ﴿ فذلك اشد ﴾ اولمغی تصریح ایلمشدر وفاضل ضیبی که منبر فضل وهنرك خطیبیدر شرح مشکاتده بونك عکسنی اشعار وتقدیر کلام ﴿ اشد ماتجدون من الحر من ذلك النفس ﴾ اولمغی اختیـار ایلمشدر. بعض روایاتده ﴿ فهو اشـد ﴾ واقع اولدیغی مسلك بیضاوی یی تأیید وروایت نسـائیده ﴿ فشد ماتجدون

من الحر حرّ جهنم ﴾ ورود بولدیغی مذهب طیبی‌ی تأکید ایدر وشکوای نارده قول راجح و مختار بودرکه سلوك کریوهٔ مجاز مرخص و مجاز اولمیوب بلکه زبان حقیقت اوزره مسبوق ولسان قال ایله منطوق اوله .

(نظم)

باد وخاك وآب وآتش بنده اند | با من وتومرده باحق زنده‌اند
نطق آب ونطق خاك ونطق کل | هست محسوس حواس اهل دل

زیرا استعاره ومجازك جوازی اگرچه معهود ومسموع وبین البلغا کثیر الوقوع والشیوعدر لکن بومحلده شکوانك تعلیل وتفسیری واذن وقبول ایله ادا وتعبیری واثبات نفس ایله تقیید ونفسك ایکی‌یه قصر وتحدیدی استعمالات مألوفهٔ مجازیه‌دن بیرون ومحجهٔ دار الملك حقیقته رهنموندر . خارج دائرهٔ امکان ظن وحسبان اولنان اشیا دست خوش قبضهٔ قضا ومسخر قدرت بی چون وچرادر .

(نظم)

فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیقل | خلاف الذی قلناه والله صادق

مخبر صادق‌که برامری انبا ومسامع اولی النهایه انها ایلیه ظاهرندن تحویل ایله توجیه وتأویل اولنمیوب تلقی بالقبول وحقیقته محمول اولنق احق واولی و موافق رضای مولی‌در .

(نظم)

هیچ بی تأویل این‌را در پذیر | تادر آید درگلو چون شهد وشیر
زانکه تأویلست واداد عطا | چونکه بیند آن حقیقت را خطا
آن خطا دیدن ز ضعف عقل اوست | عقل کل مغزست وعقل جزو پوست

خصوصا که اشراط ساعتی بیان ایدن احادیث صحت عنواندن ﴿ والذی نفسی بیده لاتقوم الساعة حتی تکلم السباع الانس وحتی تکلم

الرجل عذبة سوطه وشراك نعليه ويخبره فخذه بما احدث اهله بعده ﴾ حديثی كه سنن ترمذيده حضرت ابوسعيد خدريدن رضی الله تعالی عنه تخريج ووجه كلامده فصيح كلكونه عبارت ﴿ حسن صحيح ﴾ ايله تصريح اولنمشدر نه وجهله تحمل قال وقيل ونه طريق ايله قبول تأويل ايدر . ﴿ نؤمن ببعض ونكفر ببعض ﴾ مزلقه‌سندن تحفظ واحتراس وحفظ عقيدهٔ صحيحه‌يه سعی واحتراص هرمؤمن بی غرضه امر متحتم ومفترضدر .

(نظم)

فكر خود را كر كنی تأويل به	كه كنی تأويل آن نا مشتبه
خويش را تأويل كن نه اخبار را	مغز را بد كوی نی كازار را

شناسای قدرت حق ومعتقد افاعيل قادر مطلق اولان دانای خبيره خفی وستير اوليه‌كه مشرب اهل تحقيق ومسلك ارباب توفيقده هرشیٔ موجود درّاك ناطق ودقائق قدرت معبودی مخبر صادق اولوب خرق عادت وشگفت وغرابت آنلرك لسان فصيح وكلام صريح ايله تكلم وتسبيحلرنده دكل . بلكه كلام عبرت انجاملرينی استماعده و نظر ايله تفقه كلامده اختلاط واجتماعده‌در .

(نظم)

كر نبندی واقفان امر كن	در جهان رد كشته بودی اين سخن

كاشف حقائق قرآنيه محرم سبحات سبحانيه اولان محيیٔ مراسم دين اكبر كبراء عارفين حضرتلرينك كتاب مواقع النجوممده مسطور ومرقوم‌مدركه نطق جماداتی استماع و آنلرك كنه اصوات ونغماتنه تفقه واطلاع منازل سلوكدن بر منزل بلند پايه ومقامات سالكيندن بر مقام كران پايه‌در . فائده‌سی مستعدان معالیٔ اموری مراقیٔ رفيعهٔ مشاهده

وحضوره اصعاد وخلعت دوام استقامت ايله تشريف واسعاددر. بو معنی
مواريث نبويه‌دن بر حالت قويه اولوب حضرت رسالتك يد بيضا
اضائتلرنده وكبار اصحاب كرامت استصحابدن من شاء الله كف كفايت
دستكاهلرنده سنك ريزه‌نك تسبيح وزنيني و جذع رصين الاساسك
على ملاء الناس حنين وانيني وحجر وشجرك سلامی وكتف شاة مسمو-
مه‌نك كلامی مشهور ومتواتر وبونك كبی خلاف عادات نطق جمادات
اسفار سير واخبارده بی حد ومتوافردر .

(نظم)

دعوت حيوان چو كرد او آشكار — شاهدش بز غاله بود وسوسمار
داعئ ذرات بود آن پاك ذات — دركفش تسبيح ازان كردی حصات

بحر استغراقه مالك اولان سالك كه بو حال ايله متحقق وسيرت اتقيای
پاكيزه بل ايله متخلق اوله آكا بر حالت بيداری طاری اولوركه هر شیٔ
موجودك سرود تسبيح ودرودی دراك وحساس اولان آحاد ناسك
كلام صراحت شمولی كبی داخل سمع قبول ومسموع ارباب عقول اولور.

(نظم)

كرچه اين حالت بسی نادر ترست — تومشو منكركه حق قادر ترست

زيرا فی نفس الامر غير ناطق وتعاطئ خطابه نا لائق اولان اشياء
بی زباندن ادعاء تسمع بيان قوت خيال متلاشيدن صادر وناشی اولوركه
اشياء نابوده‌يی توهم وتخيل آنك رسم وسانی وامور موهومهٔ غير
موجوده ايله تعلل آنك دأب وشانيدر. فی زماننا اكثر علماء غير راسخين
علت ضعف يقينه كرفتارلر واقتضاء تلوين ايله بوداء دفيندن حصه‌دار-
لردر. لسان حال مقالی كندولره ستره وپناه ومسلك مجاز وتأويلی رأی
سخيف عليلرينه مخلص وكريزكاه ايلمشلردر . اما كاشانهٔ پر نقش

درونلری دخان فحوای ﴿ ولکن لایشعرون ﴾ ایله دود اندود اولدیغنی بیلمزلر وداء عضال اشکاللرینه اهل ذکردن سؤال ایله دوا قیلمزلر . حضرت شیخ قدس الله سره واحلّ روحه علی الاسره بو محلّ انیقی کشف وتحقیقدن صکره اوائل ریاضت وسلوکده که مبادئ رفع شکوکدر نطق صریح اشیایه القاء سمع اصغا ایتدکلرینی ذکر وبو منزل خطیر یسر پذیر اولدیغنه تقدیم وظائف حمد وشکر ایلمشلردر (ع) زنهار مباش منکر قدرت حق . رهنمای صراط سوی صاحب طرز خاص مثنوی قدس الله سره العزیز وافاض علی محبیه من فیضه العزیز بو ابیات مثانئ حکمت مبانی ایله تبکیت خصم وظهر انجاب تأویلی قصم ایلمشدر :

(نظم)

چون ندارد جان تو قندیلها	بهر بینش کردهٔ تأویلها
که غرض تسبیح ظاهرکی بود	دعوئ دیدن خیال غی بود
بلکه مر بیننده را دیدار آن	وقت عبرت میکند تسبیح خوان
این بود تأویل اهل اعتزال	وان انکس کو ندارد نور حال
چون زحس بیرون نیاید آدمی	باشد از تصویر غیبی اعجمی

الحديث الثالث والثلاثون

سرفراز اول علم دین تحصیل ایدوب	بدعت اربابینه قیلمه سر فرو
مفخر عالم کلامی در بوکیم	ان هذا العلم دین فانظروا

(تمام الحديث)

إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ دِينٌ فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ دِينَكُمْ

صدر حديث مزاحفات بحر رمل مسدسدن (فاعلاتن فاعلاتن فاعلن) وزننه مطابقدر . حاكم مستدركده حضرت انسدن وديلمی حضرت ابوهريره‌دن رضی الله تعالی عنهما بو عبارت ايله روايت ايتدكلری جمع الجوامعده مذكوردر . بو بابده فصل الخطاب ابوالحسن اشعرينك سركذشتی واستاد كرنهادی اولان ابوعلیٔ جبائی ايله باز كشتيدركه قول اصح اوزره مسألهٔ وجوب اصلح ظاهر ومترائی وحقيقت غلبه وافحامی تقرير وافهامدن صكره ابوعلیٔ جبائی فلات انقلاب وعدم انفلاتده ذاهب وجائی اولوب معارضه معارضه‌ده مغلوب ومبهور وكتب كلاميه‌ده علی التفصيل شرح وتعليل اولنديغی اوزره ملزم ومبهوت اولدقده ابوالحسن ترك مجالس استاد وجدار حزم وحدار داستناد ايلدی . فنن فنونه توغل ومعالم علمده توغل ايدن طالبان علم وادبه اول ماوجب برعلم پاك سيرت خدمتنده علوم دينيه‌يی كسب وتنشم وانفاس طيبهٔ الآثاردن نسيم صدق اخبار تنسم ايدوب سلم علم وعرفان ايله قصر اتقان وايقانه قصد ترقی وهر مبتدع عليم اللساننك كلام نريب رسانندن پرهيز وتوقی ايلمكدر وسفر تحصيل هنرده اولان قلت زادی دولت مادرزاد وسيلهٔ استادی وسيلهٔ رشاد بيلوب مواظبت معلمده ترك تلون وشآمت كسل وسأمتدن تحفظ وتصون ايليه كه حق معلمی رعايت نشانهٔ فلاح وبرخورداری واستاده مخالفت وعناد علامت ادبار وسبكساريدر (ع) اقنع بجهلك ان جفوت معلما علم دين واخذ تلقينده دخی بو معناننك رعيی انسب . بلكه مبتدعان بد كهردن مدعيان بی خبرك ضير وضررلری اشد واصعبدر . مريدان ساده دلدن نيجه مرد قابل اهل بدعته ارادت ايله بد اعتقاد وخرمن حسن اعمالی عواصف غی وضلال ايله برباد اولوب عياذاً بالله مهواة هواده گمراه ومزاج استعدادی عفونت هوای فساد ايله مختل وتباه اولور .

(نظم)

ای بسا ابلیس آدم روی هست   پس بهر دستی نشاید داد دست
آنکه زرق او خوش آید مرترا   آن ولی نیست نی حص خدا

بوحدیث صحت مناطندن استنباط اولنورکه احادیث موضوعة الاسناد ایله استدلال ممنوع ونادر ومصانعهٔ کتب بالاسناد ایله تحجج وادلال مقتضای نفس وهوا اوله. بوسببدندرکه خبر سقیم وصحیحی تمیز وتنقیح اعتنایه احق وعنعنه واسناد اهل بغی والحاده جمله اشیادن اشد واشقدر. غار صحت اخبارده ثانی اثنین ، بلکه عند بعض المغاربه اصح صحیحین اولان صحیح مسلمك دیباجه‌سنده شرط صحت سند حمایت وبوکلام نصیحت اعلام عبدالله بن مبارکدن روایت اولنمشدرکه ﴿ الاسناد من الدین ولولا الاسناد لقال من شاء ماشاء ﴾ خلاب خلافده پادر کل اولان باطلرك مزالق اقدام افهاملری اکثر بومقامدندر. حاطب لیل وجارف سیل کبی دسترس بولدقلری خاشاك هوا وهوسی مدعالرینه سند وعقل پرقصورلری ایله مذهب منصوری رد ایدرلر. ضالهٔ علم ورشادی انشاددن مقصود ومرادلری نیل ثواب آخرت وقرب جناب عزت اولمیوب بلکه حطام فانی‌یی صنم واسباب زندکانی‌یی مغتنم ایدنمکله مجالس فضیلت مجالده مرا وجدالی مسلك ووتیره واکدار مقدمات فلسفیه ایله مشارب غیرصفیه‌یی کردآلود وتیره ایدرلر. یعسوب المؤمنین خلیفهٔ چارمین یکسوارهٔ میدان نبرد مظهر دعاء ﴿ اللهم اذهب عنه الحر والبرد واختصاص یافتهٔ ﴿ انّ ذی تمرة عارفان پیشوای زمرهٔ ﴿ یوتون الزکوة وهم راکعون ﴾ :

(نظم)

بهر او کفته مصطفی با آله   کای خداوند وال من والاه
هرکه‌تن دشمنست ویزدان دوست   داند الراسخون فی العلم اوست

كرم الله وجهه فی كل وجهة حضرتلرینك رشقات لسان معجز بیانلرندندركه ﴿ ماقطع ظهری فی الاسلام الا رجلان عالم فجر وناسك مبتدع فالعالم الفاجر یزهد الناس من علمه لما یرون من فجوره والناسك المبتدع یرغب الناس فی بدعة لما یرون من نسكه ﴾ ملاك امر مالكیه واصل وعداد اهل استعداده داخل اولان طلاب دانش انتسابك جمله آدابندندر كه تحصیل علم وهنردن قصوای وطرلری نفسی جهالتدن تخلیص وانجا ونظر التفاتی زخارف بی ثباتدن صرف وانحا اولوب روز شب استزادهٔ علم وادبه اعتنا وخلوتخانهٔ قناعتده نوعروس فضل ومعرفتی اعتناق ایلیه .

(نظم)

همنشینی به از كتاب مخواه — كه مصاحب بود كه وبیگاه
اینچنین همدم لطیف كه دید — كه نرنجید وهم نرنجانید

اگر حرفت ادب مانع نیل ارب اولورسه ﴿ تعلموا العلم وان لم تنالوا به حظا فلان یذم الزمان لكم احسن من ان یذم بكم ﴾ فحواسنی یوز بند نفس جموح وهنگام كسل سعی كسلده امام ثانی محمد شیبانینك پندی ایله كاربند اوله . علم برشاهد عشوه گر ودلربای یوسف منظردر كه مزید غنج وناز ومقتضای غیرت غیر پردازندن مقدار ذره تحمل بارضرره اتمیوب شیوهٔ بیوهٔ دنیایه میل ما اولدیغنه ناراضی و﴿العلم لایعطیك بعضه حتی تعطیه كلك ﴾ وفقی اوزره استفراغ جهد اوقاته متقاضیدر و برآن ترك تعاهد ونسیان ونا اهله كشف وبیان اولنسه ﴿ آفة العلم النسیان واضاعته ان تحدث به غیر اهله ﴾ پردهسنده نهان ونهفته وجامه خواب تواری واحتجابده مستریح وخفته اولور . سپهر

حکمتده مهر اولان بزرجمهرك نفاثات طبع معنی دار ولفاظات ذهن کوهر بارندندر که (لیت شعری ای شیٔ ادرك من فته الادب وای شیٔ فات من ادرك الادب) لکن کثرت علم ومعرفت ایله غره وحالتکه خلاف عادت سلفدر خاطر پرتاب مرتابنه دغدغه واضطراب ویردکده اولا (احسن الادب ان یفتخر المرء بادبه) مغزای مغزدارینی عمدهٔ کار وثانیا (کلابس ثوبی زور) علم قلیل ومنذور ایله تبختر وغروردن عار ایدوب پیشکاه نصف دیده ارواح سلف صالحیندن استحیاء وشرم ونار مکابده واجتهادده قلب پولاد نهادینی نرم ایده .

(رباعی)

علمی که ترا کره کشاید بطلب　　زان پیش که از توجان برآید بطلب
آن نیست که هست می‌نماید بکذار　　آن هست که نیست می نماید بطلب

مطیفان حضیر تمکیندن براهل رشدویقین هائمان کرمای ظامی زلال نصیحت مشفقانه ایله انصاح وشروط تعلم واستفاده‌یی بو قطعهٔ مستجاده ایله ایضاح ایلمشدر :

(قطعه)

الا لن تنال العلم الا بستة　　سأنبيك عن مجموعها ببيان
ذكاء وحرص واصطبار وبلغة　　وارشاد استاذ وطول زمان

الحديث الرابع والثلاثون

حفظ ایدر صبیانی صاحب حزم اولان　　تیره فام اولدقده مرآت سما
امر ایدوب بویوردی سلطان رسل　　اکفتوا صبیانکم عند المسا

(تمام الحديث)

خمّروا الآنية واوكوا الأسقية واجيفوا الأبواب واكفتوا صبيانكم عند المساء فانّ للجن انتشاراً وخطفةً واطفئوا المصابيح عند الرقود فان الفويسقة ربما اجترت الفتيلة فحرقت اهل البيت

صحيح بخاريده حضرت جابر بن عبد اللهدن رضی الله تعالی عنه بوعبارت ايله روايت اولنمشدر . بوحديثكه هرحرف حكمت قرينى عرش شرع مبين اوزره مستويدر تدبير منزلدن نيجه آداب وفضائلى مشتمل ومحتويدر. اولا سنن سنه عازم اولان خرد مند جازمه واجب ولازمدركه سبق تحفظ وتيقظى تشمير واسقيه واوانى يى تأخير وتوانى تغطيه وتخمير ايده . اكرچه شد ظروف وقربه باعث وسبب بحسب الظاهر ظلمت پرستان ليل ساتردن وقايت وحشرات وخشاشك اسار زهر پاشندن حفظ وصيانتدر :

(نظم)

آدمی را دشمن پنهان بسيست آدمیٔ باحذر عاقل كسيست

اما احاديث اخرده سر فرمان تصريح وبدن حكمت خفيه بورسمله تشريح اولنمشدركه (فان الشيطان لايكشف غطاءً ولايحل سقاءً) عقده كشايان حقائق اشيايه داخل پردهٔ خفا دكلدركه بو مقوله امور تعبديهٔ غير معقوله على ظاهرها ابقا وتسويل توجيه وتأويلدن تحرز واتقا يوخلق قوت ايتدنناشى وهمواره منكر فلسفى مزاج مزلقهٔ تذبذب واعوجاجده مكباً على وجهه ماشيدر .

(نظم)

هرکرا دردل شك و پیچانیست　　در جهان او فلسفی پنهانیست
می نماید اعتقاد وگاه گاه　　آن رك فلسف کند رویش سیاه

ثانیا. سد دهالیز وابواب داخل حکم استحباب، بلکه واصل حد ایجابدر. زیرا مداخل ومخارجی اغلاق واجنهٔ سراق وفساق تحذیر واخفهٔ داخل وموافق فرمودهٔ «اعقلها وتوکل» اولنمق صاحبی دغدغهٔ آفت حادثه‌دن فارغ البال وتطاول زنود ودزدانه‌دن آسوده حال اولور. ثالثا. هنگام شامده که کیخسرو آفتاب خلوت گزین غار «حتی توارت بالحجاب» اوله کودکان سبکساری تفرق وانتشاردن حفظ واحتراس مقتضای حزم دقیقه شناسدر. زیرا هر شیئک قوت تأثیری مبادی وتباشیرنده تزاید پذیر اولور. بو سببدندر که وقت سحر میمنت اثرده هر کارده که شروع وابتکار اوله سریعاً واصل یسر ونجاح ومصداق «البرکة فی الصباح» اولور. کذلک ظلام مدید الظلالک بدایات اقبالنده که سلطان عالم فروز روزک زمان ادباری وهواد هواجس واوهامک روز بازاریدر مواد مضرت زیاده ودروازهٔ نحوست کشاده اولور. راه نوابت بی غیندن که اولان ضراران «یراکم هو وقبیله من حیث لاترونهم» دزد واهمهٔ دورانداز ایله سهیم وانباز اولوب دشمن زادکان دیرینه یه بسط ید تسلط وتهاویل مکر وکینه ایله نصب حبالهٔ خبال وتخبط ایدرلر. خصوصا اطفال خرد سالکه تأثر وانفعاللری سریع وهر بری پای لغزسواد سوداده صریع اولوب غیهب شب پر غینده اجین سوادین اولمق دأب معتادلری ومس جاندن سرعت قلق وهیجان مقتضای خلقت ونهادلریدر. (حیاة الحیوان) ده شرح وبیان اولنمشدر که جنس جن اجسام هوائیه‌دن بر گروه عجیب الماهیه در که فاعل مختارانلری

مصدر غرائب آثار وقدرت بچون تشكلات كونا كونه اقدار ايلمشدر . ذانلرينى اثباته كتاب وسنت شاهدين عادلين ورقمزدهٔ كلك ثقاة اولان نقول وحكايات خارج دائرهٔ ريب ومنيدر (ع) ولم اعد عن حكمى كتاب وسنة . بوبابده تردد وعناد سوء اعتقاده دليل بيّن واستبعاداولنان نوادر مواد قدرت مهيمن بى علته نسبت امر سهل وهيّن اولوب كتاب آكام المرجان فى احكام الجانده شولدكلو اعاجيب قصص واخبار مرقوم خامهٔ غرائب بار اولمشدركه من المطالع الى المقاطع مطالع اولان منصف حق شناس لباس شبهه والتباسدن عرى وبى اختيار زبان حكمت نثارينه (ع) بيهوده سخن بدين درازى نبود . كلامى جارى اولور . رابعا قبل النوم اطفاء نار مقتضاى حزم بيداردر وصيغهٔ تصغير ايله ادا وتعبير اولنان فويسقه دن مراد موش دزدنهاد دركه كنيتى ام الخراب ومأوى ومثواسى مكامن نقوب واخراب اولوب حل وحرمتده حبل حرمتى مقطوع وعلى كل حال قتل ونكالى مباح ومشروعدر . كتاب حياة الحيوانده بناء حسن بيان تأسيس وسبب تسميه ده وجوه ثلثه ترتيب وتأصيص اولنمشدر . اولا فسق لغتده شاهراه سداد وانتباهدن خروج ونافقاء نفاق وشقايه ولوج اولوب موش مضرت كوشده بومعنى موجود وظاهر ومن كل الوجوه موذى وضائر اولديغيدر . ثانيا آدم ثانى فرمان ربانى ايله ﴿ اصنع الفلك باعيننا ﴾ خدمتى نصب العين وغب اتمام امرام امتثال امر ﴿ احمل فيها من كل زوجين اثنين ﴾ ايدوب اصناف ددودام حكمنه رام اولمشلر ايكن موش بد سيرت مقتضاى خبث سريرتى اوزره نقب فلك فلك سان وقطع حبال وارسان ايتديكيدر . ثالثا امام طحاوى كه علم حديثى حاويدر كتاب احكام القرآنده افاده وبيان ايتمشدركه كبار تابعيندن برمرد كزين ابو سعيد خدرى يه رضى الله تعالى عنه توجه واقبال وسبب

اطلاق فویسقه دن فحص وسؤال ایلدی . اول صحابئ روشن سریرت مشکاة ضیا بخش نبوتدن اقتباس نور ومحاذاة بصیرتدن غشاوۀ شبهتی دور ایدوب دیدی که برشام راحت انجامده که :

(نظم)

کواکب چشم روشن باز کرده　　ملائك بزم وحدت ساز کرده
جهانرا در شکر بگرفت مهتاب　　زهرجانب جهانی درشکر خواب

مرشد خانقاه « ادبنی ربی » بیدار دل معتکف « ولاینام قلبی » شمع شبستان « قم اللیل » سلطان ملائك خیل حضرتلری بستر آسایش وآرامشده استنامت و« ان لعینیك علیك حقا » رخصتنه رغبت بیورمشلر ایکن ناکاه خواب راحت پناهدن مستیقظ وبیدارونوم عارضی ومستعاردن منتبه ومتعار اولوب کوردیلر که برموش پرحیله جرّفتیله ایدوب قصد احراق بیت وخانهٔ ملائك آشیانه یی آلودهٔ زیت ایلمش :

(نظم)

آن صدرنشین هردو عالم　　محراب زمین وآسمان هم
دارندهٔ حجت الٰهی　　دانندهٔ راز صبحگاهی

فی الحال فراش عرش مثالدن نهوض ومسارعت واول موذی بالطبعك قتل واقلاتنه بالذات شروع ومباشرت ایدوب محرم وحلاله قتانی احلال واول زیان کار بی سودك وجودینی طعمهٔ گربهٔ اهدار واطلال بیوردیلر . اعلم ناس اولان ابن عباس روایتنده اول کشتنیٔ مباح القتلی که جرفتیلهٔ تدیدة الفتل ایتمش ایدی کنیزك ناهید نهاد قصد زجر وابعاد ایتدکده حلم نبوی مراسم نهی انها وتقریر وقصد موش ظلمت پرست ایدنلر ستاری منع وتأخیر ایلدی . فرهٔ بدکارده مقابلهٔ احسانده اساءت واضرار ودخول مدخل مکر ودخلده اصرار ایدوب عجله وشتاب ایله اول ذبالهٔ

بيم تابى حضرت ختميت منابك سجادۀ عرش همتالرى اوزرينه طرح والقا ايلدى . اول خمرۀ پاك تأثير جمرۀ تابناك ايله شراره كيرودرهم سكه دار مقدارى احتراق پذير اولمغين شفقة للامه اطفاء نيرانه حكم قدر توانلرينى اجرا و بو مقوله امور اغراء غرور ايله محتمل الظهور اولديغى افهام وادرا بيورديلر . امام نووى كه شمس عنقاب معرفتك پرتوى و سرچشمۀ منبع حقيقتدن مرتويدر ﴿ لاتتركوا النار فى بيوتكم حين تنامون ﴾ حديث حكمت نمونك شرحنده بو وجهله تنقيح مناط وزكيۀ طينت زكيه سندن استنباط ايلمشلردركه بو معنى برامر تام و شامل و تحتنده اطفاء سرج و مشاعل داخلدر . اما بيوت رصينة البناده معلق ودروا اولان قناديل بر بوركه محذور مذكور آنده نا موجود واحتمال شر شرر مفقود اوله عند الرقاد ترك اطفا واخمادى لا بأس و آنلردن حشرات ارضك بهر ونصيبلرى حرمان ويأسدر . زيرا علت اطفا انلرده انتفا بولديغى معلوم ارباب عقول وانتفاء علت مستلزم انتفاء معلولدر .

(قطعه)

عاقل آنست كه در تجربۀ نفع وضرر — زحريفان دكر بهرۀ خود بردارد
هرچه دانست كزان نفع رسد بستاند — وانچه ازوى ضررى فهم كند بكذارد

الحديث الخامس والثلاثون

رفق اهلى نه جانبه ايدرسه حركه — باغ امله تخم سعادت براكه
رفق ايله رفيق اول بو حديثى فكر ايت — الرفق به الزيادة والبركه

(تمام الحديث)

الرِّفْقُ بِهِ الزِّيادَةُ وَالبَرَكَةُ وَمَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الخَيْرَ

صدر حديث منشعبات بحر هزج اخربدن (مفعول مفاعلن مفاعيل فعل) وزننه مطابقدركه ميان شعراء صاحب شعورده رباعى بحرى ديمكله مشهوردر . طبرانى مسند كبيرنده حضرت جريردن رضى الله تعالى عنه بو عبارت ايله روايت ايتديكى جمع الجوامعده اشارت اولنمشدر . رفق بر حكيم بردبار وحليم خويشتن داردركه آنك امرينه مطيع ورام اولان طالب ناكام ﴿ الرفق خير كله ﴾ مصداقى اوزره سعادت دارينه نائل و ﴿ انما بعثتم ميسرين ولم تبعثوا معسرين ﴾ حديث صحت قرينى اوزره عمليسنك ارفق واوفقنه راغب ومائل اولور .

(قطعه)

خذ الرفق وامر بعرف كما … امرت واعرض عن الجاهلين
ولن فى الكلام لكل الانام … فستحسن من ذوى الجاه لين

وبر فيلسوف صاحب وقوفدركه خراب آباد عالم كون وفساد تعاقب فتنه وآشوب ايله مشوب اولسه مزاج حسن فعالى تغير وانفعال بولماز وهر كار صعب ودشواركه تقلب ادوار وتنوع غرائب اطوار سببى ايله كتم عدمدن فضاى نزهت فزاى عالمه كله سكينت وتدبير ايله كشايش پذير اولوب حلم وفروتنى يه معتنى اولان اهل رشد وهدا رفيق توفيق خدادن مهجور وجدا اولماز .

(نظم)

چو بر رشتهٔ كارى افتد گره … شكيبايى از جهد بيهوده به
همه كارها از فروبستكى … كشايد وليكن با هستكى

حلم كه رفق ولين ايله همراه وقرين وكاخ ديننده صديق وخدينيدر عند الحكما ماح مائدهٔ اخلاق ، بلكه لمح بارقهٔ فيض خلّاق اولوب مزيت بى مريتنه ﴿ فبما رحمة من الله لنت لهم ﴾ نص لطيفى كافى وسمور

ثبت بی ریبته ﴿ ان الله رفیق یحب الرفق ویعطی علیه مالا یعطی علی العنف ﴾ حدیث شریفی وافیدر .

(نظم)

حلم سرمایهٔ کمال بود　　سبب عزت وجلال بود
حلم شادی‌فزای هرخجلیست　　مومیا همه شکسته دلیست

رفق حروف فقری محتوی اولـق دلیل قویدرکه خاصهٔ لازمهٔ اهل فقر ونیـاز وراه حقده رفقا اولان فقرایه مابه الامتیـاز اولوب هردرویش ستوده کیش فقر تحمل فقرده طالب برد بردباری ولباس ریا وتلبیسدن مجرد وعاری کرکدر .

(نظم)

بنی آدم شعار ازخاک دارد　　اکر خاکی نباشد آدمی نیست

رفقـك جمله مرافقندندرکه هرکیم که حلیم ورفیق وفریق انات وثبـات ایله رفیق اوله ﴿ الرفق رأس الحکمه ﴾ حدیث صحت اساسی اوزره عندالله والناس مودود ومحبب و﴿ ما کان الرفق فی شئ الازانه ولا نزع من شئ الا شـانه ﴾ خبر حکمت نشـانه‌سی اوزره صنوف بر واحسانه سبب اولوب کلزار خزان رسیدهٔ قلوب احبـابه موجب سر سبزی ونداوت وسینه صاف اولمیان اعداء بی انصافه دخی باعث تقلیل عداوت اولور .

(نظم)

ورعدوباشد هم این احسان نکوست　　که باحسان بس عدو کشتست دوست
ورنکردد دوسـت کینش کم شـود　　زانکه احسان کینه را مرهم شود

رفق ورأفتك شرف وفضیلتنه بوکفایت ایدرکه اثر سبق رحمت ومخبر لازم التصدیقك تحقیقی اوزره باعث نمو وبرکتدر . حکماء متألهین

وعلماء حكمت رهين فضيلت رفق ورقت اوزره اجماع وبعضون رسائل ومتونده علی وجه الاسباغ تفصيل واشباع ايتدكلرندن ماعدا تجربيات كه اقسام ستهٔ يقينياتدن برقسم مستقل وهرحكيم ذو فنون آنكه غرائب كونا كونه مستدلدر بومدعايه شاهد وهر اهل نظر مشاهددركه نارك حلم ولين اولان صاحب عنف وكين لكدكوب سوء القضا ومبتلای شماتت اعدا اولوب تيغ انتقام وحين ايله طرفة العينده قتيل وكم نام وكور بی نوری دخی مطرح كناسهٔ ملام اولور .

(نظم)

ان الرياح اذا اشتدت عواصفها فليس ترمی سوی العالی من الشجر

اما خوكردهٔ حلم وملاينت اولان اهل رفق وملايمت ارباب بطش ونخوته نسبت فتن زمندن سالم وامين وكنف حمايت سلم وسلامتده آسوده ومربع نشين اولوب مأمن خلد آساده آسايش وشش جهات كاشانهٔ فؤادينی نقش تمثال يوسف مراد ايله آرايش ايدر .

(نظم)

تيغ بهر اوست كورا كرد نيست سايه كافكنده ست بروی زخم نيست
هرچه او هموار باشد بازمين تير هارا كی هدف كردد ببين

اكثر اصحاب جاه ومكنت استعمال عنف وشدت ايله عملرينی حباط وزير دستان وعبيدك زجر وتهديدنده (ع) لا تشتری العبد الا والعصا معه ملاحظه سی ايله غلو وافراط ايدرلر . دل هوسنا كاری بو ذكاو فهم وادراك ايتمزكه (من كرم الرجال سوء ادب غلمانه) مقتضاسی اوزره مسامحهٔ تقصير خدم دليل شرف وكرم و (التغافل من فعل الكرام) كلامی عند الحكما مقبول ومسلمدر . اكرچه فرط حلم وملايمتك دخی غائله ومضرتی معلوم وصاحبی شمشير اهانت وازدرا

ایله بین الوری مجروح ومکلومدر اما سبق رحمت بی انتهای ایجاب واقتضا ایدرکه (لاتوزین نملةً فن عنایة النغیم کم نالتك نالتیا) فحواسی اوزره طبع انسانه رأفت وحنان غالب وفضائل ادبیه نزعات غضبیه یی دافع وسالب اوله. مادام که ممالیك وخدامك وضع وحرکتلری مخالف منهج شریعت اولمایه ترك مؤاخذه ونفرین سیرت سلف صالحین اولوب امر دنیاده تعمق واستقصا شوم وعادت نودولتان غشومدر .

(نظم)

درتمامی کارها چندین مکوش — جزبکاری که بود در دین مکوش

خصوصا که (الصلوة وماملکت ایمانکم) خبر صحت قرینی ایله که وصیت آخریندر سپارش کردهٔ جناب رسالت اولان بستکان سلسلهٔ عبودیته خفض جناح وتقصیر یسیرلرندن تجاوز ورفع جناح امر احمد و(هم اخوانکم جعلهم الله تحت ایدیکم) اشارتی ایله اوجب والزمدر. (ع) عسی ان یکون الرفق فی الامر ارشدا . حضرت ابن مسعود برغلام کنوده سلسلهٔ تأدیب تحریك وتقصیر ومساهله مقابله سنده ضرب وتعریك ایدرکن صاحب خلق عظیم علیه الصلوة والتسلیم حضرتلری مصادف وبوحاله مطلع وواقف اولدقلرنده (والله اقدر بك منك علیه) وعیدی ایله زجر وتبعید بیوردقلری کتب احادیثده مشروح وبومدعایه شاهد غیر مجروحدر. اختراع معانی یه تعالی ایدن سحرهٔ شعرادن برشاعر پاکیزه ادا حلم وآزرمی ترجیح وارباب حیاده شرمی بووجهله تنشیط وتحبیح ایلمشدر :

(نظم)

حلم میورزم بیکسوی نهم وسواس را — کرسرب نرمست امابشکند الماس را

الحديث السادس والثلاثون

مؤمن اكا ديرلركه ايدوب احسانى ... سعى ايليه يايقغه دل ويرانى
بانئ شريعتك حديثى در بو ... المؤمن للمؤمن كالبنيان

(تمام الحديث)

اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضاً

صحيحينده وسنن ترمذى ونسأى ده حضرت ابو موسىٔ أشعريدن رضى الله تعالى عنه بوعبارت ايله روايت اولنمشدر . حضرت خلاق على الاطلاق بوحكمت خانهٔ سبع طباقى حسن انتظام واتساق اوزره خلق وابداع وهر فرد آفريده ده انواع حكم فريده درج وايداع ايدوب مسافران رباط خلق بروجهله ارتباط واشتباك بولمشلردركه بار يافتكان استار اسراردن بعض اخيار بى اختيار (ليس فى الامكان ابدع مما كان) ايله زمزمه سازوبرعارف دور بين دخى بونظم حكمت قرين ايله طراوت بخش كلشن راز اولمشدر :

(نظم)

اكر يك قطره را دل بركشافى ... برون آيد از وصد بحر صافى
اكر يك ذره را بركيرى از جاى ... خلل يابد همه عالم سراپاى

اكرچه صدف كونده هرذره برذرهٔ لامعه وهر نقطهٔ بى اعتبار صحيفهٔ روزكارده برنسخهٔ جامعه در :

(نظم)

تأمل سطور الكائنات فانها ... من الملك الاعلى اليك رسائل

لكن نوع بشر كه خلاصهٔ شئونات قضا وقدردر اسماء متقابله‌یه مظهر تام وقصیدهٔ مصنوعهٔ موجوداته حسن الختام اولمغین بنی آدم بدن عالمه مثابهٔ اعضاد واعضاده اولوب هر بری محرز قصب‌السبق استعداد وبو جهتدن سبب تناسب والفتلری مضاعف ومزداددر. مظاهر ﴿ان لله خزائن تحت‌العرش مفاتحها السنة الشعرا ﴾ دن برمبدع سحر ادا زمرهٔ اناسی طرف ایلاف وایناسه ترغیب وحض واول سر لازم الکتمك ختمنی بووجهله فك وفض ایلمشدر :

(نظم)

بنی آدم اعضای یکدیکرند — که در آفرینش زیك جوهرند
چوعضوی بدرد اورد روزکار — دکر عضوهارا نماند قرار

واول زمرهٔ جلیلة‌الشاندن اهل‌ایمان‌که انسان‌العین اعیاندر مظهر رش نور وعین عنایت ازلیه ایله منظور اولمغله قربت صوریه‌لرینه قرابت معنویه منضم وسمط لحمت روحانیه‌لرینه فرائد اخوت ایمانیه منظم اولوب ﴿ ان الذین آمنوا وعملوا الصالحات سیجعل لهم الرحمن وداً ﴾ خطابی ایله تخصیص وخلفاً عن سلف برحسب ﴿ لاخیر فیمن لایألف ولایؤلف ﴾ احکاء اواخیٔ اخایه تحضیض اولنمشلردر .

(نظم)

آدمی ازره صورت متساوی صفتند — متفاوت‌همه ازطاعت‌وعصیان کردد

بوسببدندرکه کرفتار دام تکلیف اولان وضیع وشریف ترك قطیعت وبغضا ایله مأمور وصفح واغضا ایله مثاب وماجور اولوب ﴿ لایحل لمسلم ان یهجر اخاه فوق ثلاث ﴾ حدیث الفت احداثی اوزره ترك مداراة ایدن بی ثبات ملوم ومعذول وشحنهٔ شحنا وعداوت تسلط ولایت محبتدن مرفوع ومعزولدر .

(نظم)

جمعه شرطست وجماعت در نماز　　امر معروف وزمنكر احتراز
رنج بدخويان كشيدن زير صبر　　منفعت دادن بخلقان همچو ابر

بعض كتب معتبره‌ده مرئى وبو خبر حكمت اثر منقول ومرويدركه (المؤمنون كنفس واحدة اذا اشتكى عضو واحد تداعى سائر الجسد بالحمى والسهر) حديث مرقومدن مستفاد ومفهوم اولان معناى جمعيت واتفاق كه سبب انتظام انفس وآفاقدر برخصلت سديده وكردار خوب وپسنديده دركه كتب منزلهٔ معجز نما بالاى بام سمادن بومصلحت ايچون انزال وجمله انبيا ومرسلين صلوات الله تعالى على نبينا وعليهم اجمعين بوخدمت ايچون بعث وارسال اولنمشلردر .

(نظم)

هرنبيى اندرين راه درست　　معجزه بنمود وهمراهان بجست
درميان امت مرحوم باش　　سنت احمد مهل محكوم باش

طلاق كه خمير مايهٔ قطيعت وافتراقدر اول سببدن اردء خلال وعندالله سبحانه ابغض حلالدر . رشتهٔ توافق واجتماع آنكله انصرام وانقطاع بولور ومرا وجدال كه كدورت رسان مشرب اعتدالدر اول جهتدن منهئ عنه ومذموم وصاحبى معيب وملومدركه آسودكان مظلهٔ جمعيت والتئامه مثير مادهٔ نزاع وخصام اولور .

(نظم)

تأبى القداح اذا اجتمعن تكسراً　　واذا افترقن تكسرت افرادا

فتنه وفسادكه نتجهٔ مقدمهٔ تنازع وتضاددر باعث شق عصا ومحرك عرق مخالفت واستعصا اولمغين (الفتنة اشد من القتل) وصمتى موصوم و(الله لايحب الفساد) سمتى ايله مكوى وموسومدر وتفرد واستبداد سنات

انداز جمعیت وسداد اولمغله ترك سنت وجماعت اهل رشد وطاعته سبب توی ونیت رهبانیت ممنوع ونارو ادر .

(نظم)

هست سنت رهجماعت چون رفیق بی ره وبی یار افتی در مضیق
ازترهب نهی کردست آن رسول بدعتی چون درگرفتی ای فضول

اتحاد شکلی اتحادده اولمق مادهٔ اشارتی تحریك واثارت ایدرکه ترتیب کار خانهٔ وجوددن غایت بغیت ومقصود حسن ائتلاف وانساق واقامت بازار ملك وملتدن غرض وعلت ترویج سلعهٔ اجماع واتفاق اوله . اکر خبث طینتی اسرار ، بلکه اعلان واشرار ایدن اشرارك اطوار ناقبوللرندن مشمئز وملول اولورسه ادب طریقت ومقتضای حق معرفت بودرکه لحوق عرض ضجرت ایله آب روی جوهر فتوت ریخته ومقراض اعراض وقطعیت ایله رابطهٔ اختلاط والفت کسیخته اولمیوب لقمهٔ کلوکیر صبری ابتلاع والتقام وعقبت حمیدهٔ تحملی تدبر وتأمل ایله ترك مؤاخذه وانتقام ایده .

(رباعی)

کردردلت از کسی شکایت باشد ور در دولت ازو بغایت باشد
زنهار به انتقام مشغول مشو بدرا بدئ خویش کفایت باشد

اغلب حالده ترتیب مقدمات خصومت وجدال طلب روزئ ننهاده دن ناشی وهرحریص کر بنظر قسمت عادلهٔ قضا وقدری ناسی اولور . عند العقلا دنیا ایسه اول متاع دکلدرکه شایستهٔ نزاع وسزاوار منافسه ودفاع اولوب فکر بودونابود واندیشهٔ زیان وسودی ایله عمر کر انمایه تلف واضاعه وازدراء عبادالله ایله مخوای حدیث ﴿ بحسب امرء من الشر ان یحتقر اخاه ﴾ اشاعه واذاعه اولنه .

(رباعی)

در زمرهٔ حق تصرف آغاز مکن   چشم بدخود وبعیب کس بازمکن
در دل هر بنده خدا می‌داند   خود راتودرین میانه انباز مکن

الحديث السابع والثلاثون

...لازتواضع ایله کرم کبی وضع خوب   جویای عز ورفعت اولان عبد مخلصه
...تواضعی دیدی مدح ایلیوب رسول   طوبی لمن تواضع فی غیر منقصه

(تمام الحديث)

طُوبَى لِمَنْ تَوَاضَعَ فِي غَيْرِ مَنْقَصَةٍ وَذَلَّ فِي نَفْسِهِ فِي غَيْرِ مَسْكَنَةٍ
وَأَنْفَقَ مِنْ مَالٍ جَمَعَهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ وَخَالَطَ أَهْلَ الْفِقْهِ وَالْحِكْمَةِ
وَرَحِمَ أَهْلَ الذُّلِّ وَالْمَسْكَنَةِ طُوبَى لِمَنْ ذَلَّ نَفْسَهُ وَطَابَ كَسْبُهُ
وَحَسُنَتْ سَرِيرَتُهُ وَكَرُمَتْ عَلَانِيَتُهُ وَعَزَلَ عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ طُوبَى
لِمَنْ عَمِلَ بِعِلْمِهِ وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ

تاریخ بخاریده رکب مصریدن رضی الله تعالی عنه بوعبارت ایله روایت اولندیغی جمع الجوامع وجامع الصغیرده اشارت اولنمشدر. راوئ حدیث اولان رکب مصری تحابهٔ کزین یاخود عداد تابعیندن اولدیغی لغت قاموسده علی وجه التردید ایراد اولنمشدر. لکن جامعین مذکورینده حدیث مسفور ارسال اولنمیوب اسناد اولنمشدر. بوتقدیرجه سلك اصحاب نظامده انتظامی معین واصطلاح محدثین اوزره زمرهٔ تابعیندن اولمدیغی

واضح وروشن اولور. صدر حديث بحر مضارع مثمنك مزاحفاتندن (مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن) وزننه موازيدر. بو حديث فوائد اشتمال طالبان مكارم خصال ومحاسن خلاله بدرقهٔ طريق سوى واصول اخلاق حميده‌دن نيجه خصلت كزيده‌يى مشتمل ومحتويدر. اولا تواضع واستكانت كه رونق فزاى اصحاب جاه ومكانتدر برخوى نيكودركه اكا معتاد اولان اهل فلاح ورشاد محبوب قلوب انام وبين الاودا والانداد ستوده ونيكنام اولوب سلم شرفه صعود ايتدكجه رفعت وسعودى زياده وسيئهٔ كبر ونخوتى حسنهٔ تواضع ومسكنته تبديل ايله روى دل عليانه رتاج رباح كشاده اولور .

(قطعه)

اذا ازداد مابين البرايا كرامة	قريب جنى الجدوى يزيد تواضعا
كذا الشجر العالى البعيد فروعه	اذا ازداد حملاً كان اقرب مقطعا

(نظم)

زخاك افريدت خداوند پاك	پس اى بنده افتادكى ان چوخاك
فروتن بود هوشمند كزين	نهد شاخ پرميوه سر برزمين

اما تواضع دخى سائر مكارم خصال كبى حاق وسط اعتدالده اولدقده صفات كمالدن معدوددر والا جانب افراطى كه خيلاء وجلال وطرف تفريطى كه تبصبص وابتذالدر عندالحكما مذموم ومردوددر . فاصلهٔ حديثده (فى غير منقصه) قيدى تفريطدن احتراز ورشتهٔ تجويز مداهنه‌يى بالكليه قطع واحتراز ايچوندر . ﴿ والذى فلق الفلق ليس من سجية المؤمن الملق ﴾ (ع) تواضع بهترست اما نه چندين . كلزار وقائع وآثارى عين بصيرت واعتبار ايله كما شاء سير وتماشا ايدن اهل خبرت وديده مكشوف وبديد اوله كه اهل غنا وتجبره استغنا وتكبر

مستلزم حسنه ویر . بلکه عند بعض العرفا تواضعات تعریفی ﴿ هو التکبر علی المتکبر ﴾ در. هرشیئك ضدی ایله تبینی شائع ومستفیض واغنیاو کردن کشانه ترفع فقراء بی نام ونشانه تواضع ایله طرفی نقیض اولمغله متکبر کردن فرازه تکبر واعتزاز جملهٔ صدقاتدن محسوب وخودبین مغروردن اعراض ونفور ﴿ ته علی التائه حتی ینتهی التائه من تیهه ﴾ فرمان متحتم الاذعانی اوزره مرخص ومندوبدر .

(رباعی)

نفسا زخساستت سلامت بادا   وز طاعت ناکسان ملامت بادا
وان لقمه که ازخوان اکابرخوری   کیرم که حلالست حرامت بادا

خلال مرقومه نك بری دخی مخالطهٔ علماء دانشور ومجالسهٔ حکماء هنرپروردر . مقارنت اشراف وکمل برمجد مؤثلدرکه اکا موفق ومهتدی اولان سالك مبتدی نه دکلوکم بضاعت وبسیار اضاعت ایسه مجرد علم وفضیلته میل ومحبت ایله مظهر فضل حق وبرحسب ﴿ المرء مع من احب ﴾ زمرهٔ علمایه ملحق اولوب مجلس علم وحکمته که روضهٔ جنت اولدیغی زبان زدهٔ ختمهٔ خلافتدر دخول واقتحام ایله مجمع فئام ائامدن دور وبعید ومصداق خبر ﴿ یسعد الرجل بمصاحبة السعید ﴾ اولور . (ع) المرء یصلحه الجلیس الصالح . اما میان اهل اصطفاده ادب استفاده بودرکه کلستان کسب عرفانده سوسن ده زبان کبی طویل اللسان اولمیوب ورد ناز پرورد کبی سرتاپا کوش وضبط نوادر حکمت نیتنه دائما ساکت وخاموش اوله .

(نظم)

از سخن کوی مجویید ارتفاع   منتظررا به زکفتن استماع
انصتورا کوش کن خاموش باش   چون زبان حق نکشتی کوش باش

اگر اقتدایه صالح وسزاوار بر عالم پرهنر پرهیزکار بولنورسه فبها ونعمت عظیم نعمتدر والا گرفتار مصائد شیطان اولان مدعیان آخر زمانك اطوار پریشانندن صنف علمایه سیٔ الظن واشرف طوائفه طعنه زن اولمیوب ملازمت بیوت ایله اختیار عزلت وسکوت ایدن اشراف اسلافه اقتفا وتأسی‌یی ناسی ومغاره مکارم آدابی استصعاب ایله مطعن ناوك (ع) واقعد فانك انت الطاعم الكاسی اولمیه . صفات مذکورەدنك بری دخی مرحمت وارفق ومکرمت واشفاقدرکه بی‌ریب واختلاق اشرف محاسن اخلاقدر . رحمت برگزیده خصالتدرکه اسم ذاتدن صکره ایراد واثبات اولنان صفتین کریمتینه مادهٔ اشتقاق وتقدم وسابقیتی جهتی‌ایله دافع سورت شقا وشقاق اولمشدر وبر زیبا منقبتدرکه عرصهٔ کشاکش چار اضداد اولان فریب آباد دور بی بنیادك اسباب انتظام وائتلافی آنکله تلافی بولمشدر . مدران مهربانك اطفال خرده واحداث وشبانك شیوخ سالخورده ایتدکلری تعطف وتحدب وکمال ادب ووقار ایله اظهار ایتدکلری مقدمت تحنن وتحدث جمله آثار رحمت وثمرهٔ نخل رأفتندر . مساعدهٔ دول سریعة الحول ایله فرمان روای خدم وخول اولان انجاب جاه وتفاخره لائق وفراخور بودرکه (ان الله یحب من عباده الرحما) نی نقش نگین جنان واقتضای فرمن (ارحموا من فی الارض یرحمکم من فی السما) نی مستجلب مواد حنون وحنان ایدوب هنگام ثوران خشم وزمان معاتبهٔ حشمده دثار معنای (ارحم من دونك یرحمك من فوقك) ایله تزمل وتدثر و (لاتنزع الرحمة الا من قلب شقی) خبر نذارت اثرینی اندیشه وتدبر ایده .

(قطعه)

ان من یرحم اهل الارض قد — آن ان یرحمه من فی السما
فارحم الخلق جمیعاً انما — یرحم الرحمن منا الرحما

اخلاق مزبوره‌نك برى دخى كسب حلال ونفس بدسيرتى دار مقامهٔ كفاف وقناعتده اسكان و احلالدر. لقمهٔ پاك عبادت ونسككه اصل اصول وحضيرهٔ خضيرهٔ لذت عبادته وسيلهٔ ادراك و وصوله اولوب مجاهدهٔ نفس مريد ايدن سالك مريده سبب ترقى ومزيد و نظافت دعا باعث اجابت دعا اولمغله آناً فآنا مستجلب فيض قشيب وفضل جديددر .

(نظم)

لقمهٔ كان نور افزود وكمال — آن بود آورده از كسب حلال
چون ز لقمه تو جسد بينى ودام — جهل وغفلت زايد آنرا دان حرام

(كلوا من الطيبات واعملوا صالحا) آيت حكمت نماسنده اكل طيبات سائر اعمال صالحاتدن تقديم اولنديغى دليل قوى وقويمدر كه لقمهٔ حلال جملهٔ فواضل اعمالدن اقدم واسبق ولقمهٔ حرام ايله اقامت اولنان وظائف عبادت بى صفا وورونقدر .

(نظم)

شكم بسان صراحى مدام پر زحرام — سجود ميكنم وزان سجود بيزارم
چو من مخالف دين مى زنم چو ساغر وچنك — چه سود گريهٔ خونين وناله‌ٔ زارم

كسب حلال كه مستدعئ رضاى ملك ذى الجلالدر جملهٔ مرافق تامه ومنافع جامعهٔ مستنددر كه (الحلال يقصر والحرام يطيل) مثل نبويسى اوزره هر حالده طالب حلال عفّة باعثة العفه ايله اكتفا وفضول عيش ناصوابدن توقى واجتناب ايله تجارتكاه دهر پر نزاعده سرمايهٔ كفاف وقناعى اقتنا ايلر .

(نظم)

لاخير فى طمع يدنى الى طبع — وغفة من قوام العيش يكفينى

اگرچه عرض غرضدن سالم اولان عالم قتنده حلال وحرام

ظاهر وبیندر اما بینهما اولان امور متشابهه‌نك فرق وتمییزی غیرهیندر. بوخرق ظاهر الاتساعه علاج بر، الساعه بودرکه اولا مقتضای حدیث (کل لحم نبت من الحرام فالنار اولی به) ایله حرام صرف غیرمتشابهدن بالکلیه تحرز وتحرس ومصاف نفس بد فرماده سپر ورع وتقوی ایله تترس ایدوب ثانیا شب شبهاتك هنکام ظلامنده :

(نظم)

شریعت را نخستین قرة العین . رفیق مصطفی وثانی اثنین
مخالف رابکو برخوان وبشناس ستدعون الی قوم اولی باس

مهر اتقی واظهر یعنی حضرت صدیق اکبرك رضی الله تعالی عنه (کناندع سبعین بابا من الحلال مخافة ان نقع فی باب من الحرام) کلامی عمدهٔ مرام وعامهٔ علم وعملك زاهد نیکوطوری یعنی سفیان ثورینك (مارأیت اسهل من الورع ماحاك فی نفسی ترکته) مقالنی اسوهٔ حال ایلیه. نعوت مکتوبهٔ غیر مکتومه‌نك بری دخی موافقت سر وعلانیتدرکه ارباب طریقت قتنده صدق واستقامتدن عبارتدر .

(نظم)

یا ربم ملك استقامت ده کاستقامت ز صد کرامت به

صدقك علو مرتبتی ضد لازم الصدی اولان کذبك سفول منز . لتندن معلوم ودروغ ایسه جمیع ادیان وملل ومذاهب بن عالمده حرام ومذمومدر .

(نظم)

زکج کویی سخن را قدرکم کشت چو سر واز راستی برزد علم را
کسی کوراست کوشد محتشم کشت ندید اندر جهان تاراج غم را

صدق بر اسم اعظمدرکه نه مقوله امر معضل ومبهمده استعمال

وصفاء بال ايله مواظبت و اشتغال اولنسه وسيلهٔ فوز و نجات وعندالله سبحانه ذريعهٔ رفع درجات اولور .

(نظم)

براه راست توانی رسيد در مطلوب   توراست باش كه هر دولتی كه هست تراست
توچوب راست زآتش دريغ ميداری   كجا بآتش دوزخ برند مردم راست

و بر سلطان معزز ومكرمدر كه سائر اخلاق وشيم اكا رعيت ولشكر وبحر وبرده . بلكه هر يرده اول داور سعادت رهبر امداد تأييد خدا داد ايله منصور ومظفردر .

(نظم)

كجا نرا ره نباشد در ميانه   كه تير راست آيد بر نشانه
به از زلف كج آمد قامت راست   بلی هر كس بقدر راست برپاست

صدق واستقامتك شرف وفضيلتی مكامن قلوبده جايكير ومتمكن و اقوالده اولديغی كبی احوالده دخی رعايتی متيسر وممكندر . اما صدق حالی نوع خفادن خالی اولميوب داستان آنی اليادن باب درك واذعانی منفتح ومظاهر ﴿ نزعنا ما فی صدورهم من غل ﴾ اولان اهل دلك صدور صفا ظهورلری منشرح ومنفسح اولور .

(نظم)

دهقان حديقهٔ حكايت   بورسم ايله ايلمش روايت

كه سكنهٔ بلدهٔ حرامدن برسالك عذری الغرام وار ايدی كه طبع آتشيننه وجد وتلوين غالب وهجوم عشق جهانسوز ضابطهٔ عقل صواب اندوزينی سالب اولوب مهامه تهامه‌ده عويل طويل ايله تك وپوی و كرمای حجازده صيحهٔ صبر كداز ايله مجذوبانه های وهوی ايدردی .

(نظم)

هرچه غیرشورش ودیوانکیست اندرین ره دوری وبیکانکیست

برکون حرم مسجد حرامه دخول ونادئ مشایخ کرامده مثول ایدوب لباس تقواسنی دنس سمعه وریادن قصد تطهیر وانقا وخرقهٔ پشمینه سنی اخراج والقا ایلدی . حاضر اولان فرقه نزع خرقه‌یی استنکار وسبب تنزل وادباردن فحص واستخبار ایتدکلرنده اول طالب یقین وصادق راست بین دیدی که الی هذا الآن روزنهٔ کاشانهٔ جنانه هرطرفدن جمال مطلق تابان ودل بی قرار عالم انواره منجذب شتابان اولوب همای همت بلند پرواز تارك تارك آشیان مجاز وبالای سدرة المنتهاء حقیقتده بورباعئ بلاغت طراز ایله زمزمه ساز ایدی :

(رباعی)

ای باعث شوق وطلبم خوبئ تو هر طلب منست مطلوبئ تو
کر آینهٔ محبئ من نشود ظاهر نشود جمال محبوبئ تو

حالا برغرفهٔ فلك منظردن برطناز ناز پرور کوردم که مشاطهٔ صنع بدائع نکار صفحهٔ ورق رخسارینه کلاب لطافت وکلکونهٔ صباحت ایله آب وتاب ویرمش وآوازهٔ حسن دهر آشوبی کوش ملاء کرّوبی‌یه کیرمش :

(نظم)

شیرین سخنی که هوش می برد رونق زشکر فروش می برد
نازی وهزار فتنه در دهر چشمی وهزار کشته در شهر

کرشمهٔ دیده ونکاه دزدیده ایله بنکاه عقل وحواسمی تاراج وبنی تیر دلدوز دغدغه ووسواسه نشانه وآماج ایدوب چشم آلوده نظر شعشعهٔ جمال ملك پیکرندن شیفته ودنك وکنبد آسمان سربی سامانمه برکلاه

تنك اولدی (ع) کسی نجاست که او دامنی نیالوده ، شمشیر قضا ناکهان کیر بر آن وخونریز وحله عشق شور انکیز غرض آمیز اولوب بعدالیوم شوق حادثه باعث اول فتّان فتّاك وبو سبب ایله دل پر شغب نفاق فعلیدن خائف وبیناکدر .

(نظم)

انی امرؤ مولع بالحسن اتبعه　　　لاحظ لی فیه الالذة النظر

فضل خدای متعـال ایله تصحیح حال میسر ودل بی رفاهیه مظهریت حدیث (تمام البران تعمل فی السر عمل العلانیة) ایله مبشر اولورسه (ع) بسر خرقهٔ خود آیم باز ، والاوث نفـاق وروث ریا وشقاقدن باطن وظاهره نظیف وطاهر اولمق دخی دولت عظمی وشرف شکرف وکمال نعمادر .

(نظم)

نکو سیرتی بی تکلف برون　　　به از پارسای خراب اندرون

اول سرکشتهٔ بی دلیل زمان یسیر و قلیلدن صکره اصناف باطنهٔ باطلهدن خلاص وبرکت صدق راسخ ودستکیریٔ همت مشائخ ایله نائل حقیقت اخلاص اولوب شیوخ هدایت سنوحدن خرقهٔ ودیعت کردهنی استرداد وازالهٔ مجازیٔ عشق مجازی ایله تکمیل جوهر استعداد ایلدی .

(نظم)

کرچه حالش کشته بد اول تباه　　　بعد ازان شد واصل ثم اجتباه

مخائل سالفهنك بری دخی عمل صالح و حسن حال واقامت مراسم طاعت وعبادته غدو و اصالده اشتغالدر .

(نظم)

ولا طاعت کن ومکذر ز طاعت　　　بقدر انکه داری استطاعت

رحمتنامهٔ آسمانیده که منبع منیع امان وامانیدر عمل صالح مقدمهٔ ایمانه تالی وروز بازار قبول و رضاده ثمن قدر وبهاسی غالی اولنشدر . بدن ایمان لباس تقوی وایقانسز عریان وسر اسلام افسر طاعت و استسلامسز بی سامان اولوب درخت کردار بی خلل کانزار بدیع الآثار ﴿ برکة العمر فی حسن العمل ﴾ ده نابت ونامی ودنیا وعقباده مثمر ثمرات مبرات ونیکنامیدر .

(قطعه)

الناس همهم الحیوة ولااری	طول الحیوة یزید غیر خبال
واذا افتقرت الی الذخائر لم تجد	ذخراً یکون کصالح الاعمال

شرف صلاح ودیانته بو کفایت ایدر که جملهٔ انبیا ومرسلین وعصابهٔ صحابهٔ کزین هدا وصلاح ایله منعوتلر وظرف خلافلرنده اولان بی انصافلر ضلال وطلاح ایله ممقوتلردر .

(نظم)

چند پرسی که بندکی چه بود	بندکی جز فکندکی چه بود
بی هدی آدمی کم ازدده ایست	هرکه اوبی هدیست بیهوده ایست

﴿ من تشبه بقوم فهو منهم ﴾ قول غیرمبهمی اوزره اول حضرات عالیاته تشبه واهل کفران وعقوقه لحوقدن تنزه ایلین سیاق سباقده معدود ونائل شرف نامحدود اولور (ع) احب الصالحین ولست منهم . اکرچه عمل صالحک تعریفی ﴿ ماارید به وجه الله ﴾ وشعب واقسامی خارج حوزهٔ استیعاب واکتناهدر اما اتباع سنت نفس بدسیرته جملهدن اشق واحمز ، بلکه مقابل موت احمر اولمغله اجرده قربات اخردن اجزل ورضای ربه اقرب اولدیغی اجلدن سائر وجوه برّدن اعز واجلدر .

(نظم)

حقا که بی متابعت سید رسل　　کس را به پیشگاه هدایت گذار نیست

سمط حدیث مرقومده مسموط و منظوم اولان جملهٔ خلالدن که فضول مالی بذل وافضال وفضول قیل وقاله اقلالدر ﴿ ولم یعد عنها الی البدعة ﴾ حدیثنده سبق ودبیر خامهٔ گوهربار خلاصهٔ اقوال واخباری اول مجلده کتب ونبق ایتمکین :

(نظم)

مکرر گرچه سحر آمیز باشد　　طبیعت را ملال انگیز باشد

فحوای اوزره کانون دل پریشانده جوشان اولان قدور کلمات مکرره اکتفا وخلال مقالده مسوق اولان کلام مسبوق ایله اکتفا اولندی .

من برون کردم ز گردن دام نصح　　جز سعادت کی بود انجام نصح
گرچه ناصح را بود صد داعیه　　پند را اذنی بباید داعیه

الحدیث الثامن والثلاثون

الف قدك اولور چون عاقبت لام　　تفکر ایده گور تحت ترابی
بیورمشدر رسول صادق الوعد　　لدوا للموت وابنوا للخراب

(متن الحدیث)

بو حدیث محکم بی بیش وکم بحر هزج مسدسك مزاحفاتندن ﴿ مفاعیلن مفاعیلن فعولن ﴾ وزننه موافقدر . بیهقی شعب ایماننده حضرت زبیر وابو هریره دن رضی الله تعالی عنهما بو عبارت ایله روایت ایلمشدر . ﴿ للموت وللخراب ﴾ کلمه لرنده اولان لام جاره لام صیرورت وعند بعض

النحاة نامی لام مآل ولام عاقبتدر. ابن هشامك تحقیق واعلامی اوزره ﴿ فالتقطه آل فرعون لیکون لهم عدواً وحزنا ﴾ آیت معجز نظامنده اولان لام بولامدر ومخدّرات شواهده مغانی اولان ابیات معانیدن :

(نظم)

فللموت تغذوا الوالدات سخالها　　　کالخراب الدار تبنی المساکن

نظمنده دخی بومعنایه اولدیغی مثلا کلامدر . کتاب عرائسـده عرائش کلمات دلفریبه بوکونه آرایش وزیب ویرلمشـدرکه سلطان جهان کرد سبك سیر محرم اسرار ﴿ علمنا منطق الطیر ﴾ حضرتلرینك مصداق مضمونی ﴿ فهم یوزعون ﴾ اولان بارگاه حشر نمودارلرینه اوابد وحوش واطیار اجتماع واحتفال ومجموع انس وجن صمیم دل وجاندن اطاعت خاتم فرمانه مسارعت واحتفاد ایدوب سطوت ضابطهٔ سیاستندن آسوده وآرام مأمن آسودگیده آرامو هر بریغی دام عدل وداد ایله رام اتمش ایدی .

(نظم)

جمله مرغان هریکی اسرار خود　　　ازهنر وزدانش واز کار خود
باسلیمان یك بیك وامی نمود　　　از برای عرضه خودرامی ستود

ناگهـان مرغان خوش الحاندن ورشـان که زینهٔ قـاری وصدا غمکساری نغمهٔ چکاوك وسارکبی مؤثر وسازیدر تغرید راحت زا ایله نشید طرب فزا ایلدی. صاحبقران ﴿ رخاءً حیث اصاب ﴾ مطاق العنان ﴿ فامنن او امسك بغیر حساب ﴾ خاصان نادیء والاجنابه اسماع خطبهٔ خطاب ایدوب دیدی که بومرغ شـیرین زبانك مدلول نغمات والحانی سزك آیینهٔ عقل منیرگزده انعکاس پذیرمیدر :

(نظم)

توچه دانی زبان مرغان را　　　که نه دیدی شبی سلیمان را

سكينهٔ بارگاه سلیمانی پردهٔ عجز وناتوانیده (ع) این منطق طیرست سلیمان داند . ترانه‌سنه سر آغاز ومقام استسلامده ﴿ الله اعلم ورسوله ﴾ کلامی ایله عرض خواهش ونیاز ایتدکلرنده اول سلطان عدیم المثیل ومضاء الامر ﴿ یعملون له مایشاء من محاریب وتماثیل ﴾ دیدی که بو مرغ کم مقدارك کاری اهل غفلت وجهل ایله جدال وحراب وقول بقولی ﴿ لدوا للموت وابنوا للخراب ﴾ در .

(نظم)

لاطیب للعیش مادامت منغصةً اوقاته بادکار الموت والهرم

شاهد هزار آشنای دنیا که هر آن براهل هوان وهوانك خانهٔ خانه تماسنه‌ذاهب وجنی برهر جیدر کیمه عشوه سازلق ایتدی‌که عاقبة الامر فیفاء غدر وجفایه کیتمدی وکیمکه عشقبازلق ایتدی‌که آخرکار مغاك فنایه القا ایتمدی .

(نظم)

کیمدر که جهانده فانی اولماز دور فلکك امانی اولماز
ارباب زمانه‌یه ویروب پند بوشعری نه‌خوش دیمش خردمند

(قطعه)

مضی الاوائل والباقون یتبعها کما تناثر درات من السلك
لوکان تبقی دولت او ممالکهم فیس نقضی الینا نوبة الملك

میان میدان حسن بیانده فرس وشرف یافتهٔ ﴿ لناله رجال من فارس ﴾ اولان پاکیزه گویان عجمدن برشاعر ساحر دم بو اسلوب مرغوب اوزره ترجمهٔ مدلول ﴿ تلك الایام نداولها بین الناس ﴾ وبو معنانك قمت با استقامتنه برنیان بیان عجمیانهنی بوکونه کسو والباس ایلمش‌که :

(رباعی)

هرکس که ره ورسم جهان نیك شناخت . از بهر اقامت اندر و خانه بساخت
این کهنه رباط را عمارت چه کنی آخر چو بدیگریش باید پرداخت

واقتضای غدر روزکار ایله مفتریات حساد واشراردن مغلوب هواجس نفس اماره وآبکینهٔ دل بی کینه‌سی شکسته آیینه کبی پاره پاره اولورسه (ع) ولاتری للئام الناس حسادا * ملاحظه‌سی ایله لئام ناسدن اوندیغنه تقدیم حمد وسپاس وکنج تنهاییده عز عزلت وشکیبایی ایله تعود استیناس ایده .

(نظم)

این جفای خلق باتو درجهان کر بدانی کنج زر آمد نهان
خلق را باتو چنین بدخو کنند تاترا ناچار رو آن سو کنند

الحدیث التاسع والثلاثون

هرکیم که ایده جمع مالی مسلك اندوه حسابی ایلسون فکر
من نوقش فی الحساب یهلك سلطان رسل کلامی در بو

(تمام الحدیث)

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ اَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ الْقِيمَةِ اِلَّا هَلَكَ قُلْتُ اَوَ لَيْسَ يَقُولُ اللّٰهُ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَاباً يَسِيراً نَقَالَ اِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ وَلٰكِنْ مَنْ نُوقِشَ فِي الْحِسَابِ يَهْلَكُ

محیي السنه امام بغوی علیه رحمة الملك القوی که ترتیب کتاب مصابیح ایلامشدر اول کتاب صحت انتسابده بو عبارت ایله روایت وتصریح

ایلمشدر. اکرچه اکثر روایانده فی حرفی مطویدر اما کتاب مذکورده حرف ظرف ایله مرویدر. بوتقدیر اوزره مزاحفات هزج مسدسدن (مفعولن مفاعلن فعولن) وزننه بی کم وکاست موافق وراست کلور. اساس البلاغه‌ده (ناقشه الحساب وفی الحساب) عبارتی ایله وجهینه اشارت قصد وترویز ولفظ (فی) ایله استعمالی تسویغ وتجویز اولنمشدر. فائق اللغه‌ده (یقال ناقشه الحساب اذا عاسره فیه واستقصی فلم یترك قلیلاً ولا کثیراً) ایله معنای لغویسی تبیین وافهام و (اصل المناقشة من نقش الشوکة وهو استخراجها کلها ومنه انتقشت منه جمیع حقی) قولی ایله وجه اشتقاقدن رفع برقع ابهام اولنمشدر. مزید تحقیق واستبصاره رغبت وتشوق ومطالعهٔ رقائق اسراره تطلع وتشوف ایدن اهل دانش وشعوره مستراب ومستور دکلدرکه بشر من حیث انه بشر آلودهٔ وضر شر وضر ودست خوش امتحانات قضا وقدردر .

(نظم)

تأنیس تست هرچه ز انواع نعمتست	تنبیه تست هرچه زاقسام ابتلا ست
کونین از برای تو وتو برای او	این منصب چنین که تو داری دکر کراست

کبریای خالقه لائق عبادت وعبودیته غیر قادر ودست عمللری سرا پردهٔ عالم پاکه وصول وادراکدن قاصر اولمغله عقلاء باریك بین آسیب صدمهٔ (کفی بنا حاسبین) ایله افتادهٔ حفرهٔ خطر وفرق وروز شمارده اوله‌جق هتك استار اسراردن غرق دأماء عرق اولمشلردر . (ع) خوش تماشکاه ایدی محشر حسابی اولمسه ٭ محرمان بزم خاص اخلاص دور باش (وبدالهم من الله مالم یکونوا یحتسبون) ایله سرزیر وزبون وهول فزع اکبر ایله جکرلری خون اولوب فریفتهٔ زخارف دنیا اولان اهل هوا سیاستکاه سوء اجزاده مثبور ومثبور وتلال عمل مجازیلری تندباد استغنا وبی نیازی ایله هباء منبث ومنثوردر .

(نظم)

حق همی کوید چه آوردی مرا   اندرین مهلت که دادم من ترا
عمر خودرا در چه پایان بردهٔ   قوت وقوت درچه فانی کردهٔ
کوهر دیده کجا فرسودهٔ   پنج حس را در کجا پالودهٔ

اکرچه راه انتباهده ترك تعنی ایدن اهل تمنی کثافت حجب غفلت ایله یوم حسرتك شدتنی تسهیل و تهوین ومفتون بازیچهٔ ﴿ انما الدنیا لهو ولعب ﴾ اولان طفل دل مرتعبی انواع اکاذیب کودك فریب ایله تعلیل و تهدین ایدرلر اما اودهکی حساب بازار یوم عقابده راست کلز وهر کرفتار شرك شر واشر فزع محشری کماینبغی بلمز .

(نظم)

بیرون ز کفایتت حسابی دکرست   در کوچهٔ غیب احتسابی دکرست

مکر اول عارف صائب نظر وکامل صاحب خبرکه :

(نظم)

بخل من‌الله عطا لله وبس   آن اللهم نیم من‌آن کس

فحوای دلخواهی اوزره بارکاه فضل الٓهدن اخذ وجود حقانی وتبدیل‌وجود فانی ایتمکله خارستان جهاندن دامن چیده وحارث‌محاسبی کبی حرکات و سکناتی ﴿ حاسبوا قبل ان تحاسبوا ﴾ میزانده سنجیده اولوب مزید مناسبت و الف ایله سبعین الفه لاحق وبلا حساب نعیم حسن‌المآبه لائق اوله .

(نظم)

قطب زمن وپناه ایمان   سر حلقهٔ جملهٔ کریمان

ساغرکش ولدینا مزید یعنی حضرت بایزید :

(نظم)

نیك‌می دانست چون‌سر ره‌او   قدس الله تعالی سره

سرخوان حسن بياندن كشف غطا وره نشينان صومعهٔ طريقته فضالهٔ نوالهٔ معرفتى بذل وعطا ايدوب بيورمشلركه هركس بيم باز خواست وعتاب ايله تنكا تنك موقف سؤال وجوابدن خائف وكريزان وچشم خونبارلرندن سرشك مدرار ريزاندر. اماعنان اختيار بنم كف اقتدارمه سپرده و صحيفهٔ كار وبارمدن رقم اضطرار سترده اولسه نفس پرتابى شرف دنو واقتراب ايچون ﴿ ولوللعتاب ﴾ اعداد وترشيح وحضورمهيمن متعالده محاسبهٔ دفتر اعمالى اختيار وترجيح ايدردم. شايدكه شرف مكالمهٔ ملك صمد ايله واصل منتهاى ارب وخلال سؤالده جنب كريم ذى ـ الجلالدن ياعبدى خطابى ايله مخاطب اولم :

(نظم)

لاتدعنى الابياعبده فانه اشرف اسمائى

شويله‌كه : افاضهٔ شرف اضافته مظهر اولمق ميسر اوله صدهزار بنم كبى بى سر وكارك حال پريشانى منتظم ومتسق وقراضهٔ كردار بى‌سامانى سيماب عفو و غفران ايله ملتئم ومنتسق اولوب سيئاتى حسناته مبدل وشاهد عمل نارواسى دار القضاء قبول ورضاده مزكّى ومعدل اولور .

(نظم)

آنراكه سفيد روى وپاكست از ننك محاسبه چه باكست

الحديث الاربعون

دين اسلام اولوب سلامتده حشره‌دك مستزاد اولور هركون
خير امت ايچون بيوردى رسول امتى امة مباركة

(تمام الحديث)

أُمَّتِى اُمَّةٌ مُبَارَكَةٌ لَايُدْرَى اَوَّلُهَا خَيْرٌ اَوْ آخِرُهَا

ابن عساکر عمرو بن عثماندن رضی الله تعالی عنهما مرسلاً روایت ایتدیکی جامع الصغیرده تصریح اولنمشدر . بو حدیثده ضعفاء امته عجب بشارت و گرفتار کشاکش افتتان اولان ابناء آخر زمانه حسن اشارت واردر . شول جهتدن که شمس آفاق گیر بعثتدن بعید اولان ذرات ناپدیدانه وجود وعدمی علی السوا و شرف افاضته ناروا ایکن فیض بی علت آنلری مخاوف یأس و نقمتدن تبعید وادحاق واماثل قدما واوائله ضم والحاق ایلمشدر و بو معنانك وضوح وانجلاسی تدویر دائره یه مخصوص وروش پرکار پرکارده مشاهد ومحسوسدر . شول حیثیت ایله که گردش دائره ده سائره اولان نقطهٔ آخرین پیشگاه نقطهٔ اولیندن رانده وظاهر اصف نعال تأخر وتحسرده پس مانده ایکن منتهاء عود ورجعیده نقطهٔ اولی وغایت قرب وزلفایه متصل و بو محلده (النهایة رجوع الی البدایة) کلام مشهورینه اطلاع وعثور متحصل اولور .

(نظم)

گر تو درکارگه صنع بنظاره شوی ... ازعجائب دهن فکر توخندان گردد
زانکه بنیاد فلك دائره کردار افتاد ... پای هر چیز بانجام سرآن گردد
آن نه بینی که نباتی که بریزاند تخم ... تخم او باز نباتی هم ازان سان گردد

غریب حکمتدرکه بوامت نکو سیرتك فضیلت مسفوره دن قسط اوفالری ومورد منقبت مذکوره دن شرب اصفالری واردر . زیرا مدعاة دعوته اجابت ایدن امت باسرهم (نحن الآخرون السابقون) مضمونی اوزره صفوف اصحاب قدمه منکب اضخم ایله مزاحم وقصب السبق امتیازی احرازده مشارك ومساهم اولدقلری کبی محرومان آخر زمان دخی (فی کل قرنٍ من امتی سابقون) حدیث بشارت نمونی اوزره نصیبهٔ خیردن بانصاب وفضالهٔ فضل متقدمدن حصه‌مند وبهره‌یاب اولمشلردر .

(نظم)

چونکه واکرد دیدکله از ورود　　پس فتد آن بزکه پیش آهنك بود
پیش افتد آن بزلنك پسین　　اضحك الرجعی وجوه العابسین

خواجه محمد پارساکه اهداب بساط تحقیقنه دست فکر دقیق نارسادر کتاب مستطاب فصل الخطابده طالبان لبان رشد وصوابه اتحاف هدیهٔ هدایت وبو حدیث شریفی حضرت ابوالدردادن رضی الله تعالی عنه روایت ایتمشدرکه ((خیر امتی اولها وآخرها وفی وسطها الکدر)) وینه کتاب مزبورده مکتوب ومبروزدرکه زید بن حارثه ایله رضی الله تعالی عنه سفر شهادتده هم طریق اولان مردان خدایه یعنی غزوهٔ موته ده لجهٔ منیه وموته غریق اولان شهدایه آل واصحابك جزع واضطرابلری مشتد وخوف انصرام واستیصال ایله زمان اندوه وملال ممتد اولدقده :

(نظم)

خاتم انبیا دلیل هدا　　صاحب جبرئیل امین خدا
قطب اقطاب آخر واول　　اولین خلق وآخرین مرسل

حضرتلری جواهر نوازش وتسلیتی کشیدهٔ سمط تقریر و ((لیدرکن المسیح بن مریم من هذه الامة اقوام انهم لمثلکم اوخیر منکم)) کلام معجز نظامنی اوچ دفعه اعاده وتکریر بیوروب بعده حقیقت معنای خیریتی مستعدان مجلس افادته تفهیم و ((لن یخزی الله امةً انا اولها والمسیح آخرها)) ایله فائدهٔ بیانی تتمیم بیوردیلر. بو حدیث صحت مداردن ظاهر وبدیدار اولورکه وارد غیبیٔ مز ومزیت دیجور قرب قیامتده خارق وشمس عالمگیر خیریت ورجحان مغرب زمین آخر زماندن طالع وشارق اولدیغی حضرت عیسانك وسط سموات علادن نازل وآنك کبی رسول صاحب شریعت حوزهٔ عداد امته داخل اولدیغندندر . خصوصا که فتنه انداز نسا ورجال اولان دجالك آشوب واختلالی

خلالنده نجم ثبات ارادتلری منكدر ومشرب حسن عقیدتلری متكدر اولمیوب اطاعت نهی وامرده كالقابض علی الجمر نفس پرشوره زور ایدن سربازان جهاد اكبر واعوان مهدئ هدایت رهبر (من تمسك بسنتی عند فساد امتی فله اجر مائة شهید) نویدی ایله صف صفهٔ عز وشرفه تقدیم وترفیع اولنسه‌لر بعید وبدیع دكلدر. اگرچه بواحادیث صحت مآثر بحسب الظاهر بین الاوائل والاواخر فضیلت وبرتریده اقتضای مساواة وبرابری ایدر اما شرح مشكاتده اباطیل شبهات ازهاق وحق تحقیق بوطریق ایله احقاق اولنمشدركه امت خیر مدارك باران منفعت باره تمثیل وتشبیهنده وجه شبه علم وهدا وبومعنی نفسنده كامل وغیری مكمل اولان علماء نیكو شمائل حقنده واضح وهویدادر. بو تفسیر اصابت پذیر اوزره خیردن مقصود ایصال نفع وسود اولنغله (خیر القرون) ایله دور اخیر كثیر الفتون بیننده احتمال توازن وتقابل ومزیت وافضلیتده تردد تساوی وتعادل قالمیوب (خیر القرون قرنی) حدیث صحت لزومندن مفهوم اولان خیریت مطلقه مخصوص قرن اول وبوخبر مصدوقك منطوقی خیریت مقیده ایله موجه وماول اولور. اگر بوحدیث دخی خیر مطلقه محمول وظاهرندن نامعدول اولورسه حدیثدن مفاد وخیردن مراد امت اجابتك باجمعهم بنیان مرصوص الاركان كبی ملتحم وبی مبالغه كالحلقة المفرغه طرفینی ملتئم اولدیغی تبیین وتوصیف وسابق ولاحقی قاطبةً مدح وتعریف ایله تكریم وتشریف اولور. نته كیم برشاعر ماهرك بوقول حكمت مظاهری اول معنایه لمح وایما ایدر:

(نظم)

ان الخیار من القبائل واحد   وبنو حنیفة كلهم اخیار

نقاوهٔ كلام بودركه امت خیر آغاز نیك انجامك برمرتبه ده حسن

انتظام واشتباك ومزيد التئام واشـتراكلرى واردركه هرطبقه سائرندن من وجه اندى . بلكه هرفرد معتبره امعان نظر اولنسه تفاريق عصادن اجدى كورينور « كانهم فى سريان سر الخيارية يصدق عليهم قول الانمارية » اكرچه فى نفس الامر بعضيسى بعضندن افضل واعز وقرب عهد رسـالت جهتندن ارجح وامزدر لكن هر برنده نجه سر خفى مودوع ومابينلرنده جلباب فرق وارتياب مرفوع اولمغله كانه امر تفاوت ورجحان مبهم ومشكل ووجه تمايز وفرقان متشابه ومتشاكل اولنشدر .

(نظم)

اين دوبى اوصاف ديد احولست   ورنه اول آخر آخر اولست

بوطرز بديع فن بياندن برنوع دلغريب و« سوق المعلوم مساق غيره » بابنه قريبدر مروان بن حفصه‌نك قول باصوابى بوبابده ايراد واثبات اولنان شواهد ابياتندر :

(نظم)

فما نحن ندرى اى يوميه افضل   ايوم نداه الغمر ام يوم يأسه

زيرا بومعنانك فهمى برامر ضرورى ، بلكه علمى علم وجدانى وحضوريدركه بأس ونكال هرحالده اشـد وامر ويوم ندى يوم بأس وردادن هروجهله اشرف وامزدر . لكن :

(نظم)

ولاخير فى حلم اذا لم يكن له   بوادر تحمى صفوه ان يكدرا

فحواسى اوزره طعم نداء اندوه زدانك چاشنى وحلاوتى حموضت بأس وصلابت ايله اولمغين تحبير ادا وتعبيرده تسامح وتساهل . بلكه عارفانه تجاهل اولنمشدر . مطر وامتده دخى بوحالت عند اهل النظر مرعى ومعتبر اولور وبالجمله صف نعال آخر زمانده مانده اولان ضعفاءناشادلك

تقدم واستعدادلری نه وجهله استبعاد اولنورکه (ع) مبتدا کاه اولور مؤخر اولور ، امام محیی السنه کتاب مصابیحیکه حسن خاتمه ایله مسکی الختام و ﴿ مثل امتی کمثل المطر لایدری اوله خیر ام آخره ﴾ حدیثی اختتام ایلمشدر علامهٔ بیضاوی شرحنده بووجهله اظهار ید بیضا وابیض رحیق تحقیق انتضا ایلمشدرکه نوب مطردن هرنوبت برکت اثرلی تربیت اطفال باغ وراغده فائدهٔ عامه‌سی ونورسیدکان کهوارهٔ خاکك نشو وادرا کنده منفعت خاصه وخامه‌سی اولدیغی کبی طبقات امت نیك نهاددن هرطبقهٔ پاك اعتقادك دخی نیجه مکارم ومخائلی . بلکه اصحاب نهی والبابی تحییر واعجاب ایده جك بی حد خصائص وفضائلی واردر. اکرچه سابقون اوّلون مشاهدهٔ معجزات کونا کون ایله ﴿ الفضل للمتقدم ﴾ نعیم دائمه شایان وکثرت طاعت وقلت لم وزلت ایله داخل خلد طمانینه ورضوان اولمشلردر اما کرفتار شرکهٔ شر القرون اولان آخرونك دخی عندفسادالزمان وجوه اطاعت وایقانلری باسره وصفقت بیعت واذعانلری خاسره اولمیوب هنکام فشوّ منکرات وشیوع بدعده احیاء موات سنت وورع ایتمکله هربری مکتب فضل وادبده اهل سبق ایله هم سبق ورایت جامعیتی حامل اولان هرفرد کاملنه بوبیت حکمت فزانك مغزاسی ماصدق اولمشدر :

(نظم)

سبقت ولکنّ الی الفضل والحجی ‏ ‏ ‏ ‏ ‏ ‏ فانت اخیر فی زمانك اول

بالانشین عهدپیشین اولانلر تأسیس وتمهیدده جد جدید ایتدکلری کبی رهنشین دوربینی اولانلر دخی تلخیص وتجریدده کد اکید ایدوب بوسبب ایله سعیلری مشکور وهربری نام جمیل وخیرجزیل ایله متعارف ومذکور در .

(نظم)

صغيرهم ككبير فی اقتناء علاً   من تلق منهم فقد لاقيت سيدهم

تميم الذكر لاهل الفكر

بو غريب شهر بلاغت ومسافر ديار براعت كه نيجه مدت اوديهٔ عالم بی نهايتده تسيار بسيار، بعده تأييد فياض بی علت ايله مأنس دار املاك شهادتده آرام وقرار ايلمشدر خصائص ثلاثه ايله مخصوص وبنيان تفرد ورجحانی مرصون ومرصوصدر .

خاصهٔ اولی — ميان مهرهٔ منشيانده رسم سخن كزاری بو وجهله جاريدر كه اوائل كتب ورسائلده رعايت اسجاع وفواصله فی الجمله رغبت وميل ومضمار عبارت آرايیده برمقدار ركض الخيل ايدوب بعده ترك مشقت تكلف وتنسيق الفاظ منشيانه‌دن تخلف ايدرلر . بو خزف ريزهٔ بی اعتبار كه نظر ناقدان اولی الابصارده كم قيمت وپستدر هر نه دكلو عيب وعواری وار ايسه كريبان مطلعدن دامان مقطعه وارنجه هموار ويكدستدر .

(نظم)

اكر عيبی بود كو عيب پوشی   چو تحسين نكندم باری خموشی

خاصهٔ ثانيه — شاهد بلاغت برصورت ايله ايكی دفعه متجلی وبر زيور ايله مكرر متحلی اولميوب اقتضاء ناكزير ايله اعاده وتكرير اولنان عبارات پرعبر لباس آخر ايله آرايش وتقيين ورعبوبهٔ بلاغتم غونيه سجاف سجع متوازيده متواری اولدقده مخازن سجع متوازندن اخراج زيورتيين اولنوب عبارت واداده تفنن وبی تكلف تصلف نوع تصرف

ایله تغییر اسلوب سخن اولنمشدر. (ع) احسان چو نمی شود کم از تحسینی *

خاصهٔ ثالثه — نامحرمان اجانب عوامدن ستر و اکتتام ایچون سمت انشاده برطرز نادر دلکشا اخراز وافراد ومسالك سبعهٔ معلقه اوزره بعض الفاظ معقدهٔ مغلقه که ایراد اولنمشدر هر لفظ صعب المنال مرادف مأنوس الاستعمالی ایله شفع وهر حرف وحشیٔ حوشینك سرپوشی بوحیله ایله ازاله ورفع اولنمغله کتب لغته مراجعت اولنمادن مدلول مقاله انتقال اکثر مواضع ومحالده آسان ویسیر وصنعت جراثقال کبی عقدهٔ صعوبت واشکال انفکاك پذیر اولور.

(نظم)

چون خجلیم ازسخن خام خویش   هم تو بیا مرز بانعام خویش

وصمت حسد وعصبیتدن مصون وبری اولان موشکافان دقائق سخنورینك بارگاه نصفت وانصافلرندن دریوزه واستعطاف اولنورکه بوباغ بلاغت بلاغدن عین رضا ایله گذر وعیبهٔ عیبه نظر ایتمکدن حذر ایدوب همزانوی ملوك کلام نبوت بیان اولان فقراء مقرات پریشانه سنك انداز وره نشین عتبهٔ عتبی اولان گدای مترصد الندایه تعرض واعتدا ایله ستم پرداز اولمیه لر.

(نظم)

وخیر خصال المرء ستر معائب   وافضل اخلاق الرجال التسامح

بلکه افواه طلبهٔ معرفت شعاردن داخل مسامع کبار اولدقده لسان تکرم واستحسان ایله :

(نظم)

جزاك الله عن ذا السعی خیراً   ولکن جئت فی الزمن الاخیر

نظمنی انشاد وبونیازمند مجروحك روحنی فاتحهٔ فاتحه ایله مسرور

وشاد ایدوب هفوات یسیره سنی حمل علی انصلاح وزلات کبیره سنی
رقمزدهٔ خامهٔ اصلاح ایده‌لر .

(نظم)

نویسندهٔ این خجسته سواد   زپیشینه دفتر چنین کردیاد

که برسائل جری حکیم انوری یه که انکشت نمای قلمرو سخنوریدر
ایراد سؤال ونطع منافسهٔ مناقشه یه القاء قرعهٔ قیل وقال ایدوب دیدی که
ای معدل موازین اقسام اشعار سن اول استاد بلند اقتدارسین که هرکلام
بدیع النظامك مشیمهٔ شیمهٔ فسونده سحرنیرنك نمون ایله توأم وشقیق
بلکه قصائد حکمت طرازکه اطلاق لفظ اعجازشایسته وحقیقدر اماحیف
ودریغ که زبان تیغ کلام بایغلت عروض رخنهٔ غموض ایله عرضهٔ کلال
ولسان بیانك عقدهٔ تعقید صعوبت نشان ایله بسته ولال اولمغین اکثر
ناقدان فضل وهنر ادراك شعر معجز اثرکدن محروم ونا امید وبیکده
رطالب دشوار پسند حکم سودمندن بهره یاب ومستفید اولور . اول حکیم
نی قرینه ومانند وواسطة العقد (ع) در شعر سه کس پیمبرانند
مسالك تفرد وتمکینده کندو استعداد طرز آفرینه اقتفا و ﴿ لاتصل علی
حولاً فکم من عائب قولا ﴾ کلامی ایله اکتفا ایدوب دیدی که (ع)
من نیز برای آن یکی می کویم . بوفقیر ناکامك دخی کلمات بی انتظامنده
جابجا اغلاق وتعقید ظاهر وبدید اولدقده ﴿ واحد کالالف ﴾ رتبه سنه
صاعد، بلکه هرعصرده ﴿ واحدبعدواحد ﴾ اولان مخاطب یکانه‌نك نفحات
الطاف نی بهانه سنه تعرض وعرصهٔ ضراعت واستکانتده تبوء وتعرض
اولنورکه بومقدمهٔ مهمه‌یی خاطر نشان وبو فقیر مستهدف مستهامی
سهم الغیب رضاء تامه عرضه ونشان ایدوب جرمنه اعتراف ایدن
مسکین سینه صافه سبب نکوهش وتعییر واغراء نفس ناموس شکن ایله

اسلوب حسن ظن تغییر اولنمیه (ع) فان بحثوا عنی ففیهم مباحث * بلکه بودار الحدیث دانش وهنردن کذر ایدن زمرهٔ ادبا (فما لهؤلاء القوم لایکادون یفقهون حدیثا) مخواسنه مظهریتدن توقی ونهایت بر وراقلرندن (ع) با آنکه سراسر همه عیب افتادست * جائزهٔ حسن قبول ایله تاقی ایدوب ید انصاف ایله ذیل الطافه تعلق وعفو تقصیر کناهده خلق الله ایله تخلق ایده لر .

(المؤلفه)

ایلر رشاشهٔ قلمم مرده دلاره تفسیر آیت ومن الماء کل شی
دل معدنندن ایتدی قوافی نوظهور هر کاوطبع فهم ایده مزسته وماعلی

بو مقدمات مقصوده بالعرضدن نتیجه وغرض پایین مصنفنده جایکیر ومکین وصف نعال اهل کلده اقامت کزین اولمغله احیانا جزئیات نتف ومزایا ایله اجمام نفس واحماض ومشاین زیردستان خود فروشدن عین عیب پوشلرینی اغضا واغماض ایدن بزرکان وارباب قلوبدن طلب دعاء اجابت قرین وجناب ستار العیوبدن در یوزهٔ بهرهٔ (واجعل لی لسان صدق فی الآخرین) در :

(رباعی)

من معترفم که کار من جمله خطاست معذورم ازانکه بر بشر سهوروا است
ای منصف اکر توان دراصلاح بکوش درعیب نظر مکن که بی عیب خداست

حرره العبد الفقیر الی الله الغنی القدیر طاهر بن عتابی الشهیر
بعلمی القاضی باغچه قزانلق فی الیوم الرابع من رجب
المرجب لسنه خمس وثلثین والف

انتهی

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۵

آثار اسلافدن

کمال پاشازاده دیوانی

ناظمی

کمال پاشا زاده

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

۱۳۱۳

﷽

قصیده‌لر

دوشدی دللرکل یوزکده زلف پرتاب اوستنه
اوشدی ماهیلر صناسك صوده قلاب اوستنه

چشم پراشك اوزره تاب اورسه رخك عکسی نوله
رسمدر قندیلده آتش ینار آب اوستنه

خطکه طولاشسه دل حسنك کتابنده نوله
اکثریا بحث تفسیر اولور اعراب اوستنه

عارضکدن خط چیقوب طوتدی سواد زلفکی
رومدن لشکر واروبدر صانکه اعراب اوستنه

خط یاقوت اوزره کیمسه نقطه قویمادی مکر
بکارك کیم دوشدی اول لعل شکرناب اوستنه

صفحهٔ خدکده دل ایلر خیال خط وخال
کورنجه دیوانه درکیم نقش ایدر آب اوستنه

حقهٔ یاقوتدر چشمم طولو درّ وکهر
لبلرك عکسی دوشلدن اشك خوناب اوستنه

دوندورر هردم سرشکم چشممی دولاب وار
کوزهٔ پرآبدر چشمم اودولاب اوستنه

کوزم اسطرلابدر حسن ارتفاعن آلمغه
عنکبوتی پرده مژکان اول سطرلاب اوستنه

اشك خونین ایچره چشممده خیال خالدوس
ـان مکسدر دوشدی جام بادهٔ ناب اوستـ

*
* *

ایلدی موسی صفت زلفی عصاسن اژدها
صالدی خطك خضروش سجادهسن آب اوستنه

خانهٔ دلده صاچك کیم غیره اولمشدر حجا
پردهٔ مشکینه بکزر کاصیابر باب اوستـ

کوکله عشقك دوشوب تاراجه کیتدی عقل وصبر
لاجرم یغما اولور اود دوشسنه اثواب اوستنه

مردم چشم آیرلماز لبلرکدن خال وش
جان ویریر مسکین مکس کوردکجه جلاب اوستـ

لبلرك شوقیله قان دوکسه نوله بوکوزلرم
قان دوکلك شمدیمی اولدی می ناب اوستنه

جنك غمده ضرب ناخنله رك جانم بـ
لرزه ایلر چنك تاری کبی مضراب اوستـ

ایتلریکی قویوب اغیاریکه میل ایتمز کوکل
کیمسه اعداسینی تقدیم ایتمز احباب اوستنه

عاشقه دلبر { ایتم } دیدکجه شادیدن اولو
کیمدرر عالمده جانویرمز خوش القاب اوستـ

عارضی آیینه سنده عکس رخسارم بنم
کویبا برك خزاندر کیم دوشر آب اوستنه

خوشدرر افسانه‌یی زلفکده تطویل ایتسه‌لر
کرچه کیم دیمشدر املا اولور اطناب اوستنه
آب کوثرله یور آغزین لبلرکدن سوز آچوب
دل قاچان مدح اوقوسه شاه ظفریاب اوستنه

*
* *

سن سین اول علامهٔ عالم که دورکده سنك
ظاهر اولدی فضل روم اعجام واعراب اوستنه
کورمدی ذات شریفك کبی قطب معرفت
بونجه ییللردن دونر بو چرخ اقطاب اوستنه
آدیکی منبرده چونکیم یاد ایدر که که خطیب
منبر آنکله تقدم ایتدی محراب اوستنه
چرخ اطلس اوستنکه چتر همایوندر کا آنك
شمسهٔ زریندرر شمس جهان تاب اوستنه
کون یوزکدن اسّی یوز کوریدی برکون پیر چرخ
کرم اولوب کیمزدی قاقم کورك سنجاب اوستنه
عکس رخسارکله کیم تاب اوره تیغك برق وار
آبه بکزرکیم دوشر خورشیددن تاب اوستنه
قوردی دولاب زبرجد سبزه زارکده فلك
اولدی زرین کوزه کوکبلر اودولاب اوستنه
درکه عالیده دربان اولماسه هر کون سحر
زر عصاییله دیکلمزدی کلوب باب اوستنه
کاسهٔ چینیده آلتون حل ایدر هر کون کونش
زرنشان نقش ایتمکه قصرکده ابواب اوستنه

خاص اولوب شانکده شاها فضل بی پایان حق
قصر لطفك عام اوله اعدا واحباب اوستنه
دائم وقائم طوته حق دولتك اوتادینی
نیجه کیم چرخ فلك دور ایده اقطاب اوستنه

عدوی سنك دل ایچنده دلدی کان خنجر
جهانه لعل نثار ایتدی خون فشان خنجر
همای فتحدر آغزینه استخوان آلمش
نه خوش ایدیندی عدو قابن آشیان خنجر
منور ایتمکه دیجور رزمی شمع کبی
ایدیندی نیجهٔ سیمینی شمعدان خنجر
عدونك ایتدی باشی بوشلغینی ظاهر کور
ایچی چوروکلکینی ایلدی عیان خنجر
زبان حال ایله خون عدویه تشنه‌لکن
دیلنی طشره چیقارمش ایدر بیان خنجر
بریسی کشفده غالب بریسی دقتده
سنان ایله نیجه‌کز اولدی امتحان خنجر
عجبمی قوپسه یالنجق قلیج نیامندن
چو دوزدی معرکه‌یی حشردن نشان خنجر
نیجه کزه ایل اراسنده شویله عریان تیغ
نیجه یوده یورییوب خلق ایچنده قان خنجر
نیجه صونه النی نهب و روبچون شمشیر
نیجه اوزاده دل آزار اولوب زبان خنجر

باشینی کندویه چکسون قلیچ برا زمدت
دیلینی کندودە طوتسون براز زمان خنجر
جهانده قالمادی قهر اولمادق عدو آیرق
کرك که باغلامیه قتل ایچون میان خنجر
چون اولدی عهد شهنشاهده جهان خوش‌حال
آلنماسون اله سیف وسنان کمان خنجر

*
* *

کورن صانیر که دکزدن آتلدی برماهی
قاچان که برق اوره کفکده نا کهان خنجر
دکزده ماهی یه بکزردی کوکده ماه نوه
الندە سن شهك اولیدی کر روان خنجر
قپوکده قوللریکه ایتمه‌سیدی کر تقلید
طاقنماز ایدی مه نودن آسمان خنجر
شهاب وتیر وکمان وسنانکی کوتوروب
یوروب اوکنجه چکه شاه خاوران خنجر
کونش یوزکدن اولور ایدی فرق ذره قدر
الندە سن شهك اولسیدی هرزمان خنجر
اوکنده کون کبی چینی سپر اوله چون چرخ
کورونور اول آزدده ماه آسمان خنجر
خطاب قهریکی فهم ایتمزایدی قلب عدو
کر اولماسیدی ارایرده ترجمان خنجر
دیلنه قصه سین آلمادی پیر دستانك
سنك اوکنده اوقویالی داستان خنجر

نبرد ایچنده اولور دستبرد که قائل
عدوك آغزینه آنی صوقار زبان خنجر

نشان زردرر اول دست زرفشانکده
کورنلر آنی صانیر اولدی زر نشان خنجر

اوکده شعلهٔ شمع ظفر طورر ایکلر
نسیم نصرتك اسدکجه ناکهان خنجر

سنان اوکده باش اوینادی سر فراز اولدی
نثار قیلدی کوروب آنی باش وجان خنجر

چکوب یانیکه ایدینسه‌ك مقرب آنی نوله
اوکده باشنی چون ایتدی درمیان خنجر

الیدرر قایجك پهلوان معرکه‌نك
دیایلدرر اول الك کیم ایدر بیان خنجر

پیلان قوشاتدیغکی جنکده بیان ایلر
لسان افعی ایله زهر جان ستان خنجر

قایجك آبنه دبسوز لافی نیچون دیرلر
دلی دکلیدر اول صو کبی روان خنجر

عدوکی اورمغیچون یومروغن دوکر کوره‌رك
صوچنی صورمغیچون اوزادر زبان خنجر

عدوك ایلدی چون نقد عمرینی غارت
نه‌کیردیسه النه ایتدی درمیان خنجر

کورنجه آقدی همان آغزی صوبی شمشیرك
چون ایچدی دشمنك قانی روان خنجر

نه سوزكه قلبكه لايح اولور مديحكده
ديلى ايچنده در آنى كسر همان خنجر

حسود اولماسه قاتل بودل فريب سوزه
ديلينى كسسون اكا ويرمه‌سون امان خنجر

كوزينى خصمك ايدوب تيغ چشمهٔ خونين
سراسر ايده يوزين چشم خون فشان خنجر

كوزنده هر مژه‌سى دشمنك اولوب خنجر
تننده اوله عدوكك هر استخوان خنجر

غزللر

حروف الألف

ايها الساقى لنا دع ما كدر خذماصفا
قو بزه غم درديني نوش ايله سن جام صفا

صو بولانمادين طورلماز دل مكدر اولمادن
محنت هجرانايله سورمز وصالكدن صفا

صبح اقباليمه چكدى شام محنت پرده‌سين
زلفى يوزنده‌كى كافور اوزره اولدى مسك سا

زلف وغمزه‌ك فكرله صحراى عشقك كورونور
هر كياهى اوق ييلانى هراغاجى اژدها

سينه سنده كيزله‌ديكى داغ عشقى دل بوكيم
خرقه‌سى ايچنده صاقلار درهمى اولسه كدا

قدیکه ایرمکدر اوّل فکری عشق ایچره دلك
طفـل مکتب کبی کیم ایلر الفدن ابتـدا
هیچ دل خالی دکل قدك هواسندن سنك
یوقـدرر عالمده بر یر کاولمیـه آنده هوا

دیدی دلبر شـمع کبی یانه سـویلرسین بکا
چون دل اوجندن ینارسین یانه‌سویلرسین بکا
یوز ویروب اغیاره کستاخ ایلدك دیدم دیدی
بیلمیوب سـوزك نه کستاخانه سویلرسین بکا
لبلرینه جام وصلکدن بنی مسـت ایت دیدم
خشم ایدوب چشمی‌دیدی مستانه سویلرسین‌بکا
زلفك افسونیله کوکدن آیی ایندیرمش دیدم
اوبقویه واروب دیدی افسانه سویلرسین بکا
سویله‌سه‌ك شاها نه‌وار دیدم دیدی‌خشم ایلیوب
برکداسـین سن نیچون شـاهانه سویلرسین بکا

جسممی‌چون داغ حسرت قیلدی سرتا سر قارا
اولدی سـودایه سـواد اعظم آنده هر قارا
شوق رخسارك کوریجك تیره اولورسه کوکل
طك دکل کیم شعله قالماسه اولور اخکر قارا
آیری دوشـادن یکاغـك بکلرکدن ایلدی
داغ حسرتله یورکك لالهٔ احمر قارا

صاچلرك هندوسی مشك چیندن اولمش صنم
فرق اولنماسه نوله بربیرینه بكزر قارا

دود آهمدن قاراردی صانمه كیم زلفی كبی
قیلدی كوكلم خانمانن اول پری پیكر قارا

سن كونشدن آیریلغه بركیجه قاتلانمیوب
طاشلرایله كوكسنی دوكوب قمر ایلر قارا

ای كوزی آهو پلنك كوه عشق ایتدك بنی
داغ حسرتله ایدلدن جسمی یریر قارا

كلشنه سروكدن ایلتمش خبر پیك صبا
ال اوزاتمش كیم چنار ایده آنكله مرحبا

لاله رخسارك كبی بركلده یوقدر رنك وبو
مثلی یوغیدی جهانده ویرسه كر بوی وفا

زلفك اوجنه ایرن آلیر لبكدن كام دل
قدره اوغرایان كشینك حاجتی اولور روا

نازله كلشنده مستانه صالندی شاخ كل
مست صاندی غنجه‌نك آغزبن قوقار باد صبا

توتیادن خاطرنده چشمك واردر غبار
یوزینه باقماز دخی كر خاك پایكی بولا

دل كرك صافی كه عشقك پرتوندن حظ آله
چون مجلا اولمیه آینه كسب ایتمز صفا

نوعروس مصر طوتدی یوزینه نیلی نقاب
زلفکك شامنده ظاهر اوله‌لی حسن و بها

آکمغه طویماز یوزی دل‌ویرمك ایسترجان آکا
نه دیایله برکشی جانان اوکنده جان آکا
خط قازیتمق‌ویردی خوش‌صورت نکین لعلکه
کوردی خاتم قالدی پارمق ایصیروب‌حیران آکا
بر بلالی بابلك در باغ عشقکده کوکل
کیم جکرده تازه داغیدر کل خندان آکا
چشمهٔ حیوانه لعلك قنغی حیوان بکزه‌دیر
کورسه‌ایدی جان ویریردی چشمهٔ حیوان آکا
تاب عشقك یاقدی جانی کوز یاشندن نفع یوق
ای چالمشدر یوره‌کن نیلسون یاران آکا
صاقینوب خامه دیلندن آدینی اول دلبرك
نامهٔ شوقیمی یازدم یازمادم عنوان آکا
تاب عشقکله صولاردی سبزه زاری عمرمك
دمبدم صو سپمه‌سه بودیدهٔ کریان آکا

زلفك اوجندن کوکل دوشدی بلا زنجیرینه
هپ بلا باشی سنکله آشنالقدر بکا
بولماسه باغ وصالکدن نوله برك و نوا
کوی عشقکده غرض چون بی نوالقدر بکا

برنفس کویك یقاسن قوماسەم الدن نوله
کیم جهانده خوش کلن آنجق بورالقدر بکا
اول قدی بالا بلاسندن نیجه اولەم خلاص
چون نصیب اولان ازلده مبتلالقدر بکا

جام لعلیله کوکل عیش مدام اولسون سکا
اول شرابی بنسز ایچرسەك حرام اولسون سکا
ییللر اولدی برسلامایله بزی یاد ایتمەدك
بی وفالر چوقدرر اما سلام اولسون سکا
سرووسوسن قد وخطکه قول اولسون قوکدتا
نه قدر آزادەلر وارسه غلام اولسون سکا
سایه کیبی خاك اول یولنده برسروقدك
کر دیلرسەك روضهٔ رضوان مقام اولسون سکا
بی ریا طاعت کرکسه کل طریق عشقه کیر
مطربی واعظ ایدن ساقی امام اولسون سکا
برقارش کسمك کرك قدك اوزوندر ای رقیب
کردیلرسەك خلعت عشقی تمام اولسون سکا
ییدیکك خون جکردر ایچدیکك کوز یاشلری
بوصفا اسبابی ای دل مستدام اولسون سکا

اولدی سودازده زلفك غمیله مشك خطا
کورنیجه باغرینی خون ایتدی آنك بوسودا

زلفکك هر قیانی بودل الـنـده کوروبن
کیمدن اولدی عجبـا هند ایلنـده یغمـا

چین زلفیکه سـنك نیجه دیه مشکین دل
زلفکك برقیانـه دکمز یکن چین و خطـا

کیجه اویقوده کورر دلکه قوجار اینجه بلاك
دوشده موکوزدی ینه چکسه کرك رنج وبلا

هیچ یارك نظر اول اینجـه بلندن سچمز
موی کیسـولرینی کاولدی سـکا دام بلا

طاشـلره کار قیلار ایتمز اثر آه سـکا
نه دمیردن یورك ایتمش بکم الله سـکا

غصهٔ زلف سـیاهك کبی یوق جوریکه حد
قاچان انصـاف ویریر بیلمزم الله سـکا

سرو قدیکی کناره کتیرنجـه باشـم
اره یرده یورولور واره کله آه سـکا

باشن اکدیکی بودر قاشیکه ای کعبهٔ حسن
کوریجك کون یوزیکی سجده ایدر ماه سکا

کویك اطرافنی طوتدی دکزه دوندی یاشم
آجیـدیغم بوکه قالمادی کذرکاه سـکا

کیزلنیر قارشی بزه ناز ایدر اولدی سـایه‌ك
خوبك اوکرندی شـها اوله‌لی همراه سـکا

نرد عشقکده کوکل کاه یوتارکه یوتولور
عالمك حالی بودر کاه بکا کاه سکا

بیقلسه دل هوای رخکله بولور صفا
بوزلسه او طولار ایچنه لاجرم ضیا
صافی کوکلده ظاهر اولور عشق پرتوی
صورت کورونمز آینه‌ده اولماسه صفا
عشق اولماینجه باشده قاچان جوش ایدر کوکل
دریا تموج ایلمز اولماییجق هوا
اوردم کوکل خرابه سنه غم کلنکنی
چیقدی خیال زلفکله کافری بنا
باقدقجه کلشنه آچیلیر کوکلی غنجه نك
اولور بهار ایرشسه چمن سیری دلکشا
بلبل نیازه باشلادی سن ناز قیل دییه
کلشنده کل بوداغنی تحریك ایدر صبا
کلسه رقیب خاطرکه زلفنه یاپش
دیمشلر اولولر اتی آك حاضر ایت عصا

عشقه اویدك نیلەدك کورسەك بکا
دیمدمیدی بو حالی بن سکا
جان صفاسینی سوردك ای کوکل
مانع اولماسه هوای تن سکا

کلدی چون اول ماه طلعت بزمکه
شمع کبی قارشوسنده یان سکا
نور اولورسك نار عشقیله یانوب
کلشن وصل اوله هر کلخن سکا
وقت کلدر باغه کل ای لاله رخ
سرو وعرعر اوزه‌نور چوقدن سکا
صبحدم آچوب کل ونرکس کوزین
کوز قولاق طوتمش طورر کلشن سکا
کوردی کلدیکك سنك ای کلعذار
اوررو طوردی سرو ییرندن سکا

عشقه نه انتها بوله بیلدك نه ابتدا
جان ویرمکیله کیمدر آکا بوله انتها
یانمازایدی فراقله دل عشقه دوشمه‌سه
اولمازایدی جهنم اودی اولمسه هوا
نیجه ییقیله کلبهٔ احزانی کوکلمك
زلفك خیالی اوردی آکا کافری بنا
خونی کوزی یوزومه قیا باقسه وجهی وار
کیم زعفرانه میل ایدر آهوی چین خطا
رومنده حسنك واریجق شام زلفکه
چیندن دم اوردی مشك خطا ایله‌دی خطا
صونك ایچنده یاتمق ایله مار اولوردی فیل
زلفك یوزکده یوزه کلوب کورینه صبا

ایزك توزی عبیرنی صاتمش یبانلره
یوقدر یوزیکه یوزه کلوب کورینه صبا

❦

دوشمش هوای زلفکه ای سیمبر صبا
آواره اولدی‌که اکلنمیوب کزر صبا

لیلی صاچك هواسنه مجنون وقت اولوب
دیوانه اولدی طاغلره دوشوب یلر صبا

واردقجه کلستانه چیچکلر عروسنه
ایزك توزین عبیر دییه خوش صاتار صبا

اوفورسه‌لر چراغنی سونرکن سبب نه‌در
اوفورمکیله لاله چراغن یاقار صبا

بکزرکه کوردی کویکه بویکله اوغرادی
کیم دوشدی یوله آردینه باقماز قاچار صبا

باغك یولنده نرکسك آردندن ایریشوب
اورر کوزینه توز وکلاهن قاپار صبا

شبنم کوزی یاشیله کیجه کویکی صولر
قاپوك اوکینه کلوب سوپوره چین سحر صبا

❦

جان کوشنه زلفك طاقه‌لی حلقهٔ سودا
دل حلقهٔ زلفك کیدر بی سرو بی پا

بردمده قیلار بیك دل وجان مرده‌سن احیا
لعلنده ظهور ایتدی مکر سرّ مسیحا

موسا کیدروب خط سیاهینی یوزندن
کوستردی عذارنده نکارك ید بیضا

کل رخلری یاننده کورن لبلرینی دیر
کیم کوردیکی وار کل بوداغنده بیته خرما

ناز رخك آهم توتون کوکه چیقاردی
اود دوشدی کوکل شهرینه کل ایله تماشا

صحرای فراقکده صوسز باغری قاراردی
جان آتدی لبك چشمه سنه لالهٔ حمرا

صافی دل ایسهك ایت لبنك ذکرینی صوفی
کل کور نه صفا بخش اولور جام مصفا

کاشنده‌که دوشدی صویه برك کل رعنا
معشوق ایله عاشق یوزیدر کور کوده کویا

اویکنمیه طغراسنه سن خسرو حسنك
منشور فلکده کورونن غرهٔ غرا

خط لبی نقشیله نکارك قاشی رسمی
منشور جماله بری مهر و بری طغرا

استاد چمن چونکه طوقور سبزه حریرن
برك کل حمرادن اورر باد آکا تمغا

یازدقده یوزك مصحفنی کاتب تقدیر
شانمده بنم ایلدی عشق آیتن املا

زلفك غمی کوکلومی بلك فکرینه صالدی
کورکیم نیجه حاله براقوبدر آنی سودا

جاهل نه بیلیر اصلنی ایمان ایله کفرك
آقدن قاره‌یی فرق ایده‌مز دیدهٔ اعما

حرف الباء

عارض اولدی کوکله یوزك کوریجك اضطراب
عکس مرآتکدن اول صواوزره کویا دوشدی تاب

کل یوزکده در دیزلمش قطرهٔ شبنم کبی
ظاهر اولمش چشمهٔ مهر ایچره انجمدن حباب

صورت یارن خیالن باغرینه باصمش یاتار
کرچك ایمش عاشق دیداردر دیرلردی آب

مانع اولدی قانلی یاشم کل یوزیکی کورمکه
کون یوزیکه صان شفقدن طوتدی کلنار نقاب

ایستدی دل دزدی چیقماغه خیالك قصریکه
فکر زلفکدن بلینه باغلادی مشکین طناب

کویکه واران سحر باشن ایشککده بولور
سایه‌وش افتاده در سن سرو قده آفتاب

طاق کردوندن یاغار خلق اوستنه کرد فنا
اسکیجك سقف خانه دوکولور آندن تراب

چرخ گردوندن بیلیرسین اکسك اولماز هیچ حباب
بکله یارك ایشیکین کیم برکون اوله فتح باب

هرنه درده کیم دوا صورسهم ابك امسهم بولور
کورمدم دنیاده بن انك کبی حاضر جواب

لبلرکدن آلسهم اوچ بوسه اولور قانم حلال
کیم مثاث اولیجق دیرلر حرام اولماز شراب

کوشهٔ زلفکدرر هر کیجه ماهك منزلی
هر سحر کل رخلرکدر جلوه کاه آفتاب

آیاغیکه چوق دوکر کوز یاشنی عاشقلرك
حسنکك بنیادین اول آب ایدیسر آخر خراب

صفحهٔ خدکده یریر نقطهٔ مشکین قومش
حسنکك دیواننی ایسترکه ایده انتخاب

جان ویریر آکا که جاناندن مجرد اوله دل
اهل تجریدك طریقنده اولور برقیل حجاب

سویلسون ایل دیکله سن بیلدیکك ایله سویلهمه
سویلدم بن بیلدیکم والله اعلم بالصواب

ای بت چین چون یوزك آین تماشا ایتدی آب
دوشدی اندامینه لرزه کندیسندن کیتدی آب

سروه اولاشدیغی ایچون کلستاندن سوردیلر
طورمدی تك یوزی صوین یوللره آقیتدی آب

عاشق دیدار اولوبدر کوری یاشن بیکمز
کندوی شمدنکری جمع ایدهمز طاغیتدی آب

کوکلی بولاندی هوایه اویدی چکزندی باشی
چکدیلر زنجیره آخر کندیسنه نیتدی آب
باشن آلدی چیقدی شهرا اگرچه هرکز طورمادی
باغدن سروی سورك دیدکارین ایشیتدی آب
سروی کوردی دلبرك قدینه بکزرسین دییه
آیاغینه یوز سوروب شوریده لکلر ایتدی آب

کاکلی اوجنده رخسارن کورن یارك صانیر
ایدینیر زلفن کوکه چیقماغه معراج آفتاب
رخلریله آلتنه یارك کونشدر دیرایدم
اولسه ایدی کر کوکك یوزنده برقاج آفتاب
پنبهٔ ابر ایله طولدرماغه چرخك بسترین
یای ایدوب قوس قزحدن اولدی حلاج آفتاب
کاسه ایله کویکی دور ایله‌مزدی هرسحر
خوان حسنیکه سنك اولماسه محتاج آفتاب

دهر باغی آره سنده آره مه برك طرب
کیم کای شعلهٔ غم غنجه‌سیدر خار تعب
الی ایرمدیکنه کیشینك آرتار هوسی
دلده آرتارسه هوای قد دلبر نه عجب
روزوشب فکر رخ وزلفك انیسم اوله‌لی
هرزمان قدرایله عید اولدی بکا روز ایله شب

دیمه نه وجه ایله چیقدی سر زلفی یوزینه
عجمك اوسته ظاهرمی دکل فضل عرب

قسمت اولمایانی بولماز طلب ایتمکله کیشی
یوق یره آغزی ایچون ایتمه دلا سعی طلب

زلفی غمینه اویدك اولورسین کوکل خراب
ویرانه در یرك چون اولور رهبرك غراب

یوزن کورنجه زلفی غمن اونودر کوکل
قالماز کیجه قرا کوسی طوغدقده آفتاب

سیلاب اشکم اوزره کورن چشممی دیدی
آقار صو اوزره نیجه طورور خیمهٔ حباب

چرخ اوردی شاد اولوب کوزمك یاشنه کوکل
دیوانه درکه سیل صوینه قوردی آسیاب

فراش باد صحن کلستانی قیلدی پاك
اولدی عروس غنجه‌نك آینه داری آب

تردن یوزی کوزللرك اولور کهر فروش
شوقکله چونکه کرم اوله بازار آفتاب

باغلانمه ای کوکل غمه آلدانمه شادی‌یه
بیلدك بونی که لازم ایمش چرخه انقلاب

پر اولدی وادیٔ دل کوز یاشی ایله سیلاب
کناره چیقمغه قانی سفینهٔ می ناب

دم بهارله دار السرور در کلشن
نه کوردی ایکلیوبن کوز یاشن دوکر دولاب

دوشندی صحن کلستانه فرش استبرق
آچیلدی باغ جهانه بهشتدن بر باب

بزندی کلشن و طوناندی سرو اولدی نظیر
بهشت طوبی‌یه «طوبی لهم و حسن ومآب»

عروس غنچه‌یه اولوب زلال آینه دار
صاچار یوزینه بهار ابر شبنمیله کلاب

نسیم صبح یاقوب لاله مجمرنده بخور
پر اولدی ژاله ایله جامی نرکسک جلاب

چو دوشدی جام ایچنه یوزی عکسی ساقینك
عجبمی لاله کبی اولسه لاله‌رنك شراب

مصاحب اولدی دل وجان غمکله عشقکدن
موافق اوله‌جغز خوشدرر نجه اصحاب

رفیقمز غم یار و طریقمز ره عشق
زهی رفیق موافق زهی طریق صواب

بوسه‌ك اومارسه دل دکل ای سیم بر غریب
اومار قاچانکه خوان کوره حق نظر غریب

بولدم کمال عشق ایله عالمده اعتبار
اهل کمال اولنجه اولور معتبر غریب

کورمز کوزم قپوکدن ایراغ اوله‌لی سنی
بیلدم یقین که اولورایمش بی بصر غریب
قپوکی بولمیوبن شهری طولانیر مه‌تام
بیتورسه منزلینی کیدر دربدر غریب
تجربه‌کی کورمین نه بیلیر حالنی بنم
غربت چکن بیلیر نه بلالر چکر غریب

حرف التاء

دور حسنکده یناغکدن که زلفك تاب الیر
آسمانك صان طوتار اطرافی رنکین بولوت
خال کندم کونی مکرن باکه خوش کوردی رقیب
آدمه ابلیس ویردیکی اوکوتدر بو اوکوت
کوستروب کل یوزیکی اکله دل بی صبرمی
باقدیروب آیینه‌یه بر لحظه اول طفلی آوت
برنفسده دیرکورور لعلك کوزك اولدردیکن
آنی قاتل بونی جانبخش ایتدی حی لایموت
کندیکی برك ایت دخی همت اتکن برك طوت
تربیتله کورنجه اطلس اولور چون برك طوت
فکر موت ایله کچیر ای دل حیاتك هر دمن
اکسیلك اولماسون دلکدن ذکر حی لایموت

کلخن غمم کوشه‌سنده برنفس کلدی تنم
دل دکل ایچمده یانان اول کل ایچره قالمش اوت
بر سوزیله کوکلمز آچماز بزم اول غنچه لب
اوردی کویا آغزینه خال‌لبی مهرسکوت

ظاهر یوزکده کون کبی اسرار کائنات
کنج دهانك ایچره نهان چشمهٔ حیات
صبر وقراری خوشجه خیالکدرر طوتان
اول ذات اولماسه نیجه طوروردی بو صفات
عشقك چکوب بایمی نیچون ایلدی ضعیف
قوت بولوردی خود اولیجق رشته ایکی قات
نوروز آلینی عیدیوزی زلف ایله خطی
اول بیری قدر کیجه‌سی بولیلهٔ برات
صحرای سینه‌م ایچره اوچوب قونمغه کوکل
غم قوشلریله غمزه‌لك اوقن ایدینیر قنات
قالدیرمه باش حباب کبی آب باده‌دن
آب اوزره‌در حباب کبی قبهٔ حیات

سروك بیونی یوجه درر یوزی قاتی سخت
سایه دوشوب آشاغی عجبمیدر اولسه تحت
قاچار قیچین قیچین کونشه قارشی طوره‌من
آلچی آلاجه اولدیغیچون سایهٔ درخت

سن شاه حسن اوله‌لی جهان اولدی پرحضور
تاج اولدی سر فراز و مربع اوتوردی تخت

حرف الجیم

تاب هجرانکله در جانمده چون سوء مزاج
وصلکك دارالشفاسندن بولیور آکا علاج
ویرر استغنا کونشدن کوندوزین فکر رخك
کیجه‌لر آهم شعاعی شمعه قویماز احتیاج
زلفك ایتدی کوکلی شیدا آنکچون آغلارم
دفع سودایه آقار صودن یك اولمایه علاج
قاتی نورانی قیلار جام مصفا کوکلی
نیته کیم کون نورینه قوت ویرر صافی زجاج
نه کرامتدرکه ویرمش رنك آتش‌تاب ایله
لعل سیرابك سنك اودایله صویه امتزاج
ویرمسه جانانه جان نقدین رقیب اولماز عجب
پیر کافر کسبه قادر اولماسه ویرمز خراج

خالی آلدی مشك چیندن مشك واج
هند ایلندن زلفی جمع ایتدی خراج
کوردی یوزن کیتدی سوزی کوکلمك
طوغدی کون قالمادی شمعه احتیاج

دل نه قاتلانسون رقیبك جورینه
طاشه طویماز شیشهٔ نازك مزاج
تختگاه ایدینـدی كوكلم شهرینی
عشق شاهی باشه چون اوروندی تاج
مهر یكه عالم اولالدن مشتری
قالمادی بازارینه ماهك رواج

صبایه ایچینوب غنج اولدی درپیچ
كنه یازلدی اما كیچدن كیچ
دها نیچون كوكل چوق شبهه‌لندی
تأمل ایتدی كوردی اصلی یوق هیچ
كتاب حسنه خطی حاشیه در
كنار عارضندن خطی تخریج
آیاغینه دیكن باتمش قاقیمه
قیوكه طفل غنجه كالدیسه كیچ
غم عشقی جهانده یك دیمش دل
ایدر هر كیشی اسبابینی ترویج

حرف الحاء

خیل غمدن طولدی دل صحراسنه كیرو ترح
دمدر غمزدك اوقدن یاغسه باران فرح

یوزمز برك خزان کبی صارارْدی غصه‌دن
لاله‌کبی آل اولالم صون بری لعلین قدح

یازدی حجت قتلنه عاشقلرك خط نگار
قاشلری امضا ایدوب اول حکمه زلفی دیدی صح

ای صنم بتخانهٔ عشقکده اغیارك سنك
صورت بی‌جانمی یا بستان وصلکده شبح

خار غمده غنجه‌کبی نیچه‌بر قان یوده‌لم
لاله کبی صون قدح کل‌کبی اولالم فرح

حرف الخاء

چون اولور آهمدن اول زلف معنبر شاخ شاخ
چین اولور باد سحردن سنبل‌تر شاخ شاخ

سرو یولنده طوتوب کوکسن هوا شمشیرینه
قامتك دردی‌ایله کندوبی ایلر شاخ شاخ

سروی بکزتدکلریچون نازنینلر قدینه
تیغ رشك ایله ایدر باغرین صنوبر شاخ شاخ

عمرمك نخلینی غیرت تیغی طوغرار لخت لخت
شانه ایله سنبلن ایتدکجه دلبر شاخ شاخ

کل بوداغی بکزەمز قدیکه آلچقدر قتی
سروه بکزتسه‌م اولوردی اولماسه کر شاخ شاخ

صاچلریکه شانه ال اوردیغنی کورسه ایدر
پنجۀ رشك ایله کوکسن سنبل تر شاخ شاخ
نازنین دلبرلرك قدی هواسیله کوکل
برکلستاندر بیتیرمش تازه کللر شاخ شاخ

حرف الدال

باش اکمز اولدی بیزه اول طرۀ مجعد
اقلیم حسن ایچنده اولالی شاه سرمد
قدینی زلفکك دل زنجیره بکزدیرسه
مجنوندر سوزینه اولمه آنك مقید
خدیکه لاله دیردم لاله اولیدی کل بو
قدیکه سرو دیردم سرو اولسه ارغوان خد
زلفك دوننده کیزلی اسرارنار موسی
یوزك کوننده ظاهر آنار نور احمد
بر وجه ایله ویریر نور آینۀ جمالك
کیم یوزینی کورن دیر « صل علی محمد »

حرف الذاء

دور رخکده اولسه تولە لعل تر لذیذ
اولور کونشده طورمغیله کل شکر لذیذ

قانلی یاشیمی کوز قپاغندن چکر کوکل
آجی شرابی شوق لبکدن ایچر لذیذ
اشك ایله روی زرد ویریر عاشقه خطك
دنیا پرست اولانه اولور سیم وزر لذیذ
برجه صوندی جانمه عشقك حریفی کیم
دنیاده کورمدم دخی بن اول قدر لذیذ
عناب لعلنه چو دوشه بیك صفا ویریر
ترفده ایریشنجه اولور میوه‌لر لذیذ

حرف الراء

عاشق اولمادیسه قاشك آینه شاها اکر
بوینی قارشوکده نیچون غرهٔ غرا اکر
کیجه نیچون یوممادی کرپیکلی کوزین تا سحر
کوزیکه عاشق دکاسه نرکس شهلا اکر
جوی حسنکدن چیقان خطیکه عنبر دیرایدم
طاتلی صو ایچره بولنسه عنبر سارا اکر
لاله‌دیردم سینهم ایچنده خیال خدیکه
یر ایچنده یکن آچاسه لالهٔ حمرا اکر
نیچون آجی اولدی ای شیرین دهن یاشم کبی
ابر چشممدن دکلسه مایهٔ دریا اکر
دمبدم قورمیدی اول بت آیاغنده باشنی
بت پرست اولماسه اول کیسوی عنبرسا اکر

نیجه نفی ایدردی خاطردن کوزللر فکرینی
زلف وقدك نقش دلده اولماسیدی لا اکر

هر قاچان باد سحر سنبل صاچینی شانه‌لر
پاره‌لر کندويی تیغ حسرت ایله شانه‌لر
دیشلریچون هجری آجیسن چکوب یاش دوك کوکل
چون بیایرسین آجی صوده بولنور دُر دانه‌لر
اياغینه دوشدیکن عاشقلرك عیب ایتمه‌کیم
دوکولور شمع آیاغینه یانیجق پروانه‌لر
تن خراب اولدیغنی ایستر بو سودايی کوکل
خاطرینه خوش کایر دیوانه‌نك ویرانه‌لر
سنی باغرینه باصار بر کون نه وار مهر ایتمسه
کیم آتا کیبی دکلدر مشفق اولور آنه‌لر

آقیدان سیلاب اشکم قامتم دولابیدر
دوندورن دولاب چرخی اشکمك سیلابیدر
نورمز کیم اولدی ظاهر عارضنده دلبرك
اول پری یوزنده کوکلم کونشینك تابیدر
بزم غمدر جازودل اوتارینه زخم اورمغه
مطرب عشقك خیال غمزه‌سی مضرابیدر
قاپوسنده اول شهك زرین عصا ایله کونش
دیکیلیر هر صبحدم کورن صانیر بوّابیدر

رخلریدر لطف یوزی غمزه‌سیدر عین قهر
شوق لعلی قصهٔ زلفیله‌در تریاق زهر
سن مهك مهری هواسیله سفر ایدوب هلال
کزدی افاقك ایچون منزل بمنزل شهر شهر
اول کلك وصلیله خوش کور وقتك ای دل بلبلی
خار هجریله بیلورسین طوپطولودر باغ دهر
سوزدیکندن کچمین کیشی بوله‌ماز سودیکن
آلدی دل مهرك عروسن ویردی جان نقدینی مهر
سوزنه‌در نیسان قدرتدن یاغان صافی زلال
لیك یار آغزنده‌دُرْ اولور رقیب آغزنده زهر

اشك چشمم کوه محنتدن اینر سیلابدر
چشمم اول سیلابك اوستنده دونر دولابدر
چرخ الندن دونه دونه ایکلرم دولاب وار
کوزلرم دولاب اوزه‌ره کوزهٔ پر آبدر
قاشلرك طاقی کوزم قبله نما بسندن اکر
اکری کورونسه عجبمی کافری محرابدر
کوزلرم یاشندن ای جان کلشنی اینجنمه کیم
سبزه زار حسنك اول باران ایله سیرابدر
آغزی برسیمین صدفدرکه کوزلر کورمه‌مش
دیشلرینك هر بری بر کوهر نایابدر
کورمسه‌م بردم یوزك قالماز حیاتمدن اثر
کرچك ایمش اصلی دیرلر کیم حیاتك آبدر

که خیال یار ایله که خواب غمله ای کوکل
خوش کچیر وقتیکی کیم عالم خیال خوابدر

قو درلسون بوسه‌کك شفتالیسی اولمشدرر
صون ایچلسون جام لعلك نیجه برطولمشدرر
کوزلرمدن اکسیك اولماز اشك خونین دائما
جام جم کبی شراب ناب ایله طولمشدرر
عارضك دورنده ای مه زلفکه یوقدر زوال
یاته یاته صو ایچنده آبنوس اولمش درر
ماتمنده حسنکك خطك سیه پوش اوله‌لی
یوزینیییرتوب سمن سنبل صاچن یولمشدرر
ایتلر که قویدی دل باشن اشیکك طاشنه
کیم که کوردیسه دیدی یرین نه‌خوش بولمشدرر
ایتلریکك قنغیسینه صورسه‌لر بن بی‌دلی
دیر بیلیرز اول بزمله بونده چوق اولمشدرر

آلنکه نه کیم یازلدی باشکه بربر کلور
صانمه سن سعی ایتمسه‌ك شری کایر خیری قالور
کردش دولابه بکزر چرخ کردون جنبشی
کوزه‌لردر خلق ایچنده که طولار که بوشالور
آدم ایسه‌ك ایلك ایت آدیکی آکدر خیر ایله
چون بیلیرسین دنیه‌ده آدم کیدر خیری قالور

یاب کوکل ویرانه‌سن ییقلمادن بنیاد عمر
آلمان دوران آیاغك کل بری خیره ال اور

کل یوزکده ظاهر اولسه خط مشکینك سنك
طك دکل کیم دود در البته آتشدن چیقار
وعدهٔ مهر ایتسه چشمی ای دل آلدانمه صاقین
اعتبار ایتمزلر اول سوزه که سرخوشدن چیقار
کوکلنه یارك کیروب آل بوسهٔ جان بخشنی
عشق یولنده ارایسه‌ك رزقکی طاشدن چیقار
مهرك اغیارایله عشاق آره‌سنده کیزلیدر
بولق ایسترسه‌ك رقیبی کل هله باشدن چیقار

هرقاچان اول سروقد دستاری اوجن چین‌ایدر
صانکه سرو اوستنده‌اول‌چین صورتندن‌سین‌ایدر
سروقدك فکری طبع راستم موزون قیلار
لعل نابك ذکری موزون سوزلرم شیرین ایدر
مه جبینك منزلی صوردقچه کوکده مشتری
قوس برجن تیر پارماغی ایله تعیین ایدر
غمزه‌ك اوقلرینی آتسه‌ك سوز دل بولور سکون
یاغیجق باران هوا کرمیتین تسکین ایدر
صبحدم بلبل اوقور آغلار کالك مجموعه‌سن
کوزیاشن شویله دوکر کاوراقی رنکین ایدر

منبر شاخ اوزره کل شاهینه بلبل خطبه‌یی
چون دعا اوقور چنار ال قالدیروب آمین ایدر
یار بو نظم روان ایچون آقار صو در دیمش
ایشیدن سوزینی لطف طبعنی تحسین ایدر

کورونن اول آق بدن اوزره قاره صاچلرمیدر
یوقسه کنج حسنی اوستنده یاتار اژدرمیدر
چشمك آهوی خطا ومشك چینیدر صاچك
یوقسه اول بحر لطافتدن چیقان عنبرمیدر
لالۀ حمرایه شبنمی دوشوبدر چین سحر
یوقسه کل یوزنده یارك قطره قطره ترمیدر
سوز که آغزکدن چیقار جلاب ترطادن ویرر
یوقسه اول لعلین قدحده لبلرك سکرمیدر
کوزلرکدر ایکی عین و قاشلرکدر ایکی را
سنی آنکچون کورن دیر شول طوران عرعرمیدر

نخل قدك چشم کریانمده اولدی جلوه کر
غم دکل صو اوزره سرو اولمازسه آیرق جلوه کر
کزدی کوردی کلشن حسنك بزنمش کرم اولوب
آچدی بال و پر اولوب طاؤس زلفك جلوه کر
خط سبز یاره کوکلن ویرمسون دیك عاشقه
کیم آچار اول کوز کویه قارشی بوطوطی بال و پر

نیچون ایرسون کوشنه اول ماهك آهمدن خبر
زلفی داودی زرهدر ایتمز اوق آندن اثر
زلفنك هر دارنه بر دل آصلمشدر کورك
شاخ کل کبی بیتیرمش سنبل تر غنچه‌لر

زلف مشکینی اوجن آهم ویرا تحریك ایدر
شاخ سنبل کبی کیم آنی هوا تحریك ایدر
خشم ایله آلنینی چین ایدرکه بن ایتسه‌م نکاه
موج اورر صو هرقاچان بادهوا تحریك ایدر
نه بیلیردی سروقدیکه هوادار اولمه‌یی
بو بلایه آنی اول باد صبا تحریك ایدر
آقسه یاشم بربرینه طولاشیر کرپیکلرم
بکزر اول خاروخسه کیم آنی ما تحریك ایدر

باقیوب جان بلبلینه اول کل کلزار حسن
طك دکل ناز ایلسه کیم حسننه مغروردر
قصهٔ عشاق آکلدی بودل مجنون غمن
بن آکنجه دیدیلر اول قصهٔ مشهور دور
نسخهٔ لوح ازلدر خط مشکینك سنك
نه کلیسر باشه بربر آنده هپ مسطوردر
لعل شیرینی صفاتن خسرو دورانه دل
شرح ایدر بروجه ایله کورن صانیر شاوردر

سایهٔ سروکده خوش کچمك دیلر مسکین کوکل
دیمز آنده سایه نیلر کیم مصور نوردر

شوق خدك نارینه هرجانکه یانسه نوردر
عشق دردیله خراب اولان کوکل معموردر
زلفکه چوق دل طولاشدی کیمسه باشه وارمادی
عشق دارینه چیقانلر صانمه هپ منصوردر
آلمه آغزکدن لبك دیرسه‌ك طویلماسون بوراز
سرکه آغزدن چیقه عالمره مشهوردر
ییرینوب دل تنك اولوز کورر آیاغنده دیکن
غنجه حسنینه قاچان طاؤس وش مغروردر
غنجه صیغماسه سرورندن دریه طك دکل
کیسه‌سی پرزر اولانك خاطری مسروردر
هرذلیله دی مشاور اولماسون شیرین لبك
خسروا صانمه جهانده هرکشی شاوردر

رخلرك جان کلشننده کللر آچمش خوب وتر
سبزه زار حسنك اول کللرله اولمش خوب تر
کوردکجه لبلری اوستنده مشکین خالنی
صانیرم کیم رومه کلمش هندودر خرما صاتر
خاك پایندن صبا عطاری صاتدقجه عبیر
تهمت ایدرلر آکا کیم در ایچنده توز قاتر

نیجه ماهردر صاچك صیادی کیم دل مرغنه
هرنه یردن عشق شهبازین صاله ایریتر

زاغ زلفك بی قرار اولوب اوچوب کیتمك دیلر
تیر غمزه‌که کمان ابرولرك چون باش چقر

غمزه‌سی کوکلینه اغیارك نه تأثیر ایلسون
سنك خارادر آکا اول نازك اوق نیجه‌یتر

دست قدرت کیم لبك اوستنده خط تحریر ایدر
آیت ﴿یحیي العظام﴾ی کشف ایدوب تفسیر ایدر

جامع حسنکده دل خوشخوانی خطك آیتن
شویله اوقور کایشیدن ایدر نه‌خوش تحریر ایدر

خط نورسته ال اورماسون رخك اوراقنه
ویرمه حسنك مصحفن اطفال الینه کیر ایدر

ای بت چین کورنجه اوستاددر آینه‌کیم
صورتك نقشن همان کوردیکی دم تصویر ایدر

کرچه کیم مودر بلی اول کوه سیمینی چکر
کوزلری آهودر اما شیرلر نخجیر ایدر

ایچه‌لی سن غیر ایله جانا شراب نابلر
یاش یرینه آقیدر بوکوزلرم خو نابلر

دال ایمش دام بلای زلفکه دوشمکلکه
کوردیکم هرکیجه ای مه شو پریشان خوابلر

تازه تازه داغلرله اولدی بللک یادینه
قوللرم زرّین کمر پارمقلرم قلابلر
فرض اولوبدر سجدهٔ شکر ایتمك ای قبلهم بکا
اولهلی چشمك امام ابرولرك محرابلر
تن بناسن ییقماز ایدی موج طوفان اجل
اولمسیدی وادیٔ غمدن کلن سیلابلر

قایغیلی کوکلم که آنی فکر خط یا خال آچار
بکزر اول طار غنچهیه کیم کوچ ایله اطفال آچار
ایاغنده جان ودل زاری قیلورلر زنك وار
عشق شهبازی قاچان کیم صیده پر وبال آچار
سورهٔ نور رخندن غیری کلمز دلبرك
مصحف حسننده کوکلم هر قاچان کیم فال آچار
تنك دل بولدقجه کلشنده صبا ترغنجهیی
بلبلرك وصفینی سویلر خاطرن درحال آچار
نیته کیم اعراب ونقطه کشف ایدر مشکل سوزی
حسنی اسرارینی یارك فکر خط وخال آچار

کعبهٔ حسننده مشکین پرده زلف تابدار
خال عنبر بازی برهندودر اولمش پرده دار
خال رخسارکی یاخود کوزلرم هندوسنك
عکسیدر آینهٔ حسنکده اولمش آشکار

کوزلرمده یر ایدرسه مردم چشمم نوله
بنلرنده پرتو رویك قالوبدر یادکار
یادکار خال مشکینك دییه صاقلار کوکل
حسرت اودلاری ایله هر داغ کیم سینه‌مده وار
طفل هندو کبی کلمش بنلری سیر ایتمکه
ینه بر عاشق یاقار بکزر رخی نارنده یار

چون دم باد بهار ایله آچیلدی باغلر
دمدرر کیم آچیله غمکین کوکلدن باغلر
دوستم کل کبی مغرور اولمه حسنك چاغنه
چون بیلیرسین صوکبی طورماز کچر اول چاغلر
آتش شوق رخکله نوبهار عشقده
تازه‌لندی لاله‌وش باغرمده اسکی داغلر
شام زلفك شوق دل مرغینه دام اولسه نه‌طك
کیشینك حب وطن لابد آیاغن باغلر
کلدی خطك صولدی خدك کسدی افغانی کوکل
کچدی چون کل وقتی بلبل کوچدی قوندی زاغلر

اول پری بوینینه زلفندن سلاسل باغلانیر
حسنه کوزدکسون دییه حمایل باغلانیر
فکر هجرانکله دل دمبسته قالسه طك دکل
قورقولو اندیشه‌لردن طبع عاقل باغلانیر

کوکلم آچلماز قاچان اول غنچه لبدن آیریلیر
جان وداع ایتدکده تندن لاجرم دل باغلانیر
دیدهٔ پرنمده عکس خال وخط قیلماز قرار
چون ورق نمناك اوله نقش آنده مشکل باغلانیر
دفتر حسنکده دیدم لبلرك خطی نه‌درر
دیدیکیم آنده حساب جوره حاصل باغلانیر

سبزه‌ده برك خزانی باد ایدر چون بیقرار
صان زمرّد فرشك اوستینه ایدرلر زر نثار
یرده کیم برك خزان اولور سیه‌دل زرد رو
عاشق بیماره بکزر کیم ایچنده داغ وار
روی زردم کیم اولبدر کوزلرم یاشینه غرق
برخزان یاپراغیدر کایچنده یر یر سرخی وار
بربت رعنایه بکزر جامهٔ زرّین کیر
هر قاچان‌کیم زین اولور برك خزان‌ایله چنار

غمزه‌کك خنجرلری زخمن دهانم صاندیلر
شعله چیقدی آتش دلدن زبانم صاندیلر
غمزدك اوقی زخمنك قانی آقارکن کوردیلر
کل یوزیکه قارشی چشم خونفشانم صاندیلر
بیخود اولدم یار کیتدیکنده کوز مردملری
اوستمه آغلاشدیلرکیم چیقدی جانم صاندیلر

باد آهمدن چون اولدی موی زلفك بی قرار
صالینیر بوینکده جان ناتوانم صاندیلر
جویباری کوردیلر آقار کنار سروده
آیاغیکه یوز سورر اشك روانم صاندیلر

کل آچیلماسون کرکمز اول رخی زیبا یتر
بیتمسون نرکس بزه اول کوزلری شهلا یتر
قانیمز قورتدیسه عناب لعلی غم دکل
چون مزاج عاشقی حفظ ایتمکه سودا یتر
لبلرك مهر سلیماندر رقیب دیودن
صاقلامق ایچون آنی اول ایکی اژدرها یتر
بزم ایچنده قدساقی شاخ کل یرین طوتار
کر قزل کل یوق ایسه برباده‌ٔ حمرا یتر
تك کنار یار اولسون باده کلسون اریتر
اولمسه کلشن یاقاسی دامن صحرا بتر

عید حسنکده سنك چرخ حمل قربانیدر
کورونن کلکون شفق آلتنده قربان قانیدر
کل کبی نیچون آچیق قالدی دهانی بادەنك
ساقیٔ مه رو جمالینك مکر حیرانیدر
ماه رولر مهری طوتمشدر ایچینی سینینك
طوپطولو مرآت ایله آیینه‌جی دکانیدر

عشـق باغینك كلیدر تازه داغی سـینه مك
دود آهم سـبزه زار محنتـك ریحانیـدر
طولاشـیر كلزار حسنن زلف عنبربار یار
رومه كتمش سـیر ایچون سیاح هندستانیدر
قاشـلرك رفعتده همسر اولمش آلنـك یاینه
شـاه دورانك مكر كیم كوشـهٔ دورانیـدر
ای قمر اولمـه معـارض عارض دلداره كیم
سن كچیردك دوریكی شمدی آنك دورانیدر

هر شـكن كیم دلبرك زلف پریشـانده در
شـول صـفتلردركه عشـاقیله پیـانده در
كلستانده سروی طكمی ایتدیسه شوریده حال
اویله ناز وشـیوه كاول قد خرامانده در
كوكارده آغىسه عجبمی مهر وماهك طوپی كیم
اول ملك یوزلی نكارك زلفی چوكانـده در
بكزه‌مزمی خاره كیم صـاقلر نهـال تازه‌یی
اول رقیب روسـیه كیم دلبرك یانـنـده در
كرچه كیم حسن ولطافت هرپری شاننده در
آیت خلق ولطافت شول پری شاننده در

لطف رخسـاری اولور خطن قازتغج آشكار
ملك حسنی ضرب تیغیله آچار اول

قدری یوق اغیــار یاننده لب جان بخشكك
طــاش ایچندن چقمینجه لعل بولماز اعتبــار
كل كل اولدی كوزلرم یاشی ایله صحرای عشق
اولدی غم كهساری باغرم قانی ایله لاله زار
كل یوزیكه قارشی آه ایتسه‌م آقار كوزم یاشی
صــاچیلیر ییره شكوفه چون اســه باد بهار
دوند آهمدر اسر یل بر نفس ایتمز سكون
اشك چشممدر آقار صو ایلمز بردم قرار

تاب رخســارككه زلف نیم تاب اوســتنده در
پرتو خرشــیده بكزر كیم سحاب اوستنده‌در
ای یوزك آینه ســنده عكس رخســارم بنم
لوحهٔ زرینه بكزر كیم كتــاب اوســتنده در
هندوی خالك رخك اوستنده اولسه وجهی وار
چونكه كیوانك مقامی آفتاب اوســتنده‌در
خط یاقوت محقــق نســخ ایدوبدر دوســتم
خط ریحانككیم اول یاقوت تاب اوســتنده‌در

صــبح دولتــمی بو یا تاب رخ جانانمیدر
شــكل جانانمی كورینن یامصــور جانمیدر
چرخ كردون كیجه‌وكوندوز نیچون ایتمز قرار
نجلین بر مهــك مهر یله سركردانمیــدر

فكر رخسارینی یارك با كه ترك ایت دیر رقیب
قصد ایمان ایلر اول كافر عجب شیطانمیدر
غنجه لر دمبسته میدر نیچون آچماز آغزینی
كل نه دن یوممازدهانن یوزكه حیرانمیدر
خضردر خطك لبك كلمش كایچه آب حیات
زلفك آنكچون قونلمش عمر بی پایانمیدر

كل یوزكده خط بابرسه كوزلرم كریان اولور
هاله كورنسه كنار ماهده باران اولور
لعلك ایچون كوزلرك بربرینه خنجر چكر
اول ایكی مست آره‌سنده قورغارم كیم قان اولور
كل بوداغی كبی كلشنده صالنسه‌ك نازایله
قارشیكه باشن صالوب سرو روان حیراناولور
زلفنك آلتنده كورمش كوشهٔ ابروسنی
ابر ایچنده اول سببدن ماه نو پنهان اولور
نیجه درج ایدم صفات حسننی بن دفتره
كل یوزی وصفنده شعرم بشقه بردیوان اولور

سروقدینك یولنده هرنه جانكم طوغرودر
غمزه‌سی اوقینی جانان آكه قارشی طوغرودر
اكریلك ایتدیسه ای دل یا كبی كژ راقاشی
غمزه‌سی اوقی الف كبی یولنده طوغرودر

راست اول قدی یولنده اویمه زلفی مکرینه
اکریلك ایدنلر ایتسون سن اکمه طوغرودر
رخلری یاننده ایدر چشم وابروسن کوزن
تر کاندر آتشه قارشی کمان طوغرودر
کیسه سندن غنجه نك ضكمی نسیم آلدیسه زر
سورمه اوغرولر کسك کوزندن اول براوغرودر

ذره جه یوق بیزه میلی وارایسه اغیاره در
بابله یوز ویرمز اول کل یوزلو میلی خاره در
دیر یوزنده تاب رخسارن کورن صاحب نظر
قادرك کور قدرتن آب ایچره آتش پاره در
کوکسومك داغیله کوزمدن آقان بوقره صو
دود آهمدن قارارمش ثابت وسیاره در
زلفی باش اکمزایدی نقد اولمسه آب روان
آلدانیرمی قوری سوزه هی نه یوزی قاره در
غمزه سی اوقینی آتماز قاشلری یاین قورار
اول قارا کوزك بزمله جنکی یوق سیاره در
اوردی زلفك صاغشنجه جانه غمزدك یاره لر
مصحف جسنك حقیچون کیم تم سی پاره در
زلفنی برپاره اکدم دیرسه اغیار ای کوکل
سوزینه آلدانمه اول یوزی قارانك باره در

وردی زلفك صاغشنجه جانه غمزه‌ك یاره‌لر
وق بتون یر تیغ هجران آنی نیجه پاره‌لر
غمزه‌ك اوقینك فراقی آجیسنه طوتیلوب
یاش یرینه کوزلرندن آقیدر در پاره‌لر

صفحهٔ رخساری اوزره خطنك یاننده خال
طفلدرکیم مکتب حسن ایچره مشقن قاره‌لر
غمزه‌ك اوقی اوستنه جنك ایتدیکنجه جان وتن
تیغ هجران اورته‌لارینه کیروب آره‌لر

فی ایتدی ماتم حسننده کندوی هلاك
صاچلرینی کسدی سنبل کیدی نافه قاره‌لر
زلفکه آشفته باد وحسنکه شوریده آب
چوقدرر صحرای عشقکده سنك آواره‌لر

ول پری رخ که کوکل زلفنك آواره سیدر
کدر اما نیده‌لم یری دیکن آره سیدر
طاغه دوشسه نوله دیوانه کبی باد صبا
اول دخی بجلین زلفکك آواره سیدر

رخك آیینه سنه باقدی یوزی قاره رقیب
حد دکلدر کورونن کیم یوزینك قاره سیدر
دل بیماری زبون ایتدی رقیبك طعنی
دردی اوکلماز آنك آغولو اوق یاره سیدر

شیمدی آهم کبی سرکشلك ایدرسه زلفك
یوز اوروب پایکه یاشم کبی یالواره‌سیدر

کلشن کویکی بر داخی کورم کیبی کلیر
وصلكك كللرینی ینه درم کیبی کلیر
سایه‌وش قالدم آیاقده قد بالاکه سنك
دولت ال ویریر ایسه ینه ارم کیبی کلیر
طوغری باقمادیغم آینهٔ حسنیکه بوکیم
کوریجك یوزکی کندم یتیرم کیبی کلیر
کیریجك بردخی مجموعهٔ حسنك الیمه
آره‌دن دفتر ودیوانی درم کیبی کلیر
چون یوزك کعبه وخالك حجرالأسود ایمش
صبح وصلكده یوزم آکه سورم کیبی کلیر

کوزلرك کوکله هر لحظه‌ده بیداد قیلار
ای یازی‌نه ایسه بیزی هله یاد قیلار
آجیدر کوکلی زلفك غمی کلدکجه دله
آخر البته کشی چون یاد قیلار
لب شیرینی ایله جانمی شوریده قیلوب
کوه غمده دل مسکینمی فرهاد قیلار

رحم ایدوب کوزلری صیاد چوزر زلفی باغن
چویریر باشنه دل مرغنی آزاد قیلار

گل آیاغ اوستنه کلدی که ایده عزم سفر
آل آیاغنی اله ای لاله که گل وقتی کچر

دیرلرایمش سنی اغیار سوز یار سوور
کیمی یا کلش کیمی کرچك چوق اولور ایلده خبر

یار اوقی سینه‌ده اکلنمیوبن کچدیسه
سن اکا قالمه کوکل اول دخی قالماز کچر

بخش غایب کوزه‌در غنچه دهانکدن باد
کوزدیکوب گل یوزکه نرکس اومار حق نظر

مردم چشمم آیاغنی توزی ایردکده دیدی
هانکی یل اسدی کتیردی سنی ای نور بصر

قویدی هجرکده قاره یره جکر کوشه‌لرین
مردم چشمم آکا ماتم ایدوب قاره کیر

مار زلفنکی خطك چکسه چاویرسه نوله کیم
نیجه کندی قدرین زور ایدیجك مور چکر

کوکل اول قد ایله یوزلف چمندن نه بیتر
بونده شفتالوسی اولور بکا آندن نه بیتر

صانمه ای سرو قویوب قدنی ساکه اویه‌وز
یوری ای کولکه‌سی کوجك هله سندن نه‌بیتر

او دورنك يوزلو رقيبك نه كولرسك يوزينه
آچل اى كل سكا اول قورى ديكندن نه بيتر
خط مشكينى يوزنده كورنلر ديديلر
باغ حسن ايچره كورك برك سمندن نه بيتر
سايهٔ قدنه ايركيم اولهسك آزاده
نه طورورسك سكا اى سرو چمندن نه بيتر
چين زلفى كبى ير وار ايكن اى آهوى چين
نه اومارسك سكا صحراى ختندن نه بيتر

بنى آغلاتمغه اغيار ايله اوينار كولر
بن نيجه اغلامهيم حالمه اغيار كولر
آغلا هردمده كوزم كوله كوكل برلحظه
سنك آغلاديغكه اول يوزى كلزار كولر
آغلاماز حالنى دل كولمسون اغيار ديه
باقمهيك آغلامديغنه كه ناچار كولر
بنم آغلاديغمه كل كبى كولسه نوله كيم
ابرباران اوليجق كلشن وكلزار كولر
نيجه بلبل كبى بن آغلامهيم كاول يوزى كل
بنى آغلاتمغه اغيار ايله اوينار كولر

غنچه وش اول يوزى كل كيچ كولر تيز آچلير
كوليجك نازايله صان غنچهٔ نوخيز آچلير

پیاله برکز کورونور آنده دخی اکلنمز
عجب اول غنچه‌دهن بویله نیچون تیز آچیلیر

می کبی قانمی ایچدیکنه مستانه کوزی
کل کبی شاد اولور اول غمزه‌سی خونریز آچیلیر

هر قاچان طوتسه خیال لبی کوکلمده
شهر ایچنده یکی دکان شکر ریز آچیلیر

آی طوغار کبی یولندن کورینور عارض یار
یل اسوب هر قاچان اول زلف دلاویز آچیلیر

سر زلفك یری اول چاه زنخدان یاراشیر
بویله طرار اولانك منزلی زندان یاراشیر

خوش کلیر ترله‌یجك رخلری کیم تازه کلك
ترله‌یجك یوزینه قطرهٔ باران یاراشیر

کلشن حسنده طاؤس جناندر زلفك
که آچوب بال وپرین ایلیه جولان یاراشیر

بزم لعلکده کوروب بادهٔ نابی دیدی دل
سکا قان یوتمق آکا ناله و افغان یاراشیر

آلدی سنبل صاچکك خرقه‌سن اکنینه دیدی
هرنه کیسه‌ك سکا ای سرو خرامان یاراشیر

یارك وصالی موسمیدر نوبهار عمر
رخسـاری شوقی‌ایله آچیلیر لاله زار عمر

عید وصاله ایره مدی کچدی آه کیم
زلف ورخك غمی ایله لیل ونهار عمر
یومه کوزیکی یار جمالینی کوزله طور
کیم کوز یوموب آچنجه کچر روزکار عمر
درج لبنده صاقلیدرر چشمهٔ حیات
باغلی کمند زلفنه یارین شکار عمر
سورمز زمانه حظنی بردم قرار ایدوب
نیچون یلر زیاننه دائم سوار عمر

زلفکه اویان کوکل مفتون اولور
عاشق اولان لیلی‌یه مجنون اولور
زلف شبدیزیکه هرکیم باش قوشه
کوزی یاشندن جهان کلکون اولور
خون دل شوی لبکله جوش ایدوب
باشمك جیحونی جوی خون اولور
دل کایدر حلوای لعلك آرزو
آسیاب غمده باغری اون اولور
قارشیمه طوغمازسه آی یوزك سنك
کوز یاشینك کوکبی دوشکون اولور
زلف مشکینه هوادار اولانك
نافه کبی یورکی پرخون اولور

دیدی باقـایون یوزوم آلتـونـنه
میل ایدن دنیـایه غایت دون اولور

عالمـده غم کشی یه دمادم کلیر کیدر
آدمی وارکه عالمـه خرم کلیر کیدر
هرکیشی یه بلا یوکنی چکدیریر فلك
کیمدرکه بوجهـانه مسـلم کلیر کیـدر
نرکس مکرکه بیـلدی وفاسزدرر جهـان
باغك یولنـده کوزلری پرنم کلیر کیـدز
کوز یوم جهاندن آچ کوزکی کندی حالکه
سن کوز یوموب آچنجه بوعالم کلیر کیدر
کوزم اوینـه خیـل خیـالکدرر کان
کیمم وار آندن اوزکه دخی نم کلیر کیدر
هجرکله خسـته کوشهٔ محنتـده زارایکن
تنهـا قوماز غملك بنی هردم کلیر کیـدر
جهد ایت که خیر ایله آکلر خاق آدکی
عالمده آدیدر قالان آدم کلیر کیدر

بزه یارك ینـاغی لاله بتر
بتمسـون کلسـتانده لالهٔ تر
کوزلرم ایچمکه جکر قانی
عکس لعل لبـك پیـاله یتر

دیر کوزن ال ایاغنك آلن
هیچ ال اولمیه بوآله یتر
چوق سوزلر ایشتدم اما یوق
لبی وصفنده بومقاله یتر
سینه‌ده اکه‌مه خیالی کوکل
سکا اکنجه آه وناله یتر

اول سرو کلعذارکه عشاقه ناز ایدر
اولدی کناهمزکه بزه نازن آزایدر
بنم جهانده پایهٔ قدرمی وارایدی
قدك هواسیدرکه بنی سرفراز ایدر
جانیکی آلمازم دیرایمش ساکه اول نکار
اولما کوکل ملول آکا کیم ساکه ناز ایدر
کعبه قپوك صفاسنه دل کچدی رومدن
دوشدی هوای زلفکه عزم حجاز ایدر
ای سرونازکی صاقین آهندن عاشقك
شوق رخکله چونکه سحرده نیاز ایدر

سکا قوشلسه سروطوغرو اولور
راست دیرلر طبیعت اوغرو اولور
کویی ایتینه قوللق ایت که کشی
اولویه خدمتیله اولو اولور

قو آیاغکده بن یوزی قاره یی
که چراغلث، دیی قاراکو اولور
نرکسـك صبح دکلو کل یوز که
انتظـاریله یورکی صـو اولور
کنج حسـن ایچره بنـلرك نیـلر
حبشیلر بیلیرسـك اوغرو اولورلر

سروی چنـاری قدکه حیران صبا ایدر
تیغ وتبرله اولماز اول ایش کیم هوا ایدر
قامت کتیردی قدی صـالنماغه ناز ایله
سرو وچنـار صف طوتوبن اقتـدا ایدر
کویك مسـافریدی صبـا کلدی کلشـنه
سرو وچنار ال اوزره‌طوتوب مرحبا ایدر
نرکسـلریکی خسـته ایشتمش چنـار وسرو
بوال کوتورمش اول باشن آچمش دعا ایدر
کویکدن ایرسـه پیك صبا خشم‌ایله سـحر
سرو وچنـار بر برینـه التجـا ایدر
سرو وچنـار سـایهٔ قدکده خوش کچر
نرکس ایزك توزن کوزینـه توتیـا ایدر

ای ماه سرو قامت وی سرو کلعذار
کل رخلریکی لاله کوروب اولدی شرمسار

کلزاره آچیلیر صانه‌سك بردریچه در
چشمم ایچی که عکس رخکله اولدی لاله زار

قیل زلفکی رخکله برابر یوزکده کیم
نوروزده برابر اولور لیل ایله نهار

آغزك نشانن آلسه لبکدن عجبمی دل
راز نهانی بادهٔ ناب ایلر آشکار

بختمیدر کوزك که اویانمادی اویقودن
رختمیدر صاچك که اوله بویله تار مار

بوزلف پرشکنمی یاخود نافهٔ ختن
اول مسك چینمی ویا فتنهٔ تاتار

عاشق کبی خروشه کلیر رعد ایدر فغان
معشوق کبی خنده قیلار برق تابدار

ابر بهار درد ایله افغان ایدر مکر
بنم کبی باشنده آنك‌ده هواسی وار

آهمیدرکه ابر طوتار بویله کوك یوزین
باران یاشمیدر کاقیدر یرده جویبار

طویدق اوچجه باده لبن کیم دهانی وار
بیلدك کمر قوجنجه بلن کیم میانی وار

میل ایتدی قانلی یاشمه اول شهسوار حسن
طویدی مکرکه اول یوره‌ده لعل کانی

نه آغزی وارکه لبلرکی آکه غنـجه نك
قدیکه قارشی کلمکه سروك نه جانی وار
حسنی براتنه چکه‌لی قاشـلری نشـان
باقان یوزینـه دیدی‌که بکلك نشـانی وار
کل رخلرنده سـنبل زلفن کورن دیدی
یارب نه نوردر بوکه مشـکین دهـانی
آغزینی یوق صـانیر ایدی اول پری رخك
کل کبی کلدی دیدی کورنلر دهـانی وار
ایدر طریق عشـقده بکزم صـاری کورن
تاجردرکه مصره کیدر زعفرانی وار

جام لبك کوزومی طولو قانلی یاش ایدر
بوجام باده سریمی دردا که فاش ایدر
ای لاله لعل کبی لب یاره کرم اولوب
اویکنمه یوقسه تکری سنی داخی طاش ایدر
دشمن کبی قلیجله کلوب غمزدك اوسـتنه
ای دوست کورن آنی صانیرکه صواش ایدر
باقنجه کون یوزوکه دوکر کوزلرم یاشی
دیرلردی باقیجق کونشـه کوزی یاش ایدر
قدیکی خاتم ایتدی لبك شـوقی چشمه
خون جکرله رنك ویروب آکا فاش ایدر

مهر رخیله اولدی نکارك سحر قمر
کوینده دور ایدر کیجه لر تا سحر قمر
اول سروقد طوتمغه عیدنده حسنك
مهر اولدی تاج زر آکا زرین کمر قمر
سنسز فلکده اکلنه‌مز کون یره اینر
مثلینی یرده بولمادی کوکه چیقار قمر
مهر رخکله باشنی قویمشدر اورته یه
غمزه‌ك اوقینه سینه‌سن ایلر سپر قمر
معذور طوت قپوك یاتاروبدر غریبدر
شهره دوشوب کزرسه نوله دربدر قمر

مهر رخکله اودلره دوشوب یانار سحر
آهی اودیله کلخن دهری یاقار سحر
طونندی قارشیکه باشنه تاج زر اوروب
طوردی قوشاندی بیلنه لعلین کمر سحر
قانه بویاندی کوزی یاشندن اتکلری
شوق لبکله کورکه نه قانلر یوتار سحر
مهرکدن اوردی صدق ایله دم یوزی آغ اوله
عشقك یولنده چکسه علم وجهی وار سحر
ییرتوب یقاسنی نه ایچون قانلی یاش دوکر
سن ماه رویه عاشق اولوبدر مکر سحر
عاشق کرك که جان ویره سرن طویورمیه
بردمده مهرنی نه ایچون فاش ایدر سحر

ـركون ياقاسنى كل تركيبى چاك ايدر
ـهر رخكله كوركه نه حالت چكر سحر

ـنر زلفيكى دپرتدكجه باد صبح جان تترر
ـاچن آرام ايديسر مرغ هركه كاشيان تترر
تب هجركده هركه كيم طوته جان ودلى لرزه
فغان وآه وناله‌مدن زمين وآسمان تترر
وله‌كر تتره سهم غمزه‌ك اوقى چيقدقجه سينه‌مدن
چيقيجق جان بدن لابد يرندن بر زمان تترر
مكر جانينى قورقوتمشدرر هركون دوكه نجه
صبانى قارشيدن كوردوكى دم سرو روان تترر
ـر كويكده آه ايدوب قاچان دل بى‌قرار اولسه
ـستانده صاناسك يل اسوب برك خزان تترر

ـجان ودلى بيلدكمى كه جانا نه‌لر كدر
ـشمع رخكه يانيجى پروانه‌لر كدر
جان ايله دلى ياقمغه كلدى غم عشقك
نه‌م وار بنم اولان دخى جانانه‌لر كدر
ـله كوزده مقام ايله وكه دلده مقيم اول
چونكه ايكيسى داخى سنك خانه‌لر كدر
سودازده‌در جان وكوكل زلفك اوجندن
زنجيره چك آنلارى كه ديوانه‌لر كدر

کوکلمه کوزم کیم طولودر خون جکردن
محنت طاشنه چالمغه پیمانه‌لر کدر

ای باد صبا کل بزه جانان خبرین ویر
جان بلبلنه اول کل خندان خبرین ویر
نی دللره کل رخلری اوصافنی سویله
بلبللزه اول تازه کلستان خبرین ویر
طوغری کلیشك یار اشیکندنمیدر ای دل
دیکلن براز اوتور بزه دیوان خبرین ویر
واعظ بزه دیدار صفاسینی بیان ایت
زاهدلره وار روضهٔ رضوان خبرین ویر
دل تشنه‌سی زلفك ظلماتنده یول آزدی
حاضراول ایرش چشمهٔ حیوان خبرین ویر
ای دل یولك اوغرادی ایسه مصر جماله
قوللاری‌ایله نیلدی سلطان خبرین ویر
خوش لفظ ایله شیرین لبی اوصافنی سویله
جان طوطینه اول شکرستان خبرین ویر

ای لعل لب نه‌دکلو کاوله آبداردر
آندن سوزك کهرلری چوق آبداردر
قانلی یاشمله کیرپك اوجی اولدی لاله زار
کل سیر لاله زار ایده‌لم کیم بهار در

آی آیدنلغینه قارشی یوزك مصحفینی دل
اوقور روان اکرچه که خط غباردر
طوطی قفسده زاغ قیلار سیر سبزه زار
کل خار ایچنده زار عجب روزکار در
براعتباره قالسه جهان خلقی طك دکل
عالم حقیقتده باقیجق اعتباردر

یوزك کیم کورسه ای ماه منور
صانیر کیم نوردر اولمش مصور
آکوب قدك ینه قامت کتیردم
یوزك کوردم دیدم { الله اکبر }
لبیکك قندی ذکر اولدیغی یرده
شکر آکلسه سوز اوله مکرر
سیه رو زلفکه یوز ویردیکیچون
باشیکه چیقدی اولدی ساکه همسر
کورنلر یوزومی یاشم ایچنده
صو ایچنده خزان یابراغی دیرلر

حرف الزاء

دل سکا میل ایتدی جانم اوزکه جانان ایستمز
درد عشقك جانمه خوش کلدی درمان ایستمز

کوکلمه کلسه خیال خطی رشك ایلر رقیب
اوده قرآن اولدیغن بیلدم که شیطان ایستهمز
سن کیدرکن نالهٔ عشاقدن اینجندی دل
خسته مسکین جان ویریرکن آه وافغان ایستهمز
لبلریکه هرکورن میل ایلهسه اینجنمه کیم
کیمسه اولمیا جهان اینجنده کیم جان ایستهمز
باشمی غلطان کوروب میدان عشقنده دیدی
بونه طوپ اولورکه اوینار کندی چوکان ایستهمز

خیلی کوندر چکینیر سرو چمندن چیقماز
دکمه بر زحمت ایله کیشی یرندن چیقماز
طفل غنچه یالن آیاق یوکوروردی قپوکه
اکلنوب کلمدیکی بوکه دیکندن چیقماز
دل که طویدی لبنك فکرینه حیران اولدی
بر مکسدرکه دوشوب قالدی لبندن چیقماز
برجلر کبی بیقلدی بدنی عشاقك
قصر حسنیکه دل اول برج بدن چیقماز
سوزه کیردکده قیلی قرق یارارسه نوله کیم
چون سوز آچلمیه اول غنچه دهندن چیقماز

عاشقك قدی چون کمان اولماز
غمزهك اوقلارینه نشان اولماز

فش اولورسه عجبمی راز غمك
كیم بو عشقی ایشیدر نهان اولماز

یانش یرینه كوزم بكارندن
دمی واردر كه قان روان اولماز

لعلكان شوق ایله كاشنده
لالهمی واركه باغری قان اولماز

كوزلری ساكه رحم ایدر صانمه
كوزل ایكنده مهربان اولماز

سنسز دل جهانده اكنمز
بلكه باغ جنانده اكنمز

كورمسه كل یوزیكی بادصبا
بر نفس كلستانده اكنمز

عشقدر اكلین قپوكده بنی
كیمسه ایشسز جهانده اكنمز

آلدی دونك قرارینی شوقلك
كه بر آن هیچ مكانده اكنمز

كویكی اوكرنن كوكل مرغی
كوشهٔ كلستانده اكنمز

جمالك لالهزاری بویله قلماز
بوكلزارك كناری بویله قلماز

کلم جـور ایله مه بلبـللر یکه
کوزللك نو بهـاری بویله قالماز
جمالك کلشـنینه اولمه مغرور
کچر حسـنك بهـاری بویله قالماز

حرف السین

بنده یوق کل آرزوسی ایتمزم سروه هوس
دهر باغندن بکا برسروکل رخسـار بس
نخل قدك شـویله عالیدرکه خرمای لبـك
ویرمکه ویرسه‌ك اجازت ایرمکه یوق دسترس
کاربان عشـق ایله سـیر ایله محنت دشـتنی
کیم ندای مژدهٔ وصل ایلر آنده هرجرس
ایلسـون بزدن تقدم یار ایشـیکنده رقیب
صویه نه نقصان کلیر اوستینه کلسه خاروخس

یاقدی دل پروانه سن اول شمع رخساره هوس
یاقینجه قورمی آخر آدمی ناره هوس
اول بت سیمین کوزینی سوزدی زلفندن یکا
طفل ترسـادر نوله ایلرسـه زناره هوس
پاره پاره ایتدی باغرم غنچه وش تیغ هوا
اول کله ا کسـلمدی کوکلمده برپاره هوس

صانمه دلبر میل وار کوکلمده تاج وخرقه‌یه
بی سروپا لایق اولماز کوش ودستاره هوس

غنچه محبوبی صید ایله‌مك ایستر نرکس
قارشوسینه نچوب اغزنده طوتارزر نرکس

سحر اویقوده بولوب لبلرن ایصیردی نسیم
طویمادی صبح کیجه‌دن مست ایدی بکزر نرکس

نوله کل شاهنه باش اکمزایسه کلشنده
تاج زرله باشنی زینت ایدر هر نرکس

تخت کاوس کل وچتر فریدون لاله
بزم جمشید چمن جام سکندر نرکس

برکلك فرقتی داغ اوردی مکرکیم ایچنه
باغری یاشلی کوزی یاشلی یورور اکثر نرکس

شوق لعلکله کوزم بحری لبالب کوهر
یاد چشمکله کوکل باغی سراسر نرکس

بولمق ایسترکه لب جویه کلوبن صوینور
برکشد پیرهن نازکش از سر نرکس

حرف الشین

سروقدك حسن کلزارینه زینت ویردی خوش
بوهوایی کوکلم اول قدی اوزره سردی خوش

قالدی غم قوشلارینك ایچنده كوكلم كوییا
عشق صحراسنده مجنون باشنه اوشدی وحوش

كاسه كوكلومه خیالك فكری اغیارك كیدر
طورهماز شیطان قاچار چونكیم نزول ایلر سروش

شول قدر وار تازه تازه جسمم اوزره پنبه‌لر
كیم تن عریانم اولدی پنبه‌لرله كهنه پوش

باده مهرین چون سپهر خنده پنهان ایلدك
دوریدر ساغر هلالینك كتیر ای می فروش

ینه سن اكارسن ای دل طوقونورسك كوكلنه
كیم طوقنسه طاشه آقار صو ایدر لابد خروش

نوش اولورسه آلمه اغیارك الندن زهر اولور
زهر اولورسه یار الندن ایت لبی یادینه نوش

سرو آزادی بولوب باد صبا چوق اكمش
كیم چیچك كوستردی یاپراق آچدی وویردی یمش

سینه‌م اوستنده كورن تیغیله اوقلارن دیدی
بو صو اطرافنده قاچان بیتدی بودكلو قامش

عشقكك بستانه ایل رغبت ایتدیكی بوكیم
اشك چشممدن صویی آقار ایچنده یاز وقیش

صیغماز اولدی دریسنه غنچه شادیدن سحر
سنك آغزكدن صبا كیم بیایر آكا نه دیمش

ـبجده چون شیر چرخه اوردی زین زر کونش
ـیکدی میدانده لوای ازدها پیکر کونش

شویله نورانی اولوبدر کیم یوزندن نور آقار
خاك درکاهیله تا کیم بولدی زیب وفر کونش

ـرخ میداننده سیمین حلقه سینی ماهنك
ـیزهٔ زرین ایله قاپدی شـه خاور کونش

شرقی غربی سر ایدوب فتح ایتدی تیغ و تیر ایله
کیردی ظلماته واروب مانند اسکندر کونش

ـسن بت چینك جمالی قصرینی نقش ایتمکه
ـکاسهٔ چینیده آلتون حل ایدر بکزر کونش

کلشن حسنکده برحوض زبرجددر فلك
کاسهٔ زریندر اول حوض ایچره دور ایلر کونش

ـشوق رخسارك یاقوبدر یوره کنی شویله کیم
ـقانده برصو کورسه اوستینه دوشر تتر کونش

کوکلی کچدی یارك اغیارك کوروب کوزمده یاش
ـنالی اول سیل بوزدی قالمادی طاش اوزره طاش

لبلرکدن اوزکه محرم یوق دهانك رازنه
بو ایکیدن کیم تجاوز ایتدی بوسر اولدی فاش

ـسروی قارشوسنده ایکلر دمبدم باد سحر
ـونك اول دردیله دائم کوزی یاشدر باغری ناش

بولمادی مخلص کوکل غمزهڭ اوقدن اولدی خون
مطلع ایوان حسن آلتنده کی پیوسته قاش

روضهٔ حسنینی دلبر شویله تزیین ایلمش
کیم کوروب جنتده رضوان آنی تحسین ایلمش
باغبان حسن قویمش کللرین آچلمغه
طاغیدوب قاقللرین سنبللرین چین ایلمش
بزمه کرما کرم ایکن کلمش رقیب ترش رو
سرکه دوکمش اوستنه اول اودی تسکین ایلمش
دل لبك وصف ایلمش کورسه‌ڭ نه شیرین سویلمش
رخلرڭ مدحنده شعرین نیجه رنکین ایلمش

لبلرڭ وصفن صراحی جامدن کوش ایلمش
باغرینك قانن ایچنده قایناتوب جوش ایلمش
کوکلمك بتخانه سنده زلفك اوجنده لبك
صانکه مریمدر مسیحایی در آغوش ایلمش
آیاق اوزره طوره‌ماز زلفك صالینیر هر یکا
بزم حسنکده لبك جامن مکر نوش ایلمش
فتنه و سحر وفسونیله کوزڭ زلفك لبك
کوکلی مفتون عقلی واله جانی مدهوش ایلمش
یکی یاریله اوله‌لدن آشنا اول بی وفا
بیزم ایله اسکی عهدینی فراموش ایلمش

آنلر ایله همنشین ایدوب دل آواره‌یی
خاطرینی اوغرایوب افتاده‌نك خوش ایلمش

کویك کداسی اوله‌لی دل پر صفا ایمش
بیلدم صفا سورن بوجهانده کدا ایمش
طاؤس زلف ایدندی بویك سدره‌سن مقام
ایرن دیدی‌که نجه یرك منتها ایمش
عشقك بلاسیدر بنی هجر اودینه آتان
بیلدم جهنم اودونی یاقان هوا ایمش
کوزم یاشینی سیم ویوزومی زر ایلدی
اکسیر مهر یار عجب کیمیا ایمش
اورتالرینه سوز براقیر قدیکی آکوب
طولاشدیرن چنارایله سروی صبا ایمش
کویك طرفلرین طولاشیر دائما صبا
مسکین بلای زلفك ایله مبتلا ایمش
یالواردق اورته‌یه براقوب غمزدك اوقنی
قاشك اکلدی نه قتی باشلی یا ایمش

نرکس کوزوکك خسته‌سیدر بکزی صارارمش
لاله لبکك تشنه‌سیدر باغری قارارمش
سبزه‌ش که لبك جامی‌ایله باشلری خوشدر
کاشانده صبا غنچه‌لرك آغزین آرارمش

خطك غمیله جان ویرنك مقبرەسنده
اوتلرکه بیتر هربری بر دردە یارارمش
لعلیکه نه کیفیت ایله ایردیکنی می
شیشه ایله آغز آغزه ویروب جامه صورارمش
چشمك هوسی نرکسك اویقوسنی آلمش
یوللره باقوب قالمغیله کوزی قارارمش

لاله رخکك شوقی اوروب جانمه آتش
قیلدی دلی سنبل صاچکك فکری مشوش
لعلیکی کوروب دل نجه آه ایلسون ای ماه
کندی الی ایله کیم اورور جاننه آتش
زلفی غمی ایله قودی جان عودنی اوده
اقشام ایریشوب کیتدی دیدی کیجه‌ك اوله خوش
زلفنده نه خوش حالدر اول هندوی خالی
بالین ایدینیر سنبل وبرك کل مفرش
چشمم اوزه‌نوب جامهٔ زیباسنه یارك
تن خرقه‌سنی قانلی یاشی ایتدی منقش

حرف الصاد

چون خاتمی جماله لب لعلی دوزدی فص
دعوای حسنه قارشی کوزی ظاهر ایتدی نص

دلر شکارینه نه کمند و کمان کرك
زلفك کرهارینی چوزمه قاشیکك یاینی یص
پیکان تیری سینهٔ سوزانده ای رقیب
برپاره اود در آل آنی داخی کوزوکه بص

حرف الضاد

بیلده برکز کورونورکن دنیاده خرم ریاض
عاشقه وصالك بهاری کوسترر هردم ریاض
ای کوکل دائم ایرم صانمه کوزللر وصلنه
بوجهان باغنده چون کیرمز اله هردم ریاض
اول یکاده عنف اغیار وبویوزده لطف یار
برطرفده قیش قیامت برطرف خرم ریاض
ترلدکجه رخلرك بولور لطافت باغ حسن
تازه اولور شبنم ایله اولیجق پرنم ریاض

حرف الطاء

صفحهٔ حسنینه صورت ویردی یارك خال وخط
خط مصحف خوب اولورقوندقده اعراب ونقط
حسن ایلندن زلفکك بدعتلرین رفع ایتمکه
حاکم قدرت عذاریکه ویروبدر دست خط

شام زلفکده قمر صاندمسه رخسارك نه غم
کم قارا کو کیجه‌ده حس بصر ایلر غلط

پیری حسنك مصرینه نیل اولدی اشکم جوینك
اول پریسی عشق بغدادی اوکنده اولدی شط

آیاق اوزره طوره‌ماز سایه یانکجه سورینور
سروقدکدن دوشوبدر بکزر اولمشدر سقط

عشق میداننده چوق مردانه‌لر باش اوینادی
اول کمنده سن کرفتار اولمادك ای دل فقط

لبك فکرینه جان آتمش کلیر خط
کیجه‌یی کوزینه قاتمش کلیر خط

ینه نه فتنه‌لر اظهار ایدیسر
سر زلفکله باش چاتمش کلیر خط

کسرسه‌ك باشن اکسلمز یانندن
لبیکك شربتن طاتمش کلیر خط

عذارك خالن اوغری دیبه طوتدی
بکا مشکین اوغرلانمش کلیر خط

کونه قارشی اویودی ترلیوبدر
که یوزنده صویه باتمش کلیر خط

حرف الظاء

حیوان کبی تن بسلییجی جاندن ایدر حظ
جان پرور اولانلر لب جاناندن ایدر حظ

جان طوطیسی اول لعل شکر باره هوسدر
دل بلبلی اول یوزی کلستاندن ایدر حظ

چشمم لبکه میل ایدرایسه عجب اولماز
صرافدرر لعل بدخشاندن ایدر حظ

غم سبزه‌سنی صولاسه یاشم سوینیردك
بکزر شول اکنجی‌یه‌که باراندن ایدر حظ

مهمان غمه خوان جکر ویر ایصیجقله
آچذم بیلیرم آنی او بریاندن ایدر حظ

حرف العین

وصفکی بلبلدن ایتمش استماع
اول صفادن سرو اورور طورماز سماع

غم قماشین عشق شهرینه ایات
اول دیارك پاپیدر اشبو متاع

چون غم عشق ایله ایتدك مرحبا
دی قرار وصبره ای دل الوداع

واقف اولدی خط دهانك رازنه
حضر بولدی سرغیبه اطلاع

ابلرکدن کچمدیکی جان بوکیم
«کل سر جاوز الأثنین شاع»

رخلرك نوردن آلماز حظ رقیب
دیدهٔ اعمایه نفع ایتمز شعاع

باصدی وصالك شربتنی هجر آجیسی
افتراقه دکمز ایمش اجتماع

شوق رخكله اودلره دوشوب یانار شمع
اولسه عجبمی دردایله زار ونزار شمع

تحریكنه نسیم سحركاهك اویماسه
اوزاتمازایدی دل سكا ای كلعذار شمع

باشینه اوذ یاقوب ینه طوروردی قارشكه
زاه هواده كورمسه كوچ ای نكار شمع

باشن هوا یولنده قومایدی اورتەیه
بولمازدی تخت سیمه چقوب اعتبار شمع

كوز كیجەدن آصلوب قارشكه طورور
كیجه صباح اولنجه اوككده یانار شمع

جانینه چكدی عشقك اودی وجهی وار اكر
یانوب یاقلسه هركشی‌یه زار زار شمع

یانمازدی اوده اللر ایچنده دل اوزادوب
شوق جمالك ایلمسه آشكار شمع

حرف الغین

زلفك اوجنده یاناغك شب چراغ
كون یوزكده كیم یاقار هر شب چراغ

یزدن ایله روضه در صحرای عشق
یادی ایله کیشی یه طاغ اوستی باغ

عشقك دامنه دوشدی مرغ جان
قاره زلفك چون یوزكده قوردی آغ

سینه‌م ایچنده یاقوب عشقك اودین
حسرت خالك قودی باغرمده داغ

لاله‌نك باغرنده خالك داغ اوروب
سنبلك بویننه زلفك طاقدی آغ

شوق رخکله باشدن آیاغه یانار چراغ
راه هواده ایتدی مگر ترك سر چراغ

برداغ قویدی باغرینه خال رخك غمی
کیم آجیسندن اویویه‌ماز کیجه‌لر چراغ

براود براقدی جانمه عشقك که کیجه‌لر
یوممز کوزینی صبحه‌دك اولور سحر چراغ

آهم شعاعنی که کورور روزنمدن ایل
صانیرکه صبحه‌دك اوكمزده یانار چراغ

یندیغنی قورتماز ایمش عشقك آتشی
بولور اود ایچره آنك ایچون اشك تر چراغ

شوقکله جانمی یاقوب آه ایتدیرور بکا
دیوانه درکه کل ایله قارشی طوتار چراغ

کورسه جمال یاری بولور سوز دل سکون
عادتدرر سیونر اولنجه سحر چراغ

حرف الفاء

اوله‌لی قدك خیالی دلده جانا معتکف
قلبنی عشقیکه قابل ایلمشدر اول الف
آتش عشقه دوشنده یوز صوینی نیلر کوکل
برمحل هیچ ایکی ضدایله اولورمی متصف
هر طرفدن دلدی باغرم ناوك دلدوزیار
عشق یولنده بکا کوستردی یوللر مختلف

کل موسمی وآب کناری هوا لطیف
نوش ایله باده کاولدی می دلکشا لطیف
کرم اولدی نار رخلرکه بکزه‌دیکنه
اویکندی عارضیکه سنك اولدی مالطیف
سیر ایتمکین کشی یولکز لطفی یوقدرر
برسرو قدیانجه کرك اوله تا لطیف
جمع اولسه جام باده لبکله لطیف اولور
بریره کلسه‌لر اولور اهل صفا لطیف
صوندقجه لبلرك نه عجب حظ ایدرسه دل
شیرین کورونور آجی سوز اوزره ادا لطیف

عكس رخكله دوندی كلستانه هرطرف
بولدی بهار حسنك ايله ير يوزی شرف
سيدان غمده صف صف اولوب طوردی كيرپكم
قانلر دوكلدی يیره طوقشدی اول ايكی صف
پروين ديشيكه دُرلرينی نيجه بكزه دير
نه قاتی برك يوزلو حياسز اولور صدف
دل آكدی مشك چينی كوروب زلف وخالكی
تشويش ويردی كوكلنه بوفكر نا خلف
زميكه كندی بردريه صاريلوب كلير
مطربلره ويرير نه كيرسه الينه دف

حرف القاف

كلستان ايچنده باقدم كوردم اول كل يوزلو يوق
غنچه پيكان اولدی كوزومه نهال سرو اوق
آغزك اوپمك آرزوسنده كوكل خير ايتمدی
نه‌قدر آصی ايده چون اورته‌ده سرمايه يوق
ياشمك سيمابنه اولدی كوزم زر ناودان
اوله‌لی عشقك كداسی حاصلم آلتون اولوق
آه سرديمی كوروب زلفی طولاشير رخلرين
خوش‌كلير آتش كناری چون هوا اوله صووق
رخلرك دورنده چوغالسه كوزم ياشی نوله
كيم اولور البته صولر نوبهار ايردكده چوق

خوشهٔ زلفینی کوزلر باغ حسننده رقیب
یار ناز کدر صدرمز کوزینه آنك قوروق
شویله طولدی دامن کلزار سیم وزرله کیم
نرکس ایله غنچه نك کوکلی وکوزی اولدی توق

کلشن جنتدرر یوزی ایچنده خار یوق
زلفی نیلر آنده چون جنتده دیرلر مار یوق
کیمدر اول کیم آغزنه غنچه دییه قدینه سرو
سروده رفتار اولماز غنچه ده کفتار یوق
کورینور کوزیمز آغزی کون یوزنده ذرّه وار
خط وهمیدر بلی کیمسه دییه مز وار یوق
دیر کوزن اغیار دمسرداك قارا کو کوکلنی
کلخنی بردوده بکزر کیم ایچنده نار یوق
مل دیمك اولماز لبینه ملده چون اولور خمار
کل دیمك اولماز یوزینه کلده شکر بار یوق
مجلسه درلر نثار ایلر آچینجق آغزینی
چوق صدف واردر ولیکن بویله اولور یاریوق
دیشلرك وصفنده سوزچوق ایللرك اغز کده ایلك
بیك صدفده بونجلین بردر شهوار یوق

کوکلمی عشقك غمیله بیقرار ایتدی فراق
بنلرك کیبی قرارم تارمار ایتدی فراق

اول یوزی کل شوقیله بلبل کبی زار ایلیوب
قنی یاشمدن کنارم لاله زار ایتدی فراق

غنچه وش باغریمی خار غمله پرخون ایلیوب
کل یوزك دردیله بلبل کبی زار ایتدی فراق

غصهٔ زنکله اویقو کورمز اولدی کیجه‌لر
ی یوزی کل کیرپکم کوزمده خار ایتدی فراق

بیقرار اوله غم زلفکله ای لاله عذار
طك دکل کیم بیرومی شوقکله تار ایتدی فراق

مدعینك طعنی اوقدن نه غم شیمدن کری
چوره یانم سیلك حسرتله حصار ایتدی فراق

آچیلیرمی بوکوکل وصل نکار اولمیجق
غنچه قاچان آچیلیر فصل بهار اولمیجق

شمع جان اویانه‌می دوشمیجك عشقه کوکل
نورمی ظاهر اولور ناره یانار اولمیجق

ن آغزده یاراشیر چنك در آغوش کرك
محبتك دادمی اولور بوس وکنار اولمیجق

خط غباریني یوزکده قومه کیم خوب اولور
کل رخك مصحفنك خطی غبار اولمیجق

اول که نازك دل اوله لاله کبی کلشنده
جمی آلماز النه تازه بهار اولمیجق

کیم باقار بادەیە چون اولمیە کل رخ ساقی
لالە زاری نیدەلم لالە عذار اولمیجق
صبحە دك چنك چالار هر کیجە قاپوکدە رقیب
نەیی اولورسە ایدر کیشیدە عار اولمیجق

کل دفترین سحر یلی آچدی ورق ورق
بلبل صفات حسنك اوقودی سبق سبق
جام لبك قوقوسی ایلە مست اولوب صبا
کل غنچەسینك آغزینە صوندی ورق ورق
آلمش رقیبی اورتە یرە قاپوك ایتلری
آدم یرینە کچمش اول ایتە بە باق بە باق
قان یاغی اولدی لعلکی چون لالە بادەیە
بولسە ایچردی قانی آنك چنق چنق
زنباق بوکون اوموزینە سجادە سن آلیر
دون کلشنە شراب طاشیردی قبق قبق

شوق لبکلە برنجە دم یوتدی قان شفق
مهر رخوکی ایلدی آخر عیان شفق
بکزردی ایشککدە آقان قانلی یاشلری
کوکلر یوزندە طورسەایدی هرزمان شفق
قانلی یاشم ایچندە رخی عکسی دلبرك
خورشیدد رکە اولمش آکا سایبان شفق

یانمازدی تاب شوقك ایله اودلره دوشوب
مهر رخکله چکمه سه سوز نهان شفق
قانلی یاشیمی قویسه‌ك ایشیککده آقمغه
باشدن باشه اولوردی تمام آسمان شفق

بنم کبی بریوزی که اولدی‌ی عاشق
کیم حسرتیله باغرینه داغ اوردی شقایق
عشقکده ایدر آی کبی یوز آقلغی حاصل
مهرکده سنك صبح کبی کیم اوله صادق
مست اولدی لبك فکرایله دل دور رخکده
کل موسمیدر عارف اولان اونیه آیق
اول غنچه لبك بندن ایشت سرّ میانن
دکمه کشینك اینی دکل حل دقیق
باتدی صویه نیلوفر تر اولدی یوزی زرد
غرق اولدی کوزی یاشنه صان چهرهٔ عاشق
چون رخلریدر مشرق انوار الٰهی
وار وجهی دیسه‌م خطنه کر شرح مشارق

اول مهر ماه رویه بو سروقامت آنجق
یوق یوق نه قامت اولسون بوبرقیامت آنجق
غمزه‌کله کوزلریکه هر کیم نظر قیله دیر
اول فتنهٔ جهانده بوجان نه آفت آنجق

جان اولدی خط لعلك تفسیری ایچره عاجز
سرّ نهانی واردر برمشكل آیت آنجق
آب عذارك ایچره سجاده صالدی زلفك
ایصلانمادی آیاغی خیلی كرامت آنجق
سینه‌مده غمزه‌ك اوقی سهم سعادت اولدی
جانیمه خشم چشمك عین عنایت آنجق

جكرین لاله زارك صولدورر عشق
كوكل كلزارینه كل طولدورر عشق
بو صودن نیجه‌لر ال یودی جاندن
كیرن چیقماز نه دیپسز كولدورر عشق
بو یولك منزلیدر محنت آباد
كیدن كلمز نه مشكل یولدورر عشق
صارارتیر تاب محنتله یوزینی
كوكل میوه‌سنی چون اولدورر عشق
نه غم كیم جان یاقارسن ایایه چنك
آثار كن قومه الدن اولدورر عشق

اگر اولدكسه اول مه‌رویه عاشق
كوكل اول صبح وش مهرنده صادق
كورینور سینه‌سنده تازه داغی
كیمه اولدی كه لاله بینه عاشق

قریشیر ایتلرك ایشینه اغیار
آکا کیم دیدی کل ایت کتخدالق
النـدن یبره قویمادی ایاغی
بهـار ایریشـدی لاله اولماز آیق
سوکی چونکیم وصـالك آیریلقدر
نولیـدی اولمیـدی آشـنالق

حرف الکاف

دردکایله کوهسار اورمشدرر کوکسینه سنك
قنلی‌یاشدن لاله زارك اولدی یوزی لعل رنك
پاره‌لر درر نجوم آندن افق قاندر شـفق
سینهٔ چرخه شو دکلو اوردی آهمدن خدنك
بزم غمده یاره اولدی خون دل باغرم کباب
قامتم چنك اولدی کوزم یاشلری اوتار چنك
دوکمسـه کوزم یاشن کلمزدی خط عارضی
حسنکك آینه‌سی نم کورمسه طوتمازدی‌ژنك
کیم خیال زهد قلسه عشق بی باك اوستنه
بکزر اول بی عقله کیم بربادهٔ لعل اوزره بنك

طاغیدوب سـنبللرك کوکلم پریشـان ایلدك
کوستروب ریحان خطك عقلی حیران ایلدك

قاشلریکی چاتدك آتدك جانه غمزەك اوقارین
یاغمورا ایله قومادیك تیر و باران ایلدك

نقد عمرم غنچه وش آغزك خیالی قیلدیکیم
خردهٔ عشقیکی کوکلم ایچره پنهان ایلدك

کوزجی قویدك رخلرك اوستینه جانا غمزه‌کی
حسن کنجینه اول اوغری‌یی نکهبان ایلدك

قالمالازم جان نقدینه باکه لب جانان کرك
بن جهانی نیلرم ازل کیشی‌یه جان کرك

لبلرینه میل ایدرسك کوزلرندن کی صاقین
احتراز ایله بلادن چونکه ساکه جان کرك

عقل و صبر و جان و دل طورماز خیالك اولمسه
لشکری ضبط ایتمکه ایچنده بر سلطان کرك

جانده یر ایتمکه قدی ایستر آغزندن مدد
شاخ کلدن اوقدر اکا غنچه‌دن پیکان کرك

زلفنه طولاشدی دل آیروق نیجه اولان خلاص
مشکل ایشه اوغرادی قورتامیه آسان کرك

سینه‌می چاك ایتسه تیغ زهر پردردی آنك
قومکز مرهم که اولدرسون بنی دردی آنك

عشق یولنده آنی کیم چشمك بلاسی خاك ایدر
توتیا اولور محبت اهلنه کردی آنك

کوستریر شادی بهارین عشقه کلکون یوزك
غم خزانن عرض ایدر ساکه دخی زردی آنك
غمزه‌ك اوقلارینی آت جانه دیمزسه باقشی
باشنی اکمش قولاغینه نه سویلردی آنك
بر نهال تازه سك وارمه رقیبك یاننه
کیم زیان ایلر سکا ناکه دم سردی آنك

حقهٔ لعلکده مشکین دانه‌لردر بنلرك
شویله بکزر نقطهٔ شیر شکردر بنلرك
کوزه در کنجینهٔ حسنکده لعلك حقه‌سی
هندودر کیم خازن درج کهردر بنلرك
کورمشدی روم ایلنده کمسه فلفل بتدیکن
اول سبیدن رخلرکده معتبردر بنلرك
قالدی چشمم یاشی نیلینی تماشا ایتمکه
سیر ییرین خوش بیلیر صاحب نظردر بنلرك
بزم جانده رخلرك شمع جهان افروزدر
دوشوب اول شمعه یانان پروانه‌لردر بنلرك

کل یوزك دورنده کورن خط ریحانك
ایدر ای مه فتنه‌سیله طولدی دورانك سنك
شرح ایدوب سوزدلی صاچارزدی آغزم نارلر
دل صوقوب سویلتمسه آغزیمی پیکانك

برنهال سرودركيم نقش اولور آينه ده
باغ جانده سايهٔ قدّ خرامانك سنك
نقد اشك ايله طولو بركيسه در چشمم بنم
كيم باصوبدر مهر آكا لعل درافشانك سنك
خط يازيلير چونكه نمناك اوله نيچون خوب اولور
كل يوزكده ترلدكجه خط ريحانك سنك
كوزدى اشعارمده حسنى وصفى دلبر ديدى
روضهٔ رضواندن آلمش نسخ ديوانك سنك

كرچه كه آچيلير سوزدن دهانى غنچه نك
آغزكه اويكنمكه يوقدر دهانى غنچه نك
وير ميلدن باغ حسنكدن خبر باد سحر
نه كولر يوزى نه آچيلير دهانى غنچه نك
چون صبا ديوانه سن همراز ايدندى كنديه
فاش اوليسر ايللره راز نهانى غنچه نك
حسنك چاغن كچيردى غير ايله اول كلعذار
خار ايچنده كچدى حيفا كيم زمانى غنچه نك
لعل يازه اويكنيرسك ديه خشم ايدوب صبا
باشنه طار ايلمشدر كلستانى غنچه نك

ديدى كيم زلفم يوزومه تار مار ايتسه‌م كرك
عالمك روشن كونن دون كبى تار ايتسه‌م كرك

سنك چون اوردی دله‌دیدم که نیلرسك دیدی
اول قدیمی عهد اساسن استوار ایتسه‌م کرك

کل کبی شوق رخکله کرم اولوب ای غنچه لب
باش آچوب سرّ نهانم آشکار ایتسه‌م کرك

نوبهار وصل ایرنجه یاش یرینه قان دوکوب
کلشن حسنك کنارین لاله زار ایتسه‌م کرك

اختیاری عادتك بر خرقه‌در بر کوشه‌ده‌در
بن‌ده زلفك کبی آنی اختیار ایتسه‌م کرك

قانمی ایچمك دیلر اول چشم خونخوارك سنك
جانمی آلمق دیلر لعل شکر بارك سنك

سرو قدك سایه‌سنده غصّه‌دن آزاد ایدم
باشمه اولدی بلا زلف سیهکارك سنك

بیك کز آرتق وعدهٔ مهر آلدی آغزکدن کوکل
وای نولیدی ذرّه‌جه اولیدی اقرارك سنك

زلفکه اویوب بیله کتمشدی دل کلدی ینه
سحریله باشن چویردی چشم سحارك سنك

سوزلرم انها ایدر هرسوز که آغزکدن چیقار
سوزلرم اشعار ایدر ای دل بو اشعارك سنك

یارسز ایشمی بیتر ایش بیتیریر یار کرك
کشی‌یه یار کرك یارده غمخوار کرك

عشق کوینه قدم باصمادی آدین صاقنان
کیمنه یار کرك کیمنه عار کرك
نیجه بر ایشیده‌لم آجی سوزین اغیارك
طاتلی دیللی بزه بر لعل شکر بار کرك
کل کور آراده طولی کللر آرایجی خار
عالم اغیارله طولدی بزه بریار کرك
کوکلنی زلفکه آصام دییه عهد ایتمش ایدك
کل طور اقرارکه کیم کیشیده اقرار کرك

سایهٔ سروده جام ومی کلفام کرك
اولیجق بوایکی برسرو کل اندام کرك
پایمال ایتدی غم دهر بزی ای ساقی
دستکیر اولمغه دمدر برایاق جام کرك
خام صانمه بزی کیم پخته ایله آلدانیرز
زاهد پخته سکا بیزه می خام کرك
کلشنك سرو وکلندن نه بیتر ساکه کوکل
حسن باغنده کی اول سرو کل اندام کرك
رام اول امرینه اول سرو کل اندامك که
کیشی جانیله دلارامه دلارام کرك

ای صبا باشلادی سرد اولمغه مشکین نفسك
زلفی شوقدن آنك کچدی مکرکیم هوسك

نوله عكس لبی دوشدیسه كوزم كوشه‌سنه
صانكه شیرین ایله زین اولدی كناری ارسك

ناله قیلماز كوكل اولماسه غمك پیكانی
لابد افغان ایده‌مز كیتسه زبانی جرسك

دویموب آجیسنی شهد لبك فرقتنك
ایكلیوب باشنی دوكمكده ایشی هر مكسك

كل رخك یادی ایله دوشدی غمه بلبل دل
خوش نفس اولدیغیچون چكدی بلاسن قفسك

نكهت سودای سر زلفك ایله كسدی سنك
مادر دهر مكر نافنی مشك ختنك

الی ایرشمدی زلف سیهك خرقه‌سنه
پوست‌پوش اولدی چیقوب تركنی اوردی وطنك

یاقدی اود كبی رخك پرتوی جان خرمنی
آقدی صو كبی كوكل كوره‌لی چاه ذقنك

شوق رخسارك ایله یاشم آقارسه یاره‌شیر
كه اولور آب روان زینتی صحن چمنك

بولدی بیان كمرك موی میانك فكری
حالت قیلدی یقاسن شوقك الی پیرهنك

قوس قزح كبی بویم ایدوب كمان فلك
تیر شهاب آهمه ایتدی نشان فلك

دوز کون ایشی بزمله ایکی یوزلو لکدرر
طور ماسه برقراره نوله هر زمان فلك
شوق رخکله برق کبی اودی چاقیلور
چون رعد کبی ایتدیره باکه فغان فلك
زلفك غمیله قیلدی سیه دل بولوت کبی
باران کبی کوزم یاشن ایتدی روان فلك

زلفك غمیله کوکلی آواره ایلدك
غمزهك اوقیله یورکمی یاره ایلدك
یاره ایلدك یورکمی تیغ فراقله
اغیاره ایده‌جك ایشی سن یاره ایلدك
باغریمی پاره پاره قیلوب تیغ هجرایله
هر پاره‌سن دونوب ینه بیك پاره ایلدك
دردیمه چاره ایسته‌مه‌کیم چاره اولمادی
کورکیم بنی نه وجه‌ایله بی‌چاره ایلدك
زلفك هواسی‌ایله شکسته دل ایلیوب
باد صبا کبی بنی آواره ایلدك

کلکون ایدر لبك چو ینـاغن بنفشه‌نك
کورن قوماز الدن اباغن بنفشه‌نك
داغلاندی لاله‌نك یوره‌کی نار رشك ایله
باغ رخکده کوردی طوراغن بنفشه‌نك

ایشتدی دل اوزاتدیغنی زلفکه سنك
یوردی صبا چمنده قولاغن بنفشه‌نك
دویمز سحر تغوغنه نازکدرر یوزی
اوشوتدی باد صبح یناغن بنفشه‌نك
ال صوندیسه عنانه کلکون حسنکك
برسورچمك ایله کسمه ایاغن بنفشه‌نك
ترکلری یتیشدی کلستان حسنکك
کیمسنه آلماز اولدی بر پوله باغن بنفشه‌نك
فراش باده دیك اله کیرمزسه شمع کل
یاقسون چراغ لاله‌ده یاغن بنفشه‌نك
سرمست کوردی نرکسی حد اورمق ایستدی
آلدی صبا الینه چوماغن بنفشه‌نك
صووارمغه صویه چمنك تشنه لبلرین
طولدیردی شبنم ایله صوماغن بنفشه‌نك

اولدیم ساکه یار نولسه کرك
قیلدیم آه وزار نولسه کرك
زلفکچون قرارمی طانیدوب
اولدیم بی قرار نولسه کرك
دله دیدم که وارمه عشق یولن
دیدی همی یوری وار نولسه کرك
نه کلیرسه باشیمه عشقکدن
ایلدم اختیار نولسه کرك

باش آچوب عشقکه قدم باصدم
سنك ای کلعذار نولسه کرك

یارك اوقینه چونکه جکردن سپر کرك
میدان عشقه کیرمکه اوّل جکر کرك
دل خون وسینه یاره جکر پاره جان فکار
کورکیم بلای عشق چکنده نه‌لر کرك
سیم وزرایله طوب‌طولودر قوینی غنچه‌نك
آچیتدی کوکلنی آنك اول سیم وزر کرك
کولدیرمکه بنی نوله آه ایاسه کوکل
کل غنچه‌سی آچیلمغه باد سحر کرك
عشقك کرك که سنك‌ایله باشه وارەوز
آیاقده قالمغه کیشیده برهنر کرك

دیرلر کیشی‌یه جان کرك آندن جهان کرك
جانان که اولمیا نه جهان و نه جان کرك
کوزم یاشی آیاغنه یوز اوردیغی بوکیم
سرو سهی کنازینه آب روان کرك
شوق لبکله قانه قاچان بوزیانیر رقیب
اول طاشی لعل قیلمغه خیلی زمان کرك
دور رخکده قانمی ایچسه لبك نوله
کل موسمی ایرشدی می ارغوان کرك

راز دهانی نه بیلیر دکمه خرده‌بین
سرّ نهانی طویغه کیم نکته‌دان کرك

عشقلڭ، هواسی ایله کوکل خوشدم اولمغه
زلفك غمیله نافه کبی باغری قان کرك

شوق جمال یاری نه دیر شرح ایدوب کوکل
کون کبی اول عیاندر آکا نه بیان کرك

دل صاچی دیوانه‌سی برکیمسه‌نك
جان رخی پروانه‌سی برکیمسه‌نك

کنج وصالینه مکان اولدم دیه
اولمشم ویرانه‌سی برکیمسه‌نك

سرمز مستور ایکن فاش ایلدی
کوزلری مستانه‌سی برکیمسه‌نك

بولنه جان ویرمك اولوردی اکر
اولمسه جانانه‌سی برکیمسه‌نك

ایلدم خفی سراین قلبمك
کاوله خلوتخانه‌سی برکیمسه‌نك

کل یوزکه باصار آیاق کاکلك سنك
هی نه قارا کوکللودر اول سنبلك سنك

سن کل کبی چمنده کزرکن روامیدر
خار غم ایچره ناله قیله بلبلك سنك

کیمدر یوزوکی روضهٔ رضوانه بکزەدن
جنت چمنلرینه دکر برکالك سنك
دل مرغنه که قوردی قارا زلفلك آغنی
بیك مرغ جانه دانه صاچار فلفلك سنك
بلبل کبی فغانمی کوروب اول‌کل کولوب دیدی
آفاق ایچنی طوتدی ینه غلغلك سنك

حرف اللام

حسرت لعلکله طولدی غنچه کبی قان کوکل
یوزك کوستر که اوله کل کبی خندان کوکل
طوپ اولەلدن زلفی چوکانینه اول کل یوزلونك
مهرومه کبی دون‌وکون اولدی سر کردان کوکل
شمع سوزانه صو دکسه ناله وزاری قیلور
نوله پیکانك اوجندن ایکلسه سوزان کوکل
کلیلدن کاربان کوی دلبردن خبر
دوشدی یولاره جرس کبی ایدر افغان کوکل
کلستان اولمشدی حسنك عکسی‌ایله برزمان
فکر اغیارایله شیمدی اولدی خارستان کوکل

جوهر جان اولەمی شول درّ شهواره بدل
کآب حیواندن چیقارەدی آنی غوّاص ازل

بحر عشقك عمقنه ایرمك زهی فكر محال

قصهٔ زلفیكی عرض ایتمك زهی طول امل

اول نه كوهر دركه جان ملكی خراجی قیمته

عقل صرافی قیاس ایتسه بهاسن فی المثل

یازمغنه قصر جمالنده نكارك شمسه‌لر

یوزومك آلتونی نقاش اشكم قیلدی حل

بار هجرانن آنك حمال كردونه اكر

اورسه‌لر یردن قیمیلدانمق دكلدر محتمل

دلده عشقك دیدده چشم ودهان وزلفكك

قنی خوشدركه یاراشیر علم ایله اولمق عمل

غنچه كبی نیجه دمبسته اولاسك كل كبی

آغزك آچ طوت سوزم آغزك طوتمدین دست اجل

وار آیاغنده او سروك سایه‌وش طوپراق اول

كل بری قاچ سرسری حلقهٔ عشاق اول

قنی شنكین دلدر اول سرو سمنبر چون كوكل

سن آیاغینه یوزك سور صو كبی مشتاق اول

لاله كبی رنك صاتمه بوی ویر عنبر كبی

سرو كبی یوكسلك اوله كل كبی آلچاق اول

عشق تاجینه اورورسه‌ك چار عنصر تركنی

خرقهٔ زلفن كیوب سر حلقهٔ عشاق اول

زرق صاتمه رزق ایچون کل زیادن صافی اول
زاهد زراق اولمه عابد رزاق اول
چکمه‌یم غم دیرسه‌ك اولمه اول عروس دهره چفـ
بو فلك ایوانـنـك آلتنده ای دل طاق اول

دمی واردر کیم غم عشقکله کوزم نم دکل
لبلرك شوقیله قان دوکمزسه کوزم نم دکل
نیجه کوندر آلمامش غنچه دهانکدن خبـ
اول سببدن کوکلی آچلماز یوزی خرم دکـ
یوزومی دوندرمزم یوز ییل یوزوکی کومسه‌م
یاردن یوز ییلده یوزن دوندورن آدم دکل
جان ودل یاپماغه سعی ایت قو جهان بنیادیـ
چون بیلیرسك که بنای آب وکل محکم دکـ
یوزوکی کوزمدیکم کون کون دکلدر کیجه‌در
دم که لعلك یادی ایله کچمیه اول دم دکل
غم چکرسه‌ك باری چك بوزلف عنبرساغمـ
چون جهان محنت اویدر هیچ دل بی غم دکـ
کلمز ایمش شادی اول یرده کاوله عشقك غمی
جای عشقکدر کوکل کلمزسه بشادی غم دکل

نیلکون یاشمله حسنك مصری ای وجهی جمیل
شویله صورت طوتدی کیم رشك ایلر آکا مصر نیل

اینجه بیلکه دهانك نکته سینی آکدی دل
اهل دللر مجلسنده اولدی خیلی وقال قیل

اوقودم کوردم دیزلمش جام لعلك اوستنه
قیل قلمله { هذه عین تسمی سلسبیل }

وجهی وار آهم، کوروب میل ایلسه اول غنچه‌لب
کیم کلستانده اکیلیر کل بوداغی اسسه ییل

کویکه عزم ایلسه‌م اشکم صولار یوللارکی
اهل خیر اولان طریق حجده صو ایلر سبیل

غمزه‌لك اوقلاری کوز آچدرماز کورلدن سنی دل
ایره‌لی وصلك بهاری یاغدی یاغمور متصل

زلفنك تاری که رخسارنده اولمش پیچ پیچ
مار اوله‌می لاله زار اوستنده یاتار اوزره قیل

اول ایکی زلف وایکی خددن ایراق اوله‌لی دل
ای یوزی کل رحم قیل کاولمش ایکی آی وایکی ییل

قاله‌لی کوزده خیالی سرو کل رخسارمك
کلشن دوزان کورینور کوزومه یشیل قیزل

سینه‌ده خوناب دل کانده آقار بوقانلو یاش
بحر درکیم اولمش آندن ایکی ایرمق متصل

خندهٔ خجلتله ایستر کایده دفع انفعال
غنچه کلشنده کوروب کل یوزك اولمش منفعل

صوکبی قابیکی صافی ایله ای صوفی دونوب
ایچکی اول صو ایله کرد ریادن پاك قیل

خوار باقمه عاشقك کوکلینه ای صاحب جمال
بولنور سزمادیکك ویرانه‌لرده کنج مال
کیدی شرکز دیدن قاشکه کج رو دیمک
طوغریلر یولنده اولماز دوستم اکری خیال
اول مسیحا دم تکلف چکمدی قان ایتمکه
اولدیغیچون باده ایچمك دین عیساده حلال
کوکلم اوماركیم دییه‌سنك بوسه‌می ایسترسك آل
کرچه اولماز خاطر دیوانه‌ده فکر ومآل
کاتب دیوان کریدن قاشلرك طغراسنی
وصف ایدرکن ماه نودن کوستریرکه مثال

مربع

جان ویریر کورمکه اول زلف سمن سایی کوکل
صاتین آلیر پشنه فتنه وغوغایی کوکل
یاقدی یاندردی بنی آه بوسودای کوکل
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل
قیلدی شوریده ینه زلف سمن سای بنی
نیمی ایستردم ایدم عالمه رسوای بنی

دله اویدیغیم چوندر بو بکا وای بنی
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

اولدی حیران لبکه دل بله هجرانده یاتار
زلفك اوجندن ایلر چاه زنخدانده یاتار

کیجه هرقنده اولور ایسه غریب آنده یاتار
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

[illegible] کوکل [illegible] ابراز طورور
بزم عشقکاده سنك دردایله دمساز طورور

دله اویدیغم ایچون باکه بوده آز طورور
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

بو کوکل عشق ایشنی کندوزینه کار ایدینیر
بر جفاکاری بولور قنده ایسه یار ایدینیر

کل آنی [illegible] ایدینیر
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

بن دیمزدم ویرم اول زلف سمنسایه کوکل
سوزمی اسلمدی کیتدی بو بنی چاره کوکل

کوکل ایتدی بنی بو وجه ایله آواره کوکل
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

بزی دردو غم ایله یاد ایدر اول یاردریغ
بزدیار ایتدیکنی ایلهمز اغیار دریغ

دلدر ایدن بزی بو وجه ایله غمخوار دریغ
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

بن بنی عشقه اویوب درده دوشم صانمازایدم
بو بلایی بکا دیرلردی بن اینانماز ایدم
کوکل اولماسه ینه عشقکه آلدانمازایدم
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

کوکل اول سرو روان آیاغنه آقدی ینه
بنی بو حسرت ودرد اوتلرینه یاقدی ینه
کندوزین تك طورور ایکن دله بیراقدی ینه
کوکل ایوای کوکل وای کوکل وای کوکل

اولدی تن نحیفم زلفی اوجنده بر قیل
جانم کوزنده اول قیل جانان یوزنده مایل
کوکلم شرارهسی کر میل ایتسه عشق اودینه
اولماز عجب که اولور هر جزء کله مایل
تن پردهسنده مستور اولورمی پرتو عشق
کون یوزینه نه ممکن کیم کولکه اوله حایل
عکس جمالی یارك چون اولدی کوزده ظاهر
کویاکه برج آبی خورشیده اولدی منزل
نه دکلو دوکسه کوز یاش باغرم بقتی بویالماز
کیم لاله رنکی اولماز یاغمور صوییله زایل
شبنم دکل یوزینه باد سحر صوسپدی
کوردکده کل یناغن چون اولدی عقل زایل

کل یوزی برق اورنجه باشینی بوردی غنجه
بلبل دیدی کورنجه { یا ایها المزمل ! }

کوکل طولاشسه زلف نکاره عجب دکل
غرق اولدی ال صونارایسه ماره عجب دکل
باد صباکه سالك راه هوا درر
کر ال اوورسه سرو وچناره عجب دکل
زلفك اوجندن اولدی خطك فتنه سی عیان
یانکده اولدیسه یوزی قاره عجب دکل
قالدی ایچمده چیقمادی پیکان غمزه‌سی
اوکلماسه جکرده‌کی یاره عجب دکل
تزویر خط کتیردیکیچون اولدی آشکار
یازمق طولانسه زلف نکاره عجب دکل

جان صفحه‌سنده یازه‌لی خط غبار لعل
یاقوت خطك ایلدی نسخ ای نکار لعل
شوق لبکله باده نیچون قان یوتار دیه
بر پاره اود اولبدرر ای کلعذار لعل
شوق رخکله تاب وتب عشقه دوشمه‌سه
کونده نه ایچون اود کبی بویله ینار لعل
پار پار یانار دیدکلرینه لبلرك ایچون
یوزی قیزاردی اولدی قاتی شرمسار لعل

شوق ایله باغریمی حك ایتدی غم دلوب
بویاندی باغری قانی ایله لاله وار لعل

عشقك بلاسنه اولهلی مبتلا كوكل
درد وغم ایله اولدی مصور بلا كوكل
ایسترکه خاكپاینه یوز سوره سن شهك
مشكل بودرکه جانی بیلمز كدا كوكل
عشقك هواسنه دوشوب اولدقده مبتلا
بیلمزدی نیدیكن دها عشق وهوا كوكل
قدك هواسنه دوشهلیدن . كوكل بنی
بیلدم بونیكه باشه آلیرمش بلا كوكل
بركون بلای عشقك آكوب ناله قیامیه
بیك ییل چكرسه هجرك الندن جفا كوكل

قاشك خیالی ایله كیدر كیجهلر هلاك
شامنده زلفكك كاوبن كیجهلر هلال
دوشمشدر انجه بیلكی قوجق هواسنه
اول آرزو یه كندوبی ایدر كمر هلال
عشقك یولنده پیك اولوبدر یلر فلك
بیلنده مهر زنك والنده تبر هلال
حسنك كرلنده بدر اولهلی آنك ای كوبس
دردیكه دوشدی انجوب اولدی قمر هلال

... پادشاه کشور عشقه طپو قیلار
... ... قیون ... ...

زلفینی ایدوب آی یوزی دورنده تأمل
... بونی کیم لازم ایمش دور وتسلسل
شیرین کورونور خال لبک جانمه زیرا
طاتلی اولور آغزده شکرلنسه قرنفل
کل بر پاره اود اولدی کوروب خاری یاننده
اول اودایله بلبل یانوب اولدی بر آوچ کل
دل بلبلی دردیله فغان ایتسه عجبمی
آچلدی جکر قانیله چون کوزده قیزل کل
غنچه کبی قان یوتسون آرا یرده رقیبک
... کبی بن آغزین کل کبی سن کل
غنچه فرحدن صیغه‌ماز اولدی دری‌یه
بکزتدیکچون الماکه یوزینه کولوب کل
... سودی کلی بلبل نه عجب حاله صاتاشدی
نه فرقته دوبار نه ایدر وصله تحمل

حرف الميم

... انمه کلکون اولدی جانم قانلی یاشمدن بنم
... دلده عشقک شعله‌سی کوروندی طاشمدن بنم

روی زردم صو ایچنده قالدی نیلوفر کبی
بحر عشقك موجی کلدی آشدی باشمدن بنم
منزلینه وارمغه زورق ایدندی ماه نو
کوك کنارندن کچیلمز قانلی یاشمدن بنم
قان روان اولدی طوقشدی کیرپکیمك صفلری
غم چریسی هیبت آلدی بوصواشمدن بنم
کونده بیك کز قانلی یاشم موجی باشمدن آشار
کور نه لر کچدی بوعشق ایچنده باشمدن بنم

کوزلریمك یاشی سرّم فاش ایدر دیردم بنم
درد عشقیکه دوشه‌لدن بو ایدی دردم بنم
قصهٔ غصه‌م اوزوندر کل کل دلبر کبی
نازنینلر نازی کبی چوقدرر دردم بنم
یاغسون اشکم یاغموری جسمیمی خاك ایتدکده غم
تا که کویندن نکارك چقمیه کردم بنم
بند زلفکدن دله قالمادی امید کشاد
ششدر محنتده قالدی آه کیم نردم بنم
حسن میدانده زلف وخطی برجنك ایتدی کیم
قالدی کرد ایچنده اول مهر جهان کردم بنم

بن نه ممکن کیم وفا یوزینی جاناندن کوردم
کیم وفا کوردی نکارندن که بن آندن کوردم

قانلی یاشم طوتدی چشمم منظرین یر قویمادی
باقمغه دنیایه یوزك بلمزم قاندن کوردم

قورقارم بیهوش اولدم ناکه کورنجه یوزینی
ایسترم کیم ابلرین اول اویم آندن کوردم

سیرایدر اغیار ایله کورور بزی کورمزلنیر
بن دیمزدم بو ایشی اول چشم فتاندن کوردم

هجر اودی پرسوز قیلدی بزمز او مارهیدم
کیم بودکلو ایسی یوزین نار هجراندن کوردم

ایکلتیر دولاب چرخی چشم کریانم بنم
چینلاتیر کوکلر قولاغن آه وافغانم بنم

کون یوزکدن آیریلالی ای مه برج جمال
هر کیجه کوکب صایار چشم در افشانم بنم

دست غم چنك ایدهلیدن قامتیمی زهرهنك
کوکده آهنکن یاکیلتیر آه وافغانم بنم

کل یوزك وصفنده ییتر شعرمك رنکینلکی
نوله رنکین اولمسه اوراق دیوانم بنم

ناله واشکمدرر بزممده بادهیله شراب
شعلهٔ آهمدرر شمع شبستانم بنم

طویدیلر شمعك یانوب یاقلدیغیچون سوزمی
قالدی مجمر کیبی جانده سوز پنهانم بنم

کوردلی هر خار النده کل کبی دامانکی
غنچه وش چاك اولدی غیرتدن کریبانم بنم

ای خطی مشکین مرکب پارمغی سیمین قلم
پارمغك بان قامه کیم خوشدرر رنکین قلم
تیغ ایله تیر ایله دوکسه‌ك باشنی یارسه‌ك ینه
امرکی باش اوزره طوتار نیلسون مسکین قلم
عاشق اولدیغن سر زلفوکه طویدرمازایدی
کوزلری یاشین ایده‌مز نیلسون تسکین
زلفك اوجندن سنك شو دکلو قان اغلادی کیم
ایله‌مشدر جامه‌سینی قان ایله رنکین قلم
نوعروس معنی‌یه صورت ویریر مشاطه وار
زلف مشکینك یوزنده ایلیوب پرچین قلم

کورمیلدن کون یوزك چشم جهان بینم بنم
لاله‌زار ایتدی جهانی اشك خونینم بنم
باغ وصلك حسرتندن لالهٔ صحرا کبی
بسترم خاك سیه سنك اولدی بالینم بنم
دیدهٔ جان بین کرك کورماکه شیرین لبلرك
قنده کورسون آنی بو چشم جهان بینم بنم
نیجه خوش زینت ویروبدر آسمان عشقکه
آی یوزك عکسیله کوزده اشك پروینم بنم

دفتر ایتمش کللرك اوراقنی باد سحر
یازه‌غه وصف رخکده شعر رنکینم بنم

کرچه شاه ملك عشقم دود آهمدر علم
بر کدایم کوی دلبرده یوزم خاك قدم
حاضر ایتدم فکر زلفکله دل پر دود دن
ساکه حسرت نامه یازماغه دوات ایله قلم
بر نفس صبح وصاله ایریشوب دیکلنمه‌دم
شمع وش فرقت دوننده نیجه یانه‌م یاقیله‌م
ایردی یول هجرك بیابانده بر وادی‌یه کیم
هر طاشی برکوه غم هر خاری بر تیغ الم
زلف وابروی دهانی شاد ایلر کوکلمی
کوکلی شاد اولور کدانك کوزلری کورسه‌درم

قاشلرك ایوان کسریدن نشاندر دوستم
جسن ایوانینه زلفك نردباندر دوستم
وارایسه باغ ارمدر کل یوزوکك کلشنی
اول سببدن کوزلریمزدن نهاندر دوستم
حسرت خدکله باغری لاله‌نك پر داغدر
غنچه‌نك شوق لبکله باغری قاندر دوستم
زلفکك یانده قویمه خط عنبر بارکی
خوش قوقولر عمره دیرلر کیم زیاندر دوستم

بی‌ستون عشقه نیجه دوشدیکن فرهاد دل
شوق ایله دیکله که شیرین داستاندر دوستم
تازه بیتمش سبزه‌در دل کلستاننده خطك
باغ جانده قامتك سرو رواندر دوستم

وجهی وار کل یوزکه شمع شب افروز دیسه‌م
یاراشیر سنبلکه شام جکر سوز دیسه‌م
قاره‌کو دونلرمی کون کبی چون روشن ایدر
غم دکل کل یوزکه ماه شب افروز دیسه‌م
سویاشیرسك واروب اغیار ایله آغز آغزه
باکه ایجینمسه کوکلك سکا برسوز دیسه‌م
رخ وزلفنده برابر کورینور چون شب وروز
وجهی وار حسن دلفروزینه نوروز دیسه‌م
تیغ هجر ایله یارلمشدی کوکل دکدی مژه‌ك
نه عجب کر آکا بن ناوك دلدوز دیسه‌م

عشق موج اوردی عجبمی‌یاشه غرق اولسه‌کوزم
نیجه زورق باتیریر جوشه کلنجه قلزم
جانمك چشم نهان بینی اولوبدر وطنك
ای کوزم نوری آنکچون کوره‌مز سنی کوزم
غصهٔ خال سیاهکله قاراردیسه کوکل
عجب اولماز اوزومه کوره قاراریر چو اوزم

کله سورنسه بولور آینه‌نك یوزی جلا
قو سوره‌یم رخ کنارکه منع ایتمه یوزم
عاشقك حقنه هرنه دیر ایسه ساکه رقیب
سوزینی قویمه قولاغیکه بودر ساکه سوزم

قارشوکده صبح اولنجه یانوب یاقیلان بنم
شوق رخکله شمع کبی نیجه بز یانام
هجری دوننده شمع کبی هایاقار بنی
کلمز سحر یلی کبی بردم که دکله‌نم
چون درد عشقك ایده بنی پیر و ناتوان
زلفك عصاسنه وار امیدم که طایانم
اینان بوکره ساکه وفا ایده‌یم دیدك
کل شویله ایت که بر دخی سوزیکه ایننم
کیم بکزه‌در بویونی آنك کل بوداغنه
اول قد سرو اولانلری بکزه‌ده سویله‌نم

یاقدی عشقك جهانی بن بیلیرم
کیمسه نه بیلسون آنی بن بیلیرم
درد دل قصه‌سینی کل بکا صور
نه‌در اول داستانی بن بیلیرم
یاقدی دل کشورین یر ایتدی غمك
کیمسه بیلمزسه آنی بن بیلیرم

مدعی عشق دعوادن بکا سن
سودایله اول یلانی بن بیلیرم
ایشیدنجه بو شعری یار دیمش
کیم بو نظم روانی بن بیلیرم

کرچه تیغ حسرتیله پاره پاره یاره‌یم
قانی طالع کیم بو یارله اویاره یاره‌یم
یوز بیك اولورسه غم سپهی دوشرم یوزم
میدان عشق ایچنده بوکون یك سواره‌یم
زلفك سحابی کون یوزکه مانع اولدی آه
طوغمادی بختم آی نیجه بی ستاره‌یم
چون زلفکه خطا ایدوبن مشك چین دیدم
عفو ایت کناهمی بیلورم یوزی قره‌یم
غم کلخننده آتش حسرتله هایاقار
اول سخت دل صانیر بنی کیم سنك خاره‌یم

نیجه غم سر زلف ونکاری آغلایه‌لم
کل ای کوزم بودل بی قراری آغلایه‌لم
نه قاره بخت ونیجه کولمدك ستاره اولور
بوبخت تیره وناشاد کاری آغلایه‌لم
دم وصالی کوروب آه وزاری ایله‌یه‌لم
بوفرقتایله کچن روزکاری آغلایه‌لم

کول اولوبن یانالیم درد وحسرت اودینه
فغان ونوحه ایله زار وزاری آغلایەلم
وصالی کللری ایله چوکولمدین بردم
فراق وحسرتی خاریله باری آغلایەلم

رخ دلداری آبه بکزتدم
زلفنی آب اوزره تابه بکزتدم
اشك چشممده عکس رخسارین
صو ایچنده آفتابه بکزتدم
یوزینه قارشی کوزلرم یاشـن
کله قرتی کلابه بکزتدم
اهل دنیا کوزینی باغلامەدە
دولت وبختی خوابه بکزتدم
اشك چشمده جسم بی جانی
صو یوزنده حبابه بکزتدم

خام قاچن اوزلف پریشانه سویلرم
دیوانه صانمه کیم اوپریشانه سویلرم
اینجنمه باکه صوردم ایسه سرّین آغزیکك
مست ایلدی لبك بنی مستانه سویلرم

دل طفلی بیخود اولدی غم زلفك آکیجق
صاندی اویوتمغه آنی افسانه سویلرم
کون کیبی شوق رویکی روشن بیان ایدوب
سوزدلیمی یانمیوب سکا پس یانه سویلرم
سوز دلیمی یانه یانه سویلسم نوله
حالیمی شمع کیبی یانه یانه سویلرم

یوزك بهار درر ابر نوبهار کوزم
عجبمی یر یوزینی قیلسه لاله زار کوزم
یوزیکی کوزلیه یوللرده قالدی نرکس وار
یورکی صویه دونوب چکدی انتظار کوزم
اسوب بهار یلی کویا چیچك دوکولور
قاچان که آه ایدم اوله اشکبار کوزم
طبق طبق درو لعل ایلمشدرر حاضر
کلیجك آیاغکه ایتمکه نثار کوزم
تبرك آلدی کوکل فکر زلف مفتولن
خیال خال لبن بولدی یادکار کوزم

ساقیا صون راح روح افزایی دلشاد اوله‌لم
غصه سندن عالمك برلحظه آزاد اوله‌لم
چون بولور کنجینهٔ مغنی بیان صوت اید
صورتا ویران اولوب معنیده آباد اوله

چون گچر طورماز آقار صو اوزره ایام حیات
بزحباب آسانیچون صو اوزره برباد اوله لم
کلشن جانده سنکله آشنا ایدك ازل
دوشدك ایسه کلخن جسمه نیچون یاد اوله لم
گاه لیلیٔ زلفکك سوداسیله مجنون اولوب
گاه شیرین لبلرك شوقیله فرهاد اوله لم

حرف النون

آی ایله کون ایتدی حسنك آسماننده قران
ماه رولر ایچره سن اولدك بوکون صاحب قران
عشق طاغنده بنی مجنون صانانلر دیدیلر
نیجه بکزر بیری بیرینه بوایکی ناتوان
باغلایه‌لدن زلف کافر کیش دل دربندینی
زهد وتقوی یولنه اوغرامااز اولدی کاربان
صو قونجه اوستنه اودك چیقار آوازه‌سی
کوزلرم یاشی دوکلدکجه کوکل ایلر فغان
اول مسیحا لب کلیرمش صورمغه بن خسته‌سن
جانك ایچون ای اجل جانمه ویر بردم امان

دل امیدیله صویه دوندی خیالك اول صودن
ظاهر اولدی نیته‌کیم روشن جمالك کوز کودن

قالدی چشممده خیال خط مشکینك دیسه‌م
دیر چیقازیر هرکیشی کندی کلیمینی صودن

خسته‌یاتدی ضعف ایله دیدی آنکچون چشم یار
بوقاره بختم کبی آچماز کوزینی اویقودن

بو اوغورلامش مگرکیم سنبلکدن زلفکك
کیمسه‌یه کورنمز اولمشدر صبا اول قورقودن

یولك اورماسون صاقین ای عشق کیم بیر خرد
نه قدر آرسلان ایسه‌ك ایله حذر اول دلکودن

حسنکك کنجینه‌سینه دزد زلف اولمش یقین
کوشوارك کوهرین اوغورلاماسون کی صاقین

زلفی دالر حقیدر اویوب خط تزویرینه
جان‌ویروب زحمت‌چکن مسکینلرك کسمش حقین

سوردوککجه کل کبی کلکون یوزك آیینه‌سن
بودل صافی سکا آیینه یتر آل باقین

رونقی کلزارك آرتار ایریشنجه سبزه‌سی
خط سبزی نوله آرتیرسه جمالی رونقین

زلفی تاراج ایتدی عقلی‌جان اوت صالدی رخی
حسننك یاغماجیسی دل ملکنه صالدی آقین

عارضی آبنده چونکیم ظاهر اولدی موج تین
جویبار حسننه غرق ایتدی خطی زورقن

آتشین بایراق طاقوب دل نیزه‌سینه آهمك
غم سپاهینك اوكنجه چكدی عشقك سنجاقین

برده اول عیسی نفسله چونكه دمساز اوله‌سك
سرّ غیبه واقف اولوب روحه همراز اوله‌سك
نازنینسك كل كبی میل ایتمه هر خاروخسه
زاغلر صیدین نیدرسك سن كه شهباز اوله‌سك
نازی آرتیردك كیدر كوندن كونه ای سروناز
قورقارم بركون كه باشدن آیاغه ناز اوله‌سك
زلفنه باش قوشدك ای دل چیقدی الدن نقدجان
نه ایشك دورر سنك اول ایپده جانباز اوله‌سك
كندكه ویرمه تعیّن برله زاهد امتیاز
جهد قیل ترك تعین برله ممتاز اوله‌سك
همدم ایكن عندلیب جان نیچون ای غنچه لب
كل كبی هر آغزی یایراق ایله همراز اوله‌سك
روا در كل كبی هر خاره باش ایندیره‌سك
سن كه باغ حسنده سروسرافراز اوله‌سك

سورمه ای دل كیم نه‌در لعلنده‌كی راز نهان
چون بیلیرسك صورمق ایله ظاهر اولماز سرّجان
كر خیال قدنه بكزتمدیسه دلبرك
سایهٔ سروی نیچون قوچوب یانار سرو روان

سینه‌م ایچره رخارك شوقی ایله سوزان کوکل
شو اوده بکزرکه کول ایچنده اولمشدر نهان
بر آیاغی کوز ایچنده جام النده نرکسك
صالماسونمی باش تعجب ایلیوب سرو روان
سویله‌مزسك باکه دیدمدی تبسمله دیدی
سوز نه حاجت بر اشارت عارفه بسدر همان

خالی اولمایوب حباب دل هوای جامدن
چکمدی چوق سرکشته‌لکلر کردش ایامدن
ذکرو فکرین قویمه الدن آغزی‌ایله زلفنك
کل یوزی دورنده ای دل کچمه‌میم ولامدن
اشیکنه سورمدین یوز کیمه وصلی خلعتن
کل طواف ایت کعبه‌نی وارصکره چیق احرامدن
قویمه الدن جامی عقلك پخته‌سینه الدانوب
سوز ایشیتمه پخته ایسه‌ك ای کوکل هر خامدن
سوزه او یماز ناصحا دل کاچدی عقلك پرده‌سن
دکمه کیز کیرمز اله اول قوش که چیقدی دامدن

اولکه عشقکدن خبردار اولدی یتوریر اوزین
عالمی بیلیر کشی اما که بلمز کندوزین
خوان خابندن جهانك بهره اول ایلتدی کیم
قیلدی احیا کیجه‌سن صائم کچیردی کوندوزین

باشمه قوپار قیامت کیتمکه ایتسه‌ك خرام
ای مه بی مهر رحم ایت دوكمه یاشم ایلدوزین
نرکسك بختی اویاندی اویخودن کیم چین سحر
کوزونی آچدیغی‌دم کلشنده کوردی کوندوزین
لعلی ایچون یوتمادك قان یولمه خطی سبزه سن
نه‌بیلیرسك خوان حسنن سن‌که طاتمادك طوزین

ماه دیین آلنکه بیلمز آنك ماهیتین
لعلکی شربت صانان طویماز مکر کیفیتن
حقهٔ لعل ایچره یاقوت مفرحدر لبك
خط سبزك یازمش اوستنده آنك خاصیتن
سورمکه یوزك صناسن مانع اولدی زلف وخط
ایکی کوکللو کشی بولمازمش ایمان لذتن
ال اوروره‌سه‌ك زلفکه دللر دوشر آیاغکه
کل طاغتمه دوستم مسکینلرك جمعیتن
عشق سوزی کوزلرم یاشیله تسکین اولمادی
بونه باراندرکه دفع ایتمز هوا کیفیتن

هر صدا کیم ظاهر اولور تیشهٔ استاددن
بر اثردر طشره قالمش نالهٔ فرهاددن
رخلری شمعینه جان یاقمقده ای پروانه‌سن
باکه شاکرد اول که دیرلر صنعتی استاددن

کورونن شمدی یاشم نیلیله حسنك مصریدر
بر قورو اوددرکه قالمش دجلهٔ بغداددن
بیلك رقیبکدن کچرمش دلسك کویك بولوب
کیشی یه بر آشنا یکدر هزاران یاددن
نوعروس غنچه نامحرمدر اورتوب یوزینی
برك سبز ایچنده کیزلر کندوزینی باددن
نه بیته دیرسین کوکل قدندن اول سیمین برك
کیمسه یمش یمه‌مشدر سرو ایله شمشاددن
صاندیلر قوپدی قیامت طاغلر قالدردی باش
دلبرك کوینده اولان ناله وفریاددن

شوق رخسارکدرر کوزم یاشن آل ایلین
غصهٔ زلفکدرر بیلم بوکوب دال ایلین
کوکلی بازار عشقه زلفی قویدی ای رقیب
سن قایرمه بوینه آلیر آنی دلال ایلین
اکلین زلفك خیالیدر کوکل آواره سن
بادهٔ شوق لبکدر جانی پامال ایلین
فکر زلفکدر طولاشدیران آیاغن کوکلك
جام لعلکدر دوشوروب جانی پامال ایلین
حسنك شهبازینی زلف آشیاندن سنك
ایستر اوچورماغه خطیکی پروبال ایلین

سورمدی عشقك صفاسن پاك دامان اولمیان
غمدن آزاد اولمادی سن سروه حیران اولمیان

سن كلك دردیله بیلمز حالنی بن بلبلك
خارغمده غنچه كبی یوركی قان اولمیان

حلقهٔ زلفی صفاسن كل نسیم صبحه صور
قدرینی جمعیتك بیلمز پریشان اولمیان

ایرمدی شیرین لبینه بادهوش قان یوتمیان
بزم عشقه كیرمدی نی كبی نالان اولمیان

خطنه ترسا دیمه چونكیم طولاشیر كل یوزین
كعبهٔ یی قاچان طواف ایلر مسلمان اولمیان

عشق بزمنده نهدر جانان صفاسن بیلمدی
بادهٔ شوق لبكله مست وحیران اولمیان

هانكی بی دیندر صاچك كفرینی ایمان بیلمیان
هانكی بی دلدر قاشك یایینه قربان اولمیان

عالمی اغیاره ویرسون یاری ایله یار اولان
روضهٔ رضوانی نیتسون طالب دیدار اولان

خار ایله همدم اولوب ترك ایلهمز بلبل كبی
بی وفادر دیمه یارین ترك ایدرمی یار اولان

كوشهٔ زلفكده چشمك كیتمكه قویماز دلی
بالكز اولماغی سومز كیجهده بیمار اولان

دل یوزك نورین کورورکن زلفکه میل ایله‌مز
سایهٔ طوباده قالماز طالب دیدار اولان
نه‌بیلیر صوفی صفاسینی صورارسك عاشقك
نعرهٔ مستانه‌دن سورمز صفا هشیار اولان

کوستروب تاب جمالك نار موسادن نشان
قاشلرك طاقی ویریر ایوان کسریدن نشان
حضر خطکدر بولان سر چشمهٔ حیوانه یول
لعل نابکدر ویرن سرّ مسیحادن نشان
لبلرکدن آلینیر اسرار احیادن خبر
رخلرکده بولنور نور تجلادن نشان
کوشوارین اول مهك کورن عذارنده صانیر
صو ایچنده کورینور عقد ثریادن نشان
حقهٔ لعلی نظردن غایب اولدی دلبرك
ویردی چشمم آخر اول لعل کهرزادن نشان

کزمکه جان کلشنن سرو روانمدر کلن
سیر ایدوب کوکل آچار غنچه دهانمدر کلن
لبلری دارالشفاسندن آلوب جلاب تر
صورمغه دل خسته‌سن شیرین زبانمدر کلن
باغلامش دللر شکارین زلفنك فتراکنه
قارشودن کرپیکی اوق قاشی کمانمدر کلن

هر نه یردن کیم کتاب عشقکه فال آچسه‌لر
صفحهٔ اولده بنم داستانمدر کلن

غمزه‌سندن حسنی میدانندە صفلر باغلایوب
آچمغه دل کشورین شاه جهانمدر کلن

ایشیدوب دللر فغانندن جرس آوازینی
دیدی کیم غم کشورندن کاروانمدر کلن

کیتمشیدی خشم ایله صاندمدی جانمدر کیدن
لطف ایله دونمش ینه روح روانمدر کلن

ایستر ایسه بلری ویر صاقلامه جانك صاقین
نازنیندر کوکلی قالیر سا که جانانك صاقین

سیر ایچون هنکامهٔ حسنن واریجق زلفنه
طره‌سی طراره بکزر ای کوکل جانك صاقین

دلده حبس ایتدم خیال غمزه‌سن دلبر دیدی
خنجر ایله دلسون اول اوغری زندانك صاقین

زلفنی همدم کوروب بادصبایه دیدی یار
اول یلر اوکازه اویمه آدك وصانك صاقین

چیقمه سیره بوینکه قولوم حمائل قیلمادین
دکسون یاوز کوز اول سرو خرامانك صاقین

الماسونلر لبلرن آدین دیله عشقه دی
بویولار الماسدن لعل بدخشانك صاقین

بلبلك شوقيله سوزم سوزناك اولدى قتى
بركون اودلاره يانار اوراق ديوانك صاقين
جانور ديبه رقيبه آتمه غمزه‌ك اوقنى
قاره‌طاشدر اول كورونن كيتدى پيكانك‌ضاقين
سرو كبى اولمق ايسترسه‌ك هميشه تازه تر
كل كبى خارك الينه ويرمه دامانك صاقين

كلشنك سرو روانى ساكه اويكنمك‌نه‌دن
اولدى ايسه نوله كرسنكين دل ونازك بدن
حسنكك مصرنده رومى جاريه آب روان
زلفكك شامنده هندى قولدرر مسك ختن
بلبلك آكديغى كل يوزك صفاتى اولماسه
دل اوزاتماز سوزه سوسن غنچه‌لر آچماز دهن
سرو وكل ديرنسه كلزار ايچره دترر يوره‌كم
كوكلمه شو يله كلير كاول سرو كل رخدر كلن
كوهسار محنتك هرلاله‌سى كيم آچيلير
رنكى خون دلدن آلير داغى سوز سينه دن

سبزه زار ديده عكس خط مشك اندوددن
كرياشارديسه نولا كيم كوز ياشارير دوددن
اولدوكمدن صكره طپراغيمى تنور ايتسه‌لر
حشره‌دك قيزمش طوره ايچمده يانان اوددن

زلفی آتش خانهٔ حسنده مشکین دود در
کورونن یالك یوزیدر کاآیریلوبدر دوددن
لاله رخسارك عرق ریز اولیجق ایدر کوزك
کورمدك صوچیقدیغن دنیا یوزنده اوددن
وارن ویوغن میانکله دهانك یولنه
ویردی کوکلم واز کچدم بوددن نابوددن

یاش دوکوب آدایلیوب اول ماهی جست وجوده ین
خدمتم اکسك دکل که اودده که صوده ین
اول پری عشقنده بولنمادی برمحرم بکا
کندی کندمله دلیلر کبی کفت وکوده ین
اصلی واردیر بکا دیرلرسه نهنك نیل عشق
کیم یتوب کوزم یاشیله کیجه کوندوز صوده ین
عالمك کوردم زیانه دکمز ایمش ایصسیس
چکدم ال سود وزیاندن فارغ و آسوده ین
کور میلدن یوزینی کچدم جهاندن کوز یوموب
اویقو کورمز کوزلرم کورن صانیر اویقوده ین

کون یوزینه سنبل زلفن ایدنمش سایبان
سایبان ایچره عجبدر کیم کونش اولمش نهان
عقل وصبر وهوش کیتدی قالدی جانده داغ غم
قالیر اودلاری یری کوچدکده لابد کاربان

خشم ایله کچسه‌ك اولور هر یاکه‌دن دللر خراب
بیقرار اطرافن قاچان کیم تند آقه آب روان
قاتی کوکلکدن قیلار دل ناله کوز دوکدکجه یاش
اوغرایه سنکین یره آب روان ایلر فغان
جام لطفکدن سنك برجرعه‌در آب حیات
باب خلقکدن سنك برنیمه درباغ جنان

اولدیغنجه آغزکه بکزردی ای شیرین زبان
اولمسیدی غنچهٔ رعناده کر بوی نهان
رخلرك دورنده کلکون اولسه وجهی واردر
کیم بهار ایامیدر رنکین آقار سیل روان
بیلمکه قدر شب زلفوکی چشم اشکبار
شیشهٔ ساعت کبی طوب طولودر ریك روان
طفل هندودر دوشوب خارا‌یچره خون آلوداولور
مردم چشمم کاولور کیرپکلرمدن خون فشان
سن قیام ایتسه‌ك لبکدن مرده دل بولور حیات
چون قیامت قوپه بیایر بخش اولور هر جسمه جان

نازنینسك کل کبی کل باد آهمدن صاقین
ژنك ایدر آیینه‌کی دود سیاهمدن صاقین
زهر قهرکله اولورسه‌م آغولو اوتلر بیته
قبرم اوستنده کلوب قوقمه کیاهمدن صاقین

حسرت زلف ورخكله يانقه جانم اودلره
ناله شبكير وآه صبحكاهمدن صاقين
آسياب غمده باغرم اون ايدرسه‌ك اى فلك
طوقانير چرخيكه بركون تير آهمدن صاقين
خط بايرمش خلعت حسنك قارارمش وانى
بن ديمزميدم سكا دود سياهمدن صاقين
يوزيني صاندم كوروب بدر آى ايتدم اشتباه
باكه كوكلك قالماسون اول اشتباهمدن صاقين
بكلكه قصد ايتدك اى نركس اوروندك تاج زر
باشك آلير اول شه زرين كلاهمدن صاقين

ظاهر اولدى كون يوزك آينهٔ افلاكدن
كايندى اشكم سينه‌مه بوديدهٔ افلاكدن
شبنم اشكم كبى يره دوشورمشدى فلك
ايردى مهرك پرتوى قالدردى بنى خاكدن
سينه‌مى شمشير حسرت ايلدى چون چاك چاك
پرتو مهرك دوشوبدر كوكلمه هرچاكدن
زلفكك بارانيدر سرسبز ايدن جان كلشنن
نسنه بيتمز خاكدن ياغمايجق افلاكدن
اول شه حسنك يولنده جان فدا ايتدى كوكل
صاقينير شيمدى فدايى ديه اول بى باكدن

غصهٔ اغیار اکسیلمز دل غمنا کدن
اول‌صونك یوزی آچلماز بوخس و خاشا کدن

کوه محنتدر تنم سیلاب غمدن چاك چاك
چشمهٔ چشمم کبی خوناب آقار هرچا کدن

صاقینیرسه وجهی وار اول قدعرعروش اکر
کل یوزی آیینه‌سین بودیدهٔ نمنا کدن

حقهٔ لعلی یاننده زلفی قورلمش یاتار
مار مسکیندرکه مست اولمشدر اول تریا کدن

برمسافرخانه‌در بو خلقی هپ اهل سفر
چیق قیامت قصدین ایت سن خیمهٔ افلا کدن

ای فلك نیجه‌یه‌دك چشممی کریان ایده‌سین
محنت وذرد اودینه باغریمی بریان ایده‌سین

برنفس کل کبی کولدرمیوبن نیجه‌یه‌دك
خار غمده یوره‌کیم غنچه کبی قان ایده‌سین

جور الیله بوره‌سین کوشمی طنبور کبی
بزم غمده نیجه برنی کبی نالان ایده‌سین

نیجه برخاطر آواره‌می جمع ایله‌میوب
زلف دلبر کبی کوکلیمی پریشان ایده‌سین

محنت اوقلارینه ای دل قیلوبن بنی نشان
غنچه وش باغریمی طولو نیجه برقان ایده‌سین

کیمسه اغیارك اِلندن آلەماز یار اتکن
قوسه اولمازنیده‌ین تازه کلك خار اتکن
کوزلرم خانه‌سنه کلدی جکر کوشه‌لری
طوتدی قانلی دیه بودیدهٔ خونبار اتکن
خط دکلدر کورونن مسك صاچلمش یوزینه
سیلکیجك باد صبا زلف سیهکار اتکن
دامن کلمی صانیرسك نه‌در ای باد صبا
نه الك وارکه چمنده آچه‌سك یار اتکن
دوشیریر دامنی کیم صویه اوغرایه کشی
چکسه یوز کره نوله زلف سیهکار اتکن
بی وفالر غمی چاك ایلیه‌لی دل یقاسن
بیلدی قدرینی قوماز یار وفادار اتکن

نیتدیکن غمزه‌ك اوقی جانه جکردن صوره‌سین
جکرم قانلرینی دیدهٔ تردن صوره‌سین
واریجق زلف پریشانکه ای مجمع حسن
کوکل آواره لکن باد سحردن صوره‌سین
قنده بولدی لبنك لذتی قند ونبات
اولماسون کیم لبی دادینی شکردن صوره‌سین
ای کوزم یاشی اوسرو آیاغنه یوز اوریجق
نه‌صوچ ایتدك کەبزی صالدی نظردن صوره‌سین

جکرم نیدیکنی قوری خبردن بیله سین
اشك چشمم خبرین دیدهٔ تردن صوره سین

آلودهٔ می اول کچ آلا یش ریادن
کیم رند صافی دل یك صوفیٔ بی صفادن
کوستردی وجه روشن سرّ مسیح لعلك
زلفك کتیردی نسخه معراج مصطفادن
طوطیٔ حسنه زلفی اولمشدی آشیانه
زاغ خطی کاللدن اوچمشدر اول یووادن
نه یرده سوز آچلسه ذکرکده‌یز سنك بز
زاهد نه وار بزی‌سن آکمازایسه‌ك دعادن
زلفك هواسی‌ایله دوشدی عصایه کوکلم
پیر اولدی کرچه مسکین کچمز دخی هوادن

قدك هوا سیدر دلی آواره ایلین
عشقك بلاسیدر بنی بی‌چاره ایلین
سن کل رخك فراقیدرر بویله غنچه‌وش
تیغ غم ایله باغرمی صد پاره ایلین
آی یوزی مهریدر یاشمك ایلدیزین بنم
محنت کوکنده هر کیجه سیاره ایلین
کورنجه غمزه‌کی جکرم خون اولور بنم
تیر نظردرر یوره‌کم پاره ایلین

نیش فراقه امسم آرادم بولمادی
اولورسه نوش لعلی اولور چاره ایلین

جان قدنه قبای محبت بچلمدین
غم مجلسنده بادهٔ محنت ایچلمدین

چیقمشدی لاله‌وش باشمه عشق باده‌سی
کاشن ایچنده بادهٔ محنت ایچلمدین

اولمشدی خون دلله لبا لب کوزم یاشی
غنچه کناری برك کلیله قوچلمدین

غنچه لبك فراقی‌ایله دل یوتاردی قان
باغ زمانه‌ده دخی بر کل آچلمدین

شبدیز زلفك آلمش‌ایدی حسن اوکدولن
کلکون صبح صحن سماده سچلمدین

کتیریر زلفکك صبا قوخوسین
انك ایچون ویریر صفا قوخوسین

زلفکه اوغرادقجه باد سحر
کوستریر نافهٔ ختا قوخوسین

ایتلرك کلدی قوخولادی بزی
آلدیلر بزدن آشنا قوخوسین

آرددم کوشه کوشه سنبلکی
یا بوله‌م کندویی ویا قوخوسین

عالم ایچره کزرسه ك صبا
بو ناز اول زلفی ا قوخوسین

دیمشلر کیم بولور یارین بوکون کیم نچـه کامندن
بوسوزدر خوش کلن زاهد بکا دنیا کلامندن

کوزنبه آغزی وزلفنی عالم کیتدی یغمای
که مل کیثیتی فهم اولدی آنك میم ولامندن

بویی سروین کنار ایدوب کنار باغ حسنده
شراب وصل نوش ایتسهم نکارك املی جامندن

کوکل زلفی خیالن قویدی دوشدی قدی فکرین
هوایه اوچدی اول قوش چیقدی تاصیاد دامندر

بولور جان چین زلفنده حیات جاودان یوزین
آلیر جان لذتن کوکلم آنك شـیرین کلامندن

کوکل صورت پرست اولمه خبردار اول بومعنیدن
که معنی اولماسه حاصل نه لذت نقش مانیدن

قاچانلر صحبت تنـدن ایرولر لذت جا
بولورلر معنئ باقی کچنلر نقش فانیـد

آلیرسه لبلرك دادین دل آکماز کوثرك آدین
صالارسه سایه سن زلفك کوروکمز کولکه طوبیدن

قنی مجنون کبی عاقل که قربت ایلیـه حاصـ
کمال صنع مولایه جمال حسن لیلید

کوز کدن کوج کوریجك دل پاپشـه نوله زلفیکه
که اولور عدل زنجیری آصلمش طاق کسریدن

لبك دشنامی ایله دل حیات جاودان بولدی
نه دن برلخه‌در دیرلر دیرلك نفخ عیسادن

کوکل مرغی کرفتار اولماز ایدی بند صورتده
اکر کورمه‌سه ایدی آنده آب ودانه معنیدن

نیدر طره‌ك اوجن کوکلم جمالك صالماسه پرتو
تجلی اولماسه حاشا نه اولسون طور موسیدن

بو صورت جامی صینادین ایچانز بادهٔ معنی
بو سر آچلماز الا کیم جواب لن ترانیدن

سر زلفیکی چین ایله کوکل مرغینه دام اولسون
صاچك چینینی چیز کیم خلعت حسنك تمام اولسون

کوزللك کلستاننده اکرچه سروقدلر چوق
کوزللك ایچره سن کل یوزلو دلداره سلام اولسون

دیمش دلبر حلال ایتمزسه قانن چشم مستیمه
لبم یادینه ایچدیکی شراب آکا حرام اولسون

رخندن کورمدك شادی یوزین زلفی غمن خوش کور
کیج آندن دوش بو سودایه که مسر اولمازسه شام اولسون

کل اعراض ایت رقیبکدن یرین اول کافرك تاراج ایت
یوزك عرض ایله عشاقه جهان دار السلام اولسون

سودا زده‌یم زلف پریشانك اوجندن
شوریده‌یم اول قد خرامانك اوجندن
الدن قوماسام زلفك اوجینی نه عجب کیم
نه چکدیکمی بن بیلیرم آنك اوجندن
دل جان ویریجك آیاغك اوپمك هوسنده
دیرلرکه کفن حله‌سی دامانك اوجندن
دل بلبلی جان کلشنی ایچنده چکرمش
بیك خار غمن بر کل خندانك اوجندن
بر دلبری قودی دلدك اول غمزه‌لریله
ییقلدی جهان اول ایکی فتانك اوجندن

سزدمدی لبك مرده دله جان اوله‌جاغن
بیلدمدی آنك دردینه درمان اوله‌جاغن
دل همدم اوله‌لدن لب لعلینه بیلیردم
باغری دلنوب نی کبی نالان اوله‌جاغن
طوغدیغی کون آنك یوزی آیینی کورنلر
بیلمشلر ایدی آفت دوران اوله‌جاغن
زلفك بولوطندن یکاغك برق اوروشندن
طویدمدی کوزم یاشنی باران اوله‌جاغن
صلاردی کوکل بلبلی غم قفسنده
بیله‌یدی آنك بویله خوش الحان اوله‌جاغن

کل ایستردم یرم خار ایتدی دوران
بنی بلبل کبی زار ایتدی دوران
قیلوب غنچه کبی دمبسته دلتنك
باشیمه عالمی طار ایتدی دوران

بوبازار ایچره جان نقدین قیلوب صرف
جهانده بنی بی زار ایتدی دوران
بلا پروانه‌سی باشیمه اوشدی
یریمی شمع وش نار ایتدی دوران

حبیب ایسترکن اوغرادم رقیبه
کل ایستردم یرم خار ایتدی دوران

حرف الواو

کل نوله قیزارسه اویوزی مهوشه قارشو
لابد قیزاریر یوزکه طوره آتشه قارشو
صو کبی آقارسه کوکل اول سروه عجبمی
کیم طوته بیلیر کندوینی اول دلکشه قارشو
کوزلر مژه‌سی کوزلری اغیارینی کوزلر
اوقینی صاقنماز کبی آتار طاشه قارشو
کیم طوره بیلیر غمزه‌کك آتیلمش اوقینه
یاکیم واره بیلیر اوچاتیلمش قاشه قارشو

اغیار آکوب خوان وصالك که ایدر آه
بکزر شول ایته کیم طوروب اسنر آشه قارشو

رقیبه چشم خشم ایلر عجب بو
ایته کیم کوردی غالب اوله آهو

طورلدن عارضی اوستنده زلفی
بیلندی بوکه یاتماز صویه جادو

دیله‌مز - سنسز اوله بر نفس دل
کیم ایستر کیم اوله جاندن آیرو

یاوز خو آدمی باشدن چیقارير
یاوز دشمندن آرتیقدر یاوز خو

طولاشدی شانه‌یه چیقدی باشندن
نیجه بد خو ایمش اول زلف هندو

صفا سوردی کوروب دیداریکی صو
آنکچون شکر ایدوب یره اوورور رو

رخك تابن کورن زلفك اوجندن
صانیر آغزندن اود یاغدیردی جادو

کنار سرودن آیرلدیغینه
کزوب طاشلرله کوکسینی دوکر صو

که بکزردی اولسه سرو قد کل
دیرایدم سرودر سرو اولسه کل‌بو

پرینك یوزی یوق ختته کوزینه
سکا اویکندیکیچون ای پری رو

باشیکه عالمی طار ایتدیسه عشق
عجب اولماز کوکل عالمدرر بو

صولادی یولارك سقای اشکم
کلوب فراش چشمم اوردی جارو

حرف الهاء

قاره بنلر کیم اولاشمش زلف عنبر بارنه
حاجیلر درکیم یاپشمش کعبه‌نك استارنه

نالهٔ زاری‌ایله نیچون طولانیر کلشنی
صو اکر عاشق دکلدر اول کلك دیدارنه

بنجلین یوزینه کوزین دیکوب حیران قاله
صورتم نقش ایتسه‌لردی قصرینك دیوارنه

خال صانمه‌ك مصحف حسننده آیتلردرر
نقطه‌لر کا آلتون ورقدن قوندی کل رخسارنه

ایردی کوك یوزینه دود عنبرینی زلفنك
عود خالن قویدی دلبر چون یکاغی نارنه

وعدهٔ فردا ایله کوکلینی زاهد اکله‌دی
عارف اولان قویمادی بوکونکی ایشی یارینه

کوزلرندن صانمه‌یر صانمه لب لعلن کوکل
جان یدیریردی الندن کلسه اول بیمارنه

یوزکه ایدن نظر باقماز کوزلر یوزنه
کون یوزینه باقه‌نك دنیا کورنمز کوزنه
اویکونه‌لدن اول ملك سمایه صورتده پری
یوزی قالمادی کلوب کورنمکه ایل یوزنه
شوق لعلك جاننه اودلر یاقوبدر باده‌نك
یوزینك زاجی علامتدر ایچینك سوزنه
یاقدی پروبالنی جان بلبلی پروانه وار
دوشه‌لی کل یوزینك شمع جهان افروزنه
خاله قصد ایتدیکمچون سوردی کویندن بنی
کیمسه ایتمز آدمك ایتدیکنی کندوزینه

غمزه‌سی قان ایتدی باغرم تیغ هجرانی ایله
یاشمی آل ایتدی لعلی باغرمك قانی ایله
یار نیلرسه ایلسون سن چیق آرادن ای رقیب
کیمسه کیرمز آره‌سینه آدمك جانی ایله
صو اوغرلادی وازدی تیغ هجران یاره‌سی
صو قویالدن اوقلرك کوکلده پیکانی ایله
کچدی زلف وخالی ایچون آه ایله عمرم کونی
واردی اول دانه هوایه خرمن جانی ایله

دونت باقی عروسن ایتمك ایسترسهك كنار
برطرف قیل ایشكی، وعالمی فانی ایله

ایكی زلفی قارشو قارشو صفحهٔ رخسارده
صان ایكی طاؤسدر جولان ایدر كلزارده

صویه كل یاپراغیمی دوشدی اسوب باد صبا
یوقسه تاب ملمی اظهار اولدی خط یارده

خوب رولر صورتك نقشینه حیران اولدیلر
ساكه نسبت خوب رولر نقشدر دیوارده

لاله بیتمك طاش آراسنده عجب اولماز نوله
بیر ایدرسه مهر رخسارك دل اغیارده

كیجه كوندوز كوزله یوبن زلف ریحانك یوزین
كوزلرم نركس كبی قالمشدرر یوللارده

طره سی باش قوشماسون اول زلف مسك افشانه
بر حرامیدر باش آچیق نیلر آلوب یانـنه

یانه دوشمش رقیب اول سروقدك سیر ایدر
وارسون اوكونسون اكر قالیرسه اول ایش یانه

لبلرك صوردیغم ایچون زلفكه آصمه دلی
یوق یره كیرمه كرم قیل اول غریبك قانه

مل دیما كه دلی واریر اول لب جان بخشنه
كل دیما كه یوزمی طویار اول رخ خندانه

قاشلرك فكريله كوكلده خيالی چشمكك
بكزر اول تركه كه ايكی ياقومش قرباننه

جسمی هجرك اودی ياقدی نوله ايلر ايسهم آه
دود ظاهر اولورالبت اوده دوشدكده كياه

زاهدك زهدی يتوبدر نوله ميل ايتسه سكا
كيم ريالی سجده دن بوينده وار بار كناه

بوكدی بيلم بار محنت آچدی آغزن يارهلر
اولديلر آيرلديغنه خنجركدن عذر خواه

عاشقی دركردی برجرعهيله طفل می فروش
حورو كوثر حسرتيله اولدی پير خانقاه

خانقاه عشقه دوشمشدر كوكل درويش اولوب
پاره پاره جسمی خرقه دود آهيدر كلاه

اودی چون وصلك دمينه طوتدی جانی دم دييه
خوش كورهلم بودمی كل كيم ايرشمزدم دمه

شوق رخساركله دل قيلسه ترنم دير كورن
مغبچهدر ايلر آتش خانه ايچره زمزمه

چاه زمزمدر زنخدانك آنك ايچنده خال
طفل هندودركه ناكه دوشدی چاه زمزمه

دمبدم خونی كوزك مردملری قان ايچمكه
رغبت ايلرسه نوله محتاجدر آدم آدمه

آدم اولدرکیم باتـوبدر عالم عشـقه قدم
عالم عشـقه قدم باصمایانه آدم دیمه

کچمشم مهرکدن ای دوران بنی زار ایلەمه
مهری یوق مهرولره جانم کرفتـار ایلەمه
وارایسـه میلك بنی اولدرمکه جانم فدا
تك بکا میل ایتدیکك اغیاره اظهار ایلەمه
حلقهٔ کفره چکوب زنار زلفـك بنـدایله
خال رخسـارك کبی ییرم بنم نار ایلەمه
طالعك باغلانسه یوز کوسترمەسه اول غنجه لب
آچیلیر کل کبی برکون کوکلکی طار ایلەمه
اولولاره خدمتایله چون بولور عزت کشی
ایتلرینه خدمت ایتمکدن کوکل عار ایلەمه

ایشـیدن سـوزم بنم وصـف رخ جانانه ده
بیلدیکیم دیوانه صیغماز سوز اولور دیوانه ده
طوله شالدن زلفکه کوکلم که دوشدی دللره
بکزه دی شول مویه کیم ایلیشدی قالدی شانه ده
جوشن ایتدکسـه تعجب باده نوش ایدنلرك
دیکله کل جوش وخروشـن باده نك خمخانه ده
واعظ سردك ایصماز مجلسـینه برنفس
اول که کوردی عاشقك کرمیتن میخانه ده

رخلریکه قارشو جان اولسه عجبمی بی‌قرار
شمع کوردکده نه ممکن صبر اوله پروانه‌ده

جان یرین طوتاردی لعلك تنده کرجان اولماسه
جانی نیلردم امید وصل جانان اولماسه
اول بته خط چلیپاسن کوروب کافر دیمه‌ك
زلفی زنارین کسرمیدی مسلمان اولماسه
ال یومق اولوردی زاهد بادهٔ پیمانه‌دن
لبلریله ایتدیکمز عهد وپیمان اولمسه
بویله کلمزدی خطك عاشقلرك آغلاتماسه‌ك
کلستانك سبزه‌سی بیتمزدی باران اولماسه
جمع ایدردم کل کبی دیوان جمالك یادنه
زلفکك فکری‌ایله کوکلم پریشان اولماسه

چیقدی ای ماه آسمان حسنکه دود سیاه
قالمازیمش پرده اول عاشقلرك ایتدیکی آه
دولتکده باشمزده دود آه ا کسك دکل
باش صاغ اولسه جهانده بولنور آ که کلاه
زلفك اوجندندرر بکزم صارارى بیلمزم
یوزی آغارماز کشینك اولیجق بختی سیاه
سایه صالسه‌ك طوپراغم اوستنده ای سرورروان
ساکه بندن عرض‌شوق ایده دل اولوب هرکیاه

جذبهٔ زلفکله دل سودی سنی کوردی یوزك
سالك مجذوبه بیلدم کیم حجاب اولماز کناه

آقدی کوکلم صو کبی برسرو رعنا قدنه
لاله کیبی یاندی جانم دوشدی نار خدنه
واردیلر زلفیکه دللر کویکی ایدوب طواف
حاجیلردر روم حسنك کلدیلر سر حدنه
کیمدرر سوکمه دیین اغیاره سن بندن ایشیت
سوك بووجهایله چیقنجه اول لعینك جدنه
سد اولوبدر خطکك یأجوجنه زلفك شها
بکجی اولسونلر دل وجانی قو زلفك سدینه
آیاغنده صو کبی قانلی یاشین ایتدی روان
سروی بکزتدی کوزم برنازنینك قدنه

آیت حسنك یازلدی صفحهٔ سیم اوستنه
دوشدی اعراب خطك کیم آلتنه کیم اوستنه
لام تعریف اولدی زلفك رخنرك تقسیم حسن
رسمدر تقدیم اولور تعریف تقسیم اوستنه
قاشنی کوردکجه دل زلف ودهانی اوزره دیر
مد مشکیندر چکلمش صانکه جیم میم اوستنه
قاشلرك رادر دهانك میم حسنك شهری ریم
واردی خطك رومدن لشکر چکوب ریم اوستنه

سن صویه کیردکجه تترر اوستکه آب روان
سائل اولان تترهسه اولماز عجب سیم
جام جم‌دیر لعلکه زلف ودهانیکی کورن
جم اولور میمك قاچانکیم یازله جیم اوستنه
حلقهٔ میم دهان لبلرك قیلمش دونم
نقطه‌در مسکین کبی قونمشدر اول میم اوستنه

هیچ سرو اول کل کبی بویله سر افراز اولمیه
هیچ بلبل ناله‌ده باکه هم آواز اولمیه
هیچ زلف وخط سیهکار اولمیه بختم کبی
هیچ غمزه اشك چشمم کیبی غماز اولمیه
راست اول نطع محبتده رخك کیبی شها
زلف کج بینك کبی ایکنده کج باز اولمیه
یوقدرر سن کل کبی نازك بدن ای سروناز
تازه چوق اولسه‌ده باشدن آیاغه ناز اولمیه
حالنی بردلله سویلر کاهل حال آنلر آنی
عشق حالینه ینه نی کیبی همراز اولمیه

شام هجرکده کوکل ایلدی چون درد ایله آه
فلکك شمعی سیوندی وجهان اولدی سیاه
عقلی باشنده اولان تاجنه باقماز فلکك
نیجه باشدن کری قالمشدرر اول کهنه کلاه

ماه نوكاسه ايله كويكى دور ايتمز ايدى
خوان حسنكدن اكر ايلمسه شئ الله

سن جوانى يتورلدن برى بوپير فلك
ايكى طاش ايله دوكوب ايلدى كوكسينى سياه

طوغريلوب چشمهٔ لعلينه كيدركن ذقنن
هركورن ديركه يول اوستنده كوركمزدى بوجاه

كيمسه باشه چيقه‌ماز طرهٔ طرار كله
كيمسه سوز سويليه‌مز لعل شكر بار كله

عندليب دلى كوردكجه آچيلير كوله‌رك
وار بليشلك اثرى اول رخ كلنار كله

آشنا اولمغه سعى ايت سك كوييله كوكل
ايل نه ديرسه ديه، سن يار اوله كوريار كله

مدعى زلفنه زنار ديدك اول صنمك
هى نه كافرسك آصيدى سنى زنار كله

عاشقلرك دعاسى ايردى مكر سمايه
كاول خط مشك آسا صالدى نقاب آيه

آيينهٔ جماله زلفى خيالى دوشسه
صانه اوكنده خط وار كاولماز كونشده سايه

کورسه یوزیکی عاشق باقماز کوزی یاشینه
یلدیزه طاکی قالماز آنك که ایره آیه
واردقچه کوی یاره آرتیرمه آهك ای دل
کیم نازنیندر اول کل دویماز قتی هوایه
برلحظه یوق قراری ایشی فغان وزاری
صو عاشق اولدی بکزر اول سروِمهلقایه

چون چکدی غم دیارینه عشقك شهی سپاه
صف صف یاشم دیزلدی علم چکدی دود آه
بیلمز نه یوزدن ایده سنکله مصاحبت
کلدی قپوکه هرکیجه برصورت ایله آه
کوکلومه ذکر شام صاچك فکریدر سنك
ورد رخك مدایحیدر ورد صبحگاه
کیرسهم کناهه نوله سوب سن پری‌یی بن
چونکیم قدیمی رسمدرر آدمه کناه
زلفك هواسی‌ایله بنی خاك ایدرسه عشق
مهرك قوقوسنی ویره قبرمده هرکیاه

کیمسه مصاحب اولمادی دنیاده حورایله
بز نیجه صحبت ایده‌وز اول یوزی نورایله
باغ ارمده کویکه نسبت قصور چوق
قصریکه قنده بکزه‌یه بونجه قصورایله

کچدم سریر عشقه چکوب هجرک آجیسن
نه دولت اولسون اولکه کچه شر وشور ایله
قالماز کوکل قراری چوغالدقچه بنلرك
زیرا مکس چوق اولسه یاتلماز حضورایله
ساله اوروب دوشوردی صبا یلی طوپراغه
غنجه کلاهن آلدیغی ایچون غرورایله

بیلمز کوکل نه سویلنور اول مهلقا ایله
دیوانه اولمسه نه سوزی وارایدی آیله
زلفك خیالی ایله واریر کویکه کوکل
پیر ایتدی دردك آنی که یورور عصا ایله
که دلده هجروکهی انتظار وصل
هر قنده ایسه خوش کچیریر بربلا ایله
سن سوکمك ایله مرده دله جان باغشلادك
عیسی اولوبی زنده قیلاردی دعا ایله
باغرم دلیدی نی کبی چنك اولدی قامتم
کل بزم غمده عیش ایدهلم چنك ونا ایله

کرم اولدی لبلرك مینك دل صفاسنه
کل کیبی ویردی وارینی عشقك هواسنه
جانیمی آلدی آتش عشقن ویروب نکار
صوردی اوجوزمیدر دیدی دل بهاسنه

اویکندی مشك چین داچکه یوز قاراسنی
مسکین قازاندی صکره دوشندی خطاسنه

بولوب کوکلده غصهٔ غم اژدهالرین
معجز دکلی یوتدوره زلفی عصاسنه

کلکون اولور شفق کبی اول کل یناغکك
کون پرتوی دوشسه چونکیم یقاسنه

عشقنك مقامنه نیجه باصه قدم کوکل
سرچه نه باش ایله واره شاهین یواسنه

سدره بویك صفاسنه یاردرر یلر
راه هواده دل ایرمز منتهاسنه

مشکل دکلی کیشی که یاریندن آیریله
برکون که که بوسه دیاردن آیریله

نافه صاچیکه اویدیسه خون ایتمه باغرینی
مسکینه بویترکه دیاردن آیریله

زلفکدن آیریلالی کوکل بی قراردر
مشکل دکلی کیشی قرارندن آیریله

اول یار بی‌قراری کوکل یار ایدیندیدی
اغیاری سوزینه اویه یاردن آیریله

یاریندن آیریلق کشی یه کوچ بلا ایکن
کل بونی کورکه یاری دیاردن آیریله

عکس رخکله بولدی چو زیب وفر آینه
کون یوزك آینه نیجه بکزر آینه

کوستردی مهر صورتی عارضك بزه
نه اولسه کشیده آنی عرض ایلر آینه

اهل صفا صانیر کورن آنی عبا ایله
صاقین که صورت اوغروسنه بکزر آینه

نه کورسه بر نظرده آلیر خاطرینه چست
حسنك کتابن ایتسه نه وار ازبر آینه

لعلین لبك هواسنه ایدندی جام جم
دوزدی رخك خیالیله اسکندر آینه

سیل ترله‌دکجه خطکی قویمه یوزکده کیم
دیرلر که ژنك اولور طوروجاغز تر آینه

هر کیشی خاطرین کوزه‌دیر یوز ویریر اکا
مغرور اولورسه حسنه وجهی وار آینه

او یکندروب چوکندو زینی خوب رولره
قاتی کوکللو اولسه نولا کرهر آینه

نه قاتی یوزلودر که اوتانماز کمسنه‌دن
نه عجب کیم کوره یوزه یوز سویلر آینه

کیم بکزه‌در بویونی آنك کل بوداغنه
بر خارکش دکلی کل اول حسن باغنه

کوردم قراری یوق غم خالکله لاله‌نك
بیلدمکه کمسه طویماز ایمش عشق داغنه

شوق لبیله صورمه نه قانلر یوتار کوکل
برکز اوبجه جانی ایریسر طوداغنه
ای سرو طاغده بوایدی دیرکن صنوبری
یانمقده غالب اولدی سکا عشق اوجاغنه
شهباز جانی آولامه‌ده کورنه آل ایدر
بك قورر رقیب زاغ قاره زلفی آغنه

ایتدم دیار غمده اقامت نه‌فایده
خون ایلدی یوره‌کومی غربت نه فایده
زلفی الیمی اندی بن دوشدم ایاغنه
چون باشده دولت اولمیه همت نه فایده
قدك قیامه کلدی ایشیدن فغانمی
چالندی صور قوپدی قیامت نه فایده
سن سودیککجه آنی اوآرتیردی جورینی
بر بی وفایه بونجه محبت نه فایده
بازار غمده دوشردی دآیاغنه
بر کهرایدی بولمادی قیمت نه فایده

حسرتده قالدی جان ودل اول سرو قامتنه
قورقوم بودرکه قاله بو حسرت قیامتنه
فارغ یورودی عشق بلاسنه دوشدی دل
بر بی‌نوا ایدی آنسزین اوغرادی دولتنه

راه هواده چونکه طبیعتده لطف اولا
صو کیبی کوکلن آقیدر اول سرو قامته
زلفك یوزکده ماردرر کنج بکجیسی
خطك لبکده موردرر اوشدی شربته
آهم دخانی ایله جهان اولدی دود رنك
دیرلرکه برنشانه توتوندی قیامته

غم طاشلرینی دل اوینه نیجه طاشیده
کوکل دیلرکه عشق بناسنی طاش ایده
طاشدن چیقنجه لعل لب یاره اویکنیر
دیمزکه تکری اوره بنی بینه طاش ایده
آهم یلی توزوتمیه خطك غبارینی
چشمیمه دیکه صحن جمالیکی یاش ایده
همدم ایدنمه باده‌یی ای غنچه لب صاقین
کرم اوله خلقه سر دهانیکی فاش ایده
دللر ولایتینی خراب ایدیسر اکر
غم لشکرینه زلف سیاهیکی باش ایده

متاع غمدرر عشقك خریدار اولمسون کیمسه
بلا دامیدرر زلفك کرفتار اولمسون کیمسه
بنی دیوانه قیلمشدر صاچك زنجیر سوداسی
سنك افکار عشقکله دلفکار اولمسون کیمسه

سنك اول بند زلفيكه كرفتار اولمسون بر دل
بنم بوقاره بختمدن سيهكار اولمسون كيمسه

بنى قدك هواسى سايه كيبى قاره يراتدى
الى ايرماديكى ييره هوادار اولمسون كيمسه

سنى جاندن سون يارى قويوب اغياره يار اولدك
سنك كيبى وفاسز يار ايله يار اولمسون كيمسه

كورلدن عشق دردينى ديله كيم حقدن اولدر كيم
دوشوب كوكلى بلاسينه كرفتار اولمسون كيمسه

فغان و آه وناله‌مدن اويوماز مرغ ايله ماهى
ياشم كيبى غم عشقه‌دوشوب زار اولمسون كيمسه

دل اوجندن بلا چكمك سكامى قالدى عالمده
بودردى دائما چكمك سكامى قالدى عالمده

نجه‌اود كوزه دوشمك كوكل اول كوزلراوجندن
كوزللردن جفا چكمك سكامى قالدى عالمده

جفا وجور ايله جانك نجه بر ياقه‌سن اوده
اولنجه تا جزا چكمك سكامى قالدى عالمده

دوشوب كوكل بلاسينه يتر چك عشق دردينى
دل اوجندن بلا چكمك سكامى قالدى عالمده

صفاوذوق عشرتده سورر هر كيشى دوراننى
همين درد وبلا چكمك سكامى قالدى عالمده

یر ایدەلی اول زلف سیاه فام کوکلده
یوق بنده کوکل نته که آرام کوکلده

کلدی که قوره زلف کره کیری خیالی
غم قوشلرینی اولامغه دام کوکلده

کوکلده هوس قالمدی سرووکله آیرق
یر ایتدی چون اول سروکل اندام کوکلده

سورمادی سر انجام سوزین جام جهانده
کیم جام قوماز فکر سرانجام کوکلده

صوفی‌یه دیه صافی‌می ایچ اهل صفا اول
بو پخته سوز ایتمز اثر اول خام کوکلده

ای غمزدك اوقینه دل عشاق نشانه
قاشك هوسی قدومی دوندردی کمانه

افسون دل افسانهٔ عشقکدرر آنجق
باقی نه که واردر قورو افسون فسانه

که معتکف دیرم گاه ساکن مسجد
یعنی که سنی استرم اوش خانه بخانه

نقش دوجهان اولدی عیان کون کبی جانا
عشقکله جلا ویردلی آینهٔ جانه

وصلکدرر ای دوست مرادم دوجهانده
مقصود آرەده سنسك وآیروغی بهانه

ترك ایلر ایسهم عشقکه جانی عجب اولماز
جانانی یولنده کشی قالماز دل وجانه
هر کیشیده بردل وارآنکه بنی سور
عاشقده سرود می ومطربده ترانه

لعلك شوقدر دوکدی کهرلر کوزم اوزره
صیغمادی دوکلدی اتکندن یوزم اوزره
شعرمده کوزم دیشلرك اوصافنی کوردی
تحسینلر ایدوب صاچدی کهرلر سوزم اوزره
غمزه‌ك اوقی اوتورمغیچون صدر کوزتسه
کلسون بروير ایده‌یم ایکی کوزم اوزره
یانار دل اوراق جکر سوز سوزمدن
کورن صانیر اود دوشدی دلمدن سوزم اوزره
سوز قومامشم سویله‌مه‌ك وصف لبکده
کیمدرکه که سوز قویه بیله سوزم اوزره

کلشنده کورلدن رخ کلناری بنفشه
مشکین خطنك اولدی هواداری بنفشه
شرح ایده ایدی نیتدیکنی کوکله زلفك
کر بولسه ایدی قدرت کفتاری بنفشه
سنبل صاچی اوصافنی سویلر دل اوزاتمش
بیلسه‌م نره‌دن طویدی بو اسراری بنفشه

صحن چمنه سایه صالیدی سر زلفك
اولوردی بیتن سبز سرك واری بنفشه
اول زلف ورخ ایله قدو بالا کی کورن دیر
بر سرو درر برکی کل و باری بنفشه
خطی لبکك نرکس وبیمارکه شربت
پیشوردی قتوب بیلدی شکر باری بنفشه
صاندم رخك آردنده کوروب طره کی ای دوست
سلطان کلك اولدی قفاداری بنفشه
زلفك کبی بر لحظه کسیلمزدی یانکدن
کر بولسه ایدی قدرت رفتاری بنفشه
نه سحر قیلار کوزلری جادوسنی بیلسه م
کیم موری چمن کوستریر وماری بنفشه
زلفی کبی کیم کوردیکی وار طوطیٔ مشکین
برك کل اوله بالی ومنقاری بنفشه
طوطیٔ شکر خا کبی حسنی چمننده
منقاره آلیر لعل شکر باری بنفشه

حرف اللام الألف

دل شاد اولور قاچان که دم وصل یار اولا
غنچه کولر چمنده چو فصل بهار اولا
آچلمادیسه کل کبی غنچه عجب دکل
کولمز یوزی قاچان کشینك کوکلی طار اولا

شیرین لبکی غنچه ایشیدوب آغزی باغلانه
کل رخلریکی لاله کوروب شرمسار اولا
کیم کیردی‌ایسه کوکله غصه‌دن آزاد اولور
نه‌درد آکا که بیری دمیردن حصار اولا
شبدیز زلفنی یدك ایدوب یدر صبا
کلکون حسنه رخلری چونکیم سوار اولا
طوطی که کوکسی آل اوله ایکی قادی سبز
لعل لب نکار کبی قنده وار اولا
غنچه لبك هواسی ایله قان یودانلرك
بلبل کبی ایشی دون وکون آه وزار اولا

حرف الیاء

اولکه عشقکده صارارمشدر یوزی ایوا کبی
اوینادیر بو کنبد مینایی بر الما کبی
کلسه کوزم چشمه سارینه خیال چشم یار
مردم چشممدن اورکر آهوی صحرا کبی
چوق کتیردی بو جهان آرایه مهرولر ولی
کلمیه بر داخی اول مهر جهان آرا کبی
زلف وقاشی فکریله عین جنون اولدی کوکل
کلدی دنیایه مجنون بودل شیدا کبی

يدی دریاده بولنماز کوزلرندن عاشقك
دیشلری شوقیله آقان لؤلؤ لالا کبی

بر قدحله بیزی ساقی غمدن آزاد ایلدی
شاد اولسون کوکلی آنك کوکلمز شاد ایلدی
بنده ایدی بونجه ییللر قدینه سرو روان
طوغرولقله قوللق ایتدیکیچون آزاد ایلدی
اود ایله قورقوتمه واعظ بیزی کیم لعل نکار
جانمز ببزم اوده یانمغه معتاد ایلدی
ایستر ایسه ملك حسنن آباد اولا داد ایله کیم
پادشهلر دادایله ملکینی آباد ایلدی
آلدایوب آلدی دهانی یوق بهایه جانمی
صورتا بر بوسه‌یه آلدم دییه‌آد ایلدی

طوتدی یری کوکی ای مه حسنکك آوازه‌سی
طولدی اول آوازه ایله جان‌ودل دروازه‌سی
برك کلدن ایلدی دیوان حسن اوراقنی
یاراشیر جان رشته‌سندن اوله کر شیرازه‌سی
قو خیال عاوضك کوکلمده یاتسون برزمان
کیم قوقو ویرمز ایکن کل یاپراغینك تازه‌سی
باکه ناصح چیقمه‌دیر اندازه‌دن بیلمز آنی
کیم ایشینه عاشقك کیرمز خرد اندازه‌سی

رخلری دورنده درلرمی دیزوبدر اول پری
یوقسه شبنمله یوزنمی یودی کلبرك طری

زلفنی زین ایلمش آلتون ورقلرله مکر
جلوه ایلر زلفی طاؤسی آچوب بال وپری

یا تماشا ایتمکه کلمشدرر خیلی نجوم
جلوه ایلر حسن میداننده مهر خاوری

باش صالوب خشم ایتسه عشاقه دلك بروجه ایله
هر طرفدن یوز اوروب زاریلك ایلر زیوری

کل یوزینك شبنمی بحر ملاحت درلری
نیلکون خالی لطافت جوینك نیلوفری

هیچ کوز کورمش دکل دیرلردی دیدارینی
یار دیدارنده کوردم بن هله آثارینی

اوغرامز اولدی دیله خیلی خیال دلبرك
کوزلریمك یاشی بکزر باغلادی یوللارینی

قده برکل یوزلی وار ایسه خار النده دامنی
خار سز کل بولمدم کزدم جهان کلزارینی

خال کافر کیشك اولسیدی مسلمان ای صنم
مصحف اوستنده قومزدی زلفکك زنارینی

آغزیکی کویا مدار حسن قیلمش صنع حق
حسن وجهیله چکرکن صورتك پرکارینی

مهریکه جاندن خریدار ایلین دلدر بنی
مشترینك کرم ایدن دلالدر بازارینی

سروه قونمش قمری یه بکزردی اول قداوزره دل
طوق ایدنسه بوینه اول زلف عنبر بارینی

نیشه بکزر غمزه سی ونوشه بکزر بوسه سی
لبلری پالوده‌ٔ تر یا شکر سنبوسه سی
آرتق اولور لذتی شکر مکرر اولیجق
قانی خوش کلدیکی اولدورر مکرر بوسه سی

زلفی مشکین خوشه‌در رخساری لعل سیدر
تازه خرما لبلری شفتالوی تر بوسه سی
رایکاندر نقد جانه ویرسه دلبر لبلرین
کیم حیات جاوداندرر آنك بر بوسه سی

اغزینی براوپمکه بیك جان ویریرسه دل نوله
کیمدرر جان ویرمیه کیرسه اله بر بوسه سی

دور ایده دوران اکر یوز ییل جمالکدن بنی
هرنه ممکن کا آیره بردم خیالکدن بنی
یکی آیه دونمشم باشم کنارنده شفق
تا که آیردی فلك مشکین هلالکدن بنی

ذکر وفکرم بیلك واغزك خیالیدر سنك
شوق بردم غافل ایتمز قیل وقالکدن بنی
آفتاب حسنکه اولدی رقیب ابرو سیاه
قاره بختم کبی آیردی جمالکدن بنی

اولمشم جانا پریشان خاطر وشوریده حال
آییرلدن قاره بختم زلف وخالکدن بنی

کل کل ای آرام جانکیم چوقدن اوزلر جان سنی
آچ یوزك کیم کورمك ایستر دیدهٔ کریان سنی
سکا صورار دیشلری وصفنی ای کوز جان ودل
در آرار غواصلر در صاندیلر عمان سنی
برنفس دکلنمدك ای دل نسیم وصل ایله
شمعوش یاقدی آرتدی شعلهٔ هجران سنی
دیدم ای مه حسن دورنده قیلوب صاحب قران
اولکه بو وجهیله ایتدی آفت دوران سنی
کل یوزینه قارشو حیران اولدیغم کوردی نکار
دیدی کیمدرر ایدن بو وجهله حیران سنی

سیل باده در یاقان غم قصرینك بنیادینی
میل ساقیدر یاپان کوکلم خراب آبادینی
بوی آلانلر سنبلکدن بولدی عمرندن وفا
چاشنی کورن لبکدن بولدی آغزی دادینی
کارکاه عشقه هرکیم باقسه فرهادی آکار
آکدوررمش صنعتیله مرد کامل آدینی
کورسه زرین بت ایدر میل اکه اولسیمین صنم
یومشادان اود در انك کوکلنده کی پولادینی

شیوهٔ فرهادی کورن سا که تحسین ایلدی
لاجرم شا کرد مقبل آ کدیریر اوستادینی

نیجه آقماسون کوزومك قانلی یاشی دجله وار
کلدی غم تاتاری یاقدی کوکلك بغدادینی

حوض کوثردن صوویرمش روضهٔ رضوان آ کا
باغبان صنع دیکدکده بویك شمشادینی

عشق شاهینك خیال قامتکدر سنجاغی
آهم اودی شعله سی اول سنجاغك دال یاپراغی

شویله حیران اولدی اول تقشینه رنکین لعلکك
کیم قالوبدر خاتمك آغزنده حیرت پارماغی

مار زلفك غصه سیله آغولانمشدر رقیب
صاچیلیر زهر آچسه آغزینی اول آغو بارداغی

کلخن محنتده آهم دودیدر چیقمش کوکه
سیلدر کهسار غمدن اینمش اشکم ایرماغی

خط نورسته آراسنده یکاغك تاب اورور
برك سبز ایچنده کویا کورینور کل یاپراغی

اول الف قد حسرتندن جسمم اولدی مو کبی
ماوراءالنهره دوشدی یاش دوکوب آهو کبی

کوکله دوشسه هوای عارضك ای سرو قد
موج اورور هرجانبه طبع روانم صو کبی

ایشیدیردك مدح ایدنلر کلشن جنت کلن
بکزه‌مز بوکللره دیرلردی اول کل بو کبی
چارسوی حسنده هنکامه طوتدی زلف یار
چشمم اول هنکامه‌ده تیغ اوینادیر هندو کبی
عالمك ایچن کزوب کوزدن کچیردی سربسر
کورمدی مهر فلك برداخی اول مهرو کبی

کل یوزینك شبنمی بحر ملاحت دُرلری
نیلکون خالی لطافت بوینك نیلوفری
پریوزینی طوتدی ظلمت‌چون سوُندردی کیجه
چرخ فانوسنده مه شمعینی آهم صر صری
جان ودل میخانه‌سیدر لعلك ای کافربچه
دیك سر زلفکدن اول میخانه اوزره چنبری
آچمشیکن دفترین کل نقد وقتی قیل حساب
سن کوزك آچنجه یومار باد صبح اول دفتری
تیچون آچلماز دهانك غنچه‌سی کوکلم کبی
آچیلوبدر هپ جمالك کلشنینك کللری

شوق لعلك اشك چشمم رنکنی آل ایلدی
خامهٔ زلفك خیالی جسممی نال ایلدی
قدیمی بارغم زلفیله اول مه ایتدی دال
آیاغینه مرغ عشقك صکره خلخال ایلدی

قارشـولاديلر خيـال يارى عقـل وجان دل
شهرتينـه شهر خلقى چيقـدى اقبـال ايلدى
بى وفالر ايچره برآد ايدەين ديدى مكر
اول الف قد آنكايچون قديمى دال ايلدى
خسته ايشتدى دلى لطفندن اول دلبر كاوب
صوردى حالن نازايله مسكينى بى حال ايلدى

كلى واردر كلسـتانده اول رخ احمر كبى
سرومى واردر چمنده اول قد عرعر كبى
دل اوجندن شوق خدكله طوتشدم شمع وار
حسرت اودلاريله ياقدم سـينه‌مى مجمر كبى
شويله طوتدى روى زرديمى كوزومك ياشى كيم
صو ايچنده غرق اولوبدر برك نيلوفر كبى
يازمغه حسـنك صفاتنده اولان اشـعاريمى
كللرك اوراقنى دورمش صبـا دفتر كبى
يوزك اى حورى فرشته كورسه كرديوانه اولور
كورمدم بن نسل آدم سن پرى پيكر كبى

آى وكون شمع جمالك نورينك پروانه‌سى
زلفكك زنجيرينـك باد صبـا ديوانه سى
شوق لعلكله ايرشدى كوكلره جوش وخروش
نعرۀ عشـاق طولدى عشقكك ميخـانه سى

تیغ غمزه‌کله کوکل یوز یرده یاردی سینه‌سن
زلف عنبر بارکك ایسترکه اوله شانه‌سی
لاله وش جام لبك یادینه جانا کوکلمك
کوز کبی خون جکرله طولودر پیمانه‌سی

چکمین عشقك غمن عالمده دلشاد اولمادی
بنده اولمایان بویك سروینه آزاد اولمادی
باش اوله‌م دیرسه‌ك بویولده عشق باغنده قوطاش
خدمت ایتمه‌ین کشی استاده استاد اولمادی
دمی واردر لعلکی یاد ایلیوب قان یوتمیم
سنی کورمز اولدق ایسه کوکلمز یاد اولمادی
طویمادی صورت یوزکدن آینه یوز بولمادین
سرو قوللق ایتمدین قدیکه آزاد اولمادی
ییقه‌لی تاتار غم سیواس دل یاتور خراب
روم حسنك سربسر معمور اول آباد اولمادی

جویه مایل کوردم اول سروك قددلجوینی
کوبی ایچنده آقیتدم قانلی یاشم جوینی
کون یوزنی مهریله سرکردان دکلسه ماه نو
کیجه‌لر تا صبحه‌دك نیچون طولاشور کوینی
شیشهٔ ناموس وعارم آه کیم اول سنك دل
طاشلره دوکدی وچالدی ییره یوزم صوینی

جانمی حمای فرقتدن خلاص ایلردی کر
بوینمه مفتول ایده‌یدی زلف عنبر بوینی
ترکیکی اورماغیله دل سندن ایراغ اولمادی
آیریلیرمش کیشی جاندن کسمزایمش خوینی

یزه طوغرولمادی قالدی اوقاشی یانیه‌کی
آتماز اولدی دله غمزه اوقن آیا نیه‌کی
کوکل اوجاغنه کوزم یاشی صو قویمتیکی
ینه یاقار یوره‌کم آتش سودا نیه‌کی
زلفنك سوزینه اویدی بزی صالدی آیاغه
باقماز اولدی بزه اول نرکس شهلا نیه‌کی
آغزینی صورمق ایله قدی قیامت قوپاریر
یوق یره باشمزه ینه بوغوغا نیه‌کی
اورمشیکن لب جان بخشی دله مهر امان
چشم وابروسی کیرو ایلدی یغما نیه‌کی

بکا اغیار ایشنی ایلدی اول یار دخی
کورسه حالیمی بنم رحم ایده اغیار دخی
غم بکا درکه بکا کیمسه سنك کبی دکل
سکا نه غم نیجه بنم کبیلر وار دخی
یاش دوکوب خامه کبی حالمی شرح ایله‌یجك
چویریر اولدی یوزین دفتر وطومار دخی

ای کوکل زلفی اوجنده نیجه بر غم چکه‌سین
کورمدم سنجلین بردل غمخوار دخی

باغ حسنکده کوره‌لدن بری کل رخلریکی
کوزیمه کیرمز اولوبدر کل کلزار دخی

نیجه طونجه کورەم سن کل نازك بدنی
کندی کیرپیکم اولوبدر بکا کوزم دیکنی

چیقماسون آهم اودی آغزیمی آچدرمه بنم
یاقماسون سوز درونم سنی سویلتمه بنی

کی کبی باغریمی دلدك قومادك ناله قیلام
نه ایمشسك نیه اوغرامشم ایوای بنی

بنی سایه‌ك کبی ای سروقد آیاقده قومه
بویله خاك ایتمه ایکنده یولکه جان ویرنی

زلف مفتولی قاچان بوینبه قولون طولایه
غیرتندن یاقاسین چاك قیلار پیرهنی

نقطهٔ مسك كبیدر لبنك خالی مکر
شبهه در کیمسه‌یه کشف اولمادی سرّ دهنی

جان ویریر بلبل دل کورمز ایسه کل یوزیکی
طویه‌ماز هجریکه جانم سون اولسونمی سنی

غصهٔ زلف نکار ایتدی سیهکار بنی
قاره بختم دخی نه کونلره صاقلار بنی

خار هجریله ایدوب غنجه کبی باغرینی قان
قیلدی بلبل کبی زار اول یوزی کلزار بنی
عقل وفکرم طاغیدوب زلف سیهکار کبی
قیلدی افکار غم عشقی دلفکار بنی
یار بیلدم سنی بن عالمی اغیار ایدوبن
دوستم سن نه ایچون بلمیه سین یار بنی
دامن وصلکه بیلیردم ال ایرمایجکن
سرو بالا که کوکل ایتدی هوادار بنی

دود آهیمه نیجه بر بویانم شمع کبی
آتش هجرایله یانوب توکنم شمع کبی
دردك ایله اولیجك دل باشم اوجنده یاتوب
دود آهمله قارایه بویانم شمع کبی
نیجه برسینه‌می مجمر کبی پرسوز قیلوب
دل اوجندن اوده یانوب کوینم شمع کبی
اویله یاقمادی بنی شوق رخك اودلره کیم
کیجه‌لر یانوبن ایرته سیونم شمع کبی
کیجه‌لر ایرته‌یه دکلو دیکیلوب قارشوکه
طوتوشوب شوق رخك برله یانام شمع کبی

یاقدی یاندردی بنی یار ودیار آیریلغی
نیجه مشکل ایش ایمش سوکلی یار آیریلغی

بیلیرم بن نه چکر کوکلی زلفکدن ایراق
اولمسون کیمسه‌لره صبر وقرار آیریلغی
کوردی کل یوزینی دل بلبلی اونوتدی غمن
اونودیرمش کشی وصلتده هزار آیریلغی
بلبلك کل یوزینی کوریجکز بنجلین
آغلادیغی بو کا کار آخر کار آیریلغی
سکا نه دل سر کویکدن ایراغ اولدیسه
کلستانه نه ویریر بلبل زار آیریلغی

باغ جانده آچیلان غنجهٔ خندانیدی
کلشن دلده بیتن سرو خرامانیدی
زاهدك یوق لبکك قاره‌سنه میلی دیدم
کولدی دیدی النه کیرسه‌ایدی جانیدی
اول یوزی کل ایشیدوب آهمی کوینده‌دیدی
بزی او یوتمیان اول بلبلك افغانیدی
یاغدیریرکن صاچی ابری یاشمك یاغمورینی
برق وش یالدیره یان لعل دز افشانیدی

عکس جمالی روشن ایدر دل اوتاغنی
زلفی خیالی خوش دم ایدر جان دماغنی
نیته‌که شمع کیجه‌ده کوندن یاقار چراغ
هر صبح کون یوزکدن اویاریر چراغنی

قان یوتارم اوپنجه لبن دیر کوکل بکا
بکزرکه قانادیز اوپر ایکن طوداغنی
پیر اولدی کرچه کیم دل شوریده هجر ایله
اکن کچیرمدی دخی بوعشق چاغنی
زلفك بنك غمینی آلیر نه دبیه کوکل
بوینی باغنمی سویلیه یا باغری داغنی

لبلرکله غنجه‌نك وار چوق سوزی
یوزه یوز سویلشمکه طویماز یوزی
جانم آل بر بوسه ویر دیدم دیدی
سویلمه ایشتمه سونلر بوسوزی
نار عشقیله کول اولدم دیر رقیب
دونسون اوجاق طاشنه قاره یوزی
دوشه‌لی زلف ورخك فکرینه دل
قدر وعید اولدی کیجه‌سی کوندوزی

دیدیلر یوزی آفتاب اولدی
بن باقنجه کوزم پر آب اولدی
بن اومارم که آی اوله آلنك
بزی یاقماغه آفتاب اولدی

رخلرك تابی چیقدی كوك یوزینه
كیجه مه كوندوز آفتاب اولدی
اوچار ایكن هواده دل مرغی
دوشدی شوق اودینه كباب اولدی
خط مشكینه حسنك اوراقی
خوب خطیله بركتاب اولدی

اقلیم حسن اوله‌لی زلفك سرآمدی
دور رخكده كمسه‌یه باشینی اكمدی
زناری رقیب كیسه كاكاك كبی
آلنیكه چونكه برق اوره نور محمدی
صو كبی خرج ایدرسه نولا اشكنی كوكل
چوقدر دیمكده غمزه‌ك اوقندن در آمدی
بوزدی برات خطی كلوب لعلی مهرینی
شرع مسیحی نیته كیم احكام احمدی
راز لبینی قنده دویه هرغبی آنك
دیرلركه سرّ روحی بنی داخی بیلمدی

بر نفس غمدن اولمازز خالی
نه عجبدر بو عالمك خالی
دنیاده حالنی بیلیر كیشی یوق
عجب ایمش بو دنیا احوالی

طورمیوب بر قراره چرخ دونر
بویله دورر بو دنیا طورالی
جانن اوده آتار دیلر دون کون
صویه طوپراغه خرج ایدر مالی
اشبو دار غروره نه‌ك صیغماز
نه که یتمز بو قبهٔ عالی

بلبل اول دکلو شوخلق قیلدی
که کولوب غنچه کوکلی آچیلدی
ییل اوغرلادی نرکسك تاجن
کورمدین کیمسه آره‌دن ییلدی
درهم ایتمشدی غنچه‌یه آغزك
که کولوب غنچه کوکلی آچیلدی
کندوزینی ظاغیتدی کل بکزر
کل یوزك کوردی عقلی باییلدی
کیجه‌دن صبح دکلو قارشوکه شمع
کوز یاشن دوکدی یاندی یاقیلدی

کوزومك چشمه سارنده کسلمز یازو قیش یاشی
سزرسم اول پیکارك بن جکر داغنده در باشی
فلك کون یوزکه عاشقدر ای ماه جهان آرا
کیجه‌لر طویمایوب هجریکه باصا باغرینه طاشی

سرمودر دهانی کیم زبان خامه‌یه صیغماز
جمالی صورتن یازدقده یارك صنع نقاشی
کیجه یوق کیم کوکل شهرنده جانا اولر آچلماز
سر زلفیکی طوتسونلر کیم اولدر اوغرولر باشی
می صافیله هر جان کیم صفا کسب ایلیه چون جام
بر اولور کوکلی وکوزی پر اولور ایچی وطاشی

کوزومك قانلویاشی کورمکه یاری حجاب اولدی
شفقدن کون یوزینه صانکه کلناری نقاب اولدی
صو آرتار چشمه‌لرده نوبهار ایردکجه آنکچون
سنك حسنك بهارنده بنم چشمم پر آب اولدی
جمالك آسمانینه چیقوب عاشقلرك آهی
بلا سیلابنی یاغدیرمغه مشکین سحاب اولدی
قاشك سیمین ستون اوستنده مشکین سایبان قوردی
ایکی باشنده زلفك آکا عنبردن طناب اولدی
کوزمدن یاش دکل آقان خیالی کللری یارك
یانوب سوز درونمدن عرق دوکدی کلاب اولدی

کوکل اول طرهٔ شبکیره دوشدی
کور اول دیوانه‌یی زنجیره دوشدی
کورەلدن قاشلرکله کرپیکینی
جهان خلقی کمان وتیره دوشدی

رخـوكه اويكنير ديدكلريچـون
اوتاندى لاله يوزى ييره دوشـدى
صاچك چيننده صـورت طوتدى خطك
آنكچـون اهل چين تصويره دوشـدى
طوتالدن خطكك تزويرى صـورت

ابن کمالك دیوانده بولنمایوب بعض مجامع ادبیه‌ده منظورمز اولان آثار منظومه‌سی

خراباتده کوریلنلر :

سزه بندن نصیحت اولسون کیم
غم ایرشدکجه ایتمیك فریاد
ایکی درلو ضرر مقرر در
دیدی بوایش ایچنده براستاد
اوّلا بوکه دوست غمدن اولور
ثانیا بوکه دشمن اولور شاد

معرفت کرچه‌که بکزاده‌لره لازمدر
اهل علم اولماز ایسه یینه بك اوغلی بکدر
اهل علم اوغلی اولوب مدرسهٔ عالمده
جاهل اولمقدن ایسه طوغمادن اولمك یکدر

منصبده براولسه دخی کر عالم وجاهلی
ظاهرده مساویسه حقیقتده بر اولماز
آلتون ایله فرضاکه برابر چکیله سنك
وزن ایچره بر اولمق ایله قیمتده بر اولماز

محبت قصدی هر بر آدم ایله
دکلدر عاقله حسن ادبدن
محبت قصدین ایتدکده کر کدر
طارلدوب صینایه سین برسببدن
تحمل ایتمز ایسه ترك ایده سین
محبت زائل اولور چون غضبدن
وکرنه صبر ایدرسه قیمت اولماز
آکا یوز بیك ثمن سیم وذهبدن

محو اولوب کیتمز مرور دهر ایله باقی قالیر
خامه ایله صفحهٔ اوراقده مزبور اولان
صفحهٔ عالم نه آلچق کاغد اولور آلتنه
برنفسده نشف ایدر هپ اوستنه مسطور اولان

ال ویرمدی مکارهٔ دنیا دیه ای دل
اواره اولوب ایلمه اظهار تلاشی
جمع ایلمامش مجلس عالم قورولالدن
عرفان ایله بریرده خدا عقل معاشی

بر سرو بسلدم نجه ییل باغبان اولوب
سرکشلك ایتدی اول دخی دامنکشان اولوب

اولدی غنچه یوزیکه زلفك نقاب
صان نهان اولدی بولوتده آفتاب

قوای دل چوق‌سوزی زلف پریشاندن دلدارك
پریشان سوزلری جمع ایله دفترباغله دیوان ایت

عیش ونوش ایله بوكون آكمه غم فردایی
سكا اصمارلادیلرمی بویالان دنیایی

سلطان سلیم اول حقنده‌کی مرثیهٔ مشهوره‌سی :

عزمده نوجوان وحزمده پیر
صاحب السیف صائب التدبیر
هم صف آرا ایدی هم آصف رای
نه وزیر ایستر ایدی نه ده مشیر
الی شمشیر ایدی دیلی خنجر
نیزه ایدی قولی وپارمغی تیر

آز مدتده چوق ایشی اتمش ایدی
سایه‌سی ایشی ایدن عالمگیر

نسبی عصر ایدی عصرده شهرت
ظلی ممدود اولور زمنی قصیر

تاج وتخت ایله فخر ایدر بشر
فخر آنکله ایدردی تاج وسریر

کوکلی اول سورده بولوردی سرور
که چالاز چغریلدی تیغ ونفیر

رزم ایشنده وبزم عیشنده
کورمدی پیر چرخ آکه نظیر

کیرسه میدان رزمه شیر دلیر
چیقسه ایوان بزمه مهر منیر

اولیجق دار وکیر اهل شریری
آکسون وقالر آغلاسون شمشیر

حیف سلطان سایه حیف ودریغ
هم قلم آغلاسون آکا هم تیغ

ال یازیسیله محرر بعض مجموعه‌لرده کوروان آثاری :

تیز اوله تأمل قیل هرحاله تحمل قیل
اللهه توکل قیل تدبیری بوزار تقدیر

جهل ایله فساد ایتمه یاکاش سوزی یاد ایتمه
حق سوزه عناد ایتمه تدبیری بوزار تقدیر

بو پند معظمدر مکتوب مکرمدر
قانون مقدمدر تدبیری بوزار تقدیر

قول فضلا حقدر اینانمیان احمقدر
والله محققدر تدبیری بوزار تقدیر

قیلدم بو سوزی تحریر دیکله ایده‌یم تقریر
بودر ازلی تعبیر تدبیری بوزار تقدیر

دیکله سوزیمی مؤمن دیمه هر ایشه ممکن
حق ویرمیجك مسکین تدبیری بوزار تقدیر

شك ایتمه صاقین یاهو بی شبهه محلدر بو
چوقدنکه مثلدر بو تدبیری بوزار تقدیر

صانمه بونهان سوزدر کون کبی عیان سوزدر
محبوب جهان سوزدر تدبیری بوزار تقدیر

سوز دیمه فلانکدر حکمت چو خدانکدر
قدرت یارادانکدر تدبیری بوزار تقدیر

آدم اولدرکه صدف سینه ودریا دل اوله
در پچیدهٔ بحر سخنه واصل اوله

سفهانك سخن پرفتنن ایتمیه کوش
ایده منکوش آنی‌کیم ناقلی برعاقل اوله

چونکه قلب آقچه‌یه بکزر سخن اهل نفاق
لاجرم قلب اولور اول دل‌کیم آکا مائل اوله

خصمی برمور ایسه‌ده کندی سلیمان زمان
آکا جور ایلمیه حق نه‌ایسه قائل اوله

نه‌قدر قدری بلند اولسه‌ده خورشید صفت
ینه ذرّات جهانه نظری شامل اوله

اوله یا عالم و یاخود متعلم یاخود
علما وفضلا مجلسنه داخل اوله

اولسه علم ایله علم کرچه مسلم اما
هنر اولدر چالشوب علمی ایله عامل اوله

ید اخلاص ایله بذل ایلیه بزر عمان
صکره تا سنبل صد دانه‌لری حاصل اوله

بورواميدر اولوب جرعه کش بزم غرور
عقل دراکی می غفلت ایله زائل اوله

خواب غفلتدن اویانوب کوره فردا غمنی
هله انصاف دکل عاقل اولان غافل اوله

مرض عشقی کور شفا یرینه
آلی کور دردنی دوا یرینه

یوزومه باقه‌دن کچوب کیتمه
سوك بکم باری مرحبا یرینه

سینه‌مك سری فاش اولور یوقسه
چاك ایدردم تنی قبا یرینه

بکا سودای زلفك آخر کار
قاره چول کیدیریر عبا یرینه

مفت مسکن صانور جهانی کشی
نقد عمرین ویریر کرا یرینه
چیقاردیم کوزیمی کورمز ایسه
خاکپاییکی توتیا یرینه

طلب ایدن ایرر بردمده حقه
یقیندر مطلبك کیتمه اوزاغه
مرام نفس دنیا جیفه سیدر
سنی مردار ایدر اویمه اوزاغه

صورتن دوزملکله کیشی مسلمان اولماز
خاتم اورنمغله دیو سلیمان اولماز

جهانده هرکیم عورتدن حقیقت اوماراحمقدر
ینار اوده آقار صویه یله قارشو طیانمقدر
وفا سندن کایر زندن حقیقت کلز ای عاقل
همان اولاسی آنلردن کشی عرضین صاقنمقدر

کشی کیم جاهل اولورسه نه بیلسون کیم نه در مذهب
کمالی کیمدن اوکرنسون کشی کیم بلمیه مکتب

تواضع ایتمه جاهیله کوررسه‌ك آنی جاه ایله
اشك آلتون قبا ایله یوریرسه آدیدر مرکب

که صفا بولدی کوکل آینه‌سی کاه کدر
عالمك حالی بودر بو یله کلیر بو یله کیدر
کر دیلرسه‌ك که ایده صورت حق سنده ظهور
صاف قیل آینهٔ قابی کدر قویمه کیدر

قیلدی اسناد ولد خالقه نیچه ابتر
حضرت احمده ساحر دیدی نیچه غافل
چونکه الله ایله اولمادی رسولی سالم
غم یمه کر بنی ذم ایلسه برقاج جاهل

باکه ایام حیاتی دوکلی شرده یتسه
بو ایکی پندمی هرکیمکه بنم طوتماز ایسه
دختر قیصر ایسه باقمایه عورت یوزینه
بورج ایدنمیه اکر وعده‌سی محشرده ایسه

یوق یره نعمتکی خلقه صاقین بذل ایتمه
دنیاده نان ونمك حقنی کوزلر بوقدر

مسکنتله اوزکی خاکه برابر قیلسه‌ك
کشی‌یی ایلك ایله یاد ایدر اوزلر یوقدر

عالمك فضلی دکلدر جاه ایله
جاه ایله کلمز فضیلت جاهله

جاهل اولان پیر نابالغ اولور
چیقمز چهل ایله پنجاهله

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسه‌ك
کیمسه‌نك نعمتینه ایتمه حسد

رزق ایچون فی‌الحقیقه غم یمه‌کیم
«ضمن‌الله رزق کل احد»

کن غنی القلب واقنع بالقلیل
مت ولاتطلب معاشاً من لئیم

لاتکن للعیش مجروح الفؤاد
«انما الرزق علی‌الله الکریم»

غنی ذم ایتمه‌دن حسوده چه سود
کندینك زشت خویی ظاهر اولور

ذم اولندقجه نشر اولور هنرم
ازسه‌لر مشکی بوینی ظاهر اولور

عالمك یوق چو بر دمینه بقا
عاقل اولان بونك نه‌سینه بقا
اثریله بقا بولور آدم
اهل خیرك اثرلرینه بقا

الصدق فی اقوالنا اقوی لنا
والکذب فی افعالنا افعی لنا

عشق اولمینجه سرده خروش ایله‌مز کوکل
دریا تموج ایلیه‌مز اولمسه هوا

بی بقادر بومنزل ای احباب
فاتقوا الله یا اولی الالباب

یار سرکش سینه‌پر آتش کوکل سوداپرست
بخت ناهموار وطالع سرنکون خاطر شکست [*]

[*] بوغزل رجال مولویه‌دن درویش چلبی‌یه ده اسناد اولنور .

شهر غم آباد بهجت خانه ویران وخراب
رتبهٔ اهمال عالی پایهٔ اقبال پست
بادهٔ حیرت مهیا کیسهٔ آلام پر
بزم هجران گرم وهم هشیار عالم جمله مست
کیسهٔ امید خالی دست استغنا تهی
منزل فرصت بعید وپای استغنا شکست
ظلمت محنت هویدا صبح همت ناپدید
نیك وبد بر مقتضای قسمت روز الست

سفید وسرخ ایله اولماز خراب قصر حسن آباد
قاچان اصلاح ایده عطار آنی کیم دهر ایده افساد
صولادی صوقاقلاری سقای ابر
سوپوردی ره شاهی فراش بد
فرحدن دوکوب باش سمانك کوزی
جهانك یوزی کولدی واولدی شد

هیچ بیلدکمی بواموات قبرده نیلر
هر کیاهی دیل اولوب سا که نصیحت ایلر
استخوان سرینی کاسه ایدوب یوللرده
هر کچندن ال آچوب یعنی دعاجر ایلر

عالمك احوالنه یوقدر ثبات
آدمی که آغلاتیر که کادرر

کستانندن جهانک هر کسه
که دیکندر صونیلان که کدرر

کوکل ییقمق خراب ایتمك کیبدر بیت معموری
ولی ییقمق هزاران کعبه بنیاد ایتمه‌دن یکدر

قول ایتمك لطف واحسان ایله دنیاده بر آزادی
افندی! نیجه یوز بیك قولی آزاد ایتمه‌دن یکدر

که صفا بولدی کوکل آینه‌سی کاه کدر
عالمك حالی بودر بویله کاهی بویله کیدر

هر قاچان قارنجه‌نك بالی بتر
اولور اول بیچاره‌نك حالی بتر

ای دل منبسط قتی کولمه
خنده ضمننده کریه منضمدر
منقلبدر جهان بو قلمون
انبساطی غمیله مدغمدر

دنیا که کاروان حوادث قوناغیدر
میل ایتمه‌لی دکلدر اراذل یتاغیدر

دنیایه نسبت ایله هله سن اینان بوکا
قبرم حضور کوشه‌سی وحدت بوجاغیدر

قونوغك کندی رزقیدر یدیکی
اچیق طوت قاپوکی برکون قاپارلر
یدیکك ساکه قالیر ، صاقلادیغك
نه‌دکلو باغرکه باصسه‌ك قاپارلر

شریعت کیم سرای کبریادر
حقیقت ملکیدر محکم بنادر
آنك طاشینی هرکیم قوپاریرسه
یرینه باشنی قویمق روادر

قلم صنع حده سهو اولمز
هیچ خطابین اولانلر احمقدر
شول قدر وارکه مقتضای قدر
کاه میرم کهی معلقدر

قاچن اویره دولت برکشی‌یه
عدوسی داخی آکا عزت ایلر

خدا کوسترمسون یوز دوندورورسه
احباسی دخی هپ نفرت ایلر

بحر معناده دل اولوب غواص
صدف اولمشدرر زبان سوزدر
کرم ایدر سردی نرم ایدر سختی
سحر وافسون دیدکلری سوزدر

معرفت کرچه که بکزاده‌لره لازمدر
اوقویوب یازماز ایسه بینه بك اوغلی بکدر
اهل علم اوغلی اولوب خانقه دنیاده
جاهل اولمقدن ایسه طوغمه‌دن اولمك یکدر

ذنوبی کموج البحر بل هو اکثر
فاصغرها کالطود بل هو اکبر
ولکنه عند الکرام اذا عفی
کعضو الذباب بل هو اصغر

آیاغیکه دوشدیکك عاشقلرك عیب ایلمه
پای شمعه دوکولور هپ یانیجق پروانه‌لر

کوزلرم یاشی امید وصل ووهم هجرله
بکزر اول بارانه کیم بر آن دیکر بر آن یاغار

کوزیوم جهاندن آچ کوزکی غفلت ایلمه
سن کوز یوموب آچنجه بوعمر کیر کچر

بیلدیکك بیلمدیکك شخصه مقارن اولمه
هم نشینی کشینك شویله بیل ای اقبل ناس
معرفت معدنی اولمازسه سخا کانی کرك
بونلر اولمازسه هله باری کرك قدر شناس

تاریخندن :

اکر برج سعادتدن غروب ایتدیسه براختر
جهانه فر ویرن خورشید دولت تابداراولسون
اکر درج مکارمده شکست اولدیسه برکوهر
پر اصداف لآلی در بودریا برقرار اولسون
اکر سنك حوادثدن خراب اولدیسه بربرجی
حصار استوار عمر اساسی پایدار اولسون
کلستان سعادتدن اکر اوچدیسه بربلبل
همیشه کللر آچلسون قونان بلبل هزار اولسون

ایدوب فرعن رفیع اصل اصیلین حق ضوتار باقی
بواصل فرعك آثاری جهان طوردقجه وار اولسون

اولو العزمده چون اوله حزم و رای
کلور طوتدیغی صرپ ایشلر قولای

قیون چون ایره عمرینك صوكنه
آیاغیله کلور قصاب اوینه

آدمك بوجهان فانیده
ذکر بقیسی عمر ثانیدر
خیر ایله آکدیره کور آدیکی کیم
ذکر باقی وعمر فانیدر

جاهل اولان کیمسه مفرط اولور
مفرط اولمیجق مفرّط اولور

صوکنی فکر ایتمین کشی اوکنده
النی دیشه اورر ایشك صوکنده

ایومك اولماز وقتی واردر هر ایشك
نفعی اولماز دفعی اولان جنبشك

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۸

آثار معاصریندن

ملاحظات ادبیه

محرری

اسماعیل صفا

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنک رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

١٣١٤

ارباب قلم کوندن کونه چوغالیور ، لسانمز کیتدکجه لطافتنی آرتیرییور ؛ یوندن یاریم عصر اولکی اسلوب کتابت ونظم ایله بوکونکی طرز انشا وانشاد آراسنده بیوك بر فرق ترقی کورولیور . میخانه‌لر ، مغبچه‌لر توصیفاتی شاعریت سرمایه‌سندن خارج عد اولنیور ؛ فخریه سویله‌مك انسانه عادتا محاوره صیره‌سنده او کونمك قدر عبث کلیور . نثرمز ، شعرمز حسلره ، قلبلره ترجمان اولیور : سجعه رعایت ایچون حشولی عباره‌لر ، ردیفلی بر غزل انشادی فکریله طبیعتك ، حقیقتك بسبتون خلافنه شیلر یازمق آرتق دکرسز کاغتلردن صاییلیور ، ایکی اوچ کلمه ایله افاده اولنه‌بیله‌جك برمعنانی طمطراقلی ، ترکیبلی برسوری لفظ غلبه‌لکی ایچنده کورمکدن ذوق آله‌میورز ، « عنوانکش صحیفهٔ آثار اولان دیباجه بندان جریدهٔ اخبار شول وجه ایله مقاله طراز روایت اولمشدر . » عباره‌سنك مآلنی سویله‌مك ایچون : « مؤرخلر دییورکه : » جمله‌سنی کافی بولیورز .

دفائن آثار قدما طلسم آشنالری :

بابلده بر افسون قویوسی وار ایشیدیردم
کیتدم آرادم چاه زنخدانکی بولدم

بیتنده درین برمعنی بوله‌بیلیرلر . بزایسه اساتیذ سلف دیوانلرنده :

ناز اولور دمبسته چشم نیمخوابکدن سنك
شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك

بیتی کبی قیمت ادبیه‌سنه هیچ بر زمان خالل کلمه‌یه‌جك . هر زمان سه‌ویله سه‌ویله اوقونه‌بیله‌جك اشعاری عشیر معشار نسبتنده آزبولمقله متأسفز .

{ معلومات } ك برقاچ آی اوّل چیقان نسخه‌لرینك برنده ادبای سالفه طریق انشا و انشادندن عدول ایدیله‌رك بسبتون نارفته یوللرده اجاله فکر وقلم آرزوسنك شعرای حاضره آراسنده تعمم ایله‌مه‌سندن طولانی بیان تأسفله برابر طرزجدید ادبك اسباب مرغوبیتنی استیضاح زمیننده بر ورقه ایله بوكا مقابلةً اسکی و یکی اصول تحریر وتصویر حقنده دقایقسنجانه برچوق مطالعاتی حاوی برمقاله کزیده اوقومشدق .

شعر وانشا ایله توغل ایدوب ده ادبیات جدیده‌نك ماهیت وقیمتنی ادراك ایده‌مینلر وخصوصیله بو وادینك اسباب مرغوبیتنی تفحصه او ورقه‌نك صاحبی درجه‌سنده اولسون میلان کوسترمه‌ینلر آزدکلدر .

صحایف مطبوعات ذکر اولنان مقاله مندرجاتی قبیلندن اخطارات ایله صیق صیق تزین ایتسه شیوهٔ عتیق طرفدارلرینك چوق کورلنیه‌جك قدر آزاله‌جغنده شبهه یوقدر . او یله حقایق ادبیه‌دن باحث مقالاته بدل اسلاف شعرامزك بوکون سزاوار اعتبار کورله‌ین وادیٔ نظم وانشالرنی آراته‌جق بر طاقم شعر تقلیدلرینك ایکیده برده اورته‌یه قونمه‌سی کهنه پسند فکرلره مدار تأید اولیور .

— ۲ —

معلومدرکه انسانك ادوار حیاتیه‌سی اذواق متخالفه ایله تجلی ایدر :

بش یاشنده ایکن اکلندیکمز اویونجاقلردن سکز اون یاشلرنده فارغ اولدیغمز کبی اوسنده خوشلاندیغمز اویونلردن صوکره ذوق آلمغه باشلادق. تخالف اذواقده دقت اولنه‌جق برشی وارکه اوده اویونجاقلرك، اویونلرك تدریجاً جدیته یاقلاشمه‌سیدر :

﴿ یسیر آلماجه ﴾ اویونی البته بیکلرله اکلنه‌جکدن جدیدر ؛ سطرنج اویونی البته نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده ﴿ یسیر آلماجه ﴾ دن حکیمانه‌در . ایشته انسان مبادئ حیاتنده جدیته ناصل بیکانه ایسه هر لسانك تاریخ ادبیاتنه نظراً ایلك وجوده کتیردیکی آثار شعریه‌ده اکثریتله عقل وحکمته اویله اجنبی اوله‌رق کیتدکجه معقول برحاله کلمشدر .

فی الحقیقه شاعریت ناطقیتله توأمدر : هر قوم کندی لساندن برچوق شعرلر کوستره‌بیلیر ؛ آنجق ملل موجوده‌دن برینك شعریه کوستردیکی سوزلری دیکرلرینك عین نمایله عین رغبتله قبول ایتمه‌سی لازم کلمز : بونك بکندیکی سوزلرده اوته‌کی ینه کندی اعتبارینه کوره نقایص ادبیه برچوق مثال بوله‌بیلیر . اوحالده هانکی طرفك صورت تلقیسنه التفات ایتملی ؟ بوسؤالك جوابی درجهٔ تمدنك سلامت ذوق ایله مناسبتی اولوب اولمادیغی کسدیرلدکدن صوکره کندی کندینه آکلاشیلیر. ذوق سلیمك بدویلرده مدنیلردن زیاده بولندیغنه قائل اوله‌بیلیرمی یز ؟ واقعا انسانلرك قابلیات تأثری اقالیمه ، عادات وامزجه‌یه کوره‌در : واقعا برهنه‌پا برحالده بادیه پیما اولان هر بدوینك طویغوسزلغنه حکم ایتمکله کاخ‌نشین قلمرو مدنیت بولنان هر فلسفه شناسك رقت قلبنه قناعت ایله‌مك عین خطادر . آنجق بو ایکی صنفدن حساسیتلری مساوی ایکی شاعر آیری‌یرده بونلره تصویر حس ایتدیریرسه‌ك شبهه

ایتمه‌یلم که فکری فنون ومعارفله تنور ایتمش اولانی دیکرینك لسانی حالی‌قدر بلیغ بر افاده ایله تشریح ضمیره موفق بولورز :

عرب وورمده استاد سخندر وهبی
عجمی اولدی یانده شعراسی عجمك

فخریه‌سنی یازمایه جسارت درجه‌سنده کندینی بکه‌نن سنبلزاده صرف قیاسات عقلیهٔ منطقیه دلالتله فکرك اطلاعنی ، قریحه‌نك اتساعنی تأمین ایدن فنون ریاضیه‌دن :

اعتبار ایتمه هله هندسه‌یه
دوشمه اول دائرهٔ وسوسه‌یه

پند عامیانه‌سنده بوله‌جق قدر بی‌بهره اولماسه‌یدی :

کلمز ایکی یاقه‌سی بر یره اهل رقمك
سبب چاك کریبانی بو اولمش قلمك

کبی شیلر سویلمزدی .

— ٣ —

آرا صیرا ادبیاته متعلق مباحثات شفاهیه‌ده : « بر سوزه شعر دینیله‌بیلمك ایچون یالکز موزون ومقفی اولماسی کافی دکلدر : لطیف بر خیالی ، ملایم بر تشبیهی متضمن بولونماسی شرطدر . مزیتی یالکز وزنلی ، قافیه‌لی اولمقدن عبارت بولونوب ده مآلی عوامك بیله دوشونمکدن ، سویله‌مکدن عاجز قاله‌میه‌جقلری قدر بسیط سوزلر نظمدن باشقه برشی اوله‌ماز . » یوانده بیلدیکمی ، او کرندیکمی افاده قیلندن اوله‌رق درمیان ایتدیکم مطالعه‌لری تمامیله قبولده تردد کوسترن بعض آرقه‌داشلریمه بوبابده‌کی فکریمی اطرافیله ایضاح خدمتنی لسانمدن زیاده قلمم تکفل ایده‌جکنی سویله‌مشدم .

هر نظمك شعر اوله میه جغی ادعاسی برنجی دفعه اوله رق كندی طرفمدن وقوع بولمیور . شعرك دائرهٔ شمولنه بتون محاسن كائناتی احاطه مرتبه سنده وسعت ویرن پیشوایان ادبدن استاد محترم عطوفتلو اكرم بك افندی حضرتلرینك بو حقیقتی ایضاح ایله ین بك چوق سوزلرینه تصادف اولونور . مع مافیه بنده كزده قانع وقائل اولدیغم بو مدعایی كندی آكلاییشمه كوره شرح ایده بیلیرم :

فی الواقع اصول هجا . حساب البنانه نسبةً خیلی مشكل اولدیغی ایچون او حساب ایله شعر سویله ین اوروپالی بر شاعرك وجوده كتیره بیله جكی آثارك اونده بری قدر اولسون منظومه لر یازمقدن الی غیرتلی . الی مقتدر طبیعتلی ارباب نظممزی بیله عاجز براقان ﴿ عروض ﴾ اوزانه توفیقاً یازلمش قافیه لی اثرلره اوته دن بری مألوف اولدیغمز تعبیرلردن اولمق اوزره لاعلی التعیین شعر یاخود نظم دیبورز اما شعرك معنای حقیقی لغویسنی مراق ایدرده قاموسه مراجعت ایله رسه ك شو عباره لری اوقورز :

﴿ الشعر ﴾ شینك كسری وعینك سكونیله ﴿ والشعر ﴾ شینك فتحیله ﴿ والشعرة ﴾ شینك حركات ثلثه سیله ﴿ والشعری ﴾ ذكری ﴿ والشعری ﴾ رجعی (والشعور) ظهور وزننده (والخ) . اون ایكی مصدردر . برنسنه یی خوشجه فهم ایدوب ذكا وذهن وفطانتله مزایا ودقیقه سنه واروب ایوجه ادراك ایله مك معناسنه دركه علمدن اخص اولور .

« مؤلفك بصائرده بیانه كوره اصلی ﴿ شعر ﴾ شینك فتحیله قیله موضوعدر . آندن دقت وجهله اولان علم معناسنه اخذ وتصرف ونیجه معانی تفرع قیلندی . »

ایشته قاموس شعر لفظی مدلولنك ، قیل معناسنه موضوع وایلك

حرفی مفتوح (شعر) کلمه سندن آلندیغنی کوستریبور : شعرك موشکاف برذکا خصائصندن بولندیغنی سویله‌یور . بوتعریفلره نظراً اوقودقدن صوکره انسانی برمدت دوشونمك مجبوریتنده بولوندیران اثرلرك اڭ کوزه‌لی شیلر اولدیغنه دائر اوچنجی زمزمه‌نك مقدمه‌سنده درمیان اولونان مطالعه‌لر شعرك تماميله معرف موضوعی دکلیدر؟

فی الحقیقه مثلا : « کونش طوغیور . بولوطلر چکیلیور : قوشلر اوتیور ، دره‌لر آقیور » عباره سنك افاده ایتدیکی مآلی نه قدر فصیح ، نه‌قدر شعشعه‌لی تعبیرلرله سویله‌سه‌ڭ ، هانکی وزنه توفیق ایله‌سه‌ڭ بو مآل چوبانلرڭ بیله کندی شیوه‌لریله سویله‌یه بیله جکلری قدر ساده‌در؛ اویله برمنظومه‌یه شعر دیمك ناصل جائز اوله‌جغنی بیله‌مه‌م .

اولدرمش ایدی درد فراقی بنی یارك
لطف ایتدی وصالی ایله قیلدی بوشب احیا

بیتی بدیعك طباق صنعتی انواعندن اولان (تقابل مجازی) یه مثال اوله‌بیلیر ؛ اوله‌میه‌جغی برشی وارسه شعردر .

آلیر لذت او بزلردن زیاده آب جاریدن
نسیم کوه پیمادن ، سحائبدن ، بحاریدن
لطائفدن نه کوردیسه بیلوب الطاف باریدن
درخت اوستنده بر دیکر قوشه تعداد ایدر برقوش

قطعه سنك تضمن ایتدیکی معنانی برچوبان دوشونه‌مز ، بونی آتش‌زبان برشاعر سویله‌ر . مراعات نظیر ، اشتقاق ، حسن تعلیل کبی صنایع بدیعیه . محاسن طبیعیه ایله هم آهنك ائتلاف اوناليدرکه لافدن عبارت قالماسین .

اودم که فیض نوبهار آچار زمینده خنده‌لر
اوخنده‌لرکه روی ارضی غرق شوق ورنك ایدر :

وورور عیونه هر طرفده برجمال شعله ور .
بوتون پارلتی، هپ کونش، بوتون طلوع ، هپ سحر
آرار آرار بونورلر ایچنده عاقبت نظر
بولور بنه سنك یوزکده برمثال حسنکی

قطعه‌سنك صنایع لفظیه‌سی رونق ما آلنه نسبتله ظلال حکمنده قالمیورمی ؟ هله اوچ مصراعنده واقع « ارض ، طرفده . یوزکده » الفاظنك حسب الوزن تقطیعلری لازم کلدیکی ایچون بوقطعه‌نی رکاکتلی عداتمك ، خفیف بر بولوطك حیلولتنی کوروب ده کسوف تامه حکم ایله‌مك قبیلندن اولمازمی ؟

طرز عتیق طرفدارلری نظرنده نکته لی ، مضمونلی اشعاردن اولمق اوزره ندیمك :

عاقبت کوکلم اسیر ایتدك او کیسولرله سن
هی نه جادوسك که آتش باغلادك مولرله سن

بیتنی مثال ایراد ایله‌رسه‌ك انتخابده یا کلمش اولمایز . « عاقبت زلفکله کوکلمی ضبط ایتدك : نه قدر ساحرسك که بر آتشپاره‌یی قیللرله باغلادك » دیمك اولان او بیتك نه کبی صنعتلری اولورسه اولسون کیسو تاریله ناری باغلایه‌جق قدر یاری بویوجی کوسترمکدن نه چیقه‌جغنی آکلایه‌مام؟ ادبیاتدن ، شعردن مقصد یالکز تصنع ایسه اوباشقه :

خوبان ، خیالی دیده ده کیم اول زمان یاتور
بالای سلسبیلده صان حوریان یاتور

بیتی ده اوقبیلدندر . بونك صنعتی : کوزلرك سلسبیله ، کوزلر خیالنك ده حوریلره تشبیهندن صوکره مشوش بر لف ونشر (اولکی بیتده مرتب ایدی) وجوده کتیریله بیلمکدن عبارت ! حال بوکه کوز یاشلرینی جاغلایانلر قدر چوغالتمقده . تعبیر دیکرله ، قرة العینی

پیکار باشلری قدر بیوتمکده معنا نه ؟ برده او چشمه‌سار هردم جوشانك بالاسنه مقابل چشمخانهٔ انسانده خیالات خوبانك یاتاغی اولمق اوزره تخیل اولنان موقع بلندی تعیننده نظر ادراك عاجز قالیور !

برسلسبیل اوزرنده حوریلر تصوری قدر لطیف ودلفریب برخیالی رشحات عیونك شلاله‌لرله یك جریان اولماسی قدر غریب وبی مال برمبالغه ایله قاریشدیرمقده طبع سلیم شاعریتك ناصل برذوق بوله‌بیله‌جکی نومسلکان ادبك آکلایه‌جقلری شیلردن کورونمه‌یور ! حاصلی معناده رقت ، لطافت ، علویت اولمادقجه :

شمشیرینی طاقنجه نه خوشدر او بل اینجه
شمشیری نطاقنجه نطاق اینجه بلنجه

مطلع مصنعی شیوه سنده ابیاتك من حیث المفهوم : « اوزون اولور افندم بیچاغی ! » یولنده سویلنمش بایاغی سوزلردن هیچ ده فرقی اولمیه‌جغی ایچون شعر اطلاقنه دخی دکرلری اوله‌ماز

تکرار ایده‌رز : شعر لفظی دکل معنایی شاملدر . بونکله برابر مجددین لسانمزدن برینك شو سوزلری خاطردن چیقمامالیدر : « بلاغت مؤدا هیچ براثر ادبی بی فصاحت ادا احتیاجندن وارسته قیلاماز . حسن افاده‌دن محروم اولان اثرلرك حاوی اولدقلری حقایق ، مهارت قسمیه اربابنك چیره دستیٔ انتحال ایله مالك یمینلری صیراسنه‌یك قولای انتقال ایده‌جکی ایچون مخفضه‌سر قالمش جواهر حکمنده‌در . »

— ٥ —

مبالغه عقلاً وعادةً ممکن ویاعقلاً ممکن عادةً مستحیل ویاخود عقلاً وعادةً غیر قابل الوقوع اولمق اعتبارلرینه نظراً تبلیغ . اغراق .

غلو نامیله اوچ قسمه آیریله‌رق بونلردن اوڭکیلر مقبول . اوچنجیسی مدخول عد اولنیـور . حالبوکه فکر قاصرانه‌مه کوره بر مبالغه‌نك عقلاً وعادةً امکان وقوعندن زیاده نظر اعتباره آلنه‌جق مهم برشی وارسه اوده « حقیقت صورتنده تلقیسنك سـلامت ذوق ایله موافقتی اولوب اولمادیغی » در .

ممکنمی درآغوش اوله عالمده بل اینجه
ممکنمیـدر آغوش اوله عالمده بلنجـه

بیتنك مضمونی قبیلندن مبالغه‌لر { اغراق } دکل { تبلیغ } ده اولسه چکیلمه‌ز . حقیقت‌حالده دهان جانانی‌مسامات بدنیه‌قدر . بلکه دهابیله کوچك یعنی بسبتون یوق اوله‌رق تصـویر ایدن بر مبالغه‌یه { غلو } دیه‌مه‌یز : { اغراق } دیمکده بیـله تردد ایله رز : { تبلیغ } دیمکدن چکینمه‌یز : چونکه برشاعرك بو مبالغه‌ایله توصیف ایتدیکی قیزجغزك خلقةً آغیزسز طوغوب‌ده عملیات جراحیـه ایله بوغازندن بر دلیك آچیله‌رق فعل تغدیسنك تأمین ایدلمش اولماسی ممکندر : عقلاً وعادةً وقوعی امکان دائره‌سـنده بولونان بویله مبالغه‌لرله مدح اولنـه‌جق مخلوقلردن . ظن ایدرم : خسته‌خانه‌لرده‌کی یاره‌لی قوغوش خدمتجیلری بیله نفرت ایده‌ر .

سلیم‌الذوق اولان بر شاعر نصل اولورده بومقوله مبالغاتی خوش کورور ؟ شیمدی برده :

شرق ، معنـا پذیر انوارك !
غرب ، مجموعه بند آثارك !
صبح ، تصویرسازافکارك !
شب ، تجلی نمـای دیدارك !
روح ، لبریز یادکارکدر .

قطعه‌سنك حاوی اولدیغی مبالغه‌یی حقیقت صورتنده تلقی ایده‌رك حسن و آنك شان لاهوتیسنه لایق توصیفات علویه‌دن بولدیغمز حالده عقلاً ویا عادةً استحالهٔ وقوعنه نظراً بو كوزه‌ل سوزلری غیر مقبول عد ایده‌بیله‌جكمی یز ؟ . اصلا !

دیمك اولیوركه هانكی نوعنه داخل اولورسه اولسون بر مبالغه قرین قبول اولمق ایچون حقیقت صورتنده تلقی اولونجه سلامت ذوقه دلالت ایتمك شرطدر .

— ۵ —

كوزه‌للك دینیلن شی كه « مادی ومعنوی » در : صورتده رونما اولدیغی كبی سیرتده‌ده منجلیدر . ماهیتی بردرجه‌یه‌قدر آكلاشیله‌بیلمك ایچون برچوق انواعی تعداد اولونیور :

حسن مطلق باجمله محاسنك جامع اوصافیدر . جمال اللهدن باشقه مثالی بولونمامق لازم كلیر .

حسن حقیقی انسانك صورت مرئیه و خلقت معنویه‌سنده تجلی ایده‌ر .

حسن صوری یامنفرد ویاخود سیرت كوزه‌للكیله متحد بولونور . اصلا چركین اولمادیغی حالده بر چهره‌یی سه‌وه‌میورز ، اوقدر كوزه‌ل دكلكن بر سیما مفتونیتمزی جلب ایدییور . شبهه‌سزدركه وجودك صحت وقوتی حسن صوریسنی ادامه وتزییدایله‌ر ، مع‌مافیه بوكوزه‌للك حیات عضویه‌نك آزچوق مكملیتیله وجوده كله‌یور . لقای بشرك بر بدیعهٔ خیالیه اولمق اوزره تلقی‌یه‌شایان كوریلن كوزه‌للكی : تناسبیله برابر معنیدار وروحانی بر لسان ایله قلبه خطاب ایتمه‌سیدر . حسن صورینك منفرد ویا لطافت مؤدا ایله متحد بولنماسنده‌كی فرق تأثیر ،

مناظر طبیعیه‌نك جمله‌سنه شاملدر : كوزیمزك اوكنه لطیف بر وادی كتیردم : كولكه‌لی شاهقه‌لرله محاط ، وسطنده معوج بر مجری اوزرنده آهسته جریان بر جویبار ؛ زمین چمنلرله دوشنمش ، چمن چیچكلرله دونانمش ؛ یكدیكرینه موازی ، متمایل ، عمودی بیكلرجه یوللر ؛ آن بآن نقطهٔ نظر دكیشدكجه منظره‌ده دكیشیور ؛ صنایع بشریه‌دن هیچ بر شیئه تصادف ایتمه‌یورز . یالكز ناقابل تعداد اولان مناظر طبیعتی كورییورز .

بو لوحه بزی محظوظ ایدر ، بوكا كوزه‌ل دیرز : چونكه هر نقطه‌سنك تماشی قلبمزه فرح ، روحمزه انبساط ویریر .

شیمدی موقعك بو حسن طبیعیسنه ذرین بر سكون ، غریب بر حزن تنهایی منضم اولورده او ایصسز یرلر فكرمزه سركذشتلر عرض ایدر . نظر امعانمزه ماضی لوحه‌لری كوسترسه البته طویغومز باشقه‌لاشیر ، ظاهری لطافت آرتار . چونكه بو كوزه‌للك صوری ایكن خاطره‌ده اویانان یاد علوینك روحانیتیله معنیدار اولمشدر . آتشپاره‌ده اوقودیغمز شو :

بیلسه‌م شوقوزو نه‌دن غم آلمش
هر ناله‌سی قلبه داغزندر
فریاد ایده‌رك قوشار نه‌دندر
سودسزمی رفیقسزمی قالمش ؟

بندیله باشلایان منظومه ایله زمزمه‌لرك برنجی قسمنده مندرج . و :

جنتدن اوچوب سمایه بر حور
برج حمله تقابل ایتمش
یاخودكه دوشوب زمینه بر نور
قیز صورتنه تمثل ایتمش

بكر خيالیسنی حاوی بولنان تصویرده حسنك تجلیات مادیه ومعنویه‌سنه دائر سرد ایتدیكمز ملاحظاته قابل تطبیقدر :

برنجیسی یالكز منظوری تعریف ایدییور . ایكنجیسی اولوحه‌نك محاسن مستوره‌سنی آسمانك هر بینایه روشنا اولان لطائف باهره‌سنه تشبیه ایله كوستریور .

مادی كوزه‌للك مآثر طبیعتده انظار بشره معروض اولان لطافتدر .

اولاد آدمده كائناتك شعشعهٔ هزاران تجلیسنی ادراك وتمییزه مقتدر بر ذكا اولماسه‌یدی كوزه‌للك دینیلن شیئك كأن لم یكن حكمنده قاله‌جغی طبیعی ایدی :

انواع رنك آمیز نباتده ، اشكال دل آویز حیواناتده كرهٔ ارضك وادیلری ، طاغلری — صحرالری ، باغلری اولان ربع مسكونده ، دریای فسحتمونك حال تلاطم وسكونده ، — سمای نیلكونك كوا كبنده . سحائبنده ، غرب وشرقنده ، رعد وبرقنده دائما تماشا ایتدیكمز كوزه‌للكلر مادیدر .

مادیاتده كوزه‌للك فكرینی بزه تلقین ایدن قوهٔ حاسه یالكز باصره دكلدر : حواس ظاهرهٔ سائره ایله تقدیر ایله‌دیكمز محاسن ده كوزه‌للكك بو نوعنه داخلدر :

بیلدیرملرك ، فورطینه‌لرك ، طالغه‌لرك كورولتوسی صولرك شاریلتیسی ، قوشلرك جیویلتیسی انسانك وباخصوص اكثریتله طائفهٔ نسانك اصوات پر اهتزازی ، سازك آوازی ، چیچكلرك روایح دل نوازی ... والخ آیری آیری حسن مادی‌یی مشتملدر .

معنوی كوزه‌للك حواس باطنه‌یه منكشفدر ؛ تعبیر دیكرله : حسن معنوی فكرك مطلع اولدیغی شیلرده روحك كوردیكی كوزه‌للكدر .

برشیده حسنك وجودی تحقق ایتمك ایچون اوشیده ذکا قوهٔ ممیزه سنه معروض بردها اثری کورمایدر . فکر بشر مشهودات ومسموعاتده مندمج اولان کوزه للکی دهاروتقلی ، دها علوی تلقی ایدر : بو ایسه حسن مطلقك ظهور نهانیسی اوزرینه مخیله صحنهٔ بیکران بدایعنك آچیلماسی دیمکدر .

آثار بشرده کوزه للك : فکرك حسن مطلقی تیقن ایله دکدن صوکره برنبذه ایما ایتمه سیدر . حسن مطلقی استطلاع ایدن برفکر ایسه شعاعلر نشر ایله ین عدسهٔ بلوره بکزه ر .

بر خیالك ، بر تشبیهك کوزه للکی معنو یدر ، شعردر . برشیئی کوروندیکی کبی تعریف ایدن منظومه لری اوقومق : عادتا درونده عدسه لری بولونمیان (دوربین !) ایله اوزاقلری تماشا ایتمك واویله سوزلره شعردیمك ده ، بنده کزك نقطهٔ نظرمه کوره ، بویله براسطوانه یه دوربین نامی ویرمکدر .

بولوطلر قات قات اولمش طوپلانوب بالای کهساره
سما اولمش زمیندن صانکه دامن چین استغنا

مصراعلرندن هانکیسنك شعر اولدیغنی ایضاحه آرتق لزوم کورمه یز .

— ٦ —

اقوام وحشیه محاسن طبیعته قارشی پك لاقید بولونورلر . جمعیات بشریه نك صور تکاملنی تدقیق ایدنلر دیرلرکه : برقومك بدایع فطرته انجذابی ، احوال وشئونات کونیه یی آیری آیری تتبع شاننده اولان مدنیته انتسابی درجه سنده در .

سالخورده بر بدوی بر لوحهٔ طلوعه مدت عمرنده اهمیت

ویرەمشدر : درسخانهٔ مدنیتده دیباجه خوان فنون اولان سکز ، اون یاشنده‌کی صبیلر نظرنده بر برکارهٔ ذی‌حیاتك بیله قیمتی واردر :

موضوعلرینك اکثریتله مناظر کائناته متعلق بولونماسنه مبنی آثار جدیده‌یی بکنمك ایسته‌مه‌ین بعض مسلکداش همشهریلریمز ازهاره ، اثماره ، جباله ، ظلاله ، صحرایه ، دریایه دائر منظومه‌لری اوقومقدن اوصانمش اولدقلرینی سویله‌یورلر .

بر مصراعده زلف وغمزهٔ یاردن بحث ایدنجه دیکرنده مطلقا ماردن ، بیماردن دم اورمق طرز انشادینی ترجیح ایدنلرك سرمایهٔ نظم اتخاذ ایله‌دکلری تشبیهات ومضامین . ارض وسمایی لبریز فیوضات ایدن معجزات قدرتدن دها واسع برزمینمی تشکیل ایدر ؟ بیکلرجه روم وایران شعراسنك عصرلردن بری میلیونلرجه بیتلرده قوللاندقلری مضمونلر ، تشبیهلر ایله‌می لسان شعرمز دهازیاده تکمل ایده‌ر ؟

غزل وادیسی علیهنده دکلز . آنجق بینلرنده هیچ برمناسبت بولونمیان صنعتلی بیتلردن مرکب غزللره قافیه‌سز وحتی وزنسز شعرلری ترجیح ایدنلر ده‌نز . هله آهنك شعری منحصراً غزل ومثنوی صورتنده بولمق دنیاده بر کوزه‌له یاقیشه‌جق ایکیدن زیاده کسوه بولنه‌میه‌جغنه ذاهب اولمق قدر معناسزدر ؟

شو :

بر یانده یقینلاشیردی منظر
بریانده فقط ، اوزاقلاشیردی ،
کشتیده ایدم غریب ومضطر
چارپاردی جاده آبی صرصر ،
اشجار بتون قوجاقلاشیردی .

هر موجه‌ده بر خیال زیبا
ایله‌ردی کناره نقل سودا

یاخود :

بر صبح ایدی ، آفتاب انور
کلزاره دوکردی پرتو آل .
حسنکله سن آفتاب دیکر
کلزاری قیلاردك آسمان حال .
فکر کده میدر که اشکریزان
بر دیده سکا نکاه ایدردی ؟
یاد کده میدر که زار و کریان
برقلب سنکچون آه ایدردی ؟
خاطرلا اوقلب زاری شادایت !
یاد ایت بنی بر دقیقه یاد ایت !

منظومه‌لرنده قفیه آهنکی طویولمیورمی ؟

دیوانلریمزه بیکانه اولان هر آشنای حکمت ایچون :

ناهد وزهره‌یی سرزیب قیلوب رقاصه
اطلس چرخی سراویل ایده‌لم ای ساقی

مفردینك غرابت مآلنه مماثل عجائب خیالیه‌یی حاوی نیجه غزللری اوقویوب‌ده شعر ایله اشتغالك روم وایرانده شعور اختلالندن متولد بر ابتلا اولدیغنه حکم ایتمه‌مك ممکن اوله‌ماز .

ره عشقکده جانا چشمه‌لردر چشم در باشم
آکا دست بلا یاپمش کمرلردر ایکی قاشم

مطلعی خوشجه آشنالردن ،

مومیانك هوسی اویله ضعیف ایتدی تنی
برقیلك آردینه کچسه‌م کوره‌مز کیمسه بنی

بيتنی ایجه‌مبالغه‌لردن عد ایله‌ین طرزقدیم طرفدارلری ، مجددین‌ادبك:

هبوب ایدرکبی رفتاریکز نه حالتدر !
عجب نسیم سحردنمی آفریده‌سکز ؟
سز اول‌حکیمی ـ که صنع بلند قدرتدر ـ
دوشوندورر کبی برشعر ناشنیده‌سکز

نشیده‌سنه معادل آثار لطیفه‌سنی غریب ، حتی معناسز بولیورلر .

غرابت اساساً ادبیاتده عدم انسیتله تحقق ایدر . بناءً علیه بو یکی اثرلرده غرابتی ادعا استغراب اولنه‌جق تعریضلردن صاییله‌ماز .

آداب مناظره‌نك مساعده‌سی حدودنده تعریض ویا تقریض حرمتسزلك دکلدر . برشیئی بکنمه‌مك نیچون صاحبندن هر درلو مزیتی سلب ایتمك اولسون ؟ اسلافدن هله برقاچ داهینك رقت معناده، وسعت خیالده ابراز ایله‌دیکی قدرت اثرلرینك قسم کلیسنده انکار اولونه‌مایه‌جق درجه‌ده آشکاردر . فقط موضوعلرینی نظر اعتباره آلنجه بکنمه‌مکده ، تقلیدلرینه اوزنمه‌مکده حقلی اولدیغمزی سویله‌مکدن کری طورمایز . ارباب کمالك نقائصنه امثالده نه‌موفقیت واردر :

راه غم طی اولنور الده ایاغ اولماسه‌ده
شام‌هجران ایریشیر صبحه چراغ اولماسه‌ده

مطلعیله باشلایوب :

دامننـدن دوکیلن کل یتیشیر مایۀ عیش
نابیا دیده تماشاکر باغ اولماسه ده

مقطعیله نهایت بولان غزلده نابی مرحوم باقك نه‌لردن بحث ایدییور : « ژاله‌لر زیور پیشانیٔ باغ اولماسه‌ده بلبل‌دل ، منت ابر بهاری‌چکه‌مز ؛ مذهب عشقده فریاده مساغ اولماسه‌ده ناله‌وزار ایله‌مه‌دن کچه‌مم ،

مشربتدر ؛ اهل محبتده نه‌قدر دماغ اولنه افسانهٔ وصل یاری جان ایله گوش ایدر ؛ گوکل دست بدامان فراغ اولماسه‌ده گوشهٔ دامن وصال الـه گیرمز . » دییور .

بو فکرلر وزنسز ، قافیه‌سز افاده کلفتنه بیله دکمز . باقیلیرسه قدما ایله ارباب تجددك مسلك ادبیلرنده گوریلن اك بیوك فرق موضوعلرده‌در .

یکی شاعرلرك غزل ، مثنوی دائره سندن چیقه‌رق فکرلرینی قافیه‌یه تابع قیلمقدن زیاده قافیه‌یی فکرلرینه گوره انتخاب و ترتیب ایله شعر سویله‌مکده‌کی اصابتلرینی تسلیمده متانت گورونلر ، « ایاغ ، چراغ ، باغ ، مساغ ، دماغ ، فراغ . » کلمه‌لرینك اوکنه بر « اولماسه‌ده » تعبیرینی علاوه صورتیله مطردالمعنی بر غزل انشاد بویورسونلر : صنعت ایسته‌مه‌یز ، لافدن عبارت بولونماسنه ده قائلز . بویله تنك قافیه‌لرله مردف غزل سویله‌مك ، آجینه‌جق امکلردندر .

برگون بولوندیغم بر مجلس مصاحبتده هر مصراعی تاریخ اولمق اوزره قصیده‌لر ، نقطه‌سز بولونمق شرطیله قوجه قوجه منظومه‌لر یازان ارباب هنردن حیرتله بحث اولنیور ایدی . مباحثلردن بری دیدی که :

— بو هنرلر الله ایچون شاشیله‌جق شیلردندر . فقط او شاعرلر ابراز معرفت غیرتیله نه قدر فائده‌سز تصنعلرده بولونمشلر ! شیمدی بن مثلا بورایه یاریم ساعتلك مسافه‌سی اولان ایستاسیونه تك آیاقله گیدوب کلدیکمی سویله‌سه‌م تعجب ایتمکله برابر سببنی ده صورارسکز دکلمی ؟ مجرد کیسه‌نك پایه‌مایه‌جغی بر هنری یاپمق فکریله بویورغونلغی اختیار ایتدیکمی آکلارسه‌کز گولمزمیسکز ؟ دیمك ایسترم که اصلا مجبوریت و فائده یوقکن اویله کلفتلی تصنعلر اختیارینه صرف اولونه‌جق

زمان ظرفنده اوکیبی ارباب اقتدارك فضیلتلریله متناسب آثار نافعه وجوده کتیرمه دکارینه تأسف ایده رم . —

— ٧ —

منافع الاعضافی بیلدیریورکه بدایع طبیعتدن ، صنایع نفیسه‌دن یالکز ایکی عضوك دلالتیله ذوقیاب اولیورز : کوزلریمز کندیلرینه مخصوص اولان اعصابك اهتزازیله اشکالی ، الوانی ، اصواتی حجرات دماغیه‌مزه نقل ایدییور .

اربابنك نزده استکناه وتعقل ایتمه‌لری لازم کلن بومبهم تعریفدن بر شونی آکلایه بیلیرزکه محاسن اشیادن حصوله کلن محظوظیتمز اختیاری دکلدر . بوحالده ایسه عین منظره دن هرکسك بردرجه‌ده متحسس اولماسی اقتضا ایدەرکن منطقه موافق کورونن بونظریه حقیقته نه قدر مباین ! دنیاده الك چوق اختلاف کوسترن ، الك زیاده اعتراضه اوغرایان شیلر ، وارسه افکار بشرك صنایع ونفائسه متعلق حکملریدر . هرکسك بلا تردد قبول ایده جکی حقایق مجربه دندرکه بعضاً فوق العاده کوزل بولدیغمز برشیدن زمان اولورکه بزبیله نفرت ایده رز . بونی اولکی مشاهده‌مزده نیچون اوقدر بکندیکمزی دوشونور سببنی بوله مایز . اوکجه اوقدر بکنمه دیکمز برشیئه صوکره مفتون اولدیغمزده واقعدر .

صنایع نفیسه‌نك وجودیله ثابتدرکه انسانده بدایعدن ذوق آلمق استعدادی فطریدر . حتی بوذوقك افراد بشرده عمومی بولوندیغنی سویله‌مك بیله خطا اولماز . چونکه صنایع نفیسه‌نك هیچ بریندن متلذذ اولمایان یوقدر . انسانلرك برقسمی شعره هوس ایده‌ر ، برطاقمی رسمی

ترجیح ایلەر ؛ بعضیسی موسیقیدن ذوقیاب اولور ، کیمیسی دە حظ روحانیسنی هیکلتراشلقدە بولور .

درجۂ احتساسی تعیین ایدەجك عمومی برمقیاس بولونەماز . فی الواقع کافۂ اذواق دماغك وسائط اعصاب ایلە آزچوق تهیجی نتیجەسیدر جملۂ عصبیەنك بعض احوال حیاتیە وتشکلات عضویەیە تابع اولان استعداد تأثر وهیجانی اشخاصدە متفاوت اولدیغی کبی هر شخصدە دە هرزمان بردکلدر . قابلیت تأثری آز اولانلر . ذوق طبیعیسی زیادە بولونانلری مؤاخذەدە اکثریا حقسز دوشرلر .

بردە محاسن آثاردن متأثر اولمق ایچون یالکز حساسیت کافی دکلدر : برمؤلفی استرقاب ایدن یاخود حقندە اسباب خصوصیتی بولونان آدم نەقدر صاحب ذوق وحس اولسە البتە آنك تألیفاتندە مندمج مزیتلردن صاحب اثرە مجلوبیتی اولان ارباب مطالعەقدر تلذذ ایدەمز .

بوندن باشقە براثری وجودە کتیریرکن مؤلفك نە کبی مشکلاتی اقتحام ایتدیکنی ، هانکی شرائطی التزام ایلەدیکنی مطالع بیلمەلیدرکە او اثر — حائز اولدیغی مزیتلر نسبتندە — کندیسنك نظر حیرتنی جلب ایدە بیلسین :

عمرندە الندە فیرچە آلمامش بر آدم . مهر برزنامەنك محصول معرفتی واقعا چرکین کورمز ، کوزل بولور ، بکنیر ؛ فقط برقاچ نوع بویانی یوز بیکلرجە کرەلر یکدیکرینە مزج ایدەرك مصنوعات ومناظر طبیعتی الوان اصلیەلریلە تقلید وترسیم اغورندە حیاتنك برچوق زمانلرینی فدا ایلە دیکی حالدە کندی لوحەلرندە ینە خیلی قصورلر کورمکدە بولنان برصنعتکار ، اومکمل رسمی کمال حیرتلە تقدیر ایلەر . تماشاسنە طویەماز کندیسنك مشکلاتە اوغرادیغی نقطەلرك طبیعی . پاك نظیف یاپلمش

اولدیغنی کوردیکجه نظرنده رسمك قدری آرتار ، رسامك اقتداری تعین ایدر . حال بوکه اوته کی آدمك بوتابلویی کوزل بولماسی نه قدر سطحیدر : ظن ایدرکه بو صنعت رسم ایله متوغل اولان هر فردك الندن کله بیله جك شیلردندر .

دیمك اولیورکه کرك صنعتك ، کرك صانعك قیمت وماهیتی بحقٍ آکلاشلمق وانسانك بونلره عائد حکمنده اصابت اولمق ایچون غوامض مسلك تمامیله بیلنمك اقتضا ایدر .

برمنقد ، اختصاص جدی اربابندن بولونمالیدر . بادیٔ امرده طبیعتك مآثر اعجازندن متحسس اولمالیدرکه صنایع نفیسه دن نظرگاه تنقیده آلدیغی اثرقلبنده برتأثرحصوله کتیره بیلسین . کندیسنه الٰهیات ذات مخصوصی اولان بواستعداده اکرصنعتك شرائط نظریه سنه وقوف مزیتی ، تطبیقات فعلیه سنده رسوخ فضیلتی منضم اولورسه فطری وکسبی بررجحان اطلاع ایله تعریض ایتدیکی نقطه ده هنرورلك غفلتی، عوامك اقتدار تمییزندن بالاتر برسلامت ذوق ایله تقدیر ایله دیکی شیده صاحب اثرك اقتدار ومعرفتی اثباته موفق اولور .

فرانسه متقدمین حکماسندن ﴿ بالزاق ﴾ دیرکه : « ذوق سلیم ایکی حالك اجتماعندن متولد برفضیلتدر :

اولا باصره وسامعه دلالتیله حاصل اولان تأثرات طبیعیهٔ قلبیه شدتلی اولمالیدر . ثانیاً انسان مختلف اثرلری دقتله مقایسه وبالفعل تطبیق وتقلید نتیجه سی اوله رق صنایعك محاسنی استکشاف ایده جك قدر عمیق برحسه مالك بولونمالیدر . »

ذوق سلیمده محاکمهٔ عقلیه نك دخل کلیسی واردر . دینیله بیلیرکه صنایع نفیسه یه اختصاصی اولانلرك اقتداری کرك موضوع انتخابنده

كرك تصويرده قوهٔ مفكره ايله اك مناسب ، اك لطيف صور خياله‌يى بولوب كوستره بيلمه‌لريدر .

ارباب تنقيد ايسه محضا سلامت ذوقى تأييد ايله‌ين تحليل آثار مراقيله قوهٔ كاشفه‌لرينى تزييد ايده‌رلر . برأثرى مزيتلرى متفاوت ، تأثيرلرى مختلف برقاچ قسمه آييريرلر .

رقت ذوق ، انسانه موجب تأثر اولان برأثرك دقايق مؤثره سنى تفريق ايتديرير : برآز مبالغه‌لى سويله‌رسه‌ك ديرزكه ، رقت ذوق انسانه مركز اعصابى تهييج ايدن قوتك اليـاف عصبيه‌دن هر برينه نه قدر تأثيرى اولديغنى تدقيق ايتديرير .

— ٨ —

ادبيات ايله مشتغل ذواتدن بعضيسى « مكمل شعرسويله‌مك ايچون قواعد لسانيه واصول وامثال ادبيه‌دن باشقه معلوماته حاجت يوقدر » ديور ، فنون ارباب اختصاصنك چوغالديغى ، كيت كيده مخدرات اسلاميه‌نك بيله معلومات فنيه استحضارندن ذوق آلديغى بويله برعصر كمالاتده اويله ناقص محاكمه‌لى برسوزى شهرت ادبيه‌يه مالك بولونمقله افتخار ايدنلردن ايشتمش اولماسه‌ق تأسفمز محدود قاليردى .

كيم بيلير ناصل برحس غريبك سوقيله — رسائل موقوته‌دن برنده — احوال خصوصيه‌سندن بحث ايدن برذات كتبخانه‌سنه ديواندن ، رومانلردن وسائر مدونات ادبيه‌دن باشقه فنونه متعلق هيچ بركتاب اوغراتماديغنى اوقدر جسورانه سويله‌يوركه بوسربستئ لسان اولسه اولسه فضيلت شخصيه‌سنى اثباته مجبوريت كورن اصحاب كمالده اوله‌بيلير .

صنايع نفيسه‌نك هرهانكى شعبه‌سنه اولورسه اولسون اختصاصى

بولونانلره شـاملی اولان « هنرور » تعبیری عجبا نه‌ماهیتده انسـانلره علمدر ؟ . . .

هنرور ، سـائر مسلکارده‌کی ابنای جنسندن حساس یارادیلان ومنسوب اولدیغی شعرویاموسیقی ویاخود رسم ، هیکلتراشلق، معمارلق صنعتیله کندی تأثرات قلبیه سنك عینی باشقه سنده حصوله کتیره بیلن آدمدر . صنایع نفیسه‌دن برینه منسوبیت استعدادنده اولمیانلر نه قدر متأثر اولسه‌لر کندی حسلرینه باشقه لرینی تشریکه مقتدر اوله‌مازلر ، برقلبی تهییج ایده مزلر . هله بعض انسانلر عادتا طویغوسز کیدرلر : بونلرك کائناتی کورمه سی چمنزاره یالکز دفع جوع ضرورتیله . . . . . جویباره ، آنجاق تسکین حرارت مجبوریتیله باقان چارپالرك آفاقه‌نکران اولماسی قبیلندندر .

هنرورك نه‌خلقتده یارادلمش بولونماسی لازم کله‌جکی آکلاشلدقدن صوکره صنایع نفیسه نك اهمیتی نظر تقدیره آلنمالیدر . صنایع نفیسه‌یی ماناولق ، دمیرجیلك کبی صرف معیشـتی تأمین فکریله اتخاذ اولونان تجارت مسلکاری صیراسـنده کورمك قدر منطقه ، حقیقتـه مخالف برقدر ناشناسلق اولماز . صنایع نفیسه دن برنده یدطولی کوسـترمك شرفنه بیکده برفرد نائل اوله میـور . تحصیلی بالنسـبه قولای اولان حرف سائره عین قابلیتده بولونان منتسبلرینی اعاشـه ایده بیلیر . لکن شعره ، موسیقی یه ، رسمه والخ صنعت نقطهٔ نظرندن باقیلنجه بونلردن برینی حقیله الده ایتمك ایچون جوهر حیاتی صرف ایله مك درجه‌سنده بر فدا کارلق اختیـاری لازم کلدیکی کوریلیـور . بو فدا کارلقدن استنتاج اولونه جق اك طبیعی مکافات ایسه زادهٔ طبیعتك حین تولدنده بعض کره آغلامق رادهٔلرینه واران تأثر ، ذوقندن . . . اوّلجه‌فکره

لازم اولان خيالك كوز اوكنده ماديت كسب ايله ديكنى كورمكدن ومتعاقباً اثرك اربابى طرفندن مظهر تقدير ورغبت اولديغنى آكلامقدن عبارتدر .

صنايع نفيسه اربابندن بعضلرينك سائقۀ فاقه ايله محصولات عرفانلرينى — على الأكثر بهالرينه معادل وبلكه دها زياده اجرتله آلدقلرينى ظن ايده جك قدر — نا اهل مشتريلره صاتمق مجبوريتنده بولوندقلرينى كورمك نه آجيقلى حاللردندر ! هله برطاقم فقير ودربدر موسيقى اربابنك — احساس ايتمك ايسته دكلرى شيئى اوكجه كنديلرى حس ايدنلر طرفندن تعلم واجراسى شرط اولان — اوفكر آموز ، اوسحر آميز صنعتى برقاچ آقچه اوغورنده تذليل ايله دكلرينى كوردكجه مضطرب اولمامق الدن كلمز . شعر ايله موسيقى روحك سرور واندوهنه ايكى مقتدر ترجماندركه انسانه حياتك شايان تخطر هيچ برحالنده بيكانه كورونمز .

صنايع نفيسه نك علوى ماهيتلريله اربابنك معنوى هويتلرى بحقٍ ضانيلرسه هرصنعت منتسبنك صورت عموميه وخصوصيه ده تحصيلنه مفتقر بولونديغى معلومات ذه صايبله بيلير .

هنروراوله جق آدمك هرشيدن اوّل محتاج اولديغى شى { استعداد } در .

پك بيوك ، پك دكرلى برموهبۀ فطرت اولان بواستعدادى ناصل طانيه جغز ؟

استعداد : برقوۀ حسيۀ جبليه دركه صنعتده قبول وتركى اقتضا ايدن شيلرى بيلديرير ، برقوۀ كاشفۀ فكريه دركه صنعتك لدنياتنى ، مشكلاتنى زحمتسزجه استنباط ، قولايجه تحليل آنكله ميسر اولور ؛

برقوهٔ مميزهٔ قابيه دركه صنعتك الك علوى محاسننى كشف ايتديرير ـ اوكوزللكلره نظيره لر ياپديرير .

رسمده استعداد ، اشكال والوان ايله بونلرك آراسنده كى توافق وتناسب كيفياتى ادراك ايله مك ، موسيقيده استعداد، اصابت سامعه يه، قواعد اصوليه يه بالطبع واقف اولمق ... شعرده استعداد ايسه الفاظ ومعانينك ائتلاف بديعنى حس وتعيين ايتمكدر .

حق تعبير — حسن تصور — آهنك عمومى — سهولت قافيه — هپ استعداد طبيعى ايله منكشف خصائص شعريه دندر .

صنايع نفيسه دن برينى احاطه ايچون استعدادك اقدم شرائط اولديغى هويدادر . زيرا انسانده اوبر داد ولادئ خدادركه طوق بشريت فوقنده مساعى صرفيله دخى تحصيلى ممكن اوله ماز . بوسهل الادراك حقيقتى بعضلرى آكلاتمق كوجدر. فى الحقيقه اويله كيمسه لر كورييورز ـ كه آز غيرتله دها چوق استفاده ايده جكلرى ديكر مسلكلر واركن بالفرض كنديلرينك اصلا مستعد اولمادقلرى رسمك ياغلى بويالرى ايچنده سنه لرجه بوغوريلور طورورلر . نهايت وجوده كتيردكلرى لوحه لر اك ساكن بوغالرى قودورته جق قدر آلاجه رنكلره بوغولمش كورينور . برصنفى ده كمال تهالكله موسيقى يه انهماك ايدهر ، كنديندن زياده معلمنى يوره جق قدر زحمتلى برغيرت كوددكدن صوكره سويلديكى ويا چالديغى شيده قولاقلرى طيرمه لايه جق فالسولر ياپمقدن خالى قالماز حال بوكه استعدادسز هوسكارلره الك زياده قربان اولان ادبياتدر. هر الى قلم طوتان كنديني ادبادن، هر وزنلى قافيه لى سوز سويله ين كنديني شعرادن صانه رق بى محابا اورته يه آتيليويرييور .

برمثال ایتمه‌م تصور وجه نور افشانکه
سودیکم دنیاده لایق سوز بولماز شانکه

بیتی کبی شعر نقطهٔ نظرندن باقیلنجه دکری هیچ‌ایله مساوی یاخود انتحال طریقیله بالفرض :

بوطاش جبینمه بکزه‌رکه عین مقبردر
طیشی سکوت ایله ظاهر، درونی محشردر

بیتنی :

آلنمه بکزه‌ر بوطاش جبهه‌م ایسه مقبرکبی
ظاهراً ساکن طورور اما ایچی محشر کبی

دورتنه تحویل قیلندن اوله‌رق خاییده ا.ا. تراشیده مؤدا برچوق منظومه‌لری حاوی اثرلریله ظهور ایدن برطاقم یادکارلرك ایچنده تتبع ایتدکلری مؤلفاتدن زیاده تألیفانده بولنانلری واردرکه تقدیر وتقریضه فوق العاده تشنه دلدرلر ، تنقیده وتعریضه کلنجه بوندن اصلا ممنون دکلدرلر . انتقاداتی رد ویاقبول کندیلرنجه دشوار اولدیغی ایچوندرکه عزت نفسك بومشوار سهلی ، اومقوله تهی مغزان جهلك خصائص فارقه سندندر .

تکمل استعدادی حائز انتخاب عرفانده ایسه نقصاندن برزمان خالی قالمامق اعترافی وجدانیسی اولدیغی ایچون بونلر اثرلری حقنده وقوع بولان تعریضات محققه‌یی دائما حسن تلقی ایله مسلکلرنده ترقی ایدرلر .

مجرد آرزوی قلبیلرینك الجاسیله صنایع نفیسه‌دن برینه انتساب ایده‌رك التزامکرده‌لری اولان دیکر مسلکلر خارجنده بونکله دخی آیریجه متوغل بولونانلر ایچون استعداد حقنده‌کی مطالعه‌لره تردیفاً

درميان ايله‌ديكمز تعريفاتك شمولى يوقدر . واقعا هر خواهشمند معرفت استعداده ملات . . . هر مستعد صنعت مطلقا تحصيله متهالك اولماز . لكن صنايع نفيسه هرحالده هوسكارينك افكارينى اعلا ايدر .. طبعنه اصالت ويرر : پيغوله‌ٔ تنهاده انسانه همدمدر ، بركثرتكاه تماشاده وجدانه محرمدر . ايتسز يرلر صنايع نفيسه‌دن بر قسمنك منابع اذواقى .. شاعرلرك ، رساملرك جالب اشتياقيدر . مع مافيه اونوتمايه‌لم : هركس ينه استعداد طبيعيسنه كوره صنايعى كوره‌بيلير .

هنرورلك برمنظره‌دن ياخود برحالدن متأثر اولونجه اللده‌كى هنرله كندى تأثرينك عينى ديكر برقالبده حاصل ايده‌بيله‌جكنى سويله‌مشدك . صنايع اربابنده هر هانكى قوتك تأثيريله اولورسه اولسون تصوير اقتدارى ايكى صورتله تجلى ايدر :

مشهود ومحسوس اولان شيئه متعلق فكرلر صنعتكارده ياصرف كندى قابليت منطقيه‌سيله قياس عقليسنك نتيجه‌سى اوله‌رق حصوله كلير ، ياخود كورديكى ، حس ايتديكى شيئى باشقه زمانلرده ديكر ارباب اختصاص طرفدن موضوع اتخاذ اولنان مرادفلريله ، مخالفلريله مقايسه ايده‌رك تعريف وتصويره عزم ايله‌ر .

صورت مطلقه‌ده اولق اوزره كوستريلان اولكى حال ، قابليتى وار لكن جاهل قالانلرده ، ايكنجيسى ايسه استعدادى اولمقله برابر معلومات مقتضيه‌يه‌ده استنادى بولنانلرده واقعدر .

ايكنجى قسم صنعتكارلرك اولكيلردن زياده موفقيت كوستره‌جكلرينه شبهه ايدلمز . منتسب صنعت ، جاهل ايسه يالكز كندى قريحه‌سنه مراجعت ايده‌جك . عالم بولنورسه مرجعى : فلاسفهٔ اسلافدن مرور دهور ايله منتقل اولان كتب ورسائلدن . . وسائلجويان تعلم ايچون

عظیم نیجه نیجه میراث مستقل اولارق من القدیم ظهور ایدن او کتب ورسائلده مندرج مباحث ومسائلدن آلدیغی پایانسز معلوماتدر .

بو سوزمزدن استعداد حقیقی یه مالك بولنوب ده معلوماتی اولمایانلری عمومیتله عقیم کوسترمك ایسته دیکمز آکلاشلمامه لیدر ؛ مقصدمز بوذهابه اوزاقدر . اویله ادعاده بولنورسه‌ق دعوامزك نقیضنه دلیل اولهرق هر ملتده اوته‌دن بری علامه‌لری اعجازدن خالی قلمامش برچوق آثار نفیسه کوستریله بیلیر که اصحابی — تعبیر معروفیله — امی ایدیلر . فقط او فوق العاده اثرلری وجوده کتیرنلر بیکده بر صاحب استعدادك مجبول اوله‌مدیغی « دها » یه مظهریتله مسلککارنده استثنائیت محیره کوسترمشلردر . بناءً علیه نوادردن ، شواذدن صرف نظرله دیمك ایسته‌یورز که بلاتتبع کندی کندینه کیمسه برصنعتده آماج معرفته واصل اوله‌ماز . تحصیلی ناقص بر آدم مثلا ادبیاته منسوب بولنورسه دائما بلبلدن که ، کاسن بلبله نقل کلام ایده‌رك موالید ثلثه‌دن ایکی فرقهٔ ذات الحیاتك بر نمونهٔ اعجازی اولان او قدرت بدیعه‌لرندن متنفر ایلیه‌جك درجه‌ده انسانی اوصاندیریر ؛ اویله صنعتکار برقاچ مضمونی خاتمهٔ حیاته قدر تکراردن یاخود کنجلکنده سکوتی اختیاردن باشقه نه یاپسین ؟

بر اثر وجوده کتیرمك ایچون فکرك الڭ بیوك خدمت ومزیتی ماهمیتیدر . منابع الهام نه‌قدر چوق اولورسه قریحه‌نك وسعتی ده اوقدر زیاده اولور . قریحه‌نك توسعی معلوماتك تنوعیله‌در . هله ادبیات ایچون تحصیلی زائد معلومات یوقدر . موضوعیله نسبت وفوائد فلسفیه‌سی تعقل اولنمق شرطیله هر علم بر ادیبه الهام معانی ایده‌بیلیر .

ادبیات ایچون بادئ امرده اوکره‌نیلمه‌سی لازم کلن شی لسان ملیدر .

کندی لسانک مآخذ مرکباتی بولنان السنه‌یی مؤلفات ادبیه‌سندن استخراج مآل ایده‌جک قدر بیلمک لزومی‌ده برنجی درجه‌ده‌صاییلیر . (تاریخ وفلسفه کبی اساساً ادبیاتدن معدود علوملک بورادہ تعدادی زیاده‌در .) بر ادیبک السنهٔ اجنبیه ادبیاتیله کندی لسانک اسلوب انشا وانشادینی بالموازنه صحیح برفکر حاصل ایتمه‌سی قطعی‌الوجوب اولدیغی ایچون خصوصیله ملل متمدنه‌نك الك مشهور ومنتخب آثار ادبیه‌سنك ترجمه‌لرینی اولسون اوقومق شرطدر .

جغرافیایی اوکرنمکدن هیچ‌برادیب مستغنی اوله‌ماز ؛ بر مملکتدن بر اقلیمدن بیله‌رك بحث‌ایتمکله علی‌العمیا دم اورمق خیلی فرقلیدر . حتی بوده کافی دکل ، بالذات سیاحتله باشقه باشقه شهرلر ، بنالر . . . باشقه‌باشقه انسانلر ، هیکللر کوره‌رك بونلرك احوال وطبایع متخالفه‌سنه بالتجربه مطلع اولدقدن صوکره یازیله‌جق بر حکایه مولدنده امرار حیات ایدن بر محررك یالکز جغرافیا معلومات نظریه‌سیله اویولده‌قلمه آله‌جغی شیدن البته دها مکمل اولور . حاصلی بر ادیب دهر آزما افکار وخیالاتی متوالیاً تجدید ایله نظر ادراکنی ماورای آفاقه تمدید ایله‌ر .

شمدی معلوماتك { فن } تعبیریله تعمم ایدن اقسامنه کله‌لم : فنی زائد عد ایتمك یالکز جهلدن ایله‌ری کلز ؛ کشفیات ولـه‌افزای بشری کائنلم‌یکن حکمنده صایه‌جق قدر ادراك معالیدن محرومیت درکهٔ سفلای حیوانیتده قالمقدن باشقه‌برشی دکلدر .

انسانلرك عصرلردن بری تلاحق افکار وتجاربیله وجوده کلن دنیالرقدر معلوماتی احاطه بوکون بر انسان ایچون محال اندر محالدر ؛ ایتالیالی { پیق دولامیراندول .... } احاطهٔ کلیه‌سیله‌معاصرلرینی حیرتده

براقش : درت یوز سنه اوّل . . اوزماندن بری ترقیات علمیه وفنیه حوصله شکاف عقول اوله جق درجه لرده وسعت بولدی : شمدی یالکز برفن اوعصرك بلکه مقدار فنونی قدر شعباته آیرلدی . « من یعرف کل العلوم ؟ » سؤالنه « کل الناس ! » جواب قطعیسی ویریله لی خیلی زمان اولدی .

برصنعتکارك بتون فنونی تعمیقه مقتدر اوله مه یه جغی پك آشکاردر. لکن بوحقیقت نه قدر آشکار ایسه اوفنلردن کندی مسلکنه الڭ زیاده تعلق اولانلرینه خصوصی وجدی برصورتده انتساب . . دیکرلرینی — اشیا وشئونات حقنده طوغرو برفکر حاصل ایده جك راده ده اولسون — داخل حساب ایلمه سی امکانی ده اوقدر مسلمدر .

فنونك خصوصیله بدایع حکمیاتنه متعلق صحیفه لرینی بر صنعتکار ایچه اوقوملیدرکه ، مسلکنك دقایقنه کسب یقین ایله سنوحات قلبیه سنی تأمین ایده بیلسین .

مکوناتك جاذبه قانون عمومیسی قدر شایان حیرت بررابطهٔ علویه تصور اولنه بیلیرمی ؟ سما دیدیکمز بوتجلیکاه عوالمك منظرهٔ نورانور شبانکاهی قدر روحانی برصحنهٔ تماشا بولنه بیلیرمی ؟ نهایتسز بیوکلکك عین قوانینه تبعیتی کبی خوارق خلقتی بزه اوکرەتن فنون طبیعیه‌در : کائناتدن ، خرده بینی حیوناندن بحث ایدن فنون طبیعیه قدر جلال کبریا ماآل الهی یه واسطهٔ استدلال وبناءً علیه شعر ایچون بو وسعتده سرمایهٔ مقال اوله جق نه واردر ؟ هیئتدن ، حکمتدن والحاصل کافهٔ حقایق منکشفهٔ طبیعتدن بی خبر قالان برشاعر بیننك ماه ایله ماهی بیننده زمین تصور اوله رق بوله جغی شیلر البته هوایی برقاچ کهنه مضموندن عبارت قالیر .

— ٩ —

{ دهاء } دینیلان فرط ذکا صنایع نفیسه اربابنده ایجاد اقتداریدر. داهیلک هر صنعتکارده بولنمه‌سی الزم اولان وهبی ، کسبی مزیتلره نائلیتله برابر نفائسه متعلق ذوقك درین درین ، باشقه باشقه تجلیاتنه مظهریتدر .

دهای ادبی : هرکسجه معلوم اولان کلمه‌لرله کیمسه‌نك یازه‌مه‌دیغی . کیمسه‌نك دوشونه‌مه‌دیکی لطائفی ، حقایقی بولوب سویله‌مکدر . هنرلی برصنعتکار ، دکرلی برمنقد کبی کوردیکی ، ایشتدیکی شیلردن کندیسنی متحسس ایده‌جك بر استعداد تأثره مالکدر . اصحاب تنقید ایچون آیریجه احرازی لابد بر فضیلت وارسه اوده مؤلفاتك روحی اولان شرائط منطقیه‌یی تمامیله احاطه قابلیتیدر . حالبوکه دهای صناعی تهیجات محسوسه‌یی طوغرودن طوغرویه معنیدار برطاقم اشکال واشارت ایله میدانه قویمق ، اضطرار فطریسیدرکه اوشکللر ، او اشارتلر صنعتکاره آنی برصورتده سنوح وتبادر ایلر . بونلرك ترتیب وتنظیمنه عائد تأملی ومطالعه ایسه درجهٔ تالیه‌ده واقعدر .

او سانحات آنیه ایله تأملات ثانیه بدایع اشیادن ذوقیاب اولمق خصوصنده عیناً جاریدر . شوقدر وارکه منقد کوردیکی کوزه‌للکی ، مختلف قسملره آییر دیغی حالده صنعتکار بونی هیئت مجموعه سیله تلقی ایدر .

حاصلی تأثر تدریجاً دکل دفعةً حاصل اولور . بناءً علیه سلیقه‌یه ویردیکی قوت استعداد آدمی‌یه کوره حد اعظمی‌یه واصل اولور . ایشته بونك ایچوندرکه تأثر بردن برمخیله‌یی اشغال ایدر : آهنین هدفلره

تصادف ایدیلن مرئیات کبیدرکه وارد اولدیغی بارد صفحه‌یی درحال قیزاره‌جق درجه‌ده ایصیتیر.

بویله فوراً واقع اولان احتساس شدت و مدتده امزجهٔ ناسه کوره تفاوت کوستریر.

منقد: غواصنی ایما ایده‌جك اثرك کندیسنده حصوله کتیردیکی تأثراتی برر برر تعداد ایدرك موضوع ایله اثرك فرقنی نظر دقتدن اصلا آییرمز. ویردیکی حکم بالطبع معقول اولور. صنعتکار ایسه اوغرادیغی جذبهٔ استغراق ایچنده آرام جانندن باشقه برشی کورمز: قلبنك هیجانندن باشقه برشی حس ایتمز.

{بوفون} دهانك اوزون اوزادی‌یه متاعب تفکره صبر ایتمکله قابل اوله‌جغنی سویلیور.

نه وتونه «جاذبه قانونی نصل بولدك؟» دیمشلر، «دوشونه دوشونه» جوابنی ویرمش. فی الحقیقه برشیئه متمادیاً مصرانه حصر افکار ایتمك، بر نقطه اوزرینه بتون قوای عقلیه‌یی جمع ایدهمك متفکره‌یی مستعد اولدیغی مرتبهٔ کماله ایصال ایدرکه داهیلك ده بو وجه ایله استقصای عرفاندن باشقه برشی دکلدر. قوای عقلیه‌یی بر نقطه اوزرینه طوپلامق ایکی شرط ایله اولور: صنعتکار، بادئ امرده ذهنی دیکر مرددلو علاقه‌لردن تجرید ایله‌یه‌رك منحصراً بر ماده حقنده اعمال فکر ایتمك استعدادیله متخلق اوله‌لی، ثانیاً کندی خلقتنك، قابلیتنك خارجنده شیلر یاپمق ایچون جبر نفس ایتمه‌ملیدر. ایشته کرك بوفونك سویله‌دیکی تحمل، کرك نه وتونك ایما ایله‌دیکی تأمل بو ایکی شرط سایه‌سنده امکانپذیر اولور.

دها ، صاحبنك احوال خارجيه شنده. كندی وجودينه دلالت ايده جك برطاقم علائم مخصوصه كوسترير . دائما مسلكلرينه متعلق برفكر ايله استغراق درجه لرنده مشغول الذهن اولانلرك دفتر حياتلری احوال غريبه ايله مالا مالدر . هله طالغينلقلری . صرف برفكره حصر ذهن ايتمه لرينك نتيجهٔ طبيعيه سيدر .

نجه ارباب دهائت واردركه ماهيت خارقه لرينی اثبات ايله ين مآثر موفقيتلری ميدانه چيقنجه يه قدر كنديلرينه اسناد بلادت اولونمشدر . حتی عالم بشريتده اقتدارلرينی اظهاره امكان بوله مامش پك چوق نوادر عرفان كمشدهٔ ظلمات نسيان اولوب كيتمشدر .

فرانسه ده افسانه (فابل) نويسلكی تأسيس و لسانی عادتا احيا ايله ين شاعر حكيم لافونتن دنياده براوغلی اولديغنی اونوتمش ده بر سياحتدن عودت ايدن ثمرهٔ فؤادی كنديسنه تقديم اولونجه : « ماشاءالله !.. پك ممنون اولدم. » ديه رك شادیٔ ابوت كوسترمشدر .

نظر عوامده اوقدر مستحقر اولان طالغينلق نظر شاعرانه ده نه قدر خوشدر ! درين درين تفكرلر ، آجی آجی تجربه لر ، بلكه بيوك بيوك فداكارلقلر اختيار يله همجنسنه كوچك بر حقيقت اهدا ايده ن برمتفكرك طالغين بولنديغی زمانكی حالنی تصور ايديكز : كوزلری باقماز كبی برنقطه يه منعطف قالمش ؛ علوی چهره سنه ، يورغونلقدن ، خفيف برسايه چوكمش ؛ منور جبهه سی قات قات اولمش :.. لاقردی سويله رلرسه ديكله يور ، آكلاميور . جواب ويرمكه مجبور اولنجه سويله يور ، آكلاته ميور . سيالهٔ برقيه كبی سرعت وصولتله ذهننده طولاشوب طوران فكری بيله تصوير ايتمك ايسته سه مقتدر اوله مه يه جق .

نه قدر علوی عاجز !.. نه قدر بيوك چوجق !..

غرائب اعراضدن طولانی دهانی جملهٔ عصبیه امراضدن عد ایدنلر واردرکه انسانك مكملیتی عمومه مشابهت وامثالنده ، وجود صحتی قوای حیاتیه سنك اعتدال افعالنده کورنلر ایچون مدارتسلی برحکمده بولنمشلر دیمکدر . واقعا دهاء دماغده‌کی مراکز اعصابدن بعضلرینك دیکرلرندن زیاده فعالیت متهیجه ده بولونمه‌سیدر . لکن بو برخسته‌لك اوله‌ماز . چونکه تجربات دماغیه‌نك هیچ بری آفت عضویه‌یه اوغرامش دکل بلکه برقسمی آز چوق توسع ایله‌مشدر : بوحاله وظائف الأعضا فنی اصلا مرض نظریله باقماز .

بشریتك خاتمهٔ پایهٔ بالندنده بولنان داهیلر محضا علویت فطریه‌لری ایجاباتندن اوله‌رق هوسات خسیسهٔ انانیه‌یه اکثریتله عدم تنزل فضیلتی کوستریرلر . مع مافیه دها ایله علو جناب آره‌سنده لازمیت وملزومیت علاقه‌سی کبی برنسبت اولمادیغی ده محققدر . { دها } کرك حد ذاتنده ، کرك فعالیاتنده قوهٔ مدرکه‌نك غوامضه نفوذ حیثیتیله کافهٔ نفوسك سویهٔ عقولی فوقنده بولونمه‌سیدرکه بوده مراکز عصبیه‌ده مقاومتك قابلیتنك هیجان استعدادینك فوق العاده‌لکیدر .

دهای صناعی‌یی تعریف ایچون بوندن زیاده ایضاحه لزوم کورمز اولجه دخی دینلمش ایدی که شدت احتساس برشیئك اساس ودقایقنی تحلیله مانعدر : تأثیرات متفاوته‌نك علی الفور موجب اختلاج اولمه‌سی مابه التأثر اولان حالك (   ) اهمیتنی آرتیره‌رق علائق سائره‌دن استنکافی انتاج ایله‌ر . ایشته صنعتکارك ماهیت شخصیه‌سی بونقطهٔ نظردن قابل تعیین کورینور . مادام که هرکس برشیئی کندی یارادیلیشنه کوره تلقی ایدییور ، مادام که عین مواد انسانلره نقاط نظرلك اختلافی نسبتنده متفاوت اوله‌رق تأثیر ایله‌یور : اوحالده شبهه‌سزدرکه

مابه التأثر اولان حال مناظر ومشهوداتده بولونمقدن زياده صنعتكارلك قابنده اولمق لازم كليور .

فطرةً سويۀ وسطايي تجاوز ايده مه ينلرك اثرلرنده شخصيت به ليرمه ز . هويت معنويۀ صناعيه كورولمه ز . اويله صنعتكارلرك تصاوير حسلري يكديكرندن پك آز فرقليدر . حال بوكه مهرۀ صنايعك آثارنده تخالف تأثرات ، صور بديهيه ايله منجليدر : دهات ادبك برشي حقنده وجوده كتيردكلري اثرلر فكراً ، افادةً بربرينه اوقدر بكزه مه زكه عينيت موضوعه بيله انسانك ـ بيله بيله ـ اينانامايه جغي كلير : فضولي بر ﴿ حسن عشق ﴾ منظومه سي يازمش بولنه يدي ، نديم بر ﴿ ليلي مجنون ﴾ حكايه سي . شيخ غالب ده مثلا نفعينك مشهور قصيدۀ ربيعيه سي زمينده برشي نظم ايتمش اوله يدي ظن ايدرميسكزكه بو شعرلرله اوقوديغمز نشيده لر اوداهيلرك سيرت وسيمالري بيننده كي فرقلر قدر مختلف سياقده اولمازدي ؟.. متوسط استعدادده يارادیلانلرك پستيء تصوراتي عاميانه اوله جغي ايچون مشابهتدن قورتوله ماز . فكرلريني ، روحلريني تماميله هرايسته دكلري شيئي احاطه يه حصر ايده بيلن داهي هنرورلرك تفكرلري نه مرتبه درين . تأثرلري نه قدر اينجه ايسه ذهنلري تصويرينه يلتندكلري شيئي قاورامقدن عاجز بولنانلرك دوشونه لري اودرجه سطحي ، طويغولري اوقدر قابادر . بناءً عليه اوته كيلرك محصولات هنرلري يكديكرده اصلا مشابه دكلدر : بريكيلرك اثرلريني تفريق اولدنجه مشكلدر . بونلرك فكرلري قابليات عموميه طبقاتنك خارجنه يوكسه له مديكي ايچون اساليب افادهلري آزچوق شباهتدن خالي اوله ماز . حال بوكه ديكرلري كبي هر كس خلقاً ، خلقةً عالي اوله مازكه وجوده كتيره جكي

اثرعادیلکدن قورتولسون ده نادیده برشی اوله رق باشلی باشنه برشخصیت صناعیه ایله ممتاز بولونسون .

— ١٠ —

صنعت ومعرفت دنیاده آدم اولادیله برلکده ظهور ایتمش کیدر : انسانده حسن طبیعت واستعداد ، لسانده آهنك سلاست واطراد حاصل ایدن صنعت ومعرفتك تحصیلی هرفرده حوائج طبیعیه قدر لازمدر . طاشدن اوقلر ، طاشدن چوماقلر یاپان اسلاف اولینمز بیله احجاره بلاواسطه اسلحه شکللری ویرمك . . . بالواسطه اولدقجه مکمل برحالا موده ل طانیلمش برطاقم رسملر ، زینته متعلق بعض شیلر وجوده کتیرمك صورتیله قابلیت صناعیه لرینی اظهار ایتمشلردر . رسمی موسیقی ده کندیلری ایچون بیکانه کورنمه زمش ! اسکی مغارهلرده بولنان آلات ترنم بونی اثبات ایدییور .

رقص وشعر صنعتلرینه کلنجه : بونلرك قدمنی ادعا وتعیین فرضی تخمیندن قورتوله ماز . لکن رسمی هنوز حال ابتدائیسندن ایله ری کوتوره مه ین بعض اقوام نزدنده او ایکی صنعتك انواع ودرجات مختلفه سنه تصادف اولنورکه بوتصادف اوتخمینی ـ یقین مرتبه سنه تقریب ایچون کافی براحتمال ایله ـ تقویه دن خالی کورنمه ز . صنایعه مناسب ابیضك دیکر اجناس بشردن زدها مستعد بولندیغی ده برحقیقت تجربه اولملق اوزره قبول اولنمشدر .

طبیعی وجبلی برقابلیتك غیر اختیاری تجلیاتندن اولان شعر ایله موسیقی کبی صنایع ارتجالیه یه متعلق آثار فی الحقیقه تاریخ انسانیتك اوائل اعصارنده بیله نادر دکلمش : اندوس نهری سواحلنده (آریا)

دینیان قوم قدیم چوبانلرینك عفریت ایلمدن هراسان اوله‌رق نورانیت روحانیهٔ سمادن استمداد ایچون اوقودقلری (ودا) آلهیاتی هردرلو تصنعدن بری اوله‌رق خوف وامید حسیاتی افاده ده خیلی اهمیت ویریله‌جك برقوت تصویره مالکدر . حال بوکه او اثرلرك اوقومقله چالیشمقله وجوده کلمه دیکنه امین اولالم . قائللرینك سانحات شعریه‌لری صرف تأثرلرینك ، تهیجلرینك نتیجه سیدر .

آریا قومی یرلره کوکلره ، آیلره کونشلره . فیرطینه‌لره بولوطلره ، شفقلره کیجه‌لره کندی صلاح وفسادحاللرینه کوره مکافتده ، مجازاتده بولنور ، آیری آیری (حاشا) برر معبود نظریله باقدقلری ایچون حادثات طبیعیه‌دن کیمنی حقلرنده لطف ، کیمنی قهر اولمق اوزره تلقی ایلیه‌رك قصیده‌لرینی . مناجاتلرینی ده یاشکران یاخود استیمان زمیننده انشاد ایده‌رلردی .

اشیا وحوادثه (حاشا) اسناد معبودیت اعتقاد سخیفی برچوق خرافات متسلسله‌نك مبدأ سنوحیدرکه مؤخراً بواحوال هوائیه ایله آفات سماویه مناقبی قهرمان داستانلرینه ومرور زمانله اومسلك شعری دخی وقایع مهمه تصویراتنه منجر اولمشدر . بویولده یازلمش اثرلر اکثریتله طبایع واحتساسات قومیه‌یی مصور اولدیغی ایچون تضمن ایتدیکی صنعت ده شخصی اولمق اوزره هیچ برشاعره ، منحصر قالماز ، عمومك ترجمانیدر .

شمدی کرك برفیرطینه بولوطی (حاشا) معبود ظن ایده‌رك برنشیدهٔ سحابیه ویاپیاله ده رخ بارك عکسنی کوره‌رك برمنظومهٔ شرابیه انشاد وکرك هزار مبتلا لساننده ورد رعنایه خطاباً برنطق ایراد یاخود کافهٔ موالیدی انطاق صورتنده افسانه‌لر ایجاد اولونمش اولسون

براثری، شعر نقطهٔ نظرندن محاکمه ایچون موضوعنی زمان ومکان وسائر التجاآت این وآن ایله مقید وبناءً علیه مشربه، مذهبه کوره قابل قبول ورد بیلهرك یالکز اغده ایتدیکی حسی . تضمن ایدیکی خیالی نظر انتقاده آلمق لازم کلیر .

اوت ، میدن نیدن ... ساقیدن ، باقیدن بحث ایدن حافظ دیوانی دنیاده اك رقیق . اك مؤثر شعرلرك دیوان تجلیسی اولدیغی کبی نیجه لطیفهلر حتی هجویهلرده واردرکه پك کوزل ، پك پارلاق اشعار صیره سنده تعداد اولنه بیلیر .

فریاد عندلیب تحملکداز ایکن
شبنمده دوش غنچهیه باراولمق ایستهیور

بیتی — غنچهنك زمزمهٔ هزاردن بیزار اولهسی کبی حقیقته مخالف برفکری حاویدر دیهرك — استخفاف روا اولهماز . کندی غریو مترديسنك برنازندهٔ جماله ایراث کلال ایله دیکنی ظن ایدن شاعرك اوزبرزد مضمونی نه قدر نازك برخیال ایله تألیف ایتدیکنه دقت ایستهدر .

— ١١ —

صنایعی مدنیت محصولی اولمق اوزره چیچکلره بکزه تمکسهه رفاهیت قومیهنك مدار حصولی اولهرق تجملره تشبیه ایتمك دها مناسبدر . انسان کندینه مالك بولنمق شرطیله صنعتلردن برینه سبت اوله بیلیر . ایلك وجوده کتیردیکی اثرلرك — اربابنه صراحةً منکشف — حصارله مشحون اوله جغی طبیعیدر : مسلکنه عائد قواعد اساسیه ده هرکس معلومات مدونهٔ بشریه یی تعقیبه مجبور اولور . هرمسلك دماغك فعالیت متمادیه سی آثارینی تشکیل ایده ر . عاقله نك بوفعالیتی انی تی

بولوب وجوده كتيرمك ايچون تفحص دائمده بولونمه‌سيدر. اونفحعك دوامى ايسه مادى ومعنوى احتياجاتى تسويه‌ده كيتدكجه موفقيت كامله‌يى انتاج ايلر. كافهٔ ذوى الحياتده عمومى اولان تسويهٔ احتياج حس طبيعيسنه حيوان ناطقده برده استيفاى مطالب اسبابنى استحضار اقتدارى منضمدر.

مادى حوايجى تدارك مجبوريتى حياتك حفظ ومدافعه سيله تسهيل جريانى چاره‌لرينى متكفل بولنان حرفت وصناعته بادئ ظهور اولمشدر. معنوى احتياجاتى وخصوصيله بونلردن صرف تعب روحانى ايله وجوده كلنلرك اهميتجه برنجى درجه‌ده اولانلرى تسويه ضرورتى ده «صنايع نفيسه» يى توليد ايتمشدر. انسان حياتنك حس طبيعيه تبعاً جريانندن پك چوق سنه صوكره محاكمهٔ عقليه‌يه توفيق زندكانى ايده بيلمش.

واقع ويا ملحوظ اولان بوحقيقى ياخود خيالى احتياجلرى تسويه نتيجه‌سنده بختيارلق، — سوينج، نشوه وهردرلو اذواق حيات وعكس تقديرده ايسه كدر، حزن، خشيت كبى كافهٔ حسيات طبيعى الوقوعدر. هرايكى حالده قلب متأثر بولونور: انسان كرك شادمان اولسون كرك دل آزردهٔ حرمان، تأثرى آزچوق مؤثر علائم واشارات ايله بلديرمك خاصيتنده‌در:

او تأثرك وجودده آهنكلى اوضاع وحركات ايله ظهورينه رقص... صورتده آهنكلى فواصل واشارات ايله صدورينه موسيقى ديندكى كبى كلامده آهنكلى الفاظ وكلمات ايله تجليسنه ده شعر اطلاق اولنور.

انسان نه قدر حساس ياراتلمش برمخلوقدر: كندى نصل حالده بولنورسه بولنسون ديكرينك اكدار ومسارينه اشتراك ايلر: بعض كره هم نوعندن برينك سعادتندن، نكبتندن كندى مسعوديت ومنكوبيتى

قدر ممنون ويامحزون اولور . بوندن باشقه برخصيصهٔ عجيبه يه دها مالكدر : نفس الأمره مخالف احوالى بلكه حقيقتدن جدى (!) طورلر ، اسلوبلر ، حركتلرله تأييد ايلديه رك جعليتدن برى كوستره بيلير . انسانك اسباب تأثراتى يالكز كنديسنك ضرر ومنفعتده مشترك طريق معايشتده هم مسلك بيلديكى ، سودیکى ، كورديكى ، كوروشديكى آشنالرك ، بيكانه لرك مقداريله متناسب اوله رق معدود دكل خيالات شاعرانه كبى غير محدوددر ؛ نظركاه معنويسنده حدودسز برفضا مشهوددر ؛ آنجق بوراده (ذكر كل ، قصد جزء) اولمق اوزره درميان ايله ديكمز (انسان) اسم جامعندن مقصدمز صنايع نفيسه ارباب عرفانيدركه موضوع بحث اولان حال انلره زياده اومخلوقلرده موجوددر .

معلومات آرتدقجه صنعت ايلرى كيدر ؛ خطا وصوابى تمييز اقتدارى احراز اولندقدن صوكره وجوده كلن محصولات هنرمبتديلك اثرلرندن بسبتون باشقه طرزده ، باشقه شيوه ده جلوه كر اولور : ايلك اثرلر اوتهدنبرى تقليددن عبارت ايكن صوكره كيلر صنعتى تجديد قوتنى حائز بولنور .

مادام كه هر صنعت قريحه محصوليدر ، طبيعيدركه مكمليت علميه نسبتنده كسب كمال ايدر . صنايع ميانده عمومى واك زياده شايع اولان رقصدر : بعض احوال روحانيه نك الجاسيله انسان حركات بدنيه يى تنظيمه خادم ايدى . سويهٔ معلومات يوكسلدكجه تجدد ايله ين حسيات شعر ايله رسم صنايعنه باعث رغبت اولدى . آنجق اوّلجه ده عرض ايتديكمز وجه ايله شعر مدت مديده مقامات دينيه صورتنده قاله رق

نه دن صوكره وغا ميدانلريني ، ميدان قهرمانلريني تصوير دائرهٔ محدوده‌سنده برچوق حكايه‌لره ، ماصاللره تبديل صورت ايله‌مشدر .

ايرانك نغمات مستانه سنه پيرو اولانلر بوكون آسمانك نجومنه ، ياخود عمان تلاطم نمانك پيرامن سماية طوغرو نجومنه دائر يازمش برمنظومه‌يي نصل غريب كوريورلرسه آنيادن باشقه شعر سويلمه‌ديكي تاريخلرده شاعرلردن بري كير ودار هيجاني مصور اوله‌رق برنشيده سويله‌مش اوله‌يدي البته هم مسلكلرينك عين استغراب ايله تهكملرينه اوغرارلدي . نقطهٔ عذب انتقال طبيعت اولان شاعريت نيچون روزكاره يالكز قصيده وغزلدن عبارت ايكي نوع ارمغان براقمله برهوا اولمه ليدر ؟ !

صنايع نفيسه بوكون تأثراتك ، تصوراتك ، عادات واخلاقك . انفس وآفاقك برفن تصاويري حكمني آلمشدر . حساس بر قلبك بوصنعتلردن ذوق آلمامه‌سي . مدرك بر آدمك آثارنفيسه‌يه حيران قلمامه‌سي ممكن دكلدر . على الاطلاق صنعت كرك خطاره . شكللرده . رنكلره بورونسون ... كرك اوضاع ، اصوات ، اقوال دلالتيله كورونسون حسلرك باشقه باشقه آهنكلرله قلبدن خارجه عكس ايله‌مه‌سيدر .

يك طوغرو اولان بوتعريفدن شو حقيقت استنتاج اولنور : شعرلرك ، رسملرك ، بسته‌لرك قيمتي كنديلريني وجوده كتيره‌ن تأثرلري اعلانده حائز اولدقلري قوتلرله متناسبدر .

شعرك حوزهٔ شمولي نامتناهيدر . بلا استثنا كافهٔ حسياته شامل اولمقله برابر افكارك ده قسم كليسني قبوله آز چوق مساعد بولنور . مخيله‌نك قابليت احاطه‌سي سايه‌سنده دركه شعر صنايع سائره‌نك دخي بردرجه‌يه قدر خدمتلريني ايفا ايده‌بيليور : كوز اوكنده برخيال .

برصورت ، برلوحه وجوده كتيره‌رك اشيا ومناظرى تصوير ايله يالكز رسمه قائم مقام اولمه‌يور . افاده ايتديكى حسلردن صرف نظر اولنديغى حالده بيله كلماتك سلاست وانسجامى ، وزنك آهنك لطافت وانتظامى سامعه‌يه خوش كلديكى ايچون شعر موسيقى‌يه ده جانشين اوليور . حتى آهنك افاده‌نك سامعه فريب اولان اوتأثير غريبيله‌دركه طمطراقلى برشعر اوقونوركن نقايص فكريه‌سنى درحال تعيينده اك ماهر منقدلر بيله تردد اظهارندن خالى قالماز .

— ١٢ —

صنعت قلبى تهييج ايدن خوف واميد ، غصه ونشاط ، نفرت ومحبت كبى هر نوع احساساتى اعلانه واسطه اولونجه ارباب صنايع ايچون عجبا موضوعك انتخابنده مادى ، معنوى برمكمليت آرامق لازم كلازمى ، بر رسام بركاشانهٔ دل آرامك ياخود برجانانهٔ پسنديده اندامك تصويريني‌مى وجوده كتيرمه‌ليدر يوقسه بر خمخانهٔ پستك بر ديوانهٔ ساغر بدستك ترسيمنه‌مى امك ويرمه‌ليدر ؟

صنعت نقطهٔ نظرندن منظره‌نك كوزللكى ، چيركينلكى مساويدر : صنعتكاره جلب استحسان اوتمقده ايكيسى‌ده عين تأثيرى حويدر . في الحقيقه نعشلرله مالى برمعركهٔ خونينده كوزللك و رميدركه انسان بوهنكامه‌يى مصور برلوحه‌يى تماشادن خوشلانيور ؟ حقيقت اوله‌رق وقوعى مستلزم هول اولان احوالك تصويرنده عكس تأثير حاصل ايدن نه‌در ؟ بوغرابت حسيه‌نك تقليد نتيجهٔ طبيعيه‌سى اولديغنى سويله‌ينلر واردر : ازجمله بو والو ديركه : هيچ بر مستكره وموحش حيوان يوقدركه ، صنعتله عيناً تقليدى كوزلرده خوش كورونمه‌سين .

بووالودن اول آرسطو اوماّلى شويولده سويله‌مش : « تقليد دائما خوشه كيدر ، بوحقيقت محصولات صنايعله مثبتدر : مثلا نعشلری ، لاشه‌لری ، چركين وقورقونج حيوانلری كورمكدن اجتناب ايله ديكمز حالده بونلرك اك موافق ، اك مشابه تصويرلرينى كمال محظوظيتله تماشا ايدەرز . »

حكيم شهير پاسقال بوحقيقته باشقه نقطهٔ نظردن باقه‌رق : « رسمده نه‌در اوواهى خاصهٔ ممتازدكه تقليد ايتديكى مواد واشيا ايچنده اصلا حيرتمزى موجب اولمايانلرك بيله صورتلرينه بزى حيران ايدييور ! » استغرابنده بولونمشدر .

ايشته بوتعريف كوزللكى بر مكمليت مطلقه‌نك عكس تجليسى اولمق اوزره تاقى نظريه‌سنى ابطال ايله‌يه‌رك طبيعتده‌كى كوزللكله صنعتده‌كى كوزللكك آيرى آيرى شيلر اولديغنى كوستريور : بدايع طبيعيه‌نك بركمال مطلقه نسبتى محقق كورنديكى حالده محاسن صناعيه‌نك عارضى اوله‌رق صرف تقليد نتيجه‌سى بولنديغى آ كلاشيليور .
شمدى بوفرقى تعيين ايچون صنعتده‌كى كوزللكى تدقيق ايده‌لم :

عجبا وقوع حقيقيسى قلبه نفرت ودهشت القا ايله‌ين بر منظره يالكز تقليد اولنديغى ايچونمى كوزللنيور ؟ بر اثر صناعينك حسن مرئيسى عجبا موضوع ايله مشابهتيميدر ؟ آرسطو ، بوواللو ، پاسقال كبى تقليد نظريه‌سنه طرفدار اولانلرك ظواهرده معطوف بولنان مدعالرى ادلهٔ انتقاده مقابل اصلا استناده قابل كورنمه‌يور .

اك مهارتلى صنعتكار اك چركين بر مخلوقك ـ اولديغى كبى ـ رسمنى ياپسين : بر كوزلك تصويرنده جاذبهٔ ديدار نصل متجلى ايسه اورسمده دخى زشتئ چهره‌نك او يله‌جه پديدار اوله‌جغى طبيعيدر .

حالبوکه بر صبیح اوجهك تصویری کندیسنه نه‌قدر بکزرسه بکزسین اوته‌کی رسمك شباهتدن باشقه مزایای صناعیه‌سی اوله‌بیلیر . صنعتده موضوع ایله مطابقت وتقلیدك اقصای مقصد اولمادیغی شبهه‌سزدر . دهای بشرینك تجلیاتی ایچنده صنایع نفیسه‌نی اعلی الدرجات معرفتده کوسترەن‌ده ایشته او مزیتلردر .

صنعتکارك اولانجه مساعیسی مشهوداتی تقلیدن عبارت قالنجه ارباب صنایع ایچنده خطوط واشکال ایله متوغل بولنانلرك هنرلری . دکرلری آرتق هدر اولمش دیمکدر . زیرا بوکون هانکی رسامشیئی تمثیلده فوطوغرافدن ایلری کیده‌بیلیر ؟ !

تقلیدده مطابقتك بر نقطهٔ نظره کوره فائده‌لی مستلزم ومفید اولدیغی قدرده مهم بولندیغنی اعتراف ایده‌رز : اهمیت تاریخیه‌یی حائز برذاتك رسمی شخصنه مشابه . ترجمهٔ حالی حقیقته موافق بولونمه‌یدرکه رغبت و تقدیر ایدهلم : البته کورمك ایسته‌دیکمز انسانلرك تصاویر شخصیه وخلقیه‌لرنده آزادیغسز الك بیوك مزیت اصله مطابقتدر . دلائل تاریخیه‌دن اولان رسملر . ترجمهٔ حاللر علم قیافت ایچون صورتده سیرت علائمنه متعلق برچوق اسرار خلقتی استکشافه خدمت ایدر . حالبوکه هر اثر ایچون تقلیدك تمامیتی التزامده اوقدر افراط لازم کلمز . نقاط نظری تفریق ایدهلم :

تاریخ واخلاق علملرنده برتصویرك بیله اورنه‌کنی آلمقده مطابقت کوزه‌تیلیر : زیرا تعینهٔ علمده افعال وحرکاتی همجنسنه بیوك برنفوذ ایله تأثیر ایدن ذواتك رسملرنده طبیعتلرینه ، مناقب سیرتلرنده صورتلرینه دلالت ایده‌جك امارەلره تصادف اربابی ایچون موجب استفاده‌در .

لکن صنعت نقطهٔ نظرندن باقیلنجه بر اثرك قیمتی ایده‌جکی خدمتلرك

مقدارینه کوره تعیین اولنه‌ماز . بر اثرك قیمت فنیه‌سی باشقه ، اهمیت صناعیه‌سی باشقه‌در .

برلوحه اربابی طرفندن فوق‌العاده آلقشلانیور . کلیتلی مبالغله مبادله اولنیور ؛ بوقیمت اولوحه‌نك مطلقا اصلنه مشابهتندن نصل منبعث اوله‌بیلیرکه مودەلی میدانده اولماز ؛ برحکایه رغبت عمومیه‌یه مظهر اولیور . اوقوندقجه اوقونیور ؛ نصل دیه‌بیلیرزکه مزیتی اصلنه مطابقتیدر ؛

هر اثرك صنعت اعتباریله ذکری قابل تحریکده ، وجدانی افاده ایتمك ایسته‌دیکی حسه تشریکده حائز اولدیغی قوتله متناسبدر .

بر محررك قلمی الله آلمقدن مقصدی حرفلری ، جمله‌لری طوپلامق دکل . کلمه‌لر واسطه‌سیله حسلرینی فکرلرینی افاده ایتمك اولدیغی کبی علی‌الاطلاق صنعتدنده غرض تقلید دکلدر . شعریازانلر ، بسته یاپانلر بوحقیقتی قولای تصدیق ایدرلر .

عرض ایتدیکمز فرق رسم ونقرفنلرنده بالنسبه اوقدر بللی اولمادیغی ایچون اولدقجه ماهر بعض صنعتکارلر برمشق اوکنده تقلیددن باشقه برشی یاپمادقلرینه تماميله قائلدرلر . فی‌الحقیقه باشقه برشی یاپمازلر . بوتقلید سایه‌سندده خیلی قیمتدار اثرلر وجوده کتیریرلر . آنجق :

«جمله‌نك مقصودی بر اما روایت مختلف»

شمدی برصنعتکاری عادتا برتقلید ماکنه‌سی حالنده یعنی برشیئك برمنظره‌نك کافهٔ خطوط ونقاطنی تصویرده کندی فکر وارادتندن مستغنی فرض ایده‌لم . بوحالده وجوده کتیره‌جکی اثر آز چوق اصلنه موافق عادی برضبطنامه حکمنی آلیر ، حقیقت حالده ، ایسه اوتصویر بالضروره اصلنك مادوننده قالیر .

نیر درخشانك تنزل ایتمیه‌جکی بر طاقم اجزای صبغیه‌نك یاردمیله حیل صناعیه اختیار ایتمکسزین هانکی رسام برکونش رسمی یاپه‌بیلیر؟ انك پرلاق لوحه‌لرك فروغ نهاریه نسبتله رونق حتی موهم آیدینلغنك ضیای شمس ایله اقترانده‌کی حال زواله بکزدر ، بوفناً محققدر . آشکاردرکه بر رسام صرف قابلیت صناعیه‌سنه کوره کندیالندن برطاقم ترتیبات وترکیبات اجراسیله صنعی خدعه‌لر اختیار ایتمه‌دکجه برشعاعی رسم ایده‌مز : مثلا کوك یوزی شفاف ایکن اشعهٔ خورشیدی کوستره‌بیلمك ایچون سمایه قویو بررنك ویرمك مجبوریتنده بولنور . مع مافیه بز مدعامزی بونکله اثبات ایتمیه‌جکز ، کچه‌لم .

حساسیت قلب ، وسعت خیال کبی خصائص جبلیه‌یه مالك اولان صنعتکار کندیسنی طبیعت آثارینه ، تاریخ مناظرینه قارشی ایستدر ایسته‌مز خصوصی برحالده بولور ؛ نه‌قدر جدی ، نه‌قدر حقیقتپرست اولورسه اولسون تصویر ایده‌جکی شیئی لاعلی التعیین اختیار ایتمز . بالمقایسه ، بالمحاکمه انتخاب ایلر .

ایشته بو انتخاب آز چوق ظاهر برتأثرك . حادثات واشیا طبایعیله ارباب صنایع طباعنده آزچوق خفی برتوافقك حصولندن منبعث برترجیحایله واقعدر ؛ ایشته‌صنعتده نتیجهٔ اقدامات وموجب موفقیات اولان ، اثره قیمت صناعیه ویرن ، انسانی صنعتکار ایدن‌ده‌اوتأثرك ، اوتوافقك نهانی ونا کهانی تجلیسیدر . رسام بلا اختیار حتی بلا اشتباه برلوحهٔ طبیعتی عادتا ترجمه ایدر . اولوحه‌نك مابه‌التأثر بولنان وفیرچه‌یی اله آلمه‌سنه‌سبب‌اولان خطوطنی رسم‌ایلر . هویت‌صناعیه‌سندن عبارت اولان دهای فطریسی محسوساتی منظورینك شکل خارجیسنه

علاوه صورتیله رسمنی وجوده کتیریر . شاعر ، بستهکار ، هیکلتراش ودیکر صنایع نفیسه اربابیده آزچوق عین قانونه تابعدر .

بر اثرده بو شخصیت نه قدر بلیرمش بولنورسه هیئت عمومیهسی او قدر جاذبهدار ، صنعتکارك طبیعتده کوردیکی عظمت ، درونندهحس ایتدیکی اکدار ومسار او قدر آشکار اولور : صنعت کوزللکی ، لاجرم ، بر تأثر قلبی ایله متهیج اولان دهای بشرینك تبلیغات حسیهده وساطتندن باشقه بر صورتله حصوله کلمز .

نتیجهٔ کلام صنعتده کوزللك صرف انسانده وجوده کتیردیکی انفعالدر که رسم ونقش فنلرنده تقلیداً کوزللکك تجلیسنه وسیله اوله بیلیر : آنجق ینه اوله بیلیر که شعر ایله موسیقیده ذره قدر حسن صناعی وجوده کتیرهمز .

مادامکه الڭ چرکین بر چهرهنك پك مشابه یاپلمش رسمی مصورڭ دهای هنرورینه دلالت ایدهجك الڭ کوزل آثار صنعتدن صاییله بیلیور ؛ او حالده صنعت کوزللکنك باشقه درلو اولدیغنه شبهه ایدلهمهیدر .

تقلیدده موجب استحسان اولان شی نهدر؟ اکر مشابهتسه رسمك اصلنی بکنمهیورز . چرکین بر مخلوقه مشابهتده نه کوزللك اوله بیلیر؟ . تصاویر ایله مواد مرسومه بیننده مطلقا بزه حیرت ویرهن برشی وار دیمك اولیور . آرادیغمز شی صنعتکارك قابلیت صناعیهسی ، شخصیت معنویهسیدر که کوزللکك تقلید نتیجهسی اولدیغنی ادعاده اصرار ایدنلری ده حیرتده براقان اودر .

— ۱۳ —

بوفون دیمشکه « اسلوب بیان عینیله انساندر » حقیقت اویلهدر .

مشاهیر ادبدن بر قاچنك اثرلرینی برینه اوقوتدیروب دیکه‌ییکز ! ادبیاتدن نه‌قدر آز آکلامکز بو اثرلرك عین شیوه‌ده یازلمامش اولدیغنی فرق ایده‌بیلیرسکز . برماآلده سنوح ایتمش اولدقلری حالده بیله افاده ایتدکلری فکرلرك ، موضوعلرك خارجنده اوله‌رق باشقه باشقه نفحات روحانیه حس ایله‌رسکز ؛ برقسمنده بلاغت ، رقت ، لطافت ، آهنك ... برقسمنده قوت ، شدت ، علویت بولورسکز .

براثرك بقاسی تمیزینه وابسته‌در ؛ برشی اشیای سائره‌دن آیرلمادقجه اثبات وجود ایده‌مز . افرادك ، اصنافك ، انسالك یکدیکردن مدار فرق وامتیازی سبك افاده در که بوده حس ، ادراك وتبلیغ دیمکدر .

سویهٔ وسطاده بولنان صنعتکارلرك اسلوب مخصوص افاده‌لری نیچون یوقدر ؟ زیرا متوسط بر اقتداری حائزدرلر . حسلری ، فکرلری عامیانه‌در . اقوامك هر دورهٔ تکاملی برسویهٔ وسطای عمومیه تشکیل ایده‌ر . بوطبقه‌نك فوقنده کورونن اثرلر دهای هنروری محصولاتیدر . حال وسطده بولونانلر دهات صنعته یتیشه‌بیلسه‌لر بیله کچه‌مزلر . اورته‌حاللی هنرورلر هرکس کبی دوشوندیکی ، هرکس کبی حس ایتدیکی ایچون دیکر ارباب صنایعك آثاری ایچنده ممتاز بر اثر وجوده کتیره‌مزلر .

صنعتده برطرز مخصوص اتخاذ ایده‌بیلیرلر ؛ لکن بوکا شخصی بر اسلوب خاص دینه‌مز .

صنعتده اسلوب خاص اختیاری دکلدر ؛ بونی حصوله کتیره‌ن قوت ، استعداد اوله‌یدی هرصنعتکار براسلوب خاص کوستره‌بیلیردی ؛

بلا اختیار سنوح ایدن اوماحصل روحه تصنعله اختصاص : بر صفحهٔ رصاصده کوموش یاخود تونج لوحه‌لر طنتی حاصل ایتمك قدر امکانسزدر .

بوتعریفدن ، صاحب وادی اولانلرده اسلوب خاصك ولادی اولدیغی وبونلرك ایلك اثرلرنده مرتبهٔ کماله وصوللرندن زیاده اومزیتی کوسترمه‌لری لازم کلدیکی استنتاج اولونورمی ؟ مقصدیمزه بونتیجه‌دن اوزاق برشی اوله‌ماز . الکبیوك داهیلرك بیله تجارب حیاتیه‌ایله ممارسات صناعیه‌لری ثمره‌سی اوله‌رق بولدقلری منابع سنوحات اوّلجه حوصلهٔ خیاللرینه صیغمازدی : (دهاء) موافق استعداد برتحصیل ایله یوکسلیر ، بیور ؛ یوکسلدکجه ، بیودکجه بوترقینك دلیلی ، بوتکملك برنمونهٔ جلیلی اولان اسلوب دخی متعاقباً صفحات مختلفهٔ تکامل ارائه ایده‌ر .

هرهنرورك محصولات عرفانی بونقطهٔ نظردن تتبع اولونورسه اسلوب حقنده‌کی مطالعاتمز تماماً تصدیق بویورولور .

بعض منتقدین صنعت اسلوب صناعی‌یی برصورت مطلقهٔ عمومیه‌ده تلقی ایده‌رلرکه بونی بووجه ایله قبول بزه کوچ کلیور . موسیو شارل بلان رسم صنایعنه متعلق برتألیفنده اسلوبه دائر شویولده بیان مطالعات ایله‌مش :

« مشاعر مختلفهٔ بشریه‌نك تصاویری واساتیذ صنعتك مظهرشاباش وتقدیری اولان اثرلر عمومی ومطلق برشی اثبات ایدرلر ، بوکا ، اسلوب دیرز . هرکسك عادتا امضاسنه وکالت ایده‌جك صناعی برطرز مخصوصی واردر : اسلوب ، انسانیتك طبیعت اوزرنده تمثالیدر ، اسلوب مهرهٔ صنایعك قرناً بعدقرن بزه یادکار اوله رق براقدقلری اثرلرده متجلی صور کوناکون حسنك اجمالیدر . اسلوب خیالیدر ، حقیقی دکل .

صاحب اسلوب بر رسام عادی منظره‌لرده بیله علویت آرار ؛
حقیقتپرست بر تقلیدکار ایسه علوی شیلرك بیله عادی نقطه‌لرینی بولور .
راثر مالایعنی حشو یاتدن آزاده اوله‌رق بر منظره نك علائم فارقهٔ
روحانیه‌سنی افاده ایده‌بیلیرسه اسلوب مخصوصه مالك دیمكدر . بر صنع
معماری انسانه بر حس تلقین ایتمز، انسانده بر فكر اویاندیرمازسه
اسلوب صناعیسی یوقدر. بر رسم ، بر هیكل اگر طبیعتی حرفیاً ترجمه‌دن
عبارت ایسه روحه ترجمان اوله ماز ، اسلوب صناعیدن محرومدر .
فوطوغرافیا آلتی واسطه‌سیله آلنمش بر كویجكز رسمنك آیینه‌یه منعكس
ر صورت كبی اسلوبدن عاری اوله‌جغنه شبهه‌می واردر ؟ فوطوغرافیاده
یله موده‌له آزچوق ضیا ویرمك واك مناسب وضعیتلر تقدیر ایتمك كبی
ریابنه باعث امتیاز اولان علائم واردر كه اسلوبدن باشقه برشی
دكلدر . »

موسیو شارل بلان اسلوبی اطلاق صورتیله تعریفده یا كلمشدر ،
ثرلرنده شخصیتی نمایان اولان هر هنورده بو شخصیتك امارهٔ
ظاهریه سی اوله رق بر اسلوب خاص كوریورز ؛ هر صنعتكارده
كوردیكمز كبی هر صنفده ، هر قومده ، هر جنسده دخی او صنفك ،
او قومك ، او جنسك آیری آیری صنایعنه مخصوص اولمق اوزره
رر طرز قبول ایدیورز : عربلرك ، آسوریلرك ، مصریلرك ،
یونانیلرك اسالیب صناعیه لرینی تفریق ایله یورز . آرتق بزه باشلی باشنه
مطلق وغیر شخصی بر اسلوبدن بحث اولونورسه بو تعریفدن برشی
آكلامایز ؛ بو غیر شخصی اسلوبك (كوزه‌للك) اولدیغنی، بو كوزه‌للكك
مختلف هنورلر طرفندن صور مختلفه ده حس وادراك اولوندیغنی
فرض ایده‌لم . مطلقیتنی قبول ایتدیكمز اسلوبك اختلاف ایله ائتلافی

ناصل قابل اوله‌بیلیرکه‌عینیتدن باشقه هیچ بر کیفیتنه منطق مساعده ایتمه‌ز؟

موسیو (شارل بلان) ك منسوب اولدیغی مسلك مشاهیرندن رافائل حسنك فوق العاده رسامیدی . حال بوکه آنك کوزه‌للکی تصور وتصویریله (له‌ئونار) ك ، (میکل آنژ) ك ، (روبن) ك‌صور تلقی وترسیملری آراسنده هیچ بر نسبت یوقدر .

ژول دوغونقور دیرکه « رافایل ، صورتده روحانیت آن ، آنده خاصیت بیان آرایان (له‌ئونار) ك کوزه للك‌حقنده‌کی افکارینه مخالف اوله رق ابکارك یالکز تناسب اعضاسندن عبارت حسن ظاهری عوامپسندانه سنی رسمده ابراز کمال ایله‌مشدر .

بناءً علیه مشار الیهك الواحی آنجق عوامك ، روستاییلرك ارواحنی شاد ایده بیلیر . »

بوسوز درشت لکن درستدر . او سه‌ویملی داهینك نخبهٔ خیالاتی سهل الحصول ، سرحد همماتی هر صنعتکار ایچون ممکن الوصولدر . قریحه سی غایت واسعدی ، درین دکل . رافایل معنویاتدن زیاده ظواهری ، یعنی اخلاقدن زیاده شکل ظاهری نظر اعتباره آلیردی . بویله‌اولدیغی ایچون اورسام شهیرك طرز مخصوص تصویری صناعی براسلوب خاص حکمنی آله‌مامشدر . برچوق ذوات نظرنده رافایلی رساملرك پیری ، اثرلرینی له‌ئونارلرك ، میکل آنژلرك ، روبنلرك ، رامبرانلرك بیله‌مشق تصاویری درجه سنده کوسترن مزیت موسیو شارل بلانك قولنجه اسلوبنك غیر شخصیتیدرکه بوده بزجه عدم اسلوب دیمك اولدیغی ایچون کندیسنی اسملرینی صایدیغمز رساملرك کعبنده کوره مه یز .

هنرور برشخصیت اسلوبیه یه مالك بولونجه هراثرنده کندیسنك عکس هویتی اولان اسلوب صناعیسنك تجلی ایده جکی طبیعیدر . اسلوب

صناعی خصائص شخصیه نك هیئت مجموعه سی یعنی سیرتك صورتیدر. اشیایی برهنرور باشـقه درلو، دیگری باشـقه درلو گورر. هر بری عین منظره دن کندی مزاجنه گوره متأثر اولور: معادن متنوعه دن معمول تللرك اصوات اهتزازیه سی ناصل مختلف ایسه ارباب صنایعك اسالیب مخصوصه سی ده اویله در.

صنعتده شـخصیت دیمك اولدیغی ایچون بدایع صنایعك کافه سنه شـامل بولونان اسـلوب بحثی پك مهمدر؛ اسلوب اسـاتیذ صنعتك عصرلردن عصرلره انتقال ایدن اثرلرینك خلاصهٔ تتبعاتیدر. اسلوبه مالکیت ـ تعبیر دیگرله ـ ابداع محاسن صنعت ایچون برچوق نمونه لر گورمك اقتضا ایدر. آثار منتخبه یی آیری آیری مطالعه ایله ناصل وجوده گتیرلمش اولدقلرینه مطلع اولمق کافی گورونور. بونلری تدقیق و تتبع نتیجه سـنده گوریلورکه هنرمندان صنایع اکثریا حقیقتی خیاله فدا، اشـیانك بیوك جهتلرینی تصویره اعتنا والحاصل دائما روح ماده یی ایما ایدرلر. اهمیتی ایکنجی مرتبه ده قالان تفصیلاته اتنفات ایتمه زلر، دگرینی آرتیرمق ایچون برشیئی ساده لشدیریر، گوزللشدیریرلر؛ ایجابنه گوره تصحیح، اقتضـاسنه گوره محو واثبات ایدرلر، افقلری کوچولتور، آغاجلری آزالتیر، هوای نسیمی یه صفوت ویریرلر، تصاویر بشری صور خیالیه لرینه بکزه تیرلر.

ایشته صنعته انتساب هوسنده بولنان گنجلره بوکبی حقائق تلقین اولونور؛ شعر تعلیمنه، منظومه لری نثره تحویل اصولندن باشلانیر؛ صنعت عادتا فنه تبدیل ایدیلیر. نهایت ظن اولونورکه آثار دهاء وجوده گتیرمك ایچون برنجی شرط دهاء دگل قواعد آشـنالقدر. حتی میکل آنژلك رافائلدن بیوك برداهی اولدیغی مسلم ایکن گویا اوقدر غوامض

قواعده واقف بولونماماسندن ناشی وقیبنه یتیشه‌مه‌دیکنی ظن ایدنلر پك چوقدر .

حال بوکه لسانك قواعدینه ، اصول بیانك فوائدینه ، شعر وانشانك نواقص وزوائدینه بحق مطلع نیجه معلمین بلاغت واردرکه یا شعر نامنه اثرلری یوقدر، یاخود دیوانلر طولوسی اثرلرینك اربابی عندنده اصلا دکرلری یوقدر ؛ زیرا کندیلرینك استعدادلری یوق ، هنرلری یوقدر .

ادبیاتده احراز موفقیت ایچون قوانین لسانیه‌یه وقوفك کفایتنه قائل اولمق بیوك خطادر . طبیعتك موهبهٔ استعدادینه مظهر اولانلرده بیله بو فکر آجینه‌جق نتیجه‌لر حصوله کتیریر . برنجی سیئهٔ تأثیری صنعتك یکانه سرمایهٔ استحصالی اولان صافیت خیالی ، قابلیت ارتجالی اخلالدر . بوذاتلر طوغرودن طوغرویه حسیات صمیمیهٔ تأثرلرینه تبعیتله طویدقلری کبی حسلرینی تصویر ایده‌جکلرکن روحلرینی اوزه اوزه ، سنوحات صناعیه‌لرینی همجنسلرینك وضع ایتدیکی برطاقم اصول وقواعد منکنه‌لریله ازه ازه وجوده کتیریرلرکه او اثرلر حال اصلیٔ روحانیلرینه نسبتله جانسز بدنلر حکمنده قالیر .

براثرده هیجان طبیعی‌یه بدل اوله‌رق دستور صناعینك رونما اولماسی حقیقی ، صافی وغیر ارادی برصنعتك ساخته برتصنع صورتنه تحولندن باشقه برشی دکلدر . تعلیمده غایهٔ مقصد هرشاکردك استعداد ذاتیسنی پرور شباب ایتمکدر . اذهان شبانی تکرار تکرار صنعتك ضوابط وروابطیله تقیید ایسه اوقابلیتی قطعیاً تحدیددن باشقه نتیجه کوسترمز . طلبه‌دن برچوغی واردرکه لسان قلبلری کندیلرینه حسلرینی پك طبیعی ، پك ساده اوله‌رق تبلیغ ایتدیکی حالده بوسنوحاتی

زورلایه زورلایه ضبط وربط غیرتنه دوشه‌رك استعداد فطریلرندن استفاده امکاننی غائب ایدرلر

قاعده پرستلك ، هنری صناعته قلب ایله‌ر. اصول وقواعد اساساً مضرتلی شیلر دکلدر ؛ درسلره متعلق برچوق دستورلر تنك ونامساعد اولمغله برابر پك طوغرو شیلردر . آنجاق بوقاعده‌لرك تطبیقاتنجه کوستریلین تکلف واصرار نتیجه‌سی اوله‌رق هوسمندان معرفت نظرنده صنادید صنعتك باشلیجه مدار تمایزلری عد اولونمق شائبه سیله‌درکه او حقیقتلر مضر اولور .. حقیقت حالده ایسه اکابر هنرك مابه‌الموفقیاتی ، خصائص ذاتیه‌لریله‌دهالرینك تجلیاتیدر . قواعدی سرمایهٔ تدریس اتخاذ ایله‌مك هم معلمك ، هم طلبه‌نك همت ومساعیسنی عقیم براقیر . نتائج حسنه‌یه دسترس اولمق ایچون بواصول تعلیمك تماميله عکسنی التزام لازم کلیر : نوهوسان تعلمه متسلسل قاعده‌لر ازبرلتمه‌دن یاخود بیوك هنرورلرك نه کبی اصوله رعایتله موفق اولدقلرینی اوکرتمه‌دن اول کندیلرنده فکر مخصوص حاصل ایتمك ، خصوصیله بوفکرك حسی وشخصی بولونماسی لزومنی طلبه‌یه بلله‌تمك اقتضا ایدر . شاکردان قطعیاً کسب اطمئنان ایتمه‌لیدرلرکه حسلرندن ، فکرلرندن استفاده ایده‌مه‌زلرسه قاعده‌لری ، دستورلری اوکرنمکله وجوده کتیره‌جکلری اثرلر اسلوب صناعینك فقدانی ویا ضدی دیمك اولان عادیلکدن قورتوله‌میه‌جقدر. مبتدیلر حسلرینی ، فکرلرینی نه‌یولده ترجمه ایده‌جکلرینی اوکرنمه‌دن اول کندیلکلرندن تصویره غیرت ، معلملر ایسه بادئ امرده بونلرك قریحه‌لرینی توسیعه ، مفکره‌لرینی تنویره خدمت ایتمه‌لی .

صنایعده ظاهراً شخصیتك اصلا مدخلی اولمادیغنه حکم اولونور : تحصیل کمال ویا اکمال تحصیل ایچون مکتبه آلنان طلبه‌نك آز وقتده

شخصیت صناعیه احراز ایده‌بیله‌جکلری ، آز وقتده اسالیب مخصوصه ابراز ایده‌بیله‌جکلری بعید کورولور ، بو برخطای محضدر . فی‌الحقیقه صنایع نفیسه‌دن مثلا ادبیاته باشلایان کنجلرك فکرلری محدود ، ملکهٔ تفکرلری عادتا مفقوددر . لکن موجود اولان اهلیت صناعیه‌لری کوندن کونه پرورش بولماز ، تطبیقات ایله‌ده قوه‌دن فعله چیقمازسه غرام شائقانه‌لری منطقی اولور . بناءً علیه متمادیاً قابلیتلرینه کوره مترقی اولمالری ایچون روحلرینی تغذیه ، قلبلرنده مشاعر شاعرانه‌نك هرنوعنی تعبیه ایتمك . . . حسلرینه رقت ، قوهٔ فکریه‌لرینه فعالیت ویرمك . . . خیاللرینی معالی ایله تألیف ، کندیلرینه مثلا دهاپروران بشری توصیف ایله‌مك والحاصل سامعه‌لرینی آهنك صوتدن خبردار ، باصره‌لرینی تأثیر محاسن ایله بیدار قیلمق معلمین ادبك جملهٔ وظائفندندر .

اکر اسلوب ، هنرورك کندی اثری اوزرنده براقدیغی مشخص برتمثال ایسه ، اکر اسلوب ، صنعتکارك علو جنانی نسبتنده واصل مرتبهٔ کمال ایسه طبیعیدرکه اسلوبی حد مطلوبه ایصال ایچون منتسب صنعتك شخصیتنی اکمال شرط اولمق لازم کلیر .

— ١٤ —

انشا دماغی یاخود قلبی متحسس ایده‌رك محاکمهٔ عقلیه‌یه سبب اولان برشیئك تحریراً افاده‌سیدر .

اربابی نزدنده تقدیره لایق اوله‌جق صورتده تحریر ایی دوشونمه‌یه متوقفدر. ایی دوشونمك ذهنك برماده‌یی تماميله احاطه‌سی دیمکدر . آنجاق افاده اولونه‌جق برشی اطرافیله آکلاشیلمادقجه بونی آکلاتمق ممکن اوله‌میه‌جغی کبی اصول تحریره بیکانه اولانلرك‌ده آکلادقلری برشیئی حقیله آکلاته‌میه‌جقلری درکاردر .

انشا الك عادی برشیئی غریب برشکله قویار ، غایت بسیط اشیایه فوق العاده هیبت و یریر . حاصلی کرك اکاندیرمك ، کرکسه جدی معلومات و یرمك اوزره وجوده کتیریلن اثرلرك روحی انشادر دینیله بیلیر . ایی یازمق دفعةً ایی دوشونمك ، ایی حس ایتمك ، ایی حکم ایله مکله اولورکه بوده کاتبك قریحه یه ، تأثره ، ذوق سلیمه مالکیتیله میسردر .

انشانك عمومی وخصوصی اوله رق ایکی نوع خواصی واردر . عمومی خاصه لر انشانك اساسنی تشکیل ایدنلردرکه بونلر دکیشمه ز . خواص خصوصیه ایسه فکره کوره متغیردر .

انشانك عمومی خاصه لری بیدر : وضوح ، صافیت ، موافقت ، منقحیت ، طبیعیت ، نفاست ، آهنك .

وضوح انشانك الك اساسلی خاصه سیدر . ذاتاً انشادن مقصد اصلی فکری افاده اولدیغی ایچون معنای مقصود آچیق وکلفتسز اوله رق کوسترلمه لیدر . عکسی تقدیرده برعباره موضوعنی حقیله افهام ایده مه ز . وضوح خاصه سندن محروم اولان طمطراقلی سوزلر ایسه خوشه کیتمکسزین اوقویانی یورار .

وضوح انشانك اوخاصه سیدر که برعباره اوقونورکن مفهومنه درحال سامع انتقال ایدر . معنای مقصود کونشك کوزه چارپدیغی کبی فکره کورونمه لیدر . معنالری مشکوك ویامترادف ویاخود ایهاملی کلمه لر ایرادندن ، تکلفله غیرمأنوس لغتلر ایجادندن صرف نظر ایتمه لیدر .

کلامك عدم وضوحی ایکی وجهدن خالی دکلدر : یافکراً یاخود افادةً اولور . فکرك عدم وضوحی یاکاتبك نه دیمك ایسته دیکنی کندی ده بیلمه مسندن یاخود کندینی اینجه ودرین دوشونور کوسترمك

ایستەمەسندن ایلری کلیر کە بودە آکلامادقلری سوزلری تقدیردن کری طورمیانلرە قارشی نمایشدن باشقە برشی دکلدر .

افادەنك عدم وضوحی نابجحل ، مشکوك‌المعنی ، غیرمأنوس تعبیرلر استعمالندن منبعثدر . برکلامك وضوحی ایسە صورت انشاسنك صافیتنە ، موافقتنە ، منتجیتنە وابستەدر .

صافیت انشا برعبارەنك قواعدلسانە و بین‌الادبا مرعی اولان اصولە موافق اولەرق مألوف‌الاستعمال کلماتی حاوی بولونماسیدرکە بودە اولاً غیر مأنوس تعبیردن ، ثانیاً قاعدەیە مخالف برصورتدە تحریردن اجتنابی اقتضا ایدر .

موافقت انشا برفکرك تعبیرانسبیلە افادە اولونماسیدر . افادەسی مطلوب اولان فکرە تمامیلە توافق ایتمەین برتعبیر البتە مقصدی تفهیم ایدەمەز . برفکرك تعبیر مخصوصیلە افادەسنی کوچلشدیرن شی بعض کلماتك معناجە مشابهت ظاهرەسیدر ؛ بومقولە الفاظە (مترادف) دینلیر . برلسانده معنالری تمامیلە بربرینە موافق ایکی کلمە یوقدر . یکدیکرینك مقامندە استعمالە اکثریا صالح کورونن برچوق کلماتك بوصلاحیتلری معنالرینك من جهة شمولی اعتباریلەدر . یوقسە موضوعلرینە نظراً آز چوق فرقلری واردر . مثلا «سەوینج» مفهومنی حقیقةً ومجازاً متضمن اولەرق لسان عربدە « سرور ، حبور ، نشاط ، انبساط ، فرح » و بلکە دها بعض کلمەلر بولونەبیلیر . بونلرك یکدیکرە بدل استعماللرینی تجویزە مدار اولەجق شمول معنویلری بولونمقلە برابرمعانیٔ حقیقیهٔ لغویەلری متخالف اولدیغی ایچون بالفرض « انبساط » کلمەسنی قوللانەجق برکاتب یوزی شیشمش ، چکەسی باغلی برذاتە « سیماکزدە علائم انبساط مشاهدە اولونیور » دیرسە مخاطبنك

مسرتی دکل ، علتنی سویله‌مك ایسته‌دیکنه دها زیاده احتمال ویریلیر . چونکه اولغت فی‌الاصل « یاپیلمق » دیمکدر . کاتب فکرینی ابهامدن بری اوله‌رق افهام ایده‌بیلمك ایچون استعمال ایده‌جکی لغتلرك حقیقی ومجازی معنالرینی ، نقطه وحرکه‌سنه وارنجه‌یه قدر املالرینی بیلمه‌لیدر .

انشانك منقحیتی مقال ایله مآل بیننده برتوازن واعتدال حاصل اولماسی ، یعنی بر مقصدك لزومی قدر تعبیرات ایله افده ایدلمش بولونماسیدر . آز سوزله چوق معنی افاده اولونمق صنعت تحریریه‌سنه (ایجاز) دینیر . ایجازه هرنوع اثرده رعایت جائز دکلدر : قواعد عمومیه طرزنده یازیلان احکام ایله ضروب امثال وجمل حکمیه‌ده بوصنعته رعایت اولونور . برده چوق سوزله آزمعنی افده ایدلمك واردرکه « اکثار ، تطویل ، اطناب » دینیلان بونوع طرز بیان بوسبوتون مردود در . حال بوکه الفاظ ایله معانینك مساواتی دیمك اولان منقحیت ، ایجازدن عمومی برمزیت اولدیغی ایچون قوانین اسلوبدن معدود در .

انشانك طبیعتی کاتبك فکرینی ، خیالنی ، حسنی عینیله یازماسیدر . انسان طبیعی یازلمش اثرلری اوقورکن عادتا کندی لسان قلبندن ایشیدییور کبی روحنی اوسوزلره آشنا بولور .

برتألیف ادبیده کوزلرك یاشارماسنه سبب اولان شیلر الك زیاده طبیعی اوله‌رق تصور وتصویر ایدیلنلردر .

طبیعیلکك ضدی (تصنع) درکه بضاعهٔ ادبیه‌سی فوقنده سوزلر بولمق ایچون برفکرك زوراکی وساخته نمایشی دیمکدر . روحه تأثیر ایدن ، قلبی تسخیر ایدن هیچ برلطیف خیال ، هیچ برکوزل سوز یوقدرکه کلفتسز وطبیعی اوله‌رق سویلنمش اولماسین . اوقویانلره « بونی بن‌ده‌دوشونه‌بیلیرم ، بن‌ده سویله‌رم » دیدیرته‌جك قدر دلفریب

اثرلر (طبیعیت) مزیتنی حائز و (سهل ممتنع) اطلاقی جائز اولانلردرکه قولای کوروندکلری حالده یازلمالری کوجدر.

تصنع یاالفاظده یاخود افکارده بولنور:

الفاظده تصنع ساده اوله‌رق افاده‌سی لازمکلن برفکری اصطلاحلره بوغه‌رق سویله‌مك ، افکارده تصنع ایسه‌صدد خارجنده برطاقم خیالات غریبه‌یه عدول ایده‌رك نا ملایم تشبیهات ایله موضوعك تأثیر مؤداسنه خلل ویرمکدر.

طبیعیت انشا منحصراً افاده‌نك ساده‌لکی دیمك دکلدر : ضیای شمسك تحلیله بولوطلرك بعضاً رنکارنك محاسن کورنمه‌لری قبیلندن اوله‌رق فکرك انعکاس لمعانیله هردرلو تکلفات جعلیه‌دن بری وطبیعی اولمق اوزره بعض آثار ادبیه دخی صنایع لفظیه وبدایع معنویه ایله شعشعه‌دار بلاغت کورونور.

انشانك نفاستی مبتذل وخاییده فکرلردن ، عادی وعامیانه‌تعبیرلردن مصونیتیله برابر اوفکرلرك انتظام وسلامتندن ، اوتعبیرلرك انسجام و سلاستندن عبارت برخصیصهٔ ادبیه‌در.

آهنك بعض کلمه‌لرده یاخود بعض کلمه‌لرك اجتماعیله عباره‌لرده سامعه‌نك حس ایتدیکی لطافت مخصوصه‌در. آهنك آیری آیری لفظلرده بولونمقدن زیاده الفاظك تجمعندن حصوله کلیر. حتی بعض کلمات منفرداً ثقیل التلفظ ایکن دیکر بعض الفاظ ایله تردیف اولونجه اوثقالت زائل اولور. آهنکی اوچ قسمه آییریرلر : آهنك الفاظ ، آهنك عبارات ، اهنك تقلیدی.

الفاظك آهنکی جزالت ورقتلری اعتباریله صدالری خوش آینده کلمانك انتساقیدر. منفرداً تلفظ اولوندقلری حالده تنافردن بری بعض

کلمەلر یان یانه کلنجه بیوك بر آهنکسزلکی موجب اولور . بونك باشلیجه ایکی سببی واردر : یااجتماع ایدن کلمەلر بر رهجالی اولورده صدالری امتزاج ایلەیەمز ، یاخود یان یانه کلن کلمەلرده برحرفه مخصوص اولان صدا تکرر ایدر . عبارەلرك آهنکی الفاظك آهنك سلاستیله برابر جملەلرك ، قضیەلرك تناسبندن حاصل اولور . تناسبدن مقصد یکدیکره مربوط فقرەلر الفاظ ترکیبیەسنك مقتضای موضوعه موافق مقدارلرده اولماسیدر . روابط کلامیەنك موقعنده استعمالی آهنك عبارەیی تأمین ایچون شرطدر . برعبارەده عین کلمەنك کثرت تکرری ، برترکیبده اوچدن زیاده مضافك ، ینه برترکیبده ایکیدن زیاده صفتك تتابعی ، برفقرەده ادوات وافعالك تعاقبی آهنکی اخلال ایلەر .

حاصل کلام آهنك، تعبیرلرك ، عبارەلرك سامعه فریب اولماسیدرکه بوده کلماتك افکار وحسیاتی تمامیله مفید اولەجق برصورتده انتخاب وترتیبی ، فقراتك افکار وحسیات ایله متناسب ومتوازن اولەرق تلفیق وترکیبیدر . آهنك افادەنك طبیعتده مندمج اولان اصول وقواعدینه طبایع سلیمه بالذات آشنا اولور . انواعنی تعداد قابل اولەماز : آهنکه بیکلرجه مثال بولەبیلیرزکه هپ باشقه باشقەدر .

آهنك تقلیدی افاده اولنەجق شیئی صوت ایله تصویر وتقلید صنعتیدرکه طبیعتك اصوات وحرکاتنی ، قلبك حسیاتی افادیه قوتلی برمداردر . آهنك تقلیدی‌یامدلولنی صوت‌ایله تقلید ایدن : (چاغیاتی ــ شاریاتی ــ طاقیردی ــ فیسلتی ــ خرخره ــ طقطقه ــ لقاقه ــ چین چین ــ فشافش ــ چکا چاك) کبی الفاظ صوتیه ایله وجوده کلیر یاخود « دونر وادیده دوروا دور برسس رودلر چاغلار . ــ هوالغفور زفور شراب میشنوم » مصراعلرنده اولدیغی کبی معنالری

باشقه موضوعلره دلالت ایتدیکی حالده برآرایه کلنجه موضوع بحث اولان مواد واشیانك طبایع واحوالنه توافق ایله‌ین کلماتك استعمالندن حاصل اولور .

آهنك عمومی ایله آهنك تقلیدینك فرقنی استاد اکرم کندیلرینه مخصوص برآهنك بیان ایله باقلك ناصل تعیین بویورمشلر :

« آهنك تقلیدی طبیعتی اقتضاسنجه کندی لزومنی نادراً حس ایتدیرر . براثر ادبی‌یی آهنك تقلیدی‌یه بوغمق قابل اوله‌ماز . اولسه‌ده پك غریب کورینور وارباب مطالعه‌یه کلال ایراث ایدر . آهنكك بونوعی طبیعی وبلا تکلف ظهور ایتملی ، بحق تصویر ایده‌جکی شیلرده قوللانلملی ؛ فصاحت ، وضوح وآهنك عمومیدن هیچ بریسی بوکا فدا ایدلمه‌ملیدر . زیرا آهنك تقلیدی بعضاً محسنات بیاندن معدود اولورسه‌ده بالذات بیان دکلدر . آهنك عمومی ایسه صنعت تحریرك قوانین اساسیه‌سندن اوله‌رق آکا اهمیت ویرلمه‌دکجه کوزل برشی یازیله‌ماز . آهنك سلاست ـ که روحانی نوای نای فصاحتدر ـ نغمه ساز اولدیغی آثار ادبیه‌ده‌کی افکار وحسیاتی سامعین وقارئینك نفس ناطقه‌لرینه قدر القا واوصورتله قلوبی تسخیر ایدر . »

« الحاصل آهنك تقلیدی ـ که اقتضای حال ومقامه کوره بحسب اللفظ الك خشین ویا الك لطیف ، الك سریع ویا الك بطی ، الك آغیر ویا الك خفیف کلماتی انتخاب والتقاط شانندندر ـ موسیقیٔ بیان دکل تصویر هوائی نامیله یاد اولنسه سزادر . مع مافیه بونك آهنك عمومی‌یه لطف ومعاونتی ده انکار اولنه‌ماز . واقعا براثر ادبی ، آهنك عمومیسی اعتباریله برمکمل موزیقه‌یه تشبیه اولنسه آهنك تقلیدیسی دخی زیل (طبل) ـ معهود بیوك کمان کبی کاه وبیکاه چیقاردقلری مدهش صدالرله موزیقه‌نك

آهنك مطرد عموميسنی خوش آینده برصورتده فاصله‌دار ایله‌ین آلات حکمنده عد اولونه‌بیلیر . »

تصـویر اولونه‌جق اشـیانك ، بحث ایدیله‌جـك موادك احوال وطبایعنه کوره تبدل ایدن انشا خاصه‌لرینه (خواص خصوصیه) تعبیر اولونور . موضوع بحث اولان اشیا ومواد « ساده ، متوسط ، عالی » ناملریله اوچ صنف عمومی‌یه آیریله بیلدیکی ایچون انشا دخی « اسلوب ساده ، اسلوب متوسط ، اسلوب عالی » صنفلرینه تقسیم اولونه‌بیلیر .

اسلوب ساده افکاره پارلاقلق ، حسیاته شدت ، افاده‌یه طمطراق ویرمکسزین برشیئی همان اولدیغی کبی دوشـونوب اولدیغی کبی افاده ایله‌مکدر . اسلوب ساده‌نك زینته احتیاجی پك آزدر : لفظی ومعنوی صنایعدن مستغنی بولونمقله برابر غایت کلفتسز وکایشی کوزل اولدیغی ایچون مزیتی ده طبیعیلکدر : خاصـةً احبا واقربا آراسـنده تعاطی اولونه‌جق محرراتایله وقوعات عادیه‌یی مصور مقالات وحکایاته‌وفنی ، ادبی اصـول وقواعد تعلیمنه متعلق مدوناته یاقیشیر . سـاده اسلوبك ایکی خاصه‌سی واردر : فکر ساده‌لکی ، ساده دللك .

برعبارده‌ده فکر ساده‌لکی هرکسك خاطرینه کله‌بیله‌جك حقیقتلرك بولونماسیدر . ساده دللك ایسه محصول هیجان اولان افاده‌لر آراسنده بالتصادف وبلا اختیار قلبك فوق‌العاده صفوتندن متولد اوله‌رق تعریضلی تعبیرلر قوللانیلماسیدر .

تزیینات لفظیه ومحاسن فکریه ایله طرز ساده‌یه راجح برصورتده سانح اولان اسـالیب تحریریه‌یه (متوسط) دینیلیر که اسلوب عالیدن آز شعشعه‌لی کورونور . انشای متوسطه مخصوص مزیات اسـلوبیه‌نك باشلیجه‌سی درتدر : ثروت ، رقت ، ظرافت ، لطافت .

ثروت انشا قریحه‌نك وسعتنه ، معلوماتك مبذولیتنه منتقر برمزیتدرکه بوده مؤثر فکرلرك ، پارلاق تصورلرك تجلیٔ بدایعی دیمکدر .

افاده ثروتلی عد اولنور : اولا الفاظدن زیاده معانی‌یی محتوی اولورسه ، ثانیاً نظر مطالعه‌ده برلوحه وجوده کتیریرسه .

اینجه‌لك دیمك اولان رقت اشیاده عوام ناسك بولامیه‌جغی حقیقتلری کوروب انشاده کوسترمك خاصهٔ دقیقه‌سیدر . اینجه‌لك یا فکرده یاخود سوزده بولونور . فکرده اینجه‌لك عباره‌نك آزچوق دوشونمکله آکلاشیلان و آکلاشیلماسی باعث ذوق اولان نکته‌لری متضمن بولونماسیدر . رقت فکریه‌یه اکثریا جمل حکمیه‌ده تصادف اولونور. رقت کلامیه مقصدك برجهتنی کوستروب دیکر طرفنی مخاطبك انتقالنه براقمقدر . کلامده رقت برسوزی تمامیله سویلمکدن ذهول دیمك اولدیغی ایچون اویله برعباره‌نك هرفقره‌سنده دکل برجمله‌سنده بولونمق کافیدر. برده رقتك عدم‌وضوح دیمك اولمادیغنی‌دوشونمه‌لی‌ده معناسز لاقیردی سویله‌مش اولمامق ایچون احتیاطلی طاورانمالی .

ظرافت عوامك نظر ادراکی یتیشه‌میه‌جك قدر درین نکته‌لر کورمکدن واینجه معنالی سوزلر بولوب سویله‌مکدن عبارت اولمق‌اوزره قلبك حساسیت رقیقه‌سندن منبعث‌برقدرت بارعهٔ ادبیه‌در . ظرافتده رقت کبی کورلمکدن زیاده حس ایله استنباط ایدلمك شانندن اولان معانیٔ غامضه‌یی تعبیرات مستحسنه تحتنده مستتر کوسترمك قوتیدر .

انشانك ظرافتی مقتضیات احواله کوره تنوع ایدر : ازجمله تعریض ویاتوبیخ یوللو سوزلرده مخاطبك حیثیت ذاتیه‌سنی اوقشامق صورتیله ملایم فقط ندامتی مستلزم برلسان ایله ادارهٔ کلام ایتمك ،

تسلیه مقصدیله زمیان اولونه‌جق افاده‌لرده مصابك مزاجی دوشونیله‌رك شدت تأثیری تعدیله الك زیاده یارایه‌جق سوزلر نه‌لر اولمق لازم کلیرسه آنلری زمین مقال اتخاذ ایلملك ، ستایش طرزنده ایراد ایدیله‌جك اوصافده ممدوحك مرتبهٔ شانه چسبان دوشورملك اوزره سطحی برصورت افاده ایله کندیسنده جدی برفضیلت کوسترملك ظرافت مقتضیاتندندر .

ظرافت برهان فراست اولمق اوزره تلقی یه شایان برمزیتدر ؛ تعلمله کسب اولونه‌ماز . بلا تأمل سویله‌نمش برسوز صاحبنك ظرافتنه دلالت ایده‌بیلیر ؛ لکن عالملکنه حجت اولمق لازم کلمه‌ز .

انشانك لطافتی تازه ودلنشین مضامین ایله غایت طبیعی ونوزمین برطرز افاده‌نك ائتلاف رنکینیدر .

علویت اسلوب برعباره‌ده موضوعك روحانیت وعظمتیله متناسب اولمق اوزره قوللانیلان تعبیرلرك ، افاده اولونان حسلرك ، فکرلرك فوق‌العاده پارلاق دوشمه‌سیدر . اسلوب عالی الهیات . غرامیات والك مؤثر ، الك مفکر وقوعات کبی اساساً علوی موضوعاته موافق اولدیغی ایچون شعرك . تاریخك ، فلسفه‌نك الوهیته ، انسانیته ، طبیعته متعلق اقسامنده تجلی ایله‌ر .

اسلوب عالینك مزیات مخصوصهٔ انشائیه‌سی درتدر : قوت ،شدت احتشام ، علویت .

انشاده قوت محضا افاده‌نك تأثیرینی آرتیرمق ایچون افکار وحسیاتك آز سوزله تبلیغ ایدلمش اولماسندن ؛ تعبیر دیکرله ، الفاظ وتراکیبك بداعت وبراعتیله برابر واسع برمعنای صورت وجیزه‌ده مشتمل بولنماسندن عبارتدر . محسنات معنویهٔ اسلوب انواعندن اولان

(مطابقت) لە گرلك تقابل . گرلك تضادصورتیلە واقع تجلیات بدیعەسی انشانك اسباب قوتندندر .

مقبرك مقدمەسندە شاعر دییور كە « بعض طرفلری دە فریاد حالندە اولدیغی ایچون اوقدر یردە قالماز . مقبر عمومیتی اعتباریلە پك چوق نظرلر ایچون صوغوق براثردر . بوصوغوقلق یالكز بنم قلبمی احراق ایدر . »

ایشتە بوسوز قوتە مثال اولور .

كیمیسی نیستیٔ غملە بقا جوی وجود
كیمی هستیٔ الملە طلب افزای عدم

بیتیدە قوتلی سوزلردندر .

شدت اسلوب قلبك سائقۀ اختلاجیلە افادەلردە افكار و تأثراتك توالیٔ حصولی نمایان اولمقدر . توفیق فكرت بكك برمخدرە لساننده یازدیغی مرثیەدە اوقودیغمز شو بیتلر شدتی حاویدر :

سنی كورمك: سكا آە ایتمك ایچون
سنی تعقیب ایدەرك كیتمك ایچون
قوشارم یأس ایلە اما نرەیە ؟
قوشارم پنجرەدن پنجرەیە .
چیقەمام اورتەیە عفت مانع
بوقادینلق : بوقباحت مانع
چیقەمام، چیقمەیە بولسەم دە توان
نەبولور اورتەدە چشم كریان ؟
بستەدم ، نالەفزا بر تابوت !
روحسز بر حركت، بردە سكوت .

نره‌یه آنه جکم ، سن نره‌یه ؟
کیم دییور: «مقبره‌یه ، مقبره‌یه!»
بو صدا کوشمه نردن کلیور ؟
نه خنده بکا مدفن کیور ،
آه کلدکجه سکوتی یاده
بکزییور هرنه دیسه‌م فریاده .

بر [illegible] حسبحالنده تصادف ایتدیکمز شو پارچه‌ده الك شدتلی افاده‌لردندر :

«کیم دیمش سومیورم هی سرسم
بویله اغلارمی ایچم سومزسه‌م ؟»

« آه بو کوزمدن دوکولن یاشلر محبت دکلده نه‌در ؟ بو ایچدیکم آتش او آتشی تسکین ایچون دکلمی ؟ آغلایورم ده بو آغلایشمه کوله‌جکم کلیور . کولیورم ده کولدیکمه آغلایورم . دریالر قدر آغلاسه‌م کوکلمده اولان بو جهنم قیویلجیمی سونمیه‌جك . »

انشانك احتشامی بویله فکرلرك پارلاق پارلاق لفظلر، پارلاق پارلاق جمله‌لرله افاده‌سندن حاصل اولور :

« ... آنجق طبیعت نه‌در؟ بارکاه جلالتی ازلیته قورولمش، سایهٔ عظمتی ابدیته حاکم، فضای قدرتنده بو کوردیکمز کونشلر : او تخیل ایتدیکمز کره‌لر موهوم بر ذره، محیط حکمتنده بو قورقدیغمز عمانلر .. او اورکدیکمز طوفانلر ناچیز بر قطره، انعدام مکونات مربوط ارادهٔ جبروتی ، انتظام مصنوعات مقتضای قانون مرحمتی اولان اللهك تجلیات کلیهٔ کبریائیه‌سندن برکمترین لمعه دکلمی ؟ »

[محسن بك ـ صحیفه ٤٤]

انشاده احتشام گوسترمك هوسكارلغى افندينى طمطراق الفاظ عقبه سنه دوشورمه یه پك مستعددر. طمطراق الفاظدن مقصدیمز شعشعه‌لی تعبیرلرله بوش، یاکاش فکرلر اتیانی یاخود بایاغی برطاقم فکرلرك بیوك وعلوی کوروغه‌سی ایچون مصطلح و مطنطن برشیوه ایله بیانیدر. «طبل پر آوازهٔ باطن تهی» مصراعنه ماصدق اولان:

مسیح ایدی دم اوران برزمان خیالمدن
ویرردی عالم اجساده جان خیالمدن
صفای روح بولور قدسیان خیالمدن
«کلیر لطافت آلیر هر جهان خیالمدن»
«کچر شرف قازانیر آسمان خیالمدن»

*
* *

خیال ساحهٔ فسحتسرای معنادر
یاننده کون ومکان نقطهٔ سویدادر
مکان اولورسه دخی لامکانه تنهادر
«اوکونمه‌سون اوقدر وسعتیله بیجادر»
«کورونمه‌سون صیقیلیر لامکان خیالمدن»

کی سوزلر بوتون بوتصنعه مثال اولمق اوزره یازیلمش ظن اولونور.

انشانك علویتی وسعتده، رفعتده، عظمتده فکر بشرك واصل اوله‌بیله‌جکی حدود وطبقاتی کچمه‌سیدر. براثر تأثیر بلاغتیله بزی سرحد خیالدن بیله بیرون برنقطه‌یه ایصال ایدرسه علویتنه حکم ایدرز.

مع مافیه مادام که بلاغت اساساً قوهٔ عاقله‌دن متولد اولان ناطقه خصائصندندر، ماهیتنی دائرهٔ محدودیتده تعیین ایچون یالکز کلامه

تعلق ایدن نتائجندن بحث ایتمك اقتضا ایدر : بلاغت کلامیه برقوتدرکه فکره ، قلبه ، برده حس میلانه تأثیر ایلر : افادهده فکره تأثیر ایدن شی مخاطبه بیلمهدیکنی اوکرتمك اقتداریدر . سوزك قوهٔ مهیجهسی قلبه حکمفرما اولور ، جاذبهدار اولماسیده حس میلانی مستلزمدر . ایشته بواوچ قوت ، غایةالنطق اولان قوهٔ اقناعیهیی حصوله کتیریر .

نظریات ایله عملیات آراسنده نه فرق وارسه بلاغت بیان ایله طلاقت لسان بیننده اونسبت واردر . بلاغت تعلمله ، تتبعله الده ایدیلهبیلیر ، طلاقت اومواهب فطرتدندرکه طالبلرینه قارشی دائما مستغنی کورونور . بلاغت اصول ارائه ایدر . طلاقت او اصوله موافق نمونهلر وجوده کتیریر .

بری منبعلری کوسترر ؛ دیکری اومنبعلردن مستفید اولور . بری واسطهلر اوکرهتیر ؛ دیکری او وسائطك صور استعمالنی بیلدیرر . حاصلی بلاغت برمسئله سویلر . طلاقت اومسئلهیی فعلاً اثبات ایدر .

هر بلیغ نطوق اولهمیهجغی کبی هرصاحب طلاقتده بلیغ اولهماز . افادهنك روان ، واضح ، صاف ، لطیف اولماسی طلاقتدر . کلام بلیغ ایسه تأثیرلیدر ، روحلیدر ، جاذبهلیدر ، قناعتبخشادر .

خطابتده انسان هرشیدن اول نهسویلهیهجکنی دوشونور . بولورکه بوکا (ایجاد) دینیر . صوکره سویلهیهجکی شیلرك صیراسنی تعیین ایدرکه بوکاده (ترتیب) دینیر . بوندن صوکره افادهسنك طرزینه ، شیوهسنه قرار ویررکه بوکا (تقریر) ؛ نهایت اوسوزلری ناصل برصدا وادا ایله افاده ایدهجکنی طاسارلاماسی قالیرکه بوکاده (حرکت فعلیه) دینیلیور .

ایجاد وسائط لازمهٔ اقناعیه‌یی بولمقدن عبارتدر . واسطهٔ اقناع اوچدر : اوکرتمك ، ممنون ایتمك ، متأثر ایله‌مك .

مخاطبه سویله‌نن شیئلك حقیقت محضه اولدیغی کوستریله‌مدکجه کندیسنه بیلمدیکی اوکره‌دیلمش اولماز . هر خطیب سامعینك توجهنه ، اعتمادینه ، احترامنه مظهر اولمق ایسته‌ر . بو مقصده نائلیت ایسه کندیلرنده مطلوب حسلری حاصل ایتمکله اولور .

سامعینی ممنون ایتمك ایچون خطیبك مطلقا حاذق اولماسی ، متأثر ایله‌مك ایچون هر حالده حساس بولنماسی شرطدر .

ارباب خطابت اغلب فضیلتدن اولمالیدر . «فنلون» بو لزومی سهل ممتنع دینه‌جك بر لسان ایجاز ایله ایضاح ایدر : «سوزلری شایان استماع اولان آدم کلامی آنجاق فکرینی بیان ، فکرینی ایسه یالکز حق وفضیلتی اعلان ایچون استعمال ایدندر .»

هر خطیبده بو حالده شو درت فضیلت تجلی ایتمه‌لیدر : عفت ، ادب ، خیرخواهلق ، احتیاط .

صوك

سهویات ترتیبیه

طوغروسی	یاکلش	سطر	صحیفه
اربابنك بزدن زیاده استکناه	اربابنك بزده استکناه	٨	٢٠
تنقید وتعریضه	تنقیده وتعریضه	١٣	٢٧
تعریضاتك	تعریفاتك	١	٢٨
نهایتسز بیوکلکك اولچویه کلمه‌ز کوچکلکله عین قوانینه	نهایتسز بیوکلکك عین قوانینه	١٦	٣١
غرائب اعراضندن	غرائب اعراضدن	١	٣٥
سویهٔ عقولی	سویهٔ عضولی	١٤	٣٥
صوتده آهنکلی	صورتده آهنکلی	١٩	٤٠
کندیلکندن	کندیلندن	٥	٤٧

کتابخانهٔ اقدام

عدد ١٠

آثار اسلافدن

فقه اکبر ترجمه‌سی

مؤلفی

امام اعظم ابو حنیفه رضی الله عنه

مترجمی

مرحوم مستقیم زاده

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

١٣١٤

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمْ

الحمدلله على الطاف كرمه العميم والصلاة على محمد الحبيب الثابت هداه بالكلام القديم وعلى آله وصحبه واصوله وفروعه مع التسليم . (امابعد) اهل اسلامدن اولان انسانه مؤمن كامل اطلاقى صحيح اولمق اعتقاد حق اوزره اولوب عملده مأموراته امتثال و منهياتدن اجتناب ايلمكله اولور . لكن كمال اوزره اداى مأمورات ممكن مرتبه سعيله حاصل اولوب بعض اوقاتده زمان ويامكان ويامزاج ويا مكره مساعده ايلمدكجه عذر شرعى عندالله مقبول وجرمى معفو اولور . يعنى نقصانى عقائد حقه اولان نقصان قدر مضر اولماز . لكن عقائد مسائلندن اعتقادى واجب اولان مادهلرك برنده اهل سنت وجماعت [١] اجماعلرينه مخالف واقع اولسه تضليل ويا بعض مادهده تكفير دخى اولنور . حتى يازديلركه مسائل عقائدك برنده برشبهه ظهور ايلسه درحال آنى تصحيح وازاله واجب اولور . اكر قدرت صاحبى ايسه محلنه مراجعت واكر دكل ايسه اصحاب قدرت اولان علمانك برندن و بلكه ايكى واوچندن

[١] جماعت سواد اعظم اوزره جمع اولان طائفهدر (من اوائل الكتب)

سؤال واستکشاف حال ایلمك واجبدر. اول شبهه‌یی ازاله‌یه سعی زماننده قبل التحقیق شایدکه اجل کلورسه شبهه ایله انتقال ایلممك ایچون اول شبهه عارض اولدیغی ساعت حق تعالی ورسول خدا علیه التحایانك بوراده مراد شریفلری نه وجهله ایسه آنك اوزرینه ایمان واعتقاد ایلدم دیو اجمالاً معتقد اولوب بعده تفصیلنه طالب اوله دیدیلر. زیرا اثرده کلمشدرکه بدعت صاحبی اولان کیمسنه‌دن توبه‌یی حق تعالی منع ایلدی. یعنی قابل التوب ایکن اهل بدعتك بقاده معذب اولمسی ایچون توبه‌یه آنی شدید العقاب تعالی موفق ایلمز دیمك اولور. امام مناوی حدیثك شرحنده دیرکه بدعت اکا دینورکه حق تعالانك (ذاتی) و (صفاتی) و (افعالی) حقنده حق اولان مسلکك خلافنی نظراً ویا تقلیداً اعتقاد ایلمکدر. مسلك حق اهل سنت اول اوچ امرده اعتقادلریدرکه کتاب سنتله مؤسسدر. پس شاننه اهتمام الزم اولدیغی جهتدن حضرت امام الامة کاشف الغمة ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن زوطی بن ماه رضی الله عنه وارضاه جنابنك (فقه اکبر) اسمیله مشتهر اولان اثر معتبرك نفعی اهل بضاعه‌یه خاص اولمغله تعمیم ایچون لسان ترکی اوزره ترطین وترجمه اولنوب بعده اکا شرح کبی اولان (اشارات المرام)دن وسائر مفصلاتدن فوائد مهمه نقل والحاق اولنمغله تنویر وساده لوحان اهل ایمانه بر خدمتکذار اولمق خاطر کذار فقیر اولوب اسم تعیین اولنان (شرف العقیدة) تاریخی اوائلنده بسمله کویان وحمدله خوان شروع اولندی. حق تعالی اتمامنه موفق ایلیه آمین.

معلوم اوله‌که مؤمن موحد ایچون تکالیف شرعیه واجبه اولمقده

شرط اولان درجهٔ عقل و بلوغ که حد صباوتدر برکیمسنه‌ده تحقق ایلدکده ابتدا اکا لازم وواجب بودرکه مؤمن به تعبیراولنان بوالتی امرده مقر اوله‌که ﴿ آمنت بالله وملائکته وکتبه ورسله والیوم الآخر [١] وبالقدر خیره وشره من الله تعالی ﴾ بوالتی ماده‌یی اقرار وتصدیق ایلمکله ایمانی صحیح واعتقادی درست اولوب جماعت اهل ایمان اچنده اهل سنت مسلماندر دیمك صحت بولور . معناسی دیمك اولورکه ایمان ایلدم واعتقاد ایدوب ایناندم الله‌تعالی‌یه، یعنی الله‌تعالی موجوددروکمال صفتلریله متصفدر . آنده اصلا شائبهٔ نقص ورائحهٔ قصور یوقدر . ودخی الله تعالانك ملکلرینه اعتقاد ایلدم‌که آنلر حق‌تعالانك عبادتندن بلافتورخالی اولمیان قوللریدر. ودخی کتابلرینه اعتقاد ایلدم که سماوی والهامیدر ، جمله‌سنك مضمونی واقعدر . ودخی رسوللرینه اعتقاد ایلدم جمله‌سی الله تعالانك قوللری وپیغمبرلریدر . ودخی کیشی وفات ایلدکدنصکره قیامت کونی اولدقده ینه بعث اولنوب قالقار . ودخی قدره اعتقاد ایلدم خیر وشر حق‌تعالانك خلق ایلمسیله دیمکدر [٢] .

امر اول — قدر بوجمله اشیانك وکائناتك ، که (ماسوی) تعبیر اولنور، هر برینك وقت مخصوصنده موجود اولمسنه حق‌تعالانك اراده‌سی تعلق ایلمکه دینور. قدر قضانك تفصیلیدر. قضا ازل آزالده حق‌تعالانك جمله اشیایه ارادهٔ ازلیه‌سی متعلق اولمغه‌دینور . قدر اول ازلده‌وقوعی

[١] بعض‌روایتده (والیوم‌الآخر)یرنده(والبعث‌بعدالموت)واقع اولمشدر. مفهوملری بردر .

[٢] «الحمدلله مؤمنم حقا» دیمك قطعاً وجزماً اکثراهل‌سنت عندنده‌لازمدر. بعضیلرعاقبت امرنیه منجر اولورمستور اولمغله ان‌شاءالله دیمکی تجویز ایلدیلر. لکن اکر تبرکاً اولمزسه تجویز اولنمز . زیرا امارهٔ ارتیابدر . ایمانده کمان کفر اولدیغی عیاندر دیدیلر .

وتعلق اولان اراده ایله هر نسنه‌یی وقت معیننده ایجاد ایله تفصیل ایلمکه دیرلر . پس مؤمنه واجب بودرکه خیر ودخی شر حق تعالانك ازلده حکم ایلیوب وقتی کالدکده ایجاد ایلمسیله‌در دیو اعتقاد ایلیه . بعده دیلیله دخی اقرار ایلمك واجبدر . حتی اکر برمانع شرعی یوقسه اقرار لسانی بولنمسه ایمانی صحت بولماز . مانع مثلا بواعتقاد اوزره اولانلره دشمن اولان طائفه ایچنده بولنوب قتل ویا قطع عضو وقوعنه سبب اولمسی ظن غالب اوله اول زمان اعلان واظهار ایلمسه عذری مقبول اولور . زیرا اقرار ایمانك رکنیدر. لکن رکن لازمی دکلدر . پس عذر انك ترکنده مقبولدر ، ساقط اولمق جائزدر .

امر ثانی — ودخی قیامتده اوله‌جق اموره اعتقاد واجبدرکه وقوعلری متحققدر . زیرا کذبدن بری اولان الله عظیم الشان قرآن کریمنده ومخبر صادق اولان رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیثنده بیان بیوروب تواتراً بزلره واصل وعلم یقینی حاصل اولمشدر . (حساب) و (میزان) و (جنت) و (جهنم) جمله‌سی حقدر دیو اعتقاد ایدن کشی مؤمن اولور .

امر ثالث — ودخی حق تعالی واحد یعنی بردرکه متفرددر . لکن عدد ده اولان برکه ایکینك نصفی اولمق معناسنه دکل ، بلکه ذاتنده وصفاتنده شریکی ونظیری ومثلی یوق معناسنه بردر. ودخی کیمسه‌دن طوغمدی وکیمسه‌یی طوغرمدی. ذی‌روحده اولان طوغمق وطوغرمق دخی آنك خلق ایلمسیله‌در. ودخی کفؤ ونظیری یوقدر. نصرانی اولانلر حضرت عیسی دخی حقك اوغلیدر واودخی تکریدر دیدکلری سوز باطل ومردوددر . زیرا الله صمددر . یعنی جمله اشیادن غنیدر . جمله اشیا هر حالده اکا محتاجدر . پس بووصفله موصوف اولان ذات پاك

طوغمز وطوغرمزكه بوحاللر مورد احتياج اولديغى ظاهردر . هيچ
برشى حق تعالايه وحق تعالى دخى ماسوادن هيچ برشيئه بكزه‌مز شبه
ومثلدن بريدر . زيرا حق تعالى واجب الوجوددر . ماسوا بالجمله ممكن
الوجوددر . ممكن واجبه مثيل ومشابه اولماز . واجب الوجودك
معناسى ذاتى وجودينى اقتضا ايدر ، اكا اصلا عدم طارى اولمازديمكدر .
(فائده) بركاى رساله‌سنده « وارلغى كندودندر » ديديكى بومعنايه در .
آنكيچوندركه صفات واسماسيله ذات شريفى لم يزل ولايزالدر . صفاتى ذاتيه
وفعليه جمله‌سى قديملردر . ذات پاكنك اولى وآخرى يوقدر ومنتظر
اولديغى امر وحالت يوقدر وصفاتندن برى دخى موقت دكلدر . صفاتنده
دخى نهايت كمال ايله موصوفدر . مخلوقتدن هيچ برنسنه‌يه مشابه دكل
ايكن قوللره حبل وريدن قريب يعنى بوينده اولان طمرندن دخى
يقيندر . لكن جسمك جسمه اولان قربى كبى دكلدركه ذاتنده مثلى
اولمديغى كبى صفاتنده مثلى وشبهى يوقدر . كيفيته بحث ايله مطلع
اولمق محالدر . (كاشفه) سالكان طريق حق اكا حالاً واقف اولورلر .
آنكيچون طريقت جنيديه حقدر ديمك لازمدر . حق تعالانك ذاتى تفكر
وتخيل جائز دكلدر . اولبابده قلبه هرنه‌كه ذات بارى تعالانك ضدى
وخلافيدر ﴿ كل ماخطر [١] ببالك او هجس فى خيالك فالله بخلاف

[١] آنكيچون حق تعالى بزلره علم بالذات ايله امر ايلمدى بيورر : ﴿ ويحذركم الله نفسه ﴾ علم بالتوحيد ايله امر بيورر : ﴿ فاعلم انه لااله الا الله ﴾ وحديثده امر ونهى مزبورلرى جمع ايدوب بيورر : ﴿ تفكروا فى آلاء الله ولاتفكروا فى ذات الله ﴾ زيرا كه شان عاليسى ﴿ ليس كمثله شئ ﴾ اولان ذاتك معرفت ذاتنه قوت نظريه ايله وصول وادراك محالدركه قوت اضافيه ايله ، تخيليه ايله علم حال حاصل وانكله واصل اولورلر .

ذلك ﴾ بلكه نظر عبرتله آثارینه باقوب افعال وصفاتی فکر ایلمك کرکدر. (حی دائمی) و (قادر) و (جبار) و (قهار) در . فناطاری وموت عارض اولماز. عجز وقصوردن منزهدر. خالق ورازق حقیقی آندن غیری یوقدر ومدبر وحاکم مستقل آنجق حق تعالادر. ایکی جهانده ملك وماسوی انك وارلغنه نسبتله کویا که هالکدر . زیرا سابق العدم لاحق العدم اولوب من کل الوجوه احتیاج ایله وقت قلیلده فانی اولملری محقق اولدیغی جهتدن بلکه اناره موجود تعبیری دخی شایان دکلدر. ایشته صوفیهٔ کرام وحدت وجود دیدکلری بودر . یوقسه وجودیه نك مردود اولان کلاملری دکلدرکه سالك کمال شغلی سببیله استغراق انوار اسما وقوعنده ماسوا نظرندن مستور اولور آفتاب طلوعنده کواکب نظردن مخفی اولدیغی کبی. یوقسه محو ومضمحل اولماز ویاخود ممکن واجب ایله متحد ویاخود حال اولمق واقع اولمازکه بونلرك مسلکاری دخی مردود اوله. ساده دلان اهل ایمانی سوء ظندن خلاص ایچون بحثمزدن سمت آخره ذاهب اولدق . زیرا حلول واتحاد کفر اولدیغی ازجمله بیضاوی ده سورهٔ مائده ده مصرحدر وخاتمه ده دخی کاور. الحاصل سابقا صفت ذاتیه دیدیکمز (حیات) و (قدرت) و (علم) و (کلام) و (سمع) و (بصر) و (ارادت) در . صفت فعلیه دخی (تخلیق) و (ترزیق) و (انشا) و (ابداع) و (صنع) در. تخلیق خلق ایدوب یراتمقدر وترزیق رزق ویرمکدر . انشا وابداع یوقدن وار ایلمکدر . پس بوذکر ایلدیکمز صفات ربانیه درکه حق تعالی حی در، حیات آنك صفتیدر . ودخی قادردر ، قدرتی ازلیدر وجمیع ماسوایه علمی شامل ومحیطدر وجمله یه عالمدر ، آسمان وزمینده علمندن

خارج نسنه یوقدر . ودخی حق تعالی متکلمدر . کلام دخی صفات ازلیاسیدر . لکن کلام حقانی خلقتك کلامنه تشبیه اولنمز. خلق آلت ایله مثلا لسان کبی وحروف واصوات ایله سویلرلر . کلام مولا تعالی انلردن منزهدر . زیرا اول آلاتك دخی خالقیدر. مصحفلرده کتابت اولنان وحروفدن مرکب اولان حقیقتده کلام مولانك دلیلیدر. کلامك کندی دکلدر . پس یازی وانکه پیدا اولان حروف ودخی اداسنده سامعك استماعده احتیاجی ایچون حاصل اولان سس جملهسی حادثدر، حقك کلامی قدیمدر . حضرت موسی یه بلا حرف وصوت کلام ایدوب کلیم الله آنی ادرا کده حرف وصوت خلق اولنوب آلت سمع ایله استماع ایلدی . ودخی حق تعالی سمیعدر ، یعنی ایشیدیجیدر . ودخی بصیردرکه کوریجیدر ، سمع وبصر آنك صفتلریدر ، قدیملردر وازلیلردر . ودخی حق تعالی مریددرکه دیلیجی دیمکدر . ارادت آنك صفت ازلیهسیدر . دنیاده وعقباده صغیر وکبیر، کرك قلیل وکثیر وکرك خیر وشر وکرکسه نفع وضر واکر فوز وخسران واکرزیاده ونقصان جملهسی حق تعالانك ارادتی ایلهومشیتی ایله ودخی قضاسیلهدر. ارادتومشیتی تعلق ایلدیکی شیٔ البته وجوده کلوروا کرتعلق ایلمزسه عدمده قالور : ﴿ ماشاء الله کان ومالم یشأ لم یکن ﴾ یعنی مراد ایلدیکی وجوده کلور. مرادایلمدیکی کلمز. اکر جمیع موجودات ذرات عالمدن برذرهیی ارادهٔ علیه تعلق ایلمسه تحریکنه قادر اولهمزلر . پس کتم عدمدن صحرای وجوده کلان هرشیٔ حق تعالانك ازلده علمی تعلق ایدوب علمنه موافق وقدرت وارادتی متعلق اولمغله وجوده کلور . صفت ذاتیه دیمك فعلك آنده ملاحظهسی اولنمزین ذات بحتك صفتی

دیمکدر . صفت فعلیه دخی اکرچه ذاتك صفتیدر لکن آنده فعلك ملاحظه‌سی اولورکه تقریرمزدن دخی ظاهر اولمشیدی. حق تعالی ازلده عالمدر وعلم آنك ازلده صفتیدر . کذلك ازلده قادر وخالقدر وفاعلدر وقدرت وتخلیق وفعل آنك ازلده صفتلریدر . لکن مفعول حادثدرکه آنده اولان فعل صفتك تعلقدن حاصل اولان اثریدر، مخلوقدر. بیلدیکنی علم ازلیسیله بیلور ومقدوراته قدرت ازلیه‌سیله قادردر: « المقدورکائن » وسائر صفاتی بویله‌در . یعنی صفتلرندن بری حادث دکلدر. جمله‌سی ازلی وابدیدر. حق تعالانك صفتلرینه برکشی انلر محدثدر ومخلوقدر دیمك ویاخود قدیملر ایدوکنده توقف ویاشك ایلمك کفردر. جهل ویاشك ایلمك ایله کفر لازم کلان صفات الهیه ذکر اولنان (حیاة) و (علم) و (قدرت) و (کلام) و (سمع) و (بصر) و (ارادت) و (تخلیق و ترزیق) در . تخلیق وترزیقدن مراد تکویندر . ایشته بولری بیلممك ویاشك ایلمك ویا انلری بیلمین کشی انلری بیلمکه سعی وطلبی ترك ایله توقف ایلمك کفری ایجاب ایدر واکا مؤمن ومسلم دیمز .

امر رابع — قرآن حق تعالانك کلامیدر . یعنی ذاتیله قائم صفتیدر. قرآن کاه اطلاق اولنوب حق تعالانك ذاتیله قائم اولان صفتی مراد اولنور وکاه قرآندن مراد اولان نظم عربی اولورکه حضرت خاتم النبیین علیه الصلاة والسلام جنابنه نازل قیلنمشدر . قرآن حق تعالانك کلامی دیمك اول معنای قدیمدرکه حضرت حقك صفتیدر. یوقسه منظوم عربی کلام اللهدر دینلمز. قرآن الله تعالانك کلامی ایکن حروف واسطه‌سیله مصحفلره یازلمشدر دیمك جائزدر . ودخی قرآن

كوكلرده محفوظدر وديللرده قرائت اولنور. لكن حروف ودخی الفاظ آلاتيله قرائت وتلاوت وكتابت دخی مخلوقدر. قرآنك حقيقتی اول دكلدر. بلكه انلر قرآن كريمه دليللردر. اما قرآنكه اول معنای قديم وصفت الهيدر مخلوق دكلدر. نته كيم بركمسنه آتش برجوهردركه ياقار ديوب آتش تخيل ايلسه اول آتش حرف وصوت اولمق لازم كلمز وآتش كنديسی درون انسانه كيرمز. كذلك قرآن دخی يازلمغله وازبر اولنمغله اول يازيلان، وكوكلده اولان قرآن اولمق لازم كلمز. امام (ابو يوسف) حضرت (امام اعظم) ايله قرآن مخلوقيدر دكميدر ديو التی آی مناظره ايليوب عاقبت ايكيسنك دخی رأيلری بويله اولدی كه بر كيشی قرآن مخلوقدر ديسه كافر اولور ديديلر رضی الله عنهما. بو مفسده يه يعنی خلق قرآن مسئله سنه ابتدا جعد بن درهم سبب شيوع اولمشدر. بعده مأمون عباسی زماننده خواص ناس بوندن اضطراب كوروب عظماء اهل ديندن امام (شافعی) وامام (حنبلی) و (ذوالنون مصری) وامام (بويطی) وامثالی رضی الله عنهم بلای تكليفه مبتلا اولديلر. صكره حق تعالی سلامت ويرمشدر. بعض لوازم دخی اشاغيده يازيلور: اصحاب كرام وتابعين ومجتهدين رضوان الله عليهم اجمعين حضراتی اتفاق ايلمشلردر كه حق تعالانك صفتلری لاهو ولا غيره يعنی ذاتنك نه عينيدر ونه غيريدر. عينی اولمديغی مفهوملری مغايردر وغيری اولمامق صفات ايچون ذاتدن غيری وجود يوقدر. صفاتك ذاتدن امتيازلری انجق مفهوملرنده مغايرت اولديغی سببدندر. يوقسه وجود جهتندن اصلا امتيازلری يوقدر وبو بحثی لايق اوزره دقت وكنه حقيقتنه وصلت كشف حاله

موقوف اولمغله اجمال محررلری اوزره (آمنا) دیوب تفتیش سرایامامك کرکدر [١]. قرآنده ذکر اولنان قصص انبیا علیهم السلام وفرعون وابلیسدن واقع اولان خبرلر حقك کلامیدر ، مخلوق دکلدر. انبیا وسائر مخلوقك کلامی مخلوقدر. قرآن انلرك کلامی دکلدر. باری تعالانك کلامیدر. یعنی حق تعالی قرآنده پیغمبرلردن ویردیکی خبرلری، فرعوندن وابلیسدن حکایتلری علم ازلیسندن بیلور ایدی ودخی کلام ازلیسنده آنی سویلر ایدی . اول خبرلره وحکایتلره دلالت ایدر کلماتی کوکلری ویرلری خلق ایلمزدن مقدم لوح محفوظده کتابت ایلمش ایدی . یوقسه انبیا علیهم التحایادن وقوع وظهورندن صکره سویامکله ﴿ وکلم الله موسی تکلیما ﴾ یعنی حق تعالی موسی پیغمبره سویلدی دیمکدر وبرآیتده دخی ﴿ وقدکان فریق منهم یسمعون کلام الله ﴾ واقع اولمشدر. حق تعالانك حقیقتده کلامی اولان وغیر مخلوق اولان ذاتیله قائم اولان صفت کلامیدر لکن نظم عربی ایله منظوم اولان کلام شریفه وسائر کتب سماویه یه الله کلامی دیمك آنلرك کلماری وآیتاری حق تعالانك صفتی اولان کلامنه دلیل وعلامت اولدقلری سببدندر. اهل بدعت واهل ضلالتدن برطائفه حق تعالی حضرت موسی یه سویلدیکی کلامی اکا سویلمزدن مقدم متکلم دکل ایدی دیرلر ومخلوقاتی خلقندن اقدم حق تعالی خالق دکل ایدی دیدیلر . بوکلاملری مردود وقوللری باطلدر . آنلر اهل بدعتدر. زیرا حق تعالی موسی علیه السلامه سویلمدن دخی متکلم ایدی ومخلوقاتی خلقندن اول دخی خالق ایدی .حق تعالی ازلده صفتی اولان

[١] بعض معتبراتده وشرح طوالعده دیمشدرکه بوامرك حقیقتنه حال ایله وصوله حواله وتسلیم الی الله کرکدر. زیرا بحث وتفتیش ایله نهایت نتیجه حیرتدر.

كلام ازليسى ايله حضرت موسى يه سويلمشدر. لكن كلام بزم كلاممز كبى دكلدر. جمله صفات مولا تعالى مخلوقاتك صفاتلرى كبى دكلدر. مثلا حق تعالانك علمى بزم علممز كبى دكلدر. زيرا بزلر اشيايى آلاتلر ايله وذهنمزده حاصل اولان صورتلر ايله بيلورز. آلتلرى وذهنمزى واول صورتلرى خلق ايدن حق تعالادر. خالق تعالى خلق ايلديكى آلاته محتاج دكلدر وعلمى ذاتنده صورت حاصل اولمغله دكلدر وحق تعالانك قدرتى بزم قدرتمز كبى دكلدر. زيرا بزم قدرتمز جميع ممكناته دكل بلكه ممكناتك بعضيسنه‌در واو دخى آلات ايله‌در واعوان ايله‌در. حق تعالانك قدرتى جميع ممكناته شاملدر واعوان وانصاره احتياجى يوقدر و بزم علممز وقدرتمز حادثدر وحق تعالانك علمى وقدرتى قديمدر ودخى حق تعالى (بصير) در، يعنى كوريجيدر. لكن رؤيتى يعنى كورمسى بزم كورممز كبى دكلدر ودخى حق تعالى (سميع) در، يعنى ايشيديجيدر. اما ايشتمسى بزم ايشتممز كبى دكلدر. بزم كلاممز وكورممز وايشتممز آلات ايله وحروف ايله واصوات ايله‌در. لكن حق تعالى آلتسز وحروفسز وصوتسز سويلر وكورر وايشيدر. آلات وحروف واصوات مخلوقه‌در. حق تعالانك كلامى مخلوق دكلدر.

امر خامس — حق تعالى شيدر. لكن اشيايه بكزدمز. حق تعالايه شى ديمك موجود وثابت معناسنه‌در. لكن جسم دكلدر وجوهر دخى دكلدر، عرض دخى دكلدر. حق تعالى محدود دكلدر. حدى يوقدر وضدى وندى يعنى مثلى دخى يوقدر. (يد) ى و (نفس) ى و (وجه) ى واردر كه كندى ايچون قرآنده آنى ذكر ايلمشدر. آنلردن مرادى صفتلردر. يعنى حق تعالى ايچون بو صفتلر واردر ديمكدر. يددن مراد قدرت ونعمت

اولمق جائز دکلدرکه بویله اولمق ابطال صفتدر. یدن مراد بشقه‌صفت اولمق ممکن ایکن آندن مراد قدرت ونعمتدر دیمك صفتی ابطال ایلمکدر. بوایسه اهل‌قدر واهل‌اعتزال سوزیدر[١]. پس یدن مراد بلاکیف صفت اولمق لازمدر. حق‌تعالانك رضاسی وغضبی بلا کیف صفتلریدر. انسانك رضاسی وغضبی کبی دکلدر [٢].

امرسادس — حق‌تعالی جمله کائناتی عدمدن خلق ایلمشدرکه احسن وابدع وجوه اوزره یراتمشدر. ظاهرده شرکورینن نسنه‌لرده نیجه حکمتلر وخیرلر واردر. حقیقتنه واقف اولمدیغمز جهتدن بزلره شرکورینور. ازجمله مشاهده‌اولنورکه حق‌تعالانك سودیکی قوللرینه دنیاده بلاياسی سائرقوللرندن زیاده اولور. نته‌کیم حدیث نبویده‌کلدی: ﴿ان اشد الناس بلاء فی‌الدنیا الانبیاء ثم الاولیاء ثم الصالحون ثم‌الامثل فالامثل﴾مفهوم‌شریفی دنیاده‌ناسك بلا یونندن‌اشدی پیغمبرلردر، بعده اولیادر، آندنصکره صالحلردر، آنلردن‌صکره افضللردرکه ابتلالری درجه‌لرینه کوره‌در. آنلره حق‌تعالانك ویردیکی بلانك‌سبب وحکمتنه وضمننده اولان الطاف خفیه‌سنه وقوفمز اولمیوب قصور نظریمز اولدیغی‌ایچون شرکورینور. لکن نیجه خیرلری متضمندر. مثلا برطفل صغیره حجامت ایلمك اقتضا ایتسه اوحجامتك کندویه لزومنی اول‌صغیر

[١] شوقدرکه حق‌تعالی جسم ومشابه جسم اولمدیغی ایچون بونلردن معنای جسمانیات مقصود اولمدیغی ظاهردر. بونلری ناطق اولان آیات، متشابهاتدر. آنلرکده مسلك قدما اوزره مقتضاسی بووجهله توقفدر. حتی یدك فارسیسی اولان دستك صفت اولمق اوزره دخی حق‌تعالی‌یه اطلاق تجویز اولنمامشدر. (للطابع)

[٢] رضا وغضب لازمی مراد اولورکه رضا لطف وکرمی مقتضی وغضب قهر وعقابی مستلزم اولمغله مراد آنلردر دیدیلر.

بیلمز . آنکچون فریاد وبکا ایدر . لکن باباسی واناسی اول حجامتك منافع کثیره سنه واول طفلدن دفع مرضه وسیله اولمسنه مطلع اولمغله خاطر اول طفلك المنی اختیار ایدرلر . زیرا صورت قهردن لطف ظهوری مجربلریدر . کذلك رب العالمین دخی دنیاده اول بلالری عقباده درجات رفیعه‌یه وتقرب الهی‌یه سبب اولدیغی جهتندن کزیده اولان بنده‌لرینه حواله ایدر . ظاهربین اولانلر عقللرینه تابع اولورلر : ﴿ اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی آمین ﴾ . پس خیر ایله شر حق تعالادندر . لکن خیری بالذات مقصود اولدیغی سببدن حق تعالی قضا ایلمشدر وخلق ایلمشدر . شر بالذات مقصود دکلدر . بلکه برشر نتیجه خیره مؤدی اولمق جهتندن قضا اولنمشدر وخلق اولنمشدر . آنلرکه اطاعت ابلیس ایله قلبلری قرارمامشدر دنیاده خیر وشر واسرار ماسوایی مشاهده وهرصورتك ظاهرندن باطننه باقوب معناسنی فهم ایلدکلرینه بو آیت کریمه‌ده دلالت واردر : ﴿ ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللیل والنهار لآیات لاولی الالباب ﴾ معناسی تحقیق کوکلرك ویرلرك خلق وایجاد اولنمسنده ودخی کیجه وکوندوزك بری برینی متعاقب کیدوب کلمرنده عقلی اولان اهل دقت وادراکه علامتلر واردر دیمك اوله . بو جمله اشیا خلق اولمقسزین حق تعالی ازل آزالده آنلری بیلوردی وتقدیر وقضا ایلدی . دنیا وعقباده هرشی حق تعالانك مشیتی یعنی اراده‌سی ایله وعلمی ایله وقضاسیله وقدریله‌در ولوح محفوظده یازمسیله‌در . زیرا حق تعالی قلمی خلق ایلدکده یاز دیو امر ایلدی . قلم دخی یارب نه یازه‌یم دیدکده قیامته‌دك اوله‌جقلرك جمله‌سنی یاز دینلدی . پس مجموع واقعات لوحده یازلمشدر . لکن وصفله‌در ، حکم ایله دکلدر . یعنی فلان نسنه شویله اولور ، فلان ماده بویله اولور دیو یازلمشدرکه

(سيكون كذا) مفهوميدركه وصفدر. حكم ايله اولمق شويله اولسون ديو يازلمقدر ، بووجهله يازلمامشدر . علمامز وصفله حكمي بو وجهله بيان وتقرير ايلديلر . لكن مترجم خويدم العلوم واعانة القديم فهم ايلديكي بودركه حكمك صورتي معلوم اما وصفدن تعليق مراد اوله . پس ديمك اولوركه اكر قوللرم شويله ايدرلرسه آنلره بز عظيم الشان شويله ايدرز وبو صفتلي فعله جسارت ايدرلرسه سزالري اوزره جزا ايدرز ديمك اوله . مثلا قولم صدقه ويرر، عمرينه بركت ويررم. اكر حبس صدقه ايدرسه عمرينك بركتني سلب ايدرم ديو يازلمش اوله انتهى .

حق تعالى بوماسواني ايجاد وابداع ايلمزدن مقدم علم ازليده اشيايه عالم ايدى . عالم اولديغي حالده ايجاد ايلدى . قضا وقدر ودخى مشيت حق تعالانك ازلده صفتلريدر. لكن اول صفت نه كيفيت ونه حال اوزرهدر. انسان آني بيلمز . زيرا كيفدن وبزم ملاحظه مزك احاطه ايلديكي اموردن منزهدر . حق تعالى معدومي يوقلغي حالنده يوق بيلور وآني عدمدن وجوده كتوردكده نيجه اولسه كرك آني بيلور وموجودي وارلغي حالنده واربيلور واول موجود فاني اولدقده فنا نيجه اولهجقدر بيلور. قائم اولان نسنه يي قيامي حالنده قائم بيلور واول قائم قاعد اولسه آني ينه قاعد بيلور. قيام وقعودك تحوليله حق تعالانك علمنه تغير كلمز وعلم ازليسندن غيرى علم حادث اولمز. تغير واختلاف معلوماتده اولور ومخلوقده حادثدر والا علم الهيده اصلا تغير واقع اولماز .

فصل — مكلف اولان خلقي حق تعالى ايماندن ودخى كفردن سالم وخالي يراتمشدر. بعده آنلره امرونهى ايله تكليف وخطاب ايلدى . آنلركه كافراولديلر كندى فعللرى وكندى انكارلرى ايله كافر اولديلر.

لكن آنلرك كندی فعللريله وانكارلری ايله بويله اوللری حق تعالى آنلری خذلانه مظهر ايلمسيله ودخی آنلره نصرت ايلمامك ايله اولمشدر. وكذلك حق تعالانك قوللرندن مؤمن اولانلر كندی فعللريله واقرار وتصديقلريله ودخی حق تعالى آنلری مصدر نصرت ايلمسيله‌در.

فصل — آدم عليه السلامك ذريتنی عالم ارواحده صلب آدمدن حق تعالى چيقاروب وآنلره عقل وادراك ويروب قرآن كريمده واقع اولديغی اوزره ﴿ الست بربكم ﴾ ديو خطاب بيوردی . يعنی بن سزك ربكز دگلميم ؟ ديدی وانلره امر ونهی ايلدی . آنلرك جمله‌سی حق تعالى كنديلرينك ربی اولديغنی اقرار ايدوب خطاب مزبورينه ﴿ بلی ﴾ يعنی ربمزسن ديمكله جميع ارواح جواب ويرديلر . پس بو ارواحك اول وقتده بويله ديملری آنلره ايمان اولدی . آنكچون ﴿ كل مولود يولد على فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه ﴾ حديث شريفنك مفهوم لطيفی اوزره هر ولد انا رحمندن دنيايه كلدكده فطرة اسلام اوزره طوغار . لكن آنلری بابالری وانالری يهودی ويا نصرانی وياخود مجوسی ايدر . يعنی آنلری اول فطرة اصليه‌لری اولان اسلامدن اخراج وتحويل ايدن بابالری وانالری اولور . پس اول عالم ارواحده ايمان ايدن كمسنه اشبو مشاهده اولنان عالم شهادتده‌كه دنيادر كافر اولسه اول عالم ارواحده اولان ايمانی تبديل وتغيير ايلمش اولور وعالم دنياده ايمان ايدن كيشی اول عالم ارواحده ايلديكی ايمان واقرار اوزره ثابت وقرارداده اولمش اولور . پس اولاد كفار جهنملكدر ديدكلری كلام متروك ومردود در . كاسه كركدر .

عصیانلری حق تعالانك علمیله وقضاسیله وقدریله ومشیتیله‌در . لکن امریله ورضاسیله ومحبتیله دکلدر .

مترجم فقیرك بوبحثه متعلق برمستقل اثری دخی واردر .

تفصیل — بودخی لوازم معلومه دندرکه عمللر اوچ نوعدر : بری فرضدر و بری فضله‌در واوچنجی معصیتدر . فرضده (امر) و(مشیت) و (محبت) و (رضا) و (قضا) و(قدر) و (تخلیق) و (حکم)و (علم)و (توفیق) ودخی لوح محفوظده(کتابت) واردر. یعنی ذکر اولنان اون بر امورك جمله‌سیله حاصلدر وفضله‌ده امریوقدر. آنکچون فرض دکلدر . لکن سائرلری واردر ومعصیتده امر ورضا ومحبت یوقدر . انلردن غیری سکز امور بولنمشدر .

امر سابع — پیغمبرلرك جمله‌سی صغائردن ودخی کبائردن ودخی نعوذ بالله کفردن وقبیح اولان افعالدن نبوتلرندن اول وپیغمبراولدقلرندنصکره دخی معصوم ومنزهلردر. لکن انلردن زله وخطالر واقع اولمق جائزدر . زله اول فعله دیرلرکه آنی ایشلمك نفسنده مباح وجائز اوله . اوفعل مباح برمحظوره مؤدی برآلت اوله. یعنی اول مباح فعلی ایشلمکه قصد ایدر اول مباحی ایشلیانك قصدی اولدن اول فعل بر حرام‌فعله مؤدی وموصول اوله بویله فعله زله دیرلر . خطا انساندن قصد بولنمدن صادر اولان فعلدر . بوتقریر فقه اکبرك سیاقیدر . اما سائر کتب کلامیه‌ده بولنان تفصیل بودرکه پیغمبران کذبدن معصوملردر. خصوصا که شریعته متعلق خبرلر اوله. مثلا نماز واجبدر دیمك سائر صوم وزکاة کبی ضرورات واجبه‌ده ودخی امتاری طریق مستقیمه دعوت وارشادده لازم اولان خبرلرده قصدوکرکسه سهوایله

اولسون كذبدن معصوملردر. قصد ايله كذب ايلمكدن عصمتلرنده علماى
دين اتفاق ايلديلر. سهو ايله اولان كذبده دخى عصمتلرينه علماى كرامك
اكثرى ذاهبلردركه عصمت كليه‌در. اما كذبدن غيرى كناهلرده تفصيل
بودركه كفردن معاذالله معصوملر اولدقلرينه علماى اسلام اتفاق ايلديلر
وكفردن غيرى كبائرى دخى قصد ايله ايشلمكدن عصمتلرينه جمهور علما
كذلك اجماع واتفاق ونقل ايله اثبات ايلديلر. لكن حشويه طائفه‌سى صغائر
وكبائرك پيغمبرلردن وقوعى جائزدر ديمكله جمهوره مخالفت ايدوب
خطا ايلديلر . قالدى‌كه سهو ايله كبائرك صدورينى اكثر علما جائز
كورديلر . اما قصد ايله وكرك سهو ايله صغائرك وقوعنى اتفاقاً جائزدر
ديديلر . لكن صغائردن خست نفسه ودنائته دلالت ايدن كوچك كناه
دخى انلردن واقع اولمق جائز اولماز . مثلا برلقمه سرقه‌سى . ودخى
ترازوده وكيله‌ده تطفيف كه خفيةً نقصان ايلمكدر. اكرچه صغيره‌لردر
لكن انبياء عليهم التحايا بويله كوچك كناهى دخى ايشلمك تجويز اولنماز.
اما محققين ديديلركه پيغمبرلردن سهو ايله كناه واقع اولسه طرف
حقدن اكا تنبيه اولنور وآندن نهى اولنورلر وبونلرك جمله‌سى نبوتله
شرفياب اولدقلرندن صكره‌در . لكن پيغمبر اولمزدن مقدم انلردن
كبيره صادر اولمق تجويز اولنور ديديلر ومعتزله ديديلركه بيوك كناهك
انبيادن صدورى كرك وحيدن اول وصكره اولسون جائز دكلدر ،
ممتنعدر . زيرا اكر كبيره انلردن واقع اولسه نفرت قلوب وقوعنه
سببدر ، اتباع ناسه مانع اولور ديرلر . اما مذهب حق اولدركه اول
كناه‌كه نفرته سبب اوله ومانع تبعيتلرى اوله ، مثلا زنا وكذب كبى ،
بويله بيوك كناه انلردن واقع اولمق جائز دكلدركه عصمت بودر .

واولاده واصوله وفروعه التحـايا حق تعـالى حضرتلرينـك عبدی وحالانبیسی ورسولی وحبیبی وصفی مختاریدر . یعنی مخلوقات آراسندن انتخاب اولنوب پاکیزه‌قیلنمشدرکه بیورمشلر: ﴿ ان الله اصطفی کنانةً من ولد اسماعیل واصطفی قریشـاً من کنـانة واصطفی من قریش بنی هاشم واصطفـانی من بنی هاشم ﴾ مفهوم لطیفی حق تعـالی حضرت اسماعیل اولادندن کنانه‌قبیله‌سنی اصطفا ایدوب پاکیزه‌ایدلدی وکنانه‌دن قریش قبیله‌سنیٔ قریشدن دخی بنی هاشمی اصطفا واولاد هاشـمدن دخی بنی مصطفی قیلدی . یعنی اورندیلدی دیمك اولور. ودخی حضرت حقك جنـاب مصطفـا پاك ومطهر قیلنمش قولیدرکه انس روایت ایدر : پیغمبر علیه السلام صبی‌ایکن وسائرصبیلرله الفت وانسیت‌اوزره ایکن‌جبرائیل علیه‌السلام کلوب مبارك قلبنی‌شق [١] وایچندن برمقدار اویوشمش قان چیقاروب « بوقان سنده شیطانك حظ ونصیبیدر . آنی چیقاروب مأموراً دفع ایلدم » دیدی وبرالتون طاس ایچنده آب زمزم ایله تطهیر عادی ایله پاك ایدوب ینه دیکدی . بوحالتی کورن صـبیلر حضرت پیغمبرك‌دایه‌لرینه خبر ویروب «محمدی‌قتل‌ایلدیلر » دیدکارنده انلر کلوب جناب رسولك مبارك یوزینك لونی متغیر اولمش بولدیلر . حتی راویٔ حدیث انس رضی الله عنه دیرکه حضرت پیغمبرك مبارك

[١] ابن علان صدیق تحقیق اوزره حضرت برگزیدهٔ پروردکار صلی‌الله علیه وعلی آله الاخیار جنابلرنده شق سینه وشرح صدر پرسکینه درت کره وقوعیافته‌در. بری برای ارضاع قبیلهٔ بنی سعده‌حیمهٔ سلیمه خانه‌سنده اولدیغی ایامده‌در وایکنجی سن‌جلیللری‌رادهٔ عاشره‌یه بالغ‌اولدقده‌بطحای مکه‌ده‌ایدی‌که درون کتابده مذکوردر . اوچنجی غار حراده وحی مولی ایله جبریل نازل اولدقده ؛ دردنجی مواجدة العین بولمش‌اوله. لکن بشنجی دیو مروی اولان شق صدر معتد ومعتمد دکلدر دیدیلر .

كوكسی اوزره مخيط يعنی ايكنه اثرينی بن كوردم ديمشدر . جناب پيغمبر انام عليه السلام نبوتله اكرام اولنمزدن مقدم دخی اصلا صنمه پرستش يعنی بته عبادت قيلمدی وطرفةالعين حق تعالايه شرك ايلمدی وصغائردن وكبائردن بر كناه ايشلمدی . يعنی ايمان نه‌در وكتاب نه‌در كنديلره تعليم اولنمزدن اول بت پرستلر يعنی صنمه عبادت ايدن مشركلر ايچنده نشأه ياب ظهور اولمشيكن ينه رب كريم آنی عبادت صنمدن محفوظ ايلمشدر (صلی الله عليه وسلم) .

امر مهم — مجموع انبيا عليهم التحايادن صكره ناسك جمله‌سندن افضلی ابوبكر صديقدر ، ابوالامه‌در . حبيب اكرم عليه السلام ايله صحبتی نص ايله ثابتدر . اسلامده ثانی ، مغاره‌ده ثانی اثنين ، عريش بدرده [١] ثانی وروضهٔ مطهره‌ده دخی ثانی واقع اولمشدر (رضی الله عنه) . اندن صكره عمر فاروقدر . سبب اظهار دين مبين ومكمل اربعين اولمشدر . انلرك ايكيسنه شيخين تعبير اولنور كه حضرت پيغمبر عليه السلام انلرك هر برينه داماد اولوب قزلری ازواج طاهراتدندر . انلردن صكره عثمان ذوالنورين‌در . پيغمبر عليه السلام جنابنه ايكی كره داماد اولديغی ايچون اكا ذوالنورين دينلدی . بعده علی مرتضا كرم الله وجهه‌در . بونلر دخی داماد نبوی ووصی مصطفوی اولمشدر (رضوان الله عليهم اجمعين) . بونلر خلائقك اشرفلريدر وجنت ايله مبشرلردر وقرابت نسبيهٔ نبوی ايله دخی شرفيابلردر وخلفاء راشدين بونلردر كه ﴿ عليكم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدين ﴾ حكميله افعال حسنه واقوال مستحسنه‌لری سنت

---

[١] عريش برمختصر سايباندركه فقط بدر غزاسنده ذات شريفلرينی كونشدن صاقنمق ايچون ترتيب اولنوب آنده اقامت وصديق دخی رفاقته مختار خاص قيلمشلر ايدی .

پیغمبریدن عد اولنمشدر . جمله وقت وزمانلرنده حق وعدل اوزره کچوب دائما اثر نبویده عمرلرینی کچوردکلری ایچون جمیعنی سورز . انلره محبت ایدنلردنز وجمله اصحاب پیغمبری خیر ایله ذکر ایدەرز . زیرا آثار نبویەده کلمشدرکه : ﴿ اکرموا اصحابی فانهم خیارکم ﴾ . بوحدیث شریف جمله امته ً خطاب اولوب مفهوم لطیفی بنم اصحابمه اکرام ایدك . زیرا آنلر سزلرك خیرلیلریدر . پس نامنلری دخی یاد اولندقجه رضی الله عنه دیو تعظیم لازم اولور وبرحدیث شریفده دخی بیورمشلرکه : ﴿ اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم ﴾ . مفهوم لطیفی بودرکه بنم اصحابم یلدیزلر کبیدر ، آنلردن قنغیسنه اقتدا ایدوب اویارسه کز ضلالتدن خلاص بولوب هدایته مظهر اولوب طریق مستقیم اوزره بولنمش اولورسکز دیمکدر . علی طریق التشبیه [١] وارد اولمشدر . زیرا یوله کیدن یوجیلر یول بیلەمم وبولامم دیسەلر یلدیزلره باقوب مطلوب اولان طریقی بولورلر . اول یلدیزلر آنلری طوغری یوللرینه کیتمکه وسیله ودلیل اولور .

امر ثامن — ودخی کناه ایشلینلردن هیچ برینی اکفار ایلمزز . یعنی کناهی ارتکابیله کافر اولور دیمزز . مکر اول فعل کناه اولدیغی قطعی دلیل ایله ثابت اولوب اول کیشی دخی اول کناهی حلالدر دیو ایشلرسه اول زمان کافر اولور وکافردر دیو حکم ایدرز . لکن اول کناهی ایدن کمسنه فقط فعله کتورمکله ایمان زائل اولور دیمزز .

---

[١] تشبیه حقیقتده امام سیوطی یازدیغی اوزره طبقات سبکیەده بیوررکه برکمسنەنك کفریله حکم ایلمك غایت کوجدر . زیرا اول کمسنەنك اعتقادینی تحریر وتقریره محتاجدر . پس کماینبغی قلب حالنه مطلع اولمق صعبدر . زیرا کیشی کندی مرادینی بیاندن عاجز اولور . غیرك حال باطننه حکم ایلمك آسان اولماز .

بلکه کالاول حقیقتده اول گناهکار کیشی مؤمندر . اصلنده مؤمن اولان کیشی گناهی آنجق ارتکاب ایلمسیله کافر اولماز و آندن ایمان زوال بولماز . اما معتزله طائفه‌سی اصلنده مؤمن اولان کمسنه گناه ایشلدکده ایمان اندن زائل اولور. لکن اکا کافر دخی دیمز. گناه ایلین کیشی مسلم دکل وکافر دخی دکلدر. اما قیامتده کافر کبی ابدی جهنمده قالور دیدیلرکه رئیسلری واصل بن عطادر وخوارج گروهی اول گناه ایدن کمسنه کافر اولور و آندن ایمان زائل اولور وا کا کافر دینور دیدیلر. اهل سنت یانده ایمان گناه ایدن کیشیدن یالکز گناه ایلمکله گیتمز. ینه مؤمندر. لکن فاسق اولور . پس اکا گناهکار مؤمن فاسق دینور.

امر تاسع — یکی ایچ ادیکلر اوزره مسح ایلمك سنتدر . امام اعظم رضی الله عنه (وصیت) اسمیله معروف اولان تألیفنده بیورر که مقیم اولان کمسنه آبدستی بوزلدقدن صکره اول آبدست ایله کیدیکی مستاری اوزرینه بر کون و بر کیجه مسح ایلمك واجبدر ومسافر اولان ایچون مدت مسح اوچ کون واوچ کیجه‌در . آبدست الدقجه مقیم ومسافر ایچون ایکی ایچ مستارینه مسح ایلمك واجب ایکن سنتدر ، دیدکلری ثابت اولدیغی سببله‌در . حتی بر کمسنه ایچ ادیکلره مسح اولنمغه قائل اولمسه جائز دکلدر دیسه آنك حقنده کفر ایله خوف اولنور. (خلاصه‌ده) مذکور درکه اول کیشی امام اولسه اکا اقتدا اولنمیه .

امر عاشر — رمضان آیی اولدقده کیجه‌لرنده تراویح نمازی قیلمق سنت مؤکده‌در . رجال ونسایه دخی سنتدر . لکن جماعت ارلر ایچوندر . رافضیلردن بر گروه تراویح رجاله سنتدر ، نسوانه دکلدر دیدیلر . آنلردن بر طائفه دخی تراویح هیچ کمسنه‌یه سنت دکلدر دیرلر.

فصل — مؤمنلردن ادای صلاتده امامتك عهده‌سندن کلان کمسنه صالح اولسون کرکسه فاسق اولسون اکا اقتدا ایلمك جائزدر وجماعت ثوابی حاصل اولور. لکن صالح اولان کمسنه‌یه اقتدانك ثوابی فاسقه اقتدانك ثوابندن زیاده‌در . زیرا متقی کشینك امامتی انبیادن برینك امامتی کبیدر دیو اثر وارد اولوب بر پیغمبره اقتدا ایله نمازی ادا ایلمك مجموع کناه صغائرك عفوینه سببدر دیو حدیث شریف واردر .

فصل — مؤمنه کناه ضرر ایلمز دیمه‌لر وعاصی اولان مؤمن جهنمه کیرمز دینلمیه وآخرته ایمان ایله کیدن فاسق کیشی جهنمده ابدی قالور دینمیه. زیرا معتزله مذهبی بویله‌درکه فاسق ابدی جهنمدن چیقماز دیرلر [١] . یعنی عمل صالح اولمسه یالکز ایمان ایله ناردن خلاص بولنماز، صالح عمل لازمدر دیرلرکه اشارت اولنمشدی. ودخی حسناتمز قبول اولمشدر دیمه‌لر وکناهلریمز مغفرت اولنمشدر دیمه‌لر . زیرا (مرجئه) طائفه‌سی حسنات البته مقبول وسیئات البته مغفوردر دیدیلر . بویله دینمیه. بلکه برکمسنه برعمل صالح ایشلسه وجمله شرطلری یرینه کتورسه واول صالح عملی افساد وابطال ایده‌جك فعللردن سالم وعیبلردن خالی اولسه واول کمسنه بوحالله دنیادن آخرته انتقال ایلسه حق تعالی آنی ضایع ایلمز وثواب ویرر. لکن بویله انتقال ایلمکله انبیادن غیری ودخول جنتله تبشیر اولنانلردن ماعدا کمسنه‌یه قبول عمل ایله

[١] عمل بالارکان بزجه اصلا اجزاء ایماندن دکلدر شافعیلرجه ایمانك اجزاء کمالندندر . عندالمعتزله عمل ایماندن جزء حقیقیدر . عمل اولماز ایسه ایمان دخی اولماز . شوقدرکه اوایمانك صاحبی مؤمن بری مصدق بولندیغی ایچون کافر اولمش اولماز . بوکا انلر « ایکی منزله ارەسنده برمنزله » وتعبیر دیکر ایله « کفرایله ایمان ارەسنده واسطه » دیرلر . عندالخوارج اوکیمسه داخل کفر اولور . (للطابع)

ودخول جنت ایله قطعاً حکم اولنماز. زیرا امنیتی موجب اولور واکر برکمسنه دخی کفر ایله شرکدن غیری اولان کناهلردن برکناه ایشلسه ودخی توبه میسر اولمیوب بقایه رحلت ایلسه اما ایمان ایله کیتسه اول کیشی حق تعالانك مشیت وارادتندهدر. ایسترسه عذاب ایدرودیلرسه آنی عفو ایدر، عذاب ایلمز وفقط ایمان ایله کیدن کشینك حق تعالی کناهلرینی مغفرت ایلمزسه دخی ابدی جهنمده ترك ایلمز. بهرحال جهنمدن خلاص بولور. تفصیل حال بودرکه برمؤمنك میزانده اعمالی وزن اولندقده اکر حسناتی زیاده ایسه اول مؤمن حق تعالانك فضلیله جنته داخل اولور واکر سیئه‌سی چوق کلسه شفاعته استحقاقی وار ایسه حق تعالی‌نك اذنیله پیغمبریمز علیه السلام اکا شفیع اولوب جنته کیرر. استحقاقی یوقسه جهنمه کیرر. لکن ابدی قالماز. حاصلی مؤمن جنته البته داخل اولور، اصلا جهنمه کیرمز دیمزز. کافر جهنمده ابدی قالور. زیرا دنیاده موت اولمسه دخی کافرك نیتی ابدی کفراوزره اولمقدر. جزالری وفاقدر [١]. لکن برمؤمن دخی نارده ابدی قالماز. ایمان عملسز دخی وسیلهٔ نجاتدر. خوفله رجا کبی امن ایله یأسدن برینی دیکرینه غالب ایلمیه‌لر.

امر حادی عشر — ودخی اولاد مؤمنین‌که عاقل وبالغ اولمزدن اول طفل ایکن آخرته انتقال ایلدکلرنده فطری اولان ایمانلری سببیله‌که تفصیل اولنمشدی اهل جنت اولورلر. آنکچوندرکه انلرك جنازه‌لری نمازنده انلر حقنده استغفار یعنی مغفرتلری رجا اولنمز. بلکه بویله دعا اولنور: ﴿ اللهم اجعله لنافرطاًواجعله لنا ذخراً واجعله لنا شافعاً [٢]

[١] جزاءً وفاقا قول کریمندن مقتبسدرکه تمامی تمامنه جزاء عمللری دیمکدر. (للطابع)

[٢] اکر اناثدن ایسه ﴿ واجعلها لنا شافعة مشفعة ﴾ دینور.

مشفعا ﴾ یعنی یارب بوولدی بزلره فرط یعنی قوناقجی ایله و آنی بزلر ایچون زاد عقبا قیل وبزلر حقنده آنی شفاعتی مقبول اولان شفیعمز قیل دیمکدر .

فصل — اولاد کفار دخی اطفال مؤمنین کبی اهل جنتدر . زیرا ایمان فطری صاحبی اولمقده جملهسی بردر . پس ایمان کسبی که کیشی دنیایه کلدکده تحصیل ایلدیکی ایماندر برکمسنه دنیایه کلدکده آنی تحصیل ایلمیوب لکن ایمان فطریسنه خلل کلمامش یعنی اول ایمانی حالی اوزره قالوب تبدیل وتغییر اولنمامش اولسهکه آنی تبدیل کفری اختیاریله اولور بویله دخی اولمسه اول ایمان فطرئ اصلی صاحبنك جنته دخولنه سببدر . آنکچوندرکه مؤمنین وکرك کافرینك اولادی اهل جنت اولورلر . زیرا ایمان کسبیلری یوقسهده ایمان فطریلرینه دخی خلل کلمامشدر .

(مهمه) ریا وعجب بولنان عمل خیرك ثوابنی انلر ابطال ایدرلر .

فصل — پیغمبرلر علیهم السلام حضراتی یوزندن حق تعالانك اظهار ایلدیکی معجزهلرکه انلر عادته مخالف آیات خارقهدر انلرك نبی ایدوکلرینه علامتدر . اول خارق عادت اولان فعل اکر ولیدن صادر اولورسه اکا کرامت دیرلرکه انلره حق تعالی آنکله اکرام ایلمشدر . سبب تسمیهسی بودر . حق تعالانك انلر دوستلریدرکه دائما قبلهٔ توجه اولان روحانیت رسول اکرم علیه السلامدن استفاضه ایله تقرب وترقی حال بولورلر . انلر اکر دشمنلرندن صادر اولورسه انلره حاجت قضاسی واستدراج دیرلر . جبار حلیم تعالی انلره مساعده ایلمسی عذاب اخرویلرینك زیاده اولمسی ایچوندر . زیرا حصول مراملری سببیله مغرور اولوب طغیان وکفرلری زیاده اولور . بویله امور خارقه وقوعی

جائز وممكندر . اهل عصيان اولان كمسنه‌لره حق تعالى نعمت دائمه ويروب مرادلرينه رخصت ويرمسى دخى استدراجك نشانيدر (عقبه) صحابيدن بوبابده اثر وارد اولمشدر .

فائده — خارق عاده اولان حالت التى نوعـدر (معجزه) و (كرامت) و (استدراج) مذكورلردر. برى دخى (ارهاص) در . نبينك قبل الظهور اولان معجزه‌سيدركه ظهورينك خيرو بركتيدر . مثلا اصحـاب فيلك هلاكى كبى. وبرى دخى (معونت) دركه قوت اسلام اثريدر : غازيلرك قلعه‌يه صعودلرى كبى . ولى دخى آحاد مؤمنيندر . خلوص نيتله مجاهده‌لرينه من طرف الله اعانتدركه سائر زمانده اول قوتى كنديده بولماز . التنجى (سحر) ونيرنجاتدركه صـاحبندن قصده مقارنتله استدراجدن ممتـازدر . استدراجده قصد يوقدر .

(مسئله) — سحرى تعلم يعنى اوكرنمك برغيريدن اكر ظهور ايدرسه دفعنك طريقنى بيلمك ايچون جائزدر . لكن لزومى يوق ايكن عملى كفردر .

فصل — حق تعالى مخلوقاتى يراتمزدن اول خالق ابدى وآنلره رزق ويرمزدن اول رزاق ايدى. يعنى تخليقه وترزيقه قادرايدى . خالق ايلدى ومخلوقه رزق ويردى . فرضـا اكر مقدر اولان زمان كچوب تخليق وترزيق منقطع اولوب لزومى قالمسـه ينه حق تعـالانك تخليقه وترزيقه قدرتى مستمر وابديدر .

فصل — حق تعالى قيـامتده كورينور. مؤمنلر آنى جنتدن باش كوزيله كيفيت ومشابهتسز ومسافه دخى يوق بووجهله مشاهده‌ايدوب كوررلر. اصل رؤيت نص قرآنى ايله واحاديث شريفه ايله ثابتدر . لكن كيفيتى ووصفى متشـابهاتدندر . البتـه نص كريم ايله ثبوتى

ایچوندرکه برکیمسه رؤیتی انکار ایدوب قیامتده قوللرینه کورنمز دیسه ودخی عاصیلره حضرت پیغمبرك شفاعتی یوقدر دیو انکار ایلسه وقبرده عذاب واقع دکلدر دیسه کافر اولور . نمازده اکا اویمق جائز اولماز . اما حق تعالانك عظمت وجلالنك کمالنه منافیدر، آنکچون کورنمز[١] دیسه تکفیر اولنماز . لکن مبتدع یعنی اهل بدعت اولور . اعتقادده بدعث ضلالتدر .

امر ثانی عشر — ایمان حق تعالانك موجود وواحد یعنی واروبر اولوب شریکدن منزه اولدیغنی اقرار وتصدیقدر و بویله اعتقاد ایلمکدر . وحق تعالی نقائصدن منزهدر . یعنی آنك ذاتنده وصفاتنده نقصان وقصور یوقدر وصفات کمال ایله متصفدر . علی الخصوص که حیات ایله وقدرت وعلمله وکلام وسمع وبصر وارادتله وتخلیق وترزیق ایله من الازل الی الابد بوصفتلرله موصوفدر دیو اعتقاد ایلمك واجبدر . ودخی ایمان ، حضرت حبیب الله محمد رسول اللهدر وپیغمبریدرکه آنی کتاب وشریعت ایله بعث وارسال وقوللرینی ارشاد ایچون کوندرمشدر دیو اعتقاد ایلمکدر . برکیشی اهل ایمان اولمقده حق تعالی جمیع صفات کامله ایله موصوف ، نقائصدن منزهدر وحضرت محمد علیه السلام حق رسولیدر دیمك کافیدر . زیرا بومقدار ایله تقریر حق تعالادن رسول الله علیه السلامك قوللرینه کتوردیکی اموره اجمال طریقی ایله ایماندر وایمانده فقط اقرار کفایت ایلمز . اکر کافی اولسه منافقلر دخی مؤمن اولمق لازم کلور . زیرا آنلر دخی اقرار ایلدیلر ویالکز معرفت یعنی رسول الله حق پیغمبر ایدوکنی بیلمك دخی کافی دکلدرکه اهل

[١] آنکچون دیدیلرکه ایمان ایله کیدوب امارؤیت اقراری اولمیان کمسنه جنته کیرر . لکن کندی اعتقادی ایله مشاهدهٔ جمالدن محروم اولور .

کتاب یعنی یهود ونصاری جمله سی اهل اسلام اولمق اقتضا ایدر . زیرا آنلر دخی کتابلرنده کوروب پیغمبرلری خبریله ومعجزه‌لر کورمکله پیغمبریمز علیه السلامك حقانیتنی بیلورلر . لکن عنادلرندن وحسدلرندن اقرار ایلمزلر . پس آنلر دخی مسلمان دکلدر .

امر ثالث عشر — کوکلرده ویرلرده اولانلرك وجمله مؤمنلرك ایمانلری زیاده ونقصان اولماز . جنوبی اصل ایمان وتوحیدده برابرلردر . لکن عملده بری برلرندن فضله‌لری واردر که بو زیاده ونقصان دکلدر . زیاده ونقصانی قبول ایدن عملدر . ایمان قابل زیاده ونقصان دکلدر . زیرا ایمان تصدیقه دیرلر . تصدیق زیاده ونقصانی قابل اولماز . آنکچون ایمان زائد وناقص اولماز دیدیلر . یاخود مؤمن به یعنی ایمان ایلمك واجب اولان شیلر زیاده ونقصان قبول ایلمزلر . اول شیلرده جمیع مکلفلر یکساندر . اکا نظرله ایمان زیاده ونقصان اولماز . مثلا هر پیغمبرك حق تعالی جانبندن کتوردیکی امور واحکامه امتلری ایمان ایلمك واجبدر . پس جمله اهل تکلیف یکسان وایمانلری دخی آرتوب اکسلمك یوقدر . لکن قوت وضعف جهتندن تفاوتی واردر دیدیلر . زیرا بعض مؤمن ایمانده متین اولور . حتی بکا اول ایمانی ویر یاربی که اندن صکره کفر متصور اولمیه دیمك مفهومنده دوام ومتانته دعا اثر نبویده تعلیماً للامه وارد اولمشدر . اسلام حق تعالانك جمله امر وحکملرینی تسلیم واکا انقیاد ایلمکدر . پس ایمان ایله اسلام بیننده لغت ومعنی جهتندن فرق بولندی . زیرا ایمان تصدیقدر که فقط حال قلبیدر . اسلام تسلیمدر که قلب ایله وکاه بدن ایله دخی اولور وکاه جمله سیله اولور . اما بری برینه لازم کلور که وجودك بطنی وظهری کبیدر که ایمان ایچ طرفی واسلام طشره سی

مثابه‌سنده‌در [١]. اسلام اولدیغی یرده ایمان وایمان اولدیغی محلده اسلام بولنور. ایمان اسلامسز واسلام ایمانسز اولماز و (ایمان) و (اسلام) و (شریعت) جمله‌سنه دین دیرلر. بوتقریر اهل‌سنت وجماعت مذهبی اوزره‌در. اما معتزله دیرلرکه ایمان ودخی اسلام فرض اولان اموره قلبی عقد وبند یعنی اعتقاد ایدوب بدنیله عمل ایلمکدر. عمل ایماندن جزءدر. بربرندن منفك اولماز. حتی بر کیشی فرائضه معتقد اولسه لکن بدنیله عمل ایلمسه انلرك عندنده بویله کمسنه مؤمن دکلدرکه عمل بولنمدی. وعملسز معتقد اولان کمسنه‌یه کافر دخی دیمزلر. زیرا اعتقاد باقیدر. اما جهنمده ابدی مخلددر، هیچ چیقمز دیرلر. بزم مذهبمزکه اهل سنت مذهبیدر، فرائضه عملسز مقر ومعتقد اولان کیشی مؤمندر. ابدی جهنمی اولمازکه تفصیلی سابقدر.

حق تعالای کتاب منزلنده وصف ایلدیکی کبی جمیع صفاتیله حق معرفتیله بیلورز. لکن حق عبادت کامله ایله حق تعالانك کندیسنه لایق وسزا اولان عبادتی ادایه هیچ کس قادر اولمز [٢]. لکن حق تعالانك امر ایلدیکی وجه اوزره عبادت ایلمکه سعی ایدرز.

---

[١] ﴿هو سماكم المسلمين من قبل وفى هذا﴾ یعنی الله تعالی کتب متقدمه‌ده وقرآنده سزلره مسلمین دیو تسمیه قیلدی که امت مرحومه اولمق جهتندن اسمکز وحقیقتده مسماکز دخی مسلم اولمش اولورکه دینکز دخی اسلام اولمغله دینك صورت ومعناسیله قائم اولدیکز. اما امم متقدمه‌نك مؤمنلرینه مسلمین دینمدی. مع هذا حقیقت دین واسلام ایله قائملر ایدی که توحید وصورت شریعتدر.

[٢] ﴿سبحانك ما عرفناك حق معرفتك﴾ لایق اوزره ذات شریفی ﴿لاتتفكروا فى ذات الله﴾ نهی ایله ممنوع اولمغه ویانقصان انسانه وقصور فهمده عجز واعترافه محمولدر.

العجز عن درك الادراك ادراك * والبحث عن سر ذات الله اشراك

فصل — مؤمنلر معرفتله ويقين ايله و توكل ايله ودخی (محبت)له مكلف اولمقده وخالق ورازقمز تعالى شانه‌دن راضى اولمغه مكلف اولمقده وخوف ورجا ايله مكلف اولمقده ودخی بوذكر اولنان اموره ايمان ايلمك ايله مكلف اولمقده جمله‌سى برابرلردر. يعنى جمله‌سى مكلفدر. لكن ايماندن غيريلرى ايله مكلف اولملرنده تفاوتلرى واردر. زيرا اول امور امتلردن انبياده زياده‌در. پيغمبرلرده حاصل اولان معرفت ويقين وتوكل ورضا ايله امتلر مكلف دكللردر. لكن اول اموره ايمان ايله تكليف اولنمقده پيغمبرلر ايله امتلرى ميانندە تفاوت يوقدر.

فصل — حق تعالى قوللرى اوزرينه متفضلدر. يعنى فضل وكرم ايدر ودخی عادلدر. كاه اولور كه قولنك استحقاقندن قات قات زياده اجر وثواب ويرركه فضل واحسان ايله متصف اولديغى سببيله‌در. وكاه اولور كه قولنه عذاب وعقاب ايدر، عدالتى جهتيله‌در. آنك كرم وعنايتى اولان اجر وثوابه لايق ومعادل عمل اداسى قوللردن ممكن اولمديغى ايچون قوللره ويرديكى اجر وثواب محضا فضل واحسانيدر (ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء). وايلديكى عذاب عدلنك مقتضاسيدر. ونيجه قوللرينى عذاب وعقابه مستحق ايكن فضلى سببيله عفو ايدر.

امر رابع عشر — انبيانك واخيار وابرارك يعنى ايوقوللرك وعلمانك وصلحانك عذابه مستحق اولان بيوك كناهلرى اولانلره شفاعتلرى ثابت ومتحققدر. اول كبائر صاحبلرينك جهنمه دخوللرندن عفو اولنملرى ايچون شفاعت ايدرلر. واول شفاعت سببيله حق تعالى انلرى جهنمدن خلاص ايدر. واهل جنت اولان قوللر حقنده دخی شفاعت ايليوب مستحق اولدقلرى درجه‌دن عالى مرتبه‌لى اولان

درجه‌لره انلری رفیع الدرجات اولان رب کریم اول شفاعت سببیله نقل ایدر . زیرا بعض علما دیمشلردرکه برکمسنه برآخر کیشی‌یه دعا ایلمك دخی شفاعتدر : اول دعا ورجا کرکسه اوکشینك جهنم عذابندن نجاتی حقنده اولسون وکرکسه استحقاقندن زیاده ثواب ویرلمك ایچون اولسون . لکن معتزله دیرلرکه انجق ثواب زیاده اولمق ایچون شفاعت اولور ، ناردن خلاص ایچون شفاعت اولماز دیدیلر .

امر خامس عشر — یوم قیامتده قوللرك عمللرینی ترازو ایله حق تعالی وزن ایلمسی دخی حقدر .

امر سادس عشر — جنتده پیغمبریمز صلی الله علیه وسلم جنابلرینك حوضی دخی حقدر .

امر سابع عشر — یوم قیامتده خصملر بیننده حسنات ایله قصاص دخی حقدر . یعنی ظالمك حسنه‌سنی مظلومه ویریلور . واکر حسنه‌سی یوقسه مظلومك سیئه‌سی ظالمه تحمیل اولنور .

امر ثامن عشر — جنت وجهنم حالا مخلوقلر وموجودلردر . وابدی فانی اولنازلر . واهل جنت واهل جهنم دخی فانی اولمازلر . وانلرکبی جنتده خلق اولنان حوریلر دخی فنا بونازلر . وانلره موت طاری اولماز . واهل جنتك ثوابی واهل جهنمك عقابی دخی فانی اولماز . هدایته مظهر اولان قوللرینی هدایت ایلمك فضلیله‌در . وضلالته وخذلانه مبتلی اولان قوللری اضلالی عدلدر . اضلال وخذلان دیمك حق تعالی قوللرینی رضاسنه موافق اموره موفق ایلمامکدر . بودخی عدلدر . واهل خذلانه عقاب ایلمسی دخی عدلدر . زیرا ملکنده حکمنه مطابق تصرفدر . مؤمن قولك ایمانی شیطان

زجر وقهر ایله سلب وازاله ایدر دیمك جائز دكلدر . بلكه قول ایمانی ترك ایدر . شیطان دخی آندن ایمانی سلب ایلر دخی دیه‌لر .

امر تاسع عشر — قبرده منكر ونكير كلوب سؤال ایلمك حقدر. ودخی قبرده میت لذتی والمی ادراك ایده‌جك قدر حیاتی حق تعالی خلق ایلمسنه اهل سنت وجماعت اتفاق ایلدیلر . لكن اول مقدار حیاتك خلقی ایچون روح ینه جسدینه كلورمی یوقسه كلزمی اختلاف ایلدیلر. امام اعظم رضی الله عنه قبرده روحك جسده‌ینه كتورلمسی حقدر دیدی . كیفیتی مسكوتدر . ودخی ضغطه یعنی قبرك صقمسی وكافرلرك جمله‌سنه وعاصی مؤمنلرك بعضیسنه قبرده حق تعالی عذاب ایلمك حقدر.

امر عشرون — حق تعالانك صفتلری فارسی لسان ایله ذكر اولنمق جائزدر . لكن سابقا صفت مستقل اولمق جوازی تحقیق اولنان ید صفتی كه ﴿ يد الله فوق ايديهم ﴾ كریمه‌سنده مشاكله واقع اولمش ومتشابهاتدندر آنك فارسیسی اولان (دست) لفظی یاد اولنوب آندن صفت مراد اولنمق تجویز اولنمامشدر . زیرا آندن بدل قلنان دست كلمه‌سی سائر معنالرده دخی لغتدر . اول سائر معنالر جناب باری تعالی حقنده جائز اولماز . اما وجه لفظی بویله دكلدر . آندن بدل فارسیسی اولان (روی) كلمه‌سنی حق تعالاده استعمالی تجویز ایلدیلر . مثلا بروی ایزد تعالی دیمك جائزدركه معناسی حق تعالانك صفتلرندن الله اعلم بر صفت مراد اولور . زیرا لوجه الله تعالی دیمك رضاء الله معناسنه متعارفدر . اما بدست خدا دیوب كذلك بر صفت مراد ایلمك تجویز اولنمامشدر. زیرا اوصاف الهیه‌ده تصرف سماعی وتوقیفیدر . اذن شرعه موقوفدر . قیاس اولنماز .

امر حادی وعشرون — حق تعالی قوللرینه قریب وبعید اولور

دیمك جائزدر . لکن یقین وایراق اولمق قوللرك بری برینه اولان قرب وبعدی مسافهٔ مخصوصه ایله وکیفیت وهیئت ایله دکلدر . حق تعالانك یقین اولمسی قوللر بین الامثال مظهر کرامت وعزت اولوب ایراق اولمسی دخی اهل هوان وخسران وذلت یعنی خور واقراننده آشاغی اولمق معناسنه‌در. مثلا حق تعالایه اطاعت ایدوب امرینه امتثال ایدن قول ربیسنه یقیندر . وعصیان ایله نهیندن اجتناب ایلمك قیدنده اولمیان قول حق تعالادن ایراقدر . قرب وبعد وبومعناده اقبال وتأخر دخی ینه عبدك صفتیدر . باری تعالایه نسبت اولنمق تفهیم ایچوندرکه معقولی مخصوصه قیاس طریقیله مشاکلةً واقع اولمشدر . والا حق تعالی کندینه بعید اولان قولنه دخی حبل وریددن اقربدر . یعنی قولك بیوننده اولان شاخ طمرندن زیاده یقیندرکه بیورر : ﴿ ونحن اقرب الیه من حبل الورید ﴾

حقیقت : بوقربیته اطلاع اقتاعی تحصیلی قوللر ایچون مجاهده ثمره‌سی اولان مشاهده‌یه موقوفدرکه احوال ابرار طریقندندر . آنکیچون بعض کتب عقائدده ﴿ ونحن نعتقد ان الطریقة الجنیدیة حق ﴾ واقع اولدی . یعنی سیدالطائفه جنید بغدادی طریقه‌سی حقدر دیو اعتقاد ایدرز دیمکدر [١] .

امر ثانی وعشرون — حق تعالانك ابرار واخیار اولان قوللری جنتده حق تعالایه قوکشی اولمق دخی حضور باری تعالاده طورمق جمله‌سی بلاکیفدر . کیفیتدن منزهدر . زیرا اصحاب احوال اولان

[١] زیرا اول طریقك رفتار سلوکی مشاهده‌یی نتیجه ویرن مجاهده‌یی حاویدرکه کمالی ایله فهمی ممکن اولمیان امری حال ایله تفهیم اول طریقله ممکن اولور .

رجال دیدیلرکه عقباده مشاهدهٔ جمال حقده باصره‌نك تلذذی کبی سائر جوارح دخی متلذذ اولور. وکندیلری جنتده وحق تعالی جهتدن ومکاندن منزهدر. بویله اخرویه اولان کیفیتی کمالیله ادراك ایامك عقل دنیوی ایله وقبل الوقوع ممکن اولماز. بعد الوقوع معلوم اوله‌جق اموردندر.

تتمه — قرآن کریم رسول اکرم حضرتلرینه انزال ایلدیکی کلام قدیمدر. مصحفلرده یازلمشدرکه سابقا تفصیل اولنمشدی. قرآن عظیمده اولان آیات کریمه کلام الله اولدیغی جهتدن فضیلت وعظمتده جمله‌سی برابردر. لکن بعض آیاتده فضیلت ایکی اعتبار ایله‌در. مثلا فاتحه واخلاص سوره‌لری وآیة الکرسی کبی که انلرده هم ذکرك هم مذکورك فضیلتی موجوددر. پس انلری حق تعالانك اسماء عظامی وعظمت وجلال صفتلری مذکوردر. بو فضیلتدن غیری انلرده قرآن کریم اولمق فضیلتی دخی واردر، پس وجوه ایله فضائل بولنمشدر. وبعض آیلرده یالکز فضیلت ذکر بولنورکه کلام قدیم وفرقان حکیمدر. لکن فضیلت مذکور بولنماز. مثلا کفره احوالی ویا شیطان اوصافی بولنان آیتلر کبی که فضل مذکوردن خالیلردر. وحق تعالانك اسملری وصفتلری دخی عظمت وفضل وشرفده برابرلردر. تفاوتلری یوقدر.

مهمه — فقه اکبرك بو محلنده حضرت صاحب رسالت آفتاب برج سعادت نبی امی اعلم هاشمی مطابی عالم صلی الله علیه وعلی آله وصحبه واصوله وفروعه وسلم جنابلرینك والدین ماجدین وابوین ناجدین حاللری ایراد اولنوب یازلمشکه: «انلر کفر حالی اوزره وفات ایتدیلر. وابوطالب دخی کفر اوزره فوت اولدی.» لکن انلرك بو حاللرنده علمای کرامدن نیجه‌لری ایمان ونجاتلرینی تحقیق ایلدیلر.

خصوصا متأخریندن قدوة المحدثین امام عبدالرحمن سیوطی علیه الرحمة ات ونصرتلرنده کتب متعدده تألیف وانك امثالی سائر علمای کرام دخی خدمت جمع وتصنیف ایلدیلر. حتی بعدالموت انلرك احیاء وایمانلری وقوعنده حدیث شریف دخی وارد اولمشکن امام سخاوی وابن حجر مکی کبی بعض علمای متبحرین اثبات نجات صدفینده بزلر حدیث احیایه محتاج اولمدق دیدیلر . وعلی قاری کبی بعض ظاهرین [١] دخی خلاف طرفه ذاهب ومجاب اولدیلر . ﴿ وتقلبك فی الساجدین ﴾ ﴿ ولسوف یعطیك ربك فترضی ﴾ و ﴿ انما المشركون نجس ﴾ کریمه‌لری ﴿ والمرء مع من احب ﴾ تیمه‌سی اهل انتباهه بالدلالة تنبیه اولمق ظاهردر. خصوصاً سب شریفلرینه خلل ایراث ایدن بنت شفه ایله زباندرازلق ذات همایون سلطان الانبیایه اذا وجفانی مستلزم اولمغله ﴿ ان الذین یؤذون الله ورسوله لعنهم الله فی الدنیا والآخرة ﴾ کریمه‌سی حکمنجه دارینده ملعون [٢] وبقاده معذب اولمق لازم کلور . مآل لطیفی حق تعالایه ورسولنه اذا ایدنلره حق تعالی دنیا وآخرتده تحقیق لعنت ایلدی ، ومستحقلردر دیمك اولور . ﴿ والذین یؤذون رسول الله لهم عذاب الیم ﴾. لعنت رحمتدن طرد وبعید ایلمکدر . شفاء شریفده قاضی عیاض علیه رحمة الفیاض بیوررکه والدین محترمینك نجاتلرینك خلافه ذاهب اولمقدن اشنع واشق حبیب الله جنابلرینه اذا وجفا اولماز .

نافعه — مترجم فقیر صانه الله القدیر عن التقصیر بجاه البشیر النذیر دیرم‌که بوکتابك بحثنده تعلیم وروایتنده تلقین وتفهیم اولنان بودرکه

[١] سائر علماء: ابن جزار، ابن منلا، زین‌فناری، عبدالاحد النوری .

[٢] محمد کرمانی لعن ایله اکفارك فرقی یوقدر دیمشدر . پس کفار معامله‌سی حس اولنور . نعوذ بالله .

بو امرك حقيقتنه وصول عقائد لازمه‌دن دكلدر . مع ذلك بو مسئله‌نك تركيبنده مسلسل ومعنعن اخذ ايله كلان نسخه (ماتا على الفترة) در . يعنى والدين مكرمين آخرته رحلت ايلدكلرى زمان وقت فترت ايدى. لكن انلرك و آباء واجدادينك خاصةً رعايت واجرا ايده كلدكلرى آيين دين قديم رسم ملت ابراهيم عليه التسليم‌در ﴿ ومن يرغب عن ملة ابراهيم ﴾ . وميانلرينه سائر پيغمبر توسطايلمدى . پس انلر اهل فترتدن دكللر ايدى . زيرا ملت خليل يعنى دين صحيح حضرت ابراهيم فتور وانقطاع بولمدى . جناب روح الله بنى اسرائيله مرسل ايدى كه اولاد يعقوب عليه السلامدر . پس اولاد اسماعيل اولان اهل حرمين خصوصاً اجداد نبويه فى الحقيقه اهل فترت اولمازلر . فترته نسبتلرى انلرك زمانلرينك مصادفه‌سى سببيله‌در . اكر (ماتا على الكفر) نسخه‌سى واقع اولسه مقتضاى سياق تركيب بويله ايدى كه ﴿ والدا رسول الله وابوطالب ماتوا ﴾ اوله . ايكيسنى (ماتا) وبريسنى (مات) تعبيريله تفريق دخى روايت مذكورهٔ فترتى تأييد ايلديكى ظاهر ودليل باهردركه نسخه‌ده قديماً تحريف ناسخ بولنمش اوله. قالدى كه حضرت امام سراج الامة الكرام احيالرى حقنده مروى اولان حديث شريفى بو سياقده رد ايلميوب سائر اثرلرنده قطعاً بو امره دائر كلام ايراد بيورمدقلرى دخى دلالت ايدركه طرف خلاف مرادلرى اولميوب احيا ونجاتلرينه قائلدر وبهر حال ان شاء الله المتعال سوء ظندن برى الساحه‌در ديديلر .

اسلاف علمايه اقتدا ايله مترجم كمقدرك دخى بو بابده برايكى صحيفه تعليق مستقلى واردر . [١]

---

[١] لوالدى طه مقام على ٭ فى جنة الخلد ودار الثواب
فقطرة من فضلات له ٭ فى الجوف تنجى من اليم العقاب
فكيف ارحام له قدغدت ٭ حاملة تصلى بنار العذاب

فاصله — حضرت خاتم النبیین علیه السلام جنابلرینك اوچ اوغللری قاسم وطاهروابراهیمدر. غیری یوقدر. درت قیزلری فاطمة الزهرا ورقیه وزینب وام کلثومدر . انلردن غیری یوغیدی . صحیح روایت بودرکه جملهسی یدیدر .

لازمه — اکر برکمسنهیه توحید علمنك دقائقندن برمشکل امر ظهور ایلسه اول کمسنهیه اول آنده لازمدرکه عندالله والرسول حق مقرر اولان صواب اوزره اعتقاد ایلدم دیه وانی سؤال ایلمکه همان شروع ایدوب اهلندن حل ایلمکه سعی ایده . طلبی تأخیر ایلمك جائز دکلدر . وتأخیرنده عذر بیان ایلسه مقبول اولماز . حتی طلب وسعیه قدرتی وار ایکن توقفی کفره سبب اولورکه سابقا دخی اشارت اولنمشدی .

امر ثالث وعشرون — رسول الله صلی الله علیه وسلمك معراج شریفلرینك خبری حقدر. مکهٔ مکرمهدن بیت مقدسهدك وبیت مقدسدن دخی الی ماشاء الله یعنی حق تعالانك مراد شریفی اولان محلهدك واردیغی حقدر، واقعدر . ﴿ سبحان الذی اسری بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی ﴾ کریمهسیله ثابت اولمق سببیله بیت المقدسهدك واردقلرینی انکارایلمك کفردر. آندن یوقاری جسد امجدلریله کیتدکلرینی انکارایدن کمسنهاهل بدعتاولور. زیرا اودخی آثار کثیرهایله ثابتدر .

امر رابع وعشرون — قیامت قوپمزدن اول دجال خروجی ویأجوج ومأجوج ظهوری وکونش مغربدن طلوع ایلمسی وحضرت عیسی علیه السلام کوکدن اینمسی وسائر انلرك امثالیکه احادیث شریفه واخبار صحیحه ایله ثابتاولان اشراطك جملهسی حقدر.طریق مستقیمه حق تعالی مراد ایلدیکی قوللری هدایت ایدر. علماء کرامهلازم اولان

حق تعالانك امرلرینی ونهیلرینی بیان ایلمکدر . حق تعالی جملهمزك عاقبتلرینی خیر ایلیه آمین بالنبی الامین وآله الآمنین صلی الله علیه وعلیهم اجمعین .

خاتمه — ذکر وبیان اولنان مسائل اعتقادیهکه یتمش اوچ فرقهدن اصحاب کرامك وانلره تابعلرك سالك اولدقلری مسلك نبوی علیه وعلیهم السلامدر اکثرینی بعینه آیات صریحه واحادیث فصیحهدن اصحاب تحقیق واستنباط ونیجهسنی دخی ادلهٔ صادقهدن ارباب تدقیق واحتیاط جمع وترتیب ومختار فرقهٔ ناجیه اولمق اوزره تعیین وتصویب ایلدیلر. لکن انلردن بعض مسائل واردرکه کماینبغی غورینه واصل اولمغه اطلاع کلی حاصل اولمق خصوصاً مبتدیان سادهدلانه حد امکانده اولمامغله سابقا اشارت اولندیغی اوزره اجمالا ایمان وتصدیقدن صکره اکثر علمای واصلین اتفاق ایلدکلری اوزره تخلق اخلاق حسنه واستحصال حالات مستحسنه اکرچه کمال محبت مداری اولان انصباغ وانعکاس طریقیله ظاهر اولورسه دخی اول مسائلك حقیقت حقانیتنه وصول واطمینان ویقین حصول بولمق علم تصوف تحصیلنه منوطدرکه اربابندن جسمانی وروحانی استعاضهٔ شهود واصحابندن صوری ومعنوی اخذ واستفاضهٔ عهود طریقیله نائل اولورلر ودرد درونلرینه علاج وشفا بولورلر . پس لفظ کریمهدهواقع اولان علم لدنی الٰهی محضا فضل ربانی ایله مستعدلره عنایت اولندیغی جهتدن استعداد تحصیلنده ظهور محض جذبهٔ رحمانی یاخود ﴿ وابتغوا الیه الوسیلة وجاهدوا فی سبیله لعلکم تفلحون ﴾ امر شریفی اوزره دامن مرشد ربانی یه تشبث وانك دلالتی ایله کلفت سیر وسلوك مدار عادیسی اولان علم باطنی کشفی تدارکنه محتاجدرکه فلاح آنلر حقنده موجوددر . زیرا حدیث قدسیده کلدیکی اوزره علم باطنی حق

تعالی ایله احبابی بیننده بر سردرکه انلرك قلبلرنده ودیعهٔ بدیعهٔ ربانیه‌درکه لازمهٔ اخلاصدر. احباب تعبیرنده‌دخی اشارت واردرکه بومسلك محابیه سلوکك اساسی تمحیض محبتدرکه میل بلا بیل ایله بیان اولنمشدر. پس تعریف تصوفده دخی دیمشلردرکه ظاهرده آداب شرعیه ایله عملدرکه حکمی ظـاهردن باطنه سرایت ایده وباطنده دخی اول آداب مرعیه بولنمق کرکدرکه مایهٔ حکمی باطندن ترشح ایله ظاهرده اثری مشهود اوله . پس اول ایکی نوع حکم سـببیله انلره رعایت اهلنـده ثمره‌سی اولان کمال صورت وسـیرت حاصل اولور . نیجـه‌لری دخی دیرلرکه بدیع ورفیع تعـالانك معرفتنه ریاضات شـاقه ایله روحك کیفیت سلوکندن بحث ایدن علمه تصوف دینورکه علم فنا وبقا وعلم زهدوعلوم اخرویه انك اجناسندندر. قالدی‌که حضرت موسی وخضر علیهماالسلام میاننده جریان ایدن مواد ثلثه‌که آیات کریمه ناطقه‌در انلره قیاس ایله علمای لدنده شرعه ظاهراً مباین کورینن حالات اکرعیان اولورسه‌دخی لحکمة مکرحق تعالی وتسلط ابالسـه ویاخود برامر دیکره مقدمه اولمق احتمالیله آنی کتم واخفا ایدوب (نحن نحکم بالظاهر) حکمنجه ینه بلامعارضه حکم شرع شریفه اتباع ایدرلر. زیرا انلری اظهار اکرمراد رب ستار اولسه حکمتی دخی آشکار ایدوب پیغمبران وخلفاء راشدین واصحاب کزین دخی آنی سـتر بیورمزلر ایدی وحضرت موسی‌یه تماماً کشف اولنورایدی. هرظهرك بطنی وهربر لفظك بروبلکه متعدد معناسی وهر صـورتك دخی برسیرتی اولدیغی بیان ایچون حضرت خضرانی انجق اوچ ماده ایله الزام ایلدی . والا قرآن کریمك دخی ظاهر معناسی کبی معنای باطنیسی دخی اولدیغی مبرهندر . صحیح امام بخاریده ابوهریره‌دن منقولدرکه پیغمبر انام علیه‌الصلاة والسلام جنابلرندن بن ایکی جراب

يعنى ظرف مملو اخذ ايدوب برينى سزلره آشكاره ايلدم . اكر ايكنجى ظرفى اظهار ايلسه‌م بنى قتل ايدرديكز بيورمشدر . مراد علم ظاهر وعلم باطن در ديديلر . ودخى حضرت ابن عباس رضى الله عنهما (يتنزل الامر بينهن) كريمه‌سنده بيورديكه بو آيتك تفسيرينى اكر ذكر ايلسه‌م بنى زجر وتكفير ايدرديكز . وحضرت مرتضى كرم الله وجهه دخى دست شريفنى صدرينه ضرب ايدوب «آه بونده برمقدار علم واردركه اظهار ايده‌جك كمسنه بولمدم» ديو بيورديغى كوا كب زاهرده وتشيدده دخى مشيددر .

تنبيه — لكن بونلر وسابقا تعبير فنا وبقا مسموعى اولمغله مبتدى اولان صوفىٔ ساده دل ظن ايلمسونكه حقايق اشيا واحكامى ميانده تميز ترك اولنوب موجودات شىٔ واحد كبى اولوب ومخالفات دخى موافقاته تحول ايدوب فنا سبيله نهى دخى امر كبى احكامده متميز اولميه وخلاف شرع بعض امور مستوره اولوب حدود شرعيه ساده دل اولان عوام ناس ايچون اوله بويله دكلدر . بومذهب مدخولدركه تعطيل شريعت شريفه وابطال تكاليف لطيفه قصد ايدنلرك مسلكيدر . آنلر اباحيه‌در . زيرا فنا وبقانك مدارى اخلاص وحدانيت وصحت عبوديت‌در . آندن ماعدا سقوط تكليفات اباحهٔ محرمات مثلى سوزلر مغاليط زندقه‌در . اسقاط اضافات دخى (حتى يأتيك اليقين) حكمنجه عباداتى تمحيض ايده‌رك توجهات شتانى توحيد ايدوب عبوديت سالكك حالى اولمغله تكلف صورى تقاتى برطرف اولمقدر . وآندن دخى ثمرهٔ مقصود نظر شهودندن ماسوانك وجودى زائل اولوب علم ربانيده فى الاصل اولان وقوعى كبى قالمقدر . وبو دخى الآن كما كان سرينك شهوديدر . زيرا حقايق اشيا ثابته‌در . حتى ظهور لايحهٔ (همه اوست) شهوديدر .

طریقهٔ خواجکان قدس الله اسرارهم برمقتضای (همه ازوست) درکه ادب شرعی بودر . « فبهذا امرنا وبذلك سرنا وان کنـا الآن بمعزل عنهما » ادب شرط طلبدر . بی‌ادب واصل رب اولمامشـدر . اثرده دخی (ادبنی ربی) بیورلدی . ادب برمحفظهٔ ربانیدرکه حفظ اسراره سبب اقربدر . زیرا ادب ظاهری محافظه‌یه تحمل رتبه‌سـنده وسعت موصله‌سی اولمیان کیشی اسرارمعنویه‌یی دخی اهل حفظ اوله‌من . قطب قسطلانی حضرت انس رضی‌الله عنهدن روایتنی تشیید وصحابی‌یی تقیید ایدرکه اثرده واقع اولمش علم ایکی قسمدر : بری قلبده ثابتدرکه علم نافع اودر . وبری دخی علم لساندرکه عبادی اوزرینه حق تعالانك حجتیدر . اول علم قلبیدن بحث ایدن علمای کرام تصوفده تعریف اولندیغی اوزره امام علی المرتضی نسـلندن ائمهٔ اثنی عشرك بشنجی امام جعفر صـادق جد مادریسی اولان قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیقدن طریقهٔ خفیه‌یی اخذ ایلمشدر . وپدری امام محمد باقردن دخی سلسلهٔ ذهب ایله طریقهٔ جهریه‌یی تعـاطیسی ایله مجمع علم ظـاهر وباطن ومنبع فیض صورت ومعنی اولمغله اوغلی امام موسـای کاظم ومؤلف فقه اکبر اولان امام ابو حنیفه وغیریلرك آندن اخذ وتلقینی کبی سلطان العشاق سـکران الاستغراق رهبر سـامی بایزید بسـطامی وامثالی دخی آندن استفاضهٔ روحانی ایلمشدر . وتابعینك افضلی اویس قرنی وامام حسن بصری وابراهیم ابن ادهم وداود طائی وذوالنون مصری ومتأخریندن شیخ عبدالقادر کیلانی مولانا جلال بلخی وحضرت بهاءالدین خواجهٔ محمد نقشبند بخاری وسائر علماسی واردر واول علم لدنی قلبی‌که ذکر اولندیغی اوزره تحصیلی اسـتعداده موقوفدر . حضرت جنید بیوررکه هرخلق سنّی اختیار وخلق دنیّ ترك وانکار اولنمق تصـوفدرکه طریقمزدر . کتاب

وسنتله مضبوطدر . اثر نبوی‌یه اقتفایله مربوطدر . شیخ شبلی دیرکه تصوف ضبط حواس وربط انفاسدر . امام قشیری بیوررکه بوطائفهٔ سنیه اولیانك صفوه‌سیدر . پیغمبراندن صکره کافهٔ عبادك افضلیدر . زیرا عارف بالله عارف باحکام اللهدن افضلدر . حتی ﴿ انما یخشی الله من عباده العلماء ﴾ کریمه‌سندن مراد احکام علماسی اولمق جائز دکلدر . زیرا آنلرك اکثری صاحب خشیت دکلدر دیو امام سیوطی ترجمان القرآندن روایتله تشیید ایلدی وعلمای ملت علام علمای احکامدن افضل اولمسنه بوحدیث شریف ایله استدلال وتقیید ایلدی . اصحاب کرامه خطاباً وارد اولمشدرکه : ابو بکرك سزلره سابق وموقر وافضل اولدیغی صوم وصلاة وسائر عبادات ایله دکلدر ، بلکه صدرنده واقر وقار اولان شیٔ خفی سببیله‌در . وابو طالب مکی بیوررکه علمای ظاهر زینت زمین وناسوت . لکن علمای باطن زینت آسمان وملکوتدر . اهل ظاهر اصحاب بیان لساندر . اما اهل باطن ارباب عیان جناندر . حتی امام احمد بن محمد بن حنبل ویحیی بن امین برمشکل ظهورنده شیخ معروف کرخیدن استظهار ایدرار ایدی . مع هذا آنلر علم سنتده کرخیدن زیاده اتقان اوزره اولدقلری معروفدر . آنی مؤید اثرده کلمشدرکه ثواب ایله کناهدن سؤال ایدن کمسنه‌یه « استفت قلبك وان افتاك المفتون » بیورمشاردر . یعنی مفتیلرکه اهل رخصتدر تأویله قائللردر . لکن نور ایمان ایله منور اولان قلب فقیه اللهدر دیمکدر دیدیلر . اکر علم قلب حقیقت فقه اولمسه نبی انام علیه السلام اهل ظاهرك فتواسندن مزبور سائلی رد وصرف ایدوب علمای قلبی احکام مفتیلرینه قاضی ایلمزدی . پس ارباب علم قلب حاکم واصحاب علم احکام محکوم اولدیلر . حضرت عمر فاروق رضی الله عنه وفات ایلدکده ابن مسعود علمك اون بلوکده طقوزی

حضرت عمرله برابر کیتدی ظن ایده‌رم بیوردی. بعضیلر دیدیلرکه بزده اصحاب کرام الحمدلله العلام کثرت اوزره منقرض اولمدیلر. ابن مسعود بیوردی که سزك واديكز اولان علم بنم مرادم دكلدر. بن علم الله مراد ایده‌رم. زیرا علم کثرت روایت دکل، بلکه علم خشیت‌در. امام حسن بصریدن ناسك كمسه‌دن مسموعلری اولمیان دقیق الفحوی انیق الجدوی کلام استماع اولندقده بونلری کیمدن اخذایلدك دیدیلر. حذیفه بن الیماندن دیدی. اکا سؤال ایلدیلر: بو علمی پیغمبریمز علیه السلام بکا تخصیص بیوردی. ناس خیردن سؤال ایدرکن بن شردن سؤال ایدردم که غفلته مبتلی اولمیم دیدی. آنك ایچون دقائق نفاقی وارباتی بیلمك کندینه مخصوص قلندی که چاریار کرامه دخی اعلام اولنمامشدر. هر علمك حفظ ونشری منافق واهل بدعت ومشرك ایچون میسردرکه ذهنك نتیجهٔ قوتی وعقلك ثمرهٔ حدتیدر. لکن علم الله که علم ایمان ویقین وعلم لدنی باطنیدر آنك ظهور وشهودی مؤمن موقن اولمغه توقف ایدر. علم حقیقت آیات اللهدر. فاسق وفاجر وبلکه مبتدع ومنکر ایچون دخی میسر دکلدرکه بیورر: ﴿ لاینال عهدی الظالمین ﴾ وعلم حقیقتك علم شریعته نسبتی علم معانی وبیانك علم نحوه نسبتی کبیدر. شریعت بیلممك نحو بیلممك کبیدر. نحو بیلمین طالب دقائق معانی وبیاندن ذوق حاصل ایده‌مز. کذلك شریعت شریفه‌یی بیلمین صوفی اسرار حقیقتدن صفایاب اوله‌ماز. زیرا حقیقت شریعتك باطنی ودقیقیدر. پس علم تصوف علم فقهك نفیسی اولدیغنده شك یوقدر. زیرا تصوف دخی تکالیف واجبه ومندوبه ومناهئ محرمه ومکروهه‌در. امام سبکی وامثالی علما اعتقادی واجب اولان اصول دیندن عد ایلدیلر. حتی بالاده ذکر اولندیغی اوزره نیجه‌لر طریقهٔ جنیدیه حق

ودخی معتقداتمز دندر دیمشلردرکه طریقۀ محمدیه اولدیغی بو آیت کریمه‌ده مندرجدر : ﴿ قل هذه سبیلی أدعو الی الله علی بصیرة انا ومن اتبعنی ﴾ صدق الله العظیم .

بومقالات پریشاندن غرض بی غرض بودرکه ﴿ ولایغتب بعضکم بعضاً ﴾ نهی شریفی (وحسن الظن من العبادة) اثر لطیفی حکمنجه وقیعه وغیبت وسوء ظن ایلمکدن حذر وملاحظه وشرع شریفه مخالف کورینن کلاملرینی ظاهرینه حمل وحکم دن احتراز ایله کندیلرینی مبارزۀ حق تعالا دن محافظه ایده‌لر . بومرتبه‌دن زیاده کثرت مقال مورث ملال اولمغله مفصلات آثار کبار کرامه احاله اولندی. بوقدرجه اشارت اولنمسی دخی ولیّ لاقید ومرشد بیکید سید الطائفتین حضرت شیخ جنید قدس الله اسراره‌نك کلامنده کلمشدرکه بزم طریقمزی وعلومنی انکار ایلمیوب اهل اقراردن اولمق ولایتدر دیو بیورمشلردر. دائرۀ عقلك احاطه ایلمدیکی کلاملری علم حقه تسلیم وعدم فهمنی اعتراف ایله دلازار وزباندراز اولمقدن کف لسان وصرف جنان کرکدرکه حق تعالی بیورر : ﴿ ولاتقف مالیس لك به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئك کان عنه مسئولا ﴾ زیرا بوحال بدفال بی مآل ارباب قرب واختصاص اولان اولیای کرامه عداوتی موجب اولمغله ﴿ من عادی ولیاً فقد بارزنی بالحرب ﴾ اثر شریفنك مظهری اولور . مفهوم حدیث قدسی بنم ولیلرمدن برینه عداوت ایدن کمسنه بنمله جنك ایلمکه چیقدی. یعنی آنی غیرة الله البته مقهور ایدر دیو حق تعالی عبادینی تحذیر وترهیب بیورر. پس احوال اولیانك اقرار واعترافی سبب حسن خاتمه اولور دیدیلر .

سند — حضرت امام همامك بونسخۀ فقه اکبری وسائر تألیفلرنده

سلسلهٔ جلیلهٔ سند روایتمز رجالی خاصةً جمع اولنان مناقبلری درونندە سرد وایراد اولنمشدی . وشـیخ محمد بابلی مصرینك ثبت معروفندە دخی ثابتدر . بودخی معلوم معروفدرکه حضرت امام اعظم علمیاتدە مقتـدای مذهبمز اولدیغی کبی ابو منصور شـیخ محمد ماتریدی دخی اعتقـادیاتدە رهبر مسـلکمزدر . اجمالاً بویله معلوم اولمق لازمدرکه تفصیل حال کتب بسیطەیە موقوفدر. وطریق صوفیەدە مترجم بیوجودك تزکیه سمتی قدوهٔ خلوتیان شیخ سید یحیی الشروانی سلسلهٔ علیەسندن ارتیاض وتصفیه طرفی عمدهٔ خواجکان حضرت بهاء الدین شیخ محمد نقشبند البخاری سـلسلهٔ صدیقیهٔ ذهبیەسـندن اعتیاض اولنمشـدر . رضـوان الله علیهم وعلی من تبعهم اجمعین ﴿ ان فی ذلك لذکری لمن کان له قلب او القی السمع وهو شهید ﴾ حسبنا الله ونعم الوکیل لااله الا هو علیه توکلنا وهو رب العرش الجلیل اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد بعدد کل حرف جری به القلم الجمیل والحمد لله رب العالمین والشکر الجزیل

اشبو اثر مکتب طبیه مطبعەسی مدیری عارف افندی حضرتلری طرفندن تعمیم نفعی ایچون اعاره ایدلمش ایدی . بویله براثر جلیلك طبعنه دلالت بیـورملرندن طولایی قارئین کرام حضراتی نامنـه افندیٔ موصی الیهه بیان تشکر ایلرز .

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۱۲

آثار معاصریندن

محاکمة اللغتین

مؤلفی

میر علی شیر نوائی

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

۱۳۱۵

میرعلی شیر نوائی

مستشرقیندن موسیو (بهلن Belin) لـ ۱۸۶۱ سنه‌سی شباط ـ مارتنده ژورنال آزیاتیقده میرعلی‌شیر نوائینك ترجمهٔ حالی حقنده یازدیغی مقالهٔ مفصله پك زیاده شایان استفاده کورلدیکی جهتله ترجمه‌سی مناسب کورلدی .

میرعلی‌شیر نوائی دولتنه ، ملتنه خدمات صادقانه‌سیله احرازنیك نام ایتمش بروزیر صاحب تدبیر اولدیغی کبی چغتای ادبیاتنك الـڭ پارلاق دورنده یتشمش ویا تعبیر دیکرله اولسان ادبیاتنی مستعد اولدیغی درجهٔ کماله ایصاله سبب اولمش برادیب بی‌مدانی اولدیغی جهتله جهانده غائب اولماز بر آد براقمشدر. معلوم اولدیغی اوزره علی‌شیر دور ادبیٔ عثمانینك انجلایه باشلادیغی برزمانده یعنی عهد جلیل فاتحده یاشامش واو دورڭ الـڭ ایلری کیدن شعراسندن شاکر احمد پاشا نوائی‌یی تقلید ایلمش اولدیغی جهتله ادبیاتمز اوزرنده کوریلان شو نفوذندن طولایی بزجه آیریجه براهمیت قازانمشدر . اسکیدن قالمه شعر مجموعه‌لرمزڭ همان جمله‌سنده دکلسه‌ده اکثرینده نوائینك هیچ اولمازسه برقاچ غزلی کورلمکده اولدیغنه باقیلورسه بوذاتك ادبیات عثمانیه اوزرنده مهم برتأثیری اولدیغنه حکم ویریله‌بیلیر . ایشته لسان ادبیمز اوزرینه عربی

وفارسینك نصل برتأثیری كورلمش ایسه چغتایجه‌نك‌ده اویله اولمشدر . «اقدام»ایله نشرایدیان برمقاله‌مزده دنیلدیكی وجه‌ایله عرب‌وعجم وحتی شویاقنلرده فرانسز ادبیاتنك لسانمزاوزرنده وبونك‌ده‌اونلرده كوریلن تأثیرات متقابله‌سی‌شایان تدقیق‌مسائل‌مهمه‌دن اولدیغی كبی چغتای‌ادبیاتی ایله عثمانلی ادبیاتنك‌ده بربرینـه اولان تأثیری‌ده اونلرقدر مهمدر . بوكبی‌مهم ونازك مسئله‌لری اربابنك انظار دقتنه عرض ایلدكدن صوكره ترجمه‌یه شروع ایلیورز :

« نظام‌الدین میر علی‌شـیر نوائی ، طقوزنجی عصرهجری اواخرینه اونجینك مبادیسنده سـلالهٔ تیموریه‌نك عمر شیخ قولندن خراسـان ، بلخ ، طبرسـتان ، قندهار ، سـیستان ، مازندران اوزرنده اجرای حكومت ایله‌ین سلطان حسین منصور بن بیقرانك عهدنده فوق‌العاده اشتهـار ایلمش بر محرر ذی‌اقتداردر . ادبیـا تجه‌ده حائز نصـاب اولان حسین بیقرا ایران وتورانك علما وشعراسـندن كسب شهرت ایدنلری نزدنده اعزاز ایلر ایدی . ذاتاً او دور ، شرقده ذوق ادبینك پك‌زیاده انتشار ایلدیكی برزمان اولمقله‌ده شرق تاریخنده كوزه چارپار . خراسـان شاهلری وافراد عائله‌لری ادبیـاته مائل اولدقلری جهتـله علما وادبایی تشجیع وتوقیر ایدرلر ایدی ؛ ایشته اوعصره رونق‌ویرن علی‌شـیرلر ، ملاجامیلر ، عبدالرزاقلر ، میرخوند وخواندمیرلر ودها نیجه اكابر اوسایه‌ده نشوونما بولمشلردر .

علی‌شیر ٨٤٤ سنه‌سی (هری) [١] ده خاندان تیموریه‌یه وبالخاصه عمر شیخ قولنه منسوب برعائله‌دن تولد ایتمشدر . پدری اولان كچكینا

[١] لسان نامده بوشهر (هرات) نامیله مشهوردر . خراسان پای‌تختی اولان بوبلده‌یی علی‌شیر ومیرخوند (هری) صورتنده یازارلر .

بهادر سمرقندده اجرای حکومت ایدن سلطان ابوسعیدك الك معتمد آدملرندندر. (تذکرهٔ شعرا) مؤلفی دولت شاهك روایتنه کوره غیکینا بهادر ابوسعید ایله معاصر اولان خراسان حاکمی سلطان ابوالقاسم بابر نزدنده یك ایلری برموقعده بولنمشدر. علی شیرك والده‌سنك بیوك پدری اولان میربوسعید چنك سلطان حسینك بیوك پدری بیقرا میرزانك دیوانی امراسندن اولدیغی کبی صاحب ترجمه‌ده سلطان حسینك مکتب آرقداشی ایدی. دیز دیزه درس یاپان بوایکی طالب معرفت اودورهٔ شبابده بربریله عقد روابط محبت ایده‌رك بیودکلری زمان یکدیکرینه ابراز معاونته سوز ویردیلر.

٨٥٠ سنه‌سی شاهرخك ارتحالنه مبنی علی شیرك پدری برچوق عائله‌لرله برلکده خراساندن عراقه رحلت ایتمشلردر. براقشام کیجه یاریسنه طوغری بوقافله مولانا شرف‌الدین یزدینك بولندیغی برموقعه نازل اولدی [١]. هنوز آلتی یاشلرنده بولنان علی شیر سائر چوجقلرله برلکده قوشوشوب اویناشمقده ایدیلر. علی شیر، فوق‌المعتاد حاصل اولان بوکورلتی‌یی دیکلمکده اولدیغی حالده اوطوران، شیخك انزوا کاهنه کیردی. شرف‌الدینك نظری علی شیره منعطف اوله‌رق چوجغی یاننه چاغیردی. آرالرنده شو محاوره جریان ایلدی.

شیخ — مکتبه کیدییورمیسك؟

علی شیر — اوت، افندم.

— پك اعلا، نره‌یه چیقدك؟

— «تبارك» سوره‌سنه.

---

[١] شرف‌الدین یزدی (تفت ایزد) دنیلن قصبه‌یه منسوب اولوب بورایه سکز فرسخ مسافه‌ده کائن بریرده اختیار انزوا ایتدیکنی مستشرقیندن (قاترمر) تحقیق ایتشدر.

— فتبارك‌الله ! مادام‌كه سنی چاغیردیغم وقت یانمه کلدك ، آرتق دوست اولدق . سکا برفاتحه ایده‌یم [١] .

ایشته بو آرالق کچکینا بهادر ایله یول آرقداشلری حضور شیخه عرض احترامه کلدیلر . علی‌شیر : « ایشته اوزمان شیخك قلبلره القا ایلدیکی حرمتی کوردم » دییور . مولانا شرف‌الدین قصیدهٔ برده‌یه برشرح . شرح اسماءالحسنی . ظفرنامه [٢] ایله برده دیوان معمیات یازمشدر .

کچکینا بهادر لذت علمیه‌یی آلمش و بونی تقدیر ایلمش ذواتدن اولدیغی جهتله اوغلنك‌ده تحصیلنه پك‌زیاده اقدام کوسترمش وبوبابده هیچ برشی اهمال ایتامشدر . پدرك اقدامی چوجقده حال طبیعیده بولنان ذوق ادبینك انبساطنی موجب اوله‌رق حائز اولدیغی اصالتك ایجاباتندن اولان برموقع عالی‌یه بحق وصولنی انتاج ایلدی .

علی‌شیر دها پك کنج ایکن سلطان ابوالقاسم بابرك نزدینه تقرب ووقتیله پدرینك اشغال ایلدیکی مأموریتله مشتغل اولدی . سلطان ، علی‌شیره فوق‌العاده محبت ایده‌رك کندیسنی « اوغلم » خطابیله توقیر ایدر وادبیات ترکیه وفارسیه ایله اشتغال ایچون کنج شاعری تشویق ایله موفقیاتی آلقشلایه‌رق خصوصی‌احسن توجهاته مستغرق ایلردی . ذاتاً علی‌شیر سلطان بابرك وزیر سابقی اولان مولانا معمائی قدر ذوق ادبی‌یی حائز اولدیغی جهتله ترك وعجم شعراسی آراسنده برموقع

[١] علی‌شیر مجالس‌النفائسنده قرائت قرآن کریمی قراء شهیر حافظ علی جامیدن اخذ ایلدیکنی بیلدیریور .

[٢] شرف‌الدین بواثردن طولایی مؤرخلکله اشتهار ایتمشدر . ظفرنامه‌سنی Petis de la croix « تیمور بك تاریخی » نامیله درت‌جلد اوزرینه فرانسزجه‌یه ترجمه ایلمشدر .

قزانمش وبوایکی لسانده کوسترذیکی بهره‌حسبیله « ذواللسانین» عنوانـه مستحق اولمش ایدی . ۸٦۱ سنه‌سی بابرك مشهدده ارتحالنه مبنی هنوز اون‌یدی چاغنده بولنان علی‌شیر هم عبادت ، هم تحصیل ایچون بوشهرده اقامت ایسته‌دی . مجالسنده دییورکه : « مشهدده بولندیغم وغیب [۱] ایلدیکم ولی‌النعمتك تحسریله یانوب یاقلدیغم اثناده ایلك دفعه . وحکایه ایده‌جکم صورتده. خراسانك مشاهیر شعراسندن حافظ مقلدی. شیخ کمال‌الدین تربتی ایله ملاقی اولدم : برقربان بایرامی ایدی ، هرطرفدن مشهدمقدس زیارتنه خلق قوشوشیوردی . مجاورینك ایلری کلنلرینی‌ده زیارت معتاد اولدیغی ایچون برچوق ذوات حجرهٔ فقیرانه‌مه کلیوردی . زائرلر دیوارلرده بولنان لوحه‌لری حل وقرائت ایدییورلر ومناقشات ادبیه‌ده بولنیورلردی . ایچلرندن بریسنك توجیهی قبول ایدلدی ؛ فقط مباحثه‌اثناسنده بن‌ده رأیمی بیلدیرمش‌ایدم . سامعیندن بریسی: « ایشته بردیکر رأی صاحبی دها » دیدی بونك اوزرینه بحث قیزشدی . شیخ کمال‌الدین تربتینك بندن‌طرفه رأی ویرمسی‌ایله دعوامی وخلقك تحسینینی قازاندم . ایشته آرامزده حاصل اولان ونهایته قدر سورن ودادك مبدئی بوصورتده اولدی » .

علی‌شیر ینه اوزمان واوشهرده شاعر شهیر ، خطاط معروف خواجه محمد خضر شاه ایله‌ده کسب الفت ایتمشدر . بوذات یوسف وذلیخایی تقلیداً « زیدوزینب » نامیله برمثنوی یازمشدر .

مشهدده برمدت اقامتدن‌صوکره علی‌شیر هراته کیده‌رك خراسان حاکمی‌ابوسعیده انتساب‌ایلدی. اورادەده ابوسعیدطرفندن وقعه‌نویسلك

[۱] غیب کلمه‌سنك یاکلش (غائب) لق طوغری اولدیغنی بعض طرفدن ادعا ایدیلیورسه‌ده هرایکیسنك معناسی براولدیغنی قاموس ترجمه‌سی کوستریور .

مأموریتی ایله جلب ایدیلن مولانا عبدالصمد بدخشی ایله طانشمش وبونك آثارندن برمصرعنك وزنسز اولدیغنی اخطار ایتمسی اوزرینه بومؤلفله ده مودت حاصل ایتمشدر. فقط علی شیر خراسانده چوق زمان قالهمیه رق ماوراءالنهرده سمرقنده متعازم اولدی. بوسیاحتنده کندیسنه سابقا هرات حاکمی اولوب او آرالق سمرقنده تحویل مأموریت ایدن (احمد حاجی بیك وفائی) رفاقت ایتمشدر [١] .

علی شیر ماوراءالنهره مقر اولان سمرقنده واصل اوله رق مشاهیردن، ابواللیس احفادندن ومملکتك اشرافندن خواجه جلال الدین فیض الله ابواللیسی نك مدرسه سنه نازل اولدی . علی شیر مجالسنده دییورکه : « خواجه فقهده ابن حاجبه مماثل برذات ایدی . نزدنده ایکی ییل قالدیغم بوفقیهه قلبمده پك بیوك برحرمت صاقلایه جغم . ینه بوشهرده مشاهیر شعرادن مولانا یوسف بدیعی ایله عقد الفت ایلدم » .

سمرقنده چکلمش ، تحصیل رضای باری وعلومه قویولمش ، احمد حاجی بیك وماوراءالنهر والیسی امیردرویش محمد طرخان ایله عقد نادیٔ الفت ایتمش اولان علی شیر رفیق صباوتی ، سبقداش معرفتی اولان ابوالغازی سلطان حسین بهادرخانك موقع اقباله صعودینه قدر بوشهرده قالمشدر . سلطان حسین ٨٧٣ سنه سی رمضاننك اونجی جمعه کونی هراتده ابوسعیده خلف اولدی. علی شیر، احمد حاجی بیکك مساعده سیله هراته متعازم اولدی .

« تحفهٔ سامی » نك روایتنه کوره سلطان حسین همان جلوسنك

[١] احمد حاجی بیك ، سلطان ملك کاشغرینك مخدومی اولوب هراتده نشو ونما بولدی . بوشهرك وسمرقندك حاکمکنده بولندیغی کبی امارت ، نیابت وصدارت مرتبه لرینه قدر ارتقا ایتمشدر .

ایلك کونی احمد حاجی بیکه برساعی چیقارتەرق علیشیرك کندیسنه کوندرلمسنی امر ایتمش و بیچاره شاعرك پك زیاده مضایقەده بولنمسی حسبیله بوسیاحت مصارفی احمد حاجی بك طرفندن تسویه ومعیتنه لزومی قدر خدم وحشم و یریلەرك هراته کوندرلمشدر .

علیشیر اوسنەنك بایرامنه طوغری هراته واصل اولدی . حکمدار کندیسنی معیتی اکابریله برلکده بالذات استقبال ایتمك کبی تکریمات فائقەیه مستغرق ایلدی . علیشیرده بایرام مناسبتیله « حلالیه » نامیله معروف قصیدهٔ غراسنی تقدیم ایدەرك عرض منتداری ایلدی .

علیشیردن بحث ایدن بتون مؤلفلر سلطان حسینك همان ابتدای حکومتنده مهرداراق خدمتنه تعیین ایلدیکنی اخبار ایدییورلر . بونلر شو مأموریت تاریخنی بیلدیرمیورلرسەده علیشیرك هراته وصولنده اجرا ایلدیکنی ایما ایلیورلر . حقنده حکمدارك ارزان بیوردیغی نوازشله بختیار اولان علیشیر یالکز حسن توجه اکتسابنی وبونك دوامنی آرزو ایله اکتفا ایدەرك حسین واعظك نامنه « انوارسهیلی » سنی تقدمه ایلدیکی امیرنظام‌الدین شیخ احمد سهیلی‌نك کندی یرینه تعیینی استرحام ایلدی . مطلوب واقع قبول ایدیلەرك علیشیر مصاحب وندیم خاص صفتیله سرایده قالدی . ایرتەسی یعنی ۸۷٤ سنەسی سلطان حسین (مشهد) ه کیتمش ومدت سیاحتنده هراتده براغتشاش حصوله کلمك اوزره اولدیغنی خبر آلمش ایدی ، نائرهٔ فسادی آلاولانمەدن سوندرملك اوزره علیشیری مأموریتله کوندردی . علیشیر شونازك مأموریتی ایفا ایچون محل مذکوره کیدەرك ، اساسی صلحدن عبارت اولان میلان طبیعیسنه امتثالاً غلیانده بولنانلری تسکین ، اغراضی اطفا . شکایات

محققه‌نی احقاق کبی حرکات معقوله ومدبرانه‌سیله اعادهٔ آسایشه موفق اولدی .

٨٧٥ سنه‌سی بایسنغرك حفیدی محمود یادکار علیهنه سلطان حسین طرفندن سوق‌ایدیلن اردوده علی‌شیرده بولنه‌رق یادکاری الیله‌طوتمش وشو صورتله آرتق اخلال آسایشه باعث کیمسه قالمامشدر .

میرخوندك روایتنه کوره سلطان حسین رفیق صباوتنك دولتجه الڭ عالی منصبه ارتقاسنی دائما آرزو ایتدیکی حالده نهایت ٨٧٦ منصب امارتی قبول ایتدرمشدر . علی‌شیر اورمن اوتوز آلتی چاغنده ایدی؛ کندیسنه توجه ایدن شو اقبالدن تجرد ایچون بیك بهانه بولمش وحتی حکمدارینه ینه بوامید ایله : « امیر اولمدیغم حالده شمدی خاکپای همایونکزده بتون امرادن دها یاقین بولنمقده‌یم . حال‌بوکه منصب امارته چیقارلدیغم کون (آرلات) لر ، (برلاس) لر کبی برچوق امرا بحق قوللکزه تقدم‌ایتمك ایستیه‌جکلردر . شوصورتله ترفع دکل تدنی ایتمش اوله‌جغم » دیدی ایسه‌ده فکرینی قبول ایتدیره‌مدی . سلطان بوخصوصده اصدار ایلدیکی فرماننده یالکز امیر مظفرالدین برلاسڭ علی‌شیره حق‌تقدمی اولمق اوزره کندیسنی « منصب امارت عالی‌مراتب دیوان اعلی » ایله تبجیل وبورتبه اصحابنه اکساسی معتاد اولان « جبهٔ طلادوزی » و « کلاه نوروزی » ایله توقیر ایلدی . شوتوجیه وجیهی متعاقب هرکس حضور حکمداری‌یه ایلك تقدیم ایدیله‌جك عرض کاغدینی علی‌شیرك نصل مهرلیه‌جکی مراقنه دوشمش ومنجمینك تعیین ایلدکلری اشرف ساعتده کتیریلن کاغدی دها آشاغیده بر مهر باصیله‌میه‌جق صورتده تمهیر ایلدیکی کورلمشدر . علی‌شیرك تمهیر خصوصنده کوستردیکی شو تواضع محویتکارانه عمومك استحسانی

جلب ایتمش و « شرف امکان بامکین » قاعده‌سی انجه انجه اوزانت.
اوصورتده تمهیرینه هرکس حسرتکش اولمشدر .

مولانا عطاءالله رازی بوبابده شویله برتاریخ انشاد ایتمشدر :

میر فلك جناب علیشیرکز شرف
عاجز بود زدرك كمالات اوخرد
دیوان نشست آخر شعبان بداد وعدل
ازلطف شاه غازی والحق چنین سزد
چون مهرزد بدولت سلطان روزکار
تاریخ شدهمکینه : (علیشیر مهرزد)

علی‌شیرك منصب امارته ارتقاسی ملکجه تأثیرات حسنه‌یی وصلاح
اداره‌یی باعث اولدی .

علی‌شیر مجالسنده ، شاهرخیه [١] مدرسه‌سی مدرسلرندن اولوب
میرزا بابرنامه بر « معمیات » رساله‌سی تألیف ایدن مولانا برهان‌الدینك
بوبابده برقصیده‌ده تاریخیه انشاد ایلدیکنی خبر ویردکدن صوکره دییورکه :
« فقط قصیده‌ده مدحم پك زیاده اطرا اولندیغی جهتله یالکز تاریخ
مصرعنی بورایه نقل ایدییورم که اوده شودر :

تاریخش این بودکه : (علی‌شیر مهرزد)

« مع مافیه غرائبدن اولمق اوزره شونی‌ده نقل ایدییم که تاریخدن
اون ییل صوکره درویش علینك بومقامه اعتلاسی هنکامنده شاعر
بوتاریخ مصرعنی تخطر واوفق برتعدیل اجراسیله یکی امیره‌ده تاریخ
دوشوردی‌که اوده :

[١] بومدرسه شاهرخ طرفندن ٨٦٧ ده تأسیس ایدیلەرك عبدالرزاقك
اداره‌سنه ویرلمشدی .

درویش علی مهرزد

مصرعندن عبارتدر . امارتم تاریخنه (دال) و (واو) حرفلرینك یعنی اون عددینك علاوه‌سیله ۸۸٦ رقمی بولنور که اوده درویش علینك تاریخ امارتی اولیور . »

هراتدن (مرو) ه سیاحتلرندن برینده علی‌شیر ملاجامی نامنه « تحفةالافکار » عنوانلی قصیده‌سنی انشاد ایلدیکنی « خمسةالمتحیرین » نام‌اثرنده بیان‌ایدییور . سلطانك‌ده محظوظیتنی جلب ایدن بوقصیده‌نك صوك مصرعنده‌کی تاریخ ۸۸۰ در .

نائل اولدیغی توجه‌واعتماد ایله برابر برطاقم رقیبلر ایله اوغراشمق مجبوریتنده بولنان علی‌شیر ، موقعنی محافظه ایچون چکدیکی مشکلاتی « خمسةالمتحیرین » نده تفصیل ایدر . ایشته بونلردن طولایی مأموریتندن عفوینی کمال ابرام ایله استرحام ایتمش وحتی کندیسنه ویرلمك ایستنیلن معاشی‌ده آلمیه‌رق ، محبوب وجدان ایدندیکی مشاغل ادبیه وریاضات دینیه‌سیله اشتغاله وقت بوله بیلمك ایچون ذاتاً عائله غائله‌سنه‌ده قاریشمامش‌اولدیغی جهتله، اختیار عزلت وانزوا ایلمشدر .

مولانا لامعینك ترکجه‌یه ترجمه ایلدیکی « نفحات الانس » ده ملاجامی : « مصالح عمومیه ایله استغالدن استغنا حاصل ایدن علی‌شیر ، درویشانه فرط‌محبتی حسبیله ۸۸۱ ده معیشت فقیرانه‌یه کیرمکه متجاسر اولدی . ایشته‌شوصورتله برموقع‌رفیع وشریفدن‌طریق وضیع روحانی وصوفی‌یه سلوك ایلدی » دییور .

« تذکرةالخطاطین » مؤلفی علی‌شیرك مولاناجامی واسطه‌سیله طریق نقشبندی‌یه سلوك ایلدیکنی اخبار ایلر .

علی‌شیرك ارباب سلوکه پك‌زیاده حرمتی وارایدی : دعالرینك

مؤثر اولدیغنه قنع واستجلابنه جاحدایدی. مجالسده دیبورکه: «زمننده ترکجه خطا بتده بی نظیر اولان مولانا لطفی علوم ظاهره‌یی اکمالدن صوکره تصفیهٔ باطن ایچون طریق تصوفه داخل اولدی. مظنهٔ کرامدن اولان شوذاتك حقمده ایتدیکی (فاتحه) لردن برایکیسنك نزدخداده مظهر قبول اوله‌جغنی امید ایلرم . »

علی‌شیر کندی حقنده برمحبت پدرانه‌سنی حس ایلدیکی شاعرسید احمد اردشیری پك سور ایدی ، بوذات ده سلطان حسینك توجهنی قزانمش اولدیغی حالده اختیار فقر ایلمش ایدی . علی‌شیر : « ترکلر وسارتلر [١] ایچنده بونك قدر مکمل کیمسه‌یه راست کلدم » دیر .

٨٨١ تاریخنده یعنی هنوز اوتوز یدی یاشنده ایکن امورعامه‌دن ال چکن ، هراتده اختیار اقامت ایلین علی شیر ، ینه حرمت وتعظیم کوریبوردی. ملکی وعسکری امرا وبالذات حکمدار کندیسنه افراط مرتبه رعایت واحترام کوستریورلردی : سلطان‌حسین خانه‌سنه کلیر ، سفرده سنه مسافراولور ایدی ، شهزادکان کندیسندن تلمذایله محظوظیت حاصل ایلر ایدی : سلطان کندیسنه یازدیغی نامه‌لرده مطلقا شو القابی تسطیر ایلر ایدی :

« جناب هدایتمآب معالی آیاب، زبدهٔ ارباب دین ودولت، قدوهٔ اصحاب ملك وملت، مؤسس الخیرات. موفق المبرات، رکن السلطنة، اعتماد الملك والدولة الخاقانی ، مقرب الحضرة السلطانی، نظام الحقیقة والدین. امیرعلیشیر، ضاعف الله توفیقه »

علی‌شیرك نائل اولدیغی حرمتك درجه‌سنی تعیین ایچون (سامی)نك

[١] سارت ، ترکك غیری اولان اهالی یعنی اعجامدن عبارتدر .

تذکره‌سنده ، وزیر مجدالدینك علی‌شیر طرفندن نائل اولدیغی هدیه‌یی صورت قبولنی کورمك کفایت ایدر .

بلخ حاکمی احمد مشتاقك بعض احوال اغتشاشکارانه‌سنه مبنی سلطان حسین بالذات اوزرینه یورومش وعلی شیری ده معیتنده کوتورمش ایدی . بلخ محاصره‌سنده مهماته نقصان طاری اولدیغندن لوازم تدارك وسوقی واردونك تقویه‌سی ایچون علی شیر هراته کوندرلمشدر .

ابوسعید زماننده احمد حاجی‌بیك وسلطان حسین عهدنده سلطان احمد میرزا طرفندن اداره ایدیلن بلخ‌حاکملکنه ٨٨٤ علی‌شیرك نصب ایدلدیکنی میرخوند خبرویرییور . بوتاریخدن ٨٩٢ یه قدر علی‌شیردن بحث ایدلدیکنه باقیلورسه اوزمان ایچنده رسمی امورحکومتله مشغول اولمدیغنه حکم ویریله‌بیلیر. ایشته بوتاریخده قیشین (مروشاجهان) ده بولنان سلطان امیرولی‌بکك ارتحالندن بری جرجان حکومتنده بولنان امیرمغولی نزدینه‌دعوتله‌برینه، خوندمیر ومیرخوندك‌دائما قوللاندقلری تعبیر موجبنجه « مقرب حضرت سلطانی » نی یعنی علی‌شیری تعیین ایلدی. کندیسی بومأموریتدن عفوینی‌استرحام ایلدیسه‌ده قبول ایتدیره مدیکندن‌جرجانه کیتمکه‌مجبور اولدی. ایالت‌مقری‌اولان (استرآباد) ه یاقلاشدیغی زمان امیر مغول (مرو) ه طوغری چکلدی ، علی‌شیرده اوکنده سادات ، علما ، اشراف ومتحیزاندن خلاصه بتون اهالیدن مرکب برزمرهٔ مستقبلین بولندیغی حالده شهره کیردی . مازندران ، رستمداد وکیلان حاکملری علی‌شیرك مقرامارته وصولنی متعاقب کرانبها هدیه‌لر تقدیم ایلدیلر . حتی یعقوب میرزابیله امیر برهان‌الدین

الله علی‌شیرك استرآباد حاكميتنه تعيينى حقنده شو تاريخى انشاد ايلدى :

آن مير عليشير كه دارد
اوصاف بيرون زحد تقرير
چون كرد قبول باز امارت
تاريخ شدش : (امارت مير)

٨٩٢

علی‌شیرك چكلمسى رقبايه ميدانى بوش براقديغى كبى مقرب سابق خواجه مجدالدين‌ده طقوز ييل هجراندن صوكره عودت ايده‌رك نيابته تعيين اولندى .

مأموريتنك آغرلق واهميتى علی‌شیرك ذوق واستعداد طبيعيسنده تحولاتى موجب اوله‌مديغى هراتده بولنان فضلادن وموسيقى شناساندن پهلوان محموده كوندرديكى شو رباعيدن استدلال ايديلور :

دركعبه ودر دير بارشاد تو ييم
در صومعه وميكده بياد تو ييم
ذاكر سحر وشام باوراد تو ييم
يعنى كه يتيم نعمت آباد تو ييم

پهلوانده شو جوابى ويرييور :

اى مير تو پير وما بارشاد تو ييم
دائم بدعاكويى وبياد تو ييم
اين شهر بتو خوش است وما با تو خوشيم
مرديم وخراب استرآباد تو ييم

سلطان حسينك هراتدن مقر شتوى اولان مروه انتقالنده ، علی‌شیرك

معيتده بولنمق استرحامنى حاوى تنظيم ايلديكى غزلىده ينه بوزمانلرده تقديم ايلديكى محتملدر .

على‌شير بريبل جرجانده بولندقدن‌صوكره هراته كيتمك‌ايستدى، بوخصوصده استخاره [١] ايده‌رك يرينه امير بدرالدينى توكيل‌ايتدى، كنديسى‌ده پاى‌تختـه متعازماً يوله‌چيقه‌رق اورادن تبديلنى اسـترحام ايلدى ايسـه‌ده قبول ايدلمديكى كبى برايكى كون‌صوكره محل مأموريتنه عودت امرينى بيله آلدى . ايشته بوندن طولايى على‌شير برچوق آيلر دها اسـترآبادده قالدى . صوكره پاى‌تختده برچوق ايشـلرى تسويه ايتمك اوزره اميرحيدرى كوندردى : بوذات صاحجه برشى اولديغندن على‌شـيرك نائل اولديغى توجهدن وحتى حياتندن اسـقاطنى موجب اوله‌جق صـورتده ادارهٔ لسـان ايتمش يعنى دعواى اسـتقلاله قيام ايده‌جك كبى كوسترمشدى . حكمدار مسموعاتنى همان على‌شيره يازارق تهمتدن قورتلمسنى امر ايلمش و بونى على‌شيرده فرصت بيله‌رك همان تداركاتنى اكمال ايله هرانه كيتمشـدر . نزد حكمـداريده برائت ذمتى ايچـون هيچ برزحمته كيرمه‌ين على‌شـير مأموريت وامارتدن عفوينى تكرار استرحام ايلمش وبوكره قبول ايتديره‌رك امانه نائل اولمشدى.

فقط يوقاريده اسمى كچن خواجه مجدالدينـك وقبله نيـابتدن عزلنه على‌شير سبب اولمش وبوندن طولايى عداوتنى قزانمش ايدى . بوكره خواجـه‌نك مقبل اولمسى حسـبيله دائما على‌شـيره اعتراض ايتمكه ونظر دن دوشـورمكه چالشمقده ايدى . حتى « على شـيرك برادرى » لقبى ايله شهرت آلان بلخ واليسى درويش على ، على‌شيرك

[١] موسيو (بهان) استخاره‌يى بركتاب آچه‌رق اجرا ايديلن تفألديه تعريف ايدييور ، يعنى اصول استخاره‌يى بيلمديكنى ميدانه قويور .

موقع اقبالدن سقوطنی کندی حقنده تهلکه‌لی کورمش ونفسنی محافظه ایچون بعض احوال نامرضیه‌یه جسارت آلمش ایدی . مجدالدین بوندن استفاده ایله علی شیرك بیله صداقتنی شبهه‌ده براقه‌جق القا آتده بولنمش ایدی . حال بوکه بلخ اوزرینه کیدن حکمدار خواجه دهدارك حسن تدبیری ایله درویش علی‌یی بر والیٔ صداقتکار حالنده بولدی . بوندن صوکره علی شیر حکومتجه ظهور ایدن برچوق اغتشاشاتك تسکیننده پادشاهنه کمال صداقت وخیرخواهی ایله خدمت ایتمشدر . ٩٠٤ تاریخنده ، بوراده تفصیلنی لزومسز صایدیغمز احوالك اندفاعنه مبنی اوته‌دن بری ایفاسنی اوزلدیکی ادای حجه قرار ویره‌رك هراتدن چیقوب مشهده کیتمش واورادن مساعده استیذانی حاوی یازدیغی عریضه‌سنی طبیب عبدالحی ایله حضور سلطانی‌یه تقدیم ایتمش ایدی . آرادن ایکی اوچ کون کچمه‌دن طبیبك کتیردیکی جوابنامهٔ حکمدار یده احوال حاضره مناسبتیله مملکتی ترك ایتمسی جائز اوله‌میه‌جغندن هراته عودتی امر ایدلمش ایدی . مشهده بولنان اکابر وفضلا دخی علی شیردن دیخه ودولتجه ایدیله‌جك استفاده‌لری دوشونه‌رك هراته عودتنی استدعا ایلدیلر . بناءعلیه بوکره‌ده (مرو)ه توجه ایلدی ، (بازرکان بوبه) منزلنده سلطانه ملاقی اوله‌رق پك زیاده توجه ایله قبول ایدلدی ، مسقط رأسنده اوطورمغه مأمور اولدی ، اوراده علما واشراف طرفندن فوق العاده بر رعایتله استقبال ایدلدی ، علی شیرده بونلره مکلف برضیافت چکدی .

میرزا بدیع الزمانك هراتی قرق کون محاصره‌سنده ایچریده بولنان میر علی شیر وسائر امرا فوق العاده مقاومت ایده‌رك ابراز صداقت ایلدیلر .

٩٠٦ سنه‌سی ابتداسنده اجراسنه‌لزوم کوریلان برحرکت عسکریه ایچون . سلطان حسین هراتدن چیقمش وپای‌تختك محافظه‌سنی امیر صداقتکاری علی‌شیرایله امیر مبارزالدین محمدولی بیکه حواله ایتمشدر. بوسفر برجولان عسکری صورتنده وقوعه کله‌رك مدت قلیله ایچنده ایشه خاتمه ویرلمشدی .

جماذی‌الاخرك بشنجی بازارایرته‌سی کونی کلن برقاصد سلطانك عودت ایتمك اوزره بولندیغنی اخبار ایتدیکندن علی‌شیر ایرته‌سی‌کونی اعیان شهردن برجم غفیر ایله استقباله کیتدی . ایشته شو اقدام علی شیرك ولی‌النعمته قارشو کوستردیکی صداقت‌واحترامك صوکی اولدی. چونکه سامی‌نك قولنجه : « دست قدرت طومار حیاتنی دورمش » ایدی .

اوکونك اقشامی (پوریان) منزلنه وایرته‌سی چهارشنبه کونی (پاباب) ه واصل اوله‌رق اوراده موکب سلطانینك تقربی خبرینی آلدی . سلطان ایله یاقنده ملاقات ایده‌جکندن طولایی حاصل اولان سرورك ویردیکی هیجان درون اوکیجه کوزینه برآن اولسون اویقو کیرمه‌سنه مانع اولمش وهمان صباحلین ارکندن سلطانك کیجه‌یی‌امرار ایده‌جکی (میرمحمدولی بیك) منزلنه قوشمشدر . براز ایلریده موکب سلطانینك پیشدارلرینه تصادف ایتدیکی کبی (خواجه‌عبدالله) دنیلن پرده‌ده کردونهٔ شاهی کورلمشدر . آزاجق اوته‌ده سلطانك استفسار خاطر ایچون ارسال ایتدیکی خواجه شهاب‌الدین عبدالله ایله ملاقی اوله‌رق مصافحه‌یوللی بوینه صارلمش ایسه‌ده شوملاقاتك بخش ایلدیکی سرور حالنی دیکرکون ایده‌جك صورتده باعث‌هیجان اولمش وهمان : « خواجه عبدالله ، طوت بنی ، طوت‌بنی ! » دیه حایقرمشدر . ینه آته

بنه‌رك ایلرولدیکی صره‌ده کردونهٔ شاهی کورندیکندن حیوانندن
اینه‌رك اوطرفه متعازم اولدی ؛ فقط یورویه‌جك قدر باجاقلرنده
قوت قالمامش ایدی . برطرفدن خواجه عبدالله ودیکرندن مولانا
جلال‌الدین خوندمیره اتکالیله ولی‌النعمتنه متوجه‌اولدی. حکمدارینك
اننی اوپه بیلدی ایسه‌ده آرتق آیاقده طوره‌جق وسلطانك تلطیفکارانه
سوزلرینه جواب ویره‌جك حالی قالمامش ایدی . ایشته شوصورتله
درکاه حقه متوجه اولدی . ذاتاً شوصوك ییللرده دوچار اولدیغی آلام
قلبیه واجراسنه مأمور ایدلدیکی مشاغل مهمه‌علی‌شیرك صحتنی کرکی کبی
اخلال ایتمش ایدی . بونی ایکنجی واوچنجی دیوان ترکیسنك
مقدمه‌سنده شویله‌جه کندیسی نقل ایدییور : « ضعفم اودرجه‌یه
کلدی‌که وجودمده‌کی عضلات صاییلیر اولدی . آرتق آیاقده طوره‌میورم .
دوچاراولدیغم امراض کوناکونی تشفیه‌دن طب عاجزدر . » بابرنامه‌ده‌کی
شوبیتی‌ده بونی تأیید ایدر :

بودردایلا کاولارمین مرض چوظاهر ایماس
طبیبلار بو بلاغه نی چاره قیلغایلار ؟

« لسانم نتیجه‌سز سوزلردن بشقه برشی سویلمیور : بوده ذهنمده‌کی
قریشقلقدن واوده بتون وجودمه عارض اولان اغتشاشدندر .
کوندوزلری برلقمه ییه‌میور، کیجه‌لری بردقیقه اویویه‌میورم . بردکنکه
طیانمقسزین آیاقده طوره‌میور . براز هوا آلمق ایچون ایکی کشینك
یاردیمی اولمقسزین آته بینه میورم . »

میرخوند دیسورکه : « حکمدار بوحالدن متأثر اوله‌رق امیرك
کندی محفه‌سنه نقلنی وچابوجق شهره ایصالنی امرایلدی . خواجه

عبداللّه‌ده یانـه ویرلدی . پوریان منزلنه وصولنده نبض آغرلشمش ایدی ؛ محلی اطباسی جریان دمی تسهیل ایچون قان آلمغی توصیه ایتدیلر - سه‌ده ، طب‌ده انتسابی اولان مولانا عبدالحی بونلرك فکرینه اشتراك ایتمیه‌رك شهره کیدلمسنی واوراده برمشاورهٔ طبیه اجراسیله ویریله‌جك قراره کوره حرکت ایدلمسنی بیان ایلدی . خواجه عبداللّه‌ده بورأیده بولندی . » یوله دوام اولندی . میرخوند دیرکه : « شوبیوك آدمك الطافنه مستغرق اولانلردن اولدیغم جهتله براضطراب الیم ایچنـده بولنمقده ایدم . شوسببله خواجه عبدالله‌ه خسته‌نك حالی بکا پك آغیر کورندیکنی واکر قان آلنمقده دهـا زیاده تأخر ایدیلیرسـه بیچاره‌نك الدن چیقاریله‌جغی محقق اولدیغنی سویلمکدن کندیمی آله‌مدم. خواجه عبدالله معروضـاتمدن متأثر اوله‌رق احوالی عرض ونه‌یولده حرکت ایدیله‌جکنه دائر اراده استحصالی مأموریتیله برذاتی حضور سـلطانه کوندردی. حکمدار توصیه‌مك قبول‌واجراسنی اراده بیوردی ایسه‌ده نزدینه کیدوب کلمك وبرجراح کتیرمك ایچـون اوچ فرسخلك یول آلمق ایجـاب ایتمش ، قیمتلی برزمان غائب ایدلمش ایدی . بناء علیه طماره اوریلان نیشترك آچدیغی محلدن‌بش آلتی دامله قان چیقه‌بیلدی. خسته‌لقده آرتق ترقیدن قالمدی . جمعه کیجه‌سنك یاریسـنه طوغری مریض کندی اقامتکاهنه ایصال ایدلدی . ایرته‌سی کون دعوت‌ایدیلن شهرك اطبـاسی بردها قان آلمغه قرار ویردیلر . قان آلنـدی ، نتیجه کورلمدی ؛ امیدلر محو اولدی ! ایشـته بوآرالق حکمدار مریضـك نزدینه داخل‌اولدی ، خسته کندینی بیلمیوردی ، آرتق مدت‌حیاتنك آزالدیغنی کوردی ، ندیم خاصنك اوزرینه بول وآجی کوز یاشـلری دوکدی . بازار کونی خسـته بوس‌بتون آغرلاشدی ، ٩٠٦ سنه‌سی

جماذی‌الآخره‌سنك ١٢ نجی بازار ایرته‌سی کونی اکمال انفاس ایلدی. [١] ارتحالنده علی‌شیر آلتمش ایکی‌یاشنده ایدی .

« شمس افقدن نمایان اولدیغی هنکامده . بوخبر‌مؤلم شهرده شایع اوله‌رق بتون سکنه‌نك قلوبندن قوپان بر آه جکر سوز سماواته قدر چیقمش‌واوده بونلره اشتراك ایده‌رك بلوطلر قاپانوب ارضی بر طوفان دموعه مستغرق ایلمشدر .

« حکمدار ومهد علیا خدیجه بیکم آغا [٢] علی‌شیرك خانه‌سنه متعازم اولدقلری کبی سادات ، مشایخ وعلما غسلنده بولندیلر . تجهیزندن صوکره جنازه عیدکاهه [٣] نقل ایدیله‌رك نمازی قلنمش وبوخادم انسانیتك بنا ایلدیکی مسجد جامعه [٤] دفن ایدلمشدر .

« حکمدار دموع تأسفی مرحومك اوداسنککنه مزج ایده‌رك اوچ کون اجرای تعزیت وماتم ایلدی . ویدنجی کون ترویح روحی ایچون کورکانیلرك عادتجه برسماط چکدی . وبوسماطده خوانسالار ایله تواجیلرینی بولندیره‌رق ابراز احترام قلندی. سادات ، علما ، شعرا ، ادبا ، امرا ، صدور ، وزرا و بتون اهالی ، پای‌تختك عیدکاه دنیلن محلنك صول طرفنده واقع (حوض باهیان) ده ویریلن اوضیافتده حاضر بولندیلر . خلاصه علی‌شیرك ارتحالنك یدنجی کونی حکمدارك

[١] تحفهٔ سامی وعثمانلیجه‌یه مترجمی‌اولان لامعی یوم ارتحالی «بازارایرته‌سی وجماذی‌الاولی » قید ایتمشلردر .

[٢] زوجهٔ حکمداری .

[٣] عیدکاه مصلی دیمکدر. هرات عیدکاهنی شاهرخ تنظیم ایتدیرمشدی.

[٤] بوجامعه « پهلوی‌مسجد » دیدکلرینی سلطان حسین تألیف ایلدیکی « مجالس‌العشاق » ده بیان ایدر .

« خیمهٔ دوازده پایهٔ همایون » [۱] دنیان چادری‌ده اورایه قورلمش ایدی ، سلطان حسین اورایه کله‌رك تخته جلوس ایلدی . خوانسالارلر ایله تواجیلر سفره‌ده خدمت ایتدیلر . صوکره حافظلر قرآن کریم تلاوت ایلدیلر . ختم شریف اتمامندن صوکره ایچ آغالری مرحومك متعلقاتنك کیندکاری ماتم البسه‌سنی چیقارته‌رق فاخر خلعتلر کیدیردیلر. بونلری اوطاغ همایون یاقننه دعوت ایلدیلر . حکمدار قدر دان ، محبت . لطف وخیر خواهی ایله ممزوج اوله‌رق برنطق ایرادیله بونلره پدرانه نصیحت وکندیسیله بتون مملکت خلقنك حس ایلدکاری شو ضیاع عظیم وابدی‌یه صبر ایلملرینی توصیه ایلدی .

« شعرا وادبا مرثیه وتاریخلر تنظیمنجه عادتا مسابقه‌یه قویولدیلر. بونلردن امیر جمال الدین ابراهیم امینی نککنی میرخوند تاریخنه نقل ایلمشدر [۲] . ینه بو مؤرخ میر علی‌شیرك مکارم اخلاق ، مزیات ، تألیفات وانشا ایلدیکی مبانی وخیرات حقنده معلومات ایدنمك ایچون « مکارم العشاق » نام اثر مشهوره مراجعتی توصیه ایدییور . »

علی‌شیر ، مرثیه خوانلری میاننده بالذات حکمدارینك‌ده داخل اولدیغی کبی برشرف عالی‌یه نائل اولمشدر . سلطان حسین « مجالس العشاق » آدلی اثرینك سکسان دردنجی بابنی علی‌شیره تخصیص ایلمشدر.

(وزیر مولانا صاحب آستر آبادی دارا) تنظیم ایلدیکی مرثیه کونا قصیده‌سنك هر بیتنك برنجی مصرعنده علی‌شیرك تاریخ ولادتی وایکنجیسنده ارتحالنی کوسترمشدرکه شو بیت اوندندر :

[۱] تیموریلرك خیمه‌لری عادت قدیمهٔ ترکیه اوزره طقوز پایه‌لی اولدیغی کبی اون ایکیلی‌ده اولیور . « خیمهٔ دوزاده پایه » حالا ایرانده موجوددر .

[۲] میرخوند : « ولایت انتباه » ترکیبنك‌ده تاریخ ارتحالی اولدیغنی بیان ایدر .

آنکه اورا جسم وجان بهر نبی بود علی

٨٤٤

مایهٔ دین زبدهٔ ایمان علی شیر ولی

٩٠٦

« تاریخ نخبه » ده شو تاریخ مندرجدر :

آن میر بلند قدر عالی همت ،
چون کرد ازین جهان بجنت رحلت
از سال وفات وجای او پرسیدم .
دادند جواب من که (جنت جنت)[١]

علی شیر . نامنك دخی دلالت ایده جکی وجه ایله خاندان نبوته زیاده سیله محب ایدی . بوندن طولایی کندیسنه شیعه لك اسناد ایدیلیور . موسیو (بهلن)ده بو ظنده بولنیور . بزجه شو اسناد طوغری دکلدر . کندیسنك طریق نقشیه سالکانندن اولمسی ده فکرمزی تأییدایدر .

علی شیر مجالس النفائسده شونی حکایه ایدییور : « اسمم، معمیاتده شرف الدینه هم عیار اولان مولانا علا شاشی یه معما تنظیمی ایچون وسیله اولمشدر . سمرقنده ایتدیکم سیاحتده ، آیاغمدن مضطرب اوله رق یاتقده بولنان بو ذاتك زیارت وعیادتنه کیتدم و نامنه اوله رق تنظیم ایتدیکم شو معمایی کندیسنه تقدیم ایلدم :

[١] « سفینة الشعرا » ده بو تاریخ ترکیبی شویله بر قطعه ده کوستریلیور :

میرجم قدر نوایی چو بفردوس برین
زد سراپرده زد نیای دنی با شوکت
سال تاریخ وی و منزل او پرسیدم
آمد آواز ز فردوس که (جنت جنت)

دور باد از تو درد و زحمت پا
دشمنت را بلا نصیب و عنا

« مولانا آرقه‌مدن کندیسنی زیارت ایدن بو مسافرك آدینی اوکره‌نه‌رك تلامیذندن بریسی ایله نامه تنظیم ایلدیکی شو معمانی کوندردی :

چشم تو مرادید و منش سیرندیدم
چون سیر به بینم ز تو اینست امیدم

برایکی لسانده شعر سویله‌ین شاعرلرك چوغی کبی علی‌شیرده ترکجه اشعارنده (نوایی) وفارسیسنده (فنایی) یاخود (فانی) تخلص ایدردی : فقط (نوایی) ایله اشتهار ایتمشدر . « آتشکده » مؤلفی لطف علی بك فنایی مخلصنی قبول ایدیور وبونك طوغری اولمسی احتمالنی مخلص ترکیبی ایله متوازن بولنمسی‌ده تقویه ایلیور ایسه‌ده « لسان الطیر » نام اثرنده شاعر کندیسنك مخلصی (فانی) اولدیغنی تأیید ایلدیکندن (فنایی) رد اولنیور .

علی‌شیر بك بنام وکثرت آثار ایله مشهور انام بر ادیب ، حکیم ومؤلف ذی‌اقتداردر . زماننك کافهٔ علومنه واقف اولدیغی کبی مباحث مختلفه ومتنوعه‌یه دائر برچوق اثر میدانه کتیرمش وادبیاتده خسرو ، نظامی وجامی‌یه تقلید ایلدیکنی هرمناسبت دوشدکجه سویلمشدر . تاریخ ، اخلاق ، کلام وتصوف ، شعر ایله‌ذهن وقلمنی اشغال ایتمشدر . بالخاصه ترکجه افاده‌سی سلیس ومتیندر . اولدقجه اوزون سورن مدت حیاتنده افکارنده تشویش کورلمشدر . اصل ونسلی ایله افتخار ایدر ، وفارسیده‌ده ابراز هنره اقتدار کوستریر ایکن فارسینك نظم ونثرجه لسان ملیسی اولان ترکجه‌دن پست برپایه‌ده بولندیغنه قناعت ایتمش

وایشـته اومقصده مبنی « محاکمةاللغتین » نام اثرینی یازمشدر . که بزده او اثرلطبعی مناسبتیله شو ترجمهٔحالی ترجمه‌یه مجبور اولدق . لسانه خدمت قصدیله آثارینـک چوغنی‌ده ترکجه یازدرق تألیفـات نافعه‌لرینی عربجه وفرسیجه یازان اسـلافدن آیرلمشـدر . مهارت منشیانه‌سـنه بزده خطاطلق علاوه ایتمش وحسن خطده‌کی مهارتنه تذکرةالخطاطین مؤلفی شو صورتله ثناخوان اولمشدر : « رسیدهٔ درجهٔ حسن کمال وکمال حسن ایلمشدر . » [١] دییور .

صنایع بدیعهٔ اسلامیه‌دن رسم . قطع . تذهیب وموسـقی‌یه‌ده واقف ایدی . موسـقی‌یی جامینك اقرباسندن خواجه یوسف برهـاندن اوکرنمشدی . خواجه یوسف موسقیده برشهرت فوق‌العاده صاحبی اولدیغی کبی صـلاح حالیله‌ده مشهور ایدی . بوذات صـوکره تلمیذ صاحب استعدادینك برچوق اشـعارینی بسته‌لمشدر . علی شـیرك بسته‌لرندن برطاقمی حالازمانمزه قدر بقا بولمشدر . تقسیملری پك زیاده موجب محظوظیت اولور ایدی .

پك زیاده کتاب محبی اولان علی شیر مهم وزنکین برکتابخانه ایدنمش ایدی . بعض ذواته بورادن اوزمانجه پك زیاده قیمتدار صایلان آثار نفیسه اهدا ایدرایدی . ازجمله یعقوب میرزانك ندماسندن فقیه‌وشاعر قاضی عیسایه برطاقم کلیات جامی ایله دیکر نفائس آثار اهدا ایلمشدر .

دائما علمـا وفضلا ایله الفت ومصـاحبه‌یی آراردی ؛ الك زیاده مناسباتده بولندیغی فضلا شونلردر .

---

[١] موسیو بهلن بو « تذکرةالخطاطین » مؤلفنك نامنی خبرویرمیورسه‌ده مشـاهیر علمای عثمانیـه‌دن مستقیم زاده سـلیمان افندی مرحومك اثری اولمق مظنوندر .

١ شیخ نجم — بوذات شاعر اولمقله برابر شمدی اسمنی خبر ویردیکمز قاضی عیسانك یعقوب میرزا نزدنده اهالی حقنده‌کی بعض القاآت غیرمحققه‌سنی تعدیل وطریق حقه سوق ایتمکله مشتهردر .

٢ حافظیاری — مدرسهٔ اخلاصیه مدرسی قراء وشاعردر .

٣ خواجه احمد مستوفیٔ سبزواری — هیئتشناس وسلطان حسینك مداحیدر .

٤ مولانا ویسی — اولدقجه مقبول بردیوان صاحبیدر .

٥ خواجه مسعودقمی — مثنویات وغزل تنظیمنده مهارت صاحبی اولدیغی کبی سلطان حسینك وقایع تاریخچه‌سنی حاوی ١٢٠٠٠ بیتلی براثری ، یوسف وزلیخا ، شمس وقمر . سیف وقلم عنوانلی منظومه‌لری ویك مشهور بردیوانی وار .

٦ امیر شیخ سهیلی — اولجه سلطان ابوسعید میرزانك نزدنده بولنمش ویکرمی ییل صوکره سلطان حسینه انتساب ایده‌رك مناصب عالیه‌یه ترفع وندیم خاصی اولمشدر .

٧ مولانا زمانی — نزدنده بولندیغی میرزا بدیع الزمانك مخلصنه بکزتمك ایچون علی شیرك تکلیفی اوزرینه (وفائی) مخلصنی (زمانی)یه تحویل ایتدیکی کبی مؤخراً ینه بویله تخلص ایدن احمد حاجی بیکدن آیرلمق ایچونده بونی ابقا ایلمشدر .

٨ خواجه فصیح الدین — فضلای علمادندر . علی شیر مجالسده شویله دییور : « شواثریمی یازارکن بوذات عالی اوتوز ییللق برمدرس ایدی . وسعت معلوماتی اودرجه‌ده‌درکه علوم ظاهره‌دن اوقودمیه‌جغی هیچ برفن یوقدر . درسلرنده ایضاحات کافیه ویردیکی کبی کتابلری ده علمانك مقبولیدر .

٩ میری شاهیٔ سبزواری — علی‌شیر بوذات ایله وجهاً دکل مکاتبةً طانشدیغنی مجالسنده بیان ایدییور. کندیسی (سرابدارن) نسلندندر. اسمی میر آق ملك‌در. بایسنغرك ندماسندن ایدی، لطف انشا وسلاست ادا ایله معروفدر. مرتب دیوانی وار.

علی‌شیرك افراد عائله‌سی میاننده برچوق ادبا واردرکه بونلردن مجالسده ذکر ایتدیکی شونلردر:

١ میرسید قبولی — ابوسعید میرزانك سراینده نمابولمشدر. علی‌شیرك (طغائی) سی یعنی داییسیدر.

٢ محمدعلی غربتی — شاعرك عموجه‌سیدر. اشعاری لطیف، موسیقیشناس. سسی کوزل ایدی. سلطان‌حسین، علی‌شیرك عائله‌سی میاننده الزیاده بوذاتی تقدیر ایدر ایدی. ترکی وفارسی اشعاری وار.

٣ میرحیدر صبوحی — علی‌شیرك یاقین اقرباسندندر؛ کندیسنه اولاد ایدنمش ایدی. سلطان حسینك سراینه ملازمت ایدر ایدی، تحصیلی مکملدر. ادبیات ایله اشتغالدن وازکچه‌رك عسکرلکه داخل اولمش وصوکره طریق صوفیه انتساب ایتمشدی.

علی‌شیرك الطافندن بتون شعرا محروم قالمازایدی: بونلرك مراجعت واسترحامنه قلبی دائما کشاده ایدی. بونی کندیسی‌ده مجالسده شویله نقل ایدر: «هراتده مولانا قبولی آدلی برفقیر وارایدی، «بازارچهٔ شیخ چاوش» نام بازارده کتاب صاتمقله کچینیردی. برکون نزدیمه برچوق کیمسه‌لر داخل اوله‌رق برکون اولیسی شوفقیرك کندیلرینه: «یارین بودنیانی ترك ایده‌جکم، تجهیز وتکفینم ایچون بر (تیم) ه (یعنی آقچه‌یه) مالك دکلم، اثرم اولان شودیوانی علی‌شیره کوتورکز. بنی سادات مزارینه دفن ایتدیرمه‌سنی رجا ایتدیکمی سویلیکز» دیدیکنی

خبر ویردیلر ، دیدیلر که : « بوصباح مولانایی کورمکه کیتدك . وفات ایتمش بولدق ، بناء علیه وصیتی موجبنجه دیوانی آلدق ، حضور فخیمانه‌لرینه ، بیچاره‌نك وصیت واسترحامنی ، عرضه کلدك » علی شیر دیرکه : « بیچاره‌نك مسؤلنی اسعاف ایتمکده قصور ایتمدم ، جنازه‌سندن صوکره دیوانی آچدم ، کوزلرمه شوبیت تصادف ایتدی :

اکر قبول تو یابم قبولیم ورنه
بهر دو کون چو من ناقبول نتوان یافت »

علی شیر مباعدتندن عودتنده پدرینك میراثنه نائل اولمق . امور حکومتده مناصب عالیه‌ده بولنمقدن طولایی بیوجك بر ثروت ایدندیکنه شبهه یوقدر . ایشته اوثروتی سمیحانه برصورتله امور خیریه‌یه صرف ایلر ایدی . یوقاریده‌ده خبر ویردیکمز وجه‌ایله خزینه‌دن معاش آلمق شویله طورسون حکمدارینه آغیر هدیه‌لر بیله تقدیم ایدر ایدی . برچوق مبانیٔ دینیه وانسانیته نافع آثار خیریه تأسیس ایلدی . کمال غیرتله حسناته وتعمیم معارفه جهد ایلر ایدی . لطف علی بیك ، سام میرزا ایله تذکرة الخطاطین ونخبه‌مؤلفلری علی شیرك خراسانده انشا ایتدیردیکی مبانیٔ خیریه‌نك اوچ یوز یتمشه بالغ اولدیغنی وبونلر میاننده سیاحین ومسافرینك آرزولری وجه‌ایله اطعام واسکاننه مخصوص طقسان (رباط) بولندیغنی متفقاً خبر ویرییورلر . بو آثار خیریه‌نك شرط واقف موجبنجه اداره‌سنه مأمور بروقف اداره‌سی وار ایدی . بونلردن ماعدا علی شیر مسجد جامع ، تکیه ، مدرسه ، کوپری وسائره‌دن عبارت برچوق شیلر یاپدرمشدی . پارس کتابخانهٔ ملیسنده بولنان کلیات آثارنده هراتده نهر (انجیل)، اوزرنده بنا ایلدیکی برجامع ایله مدرسه‌نك وقفیه ذمه‌سی مندرجدر ، بوجامع ایله مدرسه‌یه ملحق

اولان تکیه، خستەخانه . حماملر سیاحلرك انظار حیرتنی جلب ایدر ایدی. بونلر «کوشك مرغنی» دنیلن قصر شاهی جوارنده سلطان حسینك ۸۸۸ تاریخنده علی‌شیره اهدا ایلدیکی اراضی اوزرینه یاپلمشدی . دیانت وشفقته متعلق اولان بومبانی‌یی انشادن مقصدی حکمدارینه ابدیاً دعا آلدرمقدن عبارت اولدیغنه بونلره ویردیکی « اخلاصیه » نامی بیله شهادت ایدر .

تعمیر ایتدیردیکی بنالر میاننده غوریلردن غیاث‌الدین محمد بن سامی‌نك اثری اولان برجامع ایله برده مسجد اولدیغنی «نخبةالتواریخ » ۹۰٤ سنه‌سی وقایعی صره‌سنده خبر ویرییور .

علی‌شیر حقنده زمانی مؤلفلرینك مدایحی ایله مطلع اولنه‌بیلن آثارینه دائرده معلومات ویره‌لم‌ده سوزی کسه‌لم .

(بابرنامه) مؤلفی سلطان بابر : « علی شیرنه اقبال ونه‌ده ادبارنده اطوار وحرکاتنی اصلا تبدیل ایتمه‌مش، نزاکت وظرافت ذاتیه صاحبی ایدی . کرك اوج اقبالده کرکسه حال‌مباعدتنده ، هرات ویاسمرقندده علی‌شیرینه اوعلی‌شیر ، برمردبی نظیر ایدی . مافوقلرینه قارشی ادیب وحرمتکار اولدیغی کبی حیات معنویه‌سنده رهنمای صاحب‌رضا ، مصالح عامه‌دن هنکام فراغنده برانیس تسلیتبخشا ، آثاری ایچون تقدیراتی ایله مبتهج اولدیغی برادیب یکتا عد ایلدیکی مولانا جامی حقنده فوق‌العاده برحرمت کوستریر وسامینك تعبیرنجه : « غاشیهٔ مطاوعتنی بردوش وحلقهٔ ارادتنی درکوش ایلرایدی . علی‌شیر جامی حقنده‌کی حرمت مخصوصه‌سندن طولایی مجالسنده بوذاتك تاریخ ادبیسنه دائر بحثه جسارت ایده‌میه‌رك یالکز : « وسیلهٔ رحمت اولمق امینه‌سیله اسمنی ذکر » ایدر . مع مافیه جامینك وفاتنده : « اکدارینی تهوین

ایچون « خمسة‌المتحیرین » ی یازمقدن وبونده جامی ایله اولان مناسبات ومحاوراتی تصویردن بشقه چاره بوله‌مدی .

علی‌شیر ، سلطان حسینك قدرت شاعرانه ، مهارت نادرانه‌سنی تقدیر ایله سلطانك تنظیم ایدوب سرایی شعراسنی مسابقه طریقیله تنظیره تشویق ایلدیکی برقصیدهٔ ترکیه‌یه نظیره سویلمکه قدرتی اولمدیغنی اعتراف ایدییور . بابرنامه مؤلفی دییورکه تاریخده نام براقان فنون وصنایع نفیسه حامیلرینك الکمنورالافکار والکسمیحی اولان علی‌شیرك سایهٔ حمایه وتشویقاتنده اوستاقولی بیك، شیخ نایی ، حسین عودی کبی هنروران موسیقی یتشه‌رك شهرت‌فوق‌العاده قازانمشلردر ؛ ینه‌اوسایه‌ده اوستابیه زاده وشاه مظفر اکتساب شهرت ایلدکلری کبی تألیفنی تشویق ایلدیکی کتابلر عددنجه هیچ‌برحامی اثروجوده کتیرده‌مشدر ، بناءعلیه علی‌شیر الکبیوك برحامئ علم وعرفاندر .

سام میرزا علی‌شیرك اوصافنی تحریردن عاجز اولدیغنی اعترافله برابر : « بوبیوك آدم ، بوفاضل حیاتنك برآننی ضایع ایتمشدر . عمرینی کاملاً تحصیله ، اجرای فضائله ، آثارحسنه‌یه ، فقرای ادبایه ، نام وشانی الی‌الابد ابقایه کافل اولان تألیفات ادبیه‌یه حصر ایلمشدر؛ خلاصه :

آن امیر علی‌شیر کین وصف
صورت نام اوست درازهان
الملقب بصاحب الخیرات
المقرب بحضرت سلطان »

جامی ، دولتشاه ، سام‌میرزا ، لطف علی بیك ، سلطان بابر بالاتفاق

علی‌شیری کمال حرمت وتقدیر ایله یاد ایده‌رك چغتای ادبیاتنده حائز قصب‌السبق اولدیغنی بیان ایدرلر .

میرخوند وخوندمیر باشلیجه اثرلرینی علی‌شیره تقدمه ایتمشلردر . معرفت وفضائلی ایله مشار بالبنان اولان علامهٔ بلخی‌یه یعنی میرخونده علی‌شیر « روضة‌الصفا » نام‌تألیف بهینی وجوده کتیرمك ایچون ایجاب ایدن مأخذلرك کافه‌سنی و یردیکی کبی خانقاه اخلاصیه‌ده برده اوطه تخصیص ایتمشدر . علی‌شیر مجالسده « بن بو اثری یازارکن میرخوند اثرینك تقریباً یاریسنه کلمشدی » دییور .

دولتشاه علی‌شیره تذکرة‌الشعراسنی تقدمه ایتمشدی : برچوق زماندن بری ترتیبنی ذهننده احضار ایلدیکی تراجم‌احوال اولیایی جامی‌یه توصیه ایده‌رك « نفحات‌الانس » ی میدانه چیقارتدردی .

علی‌شیرك پك چوق تألیفاتی واردر . مطلع اوله‌بیلدکلرمز شونلردر :

١ مناجات بدرکاه قاضی‌الحاجات — غایت لطیف ترکجه یازلمشدر .

٢ اربعین — قرق‌حدیث‌شریفك چغتایجه بر ر قطعه‌ده تفسیرندن عبارتدرکه سلطان حسینه اهدا وتقدمه ایتمشدر . [١]

٣ نظم‌الجواهر — حضرت‌امام‌علی‌یه اسنادایدیلن (نثراللآلی)نك قطعه قطعه ترکجه ترجمه‌سیدرکه بوده سلطان‌حسین نامنه تقدمه‌ایدلمشدر .

٤ سراج‌المسلمین — عقائد اسلامیه‌یه متعلق ترکجه برمنظومه‌در .

٥ نسائم‌المحبة من شمائم‌الفتوة — کندی توصیه‌سیله ملاجامینك

[١] نزد عاجزانه‌مده بولنان (اربعین حدیث) نام اثری ٤٢ حدیث شریفك برر قطعه‌ده ترجمه‌سندن عبارتدرکه جامینك فارسیجه نظم ایلدیکی اثرینك ترکجه‌یه ترجمه‌سی اولدیغندن اثرینی اصل مؤلفه تقدمه ایتمش وطرفندن نشر ایدلمشدر.
نجیب عاصم

تألیف ایتدیکی « فارسی نفحات الانس » نك ترکجه یه ترجمه سیدر، که بوکا فریدالدین عطارك « تذکرة الاولیا » سندن حاشیه ومشایخ ترکیه وهندیه تراجم احوالنیده علاوه ایتمشدر .

٦ لسان الطیر — فریدالدین عطارك منطق الطیرینك نظماً ترکجه یه ترجمه سیدر . اصل فارسیسنك وزنجه یازیلان بواثر سلطان حسینه تقدمه ایدلمشدر .

٧ حیرت الابرار — حیرت نامه ، نامیله ده معروف اولان بواثر نظامینك « مخزن الاسرار »، خسروك «مطلع الانوار» ، جامینك« تحفة الاحرار » نامیله وجوده کتیردکلری آثار فارسیه نك ترکجه نظیره سیدر :

٨ فرهاد وشیرین — شهزاده غریب میرزایه تقدمه ایدلمش ترکجه براثر منظومدر .

٩ مجنون ولیلی — سلطان حسین و بدیع الزمان میرزا نام لرینه تقدمه ایدلمش برمنظومهٔ ترکیه در .

١٠ سبعهٔ سیاره — نظامینك « هفت پیکر » ینه ترکجه نظیره درکه بهرام کورك سیاحت واحوالنی حکایه ایدر ، جامی ایله سلطان حسینه تقدمه در .

١١ سداسکندری — اسکندرکبیر تاریخی ، ترکجه در . جامی ، سلطان حسین وبدیع الزمانه اهدا ایدلمشدر .

١٢ خطبهٔ دواوین — آشاغیده صره سیله صایدیغمز ترکجه درت دیوانه یازدیغی مقدمه لردر .

١٣ (ا) غرائب الصغر — چوجقلغنده یازدیغی اشعاری .

١٤ (ب) نوادرالشباب — شبابتنده کی اشعاری .

١٥ (ج) بدائع الوسط — سن وقوفده کی اشعاری .

۱٦ (د) فوائدالکبر — آثار اخیره‌سی .

۱۷ میزان‌الاوزان — سلطان حسینك امریله چغتایجه یازلمش عروضدر .

۱۸ محاکمةاللغتین — فارسی ایله ترکجه‌نك مقایسه‌سندن عبارتدر . ۱۸٤۱ ده پارسده متوفی موسیو (قاترمه‌ر) معرفتیله نشر ایدلمشدی .

۱۹ خمسةالمتحیرین — جامی حقنده‌کی خاطرات .

۲۰ مجالس‌النفائس — بو اثرك برنسخه‌سی آیاصوفیه کتابخانه‌سنده موجوددر .

۲۱ تاریخ انبیا وحکما .

۲۲ تاریخ ملوك عجم — سلطان حسین نامه‌در (قاترمه‌ر) معرفتیله پارسده نشر ایدلمشدر .

۲۳ وقفیه — کندی اوقافی حقنده یازدقلری .

۲٤ حالات پهلوان محمد ابوسعید وحالات سید حسن اردشیر .

۲۵ منشأت ترکی .

۲٦ قصهٔ شیخ صنعان .

۲۷ مفردات درفن معما .

۲۸ محبوب‌القلوب — میرخسروك (انیس‌القلوب) نه ترکجه نظیره‌در . مطبعهٔ عامره‌ده نشر ایدلمشدر .

۲۹ مخزن‌الاسرار — تصوفدن باحثدر . خمسهٔ نظامینك عین عنوانلی قسمنه نظیره‌در .

۳۰ دیوان ترکی .

علی‌شیرك آثاری اکثریتله مؤرخدرکه صره‌سیله آشاغی‌یه یازیورز :

سنه

۸۷۳ قصیدهٔ جلالیه ۳

٨٨٠ قصیدهٔ تحفةالافکار

٨٨٦ اربعین حدیث ، ایکی کونده یازدیغنی سویلیور .

٨٨٨ حیرت الابرار

٨٨٩ سبعهٔ سیاره ، فرهاد وشیرین

مجنون ولیلی ، سداسکندری نك تاریخلرینی علی‌شیر ذکر ایتمیور فقط بونلر خمسه‌سنه داخل اولدیغی جهتله اوتاریخـده یازلدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر .

٨٩٠ نظم‌الجواهر

٨٩٦ مجالس‌النفائس

٨٩٩ یاخود ٩٠٠ خمسةالمتحیرین

٩٠١ نسایم‌المحبه

٩٠٤ لسان‌الطیر . کیجه‌لری ایکیشر سـاعت چالشه‌رق بو ییل ایچنده بتیردیکنی سویلیور .

حیاتنك صوك دورلرنده سلطان حسینك امریله « نوادرالنهایه » و « بدایع‌البدایه » عنوانلی دیوانلرینی ترتیب ایتمشدر . آلتمشندن‌صوکره بوکا مأمور اولدیغنی شویله حکایه ایدییور : « آرتق ایشلردن یورلمش ایدم ، بشقه ایشه باقه‌جق حالده دکلدم . سلطانك امر وتشویقی یاردیم ایتدی . »

رباعی

شه‌دین چوبونوع لطف واحسان‌تابتیم
امیـد داغی بی حـد وپایان تابتـیم
ظلمت آرا ایردیم آب حیـوان تابتیم
یوق‌یوق اولوب‌ایردیم‌که یانکی‌جان تابتیم

بوایکی دیوانی بالذات سلطان حسین تدقیق وتصحیح ایله « خزائن المعانی » عنوانی ویرمش ایدی . فقط صوکره‌دن بوائرلردن هر بریسنك بر دورهٔ حیات اخطارینی آرزو ایلدیکندن یوقاریده اسملرینی خبر ویردیکمز صورتده دیوانی دردہ آیرمشدر .

٩٠٥ « سراج المسلمین » و « محاکمة اللغتین »

ایشته علی شیرك ترجمهٔ احوالی موسیو (بهلن) واسطه‌سیله یازلمش ونجیب عاصمك عاجز قلمی ایله شو صورتله منتحاً ترجمه ایدلمشدر .

فی ٢٤ ذی القعده سنه ١٣١٤

— لاحقه —

« المتکلم » اسم جلیلنك مظهر تامی اولان ذوا اللسانین امیر کبیر علی شیر حضرتلرینك ترجمهٔ حال عالیلرینی مختص اولدیغی علمده یکانه استادمز نجیب عاصم بك افندی قرداشمز مفصلاً یازدیلر. متننك اهتمام تامله تصحیحنی ولسان عثمانی‌یه نقلنی مع الافتخار ادا ایلین « محمد ولد » حقیر دخی اشبو کتابك ماهیتی حقنده بیانات آتیه‌یی علاوه ایله قبل المطالعه بعض اصول اوزرینه قارئین کرامك نظر تدقیقنی جلب ایتمك ایسته‌یور :

« محاکمة اللغتین » حضرت امیر فاضلك الك صوك و « فلسفهٔ لغویه » و « ادبیات حقیقیه » اربابنجه الك مهم اثر بی نظیریدر. بو اثرك کرك بالاصاله وکرك بالتبعیه حاوی اولدیغی حقایقی تفصیل ایتمك عادتا بو کتابی بتمامها تکرار ایله‌مك ایله حاصل اوله جغندن موضوعاتنه عائد شوراده بعض اشارات درج ایله اکتفا ایدلدی :

١ — عجم زبانی ایله تورك دیلنك هانکیسی دها فصیح و بلیغ ،

هانکیسی دها واسع ، هانکیسی دها صنایع لفظیه ومعنویه‌یه ال ویرشلی اولدیغنی محاکمه ایدوب ترکجه‌نك جهات معروضه وسائره‌ده فارسی‌یه رجحاننی ناقابل تعریض برصورتده اثبات ایله‌مشدرکه فلسفهٔ لغویه وموازنهٔ السنه اربابی عندنده حضرت امیرکبی برمحقق بی‌نظیرك افکار موشکافانه‌سی جداً مهمدر . [١]

٢ — کندیسنك عربجه وعجمجه‌ده‌کی وقوف تامنی براهین مقنعه ایله سرد ایله‌مشدر بوده حضرت امیرك حیات ادبیسی حقنده شك وشبهه‌دن عاری موضح برترجمهٔ حالیدر .

٣ — زماننده‌کی الکزیده ترك وعجم شاعرلرینك شیخ واستادی اوله‌سی وجمله‌سی آثار ادبیه‌لرینی کندیسنه کوستروب تصحیح ایتدیرمه‌سی ومباحثات ادبیه ایچون حکم تعیین اولنمه‌سی جهتلری دخی او دورده‌کی ادبیاته نوایی طورینك صورت تأثیری حقنده برفکر مخصوص ویرر .

٤ — بومیانده عجم وترك ادوار ادبیه‌سی ایله بو ایکی قومك مشاهیر شعراسی مسلکی حقنده معلومات مفیده واردر .

٥ — برقومك سیاسةً وادباً تکملی لساننی اصلاح وتعمیمه متوقف اولدیغی سلطان حسین بیقرا وامیر علیشیر نزدنده تحقق ایله‌مش برحکمت قطعیه اولمغله پادشاه بالذات ترك لساننده دیوان وسائر آثار ترتیب بیوروب ترکجه شعر سویله‌ینلری دخی پك بیوك احسانلره مستغرق ایله‌مشدر. امیر کبیر ایسه پادشاهنك اثرینه اقتفا ایله بو اوغورده فعلاً ابراز مساعی ایله‌مکله ثمراتی‌ده بحقٍ اقتطاف ایدلمشدر. بوتشبثلری

---

[١] علمای لسانك بوکون میدان وضوحه چیقاردیغی بعض اصوله مغایر اولان افکار ومحاکمات کتابك اهمیت عمومیه‌سنه باغیشلانیر خطیئاتدندر .

ادبیات عثمانیه‌نك بیله مبدأ ترقیسی اولدیغی واودورده دولت عثمانیه ایله ارتباطات سیاسیه‌لرینه پك بیوك یاردیم ایلدیکی ادبا و سیاسیونمزك معلومیدر ایشته (محاکمة اللغتین) ك اسباب تألیفندن الڭ مهم برسبب‌ده بودرکه بوبابده غایت قیمتدار مطالعات عالیه واردر .

٦ — نواینك شعر وانشاده التزام ایلدیکی مسلك حقنده معلومات کافیه واردر. حضرت امیرك مسلکی ادبیات عثمانیه‌ده ایکی عصر قدر حکمفرما اولدیغندن بوجهت دخی ادبامزجه معلومات مهمه‌دن معدوددر .

٧ — ترك دیلی وفلسفهٔ لغویه اربابی دخی الفاظندن برخیلی استفاده ایلرلر .

٨ — شعر وانشاده حضرت امیرکیملرك آثارینی سرمشق اتخاذ ایلدیکی بیلینیر .

ایشته قارئین کرامه شو معلومات مجمله‌یی درپیش ایدرك بوکتاب حکمت نصابی قرائت ایدرسه اهمیتی اووقت میدانه چیقار .

بوکتابك لسانمزه نقلی اثناسنده مراجعت ایدیلان (لغات ترکیه) شونلردر :

١ الادراك للسان الاتراك — لابی حیان الاندلسی « استانبولده باصلمشدر » .

٢ ترجمان ترکی وعربی — ٧٠٠ مبادیسنده قونیه‌ده یازلمش اولان برنسخه‌سی اوروپاده باصلمشدر . مؤلفی معلوم دکلدر

٣ التحفة الزکیه فی اللغة الترکیه — غیرمطبوعدر . مؤلفی مجهولدر .

[بوکتابك اوچی‌ده غایت محققانه یازلمش وقواعد ترکیه‌یی دخی حاوی بولنمشدر]

٤ چغتای لغتی — شیخ سلیمان البخاری‌نك اثریدر « استانبولده باصلمشدر » .

محاكمة اللغتين

مؤلفی

امیر کبیر علی شیر نوائی

عثمانلیجه‌یه ناقلی

چاکر آل محمد ابن مولانا ولد

غرهٔ محرم الحرام سنه ١٣١٥

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الحمدلله امتازالانسان على سائرالمخلوقات بشرف النطق والبيان واظهر من عذوبة لسانه وحلاوة بيانه سكرالشكر وشهدالشهود والامتنان

(رباعی)

ای سوزله قیلن بنای کونه آغاز   انسانی اراده ایلین محرم راز
چون کن فیکون لوحنه اولقله طراز   ایتدك آنی جمله دن سخنله ممتاز

سبحان الله ! نه قدرت کامله در کیم انسانه (خمرت طينة آدم بيدى اربعين صباحاً) آیت کریمه سی مضمونی اوزره (علم الاسماء کلها) قابلیتی ویردی . وآنی (المتکلم) اسمی مظهری قیلدی . اودخی بو مظهریت شرفیله جمیع مخلوقاته سرافراز اولدی . وبو تشریف ایله جمله سندن امتیاز بولدی .

(رباعی)

وقتا که بوعالمی یاراتدی معبود   بالجمله مکوناته بخش ایتدی وجود
انسان ایدی مقصود که اولدی موجود   انسانلردن ده فخرعالم مقصود

برمتکلمدرکه عرب فصحاسی بلاغت کلبانکنی سپهر کاشنندن آشیردیغی هنکامده آنك بلبل نطق (اناافصح) ترنمی ایله انلری زبان بست ودعوانری آوازه سین یره پست قیلدی .

(رباعی)

اول دم که نه عالم وار ایدی نه آدم   قدرت الی قیلمه مشدی بونقشی رقم
اورمشدی نبی خلقت ذاتندن دم   منطوقی ایدی (کنت نبیاً) فافهم

وصلی الله علیه وآله الطیبین واصحابه الطاهرین وسلم تسلیماً کثیراً کثیراً

تکلم اهلی خرمنینك خوشه چینی وسوزدر ثمینی مخزنینك امینی ونظم کلستانی‌نك عندلیب نغمه سرایی یعنی علی‌شیر المتخلص بالنوایی «غفر ذنوبه وستر عیوبه» بویله عرض قیلارکیم: سوز بر در درکیم آنك دریاسی کوکل در. کوکل برلوحدرکیم جامع معانیٔ جزؤوکلدر. نیته‌کیم کوهر دریادن غواص واسطه‌سیله جلوه نما اولور. وآنك قیمتی دخی جوهر شناسان نزدنده اعتلا بولور. کذلك لؤلوی سخن دخی کوکلدن نطق شرفنه صاحب اختصاص وسیله‌سیله کدارش وآرایش کوستر. وقیمتی دخی مرتبه‌سنه نظرله انتشر واشتهار بولور.

اینجو وارکیم‌هان مفرح ایچون ... صاتیلر بردرمله برمثقال
کوشوار ملوك اولورسه اکر ... ویریلیر ملك قیمتی اموال

مقادنجه جوهر قیمتنك بر درهمدن یوز بیك دیناره قدر مراتبی واردر. کذلك:

سوز برجوهرکه قیمتینك ... شرحنده‌در اهل نطق عاجز
ادناسی اولورمضر ومهلك ... اعلاسی اولور مسیح معجز

منطوقنجه سوز درینك تفاوتی جوهردنده بی‌غایت ومرتبه‌سی بی‌نهایتدر. اول رتبه‌که لطیفندن اولمش بدنلره روح ایریشور وکثیفندن جسم ذی حیاته زهر هلاهل خاصیتی ظهور ایدر. الحاصل کلامك تنوعی تعقلدن بیرون وتصوردن افزوندر. اکر مبالغه‌سزجه اجمال یوزندن قلم سورولسه واحتصار جانبندن رقم اورولسه یتمش ایکی فرقه‌نك تکلمنه دلالت ایلمك اوزره بوعدد مقدارینه بلوغنده شبهه وتردد متصور دکلدر.

بواجمالك تفصیلی شویله‌درکه: ربع مسکونك هر بری اقلیمنده نیچه کشور وهر کشورده نیچه شهر وقصبه وکوی وهرصحراده نیچه کروه کروه صحرانشین قبیله وهرطاغده نیچه طوائف وار. هرجماعتك الفاظی وهرکروهك لهجه‌سی دیکرینه مغایر ودیکرلرنده کورولمین خصوصیتله متمیزدر. حتی برمحلده بولنان سباع وبهایمك تویلری وآواز وخروشلری‌بیله دیکر موقعده‌کی حیواناته مماثل دکلدر. الفاظ وعبارتدن مراد معنی ومذکور مخلوقاتك وجودندن مقصود انسان دینیلن مظهر معانی وبیان اولدیغنه کوره موضوع بحثمز انسانلر اوله‌جقدر. اویله‌ایسه سوزك بیانه وکلامك داستانه کله‌لم:

بالاده سرد اولنان بونجه متنوع شهر وقرا وجبال وصحرا ومشجر ودریا

خصنیناك ثبوتی ادای معنی ضمننده ایجادالفاظ ایچون لسانه مالکدر . جمله‌سندن عرب دیلی فصاحت آیینی ایله ممتاز و بلاغت تزیینی ایله معجزه طرازدرکه بو بابده هیچ برلسان اهلنك اعتراضی یوقدر . زیرا ملك علام جل وعلا حضرتلرینك کلام معجز نظامی اول دیل ایله نازل ورسول علیه‌الصلوة والسلامك احادیث سعادت انجامی اول لفظله وارد اولمشدر . واولیای کبار ومشایخ عالی مقدارکه پك چوق حقایق ومعارف نشر ایله‌مشلر ومعانی زیبالرینه تقریر دیبالرینی کیدیرمشلردر . اول فرخنده عبارت واول خجسته الفاظ واشارت ایله واقع اولمشدر . الله الله ! . اول روضهٔ روح افزاده نه‌نضارت واول کلشن دل آساده نه‌راحت نمایاندرکه باغبانی (وانزلنا من المعصرات ماءً ثجاجاً لنخرج به حباً ونباتاً وجناتٍ الفافاً) آیت کریمه‌سیله تکلم قیلار وعندلیب خوش نواسی نبوت بیانی ورسالت نغمه والحانی ایله سرود کوستریر . جملهٔ طیورندن بری (لوکشف الغطاء ماازددت یقیناً) اداسی ایله ترنم نهایتنه ایرر . وسائر قوشلری ولایت اظهاری وهدایت آثارندن نوای ارشاد آیین وصدای رشاد تلقین اظهار ایلر .

(بیت)

وار اولدقچه جهان باغی بوکلشن میوه‌دار اولسون
حریمی عندلیبانده بوکلبانك وار اولسون

عربجه‌دن صوکره اصل ومعتبر عد اولنان اوچ دیل واردرکه اول دیللرك جوهر عباراتی قائلینك اندام اداسنه زیوردر . وبونلرك فروعی پك چوقدر . اما ترکی وفارسی وهندی اصل دیللرك منشأیدرکه نوح پیغمبرك اوغللری اولان یافث وسام وحامه منتهی اولور . بواجمالك تفصیلی شویله‌درکه : نوح علیه‌السلام طوفانك تشویرندن نجات وانك مهلکه‌سندن حیات بولدیغی هنکامده عالم معموره‌سنده بشر جنسندن آثار وانسان نوعندن نمودار قالمامشدی . یافثی — که اهل تواریخ « ابوالترك » ذیه یازارلر — خطاملکنه کوندردی . وسامی — که « ابوالفرس » تعبیر ایدرلر — ایران وتورانك وسطنده والی قیلدی . وحامی — که « ابوالهند » دیرورلر — هندستان بلادینه کوندردی . بواوچ پیغمبر زاده‌نك اولاد واتباعی ذکر اولنان ممالکه یاییلوب تکثر ایلدیلر . ابوالترك اولان « یافث » حقنده اهل تاریخ بالاتفاق دیمشلردرکه :

مشاراليه نبوت تاجيله سرافراز ورسالت منصبيله قرداشلرندن ممتاز اولدی . بواوچ دیل بواوچ ذاتك اولاد واتباعی اردسنده شایع اولدی . حام ، نوح عليه‌السلامه بی‌ادبلك قیلدیغی جهتدن بد دعالرینه مظهر اولمش ایدی . بوسببدن بیاض رنکی سیاهه مبدل اولوب ولسانی شکسته‌لك ظاهر قیلوب فصاحت وبلاغت حلیه‌سندن عاری قالدی . هند کشوری اهالیسی اولان اولاد واتباعنك چهره‌لری دخی اطفال مکتبك مسوده دفتری کبی شبکون ودیللری اطفالك قیریق قلمی مثللی ادای دیکرله تحریر وتقریر قدرتندن عاجز وزبون قالدیلر . کذلك سیاهابه ایله روی اوراقه یوزلری قاره‌سی کبی نقش‌ایلدکلری تسویدی ولسانلری کبی شکسته قلملریله ادای مافی‌البال قیلدقلری صحایفی کندیلرندن باشقه کیمسه بیلمز . واول پای کلاغ آسا اشکالی اول سواداهلندن ماعدا کیمسه اوقومز وفهم قیلمز .

چونکیم عربی دیل ومقال ایله کلام وهندی الفاظ ایله کذاف نافرجام‌بری غایت شرف وعلومنزلتدن وبری نهایت‌دنو مرتبه‌دن‌طولانی ارادن چیقدیلر . بوصورتده ترکی الفاظ ایله مقصود اداسی وعبارت فارسی ایله کلامك معناسی باقی قالدی .

اویله معلوم اولیورکه ترك (سارت) [١] دن دها تیز فهم وبلند ادراك وخلقتی دها صاف وپاك اوله‌رق خلق اولنمشدر . سارت دخی تعقل وعلمده ترکدن دها دقیق وکمال وفضل وفکرنده دها عمیق ظهوره کلمشدر . بوحال ترکلرك صدق وصفا وخلوص‌نیتلرندن وسارتلرك علوم وفنون‌وحکمتندن ظاهردر .

ولکن هرایکیسنك دیللرنده‌کی کمال ونقصان حیثیتلرندن طولانی بینلرنده فاحش تفاوتلر کورولور . یعنی الفاظ وعباراتك ترتیب ووضعنده ترك سارته فائق کلمشدر وکندی لساننده نکات‌واشاراته عائد الفاظه مزیتلر کوسترمشدرکه ان‌شاءالله مبحث مخصوصنده مذکوراوله‌جقدر . ترکك ملایمت طبعینك سارتدن افزون اولمه‌سنه بوندن دها واضح‌دلیل وبوندن دها لایق شاهد اوله‌بیلرمی‌که : بوایکی طائفه‌نك کنجی واختیاری بلکه اعلادن ادنایه قدر اره‌لرنده علی‌السویه

[١] اصلی‌فرس اولدیغی‌حالده ترکستانده متوطن‌اولان قبائل وعشایردر . (تات) و (تاجك) دخی دیرلر .

اختلاط اولوب یکدیکرلریله آمیزش وکفت وکذارلری جاری وبربرلرینك همسنك تکلم وکفتاری ایکن وینه سارت ارەسنده اهل طبع ودانش وزمرۀ علم وایقان وبینش پك چوق اولوب ترك ایلنده ایسه بالنسبه اجلاف وسادەدل خلق دها چوق اولدیغی حالده ترکك بیوکدن کوچکنه وعملەدن بکنەقدر جملەسی سارت دیلندن بهرەمنددرلر. برصورتده که امورخسیسه‌لرینه وارنجه یه‌قدر قونوشیورلر. ایچلرنده فصاحت وبلاغتله متکلم اولانلری ده آزدکلدر. نته‌کیم لسان فارسی ایله انشاد اشعار ایدن برچوق ترك شعراسی کورولور. اماسارت قومنك اراذلندن اشرافنه وعامیسندن دانشمندینه قدر هیچ بریسی ترك دیلیله تکلم قیله‌مزلر. تکلم اولنانك معناسنی دخی بیلمزلر. اکریوزده بلکه بیکده بری بودیلی اوکره‌نوب ده سویله‌سه‌بیله هرترك انك سارت اولدیغنی بیلیر. بوصورتده ترك دیلیله تکلمه هوسکار اولان برسارت کندی سوزیله کندی رسوایلغنه کندیسی اقرارایتمش اولور. ترکك اصل خلقتده سارتدن طبعی ملایم اولدیغنه بوندن دها بوالعجب شاهد یوقدر. هیچ بریسی بومدعامزك مقابلنده دم اوره‌مز. سارتلرك باجمعهم ترك عبارتنك اداسنده عاجز اوله‌لری ضروویدر. چونکه ترك الفاظنك واضعی پك چوق کره مبالغه اظهاری ضمننده جزؤی مفهومات ایچون الفاظ وضع قیلمشدرکه برصاحب وقوف ظاهر قیلمدقچه قولایجه تسلیم ایدلمز. مثلا: چیکریماك (اویقوقاچمق ، سهر) دومسایماق (طوموشمق ، صودورتمق ، حدتندن صورتی صارقیدوب اوتورمق) اوموتمق (اومق ، مأمول ایتمك) اوساتماق (اوصاتمق) ایکیرماك (کتان کبی شیلری اکیرمك) ایکارماك (دونمك ، تعقیب ایتمك ، حکمفرما اولمق) تاریقماق (طاریلمق ، دلتنك اولمق) آلداماق (آلداتمق) ارعاداماق (مکروحیله ایله برآدم اوزرنده اجرای نفوذ ایتمك) ایشانماك (اینانمق . اعتقاد ، اعتماد) ایکلانماك (اکلنمك ، توقف ، اشتغال) ایلانماق (دونمك ، دور ، کردش) ایکرانماك (ایکرنمك) آوونماق (م) قستاماق (عجله ، سرعت) قینامق (ذم وشماتت) قوزغالماق (قیملدانمق ، حرکت ، تموج) ساورولماق (صاورولمق) قیمانماق (قیملدامق ، حس ایتمك) قیزغانمق (قیصقانمق) سیلانماق (صاییلمق ، حرمت وتعظیم اولنمق) تانالامق (تفریق ایتمك ، سچمك) قیمردامق (قیملده‌مق) سیرپماك (سرپمك) سیرماماك (صیپیروب آلمق ، چکوب آلمق) سیغریقماق (سیوشمك ، صیریلوب قاچمق) سیغیناق (صیغنمق) یالیناق (شعله‌باش اولمق) مونکلانماق (بوکانمق ، بوکالمق ،

غملنمك) ايـنداماك (اونلەمك ، چاغرمق ، دعوت) تيركاماك (صورمق ، تحسس) تيوراماك (ايكنه ايله برشى ديكمك ، سيورى برشيله دورتمك) قنكعايتمق (زينفيلەدەمق) شعالداماق (شاقيردەمق) سينكراماك (هينچقره هينچقره سسزجه آغلامق) يشذماق (يشەمق) ايسقارماق(تخطر وتخيل ايتمك) كونكرانمك (حدنى حدتلى ميرلدانمق) سوخرانمق (صوقرانمق) سيپاماق (صيوامق، برآدمك آرقەسنى اوخشامق) قرالاماق (تسويدەمشق) سوركانمك (سوروكانمك، مبتذل اولمق) كوينانمك (بهانەوتعلل ايتمك) اينكرانمك (ايچنى چكەچكە اغلامق)مونغايمق (مأيوس قالمق، تأثر) كوروكساماك(كورەجكى كلمك) بوشورغانمق (تأثر، تضجع) بوخسلاماق (اضطراب وخلجانله بوغونش كبى برحالەكلمك) كيركينمك(كوكينمك ؛ سوكادامك(اضطرابدن قورتولمقدن صوكره ديكلنمك) بوسماق (طوزاق قورمق، انفعال ايدوب كيتمك) بورمك(بورمق) تورماك (دورمك) تامشيماق (طاملەطاملە صوايچمك) سيپقارماق(سوزدرمك، صوزدرق صوايچمك) جوركانمك(چوركنمك، قيوريمق) اورتنماك (قوزيمق) سيزغورماق (صيزيرمق) جوپروتماق (چيرشديرمك ، تبشديرمك) جيرغاماق (ذوق سورمك) سنكورماك (هضم طعام) كوندالاتماك (يووارلاتمق. ايغنى بوقاغولەمق) كومورماك (كميرمك) كونكوردامك (اختيارلەمق . وجودە كوشكلك طارى اولمق) دوپتولماق (جمع كثيرطوپلانمق) چيدامق (قتلانمق ، تحمل ايتمك) توزماك (دوزمك) قازغانماق (قزانمق) قيچيغلاماق (قيحقلامق) كانكيراماك (كگرەلشمك) يادماق (يادرعمق، اجتناب ايتمك) قذماق(ميخلەمق) كوندورماك (ياقمق) سوندورمك(٥) سوقلانماق (صوغوقلانمق) [١] مقاصد غريبه اداسنه دلالت ايدن اشبو يوز لفظ مقابلنده لسان فارسيده كلمات وضع ايدلمەمشدر حال بوكه حين تكلمده انسان بونلرك جملەسنه محتاج اولور. بونلرك پك چوغنك معناسنى تجملەتفهيم ايتمك قابل اولەمز . بعضيسى اكلادلمق ايستەنيلسه برلفظك افهامى ايچون اوزون برجملهٔ مركبه يايمق لازم كلير كه انددخى كلمات عربيه استعمال ايدرك حقيقت مفادى تصوير ايدلەبيلير.

---

[١] متندەكى لغات مسرودە ايچندە برقاچنك معناسنه دسترس اولەمديغمزدن تاچراثبت ايدەمدك . نونەايچون ايسه بوقدرى كافيدر . بوقدرجق برتفسير ايله لغتك قوت اصليەسى تظاهر ايتمز . برلغت ايچون برقاچ شواهد ايله برخيلى توضيحات ويرمليدركه حقيقتى اكلاشيلسون. اكادە بوراسى مساعد دكلدر .

ترکجه‌ده دها بویله فارسی مقابلی اولمین الفاظ پك چوقدر. ازجمله اشبو تسطیر ایدیلن یوز لفظك برقاچنی توضیح ایده‌م که خصمه‌ز مقابله‌ده الزام اولسون . وسائرلرینی بوکا قیاس قیلسون اکابر شعرادن بعضلری (می) تعریفنده مبالغه قیلدقلری معلومدر . بو برقاعدهٔ مرعیه‌در که می ایچمك اصولنده خیلی سوزلر بولوب نهایتسز ظرافتلر اظهار قیلارلر. ازجمله (سیپقارمق) لفظیدرکه بوبابده بوندن زیاده مبالغه اوله‌منز . ترکجه نظمده شومطلع کورولور

ساقیا توت باده‌کیم برلحظه اوزومدین بارای

شرط بوکیم هرنچه توتسانك لبالب سیپقارای [١]

عجبا بو (سیپقارای) مضمونك سرفه‌لزوم حس ایدلدکده فارسی شعرده نه چاره قیلارلر . و(تامشیاق) که غایتله ذوق ونشئه‌دن طولایی بردن بره ایچمیوب لذت آله آله یعنی یوطوم یوطوم ایچر. بومعنای غریبك اداسی خصوصنده شومطلع واردر:

ساقی چوایچیب منکا توتار قوش تامشی تامشی آنی قیلای نوش [٢]

(بوخساماق) لفظنك اداسنده ترك بومطلعی دیمشدر :

عجراند وهیدا بوخساب مین بیلا آلمان نیتای

بی‌علاجیم دور قوپوب دیرفناغه عزم ایتای [٣]

فارسی کوی ترکبکلر ومیرزاده‌لر بو (بوخساماق) ی لسان فارسی ایله ادا ایله‌مك دیله‌سه‌لر نه‌تدبیر قیلارلر . شعرك بنا ومداری عشقه راجعدر. عاشقلقده اغلامقدن دها دائمی الوقوع برحالت یوقدر . آغلامه‌نك‌ده انواعی وار . (ییغلامسیناق) حقنده ترك بویله دیمشدر :

زاهد عشقین دیسه‌که قیلغای فاش ییغلامسینوروکوزیکا کیلمای یاش [٤]

[١] ساقی ! باده‌ویرکه برلحظه عقل واندیشه‌دن دور اولوب راحت ایده‌یم. عم ده هرویردیکك لبالب باده‌لری امه‌امه سوزه سوزه ایچمك شرطیله ....

[٢] ساقی ایچوب‌ده ایکنجی قدحله دخی بنی نشوه‌سنه تشریك ایلدیکی وقت بن‌ده اوقدحی کمال التذاذله یوطوم یوطوم ایچه‌یم .

[٣] هجران غمیله بوغوله‌جق برحاله کلدم . نه‌تدبیر ایده‌جکمی بیله‌میورم . نیم علاجم یوقدر. باری قالقوب ـ غم عالمدن تجرید ایدن ـ دیرفنا بخشایه عزیمت ایلیه‌یم

[٤] زاهد عشقنی اعلان ایلمك قصد ایتسه اغلامسینور یعنی جعلی بکا کوستراما کوزینه یاش کلمز .

(اینکراماك)و(سینکراماك) که درد ایله کیزلیجه یاواش یاواش آغلامقدر. آرالرنده بك آز برتفاوت واردر . شومطلع ایکیسنیده جامعدر :

ایستاسام دور اهلیدین عشقینکنی پنهان ایلاماك
کیجه‌لار که اینکراماك دور عادتیم که سینکراماك [١]

فارسیده بومضمونی مفید برکلمه اولمزسه شاعر نه‌چاره قیلار. آغلامه‌نك مبالغه‌لیسی مقامنده ایراد ایدیلن (سیقتاماق) مفادینی ترك شویولده ادا ایدییور :

اول آی که کوله کوله قیراغلاتی‌مینی   ییغلاتی‌مینی دیمای که سیقتاتی‌مینی[٢]

یوکسك سسله اعتدالك فوقنده آشوب ایله آغله‌مغه (اوکورماك) دیرلرکه اومعنی بومطلعده مذکوردر :

ایشیم تاغ اوزره هرکون اشك سیلابینی سورماك دور
فراق آشوبیدین هردم بولوت ینکلیغ اوکورماك دور[٣]

مادام‌که (اوکورماك) مقابلی اوله‌رق لسان فارسیده لفظ یوقدر عجم شاعری بویله برغریب مضمونك اداسندن محرومدر . اغلامق انواعندن اولان بو (اوکورماك) ك مقابلنده دخی (ایخکیرمك) واردرکه اوده اینجه سسله کریان اولمق دیمکدر . لفظ مرقوم ترك دیلنده بونوع ترکیبله ادا قیلنمشدر :

چرخ ظلمیداکه بوغزومنی قیریب ییغلارمین
ایکیرور چرخ اورر ایخکیریب ییغلارمین [٤]

کرچه اغلامغه (های های) لفظنی علاوه خصوصنده شعرای عجم کندیلرینی ترك شعراسنه تشریك ایدرلرسه‌ده بولفظده فی‌الاصل ترکی اسلوبدر. فقیرك بومقطعی مشهوردر :

---

[١] عشقکی خلقه افشا ایلەمەمك قصدیله کیجه‌لری عادتم کاه اینجمی چکه چکه ، کاه هینجقیره هینجقیره سسزجه اغلامقدر .

[٢] کوله‌کوله بنی نزدینه تقریب ایدن اوآی چهره‌لی کوزل بنی اغلاتدی دیمم . بلکه هجوم یأسله طیقانمق حالنه کتیردی .

[٣] طاغلرده سیلاب سرشکمه جابجا جریان ویرمك وهردم غم فرقتله سحاب رعدانکیزکبی الك یوکسك سسله هایقیرمق معتادم اولمشدر .

[٤] فلکك مظالمندن طولایی بوینمی بوکوب ایکی‌طرفه چیرپینیر واینجه‌سسله حزین حزین اغلارم .

نوایی اول کل اوچون های های ییغلامه کوپ
کەهی دیکونچـه نی کلبن نی غنجـه نی کل بار [١]

الفاظ ترکیەده (قیمسانمق) و (قیزغانمق) صورتنده ایکی لفظ غریب دخی واردرکه بوبیتده ادا ایدلمشلردر :

عذارینك نی آچارغه قیمسا نورمین ونی ایل کورما کیکاقیزغانورمین [٢]

عجم شاعرلری ایشته بوقدر کوزل برمضمونك اداسندن محروملردر . عاشقك ایاغنه باتان دیکنەآنلر (خار) دیرلر . اما دهاموئم اولان (چوکور) انلرك لساننده یوقدر . ترکجەده شویولده ادا ایدلمشدر :

چوکورلار کیم سینینك یولو نكدا تیور الیش ایاغیم غه
چیکیب اول کوی کردین سرمەتارتارمین قاراغیم غه [٣]

عاشقه معشوقك نظارەسی میسر اولنجه طزیق عشقده عاشقك نیازجهتندن معشوقه (تیموزمه) سی یعنی حزین حزین نكران اولەسی پك مناسب ایشدر . حال بوکه بولفظ انلرده یوقدر . ترکجەده شویولده ادا ایدلمشدر :

توکادور قانیمی هردم کوزلارینك باقیب تورروب
کیم نیچه یوزومکا باقفایسین بیراقدین تیلموروب [٤]

ترك دیلندەکی (یاسانمق) لغتنه بدل سارت لساننده هرنەقدر (آراسته ، ارایش) لفظلری وار ایسەده (بیزانماك) مقابلنده برتعبیرلری کورلیور . حال بوکه بزنمك یاسانمغك مبالغەسیدر . ترکار شویولده ادا ایدرلر :

---

[١] نوایی ! اوکل ایچون فریادکه سربستی ویرەرك اویله پك چوق های های اغلامه . که اویله (هی) دیيه جان آتەجق . فدای حیات ایدەجك نه کل اغاجی ، نه غنجه ، نه کل واردر .

[٢] یوزکدن پردەیی آچمغه تشوق ایدرم . فقط باشقەسنك کورمەسنەده قیصقانیرم .

[٣] راه کویکده ایاغیمه باتان چوکورلری چیقاروب خاك کویکه سورەرك بعده کوزومه سورمه کبی چکرم .

[٤] « نه وقته قدر بکا اوزاقدن اویله محزون محزون باقەجقسك » دیيه متصل کوزلرك بکا باقەرق قانیمی اچمکدەدر .

ایرور بس چوحسن و ملاحت سنکا
یاسانماك بزانماك نی حاجت سنکا [١]

خوبلرك کوزلریله قاشلری اراسنده کی عضوه (قبغ = قپاق) دیرلر. فارسیده بوعضوك آدی یوقدر. کوزلرك وصفنده کی برمثنویده شویله دینلمشدر:

مینکز لاری کل کل مژه لاری خار قاباغلاری کینك کینك آغیزلاری تار [٢]

کذلك اطوارعشقده آغلامق انواعنده آه ایله کوزدن خون کرم نثار ایتمك مهم اساسلردندر. ترکلر (دم) ی شمشکه و آهی ییلدیرمه نسبتله شویله برمضمون ادا ایتمشلردر:

فراقینك ایچره اولوس اوتاما ککا ای ماهیم
چاقیندورر میم و ایلدیر مدورر آهیم [٣]

سارت دیلنده (بلك = خال) کبی متین ومعتبر برشیئه آدقویمه مشلردر. ترکلر بوتعریفی بویولده ادا ایله مشلردر:

آیینك کیم آل اینکیندامینك یاراتی
بویی بیرله ساچینی تینك یاراتی [٤]

الحاصل انلرك اداسنده تقصیر قیلدقلری الفاظه برر برر تعرض قیلینه جق اولسه سوز اوزار. زیرا پك چوقدر. کذلك بالجمله ارباب طبع عندنده روشن ومجموع فصحا نزدنده مبرهندرکه شعرده تجنیس وایهام پك چوقدر. بوفرخنده عبارت وخجسته الفاظ واشارتده ترك دیلینك پك چوق تجنیس آمیز لفظی

---

[١] کفایت ایدر بوملاحت سکا اوزنمك بزنمك نه حاجت سکا
(یاسانمق) اعضای وجودینی تطهیر وتزیین (بزنمك) بزلرله یعنی قماشلرله کندینی طونانمق

[٢] چهره لری کل، کرپیکلری دیکن کبیدر. کوز قاپاقلری واسع وآغزلری طاردر.

[٣] بوبیت سقامتدن خالی دکلدر. لغتلر (چاقین) ی ده ییلدیرم معناسنه کوستریبورلر. حال بوکه (چاقین) رعد (ایلدیرم) برق اولمق لازم کلیر. وبوصورتده مصرع ثانی دخی (میمدر ایلدیرم وهم چاقیندورر آهیم) اولوب برق کلرنك شرابه ورعد غلغله بخشا آه جانکاهه تشبیه ایدلمش اولور.

[٤] جانانمك چهره سنده بك یارادان الله: بویی ایله صاچینی ده دنك یاراتمشدر.

وابهام انگیز نکته‌سی وار درکه نظمه موجب زیب وزینت وباعث تکلف وصنعتدر . مثلا (آت) لفظی کبی‌که برمعناسی علم یعنی نام . دیگری مرکب یعنی اسب ، دیگری امردر یعنی (طاشی و یا اوقی. آت) دیدکلری کبی ؛ بوتجنیس شوقطعه‌ده جمع ایدلمشدر :

چون پری وحوردر آتینك بیکیم　　سرعت ایچره دیو دور آتینك بیکیم
هر خدنکی کیم اولوس آندین قاچار　　ناتوان جانیم ساری آتینك بیکیم [١]

بوایکی بیت تجنیس تام مثاللرندندر . بونوع شعر ترك شعراسنه خاصدر . سارتده یوقدر . ترکلر بوکا (تویوغ) [٢] دیرلرکه تعریفی (میزان‌الاوزان) [٣] نامنده‌کی عروضده یازلمشدر . (ایت) لفظنده دخی بویولده اوچ معنی موجوددر :

ای‌رقیب اوزنی انکا توتسانك همایت　　بیزکارحم آیلاب آتینك کوییدین ایت
کرچه باردو زخچه عشقینك شعله‌سی　　بیزنی‌اوزایلکینك‌بیله‌اول‌ساری‌ایت[٤]

(توش ـ دوش . یان ، یاق) کبی بی نهایه الفاظده بویولده اوچ معنی موجوددر . درت معنانی حاوی اولان برخیلی لفظ دخی بولنه‌بیلیر . (بار) لفظی کبی که (موجود ، وارمق مصدرندن امر ، یوك ، میوه) معنالرینی جامعدر . (ساغین) لفظی کبی بش معناسی اولان کلمه‌لرده واردر. صاغینمق

[١] بکم ! مادام‌که اسمك (حور) و (پری) دییه سویلنیور . مادام‌که آتك دخی دیو کبی برسیر سریعه مالکدر . اویله ایسه خلقك حذر ایدوب قاچدیغی نه‌قدر اوقکز وارایسه بنم جان ناتوانم جانبنه آتکز .

[٢] تجمك رباعیسی مقامنده ترکك برنوع وزن ملیسیدرکه اکثریا اوچ ویادرت مصراعنك قافیه‌سنده جناس تام بولنور [٣] اشارتلی اولان (میزان الاوزان) بومثللی اوزان ملیه‌یی حاوی دیمك اولدیغندن بزجه اهمیت‌عظیمه‌سی واردر . [قارئین کرامز ایچنده بوکتابی بیانلر وار ایسه بزی‌ده مستفید بیورمه‌لری لسانمز نامنه رجا اولنور .]

[٤] ای رقیب اکرسن کندیکی جانانك کوپکلرندن عد ایدیورسه‌ك بزه‌ده رحم ایدوب انك کویی خلقی میانه ادخال ایله . هرنه‌قدر عشقك تابش وحرارتی جهنمدن نشان ویررسه‌ده سن هیچ حذر ایتمیوب بزی کندی الکله اول‌جهته آتی‌ویر .

مصدرندن امردرکه یاد ایت دیمکدر ، سودلی قویون آدیدر — صاغمال :
عشقك مستلك ومجنونلق و بیارلغنه‌ده علی‌الانفراد (ساغین) اطلاقی صحیحدر.
(توز) ده بویله‌در. اوق ونیزه‌کبی شیلره توز — دوز دیرلر. هموار اولان
دشته دخی دوزدیرلر . طوغری آدمه‌ده دوزدیرلر. سازی دوزمکلك بوننده
امر دخی بولفظله ادا قیلینیر . ایکی کشی اره‌سنده موافقت حاصل ایله‌مت‌ده
دوزمکله توصیف اولنور. اسباب‌مجلسی دخی دوز دیه امرویریلیر .(کوك)
لفظی‌ده برقاچ معنایله استعمال ایدرلر . برنجیسی آسمان ، ایکنجیسی آهنك ،
اوچنجیسی کوك‌کنارینك ماویلکی، دردنجیسی چیوی. بشنجیسی سبزه واوقك
چوبی معنالرینه‌در . بومثللی اوچ درت ودها زیاده معنی افاده ایدن الفاظ
ترکجه‌ده پك چوقدر . الفاظ فارسیه‌ده اوقدر یوقدر . معروف و مجهول
صورتنده بولنان واوی و یائی قافیه‌لر فارسی اشعارده ایکی حرکه‌دن زیاده
اولماز . واوی : خود ، دود، زور ، نورکبی . یائی : پیر ، شیرکبی . ترکی
الفاظده بومعروف ومجهول حرکه‌لر واوی و یائی اولوق اوزره درت نوعی
بولنور .

واو معروفه — (اوت) آتش ، (اوت) مرور ایت

واومجهوله — (اوت) مثلا قمارجی‌یه قازانمق ایچون امردرکه استانبولده
(یوت) صورتیله استعمال ایدرلر. (اوت) مثلا قویون کله‌سنك‌قیللرینی آلاوده
پاك ایله‌مکلکه امردر . [١]

یائینك مثالی اوچ حرکه‌دن زیاده بولنماز . (بیز) نحن ، ما . (بیز) بز
ایپلکدن طوقونمش قماش کدلك (تیر) دیرمك ، دیو شیرمکدن امردر .
آندن انجه تلفظ اولنان (تیر) عرق ، خوی ، ترمعناسنه . دها رقیق تلفظ
اولنان (تیر) اوق معناسنه اوچ حرکه ایله وضع قیلینان بونوع پك‌چوق‌الفاظ
حالا شایعدر . کذلك نیجه حروفه عباره وسعتی . بلکه قافیه سهولتی ایچون
مشارکت ویرمشلردرکه الف ایله ها اراسنده‌کی مشارکت بوقبیلدندر . مثلا
(آرا) لفظی (سرا) و (درا) ایله‌ده قافیه اولور ، (سره) ، (دره)
ایله‌ده تقفیه قیلینیر . کذلك (یدا) لفظی‌ده هم (صدا) هم (باده) ایله
مقفا اولور .

[١] تطویلدن احترازاً بعض امثله‌نك مقدار کافیسی یازیلوب باقیسی اسقاط
ایدلدی . ایسته‌ین متنه مراجعت بیوره بیلیر .

واو ایله ضمه ارەسندەده بونوع مشارکت واردر . (ایرور) لفظی (حر) ، (در) ایله ، کذلك (غرور) ، (ضرور) ایله تقفیه ایدلمك جائزدر . یاایله کسرەده دخی مشارکت واردر . (آغیر) و (باغیر) الفاظی هم (صادر)و(قادر) ایله ، همده (تأخیر)و(تغییر) ایلەقافیه قیلنسەاولور.

ایشته الفاظ فارسیەده بونوع سهولتلر یوقدر . بوالفاظك واضعلری چوق کلمەده جزئیاته تعرض قیلوب غریب مضمون ومفهوملر ایچون الفاظ وضع قیلمشلردر . نتەکیم بالاده ایراد ایدیلن بعض مصادرده مرور ایلدی . کذلك (بیکولوك = یەیینتی) دیدیکمز هرنوع مطعومات خصوصنده سارتخلقینك پك‌چوغی بلکه جملەسی هم (یتك) نی ، هم (ایچمك) ی (خوردنی) لفظی ایلەادا ایدرلر . بیوك وکوچوك قرداشك هرایکیسنەده انلر (برادر) دیرلر. ترکلر بیوکنه (اغا) ، کوچوکنه (اینی) دیرلر . انلر بیوك وکوچوك قیز قرداشه (خواهر) دیرلر. ترکلر بیوکنه (ایکاچی) ، کوچوکنه (سینکیل) دیرلر . ترکلر بابانك قرداشنه (اپاغه) وانانك قرداشنه (طغایی = دایی) دیرلر . انلر هیچ برینه اسم تعیین قیلمیوب عربجەسی اولان (عم‌وخال) ی استعمال ایدرلر. (کوکلتاش = سودقرداش) ی و(انکه = اتا ، پدر)و (اینکه ـ ینکه) یی‌ده ترکجه اولەرق سویلرلر . (آق‌اوی) دیدیکمز چادره (خرکاه) دیبورلرسەده (تونکلوك ، اوزون ، تورلوغ ، باسروغ ، جیغ ؛ قنات، کوزنك، اوغ ، باغیش، بوساغه)کبی اجزای سائرەسنك چوغنی ترك دیلیلەسویلرلر. (آو) و (قوش)که سلاطینك آداب ورسومندەهربری باشقه باشقه ایشدر . ایکیسنەده (شکار) دیرلر . اك باشلیجه آو (کییك) در . ترك انك ارککنه (هونه) ودیشیسنه(قلجاقجی) دیر . کذلك(سویقون = صیغین) ك ارککنه (بوغو) ، دیشیسنه (مرل) دیرلر . سارت (آهو ، کوزن) دن باشقه برشی دیمز . اك مهم آولردن بری‌ده طوموز آو یدر . آنك‌ده ارککنه (قابان) دیشیسنه (میکچین) یاوروسنه (چوربه) دیرلر. سارت جملەسنی (خوك ، کراز) لفظیله یاد ایدر . کذلك قوش شکارلری میانده مقرر ومشهور (ایلباسون اوردك) در . سارت ایلباسونی بیلمز . ترکلر اوردکك ارککنه (سونه) ، دیشیسنه(بورچین)دیرلر. سارت‌بوکاده آد قویمیوب ارککنه ودیشیسنه (مرغابی) دیرلر . قوشجیلر عندنده (جورکه ، ایرکه ، سوقتور ، الەباش ، چاقرقنات ، تیمورقنات ، الدلغه ،

آلەپكە ، باغچال) كبی اوردكك انواعی یتمشـه بالغ اولیور . سـارت بونلرك جملەسنه (مرغابی) دییور . بر برندن تمیزی ایجـاب ایدرسه ترکجه اسملرینی سویلەمكه مجبورلردر . (توبوچاق ، ارغوماق ، یكه ، یابو ، تتو) كبی بر جمله آت انواعنك دخی ترکجه اسملرینی سـویلرلر . آتك یاشلرینك دخی برچوغنی ترکجەسویلرلر. یالكز بر(قولون — قولوك)ه (كره) دیرلر.ماعداسی اولان (طی ، غونان ، دونان ، تولان ، چیرغا ، لانغه) كبی كلمـاتی فصحای فرس ترکجه اولەرق سـویلرلر . اما پك چوقلری بونیده بیلمزلر ، آتك اكرینـه (زین) دییورلرسەده (جبلكر ، حنا ، توقوم ، جارلیغ ، اولارچاغ ، غنجوغه ، جیلبور ، قوسقون ، قانتار ، توفك ، توقه) كبی برچوغنی ترکجه سـویلرلر . كذلك قمچی‌یه (تازیانه) دیدكلری حالده (بولدورکه) سیله (جوبجورغه) سینی ترکجه سـو یلرلر . (جبه ، جوشن ، كوهه ، قالغـاندورق ، قاریجی ، كیچیم ، آهه) كبی آلات جنك اسملرینیده ترکجه سویلرلر . البسهٔ معروفەدن (دستار ، قالپـاق ، نوروزی ، توپی ، شـیرداغ ، دكله ، یلك ، یاغلیغ ، تیرلیك ، قور) مثللی شـیلرك جملەسنیده ترك دیلیله سـویلرلر . مأكولات قسمندەدخی مثلا قویونك اگرچه بعض اعضاسـنك فارسی اسمی وار ایسـەده آرقەنك آشـیقلی ایلیكك یان كمیكنك قبورغەنك چكه كمیكنك اورته ایلیكك ، غرتلاغك اسمنی ترکجه سویلرلر . ینەیمك انواعندن قایناق ، قاتلامه ، بولاماج ، توروت ، اولەبه ، مانتو ، قویماغ ، اورکەمج كبی برچوق اسـامیی ترکجه قوللانیرلر . (قمیز ، سورمه ، باخوم ، بوزه) كبی مسكرات انواعنیده ترکجه سو یلرلر . (تاتماج ، اوماج ، كومج ، تالغان) ی‌ده ترکجه سویلرلر. بومثللی جزئیات ایله اشتغال قیلنسـه فوق‌العاده چوق بولنور . بنـاءً علیه بزکلیـات جهتنه سوق كلام ایدەلم :

لسان‌عربك اصطلاحات صرفیەسی ابوابی اردسنده (مفاعله) بابی واردرکه ایكی كشینك فعلی میانده مشـترك برصیغەدن عبارتدر . (معارضه ، مقابله ، مشاعره ، مكالمه) كبی برباب مستقلدر . فارسی كویلر بونجه فصاحت وبلاغت دعواسیله برابر بویله برفائدهٔ عظیمەدن محروملردر . اما ترك بلغاسی مصدره بر (ش) علاوەسیله بوفائدەیی حاصل ایلەمشـلردر : چاپیشمق = محاربه ، تاپیشمق = مقاسمه . قوچشـمق = معانقه . اوپشمك = ملاثمه ـ كبی . كرچكـدن سزاوار تحسـیندرکه بوصیغەنك واضـعی اولان عزیزلر بویله

برکوزل اساس ایله سارتلر اوزرینه برامتیاز مخصوص کسب ایله‌مشلردر . صرف عربی اصطلاحنده ایکی مفعول آلان فعللر واردرکه اوده کلیتلی ومعتبر براساسدر . آندن‌ده‌سارتلر محرومدر . ترکلر ایسه اکادخی اك کوزل برادا ایله‌متابعت‌ایله‌مشلردر . مثلا عربجه‌ده (اعطیت زیداً درهماً - زیده درهمی ویردم) دینیلیر. ویرن ذات‌ویریلن درهمی ویردیکی زیده‌بر (اعطاء) فعلیله ادا ایتمش اولیور. شوقدر وارکه عربلر بومقصدی‌اوچ کلمه ایله افهام ایدیورلر. اما ترکلر سیغه‌یه همان برحرف آرتیرمقله ضمائر فعلیه ایله برابر بوبابه مماثل غایت مختصر ومفید براصل وجوده کتیرمشلردر یوکورت یوروت . قیلدورت . یاشورت — کیزله‌ت . چیقارت کبی . منصب و یاهنر و یاصنعتك اظهاری ایچون بعض الفاظك اخرینه (چی) لفظی کتیررلرکه بوده فارسیده یوقدر . بلکه انلرقسم اعظمنی ترکجه‌اوله‌رق سویلرلر . (قورچی ، سوچی الخ) کبی . ترکلرك ینه برنوع عباره‌لری واردرکه برایشی تحقیق جهتیله اولیوب بلکه ظن وحدسله برشخصه نسبت ایدرلر (بارغودیك وار یجیلین . یارغودیك آمرجیلین ، یاخود آمرجه‌سنه الخ) کبی . بوتعبیرده فارسیده مفقوددر . بعض اصولك اواخرینه بر (ج) ـ دها طوغریسی خفیفلرده بر(کج) ، ثقیللرده بر (غاج) ـ علاوه ایله اوکلمه‌دن سرعت مثللی برمعنا مراد ایدرلر . (یتکاج ایریشنجه . ایتکاج — سویله‌نجه) کبی . بعض الفاظك آخرینه بر (ر) علاوه ایدوب اندن سعی ومبالغه اراده ایدرلر . (بیله‌کور ، قیله‌کور) کبی [١] بررنك ویاصفتك مبالغه‌سی ایچون اوصفتی ادا ایدن کلمه‌نك ایلك حرفی عقبنجه بر (پ) ویا (م) علاوه ایدرلر . آپ آق ، قاپ قاره ، کوم‌کوك ، بوم بوزکبی [٢] .

کذلك بعض الفاظه (ول) علاوه ایدوب سلاطینك رزم وبزم اسبابندن بعضلرینه صفت معینه قیلارلر . قراول - عسکر بکجیسی . چنداول = دمدار . یساول - = یاساقچی وامثالی کبی . کلمه‌نك اخرینه بر (ل) علاوه ایتمکله موصوفنك اوصفتده رسوخنی اراده ایدرلر (قهال ، یاسال، قبال) الخ کبی .

---

[١] و [٢] کذلك بونلرده دخی مزیدانك تعریفنده خطا واردر . اما بوکبی اوفاق خطالر ارباب لسانه ظاهردر .

الحاصل تورك دیلنده بومثللی دقایق پك چوق اولدیغی حالده بوکونه قدر هیچ کیمسه حقیقت لسانیه‌مزی ملاحظه قیلمدیغندن مستور قالمشدر . ترکك بی‌هنر خرظریف کنجلری قولایدر زعمیله لسان فارسی ایله شعر سویله‌مکه مشغول اولیورلر . حقیقت حالده اکر کوزلجه ملاحظه قیلینه‌جق اولورسه مادام‌که تورك دیلنده بورتبه وسعت ومیدان بلاغتنده بودرجه فسحت واردر . لازم کلیورکه بولسانده هرنوع سخن کذارلق وفصیح کفتارلق ونظم سازلق وفسانه پردازلق دها مکمل اوله . وفی‌الواقع مکملدر . مادام‌که ترك دیلینك جامعیتی بونجه دلائل ایله ثابت اولدی . مناسب اولان اول ایدی‌که ترکده ظهوره کلن ارباب طبیعت لیاقت وطبیعتلری آثارینی کندی دیللری طورورکن باشقه لسان ایله وجوده کتیرمه‌ملی ایدی . اکر هر ایکی لسان ایله سخنسرالغه قابلیتلری وارایسه کندی لسانلرنده دهاچوق آثار ادبیه وجوده کتیرملی ایدی . اکر دها متجاوز حرکتده بولنورلرسه باری ایکی لسانده بیله مساوی برصورتده ایراد نظم ایلملیلر ایدی . یوقسه احتمالی یوقدرکه ترك شعراسی بالجمله ترکجه نظمه مقتدر اولدیغی حالده بالالتزام سارت دیلیله سویلیوب‌ده ترکجه سویله‌میه‌لر . بلکه اك طوغریسی ترکجه نظم انشادینه مقتدر دکللردر . اکر نظم ایده‌جك اولسه‌لر بعینه سارتلرك ترکجه شعری کبی فصیح ترکلرك حضورنده اوقومغه مقتدر اوله‌مازلر . اوقوسه‌لر هرلفظرنده یوزعیب بولنور وهرترکیبلرینه یوز اعتراض وارد اولور . مسرودا‌تمزدن شو حقیقت نمایان اولیورکم بودیلده غریب الفاظ وادا چوقدر . بونی خوش آینده برصورتده ترتیب ودلنشین برحالده ترکیب ایله‌مك دشواردر . مبتدی شاعرلرك طبعی ترك شعرینی دشوارلقله نظم ایتمکدن دلتنك ومتنفر اولور . وآسانتر اولان جهته میل قیلار . دیمك‌که مبتدی برقاچ کره بویولده طبعنی تجربه قیلوب طبعی خوی قیلمش ومعتاد طبعنی قویوب‌ده غیر معتاد جهتنه میل ایله‌مه‌سی متعذر اولمشدر . کذلك ارباب اقتدار دخی عموم نوهوسلرك فارسی شعر سویله‌مکه میل واشتغالنی کورور ، جمهورك مائل اولدیغی طریقدن چیقمغی مناسب کورمیوب اوده بویوله سالك اولور . کذلك مبتدینك عادتندندرکه نتیجهٔ طبعی اولان شعر کندی نزدنده محبوب اولمغله زادهٔ طبعنی بوفن اربابنه عرض ایله‌مك دیلر . حال بوکه بوفن اهلی فارسی کویلر اولوب ترك دیلندن بهره‌مند اوله‌ملریله مبتدینك طبعی ترکجه جانبندن اعراض ایدوب بوفن اربابی

اولان فارسی دانلر جهتنه میل کوسترر . وبومیلی سببیله اشعار فارسیه‌یه کسب انتساب ایدوب اوده بوزمره‌دن اولور . نته کیم زمانمزده اویله اولمشدر .

الحاصل ترکجه‌نك فارسی‌یه بودرجه رجحانی ونفس‌الامرده بونجه دقت ووسعتی ظاهر ایکن هرنه‌سببله اولورسه اولسون ترك دیلنده سخن‌سرالق شایع‌دکلدی . وکتمان نهانخانه‌سینه دوشمشدی . بلکه متروك‌اولمغه یاقلاشمشدی . بوخاکسارك اوائل صباوتده آغیزحقه‌سندن براز جوهر ظاهر اولمغه‌باشلامش ایسه‌ده اول کوهرلر هنوزنظم سلکنه کیرمه‌مش ایدی . فقط ضمیر دریاسندن نظم سلکینه چکیلن جوهرلر طبع غواصینك سعی ایله اغز ساحلنه کلمکه باشلادیغی نمایان اولیوردی . بناءً علیه بیان ایدیلن قاعده وجهله طبعم فرسی جهتنه میل‌ایلدی . سن شعوره قدم باصدیغمده حق‌سبحانه وتعالی حضرتلرینك طبعمه بخش ایلدیکی غرابت پرستلك میل ذاتیسی ودقت ودشوار پسندلك آرزوی جبلیسی ایله ترك لسانه دخی اعتبار ایلدمکلکی لازم کورنجه نظرمه اون‌سکزبیك عالمدن واسع برعالم متجلی اولدی . افلاك تسعه‌دن عالی اولان زیب وزینت سپهری طبعمه معلوم اولدی . درلری کواکب کوهرلرندن رخشنده‌تر اولان فضل ورفعت مخزنی بکا منکشف اولدی . کللری سپهر اخترندن دها رخشان ، حریمی اطرافی بیکانه ایاغی ایرشمکدن مصون ، اجناس غرائب اغیارك الی دکمکدن مأمون برکاشنه مصادف اولدم . فقط مخزنینك حامیسی اولان اژدرلری خونخوار وکالر ینك خاری بی‌حدوشمار ایدی . یعنی بوعالمره وصول‌ومحصولندن التقاط مأمول همان‌ممتنع‌الحصول درجه‌سنده‌ایدی . ایشته بوسببدن طولایی بکاظاهر اولدی‌که خردمندان ارباب‌طبیعت بواژدرلرك نیشترنیشی خوفیله بومخزندن بهره‌المقسزین کذر ایتمشلر ونظم خیلینك کلدسته بندلری بودیکنلرك سرزنشی خوفندن ناشی بوکاشندن بزم اسلوبمزجه بردمت یابمه‌دن یوله روان اولمشلردر . اما بوطریقده بنم همتم عالی وطبعم لاابالی اولمغله بوعالمی براقوب کیتمدی . بلکه تماشاسنه‌ده طویمدی . اول‌عالم فضاسنده طبعم سپاهی ترکتازه باشلادی . ومرغ خیالم بلند پروازلقلر کوستردی . اول کنج جواهرندن‌صراف ضمیرم‌قیمتدار بی‌نهایه لعل‌ودرثمین‌الدی . اول‌کاشن‌زیاحیننددن کوکل کاچینی حد وغایتسز نکهت‌دار کل ویاسمن طوپلادی . الحاصل بومواهب ایله غنالر وبوغنایم ایله استغنالر میسر اولنجه بونلرك ثمره‌سی اولان کالر ابنای روزکاره نثراولق اوزره بی‌نهایه‌آچیلمغه باشلادی انلردن‌بری (غرایب‌الصغر)

دیوانیدرکه کوچك یاشمده تقریرمدن کذارش وتحریرمدن نکارش بولمشدر . غریبی‌معانی‌یه البسهٔ غریبه اکساودرون عرفانی اول غریبستان آتشیله سوزان ایلدم. کذلك بری‌ده (نوادرالشباب) دیوانیدرکه اوائل جوانیده کلك بیانمدن نمایش دیوانه وآرایش بوستانه کیرمشدر . واول نوادر تماشاسندن دن نوجوانی‌یه غوغا صالمش وجوانان‌شهرك کوکلندن‌آرام وقراری المشمدر. بری‌ده (بدایع‌الوسط) دیوانیدرکه اواسط عمرمده خامهٔ خیالم انك زیورنه نقشبندلك وزینتینه سحر پیوندلك قیلمشدرکه اول بدایع واسطه‌سیله شیدا کوکللر ابوابی سنکپارهٔ عشق ایله دق ایدوب اول‌جهته‌آفت‌وفتنه‌آتشنی ایصال ایله‌مشمدر . دیکری (فوائدالکبر) دیوانیدرکه اواخر حیاتمده خامهٔ تخیلم انی رشك نکار خانهٔ چین وغیرت خلدبرین قیلمشدرکه انده‌پیران ادبه زلال فوائد ایصال وآتش هوسلرینی ماءالحیات نصایح‌ایله تسکین ایله‌مشمدر . بودرت‌دیوانك آوازهٔ شهرتی ربع مسکونه ایرشدیردکدن صوکره خمسه‌نویسلر ایله دخی پنجه‌لشدم . (حیرةالابرار) باغنده طبع کللر آچدقده شیخ نظامینك روحی (مخزن‌الاسرار) دن باشمه درلر صاچمشدر . (فرهاد وشیرین) شبستانه خیالم یوزطوتدقده امیرخسروك نفس‌پاکی (شیرین وخسرو) آتشندن چراغمی اویاندیرمشدر . (لیلی ومجنون) وادیسنده عشقم پویه اوردقده خواجو همت (کوهرنامه) سندن شهریمه جوهرلر کوندرمشدر . (سبعهٔ سیاره) رصدینی ضمیرم باغلادقده اشرف (هفت پیکر) ینك یدی حوری لقاسنی بکا پیشکش ایچون احضار ایله‌مشدر . (سداسکندری) اساسنی مهندس خاطرم طرح ایلدکده حضرت مخدوم [١] (خردنامه) قلعه‌سندن کوس اصلاح وامداد چالمشدر . بوخمسه شغلندن دخی فراغت بولدقدن صوکره تخیلم کیتی نوردینی سلاطین تاریخی دشتنه صالدم . نامه سوادی ظلمتندن (زبدةالتواریخ) اداسنی دوزمکله سلاطینك مرده نامیلرینی بوآب حیوان ایله زنده قیلدم . (نسایم‌المحبه) نفحه‌تینی بیاندن کلکم فیض رسان اولدقله اولیاءالله مقدس ارواحی فیضندن عالم طولمشدر . (لسان‌الطیر) الحانیله ترنم قیلدیغمده حقیقت اسرارینی قوش دیلی اشارتیله مجاز صورتنده کوسترمشمدر . (نثراللآلی) خزانی ترجمه‌سنه واصل اولدوغمده (نظم الجواهر) ایله ابکار معانی حله‌لرینی ترصیع قیلدم .

---

[١] حضرت مخدوم سامی مولانا جامی نورالله قبره

(میزان‌الاوزان) بحرلرنده غواص اولدوغمده اول معیار ایله نصیر طوسینك نقصانی میدانه چیقاردم . فارسی سحرسازلر وپهلوی افسانه پردازلرك اوراق آراسته واجزاپیراسته قیلدقلری نیجه وادیده بن‌دخی برخیلی رسائله قلم‌سورمش ومکاتیبه رقم اورمشمدرکه برمرشد دانا حکم عدالت نقطه‌سندن نظر ایتسه واولکی فارسی ایله صوکره‌کی ترکی لطائف ودقایق موازنه ومقایسه قیلسه هرایکیسنك مرتبه‌سنی تعیین اوانده امیدم اولدرکه بنم آثار ترکیه‌مك مرتبه‌سی باشده بولنه‌جغی درکار وطوتدیغم وادینك کوکبه‌سی اعلا درجه‌دن باشقه محلی بکنمیه‌جکی آشکاردر . بوسوزلرمدن خصم بویله بیلمسون ومدعی بویولده کمان قیلمسون‌که بنم طبیعتم ترك لسانـه ملایم دوشدیکی ایچون تعریفنده مبالغه قیلارم وفارسی زبانـه مناسبتم دها آزاولدیغی ایچون ردنده مبالغه اظهارایلرم. حال‌بوکه فرسی الفاظ استیفاسنی واول عبارتك استقصاسنی کیمسه بندن زیاده قیله‌مز وصلاح وفسادینی بندن دها ای بیله‌مز . زیرا کلشن عمرمك تازه بهارینك طراوت چاغی وحیاتم روضه‌سنك نورس سبزه زارینك نزاهتی وقتی‌که اون‌بشدن قرق یاشـمه قدردر . ایشـه بواوانده انسان زمره‌سنك بلبل طبعی هرکل جمالنه شیفته وروحی پروانه‌سی هرشمع حسننه فریفته اولور . بودورده بردلبرك حسن ونازینی ویا کندی عشق ونیازینی شرح ایلمك نوجوانان شعرا ایچون پك‌چوق‌واقع اولور. انسان بواوانده یاغزلپردازلغه اوغراشیر ویاغزلیات اوقومقله مشتغل‌بولنور . اوقومغه‌لایق اولان دواوین‌ایچنده بوفقیرك مطالعه‌سیله مشتغل اولدیغی همان یوق کبیدر . بالتخصیص عشق ودرد اهلینـك راهبر وپیشروی (امیرخسرو دهلوی) دیوانی‌کیم عاشقلقده درد ونیاز وسوز وکداز طریقنی اومنتشر قیلدی وانك‌مشعلهٔ عشقندن بوتیره عام‌خاکدانه بوپرتوپایلدی. ینه حقیقت اهلینك سرخیـل وسرافرازی (خواجه حافظ شـیرازی) نکات واسراری‌که انفاسی روح‌القدسدن نشان ویرر وروح‌الله انفاسندن اثرینشدیرر. ینه بوفقیرك پیری واستادی وطریقت اهلینك صاحب ارشادی جمیع اهل‌اللهك مقتدا وشیخ‌الاسـلامی حضرت مخدومی نورالملة والدین مولانا عبدالرحمن جامی (قدس‌سره) نك روح پرور لطـایفی وروح کسـتر ظرایفی کیم‌انك هرغزلی عالی‌شـان ورفیع المکاندرکه هرلفظ قیمتداری درثمیندن دهـا آبدار وحرقتده لعل آتشـیندن برق کرداردر . بلاده مذکور اولان ایکی عزیزك کلام معجز نظـامندن دخی حضرت مخدومك کلامنده چاشنی ونصیب اولوب کندیلرینـك

کمالات ونهایت حالاتی دخی بوکا اضافه قیلینجه هذاشیٔ عجیب مرتبه‌سنه بالغ
ولشدر . ایشته بواعاظمك دیواننی پك‌چوق کره‌لر مطالعه ایله‌مشم . ب...
نوعنی خاطرده طوتمشمدر . قصیده وغزللرینك غرایب ولطایفنی بیلیرم بلکه
كغریب ولطیفلرینه نظیره‌بیله‌سویله‌مشمدر. ازجمله امیرخسروك (دریای‌ابرار)ی
ول‌قدر مشهوردر که مشارالیه حضرتلری بیله « دیوانمده یوز بیکدن زیاده
ولان غزلیاتم وقصاید ومثنویلرمك ابیاتی اکر صحیفهٔ عالمدن سیلنسه ودوران
صفحه‌سندن محو اولسه‌ده یالکز بو قصیده‌م قالسه آندن قدرت شاعرانه‌مك
ستیفاسی وافی وبوفن اربابی ایچون فضائلمه بردلیل کافیدر . » بیورمشلردر .
مطلع مشهوری شودر :

کوش شه خالی وبانك غلغلش دردسرست
هرکه قانع شد بخشك وترشه بحرو برست

بوشعره ملاجامی حضرتلری (لجة الاسرار) نامنده برنظیره یازمشلردرکه
مطلعی بودر :

کنکر ایوان شه‌کنز کاخ کیوان برترست
رخنهادان کش بدیوار حصار دین درست

حقا که اکر اودریای ابرار ایسه بوده ابر بهاردر . مرتبه‌ده آندن بلند
معارفده آندن فائده‌منددر . برصورتده‌که آنك اوستنه سایه صاله‌بیلیر وباشنه
درافشانلق قیله بیلیر . فقیر بو ایکی بزرکوار عالی مقداره نیاز مندلك وکدالق
طریقیله تبعیت قیلوب (تحفة الافکار) ی یازدم که مطلعی بودر :

آتشین لعلی‌که تاج خسروانرا زیورست
اخکری بهر خیال خام پختن درسرست

بوشعره نیجه معنی انکیز عبارات وتعمیه آمیز اشارات وضع قیلمشمدرکه
بوفن اهلینك ماهرلری تسلیم ایلمکده‌درلر . بوبابده‌تردد ایدن‌اولورسه‌حضرت
مخدومك (بهارستان) آدلی بهارستان‌حیات‌ونکارستان نجاتنه مراجعت‌ایلسون .
آنده قصیده‌مك مطلعی برای استشهاد تسطیرو (بو منشور دولت سپهر طاقنه
آصیلسه یری وار وبوطغرای سعادتی مشتری بوینه آویزه قیلسه سزاوار
افتخاردر .) بولنده تقدیر بیورلشدر . کتاب مزبورك محل مذکورینه

مراجعت اولنورسه شو ایراد ایتدیکم سوزلری حضرت مخدومك تعریفند ناقص بولورسك . کذلك خلاق معانی خاقانی شیروانینك تنظیر ایلدیک امیر خسروك :

دلم طفلست وپیرعشق استاد زباندانش
سواد الوجه سبق ومسکنت کنج دبستانش

مطلعلی و (مرأت الصفا) نامنده کی قصیده‌سی ـ که حضرت مخدوم مکر طرفندن :

معلم کیست عشق وکنج خاموشی دبستانش
سبق نادانی ودانادلم طفل سبق خوانش

مطلعی و (جلاءالروح) عنوانیله‌تنظیر ایدلمشدر ـ طرف فقیرانه‌مدن دخی

معلم عشق وپیر عقل دان طفل سبق خوانش
بی تأدیب طفل اینك فلك شد چرخ کردانش

مطلعی و (نسیم الخلد) سرلوحه‌سی ایله تنظیر ایدلمشدر . بوقصیده‌یه‌ده پك چوق معانی کوهری‌درج وعمر نقدی‌خرج ایدلمشدر . کذلك (روح‌القدس قصیده‌سنی بلند آوازه قیلوب قدسیلر روحنی آنك شوقیله تروتازه ایلدم ک مطلعی بودر :

زهی بخامهٔ قدرت مصور اشیا
هزار نقش عجب هرزمان ازو پیدا

(عین الحیات) قصیده‌سنی‌دخی‌وجوده کتیروب ارباب غفلتك‌مرده بدنلرینا تازه حیات بخش ایلدم . مطلعی شودر :

حاجبان شب چوشا دروان سودا افکنند
جلوه درخیل بتان ماه سیا افکنند

(منهاج النجاة) قصیده‌سنده دخی هدایت طریقنی تعریف ونجات شهراهنی توصیف ایلدم . مطلعی بودر :

زهی از شمع رویت چشم مردم کشته نورانی
جهانرا مردم چشم آمدی ازعین انسانی

(قوت القلوب) قصیده‌سنی کلکم ثبت ایلدکده راه حقیقتده بولنان قلوب
عیفه اربابنه اول قوتدن قوت ایرشمشدر . مطلعی بودر :

جها نکه مرحلهٔ تنك شاهراه فناست
درومساز اقامت که راه شاه وکداست

بوالتی قصیده حمد ونعت وثناوموعظت واهل تصوف وحقیقت لسانیله یازلش
طاقم اسرار ومعرفتدر .
کذلك ظاهر شعراسی طریقنده (فصول اربعه) نامیله موسوم درت قصیده‌م
اردرکه درت فصلك خاصیتی اثری کبی ربع مسکونه شایع اولمشدر . قصیده
ددانك چابکسواری وزمانینك بی نظیر سخن کذاری اولان استاد عالی شان
واجه کلیم الدین سلیمان مشهور قصیدهٔ مصنعه‌سنی ترتیبه وضع خامه قیلوب اون
کزده اتمام ایله‌مشدر . واقعا برنظم وجوده کتیرمشدرکه ارباب نظم آنك
مقنده حیران وتأملنده سرکرداندر . ترصیع صنعتی کیم مطعدن باشقه بیتده
یلمز . واقعا بوقصیده‌نك مستخرج مطلعی راستدر . فقط اصل مطلعده اولکی
صرعك برلفظنده تخلف قیلنمشدر . مطلع بودر :

صفای صفوت رویت بریخت آب بهار
هوای جنت کویت به بیخت مشك تتار

بومطلعی تنظیره اوغراشان برچوق سخنور ونظم کسترلر عاقبت سیلیٔ حرمانه
وغرامشلردر . فقیرك نظیره‌مك مطلعی شودر :

چنان وزید ببوستان نسیم فصل بهار
کزان رسید بیاران شمیم وصل نکار

بصارت اهلی ملاحظه قیلسه‌لر بیلیرلرکه بومطلع عیبدن مبرا واعتراضدن
معرا برصورتده ترصیع واقع اولمشدر . ینه بونوع شعرك تأکید ومبالغه‌سی
یعنی بوبابده‌کی قوت طبعمك اثباتی ایچون برر رباعی دخی دیمشمدرکه (خلیل بن
احمد) رباعی قاعده‌سنی وضع قیلدیغندن بری ترصیع صنعتنده رباعی سویلندیکی
ایشیدلمه‌مشدر بلکه یوقدر . رباعی شودر :

ای روی تو کوکب جهان آرایی وی بوی تو اشهب روان آسایی
بی موی تو یارب چنان فرسایی کیسوی توچون شب فغان افزایی

جمیع سخن آرالر ونظم پیرالر نظرنده مستحسن ومطبوع اولان خواجه حافظ طورنده التی بیك بیتدن زیاده بر دیوان ترتیب ایله‌مشمدرکه اکثری حافظك شعرینه ، بعضیسی غزل طورینك مخترعی اولان حضرت شیخ مصلح الدن سعدی‌یه ، بعضیسی عشق آتشکده‌سنك شعله انکیزی ودرد غریب خانه‌سینك اشك ریزی اولان امیر خسروه ، بعضیسی کمال اوجینك مهرلامعی وعزیزان مذکوره حالاتنك جامعی اولان حضرت جامی‌یه نظیره واقع اولمشدر . اشبو دیوانم میان خلقده شایع وروزکار اهلینك طبعلری اوجهته راجعدر . وآنده کوناکون دلکش ادالر ودلپذیر معنالر جمع ایدلمشدرکه تفصیلی بکا مناسب دکلدر . مقطعات ، رباعیات ، مثنوی ، تاریخ ، لغز کبی اصناف نظم آنده جمع ایدلمشدر . بش یوزه قریب اولان معمیاتك چوغی حضرت مخدوم سامینك مبارك نظرلرندن کچوب آنلرك اصلاح وتحسینلری شرفنی کسب ایله‌دکدن صوکره خامه‌مدن روزکار صفحه‌سینه یازلمش وقلم لیل ونهاراوراقنده نقش قیلنمشدر . بونلردن‌ده باشقه اوان شبابمده‌پك چوق شعرده سحرساز ونظمده فسون پرداز شعرانك شیرین اشعاری ورنکین ابیاتندن اللی بیکدن زیاده‌سنی حفظ ایلدم وآنلرك ذوق وحالاتندن کندیمی متسلی قیلدم . وهر شعرك صلاح وفسادینی تأمل ایدوب نیجه مخفی دقایقه‌مطلع اولدم . فارسی‌الفاظك عیب وهنرینی ملاحظه بابنده طبعم مشکلات چکمز . بلکه اول وادینك‌قطعی اثناسنده روندهٔ کلکمك تیزکاملقده قدم اورمدیغی یر تصورایدلمز . ممالك عالمده‌فضل وکمال اهلنك مصر معظمی وسواد اعظمی اولان خراسان ملکنده اوتوز ییلدن افزون وقرق ییلدن دون برمدت‌جسیمه‌ده‌بتون شعرای شیرین کلام وفصحای واجب‌الاحترام هرهانکی معنایی کیم روی‌اوراقه نقش ایله‌مشسه بنم مجلسمه کتیروب حك واصلاح التماسین قیلمقده‌درلر . بن دخی‌خاطرمه کلن نکته‌یی اضافه‌ایلدیکمده کمال انصافله تسلیم ایله‌مکده درلر . تسلیمدن ابا قیلانلره دخی ایراد دلائلله ایضاح مرام ایلدیکمده قبول‌قیلوب‌کندیلرینی شاکروممنون‌بیلیرلر . نیجه معانی‌اهلی‌خرده‌دانلر ودقایق اربابی دقیق بیانلر انوری وسلمانك شعرنده هربری بر جانبی طوتوب یکدیکرینی اقناع والزام ایلیه‌مدکلرندن برای محاکمه بوفقیره کتیره‌رك هرنه صورتده حکم ویرمشسه‌م مسلم طوتمه‌لریله مناقشه‌لری برطرف اولمشدر . کذلك غزلده میر شاهی ایله مولانا کاتبینك ومثنویده شیخ نظامی ایله امیر خسرو دهلوینك موازنه‌سی بابنده دخی بویولده مراجعتلر پك چوق واقع اولمشدر .

هپسندن دها عالی سند بودرکه حضرت ارشادپناهی [ملاجامی] نورمرقده نوراً
جنابلرینك لسان فارسیده کندیلرینه تفوق ایده‌جك برادیب تصور اولنمز . حال
بویله ایکن برچوق کتب ورسائل وغزلیات وقصائد ـ که معانی کوهرلرینی نظم
سلکنه ادخال ایدر وضمیر نهانخانه‌سندن انجمن تماشاکاهنه جلوه ویرر ایدیلر ـ
التفات واعتقاد طریقیله اولا مسوده‌سنی بوفقیره ویرووب « بو اوراقی باشدن
اشاغی اوقو خاطریکه هرنه کلیرسه علاوه ایت » بیوررلر وبکا کشف واشارت
اولنان معانی‌یی علاوه ایلدیکمده عند شریفلرنده مستحسن دوشردی . بو دعوایه
دلیل بوکیم اوندن زیاده کتب ورسائلده اول حضرت بوفقیرك آدینی ذکر قیلوب
طبع وادراك وبوکا مماثل اوصافله فقیری یاد ایدرلر . ایشته بو قبول نظرلری
اثری اولق اوزره ارباب فضل وکمالك مجمعی وعلم وفضلك منبعی اولان سلطان
السلاطین سپهرآیین [١] صحبت وخدمتلرنده برقرندن زیاده بوفقیرك سوزومك
مرتبه‌سی رفیع ومقامك درجه‌سی وسیعدر . اوزمه سوزم جهتندن عظیم اعتبار
وسوزمه اوزم جهتندن هزاران پایه ومقدار ابراز بیورلشدر . مظهر لطف الهی
ومظهر انوار حقایق نامتناهی اولوب فرخنده ضمیری علوم کوهرینك دریاسی
وخجسته خاطری خاکسار بنده‌لر ذاتینك کیمیاسی بولنان سلطان السلاطین
حضورنده طائفهٔ ادبانك اصطلاح وقواعدندن بحث اولسه مخاطبلری بوفقیر ، فصاحت
وبلاغت اهلی نتائج طبعندن هرنه ذکر ایدلسه مشارالیهلری بوحقیر اولورم .
اول مقدار بوطوپراغك رتبه‌سنی فلکه یتیروب اول رتبه بوذره‌نك پایه‌سنی
کونشدن آشیردیلرکه کندیلرینك خرشید فیض طبعلرندن ظهور قیلوب وکندی
کوهرریز قلملرندن نکارش بولان وموضوعی کندی حالات شریفه‌لرینك صورت
کذارشنی حاوی بولنان رسالرنده بوبنده‌لرینی نظم طریقنك جمله بوعنده پك بیوك
توصیفلره سزاوار بیوروب (صاحب قرانلق) لقبیله سرافراز وبی‌مثل وانبازلق
وصفیله ممتاز قیلمشلردر . مقرردرکه طبع همایونلری مشکلات زمانك معیاری
وفرخنده ذهنلری دقایق عالمك حلالی وصاحب اسراریدر . بندهٔ خاکسار
اکرچه طوپراقدن آلچاق ایدم . اما اول کونشك تربیتیله رنکارنك کللر آچدم .
بوافکندهٔ بی اعتبار اکرچه ذره‌دن کمتر ایدم . اول سحاب فیوضك تقویتیله
کوناکون درلر صاچدم . دلسوز ابیاتم مناجات اهلنه آشوب وغوغا صالدی .
بزم افروز غزلیاتم خراباتیلری آه واویلایه دوشوردی . الحاصل فن ادبك فارسی

[١] سلطان حسین بایقرا حضرتلری

وترکی نظمنده بوفقیرك وقوفی ، بلکه مهارتی بونجه دلائل قویه وشواهدعظیمه ایله بررتبه ثابت وروشن اولمشدرکه اکر بوایکی لساندن هرهانکیسنی دیکرینه ترجیح قیله‌جق اولسه‌م ادبادن هیچ بریسی برهانمی رده مجال بوله‌مز . دها اوقدر برهانلرم وارکه آنلری سردوایضاحه بورساله‌نك حجمی مساعد دکلدر . بوقدرجغندن اکلاشیلیورکه بوایکی لسانك موازنه‌سنده ترکجه‌یی ترجیحم موافق نفس‌الامر اولوب غرضدن سالمدر . دیکر برجهت دها واردرکه سلطنت‌اسلامیه عرب خلفا وسلاطیننده ایکن فلك اول وقتده نظم دبیرینه عرب لسانیله جلوه ویردی . حسان ولقیط کبی ملك‌الکلام سخن‌کذارلر ومعنی آفرین‌فصاحت‌شعارلر پیدا اولدیلر . کندی لسانلریله نظم اداسنك یادینی ویردیلر . بومناسبتله سلاطین عربدن ابراهیم مهدی ، مأمون خلیفه ودها بونلردن باشقه سلاطین زاده لرغرا نظملردن قصایدسویلدیلر . وفوائد ظاهرقیلدیلر . ممالك اسلامیه‌نك بعض‌اقالیمنده سارت سلاطینی مستقل اولدقده اول مناسبتله فارسی کوی شعرا ظهورقیلدیلر . قصیده‌ده خاقانی وانوری وکمال اسماعیل وظهیر وسلیمان کبی . مثنویده استادفن فردوسی ونادر زمان شیخ نظامی وجادوی هند میرخسرو کبی . غزلده مخترع وقت شیخ مصلح الدین سعدی ویکانهٔ عصر خواجه حافظ‌شیرازی کبی ، بومناسبتله سارت سلاطینندن‌سلطان طغرل وشاه شجاع کبی عالی‌قدر پادشاهلر ورفیع مرتبه انجم سپاهلر رنکین ابیات وشیرین غزلیات سویلدیلر . کذلك ترك خانلری دخی مقام امارته کچدکده هلاکوخان وتیمورکورکان زماننده بدأ ایله فرزند خاقی شاهرخ سلطانك زمانی آخرینه قدر ترك لسانده‌ده شاعرلر ظهوره کلدی . وامرای ترکدن ده خوش طبع لسانلر وجود بولدی . شعرا سکاکی ، حیدر خوارزمی ، اتایی ، مقیمی ، یقینی ، امیری ، کدایی کبی . اما فارسیده مذکور اولان شعرا مقابلنده ترکده شاعر پیدا اولمدی . یالکز مولانا لطفی واردرکه ارباب طبع حضورنده اوقونمغه چسپان نیجه مطلعلری واردر :

اول که حسن ایتتی بهانه ایلنی شیدا قیلغالی
کوز کودیك قیلدی‌سینی‌اوزنی‌تماشا قیلغالی [١]

[١] اول که حسن ایتدی بهانه خلقی شیدا قیلمغه
قیلدی آیینه سنی کندین تماشا قیلمغه

اوجمله‌دندر . سلاطیندن دخی سارت امراسنه مقابل شاعر کوستریله‌مز .
یالکز ایچلرنده سلطان بابر قوت طبعنه دلالت ایدرکه شو مطلع انکدر :

نیجه یوزونك کوروب حیران بولایین
الهی مین سنکا قربان بولایین [١]

الحاصل بودوره قدر ترکده عرب وعجم قدر شاعر ظهور ایتمدی . وقتاکه
مملکت سلامتك برقسمی بودودمانك تخت سلطنته مربوط اولنجه اصالت بحرینك
درشاهواری . عدالت معدنینك کوهر عالی‌مقداری . سپهبدلك میدانینك سام نریمانی .
سرافرازلق تاجینك کوهر زیبنده‌سی . بزم سازلق سپهرینك اختر فرخنده‌سی .
جهاندارلق بزمینك اسکندر جمشید جاهی . جهانکیرلك نجمینك خرشید عالم پناهی .
رفعت جهانینك قلهٔ کردون خراشی . عدالت سپهرینك سحاب کوهر پاشی . فضل
وکمال حدقه‌سینك مردمك بیناسی . تکلم ومقال حدیقه‌سینك بلبل خوش نواسی .
السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان معز السلطنة والدنیا والدین ابوالمغازی
سلطان حسین بهادر :

کیم تا فلك آفاق اوزره دور قیلور   انجم کبی هر شب بوچمندن آچیلور
نه شاه آنك ذاتی کبی یاد اولنور   نه طبع آنك طبعی وش اصلا بولنور

دیکر :

کیم بوفلك دونر دوام اولسون اکا   اقبال بساطنده مقام اولسون اکا
هم نطق ایله جانبخش کلام اولسون اکا   هم نظم کلام مستدام اولسون اکا

اشبو سلطان مذکور العنوان جهانبانلق تختنده مقام وکشورستانلق مسندنده
آرام طوتدقده ملکنه امنیت کوهرلری چکدیکی ووجدان مزرعنه جمعیت دانه‌لرین
اکدی . سلیم قلبی کوهرکان معانی ومستقیم ذهنی مورد فیض سبحانی اولمغله
کلام اهلنه ترفیه وابتهاجلر وکلام صنعتنه رونق ورواجلر میسر اولوب هرعلمده
مفید تألیفلر وهرفنده منتج تصنیفلر وجوده کلدی . غریب ونادر رسائل
معنوی ظهوره کلدی . عجیب وبی‌نظیر دیوان غزل وقصاید ومثنوی پیدا ایدی .
کندی شریف ولطیف ذهنلری دخی هرنه‌قدر فارسی سویلمکه قادر وترجمه
فنده ماهر ایسه‌ده طبع اصلیسی اقتضاسی وشایع اولان تکلمك مناسبت اداسی
ملابسه‌سیله ترکی دیوان تدوینه میل قیلدیلر . شاهانه ابیات وبی‌نظیر غزلیات

[١] مفهومی معلومدر .

ظهوره کتیردیلرکه عطارد فطنت دیوانخانه سینك قلمزن وراقمی وسپهر بیت الانتظامینك رقم کش وناظمی اولدقجه آنك کبی دقیق کل ورياحينيله آراسته بر گلشن دیوان نوع معانی جواهر ثمینیله پیراسته بر مخزن کورمه مشدر . دقیق معنا کلعذارلری ملابس الفاظ کسوه لرنده جلوه نما وغریب مقصود ماه رخسارلری لطیف ادا حله لرنده چهره کشادر . دیوان دکل که بحر عماندر . هرغزلی جواهرله مملو برسفینه‌در . سفینه دکل که خزینه‌در . هربدی بیتی معانی کوهرلرینی حاوی یوز دفینه‌در . سوزناك ابیاتی اوقویانلرك نفسی خلقك کوکلنی یاقمقلغه سموم آفت والفاظ درد مندانه سنی ادا قیلانلرك صداسی خراشی محزونلر باغرینه بادی جراحتدر . عبارتی نشاطلی ضمیرلری ماتمزده وحرارتی بوز کبی صوغویان کوکللری آتشکده قیلیجیدر . حروفی ترتیبنده سحرسازاقلر واداسی ترکیبنده فسون پردازاقلر حاصلدر . اشبو صفتله تعریفی مذکور وبو آیین ایله توصیفی مسطور اولان بودیوان کبی براثر کزین ترك دیلنده ــ دکل سلاطین مکرم دار حشمتدن ــ بلکه شعرای قدسی نفس مسیحا دمدن بیله ظهوره کلمه مشدر . بواثر انجق طرف سلطانیدن صادر ومیان ناسه شایع اولدی . وانك زلال حیاتی نك فیضی چشمۀ خرشیددن بالاتر اولمغه یاقلاشدی . طائفۀ شعرانك بی بهره لری بوروح نقدندن بهره یاب واب تشنه لری بو آب حیاتدن سیراب اولدیلر . علی ـ الخصوص حضرت سلطان السلاطینك خاطر کیمیا اثری وضمیر خرشید آثاری دخی بوجهته مائلدرکه ترك شاعرلری کندی لسانلریله شعره مشغول اوله‌لر . کوکل غنچه سی داغندن بهار نسیمی کبی انفاس ترکیه ایله کل مثالی آچیله‌لر . کذلك التفات واهتمام جهتندن بعض معانینك نظمنه حکم شریفلری جاری اولدی . اشعارك انواعنه وحسن اداسنه نسبةً عطیه‌لر تعیین وتشویقلر اجرا قیلندی . حال بوکه ترکلرك خوش طبع بکاری ومیرزاده‌لری وصاحب ذهن پاك وآزاده‌لری لایق وجهله بوتشویقات وتحریصاتدن استفاده ایله اشتغال اسبابنی دوزه مدیلر واول نوع طبع کامل اثرینی کوستره مدیلر . بوتشبثدن ایسه هم قریحه لرینه رقت ووسعت همده کندی دورلرینه پك بیوك خدمت مأمول ایدی . دها تحفی بودرکه بویله برپادشاه سخندانك ترغیب وتلقیننه واحسان وتحسیننه موافقت وامتثال واجب ایکن بوموافقتی بومتابعتی اونوتوب ونافرمانلق راهنی طوتوب چوغی . بلکه جمله سی فارسی یه مائل واودیل ایله نظمه قائل اولدیلر . دنیاده بوندن عجب ایش اولمز . بالاده تفصیل ایدلدیکی وجهله ترك دیلینك کثرت الفاظ ووسعت عبارت

وغرابت معنی وسلامت اداسیله برابر دلپذیر بر صورتده نظم وانشادنده صعوبت
ودلپسند برحالده ترتیبنده طبعه رنج وعقوبت اولمقله اشبو لسانك ماهیتنده ونثر
ونوسیعی اسبابنك توضیحنده بر رساله یازمق ودروننده حضرت سلطان السلاطینك
ملایمت طبع ومهارت ذهنلرینی شرح ایتمك ورأی همایونلرینك ترتیب قیلدیغی
دیوانه عائد بر نبجه سوز سویله‌مك لازم کلدی . اول حضرت کمال دانالق ووقوف
توانالق قصواسنه بالغ اولدیغندن طولایی ترك دیلنده شعر انشاد ایدنلره انواع
تعلیم وتلقینی ابذال وعواطف واحساناتی مالامال قیلدیغی حالده بوامیرزاده‌لر
وسائر شاعر آزاده‌لر یا اول حضرتك دقیق سوزینی اکلامیورلر ؛ ویا اکلادقلری
حالده بو یولده اتعاب فکر ایتمك ایسته‌میورلر ویا اللرندن کلمیور . بو ضعیف
خاکسار اول حضرتك قدسی نفسنی قبول وواجب الاذعان حکملرینه اطاعت وفرمان
بردارلق قیلوب دلمدن ودیلمدن کله بیلدیکی قدر وقلمده والمده قوت واستطاعت
بولدیغم مدتده — اول حضرتك بنده‌سی وبنده‌لکه سعادتمند فرخنده‌سی اولمقله
برابر — شاکردلکیله‌ده کندیمی مشرف وارجمند ومباهی وسربلند قیلدم ؛
سنه‌لرجه ترك دیلنك ، ترك شعرینك قاعده واسلوبنه عائد تتبعکاریمی کندیلرندن
صوروب ومشکللریمی حلال مشکلات اولان حضور همایونلرینه عرض ایدوب
عظیم فائده‌لر وکلی نتیجه‌لر حاصل ایلدم . اول حضرتك تعلیم وتربیتیله ورهنمالغی
تقویتیله ایشم اول محله یتدی که اول حضرت کندی طبع پاکاری نتیجه‌سندن
ظاهر اولان وکندی معارف نکار کلك شریفلری تحریری اولان رساله‌لرنده
القایی نه یولده یازدقلرینی بالاده سویلدم ، تکراره حاجت یوقدر . بو بنده حقی
تعالانك (المتکلم) اسم شریفنه مظهر اونه‌سی وخلایق آراسنده تکلمده اقران
وامثالمدن امتیاز بولوب آواز اشتهاری عالمه ولوله صالمه‌سی اول حضرتك عنایت
واهتماملری سایه‌سنده‌در . بالاده مذکور اولان دواوین ومثنوی وکتب ورسائل
معنوی — که بنای عالم قائم اولدقجه ادبادن هیچ برنده اجتماعی میسر اولمز —
بکا نصیب اولمش وجمله‌سی اول حضرتك اسمنه مخیل وهمایون القابنه مذیل قیلنمشدر .
آثار مذکوره‌ده‌کی توصیفاتی سائر عنایات شریفه‌لری مقابلنده طوتوب (المتکلم)
اسم شریفنه مظهریتم شکرانیچون دخی ترك وسارت لغتلرینك کیفیت وحقیقتی
شرحنده اشبو رساله‌یی تحریر ایدوب (محاکمة اللغتین) توسیم ایلدم . بو رساله‌ده
دخی اول حضرتك بواسانله نظم انشاد ایدوب مسیحا انفاسی وخضر زلالندن
احیای اموات ایله‌مك بابنده بویله فصاحت ورقتی وبلاغت ووسعتی وضع دافیه شر

سنن مکتکشایه میسر اولیان صعوبتی درکار بولنان برلسان بدایع نشاندهکی قوت خرق العاده‌لرینی ظاهر قیلدم . کندنك خیالمه شوده وارد اولورکه کندی الفاظ وعبارتلرینك حقیقتنه ولسانلرینك ماهیت وکیفیتنه واقف ایلدیکمدن وفارسی کویلرك ترك عبارت والفاظی بابنده طعن وسرزنشلرندن قورتاردیغمدن طولایی تورك قومی اوزرنده بر بیوك حق قازاندم . انلرده بوظاهر قیلدیغم علم مخفی ایچون چکدیکم رنج ومشقت مقابلنده — امید ایدرمکه — بوفقیری خیر دعا ایله یاد ، روحمی بوقدرجقله شاد بیوره‌لر :

بونامه‌که یازدی قلم ای عاقل   تاریخ ختامیدر طقوز یوز بش ییل
چارشنبه کونی شهر جمادی الاولی   حق لطفی ایله اولدی فراغت حاصل

§

عثمانلیجه‌یه ناقل اولان (ابن حضرت مولانا محمدولد) حقیرك دخی

سویلدیکی تاریخ ختام شو رباعیدر :

بونامهٔ نامی‌که بولنمز بوکا اش   عثمانلیجه کیدی بر لباس دلکش
برجمعه کونی بیتوب یازیلدی تاریخ   کیم سلخ محرم وبیك اوچیوز اون بش

اللهم اغفر لمؤلفه وناقله ولمن نشر به واشتراه وانتفع عنه . آمین بجاه النبی الامین وآله وصحبه اجمعین .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله امتاز الانسان على سایر المخلوقات بشرف النطق واللسان واظهر من عذوبة لسانه وحلاوة بیانه سکر الشکر وشهد الشهود والامتنان (رباعی) ای سوز بیله قیلغان آفرینش آغاز انسانی ارادا ایلاکان محرم راز چون کن فیکون صفحه‌سی‌غه بولدی طراز قیلغان آنی نطق ایله باریدین ممتاز سبحان الله نی قدرت کامله دور کیم انسان نی (خمرت طینة آدم بیدی اربعین صباحا) کریمه‌سی مضمونی بیرله (علم الاسماء کلها) قابلیتی بیردی و آنی المتکلم اسمی مظهری قیلدی و تا اول بو مظهریت شرفی دین جمع مخلوقات قه سرافراز بولدی و بو تشریف بیله باریسی دین امتیاز تاپتی (رباعی) یعنی که چو عالم نی یاراتتی معبود عالم ایلیکا قدرت ایله بیردی وجود انسان ایدی مقصود که بولدی موجود انسان دین هم حبیبی ایردی مقصود متکلمی که عرب فصحاسی بلاغت کلبانکین سپهر کلشنی دین آشور غاندا آنینک بلبل نطقی (انا افصح) ترنمی بیله آلارنی زبان بست ودعوی لاری آوازه‌سین یرکا پست قیلدی (رباعی) اول وقت که نی عالم ایدی نی آدم قلمای دور ایدی بولارنی صنع ایلکی رقم چون اول اوزی

نینك خلقتی دین اوردی دم منضوقی ایدی کنت نبیاً فافهم وصلی
الله علیه و آله الطیبین واصحابه الطاهرین وسلم تسلیما کثیرا کثیرا. تکلم
اهلی خرمنی نینك خوشه چینی وسوزدر ثمینی مخزنی نینك امینی ونظم
کلستانی نینك عندلیب نغمه سرایی یعنی علی شیر المتخلص
بالنوایی غفر ذنوبه وستر عیوبه مونداق عرض قیلور کیم سوزدری
دور کیم آنینك دریاسی کونکول دور. وکونکول مظهری دور کیم
جمع معانی جزو وکل دور آنداق که دریا دین کوهر غواص واسطه سی
بیله جلوه نمایش قیلور و آنینك قیمتی جوهری غه کورا ظاهر بولور.
کونکول دین داغی سوز دری نطق شرفی غه صاحب اختصاص
وسیله سی بیله کزارش وآرایش کور کوزورو آنینك قیمتی هم مرتبه سی
نسبتی غه بقا انتشار واشتهار تاپار. کوهر قیمتی غه نچوك که مراتب
اسرو کوپ دور حتی که بیر درم دین یوز تومان کاچه دیسا بولور.
(قطعه) انجونی آلسه لار مفرح اوچون مینك بولور بیردرم غه
بیر مثقال بیر بولورهم که شه قولاق قه سالور قیمتی ملك عبره سی
اموال سوزدری نینك تفاوتی موندین داغی بی غایت راق ومرتبه سی
موندین هم بی نهایت راق دور. آنداق که شریفی دین اولکان بدن غه
روح پاك یتار کثیفی دین حیات یق تن غه زهرهلاك خاصیتی ظهور
ایتار. (قطعه) سوز کوهری دورکه رتبه سی نینك شرحی دا دور
اهل نطق عاجز آندین که ایرور خسیس مهلك کور کوزکوچه
دورر مسیح معجز وبوسوز نینك تنوعی تعقل دین ناری وتصور
دین تاشقاری دور. اکرمبالغه سیز اجمال یوزیدین قم سورولسه واختصار
جانبی دین رقم اورولمه یتیمیش ایکی نوع بیله تقسیم تاپاری دا خود
هیچ سوز یوقتورکه یتمیش ایکی فرقه کلامی غه دلالت قیلمای. اما

اوچه تفصیلی دور اولدور کیم ربع مسکون نینک یتی اقلیمی دین
هر اقلیم دا نیچه کشور بار وهر کشوردا نیچه شهر وقصبه وکینت: وهر دشت
دا نیچه خیل خیل صحرانشین اولوس وهر تاغده نیچه طوایف بار هر جماعت
الفاظی اوزکا لاریدین وهر گروه عبارتی یانالاریدین متغیر وبیر نیچه
خصوصیت بیله متمیز دورکه اوزکالاردا یوقتور: آنداقکه طیور وبهایم
وسباع نینک قیل لاری کیم هر بری نینک اوزکاچه خروش وتکلم لاری
بار وغیر مکرر نوا وترنم لاری. اما چون الفاظ وعبارت دین مراد
معنی دور ومذکور مخلوقات دین مقصود انسان دور واول مظهر
معانی وبیان: سوز آنینک سوزیندا دور وتکلم آنینک کلامی دابار دور.
ایمدی کیلدوک سوز بیانی غه وکلام داستانی غه: مونچه متنوع
شهر وقری وجبال وصحرا وبیشه ودریا خلق کیم بیتیلدی وتنوع
وتغیری نی شرح ایتیلدی که مجموعیدا معنی اداسی داالفاظ تیل ـ
کا کیلور واول الفاظدین معنی فهم بولور بارچاسیدین عرب تیلی
فصاحت آیینی بیله ممتاز وبلاغت تزیینی بیله معجزه طراز دور کیم
هیچ تکلم اهلی نینک موندا دعویسی یوقتورو سوزی صدق وایشی
تسلیم اوق دور کیم ملک علام جل وعلا نینک کلام معجز نظامی اول
تیل بیله نازل ورسول علیه الصلوة والسلام نینک احادیث سعادت
انجامی اول لفظ بیله وارد بولوب دور واولیای کبار ومشایخ عالی مقدار
قدس الله اسرارهم کوپراک حقایق ومعارف که سوروب تورلار ومعانی
زیبالارین تقریر لباسیغه کیوروپ دورلار اول فرخنده عبارت واول
خجسته الفاظ واشارت بیله واقع بولیتور الله الله اول روضهٔ روح افزادا
نی نضارت واول گلشن دل آسادا نی نزاهت دور کیم آنینک بوغبانی
(وانزلنا من المعصرات ماء ثجاجاً لنخرج به حباً ونباتاً وجنات الفافاً)

کریمه‌سی بیله تکلم قیلور وعندلیب خوش نوای نبوت بیانی بیله ورسالت نغمه والحانی بیله سرود کور کوزور ومذکور بولغان طیوری دین بعضی (لوکشف الغطاء ما ازددت یقینا) اداسی بیله ترنم نهایتیغه یتار وسایر قوش لاری ولایت اظهاری وهدایت آثاری دین نوای ارشاد آیین وصدای رشد تلقین اظهار ایتار . (بیت) که تا بولغای جهان باغی بوکلشن میوه‌دار اولسون حریمی‌دا بو بلبل لارغه بوکلبانک بار اولسون موندین سونکرا اوچ نوع تیل دور کیم اصل ومعتبر دور واول تیل لار عبارتی کوهری بیله قیلی نینک اداسیغه زیور وهرقیسی نینک فروعی بغایت کوپتور اما ترکی وفارسی وهندی اصل تیل لار نینک منشائی دورکه نوح پیغمبر صلوات الله علیه نینک اوچ اوغلیغه کیم یافث وسام وحام دور یتیشور وبومجمل تفصیلی بودورکه نوح علیه السلام طوفان تشویریدین نجات وآنینک مهلکه سیدین حیات تاپتی عالم معموره سیدا بشر جنسی دین آثار وانسان نوعی دین نمودار قالمادور ایردی . یافث نی که تواریخ اهلی ابوالترك بیتیرلار ختا ملکی کا ییباردی وسام نی که ابوالفرس بیتیرلار ایران وتوران ممالکی نینک وسطی‌دا والی قیلدی وحام نی که ابوالهند دیب دورلار هندستان بلادیغه اوزاتتی . وبو اوچ پیغمبرزاده اولاد واتباعی مذکور بولغان ممالك دا ییلدی لار وقالین بولدی لار ویافث اوغلان نی که ابوالترك دور تاریخ اهلی اتفاقی بیله دیب دورلار که نبوت تاجی بیله سرافراز ورسالت منصبی بیله قارداش لاریدین ممتاز بولدی واوچ تیل که ترکی وفارسی وهندی بولغای بواوچاونینك اولاد واتباعی آراسیدا شایع بولدی . چون حام نوح علیه السلام غه بی‌ادب لیق قیلغان جهت‌دین آنینك مبارك تیلی کا حام باره سیدا قارغیش اوتوب ایردی .

بوسبب دین آنینك رنكی بیاضی سوادغه مبدل بولوب تیلی شکسته
لیث صاحب قیلیب فصاحت و بلاغت حلیه سیدین عاری قالدی واولاد
واتباعی هند کشوری اهلی بولغایلار لون لاری مکتب اهلی مشق
ورقی دیك شبه رنك بلکه شبکون وتیل لاری اطفال نینك اوچی
اوشالغان قلمی دیك اوزکچه ادا بیله تحریر وتقریر زیوریدین عاجز و
زبون قالدیلار. آنسیز هم بوناغای کیم بیرارورق یوزینی مرکب قراسی
اوزیوزلاری صفحه‌سی دیك قرا قیلماغایلار واوزتیل لاری دیك شکسته
قلم تیلی بیله اداایتماکایلار . اما اول صفحه رقمین اوزلاریدین اوزکا
کیشی بیلماس واول کلاغ بلارنی اول سواد اهلیدین اوزکا بیراو
اوقوماس وفهم قیلماس. چون عربی تیل ومقال بیله کلام وهندی الفاظ
بیله مزخرفات نافرجام بیری غایت شرف وعلو منزله‌دین وبیری نهایت
نحوست ودنو مرتبه دین ارادین چیقتی لار. قالدی ترکی الفاظ بیله
مقصودا داسی وفارسی عبارت بیله کلام معناسی : آنداق معلوم بولورکه
ترك سارت دین تیز فهم راق وبلند ادراك وخلقتی صاف راك وپاکراك
مخلوق بولوبتور وسارت ترك دین تعقل وعلم دا دقیق راق وکمال وفضل
فکرتی داعمیق راق ظهور قیلیب دور وبوحال ترك لار نینك صدق
وصفا وتوزنیتی دین وسارت لارنینك علم وفنون وحکمتی دین ظاهر
دورور ولیکن تیل لاریدا کمال ونقصان حیثیتی دین فاحش تفاوت لار
دورکه الفاظ وعبارت وضع قیلوردا ترك سارت قه فایق کیلیب دور
واوز الفاظیدا اشارت عبارتیغه مزیت لارکور کوزو پتورکه اوزمحلی دا
انشاءالله مذکور بولغای. یانا ترك نینك ملایمت طبعی نینك سارت دین
آرتوغلوغی غه دلیلی موندین واضح راق وشاهدی موندین لایح راق
بولا آلور موکیم بوایکی طایفه نینك ییکیتی وقاریسی بلکه اولوق دین

کیچیك باریسی آراسیدا اختلاط علی السویة دور هر مقدار که بو بیری نینك اول بیری بیله آمیزش وگفت وگذاری بر اول بیر نینك هم بو بیر بیله هم‌نچه تکلم وگفتاری بار وسارت آراسیدا اهل طبع ودانش وزمره علم وذهن وبینش کوپراك دور. ترك ایلی دا اجلاف وساده ایل سارت دین زیاده دور اما ترك نینك اولوغ دین کیچیکی کا دیکینچه ونوکردین بیکی کا دیکینچه سارت تیلی دین بهره‌مند دورلار آنداق کیم اوزخورد احوالی غه کورا آیتا آلورلار بلکه بعضی فصاحت وبلاغت بیله هم تکلم قیلورلار. حتی ترك شعراسی کیم فارسی تیل بیله رنکین اشعار وشیرین گفتار ظاهر قیلورلار اما سارت اولوسی نینك ارزالی دین اشرافی غه‌چ وعامی سیدین دانشمندی غه‌چه هیچ قایسی ترك تیلی بیله تکلم قیلا آلماس لار وتکلم قیلغان نینك معنی سین هم بیلماس لار. اکر یوز دین بلکه مینك دین بیری بو تیل نی اورکانیب سوز آیتسه هم هر کیشی ایشیتسه بیلور وآنینك سارت ایکانین فهم قیلور واول متکلم اوز تیلی بیله اوز رسوالیغی غه اوزی اقرار قیلغاندیك دور. ترك نینك اصل خلقت دا سارت دین طبعی ملایم راق ایرکان کا موندین بو العجب راق تانوغ یوق دورکه هیچ قیسی مونونك مقابله سیدا دم اورا آلماس لار وسارت بجمعهم اکر ترك عبارتی اداسیدا عاجز دور محق هم بار. نیوچون که ترك الفاظی واضعی اسروکوپ وقت دا مبالغه اظهاری قیلیب جزوی مفهومات اوچون الفاظ وضع قیلیب دورکه صاحب وقوف کیشی ناظر قیلماس ایمانسه هم بوناس اندا قیکه ؛ قوواماق ؛ وقورو قشاماق . واوشارماق . وجیجاینماق ؛ واونکدایماك ، وچیکریماك . ودومسایماق ؛ واوموماق ؛ واوساماق ؛ وایکیرماك . وایکارماك . واوخرانماك . وتاریقساق ، والداماق . وارغداماق . وایشاماك . وایکلانماك . وایلانماق . وایکرانماك .

و آوونماق ، وقستاماق ، وقیناماق ، وقوزغالماق ، وساورولماق
وچایقالماق ، ودیوداشیماك ، وقیماتماق ، وقیزغانماق ، ونیکامالك .
وسیلانماق ، وتانلاماق ، وقیمرداماق ، وسیرتماك ، وسیرماماك ، وکنار
کاماك ، وسیغریقماق ، وسیغینماق ، وقیلیماق ، ویالینماق ، ومونکلانماق
وایندماك ، وتیرکاماك ، ویتوراماك ، وقنکغایماق ، وشغالداماق .
وسینکراماك ، ویاشقاماق ، وایستارماق ، وکونکرانماك ، وسوخرانماق .
وسیپاماق ، وقارالاماق ، وسورکانماك ، وکویمانماك ، واینکرانماق .
وتوشالماك ، ومونغایماق ، وتانچقاماق ، وتاتچقالماق ، وکوروکساماك .
وبوشورغانماق ، وبوخساماق ، وکیرکینماك ، وسوکاداماك ، بوسماق .
بورماك ، تورماك ، تامشیماق ، قهاماق ، سیپقارماق ، چیچارکاماك ،
جورکانماك ، اورتانماك ، سیزغورماق ، کورپکلاشماك ، چوپروتماق ، جیر .
غاماق ، بیجیماق ، قیکزانماق ، سنکورماك ، کوندالاتماك ، کومورماك ،
سیکیرماك ، کونکورداماك ، کینارکامك ، کیزارماك . دوپتولماق ، چیداماق .
توزماك ، قازغانماق ، فیچیغلاماق ، کانکیراماك ، یاداماق ، قاداماق ،
چیقانماق ، کوندورماك ، سوندورماك ، سوقلاتماق ، بویوز لفظ دورکه
غریب مقاصد اداسیدا تعیین قیلیب دورلارکه هیچ قایسی اوچون سارت
تیلی دا لفظ یاسامایدورلاکه بارچه سی محتاج الیه دورکه تکلم چاغی دا
کیشی آنکا محتاج بولور کوپی آنداق دورکه اصلا آنینك مضمونین
تفهیم قیلماق بولماس وبعضی نی کهانکلاتسه بولغای هر لفظ تفهیمی اوچون
نیچه لفظنی ترکیب قیلماغونیچه بولماس اول داعی عربی الفاظ مددی
بیله . وترك الفاظی دا بونوع لفظ کوپ تاپیلور . مثلا بومذکور بولغان یوز
لفظ دین بیر نیچه کا مشغول لوق قیلیب ثابت قیلالی تاخصم متابلهء التزام
بونسون که اوزکالارنی مونکا قیاس قیلسون . شعرا اکابریدین که بعضی می

تعریفی دا مبالغه قیلیب دورلار وبو معتدبه امری دورکه می ایچمانك
قواعدی دا سوز کوب سوروپ ظرافت نهایت سیز ظاهر قیلورلار.
بیری سیپقارماق لفظی دورکه مبالغه موندین اوتماس ترکچه نظمدا بو مطلع
باردورور کیم (بیت) ساقیا توت باده کیم بیر لحظه اوزومدین بارای
شرط بو کیم هرنچه تو تسانك لبالب سیپقارای ایا بو سیپقارای لفظی
مضمونیغه یتکاندا فارسی شعردا نی علاج قیلغایلار وتاشماق که غایت ذوق
دین بات ایچماس ولذت تاپ تاپا آز آز ایچار. بو غریب معنی اداسیدا ترکچه دا بو
مطلع بار کیم (بیت) ساقی چو ایچیب منکا توتار قوش تامشی تامشی
آنی قیلای نوش وبو خساماق لفظی اداسیدا ترك وبو مطلعنی دیب
دورکه (بیت) هجر اندوهی دا بوخساب مین یلا آلمان نیتای می علاجیم
دور قویوب دیر فناغه عزم ایتای فارسی کوی ترك بیکلار ومیرزاده لار
بوخسامقنی فارسی تیل بیله تیلاسه لار که ادا قیلغایلار وشعرنینك بنا
ومداری عشق قه ایورولور وعاشیقلیق دا یغلامق دین کای زار ودایمی
زار امر یوقتور وآنداتنوع بار یغلامسینماق مضمونیدا که ترك موانداق
دیب دورکه (بیت) زاهد عشقین دیسه که قیلغای فاش یغلامسینور
کوزیکا کیلماس یاش واینکرامك وسینکرامك کیم دردبیله یشوروب
آهسته یغلاماق دور وآرالاری دا تفاوت آز تاپیلور ترکچه دا بو مطلع
بارکیم (بیت) ایستاسام دورا غایدین عشقینکنی پنهان ایلامالك کیچه
لار کاه اینکرامك دورعادتیم که سینکرامك فارسیدا بو مضمون که بولماغی
شاعرنی چاره قیلغای وسیقتامق کیم یغلامقته مبالغه دور ترك بو نوع
الا قیلیب دورکه (بیت) اول آی که کوله کوله قیراغلاتی مینی یغلاتی
مینی دیبای که سیقتاتی مینی یانا بیبك اون بیله که اعتدالسیز آشوب

بیله ییغلاغایلار آنی اوکورماك دیرلار وترکچه‌دا اول معنی‌دا بومطلع
بارکیم (بیت) ایشیم تاغ اوزره هریان اشك سیلابینی سورماك دور
فراق آشوبیدین هردم بولوت ینکلیغ اوکورماك دور چون‌اوکورماك
مقابله‌سیدا فارسی تیل‌دا لفظ یوقتور. فارسی کوی‌شاعر مونونکدیك
غریب مضمون اداسیدین محروم دور. یانا ییغلاماق نینك اوکورماکی
مقابله سیدا ایچکیرماك داغی‌بار واول‌ایچکه اون‌بیله ییغلاماق‌دور واول
ترك لفظی‌دا بونوع ترکیب بیله ادا تاپیب دورورکیم (بیت) چرخ
ظلمی‌دا که بوغزومنی‌قیریب ییغلارمین ایکیرور چرخ‌اورر ایچکیریب
ییغلارمین‌اما ییغلامافته های‌های لفظین ادادا اوزلارین‌ترکی کوی‌لارکا
شریك قیلیب دورلار وبولفظ هم اصلا ترکی اسلوب دور وفقیرنینك
بومقطعی مشهور دورکیم (بیت) نوایی اول کل اوچون های های
ییغلامه کوپ کهی دیکونچه‌نی کلبن‌نی غنچه‌نی کل‌بار یانا ترك
الفاظی‌دا قیمساتماق وقیزغانماق ایکی غریب لفظ‌دورکه آنینك اداسی
بوبیت‌دا بارکه (بیت) عذارینك‌نی آچارغه قیمسانورمین ونی ایل
کورما کیکا قیزغانورمین فارسی کوی شعرا مونداق خوب مضمون
اداسیدین مهجور دورلار. عاشق‌ایاغی‌غه‌تیکن کیرما ککا آلار خارلفظی
بیله تعرض قیلیب دورلار اما چوکورکه ماڭزاق دور بولفظ لاری
یوقتور وبوترکچه‌دا مونداق ادا تاپیب دورکیم (بیت) چوکورلارکیم
سینینك یولونکدا تیور الیش ایاغیم‌غه چیکیب‌اول کوی کردین‌سرمه
تارتارمین قاراغیم‌غه یاناعشق طریقی‌دا محبوب نظاره‌سی میسر بولسه
عاشق نینك نیازیوزیدین تیلمورماکی آسرو مناسب ایش‌دور وبولفظ
آلاردا یوقتور ومونونکدیك لفظ‌لاری هم‌یوقتور وبوترکچه‌دا مونداق

دیلیب‌دورکه (بیت) توکادور قنینی هردم کوزلارینک باقیب تورورب . کیم نچه یوزومکا باققای سین ییراق دین تیلسورورب . یانا ترك لفظی نینك محبوب جانی دین یاساماغی مقابله‌سیدا سارت لفظی‌دا آراسته و آرایش لفظی بار اما بیزانماك مقابله‌سیدا دیمایدورلار واول یاساماغ نینك مبالغه سیدور وآنی موناداق دیب دورلار کیم (بیت) ایرور بس چو حسن وملاحت سنکا یاسانماق بیزانماك نی حاجت سنکا وخوبلار نینك کوز وقشلاری اراسینکه قباغ دیرلار فرسی‌دا وعضونینك آتی یوقتور . مثنوی دا بیرجماعت‌خوب تعریفی‌دا موناداق دیلیب دورکه (بیت) مینکزلاری کل کل مژه‌لاری خز قباغ لاری کینك کینك آغیزلاری تار یانا عشق اطواریدا کیم اشك و ییغلامق مقابله‌سیدا آه وایسیغ دم عمده دور ترك‌لار دمنی چاقین‌غه وآنی ایلدیریم‌غه نسبت بیریب دیب دورلار کیم (بیت) فراقینك ایچره اونوس اوتما کنکا ای ماهیم چاقین دورور دمیم وایلدیریم دورور آهیم سارت تیلی‌دا چاقین وایلدیریم دیك متعین ومعتبر ایکی نیمه‌کا آت قویما یدورورلار وعرب تیلی بیله برق وصاعقه بیله ادا قیلیب دورلارو حسن تعریفی دا اولوغراق خال‌غه کیم ترك‌لار مینك آت قویوپ تورلار آلار آت قویما یدورلار ترك بوتعریفنی بو نوع ادا قیلیب دورکیم (بیت) آنینك کیم ال اینکیندا مینك یاراتتی بونی بیرله ساچینی تینك یاراتتی اکر بیرین بیرین الفاظ وضعی دا کیم آلار تقصیر قیلیب دورلار تعرض قیلیلسا سوزاوزار . نیوچونکه کوپ واقع دور یانا شعردا بارچه طبع اهلی قاشی‌دا روشن ومجموع فصحا آلیدا مبرهن دورکه تجنیس وایهام بغایت کلی دور وبوفرخنده عبارت وخجسته الفاظ واشارت‌دا فرسی‌دین کوپراك تجنیس آمیز لفظ

وایهـام انکیز نکته بار که نظمغه موجب زیب وزینت وباعث تکلف وصنعت دور مثـلا آت لفظی که بیرمعنی‌سی علم دور یانا بیر معنی‌سی مرکب دور ویانا بیر معنی‌سی امردور که تاشـنی یااوقنی آت دیب بویور غایلار بوتجنیس دا موناق دیب دورکیم (نظم) چون پری وحور دور آتینك بیکیم سرعت ایچره دیو ایرور آتینك بیکیم
مرخندکی کیم اولوس آندین قچار ناتوان جانیم ساری آتینك بیکیم
دیوانکی بیت که تجنیس تام دورشعر ترك شـعراسی خصـه‌سی دورکه سارت دا یوقتور ومونی «تویوغ» دیرلار ومونونك تعریفین «میزان الاوزان» آتلیغ عروض که بیتیلیب دور آندا قیلیلیب دور. یانا ایت لفظی وآندا داغی بونوع اوچ معنی بر آنداق که (بیت) ای رقیب اوزنی انکا توتسـانك همه ایت یزکا رحم آیلاپ آنینك کوییـدین ایت کرچه بار دوزخ چاعشقینك شـعله‌سی بیزنی اوزایلکینك بیله اول ساری ایت وتوش لفظی دا هم بونوع اوچ معنی بارو یانا بو لفظی‌دا ویاق لفظی‌دا هم بوحل دور وبونوع لفظ که آندا اوچ معنی بولغای حد وحصردین کوپراك تاپیلور وخیلی لفظ هم تاپیلورکه تورت معنی‌سی بولغای آنداق که بر لفظی که بیر معنیاسی موجودتوغ دور وبیر معنیسی امر دور باروغه وبیرمعنیسی یوك دور وبیرمعنی‌سی تمر دور وآنداق لفظ هم تاپیلورکه بیش معنی‌سی بولغـای سـاغین لفظی دیك که بیرمعنی‌سی یاد قیلمـاق قه امر دور وبیری سـوتلوك قوی آتی دور وعشـق مستی ومجنونی وبیماری مقابله سـیدا ساغین دیسه هربیر یکا اطلاق قیلسا بولور. یانا آنداق که توز لفظی که نیچه معنی اراده قیلسا بولور: بیری توزکه اوق یانیزه دیك نیمه‌نی دیرلار یانا توز هموار دشتنی دیرلار یانا توز راست کیشی‌نی دیرلار یاناتوز

سازنی توز ماککا امر قیلماغنی یانا توز . ایکی کیشی ارا سیدا موافقت سالماغنی یانا توز. بیر مجلس اسبابینی هم دیسا بولور. وکوك لفظین هم نیچه معنی بیله استعمال قیلورلار. بیری کوك آسمان نی دیرلار. یانا کوك آهنك دور. یانا کوك تیکردا کوکلامك دور. یانا کوك قاداغنی هم دیرلار. یانا کوك سبزه والنك نی داغی دیرلار . بو نوع الفاظ هم که اوچ معنی وتورت معنی و آرتوغراق کیم اراده قیلسا بولغای: کوپ بارکه فارسی الفاظدا آنداق یوقتور. ومعروف ومجهول قافیه دا واوی یائی هم که فارسی اشعاردا واقع بولور: ایکی حرکت دین آرتوق بولماس . واوی آنداق که خود ودود وزور ونور . ویائی آنداق که بیر وشیر. وترکی الفاظدا بو معروف مجهول حرکت تورت نوع تاپیلور . هم واوی وهم یائی سی. واوی سی آنداق که اوت که شئ محرق دور. واوت مرور معنی سی بیله. واوت مقمرغه برد جهتی دین امر. واوت که باریدین ارق حرکت دور کانی اوتقه توتوپ توکین آریتور معنی دا دور. یانا بیر مثال تور که دام دور . یانا تور که آندین دقیق راق دور که قوش اولتور ییغاچ دور. وتور که آندین دقیق راق دور اوی نینك توری دور. وتور که بارچادین آریق دور: تورلوغنی یا ایشیك نی تورماك اوی دور. ویائی مثال اوچ حرکت دین آرتوق تاپیلماس. بیز که سارت قدود دیر. وبیز که ماونحن معنیسی بیله دور. وبیز که درفش دیرلار. یانا بیر مثال تیر که تیر ماك معنیسی بیله دور . تیر که آندین دقیق دور اول دور که سارت لار آنی عرق وخوی دیرلار. وتیر که باریدین ارق دور اوق معنی سی بیله دور. و بو نوع الفاظ کوپ اوچ حرکت بیله وضع

قیلیب دورلارکه حالا شایع دور. ونیچه حروفقه عبارت وسعتی اوچون بلکه قافیه سهولتی اوچون بیر بیریکا شرکت بیریب دورلار. اوجمله دین بیری الف بیله ها ارسیدا مناسبت ومشارکت بیریب دورلار که بیر لفظنی هم اخری الف لفظ بیله قافیه قیلسا بولور آنداق کدارا لفظین سرا ودرا بیله قافیه بولور سره ودره بیله هم قافیه قیلسه بولور. یانا بیر مثال آنداق که یدا لفظین صدا بیله قفیه قیلسا بولور بادە بیله هم قیلسا بولور. وواو بیله ضمه اراسیدا هم اول نوع شرکت دور. آنداق که ایرور لفظین حرء در لفظی بیله قافیه قیلسا بولور غرور وضرور لفظی بیله هم جایزدور. ویا بیله کسره اراسیدا داغی بو نوع دور. آنداق که آغیر وباغیر الفاظین صادر وقادر الفاظی بیله قافیه قیلسا بولور تأخیر وتغییر الفاظی بیله هم بولورکه فارسی الفاظدا بوسهولت لار یوقتور. وبو الفاظ واضع لاری کوپ نیمه دا جزییات قه تعرض قیلیب غریب مضمون ومفهوم لار اوچون الفاظ وضع قیلیب دورلار. آنداق که بعضی مصادردا اوتتی. یانا غذا وهر طعام که ییسه بولور ییکولوك دیرلار. وسارت ایتی نینك کوپی بلکه بارچاسی یماك نی هم وایچماك نی هم خوردنی لفظی بیله ادا قیلورلار. و اولوق قارداش وکیچیك قارداش نی ایکالا سین برادر دیرلار. وترك لار اولوغنی آغا وکیچیك نی اینی دیرلار. وآلار اولوغ کیچیك قیزقارداش نی هم خواهر دیرلار وبولار اولوغنی ایکاچی وکیچیك نی سینکیل دیرلار. و بولار اتانینك آغا اینی سین اپاغه دیرلار. واناتینك آغا اینی سین طغای. وآلار هیچ قایسی غه آت تعیین قیلمایدورلار. وعرب تیلی بیله عم وخال دیرلار وکوکتاش نی ترکچه تیل بیله دیرلار واتکه واینکه نی هم بوتیل بیله آیتورلار. بیرمتعین نیمه کیم آق اوی دور انکا خرکاه آت قویوپتورلار. اما آنینك اجزاسی نینك کوپینی ترك

تیی بیله آیتورلار. آنداق که تونکولک واوزونک و تورلوغ و باسروغ وچیغ وقنات وکوزنك واوغ وباغیش وبوساغه وایرکنه وعلی هذا القیاس. و آو وقوش که سلاطین آداب ورسومی دا هرقیسی باشقه متعین ایشیتور ایکالاسین شکار دیرلار. وآودا عمده که کییك دور ترك آنینك ایرکانین هونه وتیشی سین قلچاقچی دیر. یانا سویقون نینك هم ایرکاین بوغو وتیشی سین مرل دیر سارت آهو وکوزن دین اوزکا نیمه دیماس، وبیر شوروشسین لیغ آو که تونکوز اوی دور آنینك هم ایرکاکنی قبان تیشی سین میکچین واوشاغین چوزبه دیرلار وسارت بارچه سین خولئ وکراز لفظی بیله آیتور. وکیلدوك قوشقه که آندا مقرر ومشهور ایلباسون اوردك دور وسارت ایل ایلباسونی خود بیلماس. تاغی ترك اوردك نینك ایرکانن سونه وتیشی سین بورچین دیر. وسارت مونکا هم آت قویمایدور. ونر وماده ایکالاسین مرغابی دیر. واوردك نینك انواعی بیلور قوشچیلار قاشیدا مثلا جورکه وایرکه سوقتور وانه باش وچاقر قنات وتیور قنات والدلدغه والهپکه وباغچال وبویوسونوق دیرلار که بیمیش نوع بولورکیم سارت بارسین مرغابی اوق دیر واکر بیربیریدین متمیز قیلسا ترکچه آت بیله اوق آیتور. یانا آت انواعیدا که توبوچق وارغوماق ویکه ویابو وتاتویوسونوق باریی ترکچه اوق آیتورلار. وآت نینك یاشین داغی کوپراکین ترکچه آیتورلار. بیر قونونی کره دیرلار اوزکا تای وغونان ودونان وتولان وچیرغا ولانغه دیکونچه فصیح راق لاری ترکچه دیرلار وکوپراکی مونی هم بیلماسلار. وآت نینك ایبارین اکرچه زین دیرلار اما کوپراك اجزاسین مثل جبلکر وحنا وتوقوم وجارلیغ واولارچاغ وغنجوغه وجیلبور وقوشقون وقنتر وتوفلك وتوقه یوسونلوق کوپین ترکچه آیتورلار. وقمچی نی اکر تزیانه

دیرلار اما بولدورکه سین وچوبچورغه‌سین ترکچه آیتورلار. وجیبه وجوشن وکوهه وقالغاندوروق وقاریجی وکیچیم واهه یوسونلوق اوروش اسبابین هم ترك تیلی بیله آیتورلار. ومعهودی البسه دین مثل دستار وقالپاق ونوروزی وتوپی وشیرداغ ودکله‌ویلك ویاغلیغ وتیرلیك وقور یوسونلوغ نیمه‌لارنی باریسین ترك تیلی بیله آیتورلار. ییکولوك‌لاردین اگرچه قوی موچه لاری دین بعضی‌غه آت قویوپتورلار. اما ارقه‌نی وآشوغلوغ ایلیك‌نی ویان سونكاك‌نی وقابورغه‌نی وایکیك‌نی واورتا ایلیك وبوغوزلاغونی ترکچه آیتورلار. ویانا بعضی ییماك لاردین قایماغ وقاتلامه وبولاماغ وقوروت واولابه ومانتو وقویماغ واورکه‌چنی هم ترکچه آیتورلار. وقیزنی وسورمه‌نی وباخسوم‌نی وبوزه‌نی داغی ترکچه آیتورلار. یاناتتماج واوماچ وکوماج وتالغانی هم ترکچه آیتورلار. وبونوع جزییات‌قه مشغول‌لوق قیلسابغایت کوپ تاپیلور. اما کای راك کلمات‌نی ادا قیلالی: عرب تیلی نینك صرفی اصطلاحی نینك ابوابی‌دا بیر باب دورکه آنکا مفاعله بابی آت قویوپتورلارکه لفظ بیرمذکور بولور اما ایکی فعلی‌غه مشتمل دورکه بیرنوع واقع بولغای. آنداق که معارضه ومقابله ومشاعره ومکالمه: وکلی باب دور. موندا عظیم فواید حاصل. وفارسی کوی لار مونچه فصاحت وبلاغت دعویسی بیله بوفایده دین محروم. اما ترك بلغاسی بوفایده‌غه تعرض قیلیب دورلار ومصدرغه بیرشین حرفی الحاق قیلماق بیله اول مقصودنی تاپیب دورلار. آنداق‌که چاپیشماق وتاپیشماق وقوچوشماق واوپوشماك: وبوشایع لفظ دور. بولفظ واضعی عزیزلارغه جای تسلیم وتحسین دورکه بغایت خوب قیلیب دورلار وبو فصاحت بیله سارت فصحا سیدین تمام

سچیلیب دورلار. یاناعربی صرف اصطلاح دا ایکی مفعول توق فعل لار بارکه آنینك اداسی داغی معتبر وکلی دور . آندین داغی سارت لار عاری قالیب دورلار واتراك آنکا هم خوبراق وجه بیله متابعت قیلیب دورلار . عربی آنداق که : أعطیت زیدا درهما. بوترکیب دا اوچ لفظ مذکور بولور . آلار لفظغه بر حرف آرتورغان بیله مونکا اوخشاش بیر ضمیرنی آرتورو بتورلار؛ بغایت مختصر ومفید توشوبتور آنداق که یوکورت وقیلدورت ویاشورت وجیقارت. یانا بیرادالاری بارکه بعضی الفاظ نینك سونکی داچ ی که چی لفظی دور آرتورلار؛ یامنصب نینك یاهنر نینك یاپیشه نینك اظهاری اوچون؛ فارسیدا یوقتور. بلکه آلارهم ترکچه آیتورلار.منصب دا آنداق که قورچی وسوچی وخزانه چی وکراك یاراقچی وچوکانچی ونیزه چی وشوکورچی ویورت چی وشیلانچی واختەچی یوسونلوق کوپ تور. هنر وپیشه دا آنداق که قوش چی وبارس چی وقوروقچی وتمغاچی وجیبه چی ویورغه چی وحلواچی وکیمه چی وقویچی . قوش هنریدا داغی بواصطلاح باردور . آنداق که قزچی وقوچی وتورناچی وکیك چی وتاووشقان چی که سارت لفظیدا یوقتور . وآلار مذکور بولغانلار نینك کوپین ترکچه آیتورلار. یانا بیر نوع عبارت واداالاری بارکیم بیراودین بیرایشنی کمان ایلتماك بیله اول ایشنی اول کیشیکا نسبت کونه بیرورلار . یوق که تحقیق یوزیدین ؛ بلکه مظنه وکمان حیثیتی دین. اماموندا دقت کوپتور. آنداق که بارغودیك ویارغودیك وکیلکودیك وبیلکودیك وآیتقودیك وقایتقودیك واورغودیك وسورغودیك ؛ وبوفارسیدا بولماس. وبعضی الفاظ نینك آخریدا بیر جیم حرفی وصل قیلورلار . وآنینك بیله اول فعل دا سرعت یوسونلق اراده قیلورلار. آنداق که تیکاج وایتکاج وبارغ ج

ویارغاج وتاپقاج وساتقاج.یانا بیر ری حرفی که بعضی لفظ نینك آخریغه الحاق قیلورلار آندین مبالغه وسعی اراده قیلورلار. آنداق که بیله کور وقیلاکور کیتــا کور و بیتا کور . ویانا بیر رنك یا بیر صفت نینك همول حالی غه مبالغه اوچون آنینك اولی دا اول حرفی غه بیر پ یامیم اضافه قیلیب اول شیٔغه زاید قیلورلار پ مثالی آپ آق قپ قراقیپ قیزیل ساپ ساریغ یوپ یومالاق یاپ یاسی آپ آچوغ چوپ چوقور. بونوع خیلی هم تاپیلور. میم مثالی کوم کوك یام یاشیل بوم بوز یانا بیر واوولام بعضی لفظ غه الحاق قیلیب بیر مخصوص صفت قه تعیین قیلورکه سلاطین نینك خواه رزم اسبابی اوچون وخواه بزم جهاتی اوچون معتبر دور. آنداق که هراول وقراول وچنکداول وینکاول وسـوزاول وپتاول وکیتپاول ویاساول وبکاول وشغاول ودقاول کیم الار موندین علوی دورلار . یانا بعضی لفظ غه بیر لام الحاق قیلورلار کیم اول شی نینك اول صفت دا رسوخی غه دلالت قیلور. آنداق که قهال ویاسال وقبال وتونقال وبوقال وتوسقال وسیوارغال. بوالفاظ وعبارت دا بونوع دقایق کوپ دور کیم بوکونکا دیکینجه هیچ کیشی حقیقتی غه ملاحظه قیلماغان جهت دین بویاشورون قالیب دور . وهنرسیز ترك نینك ستم ظریف بیکیت لاری آسانلیق قه بولا فارسی الفاظ بیله نظم آیتورغه مشغول بولوبتورلار. وفی الحقیقه اکر کیشی یخشی ملاحظه وتأمل قیلسه چون بولفظ دا مونچه وسـعت ومیدانی دا مونچه فسحت تاپیلور. کیراك کیم موندا هرنوع سخن کذارلیغ وفصیح کفتارلیغ ونظم سازلیغ وفسانه پردازلیغ آسانراق بولغای. وواقع آسانراق دور . آندین سونکرا کیم ترك تیلی نینك جامعیتی مونچه دلایل بیله ثابت بولدی . کیراك ایردی کیم بوخاق اراسیدین پیدا بولغان طبع اهلی صلاحیت وطبع لارین

اوز تیل‌لاری تورغاچ اوزکاتیل بیله ظاهر قیلماسه ایردی. وایشـکا بویورماسه‌لار ایردی. واگر ایکالاسی تیل بیله آیتور قابلیت لاری بولسه اوزتیل لاری بیله کوپراك آیتسه‌لار ایردی. ویانا بیر تیل بیله آزراق آیتسالار ایردی. واگر مبالغه‌قیلسه‌لار ایکالاسی تیل بیله تینك آیتسه‌لار ایردی. بواحتمال غه خود یول بیرسه‌بولماس کیم ترك اولوسی نینك خوش طبع اقری مجموعی سارت تیلی بیله نظم آیتقایلار وبالکل ترك تیلی بیله آیتماغایلار. بلکه کوبی آیتا آلماغایلار و آیتسالار هم سارت ترك تیلی بیله نظم آیتقان دیك فصیح ترك لار قاشـیدا اوقوی واوتکارا آلماغایلار. واوقوسالار هر لفظ لاریغه یوزعیب تاپیلغای: وهر ترکیب لاریغه یوز اعتراض وارد بولغای. پس بوحیثیت لاردین آنداق معلوم بولور کیم بوتیل‌دا غریب الفاظ وادا کوپ دور. مونی خوش آینده ترتیب ورباینده ترکیب بیله باغلاماغی نینك دشوارلیغی بار. مبتدی طبعی اول نظم نی دشـوارلیغ بیله باغلاماق دین کوفت تاپیپ متنفر بولور وآسانراق ساری میل قیلور. چون نیچه قاتلا بونوع واقع بولدی طبعی خوی قیلدی. چون طبیعت معتاد بولدی اوز معتادین قویوب غیر معتادغه کیم مشکل راك هم بولغای میل قیلماغی متعذردور. یانا اولکیم فهم جنسی عاجزلارنی هم مایل بلکه مشـتغل اوشبو نوع غه کورار وزمان ورسم اهلی طریق دین چیقمـاغنی منـاسب کورماس: وبونوع بیله قالور. ومبتدی غه یانا عادت دورکیم طبعی دین اول نیمـه باش اورسـه چون اوززادهٔ طبعی اوزیکا محبوب ایکانکا مجبول دور. تیلارکه آنی بوفن اهلی غه عرض قیلیب جلوه بیرکای. چـون بوفن اهلی فارسی کوی دورلار. وترك الفاظی دین بهره مند ایماس‌لار. طبعی اول جانب دین اعراض قیلیب بوفن غه مشغول ایل ساری میل کور کوزور. ایمدی که

میل کورکوزدی مناسبت‌لار تاپیب هم بوخیل دین بولور. آندق‌که بو زماندا بولوبتور. باری هرتقدیر بیله که بار با وجود ترك الفاظی نینك فارسی غه‌مونچه مزیتی ونفس‌امردا مونچه دقتی ووسعتی نظم طریقی‌دا شایع ایماس‌ایردی. وکتمان نهان‌خانه سیغه توشوپ ایردی. بالکه‌متروك بولورغه یاووشوپ ایردی. بوخا کسارغه صبا اوایلی‌دا کیم آغیز حقه سیدین بیراز کوهر ظاهر بولاباشلار. اول کوهرلارهنوز نظم سلکیکا کیرمایدور ایردی کیم ضمیردریاسی دین نظم‌سلکیکا تارتیلغان کوهرلار طبع غواصی سعی بیله آغیز ساحلی غه کیلا باشلاماق کور کوزوپ ایردی. چون مذکور بولغان قاعده بیله کیم ادا تاپتی فارسی ساری بولدی. اما چون شعور سنی غه‌قدم قویولدی. چون‌حق‌سبحانه وتعالی طبع غه غرابت ساری میل نی ذاتی ودقت ودشوار پسندلیق قه شروع نی جبلی قیلیب ایردی. ترك الفاظی غه داغی ملاحظه‌نی لازم کورولدی. عالمی نظرغه کیلدی اون سیکیز مینك عالم دین آرتوق. آندا زیب وزینت سپهری طبع غه معلوم بولدی توقوز فلك دین آرتوق. آندا فضل ورفعت مخزنی اوچرادی درلاری کوا کب کوهرلاریدین رخشنده‌راق. وکلشنی یولوقتی کل‌لاری سپهر اختریدین درخشنده راق. حریمی اطرافی ایل اایاغی یتماك دین مصون واجناس غرایب غیرایلکی تیکماك دین‌مامون. اما مخزنی نینك یبلانی خونخوار وکلشنی نینك‌تیکانی بی‌حد وشمار. خیالغه کیلدی کیم هماناکه بوییلانلار نیشی‌نشتری دین‌طبع اهلی خردمندلاری بومخزن دین بهره‌تاپمای اوتوپتورلار. وکونکولکا آنداق ایورولدی کیم کویا بوتیکن لارسرزنشی ضرریدین نظم خیلی کلدسته بندلاری بوکلشن دین بزم توزکوچه کل ایلیك‌لای آلمای یول توتوپتورلار. چون بوطریق داهمت‌عالی ایردی وطبع بی باك ولاابالی؛

اوتارکا قویمادی وتماشاسیدین تویمادی . اول عالم فضاسیدا طبع سپاهی ترکتازلیغ لارتوزدی.واول سپهر هواسیدا خیال قوشی بلند پروازلیغلار کور کوزدی . واول کنج جواهری دین ضمیر صیرفی سی نهایت سـیز قیمت لیغ لعل ودرثمین آلدی. واول کلشن ریاحینی دین کونکول کل چینی حد وغایت سیز نکهت لیغ کل ویاسمن قوینی غه سالدی . چون بومواهب بیله غنالار وبوغنایم بیله استغنالار میسر بولدی . مونونك نتـایجی کل لاری روزکار اهلیغـه بی حد ومقدار آچیلا باشلادی . وباشـلاریغه بی اختیار سـاچیلا کیریشتی. اول جمله دین بیری غرایب الصغر دیوانی دور کیم کیچیك یاش دا تقریریم کذارش وتحریر یمدین نکارش تاپیب دور کیم معانی غرباسیدین غریب الفـاظ لباسیغه کیوروپ مین وخلق کونکلین اول غریبستان اهلی اوتی بیله کویدوروپ مین. یانانوادر الشـباب دیوانی دورکه ییکیت لیك اوایلی دا بیانیم کلکی دین نمایش دیوانی غه وآرایش بستانی غـه کیریب دور کیم اول نوادر تماشاسیدین ییکیت لیك ملکی دا غوغا سـالیب مین وملك ییکیت لاری کونکلیدین آرام وقرارنی آلیب مین. یانا بدایع الوسط دیوانی دور کیم عمر اوسطی دا خیالیم خامه سی آنینك زیبی غه نقش بندلیغ وزینتی غه سحر پیوندلیغ ‹قیلیب دور کیم اول بدیع لار واسطه سـیدین شـیدا کونکول لار ایشـیکین عشـق تاشی بیله قاقیب مین واول اویکا فتنه وآفت اوتین یاقیب مین. یانا فواید الکبر دیوانی دور کیم حیات اواخریدا تخیلوم خامه سی آنی رشـك نکارخانه چین وغیرت خلد برین قیلیب دور کیم آندا اولوغلارغه فایده لار زلالین ییتکوروب مین وهوس لاری شـعله سیغه نصایح زلالیدین سـو اوروپ مین . بوتورت دیوان آوازه سین چون ربع مسـکونغه ییتکوروپ مین : خمسه پنجه سیغه پنجه

اوروپ مین. اول کیم حیرت الابرار باغی دا طبعیم گل لار آچیب دور
شیخ نظامی روحی مخزن الاسرار دین باشیمغه درلار ساچیب دور .
یانا چون فرهاد وشیرین شبستانیغه خیالیم یوزتوتوبتور. میرخسرو دمی
شیرین وخسرو اوتی دین چراغیم نی یاروتوبتور. یاناچون لیلی ومجنون
وادی سیدا عشقیم پویه اوروپ خواجو همتی کوهرنامه سیدین شاریمغه
کوهرلار ییتکور وپتور. یانا چون سبعهٔ سیاره رصدین ضمیریم
باغلابتور اشرف هفت پیکری نینك ییتی حوروشین پیشکشیم غه
یاراغلابتور. یاناچون سدسکندری اساسین خاطریم مهندسی سالیب دور
حضرت مخدوم خردنامه سیدین کوس اصلاح وامداد چالیب دور. بو
خمسه شغلی دین چون فراغت تاپیب مین تخیلوم کیتی نوردین سلاطین
تاریخی دشتی غه چاپیب مین. چون نامه سوادی ظلمتی دین زبدةالتواریخ
اداسین توزوپ مین سلاطین اولکان آتین بوحیوان سوبی بیله تیر
کوزوپ مین . چون نسایم المحبة نفحاتی بیانی دین کلکیم فیض رسان
بولوبتور اولیاءالله مقدس روحی فیضی دین عالم تولوبتور. چون لسان
الطیرالحانی بیله ترنم توزوپ مین قوش تیلی اشارتی بیله حقیقت اسرارین
مجاز صورتیدا کور کوزوپ مین. چون نثراللآلی خزاینی ترجمه سیغه
یتیم نظم الجواهر بیله معنی ابکارین حله لارین مرصع ایتیم. چون میزان
الاوزان بحرلاری دا غواص بولدوم اول معیار بیله نصیرطوسی عذرین
قولدوم. یانا داغی رسایل غه قلم سوروپ مین ومکاتیب غه رقم اوروپ
مین که فارسی سحر سازلار وپهلوی افسانه پردازلار هم آندا اوراق
آراسته واجزا پیراسته قیلیب دورلار کیم دانا حکم عدالت یوز یدین
کوز سالسه وبورونغی فارسی وسونکغی ترکی لطایف ودقایق دین
بهره آلسه حکم سورار زمانی دا وهرقایسی نینك مرتبه سی نی تعین

قیلور اوانیدا امیدیم اولدور وخیالیم غه آنداق کیلور کیم سوزوم مرتبه‌سی اوج دین قوبی ایماکای وبو ترتیبیم کوکبه‌سی اتی نزد... دین اوزکا یبرنی بیکا تما کای . بوسوز لاردین خصم مونداق بیلماسون ومدعی بونوع گمان قیلماسون که مینینك طبعیم ترك الفاظی غه ملایم توشکان اوچون تعریفیدا مبالغه اظهار قیلور مین وفارسی عبارت قه مناسبتیم آزراق اوچون انکار ونفی غه اصرارکور کوزورمین کیم فارسی الفاظ استیفاسین واول عبارت استقصاسین کیشی میندین کوپراك قیلما یدور ایرکین وصلاح وفسادین میندین یخشیراق بیلمایدور ایرکین کیم عمروم کلشنی نینك تازه بهاری نینك طراوتی چاغی وحیات روضه‌سی نینك نورس سبزه زاری نینك نزاهتی وقتی کیم اون بیش یاشتین قیرق یاشقه‌چا دورکه انسان خیلی نینك طبعی بلبلی هرگل جمالیغه شیفته وروحی پروانه‌سی هرشمع حسنی‌غه فریفته بولور : وقت بواوقات دوره بواوقتدا کوپ غریب واقع حادث دورکه اول واقعه بیر اوحسن ونازین یا اوز عشق ونیازین شرح ایتارکا باعث بولور . وبوحال غزل طریقیدا منحصر کیم یا آیتورغه متأمل بولولغای یا اوقوریغه مشتغل . اوقورغه دواوین دین بوفقیر مطالعه‌سیغه کوپ مشغول بولماغان دیوان آز ایرکین . تخصیص عشق ودرد اهلی نینك راهبر وپیش روی امیرخسرو دهلوی دیوانی کیم عاشق لیق دادردو نیازو سوز وگداز طریقین اول منتشر قیلدی وآنینك عشق مشعلی دین بوپرتو عالم تیره خاکدانی‌غه یایلدی . یانا حقیقت اهلی نینك سرخیل وسرافرازی خواجه حافظ شیرازی نکات واسرارین که انفاسی روح القدس دین نشان آیتور وروح الله انفاسی دین اثر ییتکورور . یانا بوفقیرنینك پیری واوستاذی وطریقت اهلی نینك صاحب ارشادی جمیع اهل الله نینك مقتدا وشیخ الاسلامی حضرت

مخدومی نورالملة والدین مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره نینك روح پرورلطایفی وروح کستر ظرایفی کیم آندین هرغزل کالوحی المنزل وهررساله کالا حادیث النبی المرسل عالی شان ورفیع مکان دور کیم آلاردین هرلفظ قیمتدا درثمین دین آبدارراق وحرقتدالعل آتشین دین برق کردارراق. وایکالاسی مذکور بولغان عزیز کلام معجز نظامی دین آندا چاشنی ونصیب واوز عشق وکمالاتی ونهایت حالاتی مونکا اضافه که هذا شیٔ عجیب. بارچه‌سیغه کوپ قاتلا اوتوپ مین بلکه کوپین یاد توتوپ مین. وقصاید وغزلیات لاری نینك غریب ولطافتین بیلیب مین. بلکه غریب راق ولطیف راق لاریغه تتبع داغی قیلیب مین. قصاید دین امیر خسرو نینك دریای ابراری کیم مشهور مونداق دورکه دیر ایتمیش: بولغای که یوز مینك بیت دین آرتوغ دیوان لاریم غزلیاتی وقصاید ومثنوی لاریم ابیاتی اکر عالم صحیفه سیدین یویولسه ودوران صفیحه‌سیدین محو بولسه وبوقصیده قالسه‌که آندا معنی استیفاسی وافی دور وبوفن اهلیغه مینینك فضایلیم دلیلیغه کافی دور. مطلعی مشهور دور کیم (نظم) کوس شه خالی وبانك غلغلش درد سرست هرکه قانع شد بخشك وترشه بحر وبرست بوشعرغه حضرت مخدومی نوراً جواب آیتیب دورلارو آتین لجةالاسرار بیتیب دورلارو مطلعی بودورکیم (بیت) کنکر ایوان‌شه‌کز کاخ کیوان برترست رخنهادان کش بدیوار حصار دین درست که اکر اول دریای ابرار دور بو ابر بهار دور که مرتبه‌دا آندین بلندراق وبهره‌دا آندین فایده‌مندراق دورکه آنینك اوستیکا سایه سالورغه یاپیله آلور وباشیغه درافشان لیغ داغی قیلا آلور. فقیر ایکالاسی بزر کوار رفیع مقدارغه نیاز مندلیغ وکدالیغ بوزیدین تتبع قیلیب مین وآتین تحفةالافکار دیب مین ومطلعی

بودور کیم (بیت) آتشین لعلی که تاج خسروانرا زیورست اخکری بهر خیال خام پختن درسرست وکوپ معنی انکیز عبارات وتعمیه آمیز اشارات اضافه قیلیب مین که بوفن اهلی نینك ماهرلاری مسلم توتوپتورلار . وهر کیشیکا بوبابدا تردد بولسه حضرت مخدومی نوراً نینك بهارستان آتلیغ کتابین کیم آنی بهارستان حیات ونکارستان نجات دیسه بولور بومطلع نی بتیب دورلار و استشهاد یوزیدین تعریفین آیتیب دورلارکه بومنشور دولت سپهر طاقیغه آسیلسه بیری بارو بوطغرای سعادت نی مشتری بوینیغه آویزه قیلسه موجب مباهات وافتخاردور. اول کتابنی آلدیك وبومحل نی تاپیب نظرسالدیك وبیلدیك که اولچه مین تعریفیدا تحریر قیلیپمین تقصیر قیلیب مین. یاناامیر خسرو نینك مرآت الصفا آتلیغ قصیده سیغه کیم خلاق المعانی خاقانی شیروانی تتبع قیلیب دورو مطلعی بودور کیم (بیت) دلم طفل است وپیرعشق استاذ زبان دانش سواد الوجه سبق ومسکنت کنج دبستانش وحضرت مخدومی نوراً نینك جوابی دا جلاءالروح آتلیغ قصیده نی دیب دورلار ومطلعی بودر کیم (بیت) معلم کیست عشق و کنج خاموشی دبستانش سبق نادانی وداناد لم طفل سبق خوانش وفقیر هم نسیم الخلد قصیده سین ایکالاسی بزرکوارغه تتبع قیلیب مین ومطلعی بودر کیم (بیت) معلم عشق وپیرعقل دان طفل سبق خوانش نی تادیب طفل اینك فلك شد چرخ کردانش بوقصیده کاداغی کوپ معانی کوهری درج وعمر نقدی خرج بولوب دور. یانا روح القدس قصیده سین بلند آوازه قیلیب مین که قدسی لار روحین آندین تازه قیلیب مین ومطلعی بودوروور کیم (بیت) زهی خامهٔ قدرت مصور اشیا هزار نقش عجب هرزمان ازو پیدا یانا عین الحیات قصیده سی

زلالین یتکوروپ مین که غفلت اهلی نینك اولوك بدن لاریغه جان کیوروپمین ومطلعی بودور کیم (نظم) حاجبان شب چو شادروان سو دا افکنند جلوه درخیل بتان ماه سیما افکنند یانا منهاج النجات قصیده سیدا هدایت طریقین توزوپ مین وضلالت اهلیغه نجات شهراهین کور کوزوپ مین ومطلعی بودور کیم (بیت) زهی ازشمع رویت چشم مردم کشته نورانی جهانرا مردم چشم آمدی ازعین انسانی یانا قوت القلوب قصیده سین که کالکیم ثبت ایتیب دور حقیقت یولیدا ضعف لیغ کونکول لارکا اول قوت دین قوت بیتیب دور ومطلعی بودور کیم (بیت) جهان که مرحلهٔ تنك شاه راه فناست درو مساز اقامت که راه شاه وکداست بو آلتی قصیده حمد ونعت وثنا وموعظت دور واهل تصوف وحقیقت تیلی بیله معرفت. یانا ظاهر شعراسی طریقی دا هم تورت قصیده که فصول اربعه غه موسوم دور: وآندین تورت فصل حرارت وبرودت ورطوبت ویبوستی کیفیتی معلوم: خاتم رقم قیلیب دورکه تورت فصل خاصیتی اثری دیك ربع مسکونغه یاییلیب دور. یانا سخن پرداز استاذ عالی شان خواجه کلیم الدین سلمان که قصیده میدانی نینك چابکسواری دور واوزمانی نینك بی نظیر سخن کذاری . مشهور دورکه چون مصنوع قصیده سی ترتیبی غه قلم سوروبتور اون سیکیزدا اتمام یتکوروب دور.واقعا ایشی قیلیب دورکه نظم اهلی آنینك تعمق داحیران وتامل دا سرکردان دورلار. ترصیع صنعتی کیم مطلع دین اوزکا بیت دابولا آلماس. اول قصیده نینك اکرچه مستخرج مطلعی راست دور اما اصل مطلع دا اولغی مصراع نینك بیر لفظی دا تخلف قیلیب دور ومطلع بودور کیم(بیت) صفای صفوت رویت بریخت آب بهار هوای جنت کویت به بیخت مشك تتار

بو مطلع غه تتبع قیلغان کوپ سخن‌ورلار و نظم گسترلار چون مقابله دا دیب دورلارلت ییپ دورلار. بو فقیر نینگ مطلعی بودور کیم (بیت) چنان وزید ببوستان نسیم فصل بهار کزان رسید بیاران شمیم وصل نگار بصارت اهلی ملاحظه قیلسه‌لار بیلورلارکه بو مطلع ترصیع غه واقع بولور عیب دین معرا و مرصع غه کیلور اعتراض دین مبرا دور. بو نوع شعر نینگ تأکید و مبالغه‌سی اوچون یانا بیر رباعی هم دیب مین‌که تا خلیل بن احمد رباعی قاعده‌سین وضع قیلیب دور ترصیع صنعتی دا رباعی آیتیلغان ایشیتیلمایدور بل‌که یوقتور. و اول بودور کیم (بیت) ای روی تو کوکب جهان آرایی وی بوی تو اشهب روان اسایی بی‌موی تو یارب چنان فرسایی گیسوی تو چون شب فغان افزایی یانا فارسی غزلیات دیوانی خواجه حافظ طوریدا کیم جمیع سخن ادالار و نظم پیرالارنظریدا مستحسن و مطبوع دور ترتیب بیریب مین کیم آلتی‌مینگ دین ابیاتی‌عددی کوپراک دورکه کوپراک اول حضرت شعریغه تتبع واقع بولوبتور. و بعضی حضرت شیخ مصلح الدین سعدی قدس سره غه کیم غزل طوری مخترعی دور. و بعضی میر خسرو غه کیم عشق آتشکده‌سی نینگ شعله انگیزی دور و درد غریب خانه‌سی نینگ اشک ریزی. و بعضی حضرت مخدوم نوراً غه کیم کمال اوجی نینگ مهر لامعی دور و مذکور بولغان عزیزلار حالاتی نینگ جامعی که بو دیوان خلایق ارا سیدا شایع دور و روزکار اهلی نینگ طبع لاری اول‌ساری راجع. و آندا کوپ تورلوک دلکش ادالار و دلپذیر معنالار واقع دورکه تفصیلی بو فقیر دین مناسب ایماس. و آندا هر نوع نظم اصنافی دین مثل مقطعات و رباعیات و مثنوی و تاریخ و لغز و اوجمله دین بیش یوزکا یاقین معما کیم کوپی حضرت

مخدومی نوراً مبارك نظری‌غه ییتیب دور . واوحضرت نینك اصلاح وتحسینین شرفین کسب ایتیب دور کیم‌خامه‌م دین روزکار صفحه‌سیغه یازیلیب دور وقلمیم لیل ونهار اوراقی‌دا نقش‌قیلیب دور. بولاردین داعی باش‌قه بیکیت لیکیم زمانی وشباب ایامی اوانیدا کوپراك شعردا سحرساز ونظم‌دا فسون پرداز شعرانینك شیرین اشعاری ورنکین ابیاتی دین ایلیك مینك دین ارتوق یاد توتوپ مین وآلار ذوق وخوشحال لیغی دین اوزومنی آووتوپ مین . وصلاح وفسادلاریغه فکرایتیب مین ومخفی دقایقی‌غه تامل‌وتفکرلار بیله‌ییتیب مین.وفارسی الفاظ عیب وهنری ملاحظه‌سی اوراکیدا طبعیم اوزین ساالمایدور بل که اول وادی قطعی‌دا کلکیم رونده‌سی‌تیزکام لیغ بیله قدم اورماغان یر قالمایدور . واوتوز ییل دین آرتوق وقیرق ییل‌غه یاقین دور کیم خراسان ملکی کیم فضل وکمال اهلیغه عالم مما لکی نینك مصر معظمی وسواداعظمی دور . بوملك نینك جمیع نظم اهلی شعرای شیرین کلامی‌وفصحای واجب الاحترامی هرمعنی بیله کیم اوراق یوزیکا آرایش وهرالفاظ بیله‌کیم اجزا عذاریغه نمایش یریب دورلار . بوفقیر صحبتی‌غه ییتکوروب دورلار. وبوضعیف آلیندا اوتکاریب دورلار. وحك واصلاح التماسین قیلیب دورلار. وخاطرغه‌قیلغان نکته‌که ایتیلیب دور انصاف یوزیدین مسلم توتوپتور. واکر بعضی اباقیلیب دورلار دلایل بیله آلارغه خاطر نشان قیلیلیب دور ؛ آندین سونکرا قبول قیلیب اوزلارین شاکر وممنون بیلیب دورلار. وبسا معانی اهلی خرده‌دان لارو دقایق خیلی دقیق بیان‌لارکه انوری وسلمان شعری‌دا هر بری نینك جانبین توتوپ بحث‌لار قیلیب سوزلاری بیر بیریدین اوتماکان دین سونکرا بوفقیر آلدیغه محاکمه اوچون کیلتوروب

توروردُر وهرنی حکم تاپیب دوروردلار مسلّم توتوپ مناقشه‌لاری برطرف بولوبتور. وغزل دا میر شاهی ومولانا کاتبی وآلار غیری طرفیدین داغی بو یوسونلوق ومثنویدا حضرت شیخ نظامی ومیر خسرودهلوی جامی دین داغی بودستورلوغ کوپ واقع بولوپ دور. بارچادین کلی‌راك سند بوکیم حضرت ارشاد پناهی نورمرقده نوراً که کلام ملك علام واحادیث معجز نظام خیرالانام علیه‌الصلوة والسلام دین سونکرا فارسی سوزدا جمیع آلار سوزیدین یوقاری راق سوز یوقتور: کوپراك کتب ورسایل وغزلیات وقصاید دا که معانی کوهر۔ لارین نظم سلکیکا کیدورور ایردیلار وضمیر نهان خانه‌سیدین انجمن تماشا کاهی‌غه جلوه بیرور ایردیلار: آنینك مسوده‌سین بوروناق بوفقیرغه التفات واعتقاد یوزیدین بیرور ایردیلار کیم بواوراقنی آل وباشتین ایاغی‌غه نظرسال خاطرینکغه هرنی آیتقودیك سوز کیلسه آیت دیب وهرنی اشارت بولغانی کیم مذکور بولدی ظاهر قیلسام مقبول توشار ایردی. بودعوی‌غه دلیل بوکیم اوندین آرتوق کتب ورسایل دا اولحضرت بوفقیر نینك آتین مذکور قیلیب دورلار وکوپی طبع وادراك ومونکا مناسب نیمه‌لارکا نسبت بیریب مسطور قیلیب دورلار. بوقبول نظری اثری دین بیر قرن دین آرتوق سلطان السلاطین سپهر آیین صحبت لاریدا وفردوس تزیین خدمت لاریدا کیم اهل کلام دین ومقال دین فضل وکمال زمره‌سی نینك مجمعی دور وعلم وفضل نینك منبعی دور. بوفقیر نینك سوزیکا مرتبه رفیع ومقاله وسیع ایردی. واوزیکا سوز جهتی دین عظیم اعتبار وسوزیکا اوز جهتی دین بینك پایه ومقدار. وسلطان السلاطین که مظهر لطف الهی

ومظهر انوار حقایق نامتناهی دور . وفرخنده ضمیری علوم کوهری نینك دریاسی وخجسته خاطری خاکسار بنده‌لار ذاتی نینك کیمیاسی دور. بوطایفه نینك کوپراك اصطلاح وقواعدی دین‌عالی مجلس‌داسوز اوتسه مخاطب بوفقیر ؛ فصاحت وبلاغت اهلی نتایج طبعی دین هرنی مذکور بولسه مشارالیه بوحقیرنی قیلور ایردیلار . واول مقدار بوتوفراغ نینك رتبه‌سین فلك کاییتکوروپ وآنچه بوذره‌نینك پایه‌سین قویاش دین آشوروپ ایردیلار کیم اوزلاری نینك خورشید فیض طبع لاریدین ظهور قیلغان رساله‌که اوز کوهرریز قلم لاریدین نکارش تاپیب دور واوز کاهی حالات لاری کیفیتی‌دا کذارش صورتی توتوپ دور ؛ بوبایری بنده‌لارینی نظم طریقی نینك بارچا نوعی‌دا تعریف‌لار بیتیب صاحب قران لیق لقبی بیله سرافراز قیلیب دورلار وبی مثل وانبازلیغ وصفی بیله ممتاز ایتیب دور. ومقرردورکه همایون طبع‌لاری زمان مشکلاتی نینك معیاری دور ؛ فرخنده ذهن لاری عالم دقایقی نینك حلالی وصاحب اسراری . بندهٔ خاکسار اکرچه توفراغ دین اوکسوك ایردیم اما اول قویاش تربیتی‌بیله رنکا رنك کل لار آچتیم. وبوافکندهٔ بی اعتبار اکرچه ذره دین کم‌راك ایردیم اول سحاب تقویتی بیله کونا کون درلار ساچتیم. ودلسوز ابیاتیم مناجات اهلیغه آشوب وغوغا سالدی وبزم افروز غزلیاتیم خراباتی لارغه آه وواویلا سالدی. حاصل کلام آندین سونکرا کیم مونچه قوی دلایل وعظیم شواهد بیله بوفقیر نینك وقوفی بلکه مهارتی بوفن نینك فارسی‌وترکی نظمی‌دا ثابت وروشن بولدی . اکر بیرنی یانا بیریکا ترجیح قیلسام کیراك‌که بوطایفه‌دین هیچ کیشیکا مسلم توتوپ صدق دیما کدین اوزکا مقال ومجال بولماغای . بتخصیص که مونچه برهان قاطع بیله هم قطع

تاپقای . واستشهادغه بومسوده نینك هم لفظی یوق که هرحرفی فریاد اورغایلار وغوغا کوتار کایلار. یانا بیرکلیه بوکیم تاملك عرب خلفاسی وسلاطینی دا ایردی. فلك اول وقتدا انظم دبیرغه عرب تیلی بیله جلوه بیردی . آنداق که حسان ثابت دیك ولقیطدیك ملك الکلام سخن کذارلار ومعنی آفرین فصاحت شعارلار پیدا بولدیلار : واوز تیل‌لاری بیله نظم اداسی نینك دادین بیردیلار . بومناسبت بیله عرب سلاطینی داغی ابراهیم مهدی دیك ومأمون خلیفه‌دیك و بولاردین اوزکا هم سلاطین زاده‌لار غرا نظم لاردین قصاید آیتی لار وفواید ظاهر قیلدیلار . چون ملك دین بعضی اقالیم وکشور دا سارت سلاطینی مستقل بولدیلار . اول مناسبت بیله فارسی کوی شعرا ظهور قیلدیلار . قصیده دا خاقانی وانوری وکمال اسمعیل وظهیر وسلمان دیك ومثنوی دا استاذ فن فردوسی ونادر زمان شیخ نظامی وجادوی هند میرخسرو دیك وغزل‌دا مخترع وقت شیخ مصلح‌الدین سعدی ویکانهٔ عصر خواجه حافظ شیرازی دیك‌که بولارنینك تعریفی یوقاری‌راق چون‌شمهٔ سوزولوپ دور ووصف‌لاریغه قلم اورولوپ دور . سوزنی اوزاتماق حاجت ایماس وکلام تطویلین معنی اهلی‌مستحسن دیماس. وبو مناسبت بیله سارت سلاطینی دین هم سلطان طغرل‌دیك وشاه شجاع دیك عالی قدر پادشاه‌لار ورفیع مرتبه انجم سپاه‌لار رنکین ابیات وشیرین غزلیات آیتی‌لار وزمان‌لاریدا مشهور بولدی وروزکارلاری اوراقیدا مسطور . تاملك‌عرب وسارت سلاطینی دین ترك خانلارغه انتقال‌تاپتی. هلاکوخان زمانی دین‌سلطان صاحب قران تیمور کورکان زمانی دین فرزند خلفی شاهرخ سلطان نینك‌زمانی‌نینك آخریغه‌چا ترك‌تیلی‌بیله شعرا پیدا بولدیلار. واولحضرت

نینك اولاد واحفادی دین هم خوش طبع سلاطینی ظهورغه کیلدی. شعرا سکاکی وحیدر خوارزمی واتایی ومقیمی ویقینی وامیری وکدایی دیك لار. وفارسی مذکور بولغان شعرا مقابله سیدا کیشی پیدا بولمادی بیر مولانا لطفی دین اوزکا کیم بیر نیچه مطلع لاری بارکیم طبع اهلی قاشیدا اوقوسه بولور. اوجمله دین بیری بودورکیم (بیت) اول که حسن ایتتی بهانه ایانی شیدا قیلغالی کوزکودیك قیلدی سینی اوزنی پیدا قیلغالی وسلاطین دین هم اولکوچه طبع اثری هیچ قایسی دین ظاهر بولمادی وورق یوزیکا نقش قیلغوچه نیمه قالمادی سلطان بابردین اوزکا کیم بومطلع آلار طبعی اثری دورکیم (بیت) نیچه یوزونك کوروپ حیران بولایین الهی مین سنکا قربان بولایین تابو وقت قه چه کیم ملك بودودمان نینك تخت سلطنتی غه خاتم وتاج خلافتی غه سزاوار ومسلم : اصالت بحری نینك در شاهواری، عدالت معدنی نینك کوهر عالی مقداری ، سپهدلیغ معرکه سی نینك رستم دستانی، سپهدارلیغ میدانی نینك سام نریمانی، سرافرازلیغ تاجی نینك کوهر زیبنده سی، بزم سازلیغ سپهری نینك اختر فرخنده سی، جهاندارلیغ بزمی نینك اسکندر جمشید جاهی ، جهانکیرلیغ انجمنی نینك خورشید عالم پناهی ، رفعت جهانی نینك قلهٔ کردون خراشی، عدالت سپهری نینك سحاب کوهرپاشی، فضل وکمال حدقه سی نینك مردمك بیناسی، تکلم ومقال حدیقه سی نینك بلبل خوش نواسی السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان معزالسلطنة والدنیا والدین ابوالمغازی سلطان حسین بهادر خان خلدالله تعالی ملکه وسلطنته وافاض علی العالمین بره ومکرمته (رباعی) کیم تافلك آفاق اوزه دور قیلور انجم کلی هرتون بوچمن دین آچیلور نی شاه آنینك ذاتی کیبی یاد بیلور نی طبع آنینك طبعی دیك ایستاپ تاپیلور

(دیکر) تا کیم فلك ایورولور دوام اولسون آنکا اقبال بساطی دا مقام اولسون آنکا هم نطق ایله جانبخش کلام اولسون آنکا هم نظم کلامی مستدام اولسون آنکا جهان بانلیق تختیدا مقام توتتی وکشور ستانلیق مسندی دا آرام تاپتی. ملك سلکی کا امنیت کوهرلارینی چیکتی وجهان مزرعی دا جمعیت دانه لارین ایکتی. چون سلیم قلبی کوهر کان معانی ایردی ومستقیم ذهنی مورد فیض سبحانی. کلام اهلیغه ترفیه وابتهاج لار وکلام خیلی غه رونق ورواج لار دست بیردی. وهر علم دا مفید تالیف لار وهر فن دا منتج تصنیف لار قیلدیلار. وغریب رسایل معنوی ظهور قیلدی وعجیب دواوین وغزل وقصاید ومثنوی یابیلدی. واوز شریف طبع ولطیف ذهن لاری دین داغی اکرچه هم فارسی دیما ککا قادر وهم ترکچه آیتماققه ماهر ایردی. اما اصلی طبع اقتضاسی وشایع تکلم مناسبتی اداسی بیله ترکی دیوان تدوینی غه میل قیلدیلار ودلپذیر ابیات وبی نظیر غزلیات ترتیب بیردی لارکه تا عطارد فلك دیوانخانه سی نینك قلمزن وراقمی دور وسپهر بیت الانتظامی نینك رقم کش وناظمی. آنداق کنشنی دقایق کل وریاحینی بیله آراسته واول نوع مخزنی معانی جواهر ثمینی بیله پیراسته کورمایدور. دقیق معنی کل عذارلاری سلیس الفاظ کسوت لاریدا جلوه نمای وغریب مقصود ماه رخسارلاری لطیف ادا حله لاریدا چهره کشای. دیوان دیمای که بحر عمان دور هر غزل آندا جواهردین مملو بیر سفینه. سفینه دیمای که خزینه دور هربیتی بیراوی معانی کوهرلاریدین آندا یوز دفینه. سوزناك ابیاتی نی اوقوغوچی نینك نفسی ایل کونکلین اورتاماککا سموم آفت ودردمندانه الفاظی نی ادا قیلغوچی نینك اونی خراشیدین محزونلار باغری جراحت. عبارتی نشاط لیغ ضمیرلارنی ماتم زده قیلغوچی

وحرارتی موزدیك ساووغان کونکول لارنی آتشکده قیلغوچی. حروفی ترتیبی داسحر سازلیغ لار واداسی ترکیبی دا فسون پردازلیغ لارحاصل که ترکچه تیل بیله بونوع دیوان که مذکور بولدی وتعریفی بوصفت و آیین بیله که مسطور بولدی کیم بو یوسونلوق غرایب یوق که سلاطین مکرم دارا حشم دین بلکه شعرای قدسی نفس مسیح دم دین واقع بولمایدور واراغه کیرمایدور واقع بولدی واراغه توشتی. و آنینك زلال حیاتی نینك فیضی قویاش چشمه سیدین اوتکالی یاووشتی. و بو طایفه نینك بی بهره لاری بوروح نقدی دین بهره یاب ولب تشنه لاری بو آب حیات دین سیراب بولدیلار. باوجود بو سلطان السلاطین نینك کیمیا اثر خاطری وخورشید آثار ضمیری داغی مونکا مایل که ترك ناظم لاری اوز الفاظ لاری بیله شعرغه مشغول لوق قیلغایلار وکونکول غنچه سی داغی دین که بیچ لار چیرمانیپ دور بهار نسیمی دیك انفاس بیله کل دیك آچیلغایلار. والتفات واهتمام یوزیدین بعضی معنی لار تاپیب نظم قیلورغه حکم لار هم جاری بولدی وسوز اسلوبیغه تعیین لار واداسیغه تعلیم لار هم اظهاری بولدی. ترك اولوسی آنینك خوش طبع بیك لاری ومیرزاده لاری وصاحب ذهن پاك طبع لاری و آزاده لاری آنداق که کیراك مشغول لوق اسبابین توزا آلمادیلار واول نوع طبع نتیجه سی کورکوزا آلمادیلارکه آندین خوش کوی لوق امیدی توتسه بولغای بلکه بوامیدنی آلارنینك روزکاری حالی غه یاووتسه بولغای. طرفه راق بوکیم بو نوع پادشاه سخن دان ترغیبی وتلقینی واحسانی وتحسینی قاعدهٔ متابعت وموافقت نی اونوتوپ وجادهٔ نافر مانلیغ وضلالت نی توتوپ کوپی بلکه باریسی فارسیغه مایل بولدیلار واول تیل بیله نظم غه قایل. بوایش موندین اوزکا بولا آلماس که ترك تیلی تعریفی دا آنداق که

یوقاری‌راق مذکور بولدی ـ باوجود الفاظ کثرتی وعبارات وسعتی ومعانی غرابتی وادا سلاستی ـ دلپذیر باغلاماقته صعوبت بار ودلپسند ترتیب بیرماکته طبع رنج وعقوبت تاپار. لازم کوروندی ترك تیلی شرحی‌دا بیرنیچه ورق‌قه زیب آرایش بیرماك وآندا حضرت سلطان السلاطین ملایمت طبع ومهـارت ذهن‌لارین شرح ایتماك. وهمایون رأی‌لاری ترتیب بیرکان دیوان بابی‌دا بیرنیچه سوز کستاخ‌لیغ یوزیدین سورماك واولحضرت کمال دانالیق ووقوف توانالیغ نهایق دین بوفن اصحابی‌غه وبوفضل اربابی‌غه تعلیم‌لار بیریب وتلقین‌لار قیلیپ بولاراول حضرت نینك دقیق سـوزین یا انکلامای، یا انکلاسالار بویورولغان یوسون بیله عمل قیلمای، یا قیلا آلمای. وبوضعیف خاکسار اولحضرت نینك قدسی نفسی پاسی‌نی آسراپ وواجب الاذعان حکم‌لاریغه اطاعت وفرمان بردارلیق قیلیب کونکلومدین وتیلیم‌دین کیلکانچـه وقلمیم وایلیکیم دین قوت فهم قیلغانچه اولحضرت‌قه ـ باوجود بنده‌لیغ واول بنده‌لیغ بیله‌سعادت مندلیغ وفرخنده‌لیق ـ شاکردلیك کا داغی‌اوزومنی مشرف وارجمند ومبـاهی وسربلند قیلدیم. وییل‌لار ترك تیلی ونظمی قاعده واسـلوبیدا بیلماکان لاریمنی سوروپ ومشکل لاریمنی حلال مشـکلاتیم تابوغیدا عرض‌غه یتکوروپ عظیم فایده‌لار تاپیپ کلی نتیجه‌لار کوردوم. اولحضرت نینك تعلیمی وتربیتی بیله ورهنمای لیغی وتقویتی بیله ایشیم اول بیرکه یتی کیم اولحضرت اوز پاك طبع‌لاری نتیجه‌سیدین ظاهر بولغان رساله‌دارکه اوز معارف نکارکلکی تحریری ایردی واوزلطایف آثارنطق تقریری ـ القابیم‌نی یوقاری ادا قیلدیم‌کی‌نی عنوان بیله ثبت قیلدیلارکه مکرر قیلدـاق حاجت ایرماس. بوبنده‌غه هم چون بونوع عظیم دولت‌که حق سبحانه وتعالی‌نینك المتکلم دیکان اسمی‌غه‌مظهریت بولغای. وخلایق اراسیدا تکلم‌دا اقران وامثال‌دین

امتیاز واعتبار اولوغ آت بیله آوازه واشتهارغه‌که اوحضرت نینك عنایت واهتمام‌لاری باعث بولدی . ویوقاری مذکور بولغان دواوین ومثنوی وسایر کتب ورسایل معنوی ـ که تاعالم بناسی دور بوطایفه‌دین هیچ کیمکا اجتماعی دست بیرمایدور واختراعی میسر بولمایدور ـ دست بیردی ومیسر بولدی . اگرچه بارچانی اول حضرت نینك شریف اسمی‌غه مخیل وهمایون القانی‌غه مذیل قیلیب مین بولارنی سایر عنایت‌لار مقابله‌سیدا توتوپ المتکلم اسمی‌غه مظهریتیم عذری‌غه ترکی وسارت لغتی کیفیتی وحقیقتی شرحیدا بورساله‌نی جمع قیلیب بیتدیم . وآنکا (محاکمة‌اللغتین) آت قویدوم تا ترك ایلی تیلی فصاحت ودقتی وبلاغت ووسعتی‌که اوحضرت‌بوتیل وعبارت بیله نظم بساطی توزوپ دورلارو مسیحا انفاسی وخضر زلالی‌دین اولوك تیرکوزماك طریقین عالم اهلیغه کورکوزوپ دورلار ظاهر قیلدیم . وخیالیم‌غه موندا قیلور کیم ترك اولوسی فصیح لاریغه اولوغ حق ثابت قیلدیم که‌اوز الفاظ وعبارت لاری حقیقتی واوز تیل ولغت لاری کیفیتی دین واقف بولدی‌لار وفارسی کوی‌لارنینك عبارت والفاظ بابی‌دا طعن قیلور سرزنشی‌دین قوتولدیلار . آلار داغی رنج ومشقتیم مقابله‌سیدا چون بومخفی علم‌دین ظاهر قیلیب مین وقوف تاپسه‌لار امید اولکیم بوفقیرنی خیردعاسی بیله یاد قیلغایلار وروحومنی آنینك بیله شاد قیلغایلار

(رباعی)

بونامه که یازدی قلمیم تارتیپ تیل
تاریخین آنینك جمادی‌الاول بیل
کون نینك رقمی‌نی چارشنبه قیلغیل
توقوزیوزییل‌دین‌اوتوپ‌ایردی‌بیش‌ییل

كتابخانهٔ اقدام

عدد ١٤

آثار اسلافدن

الڭ اسكى تورك يازيسى

مؤلفى

نجيب عاصم

طابع وناشرى

اقدام غزته‌سى صاحب امتياز وباش محررى

احمد جودت

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سى

١٣١٥

افادهٔ مخصوصه

بوكتابك مندرجاتی (اورخون) واديسنده برحكومت ذی اقتدار تشكيل ايدن شرق تركلرينك ١٣٠٠ بوقدر ييل اول ركز ايلدكلری برآبده اوزرنده كی يازيلرينك الفباسندن عبارتدر . واقعا بوحرفلر بزه پك بيكانه كوريليورسه ده اوخط ايله افاده اولنان وقايع ، ادبياته موافق برصورتده تصوير ايلديكی نظر دقته آلنورسه تورك ادبياتنك بيوجك برقدمی اولديغی آكلاشيلور . خصوصيله بونلردن اللی سنه صوكره وادئ مذكوری نشيمنگاه آرام اتخاذ ايدن اويغور توركلرينك طرز تحرير وادبيات مليه‌لرنده كی قوت معلم شهير موسيو وامبرينك (قوداتقو بيليك) نام اثرلرينك مقدمه‌سنده « اوروپانك هنوز ظلام جهل ايچنده بولنديغی اثناده توركلرده جلی برنورتمدن شعشعه نمون » اولديغنه دائر ايضاحات واقعه‌لرينی تأكيد ايلمكله برابر مدنيت قديمه‌مزی دها كيريلره طوغری ارجاع ايدر ، چونكه قوداتقو بيليك هجرتك ٤٦٢ تاريخنده يازلمش بوآبده ايسه همن عهد نبوتپناهيده ركز ايدلمشدر . مدنيت قديمهٔ مليه‌مزك برشاهد فناناپذيری اولان شو آبده خطوطنی كشف وحل ايدن مشاهير معلمين ومستشرقيندن موسيو (و . طومسن) جنابلرينه ترقيات علميه وخصوصيله منسوبيتی ايله مباهی اولديغمز ملت توركيه نامنه اوله‌رق عرض احترام ايلر وايشته ايلك دفعه اوله‌رق اويازی ايله مع‌الافتخار « نجيب » امضاسنی شومقدمه‌يه وضع ايدرم .

استانبول فی ١٢ ربيع‌الاول سنه ١٣١٥

معلومات تاریخیه

برچوق مناسبتلردن طولانی اقوام جهان آراسنده بعضاً وفاق وبعضاً ده نفاق اوله کلمشدر . آرالرنده منافرت بولنان اقوام بربرینه برچوق قصورلر اسناد ایدر طورور . هله اقوام ترکیه مناسبات حربیه ده بولندیغی قوملر ایله بر مدنیتده ، برمذهبده ، برلسانده اولمدقلری ایچون بونلر و اونلره تقلیداً برچوق قوملر نظرنده بر طاقم قصورلرله اتهام ایدلمشدر . فقط عالمده موجود اولان بر قوۀ عالیۀ علمیه ارکچ هرکسك حقیقتی اظهار ایدر . اوقوت ایسه حقیقت مفتونی اولان اعاظم علمانك آثارنده تظاهر ایلر . آثار عتیقه تحریاتی سایه سنده برچوق حقایق تاریخیه کشف ایدلدیکی کبی برخیلی ده خطیات تاریخیه تصحیح ایدلمش وشوصورتله آرایشلکدهانیجه خطالری تصحیحه واسطه اوله جغنه شبهه براقمامشدر .

شومقدمه یی بسط ایتمه مزه سبب تورکلرك مدنیتدن محروم ، عادتا تخریب بلاده مأمور برهیئت صورتنده کوسترلمسنه مقابل بونلرك تاقرون اولادن بری متمدن اولدقلرینی اثبات ایده جك برآبدۀ تاریخیه دن بحثه یول آچمقدر .

بوندن تقریباً ۱۷٥ ییل اولندن بری سیبریانك جنوبنده ،
«یکی‌چای» [*] مجراسنك یوقاری طرفلرنده ، مفتاحی نامعلوم
بر لساندە، هیچ بر یردە مثلی کورلمەمش بر الفبا ایلە محرر بر طاقم محکوکات
بولندیغی اوروپایه معلوم اولمش ایدی . فقط بو معلومات غیر تاممسموعات
درجەسندە قالەرق چوقجە مقداردە و کوزلجە استنساخ ایدلمشلرینە
اوروپا علماسی آنجق شوصوك برقاچ ییل ایچنده نائل اولەبیلدیلر .
شو خدمت ایسه (فنلاندیا) آثار عتیقه جمعیتنك موسیو (آسپلین)
واسطەسیله اوحوالیده اجرا ایتدیردیکی تحریات ثمرەسی اولەرق
۱۸۹۲ سنەسی «فنلاندیا آثار عتیقه جمعیتی طرفدن جمع و نشر ایدیلان
یکی‌چای محکوکاتی» عنوانیله اورتەیه قونمشدی . دها صوکره معلم
(دونر) ده بو اثری اکمال قصدیله آیریجه بر کتاب نشر ایلدی .
(یکی‌چای) محکوکاتنك انتشاری لسانیون و آثار عتیقه عالمنجه پك زیاده
مراقی موجب اولدی ، کشفیات آرتق بر برینی تعقیبه باشلادی . دیرکن
مغولستاندە (قاراقوروم) و (قارابالغاسون) نامندەکی اسکی شهرلرك
خرابەسی جوارندە ، (اورخون) نهری اطرافندە یکیدن بر طاقم
محکوکات الده ایدلدی . اورخون وادیسی کشفیاتنده الده ایدیلان
محکوکات دها بیوك اولوب (یکی‌چای) مدنیتنەدە قرابت تاریخیەسی
واردر . هله پك اهمیتسز بر ایکی فرقدن بشقه الفبالری‌ده بر درلو
اولدیغی کبی لسانلری‌ده یا بر ویاخود بر برینه یاقین ایکی زمرەدندر .
دقته شایان اولان شو کشفیات بر طرفدن ۱۸۹۰ – ۹۱ سنەلرندە

[*] فرانسزجەدە Yénisséi صورتندە املا ایدیلوب بزم جغرافیا
کتابلرندەدە «یکیسی» دیه یازیلان بو نهر اسمنك طوغریسی (یکی‌چای)
اولمق کرکدر . چونکه السنهٔ تورکیەدە (سی) اکثریا (چی) یه قلب اولنور .

فیلاندیا فضلاسندن موسیو (هایکل) ك اجرا ایتدیکی سیاحت و دیکر طرفدن روسیه حکومتنك ١٨٩١ ده شمدی پترسبورغ موزه‌سی مدیریتنده بولنوب کچن سنه طرف ذیشرف حضرت پادشاهیدن برنجی رتبه نشان ذیشان مجیدی ایله تلطیف بیوریلان و لسان تورکی‌یه وقوفی نشر ایلدیکی آثار متعدده‌سیله عالم علمانك معلوم و مصدقی اولان موسیو (رادولوف) لك ثمرهٔ کشفیاتیدر . شوایکی ذاتك ترتیب و نشر ایلدکاری اطاسلر هر یرده انظار دقتی جلب ایتمش و بونلرك حلی ایچون برچوق علما دوشونوب طاشنمشدر . نهایت قونپهاغ دارالفنوننده فیلولوژی معلمی اولان موسیو (طومسن) ١٨٩٣ سنه‌سی شو معمای مشکلی حل ایده‌رك « دانمارقه قرالانی علوم و ادبیات آقادمیه‌سی مجموعه‌سی » ایله کیفیتی انظار جهانه وضع ایتدیکی کبی ١٨٩٦ سنه‌سی‌ده (اورخون) وادیسی محکوکاتنك کافه‌سنی قرائت و ترجمه ایده‌رك ٢٢٤ صحیفه‌دن عبارت غایت مهم براثر نشر ایتمشدر . موسیو (طومسن) ك کشفیاتندن موسیو رادلوف‌ده استفاده ایتمش و کندی نامنه اولدرق اوده اورخون محکوکاتی حل و قرائتله آلمانجه اولدرق پترسبورغده اوچ جزؤ اوزرینه نشر ایلمشدر . واقعا موسیو رادلوفك اثری موسیو طومسنککندن دها تفصیلاتلی و مکمل ایسه‌ده اساس کشف شرفی هر حالده موسیو طومسنه قالمشدر . بناء علیه شو ایکی فاضله انسانیت و ترقی نامنه عرض شکران اولنور .

شمدی برازده موسیو طومسن لك اثرندن و بزم تألیف ایتمکده بولندیغمز « عمومی تورك تاریخی » ندن اقتباس ایله شو محکوکاتی براقن قوم حقنده بعض معلومات ویره‌لم :

چینالیلرك تاریخلرنده « طوکیوئه Tou-kiou » دیه آکیلان بوتورکلرك حکومتی ایکی عصر قدر سورمش و ٦١٨ دن ٩٠٧ تاریخ میلادیسنه قدر دوام ایدن (تانغ Thang) سلالهٔ حکمداریسی ایله بونلر کرك صلحاً وکرکسه حرباً مناسباتده بولنمش اولدقلری جهتله اوتورکلر حقنده چین تاریخلرنده پك چوق معلومات کوریلور. بوبابده‌کی تتبعاتی ایلری کوتورمك ایچون لازم اولان مأخذلرك برقچی‌ده اوروپا لسانلرینه ترجمه ایدلدیکی جهتله ایش قولایلشدرلمشدر.

تورکلر (بیزانس) ایمپراطورلغی ایله‌ده مناسبت پیدا ایتدیلر ، ٥٦٨ سنه‌سی استانبوله برهیئت سفارت کوندردیلر. بوکا قارشی ایرته‌سی ییل بیزانس ایمپراطورلغی طرفندن (زه‌مارخ) ك ریاستی آلتنده تورك خاقانی (دیزابول) ه برسفارت هیئتی کوندرلدی. ایشته بومناسبتله بیزانس مؤلفلری وخصوصا (مه‌ناندر پروتکتور) و (تئوفیلاقت سیموقاتتا) تورکلره دائر معلومات ویریورلرسه‌ده چینلیلرککنه نظراً بونلرك همان هیچ‌ده اهمیتی یوقدر.

موسیو (ستانیسلاس ژولیه‌ن) ك چینجه‌دن ترجمه ایلدیکی (طوکیوئه) لر نام اثردن بوتورکلرك احوالنه عائد بعض مباحث اقتباسی ضروریدر. چونکه اوبحثلر اورخون محکوکاتی وجوده کتیرن تورکلره دائر خیلی معلومات تاریخیه‌یی محتویدر.

طوکیوئه‌لر صاچلرینی صال ویرر، اتکلرینك صولنی صاغی اوزرینه

آثار [*] ، کیچه‌دن چادر آلتنده اوطورورلر. صولاق واوتلاق یرلره نقل مکان ایدرلر. باشلیجه ایشلری کوچلری حیوان بسلمك وآو جیلقدر.

بونلرك بیوك آدملری اولا (یه‌پو)، ثانیا (بوت)، ثالثاً (تکین)، رابعاً (صولی پات) ، خامساً (توطون پات)، ودها برچوق اوفاق مأمورلردن عبارتدر. بومأمورین عمومیه بر برندن آیری یکرمی سکز صنف تشکیل ایدرلر. مأموریتلری ارثیدر. سلاحلری، یای، ایصلق چالان اوق[**]، عادی اوق، زره، جرید ، مچ وقلیجدر . بینجیلکده مهارتلیدرلر. سنجاقلرینك کوندرباشلرنده آلتوندن برقورد باشی بولنور . اغتنام ایچون آیك اون‌بشنی بکلرلر ایدی .

طوکیوئه‌لر هرنه قدر کوچبه ایسه‌لرده ینه‌هر بریسنك مطلقا برپارچه یری واردر. خان دائما (طوکن) تپه‌سی اوزرنده اقامت ایدر. چادرینك قپوسی شرقه متوجهدر.

طوکیوئه‌لر شاربه‌ده اولمکی شان صایار، خسته‌لنوب اولمکدن عار لنور، بکرلری صارارپر.

چین مؤلفلرینك قوللرنجه طوکیوئه‌لر (هیونغ نو) دیدکلری هونلرك آیری برجنسندن اولیور. بونلر چینلیلرك (کین شان) دیدکلری آلتای یعنی آلتون طاغنده اوطورورلر. میلادك آلتنجی عصری اورتهلرینه طوغری بونلرك رئیسی (تومن) خان ایدی که ابتدا کندینه (قاغان)

[*] چینلیلر بونك عکسنی اجرا ایلدکلرندن صولی صاغه آتمنی بار بارلق عد ایدرلر ایدی، بلکه‌ده حالا اوروپایه اونظرله باقارلر .

[**] آتدقلری اوقلری ایصلق چالدقلری جهتله یونانیلر غرب تورکلرینه (سیت) دیرلر. ابوالمؤرخین هرودوتك تاریخنده بوسیتلره دائر کوریلن معلومات طرف عاجزانه‌مدن جمع وترجمه ایدیله‌رك «کتابخانهٔ ابوالضیا» ده نشر ایدلدی .

ویاخود (ایلخان) عنوانی آلان و حرمنه (خاتون) عنوانی ویرن بودر. [*] ایشته بو آرالق چوغالوب قوتلنه‌رك چین حدودینه طوغری ایلرله‌مگه کیتدیلر.

طومن خان ۵۵۲ ده وفات ایتدی. یرینه اوغلی کچدی. بوده برسنه صوکره وفات ایده‌رك یری کوچك قرداشنه قالدی. (موقان خان) عنوانی آلان بوذات اردوسنی تقویه ایده‌رك چین حدودی خارجنده بولنان بتون حکومتلری ضبط ایلدی.

طوکیوئه‌لرك قوتی آرتدقجه آرتیور، چینی تهدید ایدیور. بیك درلو تدابیر تحفظیه‌یه صوقمغه مجبور ایدیورلردی.

نهایت ۶۳۰ تاریخنده چینلیلرك قوللاندقلری حیله‌لی سیاست بونلرك آراسنه تفرقه دوشورمش و برقسمنی چینك اداره‌سنه کچیرمشدر. فقط بواداره صرف قوری برنامدن عبارت ایدی. لکن وقتلر کچدکجه ایچلرندن برطاقی حضارت و مدنیته الشمغه باشلامش و حتی فوج فوج چین حدودی داخلنه کیرمکه قویولمشلردر. بونلکله برابر چین حکومتنه ایستمیانلرده بولنور و آره‌صره قیام ایدرلردی.

(کیلی خان) نسلندن موقع ریاسته کچن (قوتلوق) خان احوالی تبدیله موفق اولدی. ۵۰۰۰ کشی ایله چینلیلری مغلوب ایدن بوذات ۶۸۱ تاریخنده موقع ریاسته کچدی. حتی استیلالرینی چین ایچلرینه قدر توسیع ایلدکلری کبی غربی تورکلری ده بزار ایتدکلرندن بونلر چیندن کندیلرینه بربرویرلمسنی ایستدیلر. بوخانك وفاتی سنه‌سی تاریخلرجه مختلف صورتده قیدایدلمش ایسه‌ده (اورخون) محکوکاتندن بووقعه‌نك

[*] تورکلرك قادینلره اوزماندن رعایتلرینه باقیلورسه درجهٔ تمدنلرینه حکم ایدیلور.

٦٩١ یاخود ٦٩٠ ده اولدیغی اکلاشیلیور. چونکه (اورخون) آبده‌سی بونك اوغللری زماننده وجوده کلمشدر.

قوتلوق خانك وفاتنده اوغللری هنوز صبی ایدی. حتی بیوك اوغلینك یاشی سکز اولدیغی محکوکاتده مقیددر. ایشته بومناسبتله متوفانك برادری اولوب چین تاریخلرنده (مه‌چه‌ئو) یاخود (میك تسو آت) دیه یاد ایدیلان و محکوکاتده یالکز (عموجه‌م) دیه ذکر اولنه‌رق آدی یازلمیان ذات یرینه کچدی. اوزمان تورکلر چینك حمایه‌سی آلتنده ایدی.

بوذات ٦٩٤ تاریخنده (هوانغ هو) نهری اوزرنده‌کی (لینغ چه‌ئو) ناحیه‌سنه هجوم ایله برچوق امرا واهالی‌یی قالدردی. برقاچ ییللر دها بوحرکتده دوام ایلدی. حتی (خیتان ـ ختن) لرك ده چین علیهنه قالقدیغنی کوردیکندن اولکی حرکاتنده دوام ایچون چینده قوت بیله قالمامشدی. فقط اوزمان سیاستنی تبدیل ایلدی. (خیتان) لر علیهنه یورومك وصداقتنی شوصورتده تأمین ایتمك ایچون چیندن مساعده ایستدی. چین امپراطوریچه‌سنك پولتیقه‌سنه‌ده موافق دوشن بوتکلیف قبول ایدیله‌رك کندیسنه صول‌تول قوماندانلغی توجیه ایدلدی. (خیتان) لری کندی عسکری ایله تسکین وامراسندن برچوغنی اعدام ایلدی. برازصوکره خیتان اراضیسنك برقسمنی‌ده تملك ایلدی. بونکله‌ده قناعت ایده‌میه‌رك (لینغ چه‌ئو) و (شینغ چه‌ئو) ناحیه‌لرینی اوره‌رق اهالیسنی استرقاق ایتدی. قرالیچه‌دن عذر دیله‌مك و کندیسنه پرنسلردن بریسی ویرلمك صورتیله امپراطوریچه‌نك اولادلغنه قبول ایدلمك تکلیفنی حامل برسفارت هیئتی کوندردی. کندی قزلرینی‌ده (تانغ) خاندانندن قالان ایکی پرنسه ویره‌جکنی‌ده بیلدیردی. برده چینك نهراصفر جوارنده‌کی ایالتنده بولنوب یواش یواش تبدیل طبع ایدن تورکلرك اعاده‌سنی، تخماق اولمق اوزره

بر میلیون کیله داری، اوچ بیك زراعت آتی و برچوق دمیر ویرمسنی ده طلب ایلدی. نهایت ازدواج تکلیفاتندن ماعداسی کاملاً قبول ایدلدی. تورکلرده بیوك برقوت پیدا اولدی.

ایمپراطوریچه‌نك حقسز برمعامله‌سندن دلگیر اولان خان ١٠٠٠٠٠ سواری ایله چینه کیردی. (هوانغ‌هو) نك شمالنده بولنان بتون شهرلره مستولی اولدی. بونك اوزرینه سوق ایدیلان چین عسکریله ملاقی اولمقسزین چکلدی کیتدی.

٦٩٨ ده وقوعه کلان شو وقعه هر ییل تکرر ایدییور، حدود محافظه‌سنه مأمور اولان چین عسکری کوز آچه‌میوردی.

خان هر صولتنده مغتنم اولیور، قوتی آرتیوردی. قوهٔ عسکریه‌سی (کیلیخان) کبی درجه‌سنی بولمش. ممالکی پك چوق توسع ایتمش ایدی. شرق حکومتی برادری (توسیق) بکدویردی، غرب قولی‌ده (قوتلوق) ك اوغلنه توجیه ایلدی. بونلردن هر برینك یکرمی بیك عسکری واردی. کندی اوغلی (فوکیو) کوچك خان عنوانیله بو ایکی خانه قوماندا ایدر ایدی. عسکری قرق بیك ایدی.

(مه‌چه‌ئو) خانك یالکز چینه دکل. هر طرفه آقینلر ایتدیکی و بالخاصه غرب تورکلریله جنکلشدیکی معلومدر. ٧١٠ تاریخلرینه طوغری بتون قوتی ایله غربده‌کی (تورکش) لر اوزرینه یورودی. بوندن چینلیلر استفاده ایله حدود ده‌کی بر ایکی قلعه‌یی الغه عزم ایتدیلر. بو خانك صوك زمانلرنده اداره‌سی بوزولدی. کندیسی‌ده ٧١٦ سنه‌سی حزیراننك یکرمی ایکنجی کونی بر دشمن مغلوبك غدرینه اوغرادی.

عموجه‌سنك وفاتندن صوکره قوتلوق خان زاده (کل‌تکین) [*]

[*] فارسی ظن ایدیلن (کل) کلمه‌سی ترکجه‌ده چیچك دیمکدر. یاخود جری و جسور معناسنه کلان (کولیغ) کلمه‌سندن محرفدر. (تکین) خانزاده دیمکدر.

قیام و آسایش مملکتی اعاده ایله تختـه برادری (بیلکه قاغان) ی اجلاس ایلدی بوذات « تنکری تك تنکریده بولمش تورك بیلکه قاغان » یعنی: « کوکه بکزر و کوکده یارادلمش خاقان حکیم تورك » عنوانني الدی. غایت انسانیتلی ، مرحمتلی ، عادل برذات ایدی. تدابیر حکیمانه‌سی ایله انحلالی ارتباط و آسایشه تحویل ایلدی . حکومتنه قوت و شوکت ویردی . حتی (بودا) و (لائو-تسو) نامنه برمعبدی حاوی اطرافی حصارلی برشهر یاپمق یعنی بوس بتون حال حضره کیرمك تشبثنده‌ده بولندیسه‌ده مستشار معتمدی اولان (تون یوقو) بوحال تورکلرك افکار عسکریه‌سنی بوزاجغنی بیان ایله وازکچمسنه سبب اولدی . معمافیه صلح و مسالمت طرفداری اولدیغندن چین ایله عقد صلح ایچون ٧١٨ تاریخنده برسفیر کوندردی. ایمپراطور بوتکلیفی رد ایلدی. ٧٢٠ ده برچین جنرالی براردو ترتیب ایتدیکی کبی برطاقم قبیله‌لرده‌ده مختلف قوللاردن بیلکه خان ممالکی اوزرینه یورومك امرینی ویردی. فقط خان ایله مستشارینك تدابیر حکیمانه‌سی سایه‌سنده چین و متفقلری مغلوب اوله‌رق (مه‌چوئو) نك ممالکی ینه الده ایدلدی.

٧٢١ ده خان، چین ایمپراطورندن شدتله صلح طلب ایتدیکی کبی کندیسنی اوغللغه‌قبولنیده رجا ایلدی . صلح اولدی. هر ییل مخصوص سفیرلر ایله ایمپراطوره هدیه کوندرر و پرنسسلردن بریسنیده ایستردی. فقط بوتکلیف « لیت و لعل » ده قالیردی.

٧٢٥ ده ایمپراطور، (یوئن چینغ) اسمنده برجنرالی بیلکه خانه کوندره‌رك رؤساسنی کندی اردوسنه دخوله دعوت ایتدی . خان جنراله کندی اوتاغنده برضیافت ویردی . وبونده بر پرنسس آلمق

ایچون دفعاتله ایتدیکی مراجعتلرك مثمر اوله مدیغنی بیان ایله تأثرینی اظهار ایلدی . بو تدبیرده بوشه چیقدی . فقط ینه مناسباته خلل کتیرمه‌مك ایچون هرسنه خان برچوق هدیه‌لری حامل برایلچی کوندررایدی.

حتی ٧٢٧ ده (طوفان) دنیلن تیبتلیلرخانه چین حدودینی تخریب تکلیفنی حاوی برمکتوب کوندردیلر. خان مکتوبی ایمپراطوره تقدیم ایله عهدنده صداقتنی ابرازایلدی، بوکامقابل تشکره مظهر اولدی . ایمپراطور (اوردوس) ممالکی شمالندکی (شه‌ئو کیانغ چه اینغ)شهرنده تجارته تورکلره مساعده‌ویردی. بومناسبتله چین تورکلردن محتاج اولدیغی آتلری ایدندی. تورکلرده برچوق پاره وقماش قزاندی. هدیه اوله‌رق ایمپراطورخانه هرییل اون بیك طوپ ایپك قماش کوندرردی .

٧٣٢ ده ختن ممالکنده عظیم براغتشاش پیدا اوله‌رق برحرب آچلدی. تورکلرده ایشه‌قارشمغه مجبوراولدیلر، نهایتنده قزاندیلر .

٧٣١ ده کل تکین وفات ایتدی . بونك اوزرینه ایمپراطور خانه تعزیه وتقدیم هدیه ایچون برامرنامه‌یی حامل ایکی بیوك آدمنی کوندردی. یکپاره برستون اوزرینه متوفانك وقایعنك یازلمسنی، برهیکلنك دیکلمسنی وبرمعبد یاپلمسنی ده امرایتدی . کندی سراینه منسوب التی بیوك اهل صنعتی بوایشه مأمورایدره‌رك هیکلك تماميله اصلنه‌مطابقتنی وشمدی‌یه قدر اوراده مثلی کورلمدك برشی وجوده کتیرلمسنی وخان بونی کوردیکی کبی متعجب اوله‌جق صورتده اولمسنی تنبیه ایلدی .

خان بوکره‌ده پرنسس طلبنده اصرار ایلدیکندن آرتق ایمپراطور جواب موافقت ویرمکه مجبور اولمش وبوندن طولایی تشکر وتسریع مصالحته مأمور برده سفیر کوندرمش ایدی . فقط زواللی ٧٣٤ تاریخنده برلعینك غدرینه اوغرادی.

ایمپراطور بو فجیعه‌دن غایتله متأثر اوله‌رق اکابر مأموریندن بریسنی تقدیم نذور و تعزیه‌یه مأمور ایتدیکی کبی نامنه بر معبد انشاسنی و بونك ایچون رکز ایدیله‌جك ستونك یازلمسنی‌ده وقعه‌نویسنه امر ایلدی .

تبعه‌سی اتحاد ارا ایله اوغانی یرینه کتیردیلر. سکز آی حکومت ایدن بو ذاتك تورکجه اسمی معلوم دکلسه‌ده عنوانی (تنکری تك تنکری یاراتمش تورك بیلکه قاغان) درکه : « کوکه بکزه‌ین، کوکده یرادلمش خاقان حکیم تورك » دیمکدر .

بوندن صوکره مملکتك آسایشی مختل اولمش ونهایت ٧٤٥ ده چین تاریخلرنده (هوئی‌هو) دنیلان اویغورلر ملکی کاملاً ضبط ایتمشدر. آرتق (طوکیوئه) تورکلرندن چین تاریخلرنده نادراً بحث ایدلمکله ونهایت ٩٤١ ده ایمپراطوره بر سفیر کوندردکلرینه دائر وقعه کورلمش و بونلر سائر تورك قوملرینه قاریشوب کیتمشدر .

ایشته چین تاریخلرنده (کول تکین) و (بیلکه خان) نمنه دیکدیکی بیلدیریلن علامتلر برچوق زمان اونودلمش قالمش ایکن مؤخراً کشف ایدیلهرك ارباب علمك انظاردقتنی جلب ایتمشلردر .

بوایکی آبدهٔ تاریخیهنك ارالری تقریباً برکیلومتره اولوب (اورخون) ایرماغنك شرقنده، اطرافلری هرشیدن عاری بریرده (قوشوچیده) کولی جوارندهدر. بومحل اسکی قارا قوروم شهرینك تخمیناً ٦٠ کیلو متره شمالنده واسکی اویغور حکومتنك مقری اولان واورخونك غربنده بولنان (قارابالغاسون)ك ٣٠ کیلومترو شمال غربیسنده کائندر .

آبدهلرك هرایکیسیده یوقاری طرفلری مدور یکپاره ومربع تکلنده برطاشدن عبارت وبرقاعده اوزرینه مؤسسدر. قاعدهلرك ایکیسیده یرلرنده قالمش وستونلردوشمشدرکه بوندنده ایکنجی آبدهنك درت بولك اولدیغی ویوزلریده زیادهجه رخنهدار اولمشدر .

برنجی آبدهنك یوکسکلکی ، قاعده مستثنا اولمق اوزره ، ٣٣٢ سانتیمترودرکه بونك یازیلی قسمی ٢٣١ سانتیمترودر . طاشك قاعده طرفی ١٣٢ ویوقاریسی ١٢٢ ، آشاغیدن قالینلغی ٤٦ . یوقاریدنکی ٤٤ سانتیمترودر . ایکنجی آبدهده اساساً برنجینك شکل وجسامتنده اولمق لازم ایسهده طاش زیاده زدهلندیکندن مساحهسی ممکن اولهمامشدر .

بوایکی آبدهنك یاقیننده اوزون وطار طاشلر ایله باشلری قیرلمش برچوق محکوك صورتلر کوریلیور . برنجی آبدهنك ینده بولنان واسکی وضعلری نصل اولدیغی پك ده آکلاشیلهمیان وفقط اطرافنی احاطه ایتمك اوزره موضوع بولندقلری ظن ایدیلن طاشلرك طوتدقلری یرلر ایکنجی آبدهنککندن دها واسعدر .

ينه هر آبده‌نك يانده برچوق طوپراق ييغنى كورييورکه بونلرك ده ييقلمش بربنا بقيه‌سى اولديغى آكلاشيليور : بورالردن ، حالا چينده قوللانلمقده اولان يارى مدور كره ميتلر چيقاريليور . بوبنالرك چين تاريخلرنده و آبده‌لر اوزرنده (معبد) ويا (مجمع اجداد) ديه يادايديلان مبانى اولمسى خاطرلره كليور .

شو بيوك تورکجه محکوکاتدن بشقه ايكى آبده‌نك‌ده غرب طرفنده چينجه برطاقم يازيلر واردر . چينجه‌يازيلر پك كوزل حك ايدلديكى كبى كنارلرينه غايت لطيف رسملرى ، نقشلرى حاوى كتابه‌لرده چكلمشدر . (كل‌تكين) نامنـه اولان برنجى آبده‌ده‌كى چين كتابه‌سى همان تمـاميله محفوظ قالمشدر . چين ايمپراطورى نامنه يازيلان بوكتابه تركجه يازيلره معنـاجه هيچ بكزه‌مز . بونده ايمپراطور تورك خانلرينك فضائلندن ، صداقتندن ، حماست وحميتلرندن تبعه‌لرينه رأفتلرندن بحث ايله‌متوفانك ضياعنه اسف ايدييور . نهايت كوسترييان تاريخ تأسيس ٧٣٢ سنه‌سى اغستوسنك برينه تصادف ايتديكى آكلاشيليور .

ايكنجى آبده اوزرنده‌كى تاريخلردن بريسنده ٧٣٤ تاريخنه‌دلالت ايدن سـنهٔ وفات وديكرنده ده ٧٣٥ مقـابلى اولان تاريخ تأسيس كوسـترلمش وبوده بيلكه‌خان نامنه ركز ايدلمشـدر . بومحكوكاتك پك بوزوق اولديغنى يوقاريده خبرويردك .

شو ايكى آبده‌نك كرك كنيش اولان شرق طرفى وكركسه طاراولان شمال وجنوب جهتلرى غايت صيق وعجيب بريازى ايله مستوردر . برنجينك اوزرنده‌كى حرفلرك مقدارى همان همان ١٠٠٠٠ اولديغى كبى ايكنجى بوندن دهاصيق وبرازده كنيشجه اولديغندن دها چوق حرفى جامعدر .

مقصدیمز بومحکوکاتی ترجمه‌دن عبارت دکل بوکون تاریخ نقطهٔ نظرنجه تورکلرک ایلک یازیسی اولدیغی تحقق ایدن و (اورخون) محکوکاتی دیه شهرت آلان الفبامزه دائر معلومات ویرمك اولدیغی جهتله بونلری قوللانان قوم وحاوی اولان آبده‌لره دائر شمدی‌یه قدر بسط ایدیلکسزین تفصیلاتی کافی کوریبورز . یالکز شونی ده خبر ویره‌لم که (طونیوقوق) لره خلف اولان اویغورلرده بو آبده‌لرك رکزی تاریخندن تقریباً الی ییل صوکره براوچنجی آبده اقامه ایتمش وبونده ده آزچوق فرق ایله ینه بوحرف قوللانلمشدر .

*
* *

تورکلرك «اورخون» ده براقدقلری ایکی آبده‌نك الفباسیله بونلرك صوکره‌دن یرلرینه قائم اولان اویغورلرك براقدقلری آبده یازیسی آراسنده یالکز خطجه دکل لسانجه بیله آزچوق فرق وار . فقط بز بوراده یالکز اورخون الفباسنی ، شمدی‌یه‌قدر معلوم اولان تورك یازیلرینك الك اسکیسنی تعریف ایده‌جکز :

بوحرفلر «مصوته» و «صامته» دیه ایکی‌یه آیریلیور ؛ حرف مصوته شونلردر :

𐰁 ، 𐰀 ، 𐰃 ، 𐰆 ، 𐰇 در .

صاغدن برنجی حرف بزم الف ممدوده وهمزهٔ مفتوحه یعنی فرانسزجه‌نك a و e حرفلرینه معادلدر . فرانسزجه‌ده آیری آیری ایکی اشارتی اولان صدالره یالکز بر اشارت اتخاذی تورکجه‌نك آهنکدار اولمه‌سندندر . یعنی قالین حرفلی کلمه‌لرده (آ) واینجه‌لرده (ئه) اوقونمق لسانك طبیعتی مقتضاسندندر . حتی کلمه‌نك باش واورته یرنده بیله نادر قوللانیلور ، یعنی انجابنده صوکه یازیلیور .

ایکنجی حرف کسرهٔ خفیفه وثقیله علامتیدرکه بزم (ی) وفرانسزجه‌نك i و y حرفلرینه معادلدر .

اوچنجی ودردنجی اشارتلر قالین ضمه‌لر اشارتیدر. هرایکیسی‌ده فرانسزجه‌نك u و ou سسنی ویررلر . بونلرده برنجی حرف کبی کلمه صوکنده یازیلور . فقط کلمه‌سنك صوکنه کتیریلن اداتلرده حذف ایدیلور .

بشنجی حرف ضمهٔ خفیفه اشارتی یعنی u و eu در . اوچنجی ایله بشنجی حرفلرك ایلك هجا وکلمه باشنده حذفی نادردر . مکرکه بونلرك وجودینه دلالت ایده‌بیله‌جك قالین حروف مصمته بولنه .

حروف مصمته

بونلر اوتوزدرت دانه‌در . واقعا ترکجه‌ده بوقدر سس یوق ایسه‌ده بزم‌شمدیکی الفبامزله‌سائر بیلدیکمز الفبالرده بررتك اشارتله‌کوستریلن برطاقم حرفلره ایکی وحتی اوچ اشارت وضع ایدیله‌رك حرفلرك عددی بوقدره چیقارلمشدر . مثلا بزده (ت) ایله (ط) حرفلری اینجه‌لی قالینلی اومقله برابر برحرف صاییله‌بیلور . کذلك (د) ایله (ض) سسلری‌ده بویله اولدیغی کبی (ز) ایله (ظ)ده بویله‌در [*] . ایشته بویله‌مخرجلرنه‌ری وتلفظلرنده یالکز اینجه‌لك قالینلق فرقی اولان حرفلر ایچون آیری آیری اشارتلر قونولمشدر . ینه بویله‌جه (کلمك) (قالمق) مصدرلرینك املری‌ده آیری آیری اولدقلرندن بونلرده آیرد ایدلمشدر .

[*] بوخصوصده بزم تلفظمز نظردقته آلنمشدر .

شو صورتله اشارت وضعنده‌کی دقت، واضعلرینک جداً ارباب وقوف ومعرفتدن اولدیغنه دلالت ایدر. فقط حروف مصمته‌یی بویله آرتیره‌جقلرینه حروف صوتیه‌یه درت اشارت دها علاوه ایتسه‌لر ایدی ایش دها قولایلشور ایدی. هرنه‌ایسه حروف مصمته‌نک اشکالی ایله شمدیکی حرفلرمزله مقابللرینی وصورت استعماللرینی تعریف ایده‌لم:

بونلرک اوچیده (ق) در: بونلردن برنجیسی چوق قوللانیلور: ایکنجیسی کسرهٔ ثقیله‌یی حاوی مجالره داخل اولور، اوچنجیسی ده ضمهٔ ثقیله‌لی مجالرده مستعملدر.

بونک ایکیسی ده کافدر. صاغدن برنجیسی یالکز e:i:ö:ü حرکه‌لرینی حاوی مجالرده، ایکنجیسی ده یالکز ö:ü حرکه‌لی مجالرده قوللانیلور؛ فقط (اورخون) محکوکاتنده ایکنجی حرفله کوستریلن کافلی کلمه‌لر مثلا (کوك، کون) کلمه‌لری شمدی عثمانلیجه‌ده (کوك، کون) صورتنده تلفظ ایدلدیکنه باقیلرسه اوزمانده‌ده ایکی اشارتک تلفظی آراسنده آزچوق فرق بولندیغی خاطرلره کلور.

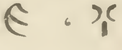

بونلر مخرجلری بربرینه یاقین اولان (ك، غ) حرفلرینک سسنی ویررلر. برنجیسی e:i:ö:ü حروف صوتیه‌سنی حاوی مجالرده. ایکنجیسی e:i:ö:ü لی مجالرده مستعملدر. بو حرفلر حالا برچوق تورك زمره‌لرینک چوغنده (ق، ك) صورتنده قوللانیلیور.

لسـانمزده بو حرفـلرك برنجیسی (غ) ایکنجیسی (ك) کبی تلفظ ایدیلیور .

برنجیسی a, o, ı, u حروف صوتیه‌سنی ودیکری e, i, ü, ö صدالی حرفلرندن بریسنی حاوی اولان هجالرده قوللانیلان برنجیسی قالین ، ایکنجیسی اینجه (ت) در . لسانمزده برنجیسی (ط) ایله ایکنجیسی (ت) ایله یازیلور .

برنجیسی آغیر ، ایکنجیسی خفیف (د) در ؛ یعنی اولکیسی (ض) ، ثانیسی (د) در .

(پ) در . بو حرف باشده قوللانلماز . ذاتاً تورك ومغـولجه‌ده (پ) ایله باشلایان کلمه اساساً یوقدر . واقعا شمالی تورك لسانلرنده اولی (پ) ایله باشلایان کلمه‌لر موجود ایسه‌ده بونك ابتدائی اولمسندن زیاده مؤخراً حصـوله کلمش براثر تکامل کبی تلقیسی دهـا معقولدر . اسم خاصلرده اولی (پ) ایله باشلایانلر بو حرف ایله یازلمشدر .

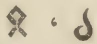

(ب) حرفی ده ایکی اشـارتله کوستریلیور . برنجیسی a, o, ı, u صدالی حرفلر بیله حروف صوتیه ایله قوللانیلور . تورکجه‌ده (ب) ایله باشلایان کلمه چوقدر .

شو مناسبتله تورکیٔ قدیمده کوریلن برغرابتی نظردقته عرض ایده‌لم .
(ب) حرفی مادهٔ اصلیه‌سی حروف انفیه‌دن بریسی ایله نهایتلنن کلمه‌لره داخل اولدیغی ویرده ، حتی اویغورجه‌ده داخل اولمق اوزره ، بتون

شمال تورکجه‌لرنده (ب) حرفی (میم) ه تحویل ایدلدیکی حالده عثمانلیجه کبی جنوبی تورکجه لرده صورت اصلیه‌نك محافظه ایدلمسیدر. مثلا تحلیلی ایله اوغراشدیغمز شو الفبانك محکوکاتنده: (بو، بونی، بونده) کلمه‌لری عثمانلیجه‌نك عینی اولدیغی حالده اویغور، چغتای وسائره‌ده (مونی، موندا)، وینه سلیقه‌مزه موافق اولان (بین) ماده اصلیه‌سی ینه او لسانلرده (مین) شکلنده قوللانیلیور. اویغور وچغتایجه وامثالنده (مینك) تورکی قدیم ایله عثمانلیجه‌ده (بیك) اولیور. ابدی معناسنه کلن (بککو) اویغورجه‌ده همده اسکی اویغورجه‌ده (مککو) اولمشدر. ((بککو طاش)) علامت. نشان طاشی دیمك اولیور.) یالکز اسکی یازیده شو قاعده‌نك استثناسی (بن) یرینه (من). (بکا) یرینه (ماکا) قوللانلمقده‌در. برده بو لسانده اصل اولان (ب) صداسی مؤخراً حتی بزم لسانده بیله بعضاً (و) یه تبدیل ایدلمشدر. مثلا شو قدیم تورکجه‌ده (اب) صورتنده قیدایدیلن (خانه) اسمی اویغورجه‌ده (اپ، اب، او) صورتنده قوللانلمش وبزده ایسه (او) معلوم اولمشدر. (سو) ماده‌سی ده بویله‌در.

3 · 9 · D

شو اوچ اشارتك اوچی ده یالکز (ی) حرف صامتیدر. برنجی اشارتی ::::::: حروف صوتیه‌سیله. ایکنجیسی ده بونلرك غیری و ، ایله قوللانیلور. اوچنجیسی ده مجالرك نهایتنده واکثریا (آی) معناسنه قوللانیلور.

۴

بو حرف عادتا بزم ککزدن کلن کاف کبی یعنی (نك) دز. بو صدا ایله باشلار تورکجه کلمه یوقدر. کاف اضافت بونکله یازیلور.

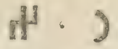

بو ایکی حرفك ایکیسیده نوندر . برنجیسی قالین صدالی حرفلر ایچوندر . ایکنجیسی اینجه صدالی حرفلره مخصوصدر . تورکجه‌ده (ن) ایله باشلایان کلمه پك آزدر .

(م) در . بونك حروف صوتیه‌یه کوره بشقه شکلیده یوقدر .

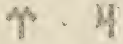

ایکیسیده (ز) در : فقط برنجیسی قالین حروف صوتیه‌وایکنجیسی اینجه‌لر ایله قوللانیلور . (ز) حرفی اصلا باشه کلمز .

(ل) حرفیدر .

برنجیسی (چ) در : بونك (چ) مقامنده قوللانلدیغنك احتمالی ده وار . برچه بو حرفك (ج) صداسنی ویردیکی احتمالی قوتلندیره‌جك (جا . جه . جی) ادات نسبتلرینك بولنیشی واکثر مشتقاتك بزم تورکجه‌ایله مطابقتیدر : سوبجا (صوجه ، یعنی صوکبی) طاغجا (طاغجه) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی . ایکنجیسی پك نادر اوله‌رق قوللانیلیور . صداسی ینه (چ) در .

شو اوچ اشارتك اوچیده همان برصداده در . هله ایکنجیسی بعض کره برنجی وبعضاده اوچنجی یرنده قوللانیلور . برنجیسی قالین صدالی حرفلرله برنجی بوله‌رق (س) یاخود دها طوغریسی (ص)

سـى ويرر . اوچنجيسى هر ايكى درلو حروف صوتيه ايله قوللانيلور (ش) در ، ايكنجيسى ايسه ، يوقاريده دنيلديكى كبى : (ش) ايله (س) آراسنده متحولدر .

(ز) حرفيدر .

بو اوچ اشارت يالكز برصدا دكل مركب برصوت چيقاريرلر . بنـاءً عليه بونلرى « حروف مركبه » دن صـايملیدر . اوچنجيسنك نه اولديغى تعيين ايده بيلمك ايچـون بوندن اولكى حرفلرده اولديغى كبى ايكى درلو املاده تصادف ايديلمديكندن تعيينى براز مشكلجه ايسه‌ده (نچ) ويا (نج) اولديغى آكلاشلمشدر .

⁘

حرفلرك اصـوات وصورت اسـتعمالى حقنده معلومات لازمه ويردكدن صوكره صيره ايكى نقطه‌يه كلدى . بواشارت كلمه‌لرى آييرمق دماطوغريسى بركلمه‌نك بيتديكنى كوسترمك ايچون قوللانيلور . بناءً عليه برسطرده كلمه‌لر آراسنه كلديكى كبى سطرلرك صوكنده بوايكى نقطه‌لى اولورسه نقطه باشنده هيچ بولنماز . چونكه ، شـمدى بزمده ياپديغمز كبى ، بر كلمه‌نك ياريسى برسطرك صوكنده ياريسى‌ده اونى تعقيب ايدن‌ك باشنده يازلماز ، بوسببله سطرلر بربويده اولماز .

هر كلمه‌نك مطلقا ايكى نقطه‌ايله بيتديكنى كوسترمك منظوره دكل . بونده كلمـه‌نك اوفاقلق ويا اوزونلغى نظر دقته آلنور . فرضا (ت) حرف صوتيسى حذف ايديلەرك يالكز بر حرفله كوسـتريلان (آت) (ى)

ایلهارائه ایدیلر (آی) (ر) ایله بیان اولنان (ار) کلمه‌لر یالکز یازمیه‌رق کندیلرندن اوقنه ویا صوکره کلن کلمه‌یه الحاق اولنور : ایکی حرفلی کلمه‌لر عمومیتله اکثریا آیری یازیلانلرله برلشدیریلور : اوچ حرفلی کلمه‌لرده بوس بتون آیریلور . خلاصه کلمه‌لر نقدر قیصه اولورسه ، اونسبتده آییرد ایدیلورلر ، یالکز اسملرك صفتلری . اسماء اعداد کبی ایکیسی برشی تشکیل ایدن وبر فکر ویرن ترکیبلر ، اداتلر عائد اولدقلری اسملرله برلشدیریلور . برده حروفی تعریف ایلمکده بولندیغمز شو آبد قدیمه‌ده‌کی کلمه‌لرك باشنده‌کی حروف مصمته ق ، ك ، ت ، ب ، ی ، س ، چ ایله نادراًده ن ، م ، ش حرفلری ویالکز چینجه‌دن آلنمه کلمه‌لرده (ل) بولنور . ك ، غ ، د ، ك ، ر ، ز وحتی پ ایله باشلارکمه یوقدر . اکر بوحرفلرله وبرده (ند ، نچ) و (لد) حروف مرکبه‌سینه باشلار برکلمه کوریلورسه باشده بر حرف املانك محذوف اولدیغنه حکم ویریلور .

« اورخون » ده بولنان یازیلر شمدی‌یه قدر تعریف ایلدیکمز یولده صاغدن صوله یازلماز . بونلرك استقامتلری یوقاریدن آشاغی‌یه وصاغدن صوله‌در ؛ یعنی سطرلر یوقاریدن آشاغی‌یه یازیلور وایکنجی سطرده بونك صولنده بولنور . تعریفمزی آکلاتمق ایچون ابجد ترتیبی اوزره شورایه اوچ سطر یازییورز .

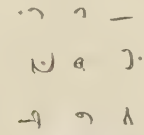

بونی کشف ایدن اوروپالیلر تدقیق وترجمه‌سی قولای اولمق ایچون یوقاریدن آشاغی اینن سطرلری صوله‌طوغری تبدیل استقامت

ایتدیردیلر خط عربی طرزینه قونمش اولدقلری ایچون بزده اونلره اتباع ایتدك .

(اورخون) وادیسنده بولنان ایکی « بتکو طاش » یعنی « مزار طاشی » نك الفباینه دائر بوقدر ایضاحات کافیدر .

توركلرك شمدی‌یه قدر دورت درلو یازی قوللاندقلری معلومدر: بو دورت الفبادن برنجیسی موضوع بحثمز اولان حروف عجیبه‌در. فقط بو حرفلری قوللانان توركلری متعاقب اورالری استیلالری آلتنه (اویغور) لرك ده ركز ایلدكلری اوچنجی بر آبده‌ده هم بو یازیلری. همده كندی خطلرینی نقش ایتدكلری نظردقته آلنورسه بونلرك ده، اسملرینك دلالت ایلدیكی وجه ایله ذاتاً متمدن برقوم اولدقلری آكلاشیلور، مسئله‌شو ایكی قومدن هانكیسنك دها اول خط و كتابته واقف اولدقلرینك تعیینه طیانور سه‌دده اورته‌ده بونی تعیین ایلیه‌جك سائر آثار قدیمه بولنمدیغندن شمدیلك بوكادائر برفكر ایرادی مناسب اوله‌ماز، یالكز كرك شرق وكركسه غرب توركلرینك اوقوریازاریعنی متمدن اولدقلرینه استدلال ایلرز. تورك یازیلرینك اوچنجیسی (نسطوری) در. دردنجیسی ده شمدی عموماً قوللاندیغمز خط عربیدر. شو رساله‌مز یالكز برنجیسنه تخصیص ایدلمش و صوكرده‌كی ایسه جمله ارباب مطالعه‌نك معلومی بولنمش اولدیغندن ایلریده اویغور و نسطوری یازیلری حقنده بر رساله یازمغی وعد ایله شو خط قدیمك موردو منشئنه دائر اوروپا علماسنك خلاصهٔ رأیلرینك بوراده اجمالی مناسب كوریورز.

وقتیله، یعنی حروف توركیه‌نك دلالت ایلدكلری اصوات آكلاشیله‌مدن یالكز شكلنه باقیله‌رق بو حرفلرك اصلی اوروپادن كیتمش اولدیغی دوشونلر بولنور ایدی. حرفلرندن برقاچی دیكرینه بكزر برچوق الفبالر واردركه اصللری هیچ ده بر دكلدر. مثلا موسیو دنز (یكی جی) حرفلریله آسیای صغیر حروف یونانیه‌سی و بالخاصه (لیكیا) و (قاریا) [*]

[*] (قاریا) بزم شمدیكی منتشا سنجاغندن و (لیكیا) ده منتشانك برقسمی ایله تكه سنجاغندن عبارت اولان یرلردر.

حرفلری آراسنده شکلاً برمشابهت عمومیه بولندیغی زعمنده بولندی. فقط شوایکی ماتك تاریخ موجودیتلری آراسندهکی بیك سنهلك بر آچیقلقدن صرف نظر بربرینه بکزهین حرفلرك صدالری هیچ ده بردرلو اولمدیغی نظردقته آلنورسه بوظنك بطلانی کندی کندیسنه اورته‌یه چیقیویرر.

برطاقملری‌ده بویازیلری اسکی اسقاندنیا ویالیلرك قوللاندقلری (رون Rune) یازیلریله مقایسه ایدهرك شمالی سیبریا طریقیله اوروپادن اوراره قدر کیتدیکنی ظن ایتدیلر. برچوقلری ده اوقدریون کندیله میه‌جکنی حسابه قاتمقله برابر بونلره «سیبریارونی»، «یکی چای رونی» دییویردیلر. فقط بوکبی سوزلر طریق حقیقتی آرایان تحریات جدیه اربابنی یاکاش چیقماز یوللره صاپدرمقدن بشقه برایشه یاراماز. چونکه (رون) لرایله بونلر آراسنده هیچ برمناسبت یوقدر: بکزهدیلن بوانفبالرله بزم الفبانك شکلرنجه اولان مغایرتدن بشقه دلالت ایلدکلری صوتلر هیچ بربرینی آکدیرمیور. شکلجه آنجق برقاچ حرف بربرینه بکزهیور.

هله (رون) حرفلری یالکز عمودی ویامائل خطلردن مرکب واقعیدن مجتنب ایکن خطوط ترکیه بوکا مخالف اولهرق منحنی چیزکیلری ده حاویدر. واقعا «بواختلافه سبب (رون) حرفلرینك تخته اوزرینه حك اولنمسندن وعمود چیزکیلرك ایسه مواد خشبیه اوزرنده ترسیمی کوج اولمسندندر» دینلر وارسهده چین تاریخلرنجه تورکلرك عهود ومقاولهلرینی تخته اوزرینه یازدقلری مقید اولدیغنه کوره بومطالعه رد ایدیله بیلور.

بناءً علیه اوروپانك نه شمالنده ونه‌ده جنوبنده بو تورك حرفلرینك اساسنی آرامق عبثدر. آرتق اویله مشابهتلر آرامقدن صرف نظرله شو غریب حرفلریاقیندن تدقیق ایدیلورسه مختلف حروف صوتیه‌یه کوره برجنسدن برچوق حرفلر بولندیغی وبوده تورکجه‌ده‌کی آهنك صوتی ایجاباتندن اولدیغی یعنی صرف ملی براثردن بشقه برشی اوله‌میه‌جغی تسلیم ایدیلور. بوندن ده شو حرفلری یاپان هرکیم ایسه لسانك کافهٔ احتیاجاتنی شمدی معلوم اولان فلسفهٔ لسانیه‌یه کوره تدقیق ایده‌رك اصوات مختلفه‌سنی ادا ایدر برالفبا ترتیب ایتدکلرینه قناعت ایدلمك لازم کلور.

برده بویازیلرك اصلی خط (آرامی) اولمسی دوشونیلیور. واقعا (خطوط سامیه)دن آرامی نوعی (پیشدادیان)لرزماننده ایرانه کیره‌رك تاساسانیلردورینه قدر دوام ایتمش وبوالفبادن پهلوی وزندی الفبالری کبی برچوقلری تشعب ایلمشدر. بخاراجوارنده بولنان برطاقم مسکوکات اوزرنده‌کی یازیلرده شکلاً پهلویدن بوزمه‌یه بکزه‌مکده‌درکه شمدیلك بونوعه‌ده« سغدی Sogdien »دنیلمشدر. برده‌هنوز حل ایدیله‌مامش وفقط سغدی ایله براصلدن اولدیغی ظن ایدلمکده بولنمش اولان خط (خوارزمی) واردر. اقوام مختلفهٔ تورانیه‌نك قوللاندقلری دها برچوق الفبالر واردر. فقط بزجه‌بونلرهپ غرب تورکلری ایچون طوغری اوله‌بیلور. چونکه‌تورك حرفلرینك‌ده بوالفبالر کبی صاغدن صوله یازلمق، آزچوق شکللرنده مشابهت بولنمقدن عبارت اولان دلیللرله شو اصله ارجاعی پکده عقل ایره‌جك شیلردن دکلدر . بوقاریده‌ده دیدیکمز کبی بو الفبالرك ترتیبنده اك زیاده لسانك تلفظ وآهنکی نظردقته آلنمش واوکا

كوره اشكال لازمه ترتيب ايدلمشدر. اجنبى برلساندن آلنان حروفت
ديكرينه نه‌قدر اويه‌بيله‌جكنه ايشته بزم آلوب قوللانمقده اولديغمز
عرب يازينك معلوم ومصدق اولان نقصانى كفايت ايدر.

شوالفبانك نه‌زمان وجوده كتيرلديكى، ياخود شرق توركلرينه نه وقت‌واصل اولديغى مسئله‌سنه كلنجه، بونك بهمه‌حال (طوكيوئه) توركلرينك وسطى آسياده موجوديت سياسيه‌سنى تأمين ايده‌جكى صيره‌لرده يعنى ميلادك آلتنجى عصرى اورته‌لرينه طوغرى وقوعه كلديكى ظن اولنيور. فى‌الحقيقه طوكيوئه‌لر ايشته اودورده ياخود براز دهاصوكره جه غربه طوغرى ابتدا (افتاليت) دنيلن (هياطله) توركلرينى مغلوب‌ايله (سغد) طرفلرينى ضبط وايرانه ياقلاشمغه واورامدنيتندن اقتباس ايلمكه باشلامشلردر. شو وقعه‌لردن آز زمان‌صوكره يعنى ٥٦٨ تاريخنده بر تورك هيئت سفارتنك قسطنطنيه‌يه كلديكى وكتيرديكى نامه‌يى ايمپراطورك ترجمان واسطه‌سيله اوقوديغى معلومدر. نامهٔ‌مخصوصك بوحرفلرله يازلديغنى رد ايده‌جك هيچ بردليل يوقدر. بالعكس ترجمانه‌احتياج كورلمسى هرحالده بوحرفلرك روملره معلوم اوله‌ميشنى اثبات ايدرسه قسطنطنيه‌ده بونى اوقويه‌جق بر رومك بولنمسى اويازينك اويله‌ظن ايدلديكى كبى آلتنجى عصرك اورته‌لرينه طوغرى دكل دها اول ميدانه كتيرلديكنه يعنى برچوق زمان اول توركلرك يازى‌يه باشلادقلرينه وشهرتلرينك‌ده استانبوله‌قدر كله‌رك بوراده اولسانى تحصيله لزوم كورلديكنه دلالت ايدر. بعض محققين بويازينك آرامى الفباسنك الك اسكى طرزندن آلنديغنى ارالرنده‌كى اشكالك مشابهتى ايله حكم‌ايتدكلرينى يوقاريده خبرويرمش ايدك. اكر شوروايت كشفيات آتيه ايله‌مرتبهٔ تحققه واريرسه خط توركينك‌قدمنى برازدها كيريلره كوتورمك ايجاب ايدر. هله‌چين تاريخلرى يازينك طوغريدن طوغرى‌يه (طوكيوئه)لرنزدنده ظاهر اولميه‌رق، ديكراقوام توركيه‌وبالخاصه اويغورلر طرفندن‌قوللانيلوب‌صوكره‌لرى(طوكيوئه)لره انتقال ايلديكنى خبر ويرييورلر. شوحالده توركلرك شويازيسنك تاريخى

براز دها کیری‌یه کیدر. تحقیقات فنیه‌یه مداری اوله‌جق کشفیاتك مقداری آرتدقجه حقایق احوال منکشف اوله‌جغندن خط تورکینك شوقدر جغی بیله کافی اولان قدمی دها ایلری کیده‌جکی یعنی حقیقت تاریخیه اورته‌چیقه‌جغی جهتله ایشك آرتق ایلریسنه قدر کیتمکه، سفسطه ایله سوزی اوزاتمغه لزوم کورمیورز.

طوکیوئه تورکلرندن بویازی شماله طوغری، خصوصاً «یکی چای»‌ك یوقاری ناحیه‌لرینه، یعنی شبهه‌سز قیرغیزلر نزدینه، دیکر برقبیلهٔ تورکیه‌یه قدر انتشار ایلمشدر. «یکی چای» طرفلرنده بولنان آبده یازیسی دها زیاده برحال ابتدائیده اولدیغی کوریلیورکه بوده یازینك اورایه اورخون محکوکاتی وجوده کتیرلمزدن یعنی یدنجی عصرده دکلسه‌ده آلتنجیده انتقال ایلدیکنه دلالت ایدر.

شو مناطق بعیده‌ده بونوع یازینك تورکلردن‌ده اویغورلردن‌ده دها صوکره‌لره‌قدر دوام ایلدیکی تخمین ایدیله‌بیلور. بونك نه‌زمانه‌قدر امتداد ایتدیکنی کسدیرمك ایسه ینه فنك حال حاضری ایجابجه ممکنسزدر. چونکه الده‌یکانه بولنان «یکی چای» خطوطنده تاریخه دلالت ایدر اثرلر کوریله‌مز اولمشدر.

(طوکیوئه)‌لرك الندن ملکلری اویغورلره انتقال ایلدکدن صوکره اقامه ایدیلان و ٧٨٤ ده رکز ایدلمشه بکزه‌ین آبده‌ده ینه بویازی فقط دها کوزل ولطیف برصورتده افراغ ایله استعمال ایدلمشدر. ایشته بو تاریخدن صوکره ارتق بویازی ایله آثار کوریله‌مدیکنه باقیلورسه سریانینك عربی‌یه تطبیقی دیمك اولان وبردرجه تعدیله اوغرایان اویغور یازیسنه میدان آچیلدیغی آکلاشیلور. واقعا بحث ایلدیکمز خطوط اصوات

توركيه‌يی حقيله ادايه صالح واولدقچه مكمل اولديغی نظردقته آلنورسه اويغور يازيسنك بوكاغبله‌سنه شاشيله بيلور: فقط بوتورك يازيلری طاش وتخته اوزرينه اويولمغــه مخصوص اوله‌رق ترتيب ايدلمش اولدقلرندن قلمله يازلملرنده مشكلات اولمسی وبرده اويازيلرك برمدنی قوم محصولی بولنمسی اولكنی تركه سبب اولمشدر. ايشته شوصورتله خط قديم توركی ملتك مفاخرينی تقرير وافكارينی تبيين وتحريره عصرلرجه واسطه اولدقدن صوكره استعمالدن سقوط ايتمشدر.

دوشونه‌لم ای قارا! چونکه شونه‌مین بزم ایچون تفکره پك مساعد برزمیندر. ادوار تاریخیه نك احاطه ایده‌مدیکی اعصار ماضیه ایله توغل ایدن علوم، مهد بشری آسیاده کوستردیکی کبی شو بشیکك یری‌ده هیمالایا طاغلری جوارنده اولدیغنی تصدیق ایدییور. بناءً علیه مهد بشریته الك یاقین یرلری کندیلرینه مسکن ایدینن ابنای جنسمز یعنی تورکلر اورادن اقطار جهانه یاییلان اقوامك همان الك صوك قافله‌لرینی تشکیل ایدرلر.

مهاجرت دنیانك شیئك نه‌قدر زحمتلری موجب اوله‌جغی معلومدر. مهاجرت اختیار ایله دکل اضطرار ایله اولور. بناءً علیه تورکلر مهد انسانیتده، طوغدقلری یرلرده، ممکن اولدیغی قدر قالمغه غیرت ایتمش وفقط کندی وطنلرینی، سعادتلرینی محافظه ایچون هپ اورالردن کان کچن اقوام ایله مجادله‌ده بولنمشدر. ایشته اورته‌لغی تیتره‌دن (آتیلا ـ آتلی)لر فلانلر هپ اورالرده دیکش طوتدره‌میه‌رق غربه طوغری قبیله‌لری خالقیله چکیلوب کلمش وبو طرف خلقنك باشنه بلا کسلمشدر. نته کیم اوجه کانلرده اوله اولمش ایسه‌ده اونلرك احوالی بزه قدر واصل اوله‌مدیغندن اونلر یالکز مدعی صفتیله قالمشدر.

ایشته عصرلر سورن او مهاجرتلر مطلقا تورکستان طرفلرنده ایدیلان مهاجمه‌لر نتیجه‌سی اولدیغندن تورکلر بونلرك کافه‌سنه کوکس کرمش ونهایته قدر طیانه‌رق حالاده قسماً یرلرینی محافظه غیرتنده بولنمشلردر.

شمدی شو قدر مدت برهرج ومرج دائمی ایچنده بولنان وغالب کلدکجه تمکن وتمدن ایده‌رك (اویغور) ومغلوب اولدقجه صحرالره دوشه‌رك (قرغیز قازاق) عنوانی آلمغه مجبوریت کورن برقوم، خصوصیله

هر درلو وسائط مدنیه‌دن محروم بر یرده بولنورده ینه اوقومه‌یی، یازمه‌یی، آثار تمدنی خاطرلرندن چیقارمازلرسه بیوکلکلری تسلیم ایدلمزمی؟

اویله تاریخك اعماق خفایاسنده قالان مباحثله ذهن یوره‌جغمزه بالنسبه بزه‌دها یاقین اولان دورلره ارجاع نظر ایده‌لم:

مغول جنسندن اولان جنکیز، واولاد واحفادی وطنلرینی ترکه مجبور اوله‌رق غربه‌طوغری کلمش وبتون معموره‌لری ییقمش اولدقلری قابل افکار اولمیان وقایعدندر. فقط بر کره اوتخریباتی اجرا ایلدکدن صوکره مدنیت اسلامیه وخصوصا اعتدال ومدنیت تورکیه ایله اختلاط ایده‌رك مملکتلرینی اك متمدن برحاله قویدقلری‌ده انکار اولنه‌میه‌جق حقیقتلرندر. کذلك تیمورلنك دنیان جهانکیر کندی حکومتنی تشکیل ایتمك ایچون ایتمدیکی قالمدیغی حالده تورکستانی زمانمزك اوروپاسی حالنه قویمش وآل تیمورك مدنیته ایتدکلری خدمات عظیمه تاریخك اك پارلاق صحیفه‌لرینی طولدرمشدر. ایشته بونلرده مدنیت تورکیه‌اساسلرندندر.

وطن وملت مدافعه‌سنده امکانك صوکنه‌قدر چالشان قانیخانیلرك برقسمی جنکیز بلاسی دفع اولور اولماز وطنلرینه رجعته استعجال کوسترملری وطنپرورلك حسنك بونلرده نه‌قدر عالی اولدیغنه برهان اولدیغی کبی ٤٠٠ چادر خلقندن عبارت اولان برفرقه‌لری‌ده سکود ناحیه‌سنده یرلشیر یرلشمز اسباب مدنیتی اکتسابه سعی ایتمشلر وهمان اودورلرده «یکی‌شهر» فلان نامیله معموره‌لر وجوده کتیرمکه موفقیت کوسترمشلردر.

مفاخر ملیهٔ عثمانیه شویله برمقاله‌ده صاییلوب دوکیله‌جك شیلردن دکلدر. یالکز شونی سویلمك کفایت ایدرکه بوقوم علوم شرقیه‌یه متعلق شرقده یعنی عربی وفارسیده‌نه بولمشسه کندی لسانته همان کاملاً

ترجمه ایتمشدر. هله آثارخیریهٔ عثمانیه اوقدر چوقدرکه تعدادی ایچون مجلدات وجوده کتیرلمك ایجاب ایدر. (کاشکی اومبانی اوزرنده کی محکوکات طوپلانسه‌ده‌اویله برجلد وجوده کتیرلسه،نه‌مهم براثراولور). خصوصیله آثارخیریهٔ عثمانیه یالکز تورکاره، مسلمانلره عائد مأثر دینیه وملیه‌ده کلدر. مللِ عثمانیده بولنان هر مذهب وهر ملت خلقنك استفاده‌سنه مخصوص وعادتا «مأثر خیریهٔ بین‌الملل» اطلاقنه شایان،هم‌ده پك چوق اثرلر واردر. مدرسه‌لر، مکتبلر، جامعلرجماعت اسلامیه‌نك عمومنه عائد اولدیغی کبی چشمه‌لر، سبیللر، کاربانسرایلرده بتون جهان خلقنك استفاده‌سی ایچون یاپلمش آثار خیریهٔ انسانیتپرورانه‌دندر. جهانه شوقدرملتلرکاوب کچمش وحالاده برچوغی موجوددر. صرف انسانیته، امامعنای حقیقیسی اعتباریله صرف بشریته مخصوص اوله‌رق عثمانلولر قدر آثارخیریه وجوده کتیرمش بردانه کوستریله‌مز.

یاتورکارك یالکز کندی حسابلرینه دکل مللِ سائره حسابنه‌اوله‌رق چالشوب اونلره‌مأثرفاخره‌تورك ایتملری آزجودمردلکمیدر؟ ترکستانده چینلیلرحسابنه ایش کورن ترکلر غربده عرب‌مدنیتنه آزمی چالشمشلر-در؟ تورك قلمی ایله وجوده کتیریلن مجلدات عربیه وفارسیه کتابخانه‌لر طولدیره‌جق قدردر.

آرتق بویله برقومه، شوعالیجناب تورکاره، اویله بیهوده اسناداتده بولنانلره نه‌دیملی؟ فکر قاصرانه‌مزه قالیرسه برشی دیمکسزین حقمزی عالمه تسلیم ایتدیره‌جك صورتده چالشمقله برابر کندیمزی ده جهانه طانتدیرمغه غیرت ایتملی‌یز.

صوك

برباقشده اورخون حروفاتنی کوسترمك اوزره اشکال ومقابللری اشاغیده کوسترلمشدر .

حروف مصوته

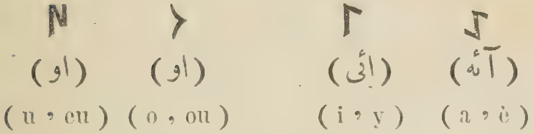

حروف مصمته

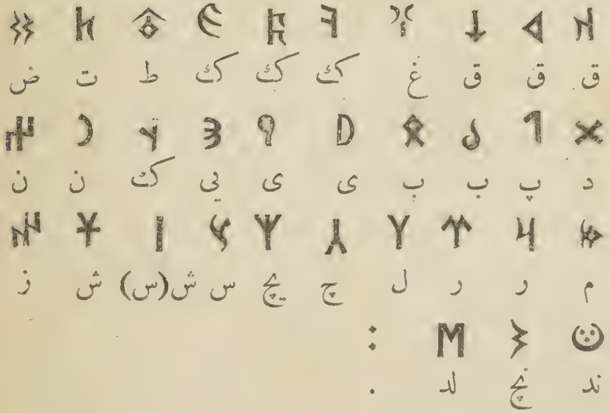

کمال ضیا رینیه

کتابخانهٔ اقدام

عدد ۱۷

آثار اسلافدن

هفت مجلس

جنتمکان سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینک صوك سفری اولان (سکتوار) محاربه‌سنه دائردر

مؤلفی

کنه‌الاخبار صاحبی مورخ (عالی) مرحوم

طابع وناشری

اقدام غزته‌سی صاحب امتیاز وباش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت — اقدام مطبعه‌سی

۱۳۱۶

(الله لطيف بعباده) تجلت ذاته وجلت كلماته اولدمكه (وجاهدوا
في سبيل الله حق جهاده) آيتنی انزال وافهـام وجهاد وغزا فرمان
ذوالجلالی ایدوكن اعلان واعلام بیوردی تاجداران غزا پیشه وخدیوان
هدايت انديشه اسـباب امتثالی آماده وصحيفهٔ اعتقادی سخيفهٔ شكوك
وظنوندن ساده قیلوب كفار بدكردار، خذلهم الله تعالى الى يوم القرار ،
هربارکه خراج گذار واوامر اولوالامرله فرمان بردار اولمیه‌لر اول
طائفهٔ فجره (اولئك هم الكفره) زور بازوی جهادله پامال ونيروی
غزاة حيدر نژادله مشوش الاحوال قیلنوب عسكر جرّار کبحر الزخار
بسیط ارضه روان وحضيض فتح وظفرده نمایان اولمه‌سنه رأی کشور
آرای متين وافكار نصرت نمـای رصينلری تعلق ايدوب مرایای
(ان الله عزيز ذوانتقام) مزایای چهره کشـای صور اغتنام اولنجه
تیغ شجاعتی درمیان وتیرتیز شهامتی کمان بی کمان همتلرنده بسته دهان
ایدوب شیران کارزار وهزبران دشمن شکارله قلعه‌لرینی قلعه وخلعت
راحتلرینی نزعه ، خصوصاً تعمیر غامر وتخریب عامر سمتلرینه کوشش
وممکن اولدقجه غیرت اسلام وعادات اولیای کرامه وورزش قیلنوب نشیمن
حضور وپیرامن حبورلرنده سهامی طيار، سیوفی تبار، رماحی خطار،

طوب وتفنکی آتشبار ایتدکلرندن ماعدا شیران مردم سر وهزبران بشر پیکر رسم آسایشلرینی خاکستر واسباب روایشلرینی زیر وزبر قیلوب قلاع معمورة الاطراف وضیاع محفوظة الاکناف خراب ویباب وکلهٔ پرکلهٔ اوباش بی‌تاب زخم خوردهٔ سیوف آتشتاب اولوب جنود نباله‌خطهٔ شاحطه‌لرینی ویران وخشم حشم رحاله اماکن ساقطه‌لرینی بی‌بنیان ایلمکدن خالی اولمیه .

(نظم)

خدایی که باور بفرمان او — غزای شهان محض احسان او
دلیران رستم کمانان جنك — فشانند کان جناح خدنك
هزبران سرپنجهٔ کیران دین — قضا پیروان بهن دشت کین
همه‌زوربازوی ونیروی تن — ستانندوخواهند ازان ذوالمنن

حقا ثم حقا برقادر توانا وقوی کثیرالعطایادرکه سایهان مسند نشین تخت باذ آور داوریده مکین وکروه بی شکوه ضلالت قرین مسخران خاتم نصرت نکین اولمه‌سی ارادت قدیمه ومشیت قویمه‌سنه دائردر، لاسیما هفت مجلس سما وهشت بهشت مأوا سنای شباهنك وهفت رنکله پرنور وضیای جباه غلمان وحورله بیقصور اولدیغی کمال قدرتندن پیدا ونوال معرفتندن هویدا ایدوکنده ریب یوقدر .

(نظم)

قدرتی خسته‌جسمه‌جان ویردی — قوتی صحت و توان ویردی
روی زردیله سیم اشکه کوره — هرنه ویردیسه رایکان ویردی
کیمنی ایتدی شاه فرمان ران — حکمتی حکمنه نشان ویردی
کیمنی قیلدی شیر بیشهٔ جنك — النه تیغ خونفشان ویردی
بیك ذهن اولسه یل کبی چالاك — ایده‌من راه قدرتن ادراك

حمد بی تسطیر ونیایش خفی وستیر هر وجهله تکثیر و خضوع وخشوع ایله توفیز اولندقدنصکره

(نظم)

رسول قریشی ملیح الکلام محمد علیه السلام التمام

له العز والمجد والاعتلا هو الشمس والشمس بدرالدجا

کثیر الکرامات والمعجزات نزولاً صعوداً علیه الصلوات

خصوصا بدر بدور صدور ، اولاد موفور الحبور رضوان الله علیهم الی یوم النشور وازواج محصنات ، ارواح قانتات

(نظم)

املح اللهجه احسن المهجه اجمل الجبهه اکمل البهجه

رضی الله ربنا عنهن برضاء بدالنا منهن

وچاریار کزین واصحاب واحباب همنشین ، رضوان الله علیهم اجمعین ،

(نظم)

پس ازنیایش ویك مجلس صلات وصلام بیار بادهٔ کوثرسرشت وکوهر جام

خوریم ودرکه وصف خدیو بکشاییم دوم زمجلس بزم غزا برآراییم

مجلس ثانی صاحب قران زمان حضرتلرینك انواع زیب وزینت واصناف شوکت وعساکر بی نهایتله عزیمتلری ومنزل اولده استراحتلری بیانندەدر

برصبح بهروز نورانی وروز فیروز انجم ستانی که مهچهٔ لوای نه رواقی بیداء مینای آسمانی پیدا وطراز سرفراز سبع طباق فضای

سربلند ووالاده سرو بالا کبی انکشت نما اولوب غمام کونا کون شفق مسیر شبرنك وسرخاب خاکیانه نظیر وقسطاس اشعهٔ مهر منیر جلوه‌کاه خضراده ظاهر ومستنیر اولمغله عساکر ملائك کروه زیب وزینتله آلوده ودسا کرارائك شکوه انواع کروفرله شوکت ربوده اولدقده اول شهریار کشور ستان وکامکار غضنفر توان ، مهر سپهر نصرت وسعد وماصدق فحوای (سلیمان نعم العبد) اعنی به سلاطین غزاتك سرافرازی حضرت سلطان سلیمان خان غازی که ساحهٔ بی‌مساحهٔ همتی انظار چشمان توهمدن دور وباحهٔ اباحهٔ شریعتی اقطار تحرم وتحکمدن مهجور، خصوصا ناوك کمان تدبیری هربار عرصه کاه نصرت وغزایه پیوسته وکمند صلابت مند اژدها تأثیری هزبران معارك وعمار به میان بسته قیلمغله زمان شیخوختنده شیرانه ورزشلر وپیرلکی عالمنده جوانانه جنبشلر ایدوب قرال دیدکلری بخت سیاه اعنی مقسمیانوش ضلالت کواه سرحد (چ)ده حرکت ومار پیچا پیچ کبی قصد کزند ومضرت قلوب کفار بدکردار وفجار ناستوده کار کروهنی کلهٔ کلاب کبی ارخا واول حوالیده نوعا فساد وشناعت طریقنه القا ایدوب سیلاب بیقرار وار مجرای طغیان وفتنه ده خاکسار اولدقلرنده غزاة اکناف واقطار وقضاة اطراف و دیار چار ناچار (جار ماجار) دیو پادشاه هفت اقلیمه عرض واعلان (واکثروا فیها الفساد) فحوای شریفنی تلخیص وتفسیر وبیان ایلدکلرنده

(نظم)

بفرمود شاه سلیمان سریر — کند مشکباری بنان دبیر
جیوش هزبران رومی کروه — برآید بسختی چوالبرز کوه
دلیران درنده بار آورند — چوشیران غرنده کار آورند

بومنوال اوزره میران نامدار ومیرمیرانان ذوی الاشتهار طرفلرینه مناشیر ظفرنشـان وطوامیر شهامت رسـان انها اولنوب تنبیه محاصره وپای بست محاصره اتمامندن صکره سرداران فرمان بران وسرداران عتبهٔ گیتی سـتان فرادا فرادا (افعل ما تؤمر) صـدالرینی اصـغا صددنده ایکن اول بادیار دیارشـکار وشهسوار ممالك گذار سـنه ثلث وسبعین وتسعمائه شوالك طقوزنجی کونی که پنجشنبه ایدی آفتـاب جهان گـبی منزلنی تبـدیل ودارالدولة السـنیهٔ محمیهٔ قسـطنطنیه‌دن برج فتح و نصرته تحـویل مرام ایدندکارنده قبـل طلوع الشمس دستوران مدبران خمس اعنی شیر بیشهٔ تدبیر ودلیر بیشهٔ ظفر مسیر، صمصام قبضهٔ جهانداری وضرغام قلهٔ فرمان گذاری، مشاطهٔ عرایس هفت اقلیم وزینت آرای مجـالس عدالت نمیم، محرم سرا پردهٔ جاه وجلال واعلم سرائر سرادقات اقبال، سزاوار مضمون (فتخذه وکیلا). وزیر کبیر آصف صـفا، حضرت پاشـا

(نظم)

باغ عدلنـده پادشـاهمزك طوغریدر سرو گبی والله
کوروب انك صداقتی صبحن عرض مهر ایلدی جهان شاهی

و دسـتور مسرور روشن رای، وزیر منـور درون کشـور کشـای، شمعهٔ بزمگاه فکر صـائب ولمعهٔ براشـعهٔ نجم ثاقب، نیر برج ذکا، پرتو پاشا وعالی مقام وشیرین کلام، کوه وقار، شکوه اعتبار فرهاد پاشای نامدار وشمس سپهر کرم، وزیر دلیر محترم، شیر بیشهٔ نبرد ومشیر اردشیر هیجا نورد، محمود فعال وممدوح الحال احمد پاشای خجسته خصال وپیر پیش قدم ارکان وچهره سای عتبهٔ خاصهٔ عثمانیان، حسیب دستوران بنام، نسیب روشنـاسان کرام، مسند نشین مجالس

اصطفا وزیر خامس مصطفی پاشا وفیلسوفان زمان وموالیٔ نادره دان، عمایم بزرك وآستین سترك، لاسیما نعمانی لباس وجلادت ومهابت بیقیاس ایله بحسب المناصب قرارکاه رتبتلرینه راغب وبالجمله روشناسان واکابر کابراً عن کابر اول روز پیروزده راکبلر وطلوع مهر سپهر سلطنته مترقبلر، خصوصا فرقدان سپهر فضیلت ومهروماه کردون نبالت، حاکمان محکمهٔ دین ومقتدایان مسالك یقین اعنی بهما دو قاضی عسکر بلاغت ادا وسائرعلما وفضلا وکبرا وعظما، لاسیما ملاذ منشیان عوارف وسرچشمهٔ خدایکان عوارف، فصاحت شناس، بلاغت لباس، موقع دیوان سلطانی اعنی به میرنشانی ونکهداران خزانهٔ پادشاهی ومحصلان اموال نامتناهی، ارقام اشارت واقلام استقامت سردارلر وکارکذار دفتردارلر، وعالی پایه‌لر، همایون سایه‌لر، روشناسلر، زرین لباسلر، درکاه کیتی پناهه محرملر، سربوابان اولان مفخملر، خصوصا کردون مدارلر، بلند اشتهارلر، مکرملر، وقورلر اعنی میراخورلر وحشمت دثارلر وصاحب وقار فرقه‌لر اعنی پایهٔ امارته ایرشمش متفرقه‌لر، کزیده‌لر، پسندیده‌لر، کبیرلر، لازم التوقیرلر، چاشنیکیرلر، خدمتکذارلر، صبارفتارلر، سراسر پوشلر، زمرهٔ چاوشلر سیمدن بوزدغانلر واوتاغهٔ سرکرانلر ایله کنارکیر طرف مسیر اولوب صرصروار ذره‌لری تارمار ومنظر آفتابی بی غبار ایتمك اوزره ایکن شیرلر، دلیرلر، دشمن کشلر، عدو زشلر، برق جنبشلر، رعد غریشلر، ببر بی امانلر، هزبر مردم ستانلر، تفنك اندازلر، بلند آوازلر، زوبین دارلر، سهمکین صدالر، مردلر، جریلر اعنی یکیچریلر کروها کروه اظهارشهامت وشکوه ایدوب صف صف خرامان وطرف طرف کذاران اولدقلرندن ضیغم توان، کرم آستان، علی سیرت، ولی خلقت، کارکذار راست کفتار،

شیر بیشهٔ وغا یکیچری اغاسی علی اغا کروه جلادت شکوه ایله آشکار اولدقده جوانب وحواشی زیر پای مواشی وصفوف کتائب مواشی کتاب زیب و زینته حواشی دوشوب یرلی یرنده و قرارکاه مقررلرنده

(نظم)

دیزیلوب اوّلا تفنك انداز | هر بری جنك ساز و آتش باز
هر تفنککك فتیله‌سی سوزان | صانه‌سك اژدر شرر افشان
یوتدی برحبی هر تفنك اول | ایده کرمیتله تا که جدل
التون اسکنف باشنده الده فتیل | هر بری اولدی نور و ناره دلیل
اولمغیله فتیله آتشبار | کوییا باشدن آشدی شعلهٔ نار
حربه‌لر جنك حربه‌هپ حاضر | خدمت نیزه‌ده دکل قاصر
توغلر باشده متصل لرزان | نوردن صانه‌سك که سرو روان
یرده یاتور قامو یتورمه‌لری | دوندی طاوس باغه جلوه‌لری
چارطاقیله کیمی شویله یورر | باشی صان چرخ چارمی کتورر
اول قایشدن قوشقلرنده بچق | حلقهٔ ماری ایلمش ایکی شق

بو اسلوب اوزره مستمر (کانهم جراد منتشر) پویان ودوان وکذاران وجلوه کنان اولدقلرندن صکره کرم خیز ، ضیغم ستیز ، براق کام ، دلدل خرام، زمان سرعت، جهان زینت، شرف پاهنك، نهنك آهنك، کرانمایه رخت، جهان سایه بخت ، سپهر انتقال، مه نو نعال

(نظم)

یدکلرکه کرد سمندن هوا | براق بهشته ویرر توتیا
کذارنده دنیا کبی تند وتیز | خرامنده هر بیری عمر عزیز
شتا کونلرنده علف کهربا | بهار اولدیغنجه زمرد غدا

غب ذلك توغدار وهمای شوکته هوادار اولان صولاقلر مانند کونش آفتابه کش، پیکاره قرین، نته که کواکب ثواقب چرخ برین، صف آرا و آية كريمهٔ (وجاء ربك والملك صفاً صفاً) فحوای شریفنه ماصدق بی همتا، کمانلری قبضهٔ کماندن بعید وخدنك جان ستانلری پوتهٔ تصور وتخیلده نابدید. بوحالت اوزره ناکاه افق سعادتدن بر مهر رخشان ومطلع هدایتدن برماه تابان فراز ابر شوکتده پیدا واسد بر جنده کون کبی هویدا اولدی که ذراته زلزله و آسمانه ولوله دوشوردی ویاخود برشیر ژیان بیشه زار مهابت ایچره نمایان اولوب خاکیانه دهشت وعساکر نی کرانه خشیت ایرکوردی ویاخود برسرو روان شکوفه زار عساکرده کرا زان اولوب جویبار بصیرتی سرکردان و شاخسار استطاعتی سرکران ایلدی. کبار وصغار وابرار واخیار وصاف جمال شهریار ومداح دیدار پرانوار اولوب (لاتدركه الابصار وهو يدرك الابصار) تلاوتنی تکرار ودهشت بی غایه لرینی بیشمار ایلدکلرنده

(نظم)

لطفله هر برینه ویردی سلام   قیلدی رسم مروتی اتمام
نور دستارله اوناغه لری   سورهٔ نور سطری اولسه یری
جسم پاکنده خلعت دیبا   سمنه صالدی صانکه مهر ضیا
زرکمر قدرتن عیان ایتمش   نور بر طوقی درمیان ایتمش
صانمه یاقوتلرله خنجر در   سطر یاقوته متن مسطر در
لعل و یاقوت ایچنده اول شمشیر   اولدی نخل شکوفه زاره نظیر
صانکه بر جویبار در مثلا   ارغوان نخلی سایه صالمش اکا

خصوصاً مرصع لجام وهرای جواهر نظام، رخش دلدل خرام وسمند هزبر انتقامی بروجهله تزیین ونازنین وسهمکین ایلمشلر که

كويا نهنك بى پروا دريای جـواهردن هويدا اولوب لعـل ويقوت مستغرق والماسى شاقلری آينه‌دار نور مطلق مشاهده اولندی .

(نظم)

قطاس منور رسيده بخاك   چو برقى كه بارد زافلاك پاك

بقسطاس ابلق سمندكزين   چو ابرى بمهر شعاشع قرين

بوكونه زيب وزيورله آشكار واول جيش طام ايچنده مهر طارم كبی تابدار اولدقلری حيننده تفنك اندازان هدايت قرين (يوم يأتى السماء بدخان مبين) سرينی آشـكار وعيـان ايدوب برآنده صواعق ورعد وبرق علو پردازنه رواق غرب وشرق واقع اولوب رزمگاه آتشناك شررلری اعنى اون بش بيك نفر يكيچرى شادى كنان وتفنك اندازان اولمغله

(نظم)

دوشدى آفاقه جنك زلزله‌سى   چرخه ايردى تفنك ولوله‌سى

بو حالتده ناكهان توغهای هدايت رسـان مرشد سپيد ريش وسالك خير انديش كبی نمايان وكاكل پريشان اولدقلرندن صكره رايات زرين جهانبانى واعلام سهمكين كشور سـتانى مهچهٔ تابنده‌لرينى اظهار وهر برينى رشك مهر وماه تابدار ايليوب اغای محتشم ، رايت آرای مفخم ، اعنى به مير علم وكبرای كرام وعظمای ذوی الاحترام ، مهرچاره قرين ، شش جهات يمن صاحب وقارلر ، بلند اقتدارلر اعنى بلوك اغالرى ، على الخصوص زمرهٔ مهتران ورامشكران خوش الحانان صدای شيپور ونفير ونوای سورنای شوكت پذيرايله سمكدن سما كه تحكم وزميـندن زمانه اظهار اشـتلم قيلدقلرندن صكره دليران ابلق نشـان وارد شيران ابلق سواران فرداً فردا مجلا رخت ، مصفا بخت . كاردان هيجا كران ،

آهسته رو، قضاپیرو، تیر انداز، تیرکش ساز، افعی کمان، دفعی نشان اعنی زمرهٔ سپاهیان، مردلر، صحرانوردلر، فردلر، رستم نبردلر، جوشن پوشلر، زره بردوشلر، مغفردارلر، شاهین شکارلر، ششپرزنلر، دشمن شکنلر، یارارلر، گروه سلاحدارلر، ارسلان جنبشلر، قپلان غریشلر، جنك افکن رویین تن، سپرگیر، سپر تیر، سام سوار وتهمتن تن علوفه جیان یسار ویمین، غریبلر، مهیبلر، بی نهیبلر، ناشکیبلر، بی امانلر، جان ستانلر، نیك خولر، جنك جولر، دلیران هزبر اشتهار غرباء یمین ویسار فوج فوج نمایان، بلوك بلوك خرامان، صف صف گذاران، طرف طرف جلوه کنان، غریوان ونعره زنان اولوب بیراقلری رنکارنك ولباسلری زربفت وسرنك، آتلری ترك تازده، زراندوده رختلری سوز وگدازده، آلایلری کامل، کرد سم سمندلری فرق فرقدانه واصل، لاسیما روشن سراجلر زمرهٔ سراجلر، نکهبانلر، دربانلر، سربازلر، رعداندازلر، جبه جیلر، عربه جیلر وسائر خدام ذوی الاحتشام یرلی یرنده وجایگاه مقررلرنده مانند سنین وشهور مرور وعبور اوزره ایکن

(نظم)

سیره چیقدی قمو کبار وصغار   اولدی معموره هر سر دیوار
باملر قادر اولسه گفتاره   یاردن داد ایده یدی خنکاره

وبالجمله رعایا مخزون، مغموم وسرنکون دعالرینی فزون ایدوب (واین تذهبون) آیتی تذکر وازواج واولاد واسباط واحفاد فراقنی تصور صددنده عساکر راکب مانند غمام متراکب حوالئ شهردن باغلر کنارینه قریب وتزاحم ونقادمدن ناشکیب اولدقلری کبی

(نظم)

ظاهر اولدی اوتاغ سلطانی   سیم بر قلعه طوتدی میدانی

سایهٔ نه سپهر ایدی غالب   که ملائك پر ایدی هر جانب
هر طنابی شعاع مهره بدل   نه فلك دینسه اول اوتاغه محل

چونکه خاقان داد کستر اول بروج پر نوره کذر وجمالی ماهی غلمان پرده نشینه منظر بیوردی ارباب نظر (فاذا برق البصر وخسف القمر وجمع الشمس والقمر) تلاوتنی مکرر ودوام دولت شهریاری دعالرینی ازبر قیلوب یقین وبعید (ذلك یوم الوعید) دیو منزللرینی جویان وغربوان وتحیر کنان اولوب کیتدیلر .

(نظم)

کیردی سمیین خیامه عسکر شاه   خیل کرّوب نوری قیلدی پناه
هر بری فکر ارتحال اوزره   سفر امرینه اشتغال اوزره

مجلس ثالث سلطان فرمان راز حضرتلرینك مراحل ومنازلده کی اجلالی وبخت ودولت وسلطنتك اقبالی خصوصاً وزرانك الایلری وابتداء جنکده کی آرای نصرت آرالری بیانندهدر

ینه بر کون که مهر نورانی   چکدی زرین لواء سلطانی
کوییا اولدی نور شعشهسی   توغ زر رشته موی خاقانی
صانهسك صور ایدی صدای نفیر   قیلدی بیدار خیل انسانی
باشلادی های وهوی زمزمه‌یه   عسکر ملکت سلیمانی

اعنی که سلطان عالی کیش وصاحب قران بلند اندیش مانند دساکر بیشا بیش اول عساکر بیشا بیش ایله بدرقهٔ همت ذمت کشور -

ستانته رهنما و سبیل جبریل دلیل رأی جمیلنه پیشوا اولوب اطراف واسعه تکاپوی جیش زخارینه تنك واکناف شاسعه سم‌سام سوارانله شکسته حال وبی درنك اولمغین طی منازل رحلت ساز وقطع مراحل نشیب وفراز اوزره فسیحة الارجا، صحیحة الهوا صیدگاه‌سلطانی، شکار ستان خسروانی اولان محروسهٔ عظیم القدره وصول مسعود، اعنی محمیه بهیهٔ ادرنه‌ده نزول معهودلری میسر اولوب کافی الاول تزاحم وتقادم مکمل بلکه اتم واکمل، تراکم وتهاجم محصل اولوب قطان حوالی نشین وسکان خطهٔ گزین دیدار بهجت آثار شهریاره نظر وآثار اجناد رستخیز اطواره صرف بصر قیلدقلرندن ماعدا اوچ گون تمام شرف نزولیله شادکام وسعادت عالم شمولیله مسرت انجام اولمشلر ایکن همای همت گیتی پناه ذروهٔ رتبت عزیمتی پروازگاه ایدینوب مرور ایامله صوفیه نام قصبهٔ غنیمت انجامده آفتاب گردون مقام گبی برگون قرار وآرام بیوردقدن‌صکره ماورای که، دلیل سبیل غزا وسبیل دلیل مقصد اقصادر، ارتحال ظفر نوال وانتقال سفر مآل اوزره کارگر پولاد کمر، چرخ بنیاد نصرت آباد، اعنی قلعهٔ بلغراد اوکنده رفع خیام ونصب اعلام قیلینوب ایکی گون تمام قرار وآرام عقیبنده

(نظم)

خسرو لشکرکش ونصرت نگین　　شاه جهاندار وسلیمان نشین
کرد بدریای عساکر خروش　　زمزمه پرداخت بروی زمین
گشت لکد خوردهٔ پرخاشیان　　خاك زمین زیر زمین گزین

بومنوال اوزره(زمین)دیمکله معروف برجایگاه موصوف‌مأوای خیول رحاله ومنزلگاه جنود نباله، خصوصاً اوتاغ شعاشع طناب سلطانی

نمودار قباب آسمانی اولمغله عساکر دسا کر ربع مسکون خیزاب تموجدن قورتلمش دریا کبی سکون ومراکب ستور وخیول وهیون صحاریٔ تحمل و تنعمده کندولری راحت نمون ایلیوب هر وجهله استراحت ومعاشرت اقامت مقرر اولدیغی کونده راه سعادت کواه سلطان زردیهیم عصای موسیٔ کلیم کبی بردریای بی کرانی دونیم وقلوب مرعوب ذوی الاحترامی اماکن حیرت و عبودیتده صدقله مقیم ایلیوب شاهبازان سرحد روم وسربازان هزبران هجوم کینه‌دارلر، دشمن شکارلر، ببر جنکلر، پلنك آهنکلر، کوجکلر، کرچکلر، شیر نرلر، ارککلر، فردلر، سردلر، رستم نبردلر، تهمتن‌تنلر، اعدا شکنلر، آهن‌بدنلر، قوی‌جوشنلر، پلکن‌پوشلر، دریاخروشلر، میدان غزالك دلاورلری، اعنی روم ایلی عسکری آلای آلای صف آرای وهیبت نمای اولوب بیر بیانلری بردوش وجرسلری پرصدا وخروش، نیزه‌لری خطار، جرأت ستیزه‌لری آشکار، قول قول اولمشلر، صاحب قران غازینك برنکاهنه قول اولمشلر، علی‌الخصوص بر بدر منیری وبرشمس فلك تدبیری درکنا ایلمشلرکه

(نظم)

کرمده حیدر کراردر شیمده عمر — سخاده بحر کهرباردر اکا همسر
بزمده رزمده اولدر پیاله کیر ودلیر — عجبمی دوشسه ایاغینه نیجه یوز بیك شیر

اعنی ماه سپهر رتبت و آفتاب فلك منزلت، جم بزم، کستهم رزم، آصف آصف را، روم ایلی بکلر بکیسی احمد پاشا کروه نصرت شکوهله هویدا وشکوه مشکور شوکت کروهله رونما اولوب بروجهله آلای کوستردی که چشم احول نظیرینی کورمش دکل و دور دیده ور بوکونه

زیب وزیوره ایرمش دکل . القصه دیدار مسرت آثار سلطانی مانند آفتاب درخشانی ذرات وار اول کروهی غریق انوار وسلام عنایت نظاملری ایله کار مکار بیوردقدنصکره برفوج دریا موج وصفوف والافوج دخی ظاهر و آشکار اولوب دولت یار، سعادت دثار، عالی رأیواعالی مدار، میرمیران قرامان سلیمان پاشای کامران وعساکر بیحد وکروه مور عدد،اعنیسهمکینلر، صحرانشینلر، کوتهریشلر، درازسبلتلر، عدو کیشلر، درشت خلقتلر، زند تنلر، جوشن بدنلر، شکاریلر، باد یاریلر، بیابانیلر، قرامانیلر منظور انظار همت شعار ومسرور اسرار عنایت آثار اولدقلرندن صکره روی زمینه اعنی دشت زمینه قدوم همایونلری میسر وترتیب دیوان وتقدیم ارکان وروشناسان مقرر اولوب امرای مسیحیهنك ممتازی وکبرای عیسویهنك سرفرازی له بکلرینك اولوسی، چه دلاورلرینك یوزیصولوسی قرالبنقرالاردل اوغلی دیدکاری روشن حال اعنی قرال استفان ارشدهالله تعالی الی نهجالایمان لقاء صداقتنی خاك عبودیته القا وروی استقامتنی بسیط اطاعته انها قیلوب بو مقولهلره انعامو احسان عادات کریمهٔ شهریاران اولمغین پای سریر سریر سمیره چهره سای وسزاوارخلعت موهبت کشور آرای قیلندقدنصکره هزار اسرار ظفر شعار و آثار نصرت دثار اعلامی وعید شریفاضحی وروز چشنمسرت فزا ایامی کذران اولنجه اون کون تمام اوتاغ معمر خیام وخیام موقر ختام وادیٔ توقف و آرامده بردوام قیلنوبعاقبت ماوراسنه عزیمت ودریای بی نهایت کبی ریاح رحلتله حرکت اولنوب طراوه صوییکه ، هروجهله طراوت کواه و آبروی جملهٔ میاه اولمشدر،دریا کبی روان ایکن قوس قزح نشان بر جسر عظیم صراط عنوان بنای ایچون

زینت ساز رواق تدبیر، اساس انداز طباق همت مصیر ، سواد اعظم ملك همامی، دولت آباد اقدامك بلند اقدامی (من حیث لایحتسب) اتمام مهام انامی مکتسب ، هزبر پیر هیبت وغا، یکیچری اغاسی علی اغا مقدمجه کوندرلمش ایدی ، سابق الذکر اوسك کوپروسی بناسنه امر عالیشان ویرلمشدی . برمقتضای فرمان بزرك ورای عالم سترك اول سیل دریاخیله روان وجسر سر برضاقی بناسنه همتی جویان اولوب ماه چارده مثال اون درت کون مقداری عرض کال وتکمیل نقصان بنایه اهتمام بی همال ایتمکله طولاً درت بیك ذراع وعرضاً بش ذراع بی مظالم ونزاع برجسر بلند وصراط چرخ پیوند بنا اولندی که

(نظم)

قوس قزحله آنی بریردن ایتسه‌لر عرض
هرکیم کوررسه دیردی بین السماء والارض

وبالجمله دنیا صراطی دینلسه جائز، فاتحه‌سندن خاتمه‌سنه عازم اولانلرك دیللرنده (اهدنا الصراط المستقیم) تلاوتی بارز .

(نظم)

تا کچنجه عساکر سلطان   چکدی اول کوپری نیجه بار کران
خیلی مردانی درکنار ایتدی   کچوروب دیده‌دن شمار ایتدی

بوحالت بشارت دثار وساعت سعادت شعارده قوت قاهرۂ جهانپناهی وصلابت باهرۂ زمان دستکاهی مقارنتیله تا بحر محیطدن اول سیل بسیطه وارد وابتدای خلقت آب وخاکدن انتهاء استدارت افلاکه وارنجه تصوری وتخیلی فاسد وکاسد اولان امور نادره‌دن بوحادثۂ عجیبه وواقعۂ غریبه سمت ظهوره و سمط شعوره کلدی که پای تخت

عليهٔ محروسهٔ قسطنطنيه ليماننك آهن لنكر، تنين پيكر، دريا رو، هوا پيرو خاصـه قادرغـه‌لرندن ايكی پاره كشتی بونجـه بوادی ودشتی كذران اولوب اول جسر عظيمك كمرلری منظرينـه كلمشلر ، اسـاس مرخم لباسی كورنجه تحسين وآفرين بحرينه لنكر صالمشلر ، خصوصاً شب تاسحر مشاعل نورانی وقناديل درخشانی برله كندولری طونانمشلر كويا كه آق دكزك طونانمه‌سی يانار اود كبی كفار روسـياه قلعه‌لرينـه جان آتمشلر . شهر يار دريا كذار ايسه سرچشمهٔ زلال نسبی حضرت نوح نبی كبی كشتی نشين وعظمت وجلادت مكين اولوب دكز مالكی كبی دريا يی دركنار واول درياچهٔ كوهر شـكاری مكنت وجلادتله عبور وكذار ايلدكلری حينده

(نظم)

ديدی هر كس اول آفتاب اوزره   در شهوار چيقدی آب اوزره

ماحصل كلام، جنود سپهر انتقام مرور ونزول وعبور ودخول ايده‌رك نتيجهٔ اشكال مسـافرت ودريچهٔ دريچهٔ فتح ونصرت اولان حصـار نامدار وبروج سپهر اشتهار، اعنی قلعهٔ استوار (سكتوار) اوكنده نزول ايده‌جكلری كون اولا اول مدبر امور جمهور ومتمم مهـام امور ، واسطهٔ نظام انام ورابطهٔ مرام ذوی الاحترام، كريم الشان، عظيم العنوان، عقده كشای سلطنت وجهانداری، راحت افزای رعيت شعاری، امن وامان چراغنك وقادی ، زمين استمالتك معتادی ، قطب سپهر جهان پروری ومحور فلك داد كسـتری ، مركز دائرهٔ عظمت وكامرانی وسرچشمهٔ فراديس جلادت وزندكانی ، وزير اعظم ومعظم ، مشير افخم ومفخم ، اعنی به حضرت محمد پاشا رفع الله رتبته بحيث مايشـاء صاغ قولده آلای والای ولايت نمـای كوستروب بروجهله قوللرينـ

تزیین وقوللرینی زیب وزیورله سهمکین ایلدیلرکه اسکف زرینك شعاشعی اشعهٔ آفتابی نایاب وبسیط خاکك لوامعی کواکب رخشنده‌یی زیر نقاب وپرده نشین غمام وسحاب ایتدیکندن ماعدا دستار پوش اولانلرك اوتاغه‌لری پرختو کبی عالمی استیعاب ایتدی وایاق سوار اولانلرك ظلال ایاقی خورشید تابنده‌یی ماورای سحاب توهمه ایلتدی.

(نظم)

برکروهی اولوب مجوزه پوش　　صوقدی باشینه ارغوان نخلن
طوتدی سلطان بورکی صحرایی　　کوردیلر میر عاشقان نخلن

خصوصا کونا کون بیراقلری آچلدی، کویا سپهرك بولوتلری پاره پاره بسیط خاکه صاچلدی. لاسیما

(نظم)

قرمزی اسکف اولدی بی پایان　　طوغدی برج شفقده مهر جهان
کیمی کیمش توغلغه سن باشه　　طورر اسکفله نیته کیم باشه

نیزه‌لر ایسه سرفراز وشهاب ثاقب کبی شعاشعله ممتاز، ترتیب آلای وتزیین عساکر ظفر نمای سرحد اعجازه واصل اولدقدن صکره ینه بوقولده فرقدان برج سطوت واجلال و مهر و ماه اوج عظمت واقبال، مشیران سلطان هفت‌اقلیم، وزیران خاقان زردیهیم، دستوران بلند اقتدار، وزیران سپهر اشتهار، اعنی‌ بهما بوبکر فطنت. عمر عدالت، فرهاد پاشای عالی رتبت، عثمان شیم، حیدر کرم، دستور محتشم احمد پاشای محترم. اما صول قولده دستور نادردان، وزیر مشیر کامران، خانقاه سعادتك پیر بیش قدمی و جایکاه وزرانك کاردان منفعتی وزیر خامس مصطفی پاشا لازالت محبته عن‌الحشا ومیرمیران سنام واعاظم عظماء ذوی الاحترام، شیر صولت، ببر خصلت، جنك افکن

وصف کشا مصر بکلر بکیلکندن معزول اولان علی پاشا فرادا فرادا سیوف نما وصفوف آرا اولوب مغفر سر، جوشن پیکر، اسکنف پوش، زره بردوش بیراقدار دشمن شکاراولان قوللرینی وقوللرینی بروجهله زینت مسیر و شهرت پذیر ایلدیلرکه آن رکوبدن زمان نزوله وارنجه آلایلری بر برینه متصل واطراف شاسعه نظرگاه جهانده مضمحل اولمشدی . ناگاه برقلعهٔ سپهر اشتهار ظاهر و آشکار اولدیکه خطهٔ حیاطه‌سنی جزایر بحر محیط کبی آب روان احاطه ایتمش وهر جانبی لجن گردابی اولمغله مرور اولنه‌جق یوللری بی‌نشان اولوب کیتمش . خصوصاً بر طرفی باتاقلی نیستان و برجانبی خارستان و چنکلستان اولدیغندن ماعدا ایکی قات پاروقان ومیاننده برحصار تلك بنیانکه حصولی بادئ نظرده صعوبت شعار ودخولی باد قدرت واقتداره محال ودشوار ایدوکنده اشتباه یوق . سنه اربع و سبعین و تسعمائه محرم‌الحرامنك یکرمیسنده وتاریخ رومیدن اغستوس آینك بشنده‌که، ایام سمومیه نهایتی بولمش وساعت روز علی‌الحساب اون درت اولمش ایدی ، عساکر جرار مانند نجوم تابدار لباس زر بفت وزرکش وکرباس فاخر ومنقشلرینی کیوب آیین زیور معارج اعجازدن برتر وستوران زر رخت وسلاحداران مساعد بخت بیدای شوکت وشهامتده جلوه‌گر اولدقلرندن صکره صاحب قران زمان وزمین وسلطان فرمان ران سلیمان نکین مرایای شکوهده نمایان ومزایای جلالت قرینله مشارالیه بالبنان اولوب سائر تحفگران مقدار وبیشمار رخت زرنکار جواهر دثاردن ماعدا زر رشته‌دن ساخته وهر رشته‌سی شعشعهٔ مهرله پر داخته بر قطاس نورانی و قطاس خسروانی طاقمشلرکه هر کورن نکته شناس بسیار حمدوسپاس ایدوب (وجعلنا

له نوراً يمشي به في الناس) آيتي رسائل اوصاف ومدايحنده اقتباس
ايدرلركن ناكهان خذلهٔ بارونشينان بسيط خاكده بر مهر درخشان
كوروب آيا آفتاب عالمتاب عالم غبرايه‌مي اينمشدر ويا سرچشمهٔ نور
وضيانك بو صحراده عينيمي بولنمشدر ديو تصورده و بعضيسي عجبا
قطاس شاه هفت اقليم وياخود ركاب پادشاه مرصع ديهيم ميدر ديو
تفكرده (ولكن اكثرهم لا يعلمون بل هم في شك يلعبون) والحاصل
زمرهٔ كفار بدكردار طريق توهم و تخيلده خاكسار اولوب (هذا
شيء عجيب) فحواسني اظهار وخوف وخشيتلرين يشمار ايتمك صددنده
ايكن اول جيش طامر ودليران هزبر انتقام محاصره امرني اتمام
و اول قلعه‌نك جزيرهٔ دريا كبي استيعابنه اهتمام ايدوب شهريار
دارادارات و تاجدار سكندر مرأت اول حصار بنامك جانب
شماليسنده‌كي صحراده نزول همايون و آرام بيوردقدنصكره اول قبيلهٔ
بد كردار (فيومئذ وقعت الواقعة) مضموننى تكرار وفجار ناستوده كار
(يومئذ اين المفر) فحواسني آشكار ايتمك اوزره ايكن دستور مسرور
كشوركشا . وزير ثالث فرهاد پاشا وذوالقدر والاقبال . مهر سپهر جاه
وجلال . زال نبرد ورستم نورد ، ملك الامرا . ملك العظماء اناطولي بكلر
بكيسي محمود پاشا ايله نيچه بي باك ، جست وچالاك ، هيجا كرلر ، وغا گذارلر ،
سپر پناهلر ، ششير دستكاهلر ، كار زارلر صاغ قوللرلريني عساكر اناطولي
جانب جنوبينك غربيسني دركنار ونسيم شمال كبي همواره وغبار
فضاي قالريني كذار ايتدكارندن صكره وزير حسيب ، مشير نسيب واديب
نجه‌كير دلير شيروغا ، وزير خامس مصطفى پاشا وبرادر مهتري ورومايلي
غازيلرينك سروري جنك افكن وصف كشا . روم ايلي بكلر بكيسي
احمد پاشا زير دستنده اولان عساكر نصرت قرين و سربازان

شاهراه دين ايله جانب شماليسنده دامنگير جنك وپيرامن مسير قصد و آهنك اولوب لاسيما پادشاه كشورستاندن مقدم واروب قلعه‌نك جانب شرقيسنده‌كى جنكستانده ثابت قدم اولوب دائرهٔ قلعه‌ده‌كى صويى كسمشلر وسمت آخره آقيدوب مجاريسنى خشك ويابس قيلمشلر ايدى. بودفعه دخى برقرار وبنيان مترسه خدمت گذار اولدقلرندن صكره جانب شرقيسى، كه فرهاد پاشا ايله روم‌ايلى قولينك مابينى در، دستگير باغسا يكيچرى اغاسى على اغا ايله گروه مهيب وجنود بى‌نهيب قدماى عساكرك سر دفترى، اعنى زمرهٔ يكيچرى مترس سار ورعد آواز اولوب

(نظم)

هر تفنكك فتيله‌سى سوزان گندولر برچاقم قاو اولدى همان
باقديلر صاغلرينه صوللرينه غيرى قوللر قول اولدى قوللرينه

وبوفرقه‌نك شرقيسنده وفرهاد پاشانك غربيسنده غزاة بحرك دريادلى ودريا شناسلرك بى معادلى، ميركار آزموده ودلير بسيار ستوده غازى، پيروسترك قوجه ايلى سنجاغى بككى على پورنك وسرحد بكلرينك ممتازى، امراى غزا پيشه‌نك سرفرازى برخاشانك اركيكى بوجغه سنجاغى بكى بومنوال اوزره درت قول معين وممتاز. مترس ساز و طوپ انداز اولدقلرندن غيرى جنود غزاة سرحد وجيوش منصورهٔ لايعد دلاورلر، پيكار گرلر، جنك پيشه‌لر، نبرد انديشه‌لر، قهرمان كارلر، شبخون گذارلر، اعنى بوديم عسكرى ايله عالى قدر، ذوالعزوالصدر ميرميران نامدار، مشير عاليشان بلنداقتدار، عطابزمنك حاتمى، سخاصدرينك صدرمحترمى، تدبير بحرينك دريكتاسى، ارباب لطف واحسانك انكشت نماسى، انعامى وافر، احسانى متكاثر

(نظم)

کرمی صانکه اولدی بحر محیط   ربع مسکونه هپ سرایتی وار
یالکز کمسـه کورمدی لطفن   بر غریبـه هزار همتی وار
ذات پاکنده ختم اولوبدر جود   حـد وپایانی یوق مروتی وار

میرمیران دانا بدون بکلر بکیسی مصطفی پاشـا که، سابق الذکر وزیر اعظم حضرتلرینك اقرب اقرباسندن واول دودمان سعادت آشیانك شاهین کبی صلابت نماسندندر، عهدنده ارباب معارفدن کمسه یوقدرکه عین انعامله نظرلر ایلمیه، مکرکه کورمیه وعصرنده اصحاب لطایفدن شیمی قالمشدرکه انواع التفـاتنه مقارن قیلمیه. یامکرکه ایشتمیه. حقـا برذات شریفدرکه هرنفسده احسـان اوزره اولمسـه خاطر عاطرنده حضور بولنمز وبرشـان لطیفدرکه بردمده بیك همته دسترس بولنمسـه باطن وظاهرلرنده سرور کورنمز. حق سبحانه وتعـالی اول وجود پرجودی معمر وچراغ رفعـتن کوندن کونه کون کبی منور ونور دیده‌لرینی نور عزت وکیاستله انور ایلیه. وعموماً عسـاکر قرامان ایله سلیمان پاشا قرال ضالك سمتنه مقابل اوستون بلغرادی اوکنده نازل اولدقلرندن ماعدا میرلوای عالیشان کوستندیل سنجاغی بکی محمد خان سـکتواره جاری ومرور وعبوردن عاری اولان ریکسه نام بتـاقلی صویی کچوب وفرهاد پاشـانك ماوراسـنده و بوبوفچه طرفلرینـك احتمال خطر اولان صحاری وبیداسنده قراول طریقیله کشت وکذار وکندولری کار آزمودهٔ پیکار ایدرلرکن بوجانبده کفـار خاکسـار بروج سکتوارده بیقرار، خصوصاً هربریسی خاسر وخائب (ویقذفون من کل جانب) لاسیما هراس وبیملری غالب (ولهم عذاب واصب)

(نظم)

کوره لم عاقبت کار نولور   اهل اسلامله کفار نولور
ایچسون اول شاه جهان آب حیات   دوشمسون روی زمینه ظلمات

مجلس رابع ابتداء جنك وپیکار وازدیاد کرمیت کار زار خصوصاً فتح پاروقان وهزیمت اعدای خسران نشان بیاننده ویرتو پاشانك جنکی وکوله قعه‌سنه آهنکی اعلاننده‌در

(مثنوی)

چو آیین هیجا بیابان رسید   صدای شپوری بمیدان رسید
هزبران مرد افکن پیل تن   دلاور دلان تهمتن بدن
زرعد سهمکین برقی دلیل   زمردم تهی همچو کردون سیل
چنین کرم شد دود کاه نبرد   نه درچرخ پران نه درخاك کرد

بومنوال بی همال واسلوب غزا مآل ایله آتش فشان، اژدرنهان، رعدفغان، برق نشان، شررکستر، ثعبان پیکر، صف شکن نبرد افکن، جنك جو، پرخاشخو، بی امان، جان ستان، دوربین آتش نشین، مرمرغداء آهن قبا، ضرب زن، حرب کن طوپلر، پرآشوبلر طعن طاشلرینی پرتاب وبروج قلعه‌یی خراب ویباب ایتمکه باشلیوب رعد اندازان بی سر فتیل مار پیکرلرینی پرشرر، خصوصاً پیغهٔ جهادی سوزان وکبریت حرب وضرب وکشادی شعله‌ستان ایلیوب کفار ضالین، لعنهم الله الی یوم الدین، هراس وبیمله غمناك وفراز قلعه‌ده غراب روسیاه کبی بیمناك اولوب

صماغ وصولدن وبالجمله هرقولدن ضرب تام وحرب خسارت انجام ایله کفره‌یی مغبون ومنکوب ومغموم ومحزون طوپه دکمش میمون کبی حرکات بی مآل وآتش ندامتلرینی اشعال اوزره ایکن

روم ایلی عسکرینك مردلری　　کیمیسی نعره زنان کیمی جری
کوستروب قوت بازولرینی　　آغدیروب دیده ترازولرینی
جان آتوب قلعه‌یه قرشو هر مرد　　قیلدیلر طوپ وتفنکیله نبرد

علی الخصوص مترسلرینه محازی اولان دیوار اوچ قات حصار وبروج سپهر بنیان کبی استوار اولوب لجن آبدار واشجار چنزاراله بنا قیلمشلر وژنك لکارت حرب وضربی مرایای طبیعتلرندن سیلمشلر . حقا بروجه محکم ومشید ومستحکم اولمش که واران طوپلری طیش پاروقانی کچمزدی وعادت مألوفه‌سی اوزره اقالیم جنك وجداله یول آچمزدی . پاروقن مذکورك قدی طولاً اون ایکی ذراع وعرضاً بش ذراعدن زیاده اولوب اماکن ممهدهٔ کفره ومساکن مشیدهٔ فجره درونی استوار وقات قات حصار ایلیوب بواستحکامدن کرکی کبی اطمینان بولمشلر (ولو کنتم فی بروج مشیده) فحواسندن نادان وغافل اولمشلر. آخرالامر سطوت هیبت خسروانی ومهابت صلابت سلیمانی سنه اربع وسبعین وتسعمائه محرم الحرامنك یکرمی اتنجی کونی اول عفاریت ملاعینی تالان وطیش پاروقانلرندن خواه ناخواه کریزان ایلیوب غازیان شیر جنك ودلیران اردشیر آهنك اعنی روم ایلی عسکرینك سر افرازلری ومحاوب ومعارك عرصه کاهنك سربازلری مهاجمهٔ جم غفیر ومجادلهٔ جلادت مصیر ایله بزمکاه خرددن یادلر واول خرکبی خرور یادلردن آلتی یوز نفر دشمنی کشته وطیش

پاروقانلری ایچندن پشته پشته قیلوب باعث اطمینان اولان کمینکاهلرینه هزیمت آتشی براقدیلر . لاسیما کفرهٔ فجره ضالین ، خائفین وخائبین (فاصبحوا خاسرین علی مافعلتم نادمین)

(نظم)

آیت فتحه ابتدادر بو جنب فتاحدن عطادر بو
آغلسون قانلی یاش دوکوب اعدا خیلی نادیده ماجرادر بو

اما دستور دانا ، مشیر اقلیم کشا وزیر ثانی پرتو پاشا که پادشاه عالمپناه وظل الله انجم سپاه حضرتلرینک پای تخت سنیهٔ محروسهٔ قسطنطنیه‌دن توجه همایونلری واقع اولمزدن ایکی کون اول که روز دوشنبه ایدی امر عالیشان وفرمان ظفر نشانلری مقتضاسنجه سربازان دشمن شکار وسپاهیان نصرت شعار ، اعنی زمرهٔ علوفه‌جیان یسار ودلاوران شجاعت قرین و بهادران شهامت رهین فرقهٔ غرباء یمین و تفنك اندازان وهیجا سازان هر بری جکردر وجری ایکی بیك نفر یکیچری والحاصل بومقدار عساکر نصرت مأزله پادشاه جم جناب درکاهندن مفارقت وفرمان جهان ستانلری اوزره کوله قلعه‌سی فتحنه عزیمت ایلمشلر ایدی . بعدزان دشتیان تیر اندازان وبریه کیران ایلغارساز سواران یغماپرستان وتاراجیان وادی نوردان ، اعنی تاتارخان طرفندن کلن عساکر بی کران وسابق الذکر کزیدهٔ بنی اردل واطاعت وانقیادله مکمل اولان قرال استفان ایله خوریادان اطاعت کران وافلاق وقره بغدان طرفلرندن واصل اولان قازاقلر وویوده‌لر ویوناقلر عموماً پرتو پاشا جنابنه هیجا کران وفرمان بران تعیین اولندقلرندن غیری شجاعت شعار ، شهامت دثار میرمیران طمشوار ، مصطفی پاشای کامکار ایله زیر دستنده اولان غزاة جنك آموز ودلیران هیجا فروز

سرتا پای معرکه آرای اولوب کوله قلعه‌سی فتحنه مترس ساز وبعض قلعه‌لر وبرجلر کرفتنه اساس انداز اولدقلرندن ماعدا

(نظم)

کرم اولوب هر طرفده آتش جنك　　اوتن آتشدیردی طوپ وتفنك
تیرلر خود کمانده بسته دهن　　نه سپردن دونر نه جوشندن

والحاصل عساکر صاحب قران زمان جنود بی کران حضرت سلیمان کبی جوشان وخروشان ژرف ژرف خدنك اندازان وطرف طرف جنك سازان اولوب کثرت خدم وخشم ووفرت دلیران بنی آدم دریا مثل اول طرفلری قرین غوطه وخیزاب ایتمشدی وکرهٔ زمین اوطوفان قیامت نشانده بی نشان اولوب کیتمشدی . فاما استدعاء فکرت وعقول واقتضاء کثرت ونفوس خیول موجب محض قحط وغلا وضد وفرت وغنا اولمش ایکن اول وزارت وفراست مقامنك صدری وعدالت ودیانت سپهرینك عالی قدری، استقامت بوستاننك سروبالاسی، جلالت وجلادت بهشتنك طوباسی، تدبیر فلککارینك آفتابی ، تبشیر ملککارینك کردون جنابی، باعث نظام هفت کشور، متمم امور تخت وافسر

(نظم)

سری مرآت ملکت روم　　نقی ثقات شاه مخدوم
وزیر کبیر کشور آرا　　سمی رسول حی ودانا

اعنی حضرت محمد پاشا اللهم ایده کما یشاء آثار قحط وغلانی غلا واطوار رنج وعنایی محض غنا بیوروب

(نظم)

تدبیر دلپذیری غنا ویردی عسکره
زاد وزواده بحر اولوبن آقدی هریره

آتلر بر آریه آفری غم وغصه کورمدی
خاك غلایه غله وآریه یوز اورمدی
اولدی زحیر رنجی کبی قحط بی نشان
کیمسه ذخیره زحمتی چکمدی عیان

بوندن ماعدا ترتیب آلای وتزیین عساکر نصرت آرای خصوصنده دخی تیر کمان همتلری شهاب پرضیا کبی سمای اسمالنه واصل اولمش وشمشیر قبضهٔ شجاعتلری آفتاب سهاسنا کبی بیداء سپهر رتبتلرنده امتیاز بولمش ایدی. بواسلوب نامسلوبله جنك وجدال وحرب وقتال اوزره سنهٔ مزبوره صفرالمظفرینك دوردنجی کونی دخی رایات فتح وظفر قلاع فکرت ونظردن برتر اولوب باوری باروت فشان اچ پاروقان دخی عساکر اسلامه مسخر ودساکر بی قیاصر کبی زیر وزبر و بسیط قهر وتباره برابر اولوب روم ایلی عسکرندن هزار نامدار سوباشیلر، وبیشمار پیکار کذار وپر خاشلر طوب وتفنك وشقالوس وزنبرکدن دوشدیلر. اعنی که اول سفر ظفر اثر ومهاجمهٔ هیجا کذرده شهادت یوللرینه آشدیلر. زیرا عساکر دساکر کشا نصرهم الله تعالی طرفلرندن آتیلان طوب رعد انداز وتفنك هیجا ساز قلعهٔ مزبوره باروقانلرینه کرفتار اولور قلوردی. نشیمن کفار وپیرامن فجاره آنجق صدالری واصل اولور ایدی. فاما زمرهٔ ملاعین وکفرهٔ شیاطینك تخش برقی رخش وطوب وتفنك آتش تشلری لابد بردلیر پیل بدنه ویا برشیر مردم سر وتهمتن تنه راست کاوب هروجهله آتشدان قوتلری کرم وعساکر منصورهنك یورویشی تابش مهر کبی برمقدار نرم اولمشدی. آخر کار جنود جرار مانند

بحار زخار كرميلريني بى نشان و آتشدان قوتلريني محض دخان
ايدوب اچ باروقانلريني دخى آلديلر وهزار خورياداك قنى بسيط
خاكه صالديلر. (حكايت) اولنوركه اول فرقه‌نك رئيسى قرالك معتقدى
آتش افروز خرمن عناد ، قلعهٔ سكتوارك بانى ، سرآت اشرانك
كاردانى (زاردنسكى) ديدكارى آدمك سنى يتمشه يتمش ودندانى
خاكساربدننده يتمش ايدى. زعم فاسدنجه تدبير ورغم مسلمينه بذل وبسطى
كثير ايليوب برجانبنه كاچه كاچه آلتون وغروش و برطرفنه كيسه كيسه
آقچه وفلوس منقوش قويوب كفار پيكارى وفجار ناستوده كارى زمره‌
سندن بردلير بى ادراك كه روم ايلى عسكرينك برينى زخمناك وطوب
وتفنك وشقاوس وزنبرك ايله هلاك ايليه پسند بى كران وتحسين فراوان
ايدوب آلتون كيسه‌سنى آچاردى واول بدكردارك اوسته‌نه دست
انعامله فلورى صاچاردى . فاما حين جنك وهنكام طوب وتفنكده
قپو خلقندن برينى اورسه وياخود يكيچرى طائفه‌سندن برينه زخم
ايركورسه اكرام بالغ وانعام سابغ قيلوب غروش وآقچه‌يه لايق وانعام
واحسانه موافق كورردى . لكن چون كه شكسته تنلر وكسسته
جوشنلر، اعنى هلاكلر وزخمناكلر اناطولى عسكرندن واول سمتك
دلاورلرندن اولنسه راه احسانده تردد وسمت استحسانده تعنت
ايدوب زخمناكك ناتوان وكار زارمهابتدن كريزاندر ديو، دم اولوركه
فلس احمرله كوزلرين بويارمش وكاه اولورمش كه اسراف اتلافدر
ديو همتى دريغ طونارمش . بوطريقله عساكر منصوره‌نك كهان
ومهانى وهر برينك مقادير ومراتب شانى معلومى اولدوغنى اعلام
ورسم استمالتى بوسمتله اتمام وافهام ايلر ايمش

(نظم)

لعنة الله على احسانه   وعليه وعلى اعوانه
ايرته بركون كوره احوال نولور   سيم وزر مائلی قتال نولور

مجلس خامس خاقان كيتی ستانك انتقالی وقلعهٔ سكتوارك فتح نصرت مآلی، خصوصاً وزير اعظم حضرتلرينك حسن تدبيری وصورت ماتمك ايمی تداركله كتم وتعبيری بياننده در

برشب انجم آسمان اوراق خزان كبی صحرای مينا نماده پريشان اولمشدی وآفتاب درخشان نركس زرين كلاه كبی سبزه زار غبراده صارارمش صولمش ايدی . خصوصاً قلعهٔ كوهرنكين ضيا عساكر نجومه مسخر وبقعهٔ جيش زمين دجا كوياكه سلطان رومه ميسر اولمشدی .

(نظم)

لباس ماتمه كيرمشدی آسمان وزمين
بهار دولت شادی صارارمش ايدی همين
مكر طولانمش ايدی كوزدن آفتاب جهان
فراشه دوشمشيدی درد وغمله برك خزان

ايام خزان وهنكام خسراندن سنه اربع وسبعين وتسعمائه صفر المظفرينك يكرمی ايكنجی كوننك كيجه‌سی طقوزنجی ساعتده صاحب قران زمان (يوم يأتی بعض آيات ربك) مرأتنده نكران (ولمن الملك اليوم) واديلرنده دوان اولوب ضعف قوتلری غايتده

وقوت ضعفلری نهایتده ، رحلتلری مکنتلرینه غالب ، عزیمتلری اقامتلرینه حاجب ، دشمنلرك خلاصی فکریله غمناك وعساكر منصوره غریب وبی‌کس قالدیلر دیو هلاك ، ورد زبانی وجانب واجبه تضرع بی‌کرانی (واجعل لی من لدنك سلطاناً نصیراً ولوكان بعضهم لبعض ظهیراً) فحواسی اولدیغندن ماعدا همای عالم روحانی، كه بونجه ییللر آشیانهٔ بدنده قرار ایلمکی خوش کورمشدی ونیچه دملر فضای اعلای سلطنت وسعادتده کسب هوای آمال ایله کوناکون صفالر سورمشدی ، اول تعلق قدیمك مقراض موتله انقطاعی واول تشوق مستدیمك اعراض بدنیه‌دن اعراض وانتزاعی هر وجهله دشوار وپر اشکال وشاخسار وجود زندکانی، كه آب روان روان وجویبار عمر جاودان ایله ماه وسال باغ وراغ ملك بدنده منتظم الحال واخذ طراوت ولطافتله مرفه البال اولمشدی . نسیم فنانك خزانه وروزكار بی وفانك اقترانه رضاسی ، خصوصاً اجل بیمارینك دردینه وامل کرفتارینك آه سردینه رضای خاطرله ابتلاسی باعث ندامت واختلال اولمش ایکن

(نظم)

مرد شان جهان سلیمان‌خان پادشاه زمانه‌کی میرد
عالمی را کرفته بود بعدل رفت تا عالم دکر کیرد

حاصل کلام سلطان عالی رتبت وصاحب قران سلیمان منزلت جناب حضرته تسلیم ودیعت وتقدیم امانت قیلوب (رب انی لا املك الا نفسی) فحواسنی نمایان وبالجمله تبعه وخدمه‌سنی دیدهٔ نادیده ایله کریان ایلدکاری حالده فرمان ناکفته وسپارش نهفته‌لری سبقت ایتدوکی اوزره مدبر بی‌نظیر، مشیر کبیر فراست مسیر، پادشاه جهانك صادق،

وزارت عظمی مقـامنك هر وجهله لایقی ، آب روان کبی صافی دل ، سرو بوستان کبی طوغروانعه‌مائل ، امور مشکله تحلیلنده ممتاز ، هرجهتله راز دار صـاحب راز ، اعنی به مشیر اکرم کریم الشان ، وزیر اعظم عظیم العنوان ، مشکل کشا وتدبیر نما حضرت محمد پاشا جنابنه بوجکر یاقیجی وجان وتن ملکنه آتش براقیجی خبرلر واصل اولدوغی کبی کوکل کوزیله کریان ، قلب دیلی ایله نالان اولوب بونجه روزکار التفات عالیسنه سزاوار اولدقلری پادشاه بلند اقتدار اجل هواسیله خاکسار وکل کبی پریشـان وتارومار اولدوغنه برمرتبه‌ده غمناك وبردرجه‌ده کریبـان چاك اولدیلر که تصور وتخیـل اولنماز و بونك کبی ماتمـك وادیسـنده غمدن وغصه‌دن صبر وتحمله یرلر بولنمز . لکن عسـاکر اسلامك تدارکی وکفار بد نامك قوت‌قاهره ایله تهالکی ، علی الخصوص جملهٔ ولایت روملك ضبطی وآل عثمانك سلطنت و خلافتی هنکامنك ربطی کندولرك ذمت همتلرینه فرض ، بالکه لازم الادا قرض اولمغـله فی‌الحـال طبع شریفـلرنده مندرج اولان تدبیر وتدارك کوهرلرینی بربر وجوده کتوردیلر وکندولر کتم اسرار وشـبهه وامترادن مبرا اطوارله سد اسکندر اولوب اوتوردیلر . اولا بو سره واقف اولان ایچ اوغلانلرینه لازم کلن تنبیهات حکیمانه‌یی بالایفا بوواقعهٔ ماتم شعاری بروجهله اسـتتار ایلدیلرکه برفردك دیدهٔ توهمی تصـور وادیلرنده یاش دوکمـك میسر اولمدی و بر کیمسـه‌نك زبان تکلمی بوحکایه‌دن خبردار اولمغـه مجال فرصت بولمدی .

(نظم)

دیل آغز ویرمدی بوحادثه‌دن ... دیللر آغزده خسته‌حال اولدی
دله جان سویلیه دیمك دیله‌مز ... شویله محزون بیمجـال اولدی

هر قولاق طولدی پنبهٔ خشیت   سوز ایشتمك قتی محال اولدی

وبالجمله درون وبیرون هر برایچ اوغلانی ملول ومحزون (هذا یوم لاینطقون ولایؤذن لهم فیعتذرون) مصداقنجه بی زبانلر ایله هم سکون وخوف وخشیت کوشه‌لرنده غمناك و سرنکون اولدقلرندن صکره اول پادشاه غازینك نور محض اولان بدنی وهیکل لطیف وکل پیرهنی اوتاغ همایونده مدفون ودفینهٔ لازم‌الصیانه صفتده مخزون قیلنوب رسم ودیعتله خاك ریز وطلسم امانتله مسك آمیز اولدیغی حالده بعض حالات نادیده وعبارات نشنیده تدارکنده اولدیلرکه محض الهام ربانی وعین انعام سبحانی ایدوکنده ریب واشتباه یوقدر . حتی وزراء عالی رای ورفقاء کشورآرای دخی مرحوم ومغفورك موتندن ورحلت وعزیمت وفوتندن بروجهله خبردار اولیوب دائما سلطنت حیاتله کارمکار وعادت مألوفه‌لری اوزره حلوت خصلرنده برقرار تصور ایدرلردی . بوحالت پرملالتده عساکر منصوره‌یه ، خصوصاً امراء مأموریه‌یه تخویف وتهدید صادر اولوب سالار دولتدیار «فتح قلعهٔ سکتوار بوآنه کلنجه دشوار اولدیغنه هر بریمزه خشم کار وتضجر شعاردر» دیو (یاقوم انی آخاف علیکم) فحواسنی تذکار وتکرار ایتمکله وبالفعل داماد کامران وآسایش خاندانلری اولان زبدهٔ اکارم، کزیدهٔ افاخم، رفیع‌المراتب، منیع‌الجوانب، محرم‌اسرار لازم‌الاخفا بوندن اقدم یکیچری اغاسی اولان جعفر اغا محرم حرم خاص ونقاوهٔ خدام خاص اولوب صاحب قران مغفورك دست خطنه مشاکل وآیین کتابت وعبارتنه مماثل خطوط انشا ایدوب تذکره کوندرمکله ومرآت ذات شریفلرنده اشکال ماتم وملال واحوال ضحرت

وانفعال بوجه من الوجوه كورنمكله و مهم اولان مناسبك توجيهی ولازم اولان خدمات وديوان وقرائت عروضك تشبيهی اجراقلنمغله ژنك شبهه وامترا آينۀ تصور وتفكرده ناپيدا اولوب كافی الاول مهاجمه ومخاصمه مكمل وهنكام مقاتله وجدل مرور ايلين كونلردن اكمل اولمغين سنۀ مزبوره صفر المظفرينك يكرمی ايكنجی كونی كه تاريخ روميدن ماه ايلولك يدنجی كونی كه روز پنجشنبه‌در (الذين يجادلون فی آيات الله بغير سلطان) فحوالری آشكار ونمايان اولورکن ايچ قلعه دخی فتح اولنوب (وماالنصر الا من عند الله) مضمونی سرلوحۀ فتح وظفرده قرائت اولندی وصحيفۀ بشاشت غزاة اوزره (فاخذناهم اخذ عزيز مقتدر) آيتی اقلام سيوفله يازلمش بولندی .

(نظم)

زآواز شمشير پولاد بر　　صماخ شهنشاه مغفور پر

شپاشاب تيزو چكا چاك تيغ　　چو برقی كه تابد بباران ميغ

بسی نجه ازخون بدريا شده　　زمرجان بسی شاخ پيداشده

حكايت اولنوركه چونكه فتح وفتوح ومتون معركه‌نی حل وشروح ميسر اولوب ساحۀ قلعه‌يه كيرلدی ونشانۀ مرام ومقصوده اوق كبی ايرلدی فتنۀ بيدار مغبون (صراندوف) ديدكاری غرورايله مشحون هروجهله دلريش وسپيد ريش ايكن غيرت جاهليه‌نی الدن قوميوب برقاچ دفعه تركشی ايله آتلندی واوقلوماركبی خانه‌سندن طشره چيقوب صورت جدال ومهابت بی مال ايله اطرافی طولندی. حتی نجه غازيلره زخم اير كوروب ونجه دلاورلرك اوستنه آت سوروب كركی كبی جرأتلر وكاينبنی حركتلر ظهوره كتوردكدن صكره خواه ناخواه غازيلرك هجومندن كريزان وقرارگاه سابقی طرفلرينه شتابان اولوب

كيتدى . آخرالامر ميدان كارزارك سربازى اون بش نفر مقدارى غازى مزبورك اوزرينه ، اعنى جايكاه مقررينه كيروب كورمشلركه برمصنع كرسينك اوستنه چوكمش . اطراف وجوانبنه وافر آقچه و آلتون وغروش دوكمش ، سوسنى اطلسلر ايله كندوبى طوناتمش وحرارت والتهابندن سوسن كبى ديلى طشره اوزاتمش . چونكه غزاتك قدومى وسفلك خوننه هجومى بى شبهه معلومى اولمش صورت استقبال وانواع عزت واجلال ايله قرشـو كلوب طورقيلمش وكندى اليله سنجاغنى سرنكون ايدوب بصيرت وتدارك مجلسندن يقلمش . اول آن برغازئ سرباز پيكر ضلالت سرشتنه تفنك انداز اولوب دل ويرانى كبى مجروح وقلعهٔ متينهسى كبى مشروح ومفتوح قيلدقده سر تراشيدهسى عزا قاننه بويانمش ولالهٔ خزانديدهسى كوياكه سر خواب فنادن تكرار اويانمش .

(نظم)

تيغ تيز ايله كسلمش باشى　　قانه غرق ايلمش اول اوباشى
دوزخه يتمدن اول دون ودنى　　قيب قزيل احكره دونمش بدنى

چونكه قلعهٔ استوار فسقهٔ نا استواردن خالى قالدى وزراء عالى راى وعساكر نصرت آراى ساحهٔ عظيمه وقواعد قويمهسنى تفرجه كلدى . ميانندهكى كنيسهٔ متينهكه حصن حصين وقلعهٔ كوهر نكين دينلسه جائز ايدى ميدان غزانك سر اندازى بيشمار اهل اسلام وغازى بام نحوست مقامنده كندولرى جلوه كر واطراف وجوانبنه صرف بصر ونظر قيلورلركن ناكهانى قضاى آسمانى واقع اولوب درونندهكى باروت اكناف قلعهدهكى آتش بقيهسندن طوتشوب يانديكى وارائك ملائك جبروت اول آتش فروزانك دخان سياهنده قاپ قره

بویاندی . خصوصاً بامنده بولنان غزاة علودن نردبانلر ایله عروج ومخارج دائرانه شرردن جنودله خروج ایلیوب سرفرازان هیجاساز دنیای دنیده دخی بلند پرواز واخراده‌کی اعتلاء شانلری بوآشیانهٔ خاکدانیده بیله مشاهد وممتاز اولوب برخسارت قیامت اثر ظاهر اولدی که (لاعین رأت ولااذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر)

حکایت اولنورکه غزاة شاهانك سرفرازی مرحوم سلطان سلیمان خان غازینك بوحل وشرح وفتح وطرح میسر اولمزدن اول خاطر شریفلری مغبر وفتح وظفر زمانی ممتد اولدوغنه مکدر اولوب وزیر توانا ، مشیر بی پروا ، صداقت پیشه ، شجاعت اندیشه ، ضابط الممالك بالفراسة الشامله ، رابط المسالك بالولایة الکامله ، عسکر نواز دانا ، وزیر اعظم حضرت محمد پاشا جانبنه دست خطلریله تذکرهٔ همایون بلاغت نمونلری واصل اولوب مضمون مرغوبنده (شو اوجاغه یانه‌جق دخی آلنمزمی وممالك غزا وهیجاده فتح وظفر کرسلری چالنمزمی ؟) دیو تحریر بیوردقلری اجلدن دعالری مسموع جناب کردکار ورجالری مرفوع خالق جبار اولوب هم آتندی وهم یاندی ، شکوفه‌زار دعوتلری نسیم اجابتله اویاندی . غب ذلك ، حضرت پاشای کاردان عساکر منصوره‌نك شهلرینی بی بذیان وذات شریفلرنده مرکوز اولان سطوت وصلابتی نمایان ایلیوب وزیر خامس مصطفی پاشا وروم ایلی بکلر بکیسی احمد پاشا عموماً زیر دستنده اولان عساکر نامتناهی وایکی بیك نفر یکیچری واغالری ایله برایکی بلوك سپاهی کوندریلوب قلعهٔ سکتوارك ذیلی واول وادیلرده‌کی قلاعك مشکلی اولان بوبوفجه دیمکله مشهور فتحی دشوار برحصار نامدارکه سکتوارله مابینی بربچق کونلك یولدر فتحی ایچون فرمان پادشاهی

شكلنده امر عاليشان وارد اولدقده اول عساكر جرار مانند بحار زخار بی كران وبی كنـار اقطار كذار ودشمن شكار اولوب سنه اربع وسبعين وتسعمائه صفرالمظفرينك يكرمی طقوزنجی كونی كه روز جمعه ايدی توجه ظفر رفيقله كيتديلر، ايرتسی مقصد اقصا اولان سر منزله يتديلر . دخی كار ساز جنك وآتش انداز طوب وتفنك اولنمه‌دن حضرت پاشای آصف رانك حسن تدبيری وهمتی وصاحب قران مغفورك توجه روحانيتی برله همان اول كيجه قلعـهٔ بوبوفچه بوم بوشجه قالوب جميع خورپادلری وسكنهٔ ناشادلری باشلرين آلوب قاچديلر وزندان خوف وخطرده محتبس اولنشلر ايكن خلاص وفلاح جانبلرينه يول آچديلر .

(نظم)

وزيری عاقل اولان پادشـاه دورانك
مماتی حال حيـاتی كبی مظفر اولور
صداقت ايليجك پادشـاهه بر دستور
سوزينه فتح وظفر قلعه‌سی مسخر اولور

بومنوال اوزه سهولتله قلعه آلديلر ودرت كون آنده قرار ايدوب لازم‌التعمير اولان يرلرنی اتفـاقله عمارت قيلديلر . بعد زان رأی عالم آرای حضرت پاشـا داد وستد واديلرنده جلوه نما اولوب مردمان حصار وحفظه ودزدار تعيين بيوروب حفظ تام ايله مضبوط وسررشتهٔ تداركله مربوط قلندقدن صكره جانب سعادتلرنده كی غازيلره وعساكر نصرت مأثره فرمان پادشـاهی وامر لازم الاذعان شـاهنشاهيدر ديو اجازت عاليه‌لری صدور بولوب اول كوزلری قانقمش دليرلر واول پنجه‌لری غزا قانه بويانمش شيرلر تكاوراژدر هيبتلرينه سوار وتكا پوی

مهابتلریله آشکار اولوب بلوك بلوك فراوان ، فوج فوج نمایان ، فرقه فرقه کرازان ، زمره زمره شتابان کفار نا استواری جویان اولوب کیتدیلر . برزیچه نام پارقانه، که قرال ضالك محاصره‌سی ایله آنك محاصره‌سی مابینی قوچی یورویشی ایله بش کونلك یول وقوچ یکیتلر عزیمتی ایله قریب الوصول ایدی، اتصال غنیمت مالاری میسر اولوب سکزنجی کون اولنجه مسرت وبشاشتله بروجانبه عزم ایتدیلر، خصوصاً اموال غنائی عاشقلرك محنتندن زیاده کوتوردیلر و سرای بی محاسنی جفای معشوقان زمان کبی نهایتسز کتوردیلر .

(نظم)

آتلر قاله یازدی آز قالدی　　برکیدن ایکی کلدی اوچ کالدی
کورمدی بویله آتلری دانا　　کیمیسی هشت یا کیمیسی‌ده پا

بوغنیمت دلکشا ونصر مسرت فزادن ماعدا جنك ساز وقلعه کشا سابق الذکر پرتو پاشا طرفلرنده فتح ونصرت واخذ مال غنیمت ایله برج محکم وحصار مستحکم اعنی (کوله) دیدکاری قلعه وباکی اووه ولاغوش نام ایکی پاره قلاع مرتفعه فتح اولنوب فما اول تاریخده غزات سنجاغی بکی اولوب غزاة بنام ودلیران هزبر انتقاملك سروری، بلکه اول کروه نصرت شکوهك کون کبی بلند اختری اولان یحیی پاشا نورالله مضجعه اولادینك کزیده‌سی وجمله کبرا وعظما وروشناسان وباغانك پسندیده‌سی بالفعل استونی بلغراد والیسی محمد بك که

(نظم)

درکبی نظم پاکه مالکدر　　معرفت یوللرینه سالکدر
لطفی دریاسی اولسه کرپیدا　　کورینور ذاتی بردر یکتا

کرمن کیمسه‌دن دریغ ایتمز　　قپوسن دست حیف پرکتمز
شی دکلدر یانـنده باد هوا　　طاغیدیر صانکه خاکی باد صبا
مخلص ذاتی کیم وصو لیـدر　　هر سوزی معرفت اصولیدر
سوزی کوهر، سخاسی دریادر　　کورمین آنی عین اعمـادر
نطق پاکندن اوکرنوب احیا　　اولدی بزمنده مغتنم عیسـا

رآی بی نظیر وتدبیردلپذیرتی مقتضـاسنجه، خصوصاً ذات شریفلرنده مرکوز اولان شجاعت وشهامت مستدعاسنجه ویره این قلعه‌یه دخول وبرشهباز بلند پروازکبی بربلوك غراب روسیاه اچنـه نزول ایدوب آل عثمانه وخاندان جهانبانه اباً عن جد واقع اولان وقوت اخلاص وکثرت متابعت واختصاصلرین موجب اولان کفتارینك تأثیری ومحض ارشاد وتدبیری ایله کفار ضلالت مأثر ویره این قلعه‌دن طشره طاشر اولدقده

(نظم)

کیردی میـدانه تیغلر اول دم　　اولدی اعدا وجودی عین عدم
چاق شودکلو قیرلدی دشمن دین　　قالمه غرفـا اولدی یریوزی دم دم

حتی بوجنك وجدال وهنکام قتالده مرمی الیه محمد بك کفار خاکسار مابینـنده بولنوب کندوسی دخی زخمـدار اولوب انواع عواطفـه سزاوار اولدقدن صکره قلعهٔ مزبوره سـالك حکومت پادشـاهیده باهر اولوب نامهٔ مسرت اثر وحمامهٔ نصر وظفر فرلری واصل اولمغـله کای نشاطه باعث وفرحت وانبساطه سبب حادث اولدقدن صکره رأی رصین حضرت پاشا صورت فرمان پادشـاهی ایله هویدا اولوب قلعهٔ مکتوارك عماوتی وخراب ویباب اولان یرلرینك اقامتی، خصوصاً نصب حرسه

ومیرلوا وضبط وصیانت مهـابتنما لازم ومهم ایدوکی آشـکار اولمغین دامن همتلرینی درمیـان وقوت وقدرتلرینی مشـارالیه بالبنان ایدوب بو مهمی دخی اتمام وقلعهٔمزبورهیی تعمیر وحفظه ومیرلوا ایله عمارات انجام ایلدیلر . پس صـاحب قران زمان ، علیه الرحمة والغفرانك ابتـداء سـلطنت واوائل خلافتلرنده صـادر اولان غزالری ، که فتح قلعـهٔ بلغراددر ، اوّل حرفی با ، وانتهاء جلادت وصلابت وارتحال وعزیمت وشهادترنده وجوده کلن فتح نصرت آرالری که ، اخذ سـکتوار پولادبنیاددر، اوّل حرفی سین اولمغله هاتف غیبی جانبندن (بس) لفظنه اشـارت لاریبدر واول حرفلرندن ماعدا آخر حرفلری که ، دال ورا در ، ترکیب اولنسـه کلام تام وبسـدر ، لفظنه اشـارت هدایت انجامدر وهربری که ، آلتیشر حرفله مکتوب وجملهسی اون ایکی برج حسابی اوزره محسوبدر ، ییلك اون ایکی آی غزالرینه وبروج سلطنت وخلافتده آفتاب کردون کبی عظمت وانمازینه دلیل مرغوبدر . (ع) « بونده چوق نکته واردر ای دانا » حقـا بوذکر اولنـان خدمانك اداسی وبو آنه کلنجه صاحب قران مغفورك اخفـاسی ، ملك اقدمدن دور آدمه ودور آدمدن تا بودمه کلنجه بروزیر دانایه میسر اولمشدر وبردستور کشور کشا پادشـاه مرحومك نامیله بوکونه فتح ونصرت وظفر بولمشدر . اول ذات شریفـك فراست وصـداقتندن وشهریار مغفورك کرامت وولایتندندر که دست تصرف حضرت پاشـای لشکر نواز وکشور کشـا اولوب کویالرك مقراض خشیت ایله دیللری بریده وبینالرك رویمال دهشتله دیدهلری پوشیده اولدی .

(نظم)

دیسون کیمسـه وزارتدر بو یا ولایت یا کرامتدر بو

حق بیلور صبح کبی صادقدر دو جهـان دولتـنه لایقـدر
فتنـه‌دن صاقلادی عثمان تختن ویرمدی یبـله سـلیمان تختن
حق تعالی آنی مسرورایتسون ایکی عالمده‌ده معمور ایتسـون
بیلمزم هر نه ایسه مقصودی هیچ دریغ ایلمسون معبودی
نوله عالی قولنی شـاد ایتسـه قید غم بنده سن آزاد ایتسـه
عمرم اولدقجـه دعالر قیلسم ذات پاکینه ثنـالر قیلسم

مجلس سادس پادشاه زمانك ابتداء سلطنتی وحضرت سلطان سلیم خانك اعتلاء خلافتی ، خصوصـاً عسـاکر منصورەنك عزیمتی وخاقان گیتی ستانه مواصلتی بیاننده‌در

اقتضای سپهر دوار واستدعای گردش نا استوارکه ، کاهی مرآت عالی اشـکال سـعادت ومسرتله تابدار وکاهی آیینهٔ خلقت بنی آدمی انفعال وضجرت وفنا صورتلریله آشکار ایلمکدن خالی دکلدر ، هر آینه آیین عجیبـه وقوانین غریبه سـندندر که ماتمسز مسرت ، فراقسز وصلت . احتراقسز سلامت ، کریه‌سز کوله‌لر ، نوحه‌سز شـاد اوله‌لر کمسه‌یه میسر اولمیه .

چونکه اول مرحوم ومغفور علیه‌الرحمة الی یوم النشور جوهر حیـات وزندکانیسنی بودهر فانی و بدن خاکدانیـده‌ کم قیلدی ودبیر تقدیر ربانی که اول شهریار عادلك خاك ریز اولان وجودینی کارکاه اشـباح وتعلق وهستیدن سـیلدی ، عالم برجانسز تنه و برروانسز بدنه

دونوب سپهر سلطنت جهانیانك مهر یکتاسی ودودمان دولت عثمانیهانك شمع نور افزاسی ، داراب دارات ، سکندر مرآت ، هوشنك حکمت ، جمشید صحبت ، بهمن رزم ، کیقباد بزم ، مأمون امان ، فریدون توان ، کیومرث کام ، سیاووش غلام ، کیخسرو رکاب ، کی بهمن جناب ، گرانمایه تاج ، جهان سایه باج ، فلك دستگاه ، ملك بارگاه ، سلیم اشتهار ، سلیمان مدار .

(نظم)

کشور ستان ، بلندنشان ، شوکت آستان

همنام جدی حضرت سلطان سلیم خان

(اللهم ابد دولته بالقوة القاهرة واید رفعته بالسلطنة الزاهرة) درگاه اعلاسنك غبارینه بوغبار آمیز خبرلرك عرض واعلامی اهم والزم اولدقده تدبیر قبضه‌سنك سیف قاطعی ، وزارت سپهرینك نجم لامعی ، کارزار غزانك شیری ، رزمگاه هیجانك دلیری ، خزائن سلطنتك امینی ، دقائق خلافتك راست بینی ، مشکلات انامك عقده گشاسی ومهمات خاص وعامك طریقت نماسی ، صادق الاقوال ، واثق الافعال لازال مسروراً بعنایته ذی الجلال ، وزیر نامدار حضرت محمد پاشای کامکار رأی پوشیده وتدبیر ناشنیده‌لری اوزره ماوقعه‌یی عرض واعلام وامور سلطنت وماتمی اتمام بیوردقلرنده کندولرك رازدار قدیمی وکاتب اسرار مستقیمی خواجهٔ جهان ثانی ، منشیان بلاغت نشانك شانی

(ع)

فرید جمله ذی فطنت (فریدون) معارف فر

بوپیام ماتم شعار وکلام خلافت دثاری برطریقیله املا وانشا ایلدیلرکه

قلم دیلندن غیری دیللره نقل اولنمدی وبواسرار لازم الاستتار صحایف فکرت وتصوره رقم کبی پریشان بولنمدی .

(نظم)

شویله کتم ایلدی لسان قلم ممکن اولمادی امتحان قلم

بومنوال اوزره مکتوب مکتوم ختم بشارت ختامله مختوم قیلندقدن صکره ابر سرعت ، ببرهیبت ، هدهد هدایت برچاوش صرصر رحلت اولاشق طریقیله ارسال وسکتواردن کوتاهیه یالکز سکز کونده ایصال اونوب مرایای خواطرك غباری وسریر سلطنت وخلافتك انتظاری معلوم ذهن پاکاری و مفهوم طبع چالاکاری ، خصوصاً اول نامهٔ صداقت نمون (کتاب مرقوم یشهده المقربون) فحوای شریفنه مقرون اولمغله اول وارث ملك سلطنت وباعث نظام سلك دولت احمال واثقاله خفت وزحمت ایلغاره رخصت بیوروب همای همایون همال جبال عاصیه وتلال متقاصیه قطعنه میال وصبای طراوت نمون مثال نجه بیدای شاسع وصحرای واسع طینه سریع الانتقال اولمغله سنه اربع وسبعین و تسعمائه ربیع الاولك طقوزنجی کونده که دوشنبه ایدی مدار سلطنت مرهونه ، اعنی پای تخت همایونه اتصال خلافت مألاری میسر اولوب سریر سلطنت وکامرانی که جلوس شرف مأنوسلرینه مترقب وخزانهٔ معدلت کیتی ستانی که شان شریف مسرت رسانلرینه هروجهله مترتب اولمشدی ، اول روز سعید لازم التحمیدده

(نظم)

بردری دریادن آلوب درکنار ایتدی همان

قالمدی طوفان غم ، خیزاب ماتمدن نشان

فلك شاهی دست قدرت، هر کوردك انکشتدر
پادشاه دهری ال اوزره طوتار بحر روان
بندن اول سن کنار ایتدك دیو اول سروری
تخت شاهی قیلدی فلك بحره رشك بی کران
تخت سلطانی‌یه تقدیم ایتدی کشتی تخته سن
بویله بولدق روزکاری بویله در دور زمان

محمیهٔ قسطنطنیه ، صانها الله عن البلیه ، بو وجهله جلوس همایونلری وقدوم شریف خلافت نمونلری ایله مشرف اولدقده مناشیر صلابت رسان وطوامیر بشارت عنوانلری اطراف واقطاره وممالك واقالیم ودیاره روان اولوب تبدیل سکهٔ شاهی وتحویل خطبهٔ پادشاهی فرمان اولندقده میرمیران اولان ذوی العنوان ومیران اکناف آبادان زور بازوی قوتلرینی آشکار وروی نیروی شجاعتلرینی بساط تدبیر همته القا ایدوب سلك حکومت خسروانه‌ده‌کی مسالکی وملك خلافت پادشاهانه‌ده‌کی ممالکی هروجهله محفوظ ومصون وکمرهان وفتنهٔ بیداران اولان اشرانك مضرت وکزندندن محروس ومأمون ایتدکلرندن ماعدا اشرف بلاد واعظم سواد اولان خطهٔ بنام وحیاطهٔ لازم الاحترام ، اعنی شام واجب الاحتشام ، که اطراف وجوانبی دشت سواران واکناف وسباسبی عربان عربده جویان اولوب هروجهله سرحد ولصوص ومفسدینی لایعد ایکن سرات نادره دانك داناسی وثقاة عظما وروشنانك کشور آراسی وزیر علی شجاعت، مشیر عمر فراست، وقور صاحب کلام، دستور بلاغت پیام، آصف صفوت ، ارسطو سطوت ، شنوده کفتار ، ستوده اطوار

والاولا ، لائلی ادا ، بالفعل وزیر افخم اولان لالا مصطفی پاشا اول تاریخده حاکم شام ومیرمیران لازم الاحتشام اولمغله تیر تدبیرلری پوته اصابته پیوسته وتیغ شهامت شمیرلری میان حفظه و حراسته میان بسته ، خصوصاً برآیدن زیاده گاه سوار وگاهی پیاده ماه عالمتاب گبی شهر ایچنی گشت وگذار وشام تا سحر اسواق شامی صیانت بیشمار ایتدکلری سببدن

(نظم)

فتنه بیدارلر گوز آچه مدی قالدی سر خواب خوف وخشیتده
شویله یاندی مشاعل تدبیر قالمدی کمسه کنج ظلمتده

خصوصاً تاریخ مزبورده قپودان وسر لشکر نصرت وظفر عنوان اولان اکرم وزرا ، افخم عظما ، دریا دل ، عارف بی معادل ، آتش انداز جزائر وقلاع ونعره پرداز نواحی وضیاع ، داماد پادشاه گیتی پناه وسر حلقهٔ غزاة ظفر دستگاه ، فلك فراستك نوحی ، فلك صداقتك روشن فتوحی ، پیاله گیر بزمگاه غزا ، وزیر ثالث پیاله پاشا بعض جزائره لشکر چکمشلر وفرنکستانك بوادیٔ تصرفنه ار دوکمشلر ایدی .

(نظم)

یمن جلوس شاه جهانك سراتی دیکمشدی هر یره علم فتح ونصرتی

والحاصل اوچ گون تمام استراحت وآرام بیوریلوب نادره‌دان ، فیلسوف زمان ، علامه قدرت ، زمخشری فضیلت ، سید العلما ، سند الفضلا ، عقده گشای انام ، ملجاء وملاذ خاص وعام ، قطب سپهر فضائل ، محور فلك خصائل ، شفا تحریر ، نحریر لازم التوقیر ،

اعنی به مفتئ بر جود حضرت ابو السعود لازال مسعوداً بمکارم الوجود وسائر موالئ عظام و پای بوس تخت سلطنته سزاوار اولان اهالئ کرام موهبت تقبیل ایله تبجیل اولندقلرندن صکره بوجه الاستعجال ، لابطریق الامهال تختگاه ثانی وخطهٔ شکارستانی اولان محروسهٔ ادرنه حرسها الله عن فترات الازمنه شرف قدوملریله مسعود وموهبت وجودلریله محض مکارم و جود اولندقدن صکره

(نظم)

عزم ایتدیلر عساکره عرض جلاله یوللرده که عطا ایله کاهی جلاله
همسایه‌لر خواص ایدی انجق رکابده آز قالمشیدی ذره بی آفتابده

والحاصل کاهی خواجهٔ ادیب ، فاضل لبیب ، حاتم کف ، سید شرف ، سعد الدین دوران ، ابوالسعود زمان ، محض عطای آله ، اعنی عطاءالله افندی ایله شیرین موانستلری وکاهی عارف هوشکاف ، کامل کمال اوصاف ، مصنع کلام ، مرصع پیام ، خیالی خیال ، هلالی مال ، اعنی جلال بك ایله رنگین مصاحبتلری سبقت ایدوب آخرالامر نیجه کونده بلغراده وصول ومرحوم ومغفورك اوتاغنه نزول ودخوللری میسر اولوب بوجانبده دخی والاقدر ، اعلا صدر ، بوبکر خلقت ، عمر عدالت ، عثمان دیانت ، علی شجاعت ، دافع الاشکال باحسن الحال ، رافع الاختلال باملح القال ، دستور اکرم ، آصف اعظم ، مشیر محترم ، وزیر محتشم ، اعنی به حضرت محمد پاشا عساکر نامتناهی‌یه رهنما وجیوش منصورهٔ شهنشاهی‌یه پیشوا اولوب نقار تفار وسفار سفارله سکتوار جانبلرندن منفصل و مرحوم و مغفورك جسم بی روحی ایله جان عالمه متصل اولنجه کاهی لباس حیاتله نمایان

وكندولری عربه‌یانجه احیاناً روان اولوب بروجه‌ایله‌اخفا ومستر اوله
ناپیدا ایلدیلرکه هر کشی مرحوم خداوندکاری زنده صانوردی ، صحت
موتنه واقف اولنلرده بواوضاعی کورسه تحتنه ایناتوردی . القصه
قرق درت کونه دك مخزون ورسم ودیعتله مدفون اولندقدن صکره
خاکدن بیرون وعربه تابوتنده صاحب سکون قیلنوب شو زمانه‌دك که
بلغراده برقوناق یاقلشدیلر عساکر منصورهٔ سلطان کیتی ستان حضرت
سلطان سلیم خان قدومندن خبردار اولوب برمقدار شاشدیلر .
والآدخی مرآت تصورلری غبار شکدن قورتلمدی وآیینهٔ تفکرلری
زنك اشتبادن مبرا اولمدی . آخرالامر عساکر بی کران ، سواران
ونا سواران ایرته‌سی اوتاغ همایون اطرافنده خیمه زنان اولدقلرنده
سلطان جهان اوتاغنه کیرمش واسباب سلطنت وخلافت صاحبنه واصل
اولمش بولنوب بی شبهه جان عالم معلوم ومیت مبهم ظاهر ومفهوم
اولدیغی کبی

(نظم)

عسکر کریه آقن صالدی همان　　عسکرك اولدی کوزی یاشی روان
عربه اشك فراوان ایچره　　کشیٔ نوح ایدی طوفان ایچره
تختدن آیریلوب اول شاه جهان　　اختیار ایلدی بر تخت روان

والحاصل عساکر ملامت نمون ملول ومحزون ومغبون وصباح
مغفور محزون (انك میت وانهم میتون) خطابنه مقرون . وزیر
نادره‌دان حضرت پاشای کاردان ایسه مرحوم ومغفورك روحانیتندن
وپاشای کیتی پناه حضرتلرینك التفات وعزتندن (هذا یوم ینفع
الصادقین صدقهم) اشارتیله منظور العین . زهی تدبیر وبصیرت افکار
(ان فی ذلك لعبرةً لاولی الابصار)

(نظم)

خصوصاً شاه عالم طوتدی ماتم　جهان سلطانه حزن اولدی محرم
آکوب ایامنی مرحوم شاهك　شب تارنده قالدی دود آهك
قتی نادر درای غافل بو حالت　که بریره شادی و ملامت

وقتی که مکنت وجلادنله مقیم وسراچهٔ توکل وتحملده مستدیم اولدیغنی کوردیلر. غزات بی وهم وبیم (اذجاء ربه بقلب سلیم) تلاوتی ایله اول شهریار لازم الاحترامك خاك پای رخشنه هر وجهله تعظیم وتکریم جبه‌لرینی سوردیلر. چونکه اول اوتاغ سعادت قرین وبونجه خزائن کران واپسین شرف نزوللریله مشرف اولدی و قدوم میمنت دخوللری ایله اولکیدن زیاده شرف بولدی، همان اول کون وزراء عظما وعلمای کبرا ماتم جامه، مبرز عمامه اولدقلرندن ماعدا پادشاه سلیمان اورنك دخی بی صبر وقرار وبی درنك شمل حزن وغمی اظهار وشملهٔ ماتمی اختیار بیوروب صلات مغفوری اوتاغ اوکنده ادا وجناب واجب الوجوده دعالرینی معروض وانها قیلدقلری کبی بلا تأخیر و اهمال مرحوم ومغفورك میتنی ارسال ومحمیهٔ قسطنطیه‌یه ایصال ایچون فرمان واجب الامتثاللری اوزره وزیر عالی جناب احمد پاشای کامیاب واول غزای نصرت مآلده دعوت واشتغالیله استمداد بی مثال اولنان عمدة الزهاد، قدوة العباد، فاضل متصوف، کامل متصرف، سرحلقهٔ سالکین، سرچشمهٔ واصلین، علوم ظاهره‌نك ممتازی وفنون باطنه‌نك کاشف رازی، چراغ افروز مجلس یقین شیخ مصلح الدین بن شیخ نور الدین دامت ارشاده کمادارت اوراده و مرحوم شهریارك منظوری، افاخم واکابرك مشکوری، مربیٔ باغا فرهاد اغا وبعض خدام وخدمهٔ لازم الاحتشام قوشیلوب منزل

معهودده مقرون وجامع شریفلری جوارنده مدفون ایلدیلر رحم الله علی من قال (رحمة الله فی جمیع الحال) . بعد زمان سلطان جهان وشهریار فرمان روان ایرته‌سی مهر سپهر برین تابان وخبایای زیر زمین نمایان اولدیغی کبی دیوان وجمعیت روشناسان بیوروب اکابر واعیان وعظمای عالی شان یوم بیوم یوزلرنجه وقوللر قوللرنجه پای بوس سریر سلطنتله خندان ومشاهدهٔ طلعت پادشاه زمانله کامران وشادان اولدقلرنده

(نظم)

ز کوس سعادت بر آمد صدا — که ای نامداران دشت غزا
بر آراست سلطان سلیم دوم — سریر سعادت بی اشتلم
جهان‌توجهانی‌چوبرك‌طری — طراوت گرفته همه سرسری
نقاره شنید از شکافه درست — شده زنده سلطان سلیم نخست

بو منوال اوزره عین انعامی بیدای همته جاری وزلال نوال احسانی دریغ وادیارندن عاری اولوب عساکر بی کران مکارم بی غایه‌لرندن بهره‌دار وجنود بیکار گران بخشش بی پایانلرندن (اولئک لهم رزق معلوم) فحواسنجه کامکار اولدقدن صکره جیگاه سلطنته عزیمت وتختگاه خلافته توجه ورحلت بیوروب مرور ازمنه وعبور عونه الله وصول ودخوللری میسر اولدقده

(نظم)

ینه دریای‌عسکرایتدی‌خروش — ینه روی زمینی طوتدی جیوش
سپهر آینه‌سی ضیا ویردی — تابش مهردن غنا ویردی
گیدی یوکلکواسکوفن مردان — نیجه قویروقلی یلدز اولدی عیان
وشنهٔ رخشله پر اولدی هوا — کوکده ایشتدی حضرت عیسا

والحاصل وزرا وعظما وكبرا وعلما ، خصوصاً اعيان واركان ودفترداران وروشناسان ، لاسيما سراسر پوش ، صرصر خروش چاوشلر ودربارو ، نسيم پيرو يكيچريلر خرامان وكذاران ، صولاقلر شتابان ، جلوه كنان ، بيكار مرصع رخت ، مساعد بخت ، سپاهيلر تيغ كير ، تير تدبير ، سلاحدارلر جنك شناس ، سرنك لباس ، علوفه جيلر جكردران ، دلاوران ، غريب يكيتلر ، صداى شپور ونفير ونواى سورناى صور تأثيرله صف صف ، طرف طرف ، فرقه فرقه ، زمره زمره سواران وناسواران بر پادشاه جهانپناهى درميان ايلمشلركه

(نظم)

ربع مسكون آنكله آبادان يدى اقليمه حكمى اولدى روان
ظل حقدر ، سحاب همتدر خوش كچر سايه سنده خلق جهان

بو منوال اوزره زيب وزينت وشكوه وشوكت ايله سراى عامره لرى آشرينه نيت وعزيمت بيورديقلرنده عالملر ، كامللر ، فاضللر ، عاقللر ، دانالر ، مشكل كشالر ، ديانت بزمنك شمعه لرى ، فراست شمعنك لمعه لرى ، اركان دينك عمادلرى ، بوستان يقينك شمشادلرى ، بزرك دستارلر ، مابه الافتخارلر ، سترك آستينلر ، بلاغت كزينلر

(نظم)

هر برى بر كاردان فيلسوف باشده نعمانى عمامه تنده صوف

بونلردن ماعدا اعيان ولايت وكبار وصغار رعيت چوق چوق دعالر ، فصل فصل نثار ايله استقبال وهر وجهله اعزاز واجلال صفنده ايكن ناكاه بربارگاه سعادت پناه ودرگاه عظمت دستگاه

صدف وار اول کوهر یکتانك قدومنه آغز آچدی وعساکر بی کران آنك جلالتی کورنجه کندودن کچدی وبالجمله (مفتحة لهم الابواب) سنهٔ مزبوره ایامندن بر مبارك کونده تکرار تخت خلافت وسریر سلطنت ومسرت جلوسیله کامکار وکامیاب اولدی .

(نظم)

ظل یزدر یریوزنده اللهك
کونی کوندن یك اولسون اول شاهك
فتح عالم میسر اولسون اکا
جند آدم مسخر اولسون اکا
ایرمسون هیچ بو نسل پاکه زوال
کوزلسونلر جهانی چون مه وسال

مجلس سابع سبب تألیف وتسطیر وخاتمهٔ رسالهٔ نادر النظیر علی الخصوص مؤلفك شرح حالی وعالیٔ حقیرك بخت ناشادندن شکایت پرملالی شرحنده در

بردم که ، شدت شتا چمزار عالی خشك ومضرت سرما آشیانهٔ بابلی پروازکاه کنجشك ایتمشدی ، خصوصاً برق وباران زمین وآسمان مابیننه برودت براقمشدی . وآسیب صرصر زمستان چوق نهال کرازانی آتشکاه غربت وفناده اوده یاقمشدی .

(نظم)

آفتابك پندی تأثیر ایلمزدی صر صره
ایر کورردی برفله خاکیلره قاره یره
یخ دکل بامك کنارنده کورندی دیشلری
خنده قیلدی خانه‌لر آچیازدن مردمله

آنك کبی ازمان سرد واوان یخ و برده کلیبولی خاکنك حاصلی ومعارف کاستاننك واصلی ، مصطفی بن احمد نام بوحقیر عالی شهیر وعالی کلام ملازمت دیوان سلطان و مواظبت آستان کیتی ستان نیتی ایله محروسهٔ سنیهٔ محمیهٔ بهیه ، اعنی بلدهٔ قسطنطنیه مجاورلرندن اولمش ایکن

(نظم)

نه مجال اولدی عرض حال قیلهم عرضمی غرضه اشتغال قیلهم
نه مربی بولندی کیم ایله‌ده بنی دیوان شاهه واصل ایده
مانع رزق اولوب حجاب بکا هرکز اولمادی فتح باب بکا
بریکا شدت شتا ستمی بریکادن غریبلك المی
او دونی اود بهاسنه آلدم وارلغم خرمننه اود صالدم
آتلرك وشنه‌سی ایدوب تأثیر اویناد وب شعری فکرم اولدی شعیر

وبالجمله نیچه زمان بوطریقله تحیر کنان و بیت الاحزانمده نالان ومعیشتم مجلسنده سرکردان ، خصوصاً در درج عظمت ودری اوج خلافت ، مردم دیدهٔ عالم ، مخدوم پسندیدهٔ بنی آدم ، وارث ملك جهان ، باعث امن وامان ، فلك رفعت ، ملك سیرت ، آفتاب رتبت ، افراسیاب شوکت ، نوین فریدون قدر ، نوابین همایون صدر ، عثمان بخت ، سلیمان تخت

(نظم)

اولدی عالی قیوم ثنا خوانی خاطرمچون سویندرك آنی
بهرهمند اولمه‌سینه همت ایدك آقچه‌سینه بدل زعامت ایدك

مضمونـنـه مقرون شـفاعت نامهٔ همایونلری محفوظ ومخزون ، دل ویرانم ایسـه ملول ومحزون اولوب طوررکن هـاتف غیبی جانبندن اشارت وملهم لاریبی قبلندن بشارت اولنوب

(نظم)

دیدیلر معرفت رفیقکدر عرض قدرت یولك طریقکدر
ایله انشـا کهرلرین پیـدا دکلسون آنی حضرت پاشـا

بوالقای سبحانی والهام ربانی مقـارنتی ایله نادرهٔ زمان ، اعجوبهٔ دوران . اعنی فتح قلعـهٔ سکتوار واول کونلرده ظهوره کلن تدابیر کرامت شـعار سرایا املا وانشـا قیلنوب صحیفـهٔ عالمـده برقرار وجریدهٔ قلوب بنی آدمده برکـار ویادکار قیلنمق مرام اولنـدی که نیچـه‌لر باعث عبرت ومحض پنـد ونصیحت اولوب امور وزارت وجهانداریده بونلك کبی برکار صعوبت شعار ودشوار ظاهر اولدقده اکا کوره تدبیر وحوادث مشکلهٔ تسـهیل وتیسـیر ایلیه‌لر . بومنوال اوزره خامهٔ بصیرتم دربنان ومدار بضـاعتم دریا کبی فراوان ایدوب (هفت مجلس) نام بررسالهٔ بلاغت انجام سمت تصنیفله اتمـام اولندی وسمط تألیفله جواهر معانیسنده انتظام بولندی .

(نظم)

هفت مجلس هنر فـکاریدر خطی شبدر بیاضی کوندوزدر
سرخ ایله حل ایله یازلسـه اکر باغ نثره بهـاردر کوزدر
بویدی مجلسك نفـاستی خود ـــکری اولمغـله آز اوزدر

امید وارم که اول سپهر وزارت ، ماه فلك عظمت وجلادت ، اعنی به حضرت پاشای اعظم ، دامت سعادته بمواهب المکارم والهمم. بو هفت مجلسـك مقدارینی سبع سماواتدن برتر و عالی قوللر ینـك اشتهارینی بوواسطه ایله کون کبی روشنا وانور بیورەلرەکه

(نظم)

ایلدم زنده نام پاشـایی ساعت حشرەدك قیامتەدك
چوقمیدر همت ایتسه دیرلکمه تا اوتوز قرق بیك زعامتەدك

بنم کبی خاکسـار وبندۂ زار ونزار قات اعتبـار وکثرت افتقار ایله بذل اقتدار ایدوب خزانۂ ذهنمدەکی معـانی کهرلرینی اتحـاف وزوایای فکرت واشتغالده نیچـه کونلر ریاضت و اعتکاف ایلدم . حاشـا که مکارم سپهرینك نیری ، مراحم دیارینك خیری ، الطـاف بحرینك کوهری ، احسـان فلکارینك مهر انوری ، عطـا بزمنك صدری، سخا مجلسنك والاقدری ، آصف اکرم، مشیر افخم، سری اعلم ، جری احکم ، وقور محترم ، دستور محتشم ، باعث نظـام عالم ، همنـام کزیدۂ بنی آدم . حضرت وزیر اعظم ومعظم لازال محفوظاً بعنایة الله الاعلم اومدیغمدن زیاده رعایتـلر وزعامتدن فضـله همتلر وعنایتلر بیورمیەلر .

(نظم)

کرك آغلات کرکسه شاد ایله آستانك ترابیـدر عالی
نظر ایلرسەك آ که سلطانم ذاتی نامی کبی اولور عالی
کراوقورسەك جواهر سخنی شبهەسز منتظم اولور حالی

باری خدا جل وعلا حضرتلری اولوزیر دانا ومشیر کشور آرا

حضرتلرینك لباس دولتنی دائم واساس رفعتنی قائم ، عمرینی دراز ، ذات پاکی محرم راز ، اولادینی برخوردار ، نوردیده‌لرینی کامیاب وکامکار ، اتباعنی شادان ، منسوباتنی خندان ، قوللرینی برمراد ، حضور ورفاهیتلرینی زیاد ، دشمنلرینی هلاك ، عدولرینی غمناك ، بدخواهلرینی مقهور ومهموم ایلیه .

(نظم)

آمین بحق صحف قرآن   آمین بحق فخر عدنان
آمین بحق آیت فتح   آمین بدان روایت فتح

*
* *

اومارم یردن کوکه حظ ایده اول عالیجناب
چکدم آکا « هفت مجالس » نام بر اعلی کتاب
هفت مجلسدر ولیکن هشت جنتدن نشان
هفت یمدر صانه‌سك هر بر سوزی درّ خوشاب
هفت مجالس نه فلك یرنده اولسه فی المثل
بکر معنیلر قمردر ، نور اذعان آفتاب

تم